

A. B. SVOJSÍK.

Spis
ADY
CVÍ

ZÁKLADY
TUNÁCTVÍ

Vlastník:

Metelka Stanislav

typograf v Planí.

8/II-1919.

A. B. SVOJSÍK.

ZÁKLADY TUNÁCTVÍ

VŠECHNA PRÁVA VYHRAZENA.

KNIHOVNY JUNÁKŮ (ČESKÝCH SKAUTŮ.) Č. 5.

ZÁKLADY JUNÁCTVÍ.

NÁVOD PRO VÝCHOVU ČESKÉ
MLÁDEŽE NA ZÁKLADĚ SYSTE-
MU SIRA R. BADEN-POWELLA
„SCOUTING“ A ZA LASKAVÉHO
PŘÍSPĚNÍ ČETNÝCH ODBORNÍKŮ

NAPSAL ANT. B. SVOJSÍK.

S 208 OBRÁZKY.

V PRAZE 1912.

ČESKÉ LIDOVÉ KNIHKUPECTVÍ A ANTIKVARIÁT JOSEF SPRINGER
V PRAZE I. (FIL. KR. VINOHRADY.) — TISKEM DR. ED. GRÉGRA A SYNA.

Příspěvatelé.

P. T. pp. spisovatelé:

- BOHUMIL BAUŠE, školní rada,
FRANTIŠEK BÍLÝ, vládní rada, c. k. zemský školní
inspektor,
Dr. FRANT. ČÁDA, universitní professor,
PETR DEJMEK, odb. učitel,
Dr. FRANT. DRTINA, univ. professor,
Dr. EM. FAIT, školní rada,
Dr. OT. FAUSTKA, assistent fysiolog. ústavu uni-
versitního,
Dr. JIŘÍ GUTH, professor,
KAREL HOFFMEISTER, professor konservatoře a
hud. skladatel,
JOSEF HOLEČEK, redaktor,
ALOIS JIRÁSEK, vládní rada,
JOSEF KLENKA, zemský inspektor tělocviku,
VÁCLAV KLOFÁČ, zemský a říšský poslanec,
KAREL KOVAŘOVIC, chef opery Národního divadla
a hudební skladatel,
Dr. KAREL KRAMÁŘ, zemský a říšský poslanec,
FRANT. V. KREJČÍ, redaktor,
Dr. JAN LOŠŤÁK, ředitel Zemské banky král. če-
ského v. v.,
JAN NOVÁK, odb. učitel,
FR. S. PROCHÁZKA, redaktor,
KAREL V. RAIS, ředitel škol,

VÁCLAV ROHLENA, odborný učitel,
Dr. V. SOKOL, professor,
ALOIS SVOJSÍK, katecheta a cestovatel,
Dr. FRANT. SVOJSÍK, advokát,
Dr. JAN ŠIMSA, majitel sanatoria,
Dr. JOSEF THOMAYER, universitní professor.
KAREL VANÍČEK, vrchní oficiál,
Dr. KAREL VELEMÍNSKÝ, professor,
Dr. KAREL WEIGNER, universitní professor,
Dr. ZDENĚK WIRTH, architekt.

Anatol Rubín:

Tulák.

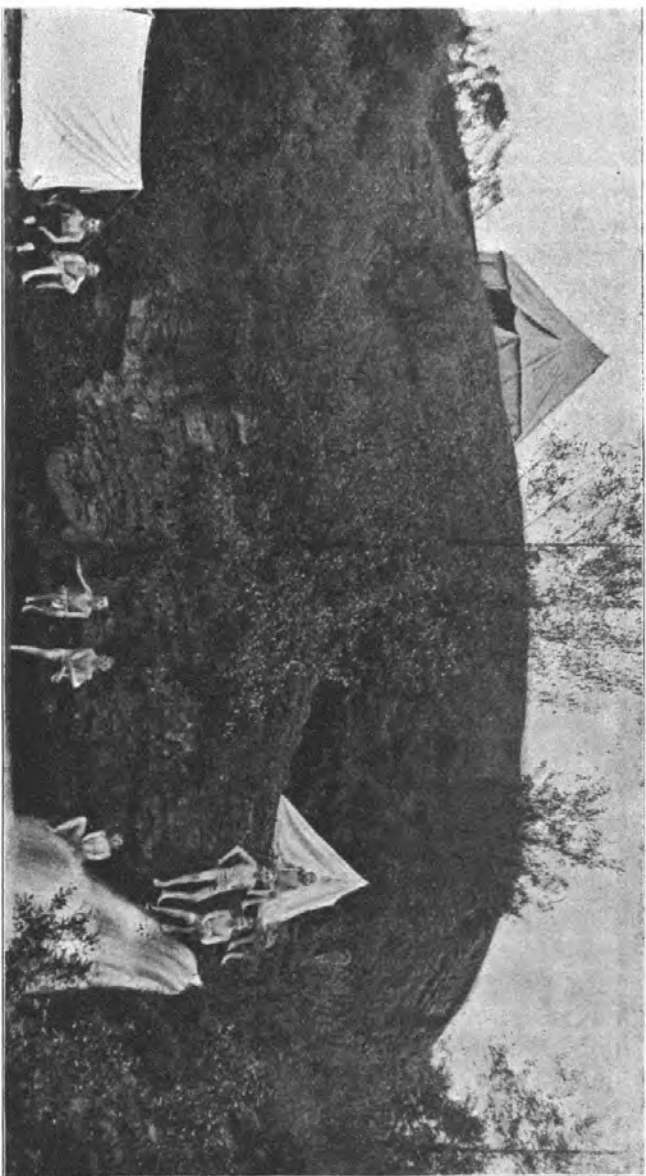
Šotya ráno tvář si začnu mýt,
zvedám už se, spánku dávno syt,
na dlaň rosu, jindy tvrdý snůh,
hůl a ranec, středem už jdu lůh —
haló, tulák jsem.

V kapsách nic, je pro mne celý svět,
ať tu jaro, máku rudne květ,
hrozny zřím až do modrava zráh,
ať je mráz, já lesem chodím rád —
haló, tulák jsem.

A když žízeň, bičuje-li hlad,
zastavím se a některé z chat,
vyjde žena, v prsou ještě cít,
voda tu, mám skývu chleba mít —
haló, tulák jsem.

Neznám trudu, co je úskalí,
západ můj, ó, marak už nezalá,
dnešek mizí, zářek bude mým,
hlavu přec já někam položím —
haló, tulák jsem.

PRVNÍ TÁBOR JUNÁKŮ — ČESKÝCH SKAUTŮ. (Fot. E. B. a A. B. S.)

PŘEDMLUVA.

Motto. Zdravá, ušlechtilá a snaživá mládež je nejdůležitější problem českého národa.

Překvapující zprávy přicházející z Anglie o znamenitých výsledcích nového výchovného typu, jenž pod jménem »scouting« (skauting) rozšířil se v kratičké době 4 let úžasně v Anglii a jest na vítězném postupu do všech kulturních států celého světa, přiměly mne, že počátkem l. 1911 vypravil jsem se do Anglie. Již po několik let před tím zabýval jsem se studiem všestranné přirozené výchovy ve volné přírodě a při dvojitým pobytu v Americe v r. 1902 a 1905—6 poznal jsem nejedno pěkné zřízení toho druhu, žádné z nich však dle mého mínění nemělo vlastností, aby mohlo býti rozšířeno na větší počet nebo dokonce na veškeru mládež.

V Anglii z vlastního názoru poznal jsem záhy, že je to možno. V Baden-Powellově (Báden-Pouellově) skautingu našel jsem realizovánu mnohou neurčitou vidinu, jež vznášela se před mýma očima, když přemýšlival jsem o nutnosti radikálních reforem ve výchově naší mládeže. Idyllicky krásné scény ze života skautů v lesích, ušlechtilost, bezvadnost vystupování, opravdovost v každé práci ať duševní ať tělesné, horlivost v konání dobra, energie a čistá, jasná duše zirájící z jejich očí, nepřipouštějí ani zdání klamu. Toť jsou nepopíratelně skvělé výsledky silné výchovy v přírodě, jež byla mým dávným ideálem. Krok za krokem vnikal jsem do tajemství jejich úspěchů

a nevycházel jsem z obdivu. Jak mistrně využito tu chuti mládeže k dobrodružnému životu v přírodě, jak každá hra a zdánlivě nepatrná, pro zábavu vykonávána práce mění se ve významnou složku výchovnou! Jak celý život vytvořený v táboře jest obrazem života skutečného a vším, co mládež ze zábavy s radostí tam koná, jak učí se plnění povinností pro celý život! Jak obratně rozřešena otázka výchovy vůdců, jak hravě výhodným rozdělením lze ovládati družiny hochů! Ani nechápeš, jakými prostředky docíleno bylo oné horlivé účasti a spolupráce hochů na zlepšení vlastní výchovy. Jak rafinovaně promyšlen postup, aby mládež zvykla si pozorovati a milovati přírodu! Jak konečně vše to svedeno jest k jedinému cíli, vychovati svérázné, pevné povahy, charaktery, muže, kteří vlastními cestami doveďou kráčet k vytčenému cíli. A čím více pomocí odborné literatury vnikal jsem do podrobností, tím více rostl můj obdiv i zájem. Nic na tom nezměnilo cítění, že pro naše poměry bude třeba celé dílo přepracovati a mnohým doplniti.

S opravdovou láskou a přesvědčením o jejich nezbytnosti pro naši mládež i s nadějí v nejlepší výsledky ujal jsem se přípravných prací. Kdežto širší veřejnosti, jak se zdá, zajímavé hnutí v ostrovní říši ušlo, našel jsem u jednotlivců, kteří tuto reformu již od počátku se zájmem sledovali, potvrzení svých pozorování i povzbuzení k další práci. Byli to zejména pp. vl. rada Bílý, prof. Čáda, insp. Klenka a říš. poslanci Dr. Kramář a Dr. Masaryk.

Brožurka »Český Skaut«, asi patnáct článků časopiseckých, jež jsem uveřejnil, a referáty ve schůzích, jednajících o skautingu vzbudily rychle zájem o toto hnutí. Až na nepatrné výjimky, jež měly původ buď v naprosté neznalosti věci, neb v obavě, že u nás podobný způsob života v pří-

rodě jest nemožný, přijímány mé návrhy sympaticky, objevily se delší články, rokováno o skautingu na schůzích, v časopisech atd. Míval jsem vždy dojem, že u nás není toho živého zájmu pro mládež, jako leckde v cizině a že často se přestává na postavení krásné budovy školní a pod. Dojemná péče, jakou jeví každý o mládež a její život v Dánsku, Japonsku a j. zdála se mi býti u nás vzácnou. S tím větší radostí sledoval jsem vzrůstající zájem o hnutí za zřízení družin junáků v mládeži i mezi těmi, kdož se měli státi jejími vůdci. Sokolstvo ač bylo exponováno do krajnosti přípravami na VI. slet všesokolský, slíbilo účastniti se všech pokusů proponovaných, o výchovu tuto projevíly interest i některé strany politické, Spolek pro feriální osady, Česká zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež, Svaz čes. spolků a přátel pro tělesnou výchovu, učitelské sbory, četné listy odborné i denní, mnozí profesoři, učitelé atd. Tato řídká u nás svornost v nazírání jest důkazem, že živě pocituje se potřeba reformy ve výchově naší mládeže, že i hnutí skautské má již dobrý zvuk. Ó tom svědčí též zjev zvláště potěšitelný, že totiž přihlásil se ochotně velký počet osob z řad intelligence k vedení družin junáckých.

Odlehčil bych si apellem neb povzdechem, aby hnutí toto zůstalo u nás neděleno v jediném šiku, ale byl bych špatným organisátorem, kdybych nepočítal s železnou toho času nutností poměrů. Není také třeba věšeti hlavu nad tím, ani nad dalším pravděpodobným toho důsledkem, že totiž český skauting nabude v různých střediskách značně odchylné tvářnosti. Při obsáhlosti programu není možno ubrániti se tomu ani v jediné organizaci, a i v Anglii utvářívá se různě dle místních poměrů, dle schopností a znalostí vůdce, dle vyspělosti hochů atd.

V celém hnutí jest mnoho nového, na první pohled podivného, zarážejícího, zdánlivě bezvýznamného. Nevypouštěl jsem těchto partií, pokud neučinil jsem v tom směru zkušeností nepříznivých. Ve světové říši britské s rozvětveným světovým obchodem a koloniemi jsou jiné poměry a potřeby jednotlivcovy i celku, jiný vývoj historický, jiné poměry právní než u nás a na první pohled zdálo by se, že ani není dobře možno podobnou instanci přenést k nám.

Není však tomu tak. Skauting hlásá návrat k přírodě, zdravému primitivismu, vychovává školou práce, již odkojeni byli více méně předkové všech národů, proto není tu rozdílů tak hlubokých, jak by někdo myslel. Poznáme to i z pokusů v tom směru již dříve konaných v Americe a Rusku, že braly se vesměs stejným směrem. Tím také vysvětluji, proč tak často uvádím příklady ze života obyvatel krajin exotických, prvotních osadníků a objevitelů, neboť ti žili pravým životem přírodním a jsou našemu junáctvu nejlepším vzorem. A záliby mládeže v historikách z tohoto života netřeba snad ani připomínati.

Vážnější námitkou se zdálo, že mládež naše nemá té vrozené praktičnosti, pracovitosti, opravdovosti, kterou vyznačuje se mládež anglická.

Avšak není to právě důvodem, abychom skauting hleděli u nás pevně zakotviti jako vítaný prostředek k doplnění výchovy rodinné a školní? Námitka ona jest dle mého mínění snad omluvou, nebude-li ihned dosaženo tak zdárných výsledků jako v Anglii, ale tím důtklivější pobídkou, abychom tímto směrem šli. Vždyť v Anglii mluví se dnes právem o zušlechtění celé mladé generace touto výchovou.

Laskavostí autora získal jsem výhradní právo překladatelské díla »Scouting for Boys«, jež tvoří základ výchovy skautů anglických; rozhodl jsem

se však nepřestati na něm, nýbrž čerpati i z několika jiných děl, jež uvádím. Abych získal novému hnutí většího zájmu a chystanému dílu stati trvalé hodnoty, dal jsem přednost původním článkům před překladem. Sympatická myšlenka pomohla mi záhy získati řadu přispěvatelů z nejpřednějších našeho národa. Ač bylo nám přemáhati značné potíže, aby svedeno bylo vše v jeden proud směřující k jedinému cíli, neboť ustavovány tu byly základy hnutí, jež dosud ani nevešlo v život, douám, že podařilo se to přece značnou měrou. Odkládati vydání díla jsem nemohl, neboť na mnoha stranách jevila se chuť k pokusům, jež snadno při novotě a choulostivosti předmětu mohly by se zvrhnouti a poškoditi slibné naděje v nové hnutí kladené.

»Základy junáctví« určeny jsou jako jejich anglický vzor pro mládež i její vůdce, proto články většinou psány jsou slohem přístupným; přes to vyžadují důkladného objasnění a budou zajisté vůdcům vítaným podkladem k rozhovorům i přednáškám doma i v táboře.

Laskavý čtenář pozná záhy, že nové hnutí zasáhá do mnoha oborů; psaní podobné příručky jest tím značně stíženo. Sotva asi podařilo se mi vyvarovati se různých omylů a nedostatků a proto milerád přijmu upozornění a návrhy na doplnění v kterémkoli směru.

Stati pojaté do »Základů« jsou jen příklady a úvodem k jednotlivým odvětvím junačení a zajisté i u nás vznikne časem celá sbírka populárně odborníky psaných příruček. Nad jiné platí to o většině připojených her a tělesných cvičení, jež jsou jen stručnými nástiny. —

Všem pp. přispěvatelům, docentu chirurgie, p. Dru Jul. Petřivalskému za laskavé přehlédnutí kapitoly »První pomoc«, p. vrch. radovi Fr. Havlíkovi za pokyny z jeho vlastních zkušeností o va-

ření v táborech vojenských, p. Dru Jar. Novákovi v Čes. Třebové a Ad. ze Stránských, kteří přispěli přeložením neb přehlédnutím některých partií z cizích literatur, vzdávám svůj upřímný dík.

Počátek těchto prací spadá v nejsmutnější dny mého života — úmrtí naší matky. V tomto díle, věnovaném zušlechtění a šťastnější budoucnosti naší mládeže hledal jsem útěchu, vzpomínaje drahé bytosti, jež neznala na světě jiného blaha než přispívati k štěstí jiných. Její světlé památce a prospěchu české mládeže věnuji tuto práci.

Kéž veřejnost a přední naše výchovné korporace záhy pochopí přednosti ušlechtilého tohoto hnutí a v těžkých počátcích podporují je svými sympatiemi.

V Praze, v květnu 1912.

A. B. S.

I. ČÁST:

VÝVOJ, PODSTATA A VÝZNAM
JUNAČENÍ (SKAUTINGU).
VZORY ČESKÝCH JUNÁKŮ.

I. oddíl:

Vývoj skautingu.

Výchova přirozená a v přírodě (Prof. Fr. Drtina). Ernest Thompson Seton. Sir Robert Baden-Powell. Hoši-skauti v Mafekingu. Skautové míru. Rozšíření skautingu. Počáteční potíže skautingu. Skautování a militarismus (V. Klofáč).

Výchova přirozená a v přírodě.

Renesancí obrodilo se lidstvo; pocítilo lásku k životu a touhu po přírodě. Století 16., 17., 18. je dobou obnovy výchovy a školství, je dobou smě-
lých plánů, skvělých utopií, nadšených úmyslů na poli zanedbané výchovy. Tři mužové burcu-
jí evropské lidstvo k novému životu a zakládají novou školu: R a b e l a i s, K o m e n s k ý, R o u s s e a u.

R a b e l a i s ve svém románu o Gargantuovi a Pantagruelovi stanoví základní požadavky přiro-
zené výchovy naproti scholastice a jednostranné-
mu slovíčkářství své doby. Výchova má se díti v přírodě, pro přírodu a ve shodě s přírodou. Jen co přírodě odpovídá (physis), je dobré, veškerá protipřirozenost (antiphysis) je pramenem vši bí-
dy, všeho zla. Výchova tělesná souběžně se má vyvíjeti s duševní. Tajemství veškeré vědy i mo-
rálky jest v návratu k přírodě; mládež má vše pozorovati, všemu se učit, vše zkoumat: hvězdy, zvířata, rostliny i nerosty. Výchova má se díti pro skutečný život a praktické jeho potřeby. Žáci Rabelaisovi navštěvují dílny řemeslníků, pracovny umělců a všude rozšiřují svůj obzor. Stoupá váž-

nost k práci hmotné. Žáci se zaměstnávají, svá-
žejí seno, mlátí obilí a štípají dříví. Lidé takto vy-
chovaní budou schopni, aby vytvořili novou, lepší
lidskou společnost.

A v století 17. s Rabelaisem souhlasí náš
Komenský. Příroda jest mu pravou učitelkou
lidstva, školy jsou »dílnami lidskosti«, mají vycho-
vávati pro život, aby »nic v živobytí lidském se
nedálo, čemu by žák naprosto nerozuměl.« Školy
doby té úkolu tomu nevyhovovaly. Byly považo-
vány za »mučírny hochů a lámání hlav,« a větší
část žáků, ježto se jim protivilo učení a knihy,
utíkala raději k dílnám řemeslníků anebo k nějaké-
mu jinému způsobu života. Přírodou má se řídit
rozumný vychovatel.

Hlavním pak hlasatelem přirozenosti ve výcho-
vě čili výchovného naturalismu byl v
18. století Rousseau. Jeho »Emil« jest evan-
geliem dětství a evangeliem přirozené výchovy,
jak Göthe napsal. On budí porozumění pro zvlášť-
nosti duše dětské a volá po návratu k přírodě.
Rousseau důrazně vytkl, že člověk není bytost jen
rozumová, jak osvícenské století 18. jednostranně
tomu věřilo, že základ bytosti naší duševní jsou
cit a vůle, že nestačí jen vyučovati, že jest potřebí
především vychovávat, a volá lidstvo od kultury
a společnosti do přírody a stavu přírodního. Pryč
z města do přírody, města jsou propastí lidskosti.
»Cvičte vytrvale tělo dítky, učíte chlapce silným
a zdravým, abyste ho učinili rozumným: ať pra-
cuje, běhá, křičí, ať je stále v pohybu.« (Emil.)

A k těmto věštčům výchovy přirozené, s příro-
dou shodné, připravující pro život, druží se Pe-
stalozzi, když prohlásil, že »učení z hlavy
všechno za nic nestojí, ztrácí-li se při něm od-
vaha a radost ze života.« A do přírody v době pří-
tomné volají také Ruskin, Ellen Keyová,
Tolstoj; v duchu velikých těchto ideí minulo-

sti i současných reformních směrů výchovných století 20. počíná ve skutek uváděti reformní ideje výchovné. Škola byla dosud ústavem vyučovacím — má se státi ústavem výchovným. Netoliko osvěcovati a tříbiti rozum, ale také a především šlechtiti cit, síliti vůli; nejen dbáti duše ve smyslu moderní lásky k životu a k přírodě, ale utužovati, síliti, kráseliti tělo — to jest veliký úkol školy, jež novým způsobem chtějí řešiti ústavy nové, školy výchovné navě.

* * *

Dr. Lietz, tvůrce výchovných ústavů venkovských v Německu, líčí nám jako krásnou pohádku ve svém spise »E m l o h s t o b b a« školu budoucnosti, budoucí školskou společnost. Žáci žijí tam na vlastním území, »jest to stát ve státě«.

Mnoho hektarů velkých travnatých ploch, které na východě stýkají se s povýšenými lesy, toť majetek školy; územím protéká krásná řeka, a vysoké štíhlé stromy odrážejí se od zeleně trávníků, všude plno rostlin a květin; tabulky ukazují jejich původ a jméno. Pravá botanická zahrada, malý ráj. Přejde tam host Namreh (obráceně Hermann), prožívá krásný den ve školním státě, k večeru usíná a má sen:

Vidí před sebou velikou hranici, spousta knih hoří; některé z nich může ještě vytáhnouti a zachrániti. Zachytí jednu, jest to sbírka latinských úkolů; je v ní více červeného než černého inkoustu, hodí ji do ohně. Zachytí jinou knihu: řecká mluvnice, kniha silná 300 stran, nesčíslná pravidla, výjimky, poznámky — ani to není kniha pro mládež: do ohně s ní; a hle, tam ještě třetí, pěkně vázaná, učebnice dějepisu. Namreh vzpomíná s hrůzou, co nudných hodin nad ní proseděl,

jak kniha umrtvila všecku lásku k dějinám, vzpomíná doby, kdy si oddechl, kdy před zraky jeho vstoupily pravé dějiny, velké vznešené ideje pokroku i lidskosti, které oduševňovaly lidstvo veškeré; jest štěstím, že mohl píti ze živého dějinného pramene. I nalézá ještě spoustu knih jiných, ale samé mechanické učebnice, gramatiky, slovníky. Hle, tam je jiná skupina knih, snad v nich něco bude; jsou to silné desky školských řádů, úředních nařízení a výnosů, do nejmenší podrobnosti stanovících, jak se mají učitel i žáci chovati v každém okamžiku. A hle, nenajde v nich nikdo, čeho by potřeboval.

A kolem hranice hromadí se mládež veselá, jásavá, zdravá, těší se ze života, přírody, rozkoše, krásy, tančí kolem hranice tanec pohřební. A mládež tu obstupují s káravým pohledem mužové přísní, s brejlemi na očích; nejsou s ní spokojeni, jest jim proti myslí radost mládeže; vždyť mládež nechová se dle kázeňského řádu; jsou to učitelé minulosti. A mezi nimi staří filologové zpívají zpěv žalostný nad nevděkem mládeže, nařikají, jak barbarství všude se šíří, jak idealismus zaniká, jak blíží se zkáza mravní i konec vědy. Leč brzy umlknou. Hle tam mezi jásavou mládež vstupují ctihodní starci s bílými šedinami, a mládež s nadšením je vítá a obklopuje. Oni se usmívají a těší se s rozveselenou mládeží. Kdo jsou to? Již poznává jednotlivé z nich: Komenský, Pestalozzi, Herbart — a na druhé straně zase Rousseau, Froebel, starý Arndt, Locke, Carlyle, Ruskin, Spencer, z dále zaznívá zpěv a na obzoru vychází nové slunce. Velicí vychovatelé a mládež radostně vítají jitřenku lepší doby, vítají myšlenku p ř i r o z e n ě h o v y c h o v á n í. Ano, nyní tomu tak jest. Jsme na počátku doby nové, a musí k tomu dojiti, a by nové pokolení těšilo se ze svého mládí, a své doby školské,

a později aby všichni velebili ji jako nejšťastnější dobu svého života.

Prof. Fr. Drtina.

Ernest Thompson Seton.

Potřeba přirozené výchovy, užšího přimknutí se k přírodě, přiblížení školy a výchovy vůbec sku-

Obr. 2. Ernest Thompson Seton, vůdce amerických skautů.

tečnému životu pocífována byla moderním lidstvem stále intenzivněji. Celá řada pokusů v tom směru objevila se, aby zastavila vzrůstající se úpadek rasový, klesání tělesné i duševní zdatnosti, zejména v městech. Pokusy tyto vrcholily v institucích, jež vznikly v Americe a Anglii a jež jsou nám před jinými vzorem pro zřizování družin junáckých. Jsou plodem několika posledních let.

V Americe snahy tyto většinou upínají se k jménu Ernest Thompson Seton. (Čti

Ernst Thomsn Setn.) Tento americký spisovatel, malíř a lovec jest originál, jakých bychom poskrovnu našli u kteréhokoli národa světa. (Obr. 2.) Již svými povídkami ze života zvířat, jež přeloženy byly téměř do všech jazyků, stal se světoznámým.*) Překvapující znalost přírody a zvířat, svérázné zajímavé líčení života jednotlivých ptáků a čtvernožců volně žijících, jež dle nahodilých znaků dovedl rozeznati od jich druhů a jejichž život sledoval od prvního vydechu až po smrt — jež je dnes osudem většiny volně žijících zvířat — smrt násilnou. Za několik let svého pobytu v různých krajích Ameriky v nejužším styku s přírodou nasbíral překvapujících znalostí zvířat, naučil se rozuměti jim, takže možno říci, že mluví jejich řečí. Při přednáškách, jež koná tou dobou v Anglii, napodobí stejně věrně zpěv skřivánka, slavíka a houkání sovy, ale i vytí vlků, až posluchačům krev v žilách tuhne.

Dříve než generál sir R. Baden-Powell organizoval hnutí skautské v Anglii, cvičil již Seton své čety »Woodcraft Indians« (Vůdkraft Indiens) v Americe, učil je pozorování, životu v přírodě a zákonům skautů. Čety dle vzoru jeho zakládané sloučeny jsou dnes ve velikou organizaci čítající 300.000 členů. Seton jest jejich vůdcem »Master Woodsman (Mástr Vůdsmen). Jest mistrem nejen v líčení a znalosti přírody, ale i nepřekonatelným znatelem duše dítěte. Ani nejmenší hnutí její neujde jeho bystrému oku a hravě získá si i nejspustlejšího hochu americké ulice. Způsob, jakým připoutává si mládež je zajímavý a uvedu příběh, který Seton v těchto dnech vyprávěl při jedné své přednášce londýské asi takto:

»Na ulici uzříte hochu, jenž váže psovi provaz na ohon. Myslíte, že hoch úmyslně chce týrati

---

*) Do češtiny přeloženy byly některé J. F. Khunem.

psa? Ani dost málo. Chce se jen pobavit. Přijdete-li k němu a řeknete: Zlý, zkažený hochu, nech toho a pojd se mnou, budu ti vyprávěti o hodném hochu, jenž dostal se do nebe, — myslíte, že si všimne vás, vaší povídky a vašeho nebe? Nikoli, vysměje se vám. Ale řekněme, že byste mu pravili: »Podívej se, hochu! To není pravý způsob, jak se váže provaz na psí ohon. S uzlem, který jsi uvázal, nepoběží ani třemi ulicemi. Ukáži ti, jak uvázati uzel, jenž se nesmekne.« — Z počátku bude vám hoch ještě nedůvěřovati, ale upoutali jste jeho pozornost. Jste-li vůdcem, jenž své věci rozumí, uvážete dva uzly na provázku a současně jeden na hochovi, žádný z nich se nesmekne a hochu můžete záhy vésti, kam se vám zlíbí.

Originální, ale snad jediný a neomylný to způsob, jest získati pokleslá individua amerických velkoměst, navrátiti je životu a učiniti z nich užitečné členy lidské společnosti. Baden-Powell zajisté řídí se jeho příkladem, když praví: »Nesmíte rybu chytati na to, co vám chutná, ale na to, co ryby rády.« A tak také mládež získáte, když poskytnete jí, co má ráda.

Na tom založen jest celý tento výchovný systém: Především získáme si důvěry, úcty a lásky mládeže a pak teprv jí, aniž toho pozoruje, vyučujeme a vychováváme ji v zásadách, jež uznáváme za správné a prospěšné.

Názory Setonovy o výchově jsou vesměs zdravé a zajímavé. Na počátku své vychovatelské dráhy chyboval dle vlastního přiznání tím, že hleděl příliš usnadňovati mládeži každou práci. Uputil od toho, neboť si uvědomil, že cena čehokoli pro nás stoupla, musíme-li si jí větší námahou zasloužiti.

Proto tábory jeho měly záhy příznivý vliv na samostatnost a podnikavost hochů. — Suché po-

učování mládež nenadchne a neupoutá na dlouho, proto zavedl různé obřady při přijetí hochů, aby ostatní si nově přichozího povšimli, on sám pak, aby měl na to zvláštní upomínku a vážil si toho, oživil některé ze starých indiánských popěveků a tanců. Důležité porady a rozhovory koná proto při ohních v táboře a docíluje tak u hochů zvláštní pozornosti a vážnosti. — Za dobré skutky neb vynikající přednosti získávají si hoši čestná jména jako »Jelení noha«, »Orlí oko« a pod., za nepěkné vlastnosti neb činy hrozí jim však jméno nečestné, jež nesou, pokud je řádným skutkem neodčiní. Stalo-li se tak, napíše vůdce toto jméno na kus kůry, při shromáždění hochů u ohně se vyličí celý příběh a nápis hodí se do ohně. Tím smazán jest i špatný čin a hochu dostane se názvu, jaký zasloužil za svůj výkon dobrý. — Nejvyšším cílem jest mu podporování intelektuálních, morálních i fysických sil mládeže.

Povídky jeho budou našim junákům vítanou četbou, poučením a vzorem pro podobná pozorování v přírodě. Vzbudí jejich lásku k veškerému tvorstvu i chuť k pozorování; uchvátí svou pravdivostí mládež i dospělého.

Mnoho z jeho myšlenek, cvičení a her i celkového zřízení přejal nynější anglický generál,

Sir Robert Baden-Powell

pro svůj systém »scouting«, jenž stal se vzorem pro zakládání podobných organizací ve všech dílech světa. (Obr. 3.)

Těžko je posouditi, kdo má o které odvětví skautingu větší zásluhy, zda Seton, či Baden-Powell. Jisto jest, že ona romantičnost, poetičnost a láska k přírodě jsou především zásluhou Setonovou, kdežto pořádek, kázeň, organizace jsou

zase dílem Powellovým — obou výborných psychologů i paedagogů.

Sir Robert Baden-Powell prožil jako důstojník dvacetpět let v anglických koloniích v Africe, Čin-

Obr. 3. Sir Robert Baden-Powell, zakladatel anglických skautů.

ně účastnil se též války s Bury. Těžce nesl pohanu své armády a vlasti — světové říše britské, jež musila válčiti po několik let a postaviti skoro milion vojáků, než zdolala hlouček několika tisíc Burů — mužů, žen i dětí. Mistrná koloniální poli-

tika anglická dovedla záhy učiniti z Burů spokojené poddané krále anglického a bystrý pozorovatel — Baden-Powell — předsevzal si tu vychovávat v mládeži svého národa ty vlastnosti, jež Burům tak znamenitě prospívaly v boji proti Angličanům.

Byla to především zvyklost životu v přírodě, otužilost, zdatnost tělesná, schopnosti zrakové (Bur rozeznával tytéž předměty na pateronásobnou vzdálenost), znalost terénu atd.

Podnětem k rozhodnutí Baden-Powellovu byla, jak se zdá, příhoda, již sám popisuje asi takto:

Hoši-skauti v Mafekingu.

»Měli jsme příklad toho, jak užiteční mohou býti hoši-skauti, když byl utvořen r. 1899—1900 chlapecký sbor při obléhání Mafekingu (čti Mejfking).

Mafeking bylo zcela malé obyčejné venkovské městečko v širých rovinách Jižní Afriky.

Nikoho jakživo nenapadlo, že by toto město mohlo býti napadeno nepřítelem, právě tak, jako neočekáváte, že by někdo mohl přepadnouti vaši osadu — věc byla tak pravdě nepodobná.

Ale to právě vám ukazuje, jak musíte býti vždy připraveni na to, co je možné, a ne pouze na to, co je pravděpodobné.

Když jsme tedy viděli, že budeme v Mafekingu napadeni, odvedli jsme svou posádku na body, které měla hájiti — asi 700 mužů vycvičeného vojska, policie a dobrovolníků. A pak jsme ozbrojili měšťany, jichž bylo asi 300. Někteří z nich byli staří hraničáři, dobře vyhovující v tomto případě; ale mnozí z nich, mladí obchodníci, písaři a jiní, jakživi před tím neměli v ruce pušky a nikdy se nenaučili vojenským cvikům ni střelení.

A není tuze zábavné míti proti sobě nepřítele,

který vás chce zabít, když jste se nikdy střelbě nenaučili.

Dohromady jsme měli tedy pouze asi 1000 mužů, kteří měli hájiti město, v němž bylo 600 bílých žen a dětí a asi 7000 domorodců a které mělo asi 9 kilometrů obvodu. Každý muž byl drahý, neboť když někteří lidé byli pobiti nebo raněni, povinnosti jejich musily býti přiděleny ostatním.

Obr. 4. Poštovní známka mafekingská.

Tu velící štábní důstojník Lord Edward Cecil (čti: Sesil), shromáždil hochy z celého města, utvořil z nich kadetský sbor, dal jim uniformy a cvičil je; a byl to oddíl čerstvý, dovedný a užitečný. Až do té doby jsme užívali velkého počtu mužů k doručování rozkazů a zpráv, k vyzvídání atd. Tyto povinnosti nyní uložili jsme hochům-kadetům a muži byli propuštěni z nich, aby šli sesílit palbu.

Hoši konali opravdu platné služby a plně zasloužili si medaili, které dostali na konci války. Mnozí z nich jezdili na kole a bylo nám tak možno zařídit poštu, kterou lidé mohli posílati dopisy svým přátelům v různých pevnostech nebo v městech, aniž se sami vydávali do ohně koulí; tiskli jsme známky pro tyto dopisy, na nichž byl obrázek chlapecké ordonance na kole. (Obr. 4.)

Řekl jsem jednomu z těchto hochů, když projel prudkou palbou: Budeš jistě jednoho dne zastře-

len, budeš-li takhle jezdit v tom krupobití střel.« A on odpověděl: »Šlapu tak rychle, že mne nikdy nedostihnou.« Tito hoši zjevně nedbali ani dost málo o střely; byli vždy hotovi provést rozkazy, ačkoliv to znamenalo vydávati každou chvíli život v nebezpečství.

Učinil by to některý z vás? Kdyby nepřítel střílel do této ulice a řekl bych kterémusi z vás, aby donesl poselství přes ulici do některého domu, učinili byste to? Jsem přesvědčen, že ano. Ale nedělali byste to asi s velkou chutí.

Ale musíte se na to připraviti předem. Je to právě tak, jako skočiti po hlavě do studené vody. Pro mladíka, který je zvyklý koupání, to není ničím, dělal to mnohokrát; ale žádejte toho na hochu, který se nikdy v takovém skoku necvičil: bude z něho míti strach.

Právě tak jest u hochů, který si navykl poslechnouti rozkazů ihned, ať jsou spojeny s nebezpečím nebo ne; jakmile mu nařídíte, aby něco vykonal v činné službě, učiní to, ať je při tom nebezpečí pro něho jakékoliv, kdežto jiný hoch, který se nikdy nestaral o to, aby poslouchal, dělal by námitky a byl by pak jako zbabělec v opovržení i u svých dřívějších přátel.

Ale nemusíte čekati až na válku, abyste byli užiteční, jako skauti. Jako skaut mívá každý den každodenně pro sebe dosti díla, ať jste kdekoliv.«

Skautové míru.

Jak vidno, považuje sám Powell skauty mafe-kingské, kteří značně přispěli k ubránění svého města proti přesile nepřátel, za skauty války. Uvedli jsme tudíž zajímavou tuto událost jen pro její vý-

znam v historii skautingu, ač vlastní cíle jeho a výchova braly se nadále zcela jiným směrem.

V Anglii měly Baden-Powellovy skautské družiny přímé předchůdce v chlapeckých brigádách.

»B r i g á d y h o c h ů« (»Boys' Brigades«, čti Bojs brigejds), jest rozvětvená organisace pro an-

Obr. 5. Pozdrav skautů kanadských.

glickou mládež od 11 do 17 let věku. Založena byla roku 1882 anglickým duchovenstvem v Glasgowě k záchraně chudé mládeže od zkázy duševní. Hochům doporučováno čtení písma, rozhovory, poskytovány jim zábavy, vycházky a různá cvičení ve volné přírodě, většinou ve formě cvičení vojenských. Brigády měly bohaté a mocné příznivce a čítaly po dvacetipěti létech svého trvání přes

sto tisíc hochů ve svých kompaniích a vládly značnými prostředky finančními.

Baden-Powell svými přednáškami i publicisticky od roku 1907 hlásal posílení momentu národnostního, větší sblížení a splynutí s přírodou dle vzoru Setonova a vytvořil svůj systém »scouting« odpovídající mnohem lépe duchu mládeže. Dílo, jež vydal zprvu po částech, šířilo se ve statisících výtiscích, došlo veliké obliby a následování.

Stoupenci jeho slovou s k a u t i, ne však ve vojenském smyslu tohoto slova — zvěd, harcovník — rýbrž v přeneseném smyslu znamenajícím hoch, jenž chce vše zvědět — všezvěd. Skauti Powellovi mají býti průkopníky civilisace, jakým je každý, kdo svůj život zasvětil ušlechtilé ideí a všemožné cesty nalézá (Pathfinder), aby dosáhl vytčeného cíle.

Stoupenci Powellovi mají se státi dědici krásných zásad středověkého rytířstva, pokud toto silnou výchovou, přísností zásad, sňatky s lidmi stejného stavu a zdatnosti, pravou mužností a šlechtností zasloužilo si názvu j á d r a n á r o d a.

Baden-Powellovi neušel ani jiný zářivý vzor scoutingu — rytířství japonské, jež »jest květinou na půdě Japonska tak domácí, jako její symbol: třešňový květ«. Bušido, tento oživující duch Japonska, nevysychající pramen tisíců hrdinských a šlechtných skutků dávných let i dnešních dnů, tento podklad vysokého mravního stanoviska starého i moderního Japanu, byl dílem rytířstva japonského, samurajů, kteří v mnohém ohledu budou i našim junákům vzorem. Také heslo naše »Buď připraven« má tam svůj původ.

Skautova povinnost — denně vykonati skutek lásky k bližnímu neb jinému tvorů má původ svůj v těchto vzorech. Výsledky mladého našeho hnutí dokazují, že podařilo se vzkřísiti nejen hesla,

nýbrž i ducha starého rytířstva, po jehož příkladu vykonáno mnoho ušlechtilého a záslužného, zejména při zachraňování života. Moderní naši rytíři nezůstali ve svědomitosti nikterak za svými středověkými vzory.

Obr. 6. Němečtí skauti. (Pfadfinder.)

Rozšíření skautingu.

Dle svých intencí reorganisoval Powell brigády chlapecké i zakládal střediska nová, hnutí přibývalo obliby, mládež začala se hrnouti do jeho řad, a jakmile ukázaly se první příznivé výsledky, stali se skauti nejpopulárnější organizací anglickou. Baden-Powella jmenoval anglický král za zásluhy o organizaci tuto generálem a sám přijal titul protektora (patrona).

Z Anglie rozšířil se skauting rychle do kolonií

anglických všech dílů světa (obr. 5.) i do jiných států. První bylo Německo, za ním následovala Belgie, Holandsko, Rusko, Itálie, polské jednoty sokolské v Haliči, Francie, Srbsko, Švédsko, Argentina, Chile, ba i Čína, Siam a j., nemluvě ani o Spojených Státech Severoamerických, kde měl skauting již z dřívějšíka půdu upravenou.

Přenášením na půdu cizí nezměnil valně skauting své tvářnosti. Cíle a prostředky zůstaly téměř nezměněny, jen forma provádění a duch organizační je různý. Kdežto Němci, Rusové a Poláci položili důraz na formy vojenské, v Americe uplatňuje se větší měrou moment náboženský, život v přírodě atd., vždy dle toho, kdo o hnutí pečují.

Základ polskému skautingu dala kniha »Scouting jako system wychowania młodzieży«, již napsal Andrzej Małkowski. Jmenovaný ponechal vnější formy zcela dle vzoru anglického, podržel i název »skaut«, omezil však na škodu věci nejkrásnější odvětví skautingu, pozorování přírody. Myšlenky uchopilo se Sokolstvo, jež zreorganisovalo na tomto podkladě výchovu svého dorostu. Ruský překlad Powellovy knihy pochází od J. Běrezovského.

Němečtí skauti slují »Pfadfinder« (Pfad = stezka, cesta); napodobí anglické skauty programem i uniformou, vedení jest však převážnou většinou v rukou osob stavu vojenského neb jim blízkých. (Obr. 6.)

Propagátorem hnutí jest Dr. Otto Lion, štábní lékař v Bamberku, jenž napsal dle Powellova díla »Das Pfadfinderbuch«. Různé vnější formy a obřadnosti anglického skautingu vypustil, jak se však zdá, ubylo tím též značně zájmu u mládeže, která miluje nimbus vytvořený při svých hrách. Tomu do jisté míry také přikládám vinu, že skauti němečtí nemají té lásky ke své organizaci, kterou

vyznačuje se každý skaut anglický, a neplní také tak svědomitě jejich zákonů.

V Belgii a ve Francii přijali skauting i s uniformou (obr. 7.). Ve Francii je hnutí dosud v počátcích a pečují o ně André Chéradame, Paul Vuibert, Nicolas Benoit a j. Fran-

Obr. 7. Francouzští skauti (Les éclaireurs).

couzští skauti slovou »Les éclaireurs de France (Boys scouts français)«. V Comité de Patronage a v com. directeur čteme vesměs jména nejpřednějších osobností.

Hnutí za zřízení obdobné instituce pro výchovu dívek vzniklo v Anglii záhy po prvních úspěších skautingu, pod jménem »Girl guides« (čti: gǎrl gaid).

V čele hnutí stojí sl. Agnes Baden-Powellová, která vydala nyní společně se zakladatelem skautingu chlapeckého dílo »The Official Handbook for Girl Guides«.

V poslední době počínají s pokusy v tom směru též v Německu »Pfadfinderinnen«.

Není pochyby, že pro dívky může mítí výchova nemenší význam než pro hochy, ba v mnohém ohledu ještě větší, nemůže však býti pouhou kopií, nýbrž musí si naléztí četné cesty nové a prostředky. Se zdarem konají dívky cvičení v zachraňování, první pomoci (obr. 8.), v ručních, kuchyňských a hospodyňských pracích, zahradnictví, pěstění květin za okny, dostává se jim poučení o hygieně, výchově dítek a pod., leč celek nemá dosud tak krásného, pestrého programu, není tak účelně organisován jako skauting pro hochy. Tím není však míněno, že by to nebylo možno. Slibuji si u nás velmi mnoho od tohoto hnutí, dříve však než začneme jej propagovati, musíme si ujasnití a pevně stanoviti jeho program a vypracovati podrobně všechna jeho odvětví, nechceme-li, aby celé slibné toto hnutí zdiskreditovalo se dříve, než řádně vstoupí v život.

Počáteční potíže skautingu.

Když před čtyřmi léty začal Sir Baden-Powell propagovati svůj systém, uvítán byl v Anglii vzhledem k svým zásluhám sympaticky, ale se značnou nedůvěrou. Četné anglické listy vzpomínaly toho před krátkou dobou, kdy král vyznamenal velikou organisaci Powellovu udělením zvláštních privilegií shromažďovacích a j. tak zv. »Royal charter of incorporation« (čti: Rojel čártr of inkorporéjšn). Tou dobou těší se již angličtí skauti jednosvorným sympatiím všech vrstev obecnstva i kruhů vládních. Setkáme se s nimi při každém větším shromáždění lidu a všude dovedou své schopnosti uplatnití. Při pohřbu krále Eduarda VII. dbali o pořádek na ulicích londýnských, při loňské korunovaci sešlo se jich na třicet

tisíc i z nejdálenějších částí říše britské, pečovali v přeplněných ulicích o raněné a ochuravělé, roznášeli vodu a pod. Král sám je přehlížel ve Windsoru (čti: Uindzr) a vyslovil se o celé instituci několikrát co nejpochvalněji. Velikého obdivu došla družina, která při té příležitosti přes

Obr. 8. Divčí skauting. Anglické Girl Guides cvičí se v první pomoci.

všechny strážce nepozorovaně vnikla do zámku a vztýčila svou vlajku na nejvyšším cimbuří. Vkusný, prostý jejich oblek nosí se stejnou radostí v srdci syn králův jako synek největšího chudáka z východní části Londýna. Setkáte se s nimi na ulicích, v museích, kde pilně prohlížejí, studují, opisují i kreslí si předměty a stroje tu vyložené, na hřištích, ve školách, při požárech a jinde, kde třeba pomoci, a všude vycítíte snahu žít dle zásad, jimž slíbili věrnost, než oblékli šat moderních rytířů. Vědomí, že každý zná povinnosti nositelů tohoto stejnokroje, jest velikou morální vzpruhou.

Tak se mají věci dnes, avšak v počátcích bylo přemáhati mnohou překážku, předsudek a neporozumění. Nejvíce zla v Americe i v Anglii natropila obava před »zmilitarisováním« mládeže. Jelikož i u nás někteří soudí, že skauti v Anglii jsou vládou podporovaná náhrada za všeobecnou brannou povinnost, nebude od místa, věnovati tomuto předmětu několik slov.

Tvrditi, že skautováním nezvyšuje se brannost mládeže, bylo by stejně neupřimné jako marné. Známý Wellingtonův výrok, že o porážku Napoleona u Waterloo největší zásluhu má anglické hřiště, vyniknutí odchovanců Jahnových ve válce německo-francouzské, přednosti našich sokolských borců nad necvičenci v armádě naší usvědčily by nás z nepravdy. Tím více bude na prospěch budoucích vojnů výcvik v družinách junáckých, kde nejen že spojeny jsou výhody hřiště a tělocvičny, jež při českém skautingu zůstane zajisté důležitou složkou výchovy po stránce tělesné, ale kde nad to ještě je celá řada cvičení pro vojenskou způsobilost velice důležitých, jako jsou táboření, odhadování vzdáleností, schopnost pozorovati, krýti se, dorozumívati se signály, orientovati se atd.

Všechna naše cvičení, jež zdánlivě sledují účele militaristické, nejsou specificky vojenská a mají stejnou důležitost pro každého. Rozšafný důstojník zajisté s větší radostí uvítá nováčky otužilé, statné, vytrvalé, se všemi schopnostmi získanými životem v přírodě, než toho, jenž naučil se řadě mechanických pohybů vojenských, které pro něho dávno již ztratily všecken půvab.

Zmiňuji se ještě o h r á c h, z nichž některé mají formu her vojenských. Leč nejsou hry na vojáky právě nejčastější a nejmilejší hry mládeže celého světa? Jsou to snad jedině ze všech, jež ani mlá-

dež velkých měst nezapomenula. Bývají to obyčejně hry bez vyššího vzletu, pouhé přepadání a klukovské rvačky, leč nikomu, pokud vím, dosud nenapadlo zakazovati je pod titulem antimilitarismu. Doufám, že výtce této ujdou i hry družin junáckých, dobře promyšlené a zajímavě sestavené, k získání mnohých schopností každému potřebných.

Z vojenských cvičení, ač-li možno je tak nazvat, činí výjimku v tom ohledu jedině střelení. Kdežto mechanickým cvičením ostatním naučí se vyspělý cvičenec hravě v krátkém čase, jest ku přesnému střelení třeba cviku dlouholetého, aby se stalo zvyklostí. Proto nenaučí se mu vojín během služby měrou dostatečnou, odtud snaha po cvičení střelbě i mimo dobu vojenské služby.

Pokud jedná se při tom o mládež, nezapomeneme zkušeností svrchu uvedených a omezíme se jen na mechanické výkony nezbytné, takže zůstane mládeži střelení všeobecně uznaným krásným sportem. Jsme povděčni tomu, že u nás v Rakousku převládají v rozhodujících kruzích názory tak zdravé. Nesmíme přehlížeti, že žijeme v době, kdy Německo, Francie, Anglie, Japan a jiné státy přímo vychovávají mládež v nadšení, že bude účastna obrany své vlasti.

Také americkým našim organisacím bylo dlouho zápasiti s výtkou militarismu a Seton ještě dnes, ač jsou prosti této výtky, často vzpomíná prvních dob, kdy disciplina a uniforma jeho družin byla vykládána militaristickou povahou hnutí.

Seton ve svém nedávném interviewu hovoře o militarismu, poukázal na jednoho z podporovatelů skautingu v Americe, jenž dle jeho slov již sám může býti zárukou mírumilovné povahy hnutí. Jest to zbudovatel paláce míru v Haagu, americký milionář Andrew Carnegie (čti Endrú Kchernegí).

Těto strážce nového hnutí zasvětil své síly též anglický lord Francis Vane (čti: Frensis Vejn), jenž se neúnavně stará o rozšíření skautingu též mimo hranice britské říše a organisoval podobné hnutí v Itálii.

Seton vysoce cení tělesná cvičení, zmíněnými cviky skautskými přispívá k zlepšení brannosti mládeže, ale stejně nepříznivě pohlíží na vojenské formy, jedná-li se o mládež. Pisateli těchto řádků jest to zadostučiněním, neboť již před šesti léty náhodou názory úplně shodné s Powellovými a Setonovými doporučoval ve vyžádaném dobrozdání rakouskému říšskému ministerstvu vojenství.

Skautování a militarismus.

Když o skautování a o jeho vlivu na mravnou i tělesnou výchovu naší mládeže jsem uvažoval, a když zejména počítal jsem při tom s poměry specificky našimi, a tedy valně jinými, než jsou v Anglii, v Americe, ve Francii a pod., řekl jsem si sám přirozeně i námitky, které můžeme slyšeti.

A mezi jinými můžeme slyšeti i to, že skautování, je ve značné míře vojáčkovaním.

Kdo zná vídeňské »Knabenhorty«, a neví, že skauting a junácké čety jsou něco zcela odchylného, snadno může s touto námitkou vojáčkování přijíti. Kdyby jednalo se o české »Knabenhorty«, sám bych proti takové akci se postavil. To je skutečně směšné hraní si na vojáčky mladých chlapců, to je škola nezdravé ješitnosti, parádnictví a prázdného fangličkářství.

Ostatně pokusy vojenského organisování mládeže selhaly i ve Francii i v Anglii. Skauting se však zachytl, našel kořeny hluboko v srdcích mladých hochů, původní vojenské brigády anglické a vojenské bataillony francouzské toho nedokázaly.

Pravdou zůstane ovšem, že skautování vychovává, i když na to přímo nepomýšlí, armádě zdatnější dorost. Je tomu tak už i v »Sokole«, což je přirozeným důsledkem moudré a účelné tělesné výchovy a pro co zajisté »Sokol« nebudeme prohlašovatí za instituci militaristickou. My prostě chceme mládež tělesně i duševně zdravou. Chceme silné hochy se silnou vůlí. Chceme dorost plný jarého dychtění a šlechetného citění, dorost mužně vždy odhodlaný k činu a na vlastní síly schopný se spoléhatí. Je-li v tom kus amerikanismu, nemůže to malému národu škoditi.

Pro tuto výchovu šablonovitá vojenská výchova se nehodí. Proto skauting sáhl všude ku zcela jiným methodám. Vojenská dnešní výchova, to je vlastně dresura. Stejný krok, dokonalé obraty a bezmyšlénkovitá poslušnost; úplné pohlcení individuality a disciplína pouze formální. Skauting chce oproti tomu rozvoj každé individuality, prohloubení vnitřního života, vyvolání nejlepších vlastností v každém jednotlivci a vůbec výchovu jež z jinocha činí muže, který před žádnou překážkou na cestě k pokroku malomyslně neklesá a každého jedince při procítěné disciplině vnitřní — tedy opravdové — staví do služeb národa a nejvyšších myšlenek lidskosti. Vychovává, abych krátce to řekl, statečné a dobré hochy, hochy, jichž rozum i cit stejně dobře fungují.

Zakladatel skautů, Baden-Powell sám protestoval proti tomu, aby v jeho řadách někdo hledal militaristického ducha. Psal:

»Není militaristického ducha ve skautování. Skauting míru shrnuje vlastnosti osadních hraničárů, zejména pokud se týkají všestranné obratnosti, energie, spoléhání na sebe sama a mnoha jiných vlastností, které činí z nich muže mezi muži. Nemáme úmyslu dělati z hochů vo-

jáky a učiti je krvelačnosti. Pod heslem »vlastenectví« jim ovšem vštěpujeme, že je občan povinen účastniti se s druhý obrany vlasti proti vpádu nepřátel, za bezpečnost a svobodu, které požívá jako její obyvatel. Kdo se této povinnosti vyhýbá a ponechává jiným, aby ji konali za něho, nehraje roli ani statečnou ani počestnou.«

»Jak živ jsem se nesetkal s mužem, jenž viděl válku v civilisované zemi, a zůstal tak zvaným »antimilitaristou«. Zná příliš dobře příšerné a kruté následky války, a dokud národové se nedohodli na všeobecném odzbrojení, jistě nebude vybízeti nepřitele ke vpádu a nenechá vlast na jeho milost a nemilost, zanedbav její obrany. Právě tak mohli byste zrušiti policii, abyste se zbavili zločinu, ale musíte dříve naučiti lidi, aby nekradli.«

A zcela správně píše dále:

»Často jsem žádán od důstojníků — nikoliv od hochů, abych uvedl více vojenských cvičení do skautování. Po zkušenostech čtyřiatřiceti let uznávám význam tohoto cvičení pro disciplinu, ale vidím také velmi jasně jeho stinné stránky. Krátce řečeno, jsou to:

1. Vojenské cvičení dává neschopnému, fantasie nemajcímu důstojníku něco, čím by své hochy zaměstnával, a nestará se, zda se jim to zamlouvá a mají-li z toho prospěch. J e m u ušetří to mnoho práce.

2. Vojenské cvičení překáží individualitě, kdežto naším úkolem při skautování jest vyvinouti individuální charakter. Jakmile se hoch vojenským cvičením naučil, nudí jej, neboť touží zaměstnávat se stále novými věcmi. Otupuje to jeho bystrost. Z hochů, kteří cvičí se v kadetních sborech*)

*) *Cadet Corps* bývají zřizovány zejména v posledních letech po způsobu Ameriky a Švýcarska pro žactvo různých škol a jsou jednou z institucí, jež mají Anglii nahraditi vojenský výcvik po našem způsobu. Důstojníky těchto sborů

nevěnuje se později ani celých 10 proc. službě vojenské.

Naším účelem je vychovati z hochů mladé zálesáky a nikoliv napodobovati vojáky.«

Dobře, že tato slova napsal vynikající voják a vlastenec, jehož nikdo nemůže vinit z neloyálnosti, neznalosti neb antimilitarismu. Ovšem promluvil tu také bystrý psycholog, jenž rozumí duši mládeže.

Od rozumné nové výchovy naší mládeže, zejména městské po čtrnáctém roce očekávám velice mnoho. Už v tom je veliký pokrok, emancipovat ji od hospod a planého fantasování a přivést ji v prázdných chvílích do přírody a učit ji zde na sebe sama se spoléhati.

U nás metoda jistě přizpůsobí se našim poměrům, českému duchu. A jsou-li někteří idealisté, kteří ve skautech vidí ligu míru budoucnosti, k čemuž je vede mezinárodní povaha celého hnutí, přejeme si upřímně, aby nové hnutí mládeže aspoň částečně naděje těchto idealistů splnilo.

Majíce tyto vysoce lidské cíle před očima, nechceme ovšem nikdy, aby smysl pro mír zvrátil se ve slabost a v nedostatek odvahy bít se za pravdu a za svobodu. Pravý opak je naším přáním a úkolem skautování. Řekli jsme už: ne slabé, silné a statečné hochy chce skauting vychovávat! Chce prodchnout všechny přesvědčením, že jen silní uhájí své právo a že je víc než zbabělostí, že je to svrchovanou nepočestností, nedostatkem odvahy k boji přispívat k vítězství jakémukoliv bezpráví. Pravda sama o sobě nestačí; za ní musí stát odhodlaná síla, aby násilí

---

jsou věci znalí dobrovolníci. Hoši nenosí uniformy, mívají jen při cvičení stejné čapky, opasky a pušky, jež stát k tomu účelu půjčuje.

pravdu nepovalilo. Měli jsme M. Jana Husa, ale musili jsme mít i Žižku! Idea a síla!

Skauting, jak svrchu řečeno, znamená tedy svou výchovou veliké zvýšení brannosti každého národa a stoupencům jeho vštěpuje se souhlasně ve všech zemích, že je zradou a hanebností opustiti prapor své vlasti, když potřebuje vlast ochrany proti nepříteli, ale zároveň vedeni jsou s úctou vzhlížeti a blížiti se k nejvyšším ideálům lidstva, soucitu s každým bližním, bez ohledu na jakoukoli jeho příslušnost. Vliv tento jest velmi silný a až výchova tato všeobecní a odchovanci její ve všech státech zaujmou místa rozhodující, není vyloučeno, že objeví se i v tomto směru příznivý vliv, ovšem jsou-li vůbec pro všeobecné sbratření opravdu podmínky v srdcích lidských.

Ideály tyto budou asi všeobecně přijímány s pochybnostmi, ale o jejich neškodnosti bude zajisté úsudek svorný. Netřeba připomínati, že podobnými úvahami nebudeme obtěžovati hlavy hochů, pro něž naprosto nejsou zralí, nýbrž že to jsou pouze pia desideria jejich zakladatelů. Moment sociální a národní výchovy padá tu tedy také na váhu.

V. Kloufáč.

II. oddíl:

I. Podstata skautingu.

Baden-Powellův výklad skautování. Pobyt v přírodě. Umění pozorovati. Táboření. Nocehování v přírodě. (Prof. Dr. Josef Thomayer.) Skautování školou práce a rytířství. Fysický vývoj mládeže. Vliv organisace.

Baden-Powellův výklad skautování.

Každého zajisté především zajímati bude vlastní názor Baden-Powellův na výchovu skautingem. Seznáme ji ze stručného výkladu, který předeslal svému dílu »Scouting for Boys«. Čteme v ní toto:

»Výrazem »skautování« rozumí se práce a vlastnosti zálesáků, objevitelů a hraničářů. Použijeme-li jejich základních prvků, podáváme hochům systém her a cvičení, který hoví jejich touze a přirozeným náklonnostem a má zároveň veliký význam vychovávací.

Se stanoviska hochů: Skautování vytvoří přátelské kroužky, jež budou jejich přirozenou organisací jak pro hry, tak pro chlapecké výstřelky a toulky, dodá jim vkusného šatu a pěkné výpravy, ostrovtipného výrazu a rozhodnosti, podporuje jejich obrazotvornost, romantičnost a zabavuje je čilým životem ve volné přírodě.

Se stanoviska rodičů: Skautování dodává fysického zdraví a přispívá k vývoji. Učí energii a zručnosti, naučí hochu kázni, statečno-

sti, rytířskosti a vlastenectví, slovem vychovává »charakter«, jenž jest pro hoča v ražení si cesty životem důležitějším, než cokoli jiného, a pro jehož vybudování se vlastně ve školách dosud nepracuje.

M e t h o d a v y u č o v a c í při skautování záleží v tom, vzbuditi v chlapci touhu, aby sám pro sebe se učil, a ne nalévatí do něho vědomosti.

S e s t a n o v í s k a n á r o d n o s t n í h o jest naším účelem vychovati z dorůstající generace řádné občany. Vojenským cvičením se vyhýbáme z důvodů uvedených.

Další výhodou skautování jest, že hledí k hochům všech tříd a může se prováděti právě tak dobře v městě jako na venkově.

Zkušenost ukázala, že, kdo používá knihy »Scouting for Boys«, může naučiti hochy skautování, aniž by měl k tomu jakého předchozího vzdělání. Má počítí malým počtem, jednou neb dvěma družinami po osmi chlapcích. Velký pokrok nastane, máte-li klubovnu, stodolu neb chýši a v létě tábor.

Nemá-li vedoucí v kterémkoli oboru dostatečných vědomostí, může požádati přítele, věci znalého, aby poskytl jeho družině žádoucích ponaučení.

Prostředky musí býti získávány skauty, jejich prací a ne vyprošovány. Rozličné způsoby získávání prostředků jsou v knize uvedeny.

Skautování mohou přijmouti do svého programu organisace již existující, jako jsou brigády hochů, spolky, školy atd.«

Pobyt v přírodě.

Z četných pomůcek a cest, jimiž se běře výchova mládeže v družinách junáckých, v prvé řadě uvádíme častý styk s přírodou. K tomuto bla-

hodárnému, nevyčerpatelnému, nevysychajícímu prameni poučení, pravdy, dobra a krásy budeme se utíkat, kdykoli tomu poměry dovolí. V létech rozhodujících o vývoji mládeže dopřejeme jí co nejvíce zdravého vzduchu, radostné nálady, veselé společnosti, obklopíme ji tím nejkrásnějším, co vůbec existuje — dopřejeme jí častého bezprostředního styku s přírodou, s jejími velkolepými krásami a mnohotvárným životem.

Leč nestačí krásné heslo. Jest pravda, že mládež až na malé výjimky ráda půjde s námi do volné přírody, avšak jen malá část měla by z tohoto života plného prospěchu. Většina mládeže ani venkovské nevyjímaje, nevidí krás přírodních, nedovede se radovati a poučení čerpati z bohatých zdrojů přírody. Proto hlavním úkolem vůdců bude vytvořiti junákům život v přírodě takovým způsobem, aby byl stálým studiem, pozorováním a vhodným popularisováním vědy.

Vědy přírodní nesmějí zůstatí privilegiem učenců, nýbrž musí se v přístupné, zajímavé formě postupně stávatí majetkem všech vrstev. Jsme přesvědčeni, že intelligentní vůdčové družin junáckých získají si na tomto poli nemalých zásluh.

Se stejným zájmem budeme si všímati bytostí živoucích i neživých, krás říše rostlinné v tajemném šeru lesním, v parcích, zahradách i za okny svého bytu, stejně jako změn povětrnosti, hvězdnatého nebe, bouře i jiných zjevů přírodních. Staneme se bedlivými pozorovateli přírody nejen při svých vycházkách, hrách, v táborech a na cestách, ale i v městě při pravidelném denním životě.

Četné prostředky k buzení zájmu o přírodu, známé i méně obvyklé, uvedeny jsou v tomto spise, vůdčové i junáci zajisté si najdou i mnohé další.

Častý bezprostřední styk s přírodou a řádné vedení vychovává nám mládež zdravou, silnou, lidi poctivé, podnikavé a energické, muže otevřených očí a hlav, netečné přetvoří ve vnímavé pozorovatele a zbožňovatele, ochrance i nadšené obrance krás přírodních, kteří, bohdá, jednou napraví, čím se prohřešily doby lhostejnosti a nepochopení.

Vzorem lásky k přírodě mohou celému světu býti Japonci, proto uvedl jsem je také našim junákům za vzor. Snahou naší bude, rozšířiti program odvětví junačení co nejvíce, aby stalo se skutečnou korunou všech našich cvičení.

Umění pozorovati.

Schopnost bystře pozorovati, jest u většiny lidí velmi málo vyvinuta. Poměrně nejvíce setkáváme se s ní u lidí žijících v přírodě, zejména u divočů. Také děti bývají rychlími pozorovateli, avšak později tato schopnost, jsouc zanedbávána, se umenšuje. Zajímavé zjevy, týkající se schopnosti pozorovací, po dlouhou dobu zůstávaly psychology nepovšimnuty, teprve v několika posledních letech setkáváme se i tu s vážným bádáním vědeckým.

Zakladatelé skautismu, vedení zdravým instinktem, věnovali této stránce výchovy náležitý zřetel již od počátku. Byl to především americký Kipling — E. Th. Seton, který vytvořil celou řadu zajímavých cvičení a her, aby bystrost a přesnost v postřehování zdokonalil. Na moderních základech postavené pozorování přírody není myslitelné bez těchto schopností. Také pozorování osob, podrobností jejich zevnějšku a jednání, má pro celý pozdější život neocenitelný význam. Účelnými cvičeními a hrami velmi rychle zdokonaluje se schopnost pozorovací. Nepřestává na

rychlosti, počtu předmětů a podrobností, jež postřehujeme, ale zvyšuje i schopnost povšimnouti si bystře všech důležitých okolností a činiti z nich závěry, čímž získává bystrost úsudku, sebevědomý klid i rychlost v činu. Proto cvičení tato nemají význam jen pro lovce, pozorovatele živoucí přírody, námořníka a vojína, nýbrž i pro

Obr. 9. Otuzování mládeže na mrazu a sněhu.

obchodníka, úředníka, soudce, učitele, zkrátka každého.

Mezi mládeží natropily v posledních létech velmi mnoho zla známé sensační historky ze života detektivů. Vážná pozorování na tomto poli zoškliví záhy mládeži tento nechutný brak literární, právě jako táboření ulomí hrot nejapné romantice literatury indiánské. Aby se toto odvětví junačení nezvrhlo a aby jím nebyl zbytečně mařen čas, jest věcí vůdců a postaráno je o to uspořádáním celé ostatní výchovy.

Táboření.

Táboření vyvinulo se na velmi důležitou složku výchovy junácké. A právem. Jest to život v malém se všemi svými pracemi a zájmy, starostmi i radostmi, nejlepší škola a průprava pro budoucí život. V táboře možno uplatnití všechna zdravá hesla moderní paedagogiky, tam možno samostatně hledati i pracovati a ne pouze netečně přejímati, tam vyrůstá cenná kázeň vnitřní, kázeň míru na místě vnější kázně, jíž se mládež jen s vnitřním odporem podvoluje. V táboře rázem mizí samospasitelnost školních lavic a knih, strojenost školního života a mládež postavena jest do ovzduší zcela nového, skýtajícího steré zajímavosti a půvaby, jimiž dovede si připoutati každého jinocha. Každá práce, každý úkol odůvodněn jest tu vyloženou potřebou, jejichž příkazů mládež poslouchá. Obratný vůdce vytvoří tábořem mládeži v lese ideální školu, tělocvičnu, hřiště, po případě i divadlo a bude se všemožně starati, aby mládež co nejvíce dobrých vlastností odnášela si odtud do života.

Není hned tak vhodné a vděčné země pro táboření jako jsou Čechy, Morava, Slezsko a Slovensko. Za příznivého léta člověku otužilému netřeba se obávati, že by se nastudil. Je s podivem, že někteří rodičové obávají se dovoliti přenocovati svým odrostlým synkům v létě pod širým nebem nebo pod stany, ač své malé, dvoutměsíční děti denně i za mrazů vyvážejí na procházky. Příznivé výsledky, dosažené při léčení vzduchem i v době zimní, v horách a na sněhu, kde mládež ve se se baví oděna jsouc pouze plavkami, zaplaší snad podobné obavy, právě jako posudky a zkušnosti dále uvedené. (Obr. 9.)

Občasný pobyt v přírodě jest každému člověku nezbytností, a tu tvrdíme, že táboření jest nejla-

cinějším způsobem, jak možno si pobytu toho dopřáti. Kdo v dnešní době s dětmi vyjede si na několik dnů do přírody, a je odkázán na stravování a noclehování v hostinci, utratí třikrát tolik, než kdyby s nimi tábořil po způsobu anglickém ve stanech a sám si vařil, nehledě ani ke všem nepříjemnostem pobývání v hostincích a naproti tomu k zajímavosti a výchovným momentům života v táboře. Výdaje za stany a náčiní k vaření nepadají při častějším pobytu v přírodě na váhu; jsou nepatrný, neboť předměty tyto vydrží řadu let.

Noclehování v přírodě.

Abychom zaplašili obavy těch, kdož vidí v bydlení ve volné přírodě nebezpečí pro zdraví své nebo svých dětí, vyžádali jsme si v té věci dobrozdání vynikající autority lékařské, univers. profesora, Dra J o s e f a T h o m a y e r a, jenž laskavě nám dal toto prohlášení:

»Se stanoviska lékařského bych proti noclehování na volném vzduchu neb ve stanech při skautingu neměl žádných vážných námitek. Vždyť právě ležení na volném vzduchu tvoří důležitou součástku moderního sanatorního léčení suchotin a právě lékaři, podobná sanatoria řídící tvrdí, že se methodou tou dociluje u suchotinářů v zimních měsících lepších výsledků, než v letních. Když jsem jako jednoroční dobrovolník sloužil ve vojenské nemocnici pražské, měli jsme v otevřeném stanu na zahradě ve dne v noci celou řadu rozmanitých nemocných na lůžkách a nemocní ve stanu tom rádi pobývali i byli veselí. Možná, že tento způsob umístění nemocných do volného vzduchu se do dnes na různých místech praktikuje.

Jestliže tedy ležení a noclehování ve volném vzduchu nejen že nemocným neškodí, ba naopak

jako užitečné se vychvaluje, proč by mělo ublížiti mladým, zdravým hochům?

· Nicméně jsem přesvědčen, že pravidla při skautu anglickém obvyklá nelze v celém jejich rozsahu beze změny přenést do českých poměrů. Tak jako celá řada českých hochů považuje dnešního dne provozování kopané za čin neobyčejně významný a záslužný, tak se obávám, že při pěstění skautu bude česká mládež považovati hrovou část jeho za hlavní a pěstění citu, povinnosti a charakteru za podřízené. A přece toto poslední má býti, jak pěstování skautu u Angličanů rozumím, věcí hlavní.

Proto ti, kteří hodlají skauting v Čechách zavésti, měli by přemýšleti o modifikacích, které by ke charakteru české mládeže více přihlížely. Zejména přesná kázeň, proti které si slovanská mládež tak ráda zahřeší, by měla býti žádána bezpodmínečně a bez tuhých pout tak, aby plnění povinností stalo se mládeži, jaksi vrozeným zvykem.«

Josef Thomayer.

Skautování školou práce a rytířství.

Skautování učí práci, učí jí nenápadně, hravě, ve svěžím pohybu a za veselé nálady. To jest jeho nejkrásnější předností a kouzlem. To však neznamená, že má se vyhýbat opravdovosti a praktičnosti. Naopak, čím zřetelnější praktický výsledek práce, čím životnější cíl zaměstnání, čím větší zásluhu má hoch o produkt, jež zrobil, tím trvaleji hoča upoutá. Aniž by toho tušil, přestupuje tu hoch nepatrnou hranici, jež dělí hru od práce, poznává radost z výsledku svého konání, pociťuje potíže i slast práce, pozvolna jí zvyká a zamiluje si ji. Tak zvyká také přesnosti, vytrvalosti a trpělivosti, získá na samostatnosti, a tvořivosti.

Každá práce v táboře musí býti ovšem přiměřena věku táborníků, ale bude to vždy práce opravdová, účelná, aby tábory naše staly se radostnou školou práce, podnikavosti, samočinnosti, individuality.

V hochovi má se výchovou junáckou probuditi touha, aby stal se platným členem lidské společnosti prací svého ducha i paží, avšak dávají se mu i základy, aby pracoval o svém zušlechtnění. Proto zavazuje se konati dobré skutky, pomáhati bližnímu i s nasazením vlastního života, proto učíme jej smyslu pro pravdu a čest, společenským způsobům, upozorňujeme na vše, co tvoří kulturní život národa, pěstujeme jeho charakter, silnou vůli i odvahu, vedeme jej k železné sebekázni i dobrovolnému podřízení, čistotě myšlének, přátelské družnosti a obětavé lásce k vlasti. Má býti vzorem jinocha — junákem, to jest rytířem bez bázně a hany.

Zkušenosti ukázaly, že mladíka v době vývoje, kdy bouří v jeho nadrech touhy po idealismu, lze poměrně snadno získati pro lepší život, než jakému propadá většina dnešní mládeže.

Mezi školou a chovanci panuje dnes zřídka přátelský poměr, proto také jen u malé části mládeže můžeme mluvíti o skutečné citové a mravní výchově vlivem školy. Také vliv rodiny na mládež dospívající ve většině případů nápadně se umenšuje. Ostatní mládež, dorost řemeslný a obchodní nevychoává obyčejně vůbec nikdo, výchova její ponechána je vlivům nahodilým, pravidelně nepříznivým. A přece jsou to léta pro celý život člověka nejdůležitější. Veďme v těchto letech pevnou rukou výchovu svého dorostu, tím zaručíme mu radostný a plodný celý život. Organizace, jež dovede v těchto letech jinocha si připoutati, bude mít mravní vliv na něho větší, než všechny ostatní složky dohromady.

Fysický vývoj mládeže.

Nemenší nedostatek péče jeví se o tělesný vývoj mládeže dospívající, takže právem prozíraví lidé projevují svoji nespokojenost s generacemi, jež sice opouštějí školu s určitým množstvím materiálních vědomostí, ale usláblé, nesamostatné, neenergické. Fysickým nedostatkům výchovy mládeže čeliti budeme vedle tělocviku čilým pohybem v přírodě, vycházkami, pochody, rozumnými sporty, hrami. Z tělocvičného programu vybíráme cviky, které lze bez velkých potíží konati ve volné přírodě. Jsou to cvičení přirozená jako skok, běh, házení, plavání, veslování, nošení břemen, šplh, přetahování, odpory, zápas, šerm, střelba, přelézání, bruslení, jízda na lyžích atd.

Všechna cvičení provádějí se snadnou formou, za veselé nálady, občasně též ve formě závodu.

Mládež v družinách junáckých seznamuje se theoreticky i prakticky se zdravotnictvím, první pomocí a vštěpují se jí správné názory o nutnosti svalové práce, výstřednostech sportu a tělocviku a pod.

Při výchově mládeže pravidelně mívala převahu jen jedna stránka výchovy — buď byla to jednostranná péče o tělo, buď o ducha. V ideálním souladu objevují se obě jedině v tělocviku starých Řeků. Také moderní tělocvik německý i švédský trpěl touto závadou a nad to odváděl cvičence od přírody, ze zdravého vzduchu do uzavřených místností. Geniální zakladatel našeho tělocviku, Miroslav Tyrš dobře vycítil tuto závadu — odtud jeho zřetel k antice. Uznává-li se v tělocviku dospělých doplnění hrami a rozumným sportem za správné, je toho tím více třeba při cvičení individuí nevypělých, kde nevhodná volba cviků nářadových a přepínání způsobí více škody, než prospěje. Proto jeví se nám doplnění tělocviku v uza-

v řeuých místnostech častým pohybem a cvičením v přírodě nanejvýš potřebným a dociluje ve spojení se stálou zušlechťující výchovou duševní krásné harmonie ducha i těla.

Vliv organisace.

Tajemství úspěchu a příznivých výsledků junáckého hnutí neleží jen ve šťastné volbě cvičení, prací a zábav, jimiž své stoupence zaměstnává, ale také v jeho organisaci. Jest sdělána s porozuměním duši mládeže, proto skauti bez výjimky k ní lnou vroucí láskou a plní její příkazy, jež nejsou vždy snadné.

Junáci jsou do všech podrobností života družin zasvěceni, vědí, jak si počínati v táboře, při vycházkách, hrách a pod. Proto velmi snadno může je vůdce ovládati a život s nimi je mu chvílí radosti a ne obav a rozčilení, jak tomu bývá při výletech školních. Vhodné rozdělení hochů na družiny, jež vedou zkušenější hoši, usnadňuje značně práci. Kdo poznal milý život v táborech nebude se diviti, že na tisíce ochotných vůdců věnuje své volné dny výcviku družin junáckých. Vděčnost hochů, radost z příznivých výsledků na poli nejdůležitějších úkolů národních a půvaby pobytu ve volné přírodě jsou jim nejkrásnější odměnou za jejich obětavost.

III. oddíl:

Význam skautingu.

Skauting po stránce fysiologické (Dr. Ot. Faustka).
Kouzlo a výchovná hodnota skautování (František Čáda).
Kulturní, ethický a sociální význam skautů (Frant. V. Krejčí).

MUDr. OT. FAUSTKA:

SKAUTING PO STRÁNCE FISIOLOGICKÉ.

Maje s hlediska fysiologie promluvíti k přítomnému hnutí za skautování naší mládeže, mám ovšem na mysli především tělesně výchovnou stránku skautingu.

Třebas je nesporné, že každá soustava tělocvičná přiměřeně silám a potřebám mládeže upravená a pěstovaná může prospěšně působiti na všechny funkce normálního organismu ve vývoji se nalézajícího a podněcovati harmonický rozvoj jejich zdo-konalení, jako u nás zvláště všestranná, uspokojení i radosti z cviku poskytující soustava Tyršova —, padá u skautingu přede všemi soustavami, jakož i před hrami mládeže a feriálním osadnictvím po stránce fysiologické na váhu ona přistupující vyhráněná složka soustavného konání tělesných cvičení důsledně za stálého pobytu pod širým nebem, na volném vzduchu za svitu slunečního, ať již jsou to skutečné cviky, či cvičení v chůzi, běhu, klusu, hrách v lesích a polích aneb výstupy na hory, aneb práce zahradní a polní až po prosté táboření v přírodě.

Stačí tu poukázati konkrétně, čím jsou uvedené a při skautingu důsledně zvelebované a akcentova-

né fyziologické podmínky pohybu, světla, vzduchu pro výměnu látkovou organismu a ještě konkrétněji pro tvorbu barviva krevního, abychom došli ohlasu pro mínění o závažnosti skautování zvláště pro dorost m ě s t s k ý.

Každý, kdo pozoruje řady žactva, vycházejícího v obvyklé hodiny z budov našich středních škol, pozastaví se nad jeho bledostí, nedokrevností a zasmušilostí. Budovy školské má toto žactvo již vzdušnější a účelněji zařízené než druhy bývaly, ale tělesnou výchovu jeho, jež záleží v školním tělocviku, v hrách na volném prostranství a tu a tam nějakém výletu, třeba stále ještě zdokonalovati. Zdokonalení skautingem bylo by očividně zcela na místě.

Přestávám na uvedeném a zůstavuji ohodnotiti jiné stránky skautování na př. psychologickou popolaným v příslušných oborech.

FRANTIŠEK ČÁDA:

KOUZLO A VÝCHOVNÁ HODNOTA SKAUTOVÁNÍ.

Že skautování má zvláštní přednosti, zvláštní kouzlo, kterým jímá mladší i starší hochy, jest nepopíratelně zjevno z toho, jak obrovsky vzrostlo za krátký poměrně čas v zemi, jež je zrodila, i z toho, jak snadno ujal se a rovněž mohutní čím dál tím více nejen ve Spojených Státech severoamerických, ale i v Německu, nejen u Francouzů, ale i u Poláků a j. Zamyslíme-li se o tomto úkazu, která jest příčina tohoto rozkvětu skautování, co vlastně činí je tak vábivým a neodolatelným, shledáme, že nelze přednosti jeho vystihnouti prostě rčením, že jest druhem nebo součástí t ě l e s n é v ý c h o v y, anebo snad »nejvhodněji upravenou formou« tělesné výchovy.

Musili bychom doznati, že methodicky lépe blížíme se cílům tělesné výchovy jednak náležitě promyšleným tělocvikem, asi tak v duchu idejí našeho Tyrše upraveným, jednak jiné stránky tělesné výchovy, že plníme dokonaleji hrami (pohybovými) mládeže. Nestačí rovněž souditi, že přednost skautování spočívá jen v tom, že člověku modernímu, který vědomě i mimovolně vzdálil se a vzdaluje ještě stále víc veškerého téměř styku s volnou přírodou a pocituje trpce toho neblahé následky, napomáhá přimknouti se zase k čistému zdroji poučení a nejryzejších radostí, jaké vyplývají z žití, pobývání ve volné přírodě.

To a vše podobné vystihuje některou pěknou stránku skautování, to vše obsahuje kus pravdy, ale není to pravda celá. Tu, myslím, povíme, pochopíme-li, že hodnota skautování má svůj kořen ve dvou přednostech neobyčejných: skautování shrnuje výhody a přednosti všech způsobů činné a tělesné výchovy a přimyká se co nejlépe k zvláštnostem, anebo lépe řečeno, ke specifickým vlastnostem psychického, mravního a sociálního života v chlapectví.

V posledních létech a v moderní době vůbec výchovných idejí reformních vyskytá se množství značné, a nejen idejí, také hojně činí se pokusů, některou z nich uvéstí ve skutek a ukázati veliký, obrozující význam její pro dílo výchovné. Tak vzniklo zejména na poli tělesné výchovy dosti způsobů, jak ohrožený vývoj fysický mládeže nynější chrániti a zdárně jej podporovati. Rozmanité instituce tělocviku, her mládeže, vyučování ve volné a skutečné přírodě, feriální i trvalé kolonie na venkově atd. jakož i řada náběhů k institucím novým usilují o hlubší nebo jen mírnější

zreformování výchovy vůbec a školní zvláště, i nelze popřít, že každá z oněch institucí a téměř každá z oněch navrhovaných reform má do sebe cosi dobrého, ba některá z oněch zařízení mnohým dobrému a fyzickému i psychickému vývoji mládeže prospěšného. Avšak skautování jaksinímá dohromady a slučuje právě ony přednosti a úspěšné stránky tělocviku, her mládeže, feriálních osad, ručních prací (chlapeckých), a činného vyučování vůbec atd., a tímto souhrnem rozmanitých novodobých reformních snah výchovných tvoří jaksisynthesu celého úsilí o zreformování výchovy a zdokonalení výuky, resp. doplnění výuky a výchovy školní. Tato jeho vlastnost zajišťuje skautování i v jiné příčině snadné zapouštění kořenů v každé zemi, u každého národa, výchovy své mládeže dbalého, a rychlý rozkvět i rozmáhání se, jakmile jen se pevněji zachytilo: skautování připíná se snadno k rozličným již existujícím tam či onde institucím, nejeví se něčím »naprosto novým« a tedy také nikoli cizím, ale snadno navazuje na úsilí rozličnými formami zejména tělesné výchovy připravené a rozmanitými tendencemi reformními propagované. Skautování, krátce řečeno, obyčejně nachází již půdu připravenou a snadno všude zdomácní a se ujímá.

Toť jeden kořen výhod a předností skautování; a druhý? Šťastné a bystré vystižení povahy chlapectví, a to jak, pokud jde o vývoj psychický, tak o život mravní, sociální i intelektuální v tomto období věkovém. K specifickým vlastnostem a stránkám vývoje individua v době chlapectví se zdařile připínajíc a jim vyhovujíc, skautování co nejvhodněji vede k rozvoji schopností a náklonností věku chlapeckého ve věk dospělosti. Bližší úvaha především o žití chlap-

cově¹⁾ psychickém nám to, trvám, jasně potvrdí. Která stránka v psychickém žití za doby chlapectví jest v popředí, která je vskutku charakterisuje, jest s dostatek každému trochu jen zkušenějšímu paedagogovi známo. Jest to žití citové, které tehda opravdu vtiskuje svou zvýšenou intensitou a instabilitou celému žití psychickému hochovu i dívčímu specifický jeho ráz, a není zajisté třeba zvláště zdůrazňovati, že zase tato převaha stránky citové, toto její vystupování do popředí celku života psychického, souvisící úzce s bujně činnou fantasií chlapcovou, jest v příčinné souvislosti s (praepubertním a později) pubertním vývojem individua, t. j. s jeho dospíváním pohlavním. Právě však proto, že převládá tehdy citové žití, vyznačující se vždy prchavostí, kolísavostí, náladovitostí, a proto, že snadno svou touto instabilitou zatlačuje nezřídka soudnost, klidnější rozvahu, s hlediska paedagogického jest svrchovaně nutno, aby individuu v tomto období přispívalo se proti vrtkavosti a neblahým důsledkům z přemíry citů a nálad plynoucím, jakož zase aby výhodných a blahodárných účinků vzníceného žití citového i živě hárající fantasiie využilo se k dobrému, zdárnému rozvíjení a pěstění dispozic a schopností individua tělesně i duševně nalézajícího se v přechodu k pohlavní vyspělosti.

¹⁾ Přihlížím tu v celé úvaze své především k chlapcům a k chlapectví, pro něž také skautování v prvé řadě bylo určeno [»scouting for boys«] a od nichž též skoro výlučně [aspoň v Anglii] jest prováděno. Ovšem všechno, co tu řečeno se zřením k hochům v oné periodě, platí mutatis mutandis i o příslušném věku dívčím a není pochyby, že instituce »skautování« jest rozšířitelná také na dívky, arci bude možno na to pomýšleti mnohem později [až se nabude dosti zkušenosti a výcviku s hochy—skauty] a arci bude lze v budoucnosti aplikovati na dívčí dorost jen — mutatis mutandis právě.

A právě těmto paedagogicky nedocenitelným požadavkům činí skautování zadost v míře co největší a způsobem co nejvhodnějším. Nebezpečnoství převahy citových jevů nad ostatními jevy psychickými i u individua normálního — a jen taková tu mám stále na mysli — tkví v chlapectví hlavně v přílišné jedностrannosti citění, dále v přílišném odnášení se jeho jen k individu u samému, k nitru jeho, a v přílišné těkavosti, nestálosti, krátce: náladovitosti. V nerozlučné souvislosti s tím vším jest arci i pravidelně žití chlapcovo volní a předností i nebezpečnoství, jaká skýtá, totiž: touha po smělych, »velikých« činech, nadbytkem životní energie vznikající, leckdy jakoby nezdolná bujnost a odvaha prováděti záměry, třebaš přesahovaly sílu dospělých lidí, natož síly a schopnosti chlapčovy atd.

Skautování, jak jsem řekl, majíc pravé pochopení pro tyto zjevy chlapectví, vskutku nebezpečné pro další vývoj v dospělost, počíná si racionálně, těžíc z přednosti a čelíc přemíře vhodným a nenápadným regulováním životního toku chlapcova. Je-li dovoleno užiti srovnání, bystřina mladicky vzkypělá a hrozící na ten čas záplavou, musí býti odvedena jinam, na půdu, kde nemůže natropiti citelných škod, ale spíše poskytnouti žádoucího svlažení, aneb musí býti svedena do širokého, volného řečiště, kde může nadbytek své jarní vláhy klidně nechat se dmouti.

Skautování poskytuje hochům hojně příležitosti k činům zdatným, ba i smělym, skýtá jim příležitosti k přemáhání překážek, v táboření ve volné přírodě příležitosti k životu »zálesáckému«, o němž tak rádi čítávají v této době a podle čtyř rozličných »indiánek« a knížek dobrodružství líčící splétají a osnují si svoje sny; skautování podporuje touhu jejich po samostatnosti, po spoléhání jen na

vlastní síly a »rozum« svůj, ne autorit nějakých; skautování dává možnost, aby důvtip a bystrozrak, chytrost, obratnost svou a vynalézavost nejen cvičili, ale i uplatňovali na prospěch svůj i svých bližních. I r v i n g K i n g, vynikající pedopsycholog, napsal¹⁾ vskutku jadrně: »Ideálem prostředí pro jinocha nejvhodnějšího jest to, které má zvláště jasný, veselý ráz a které skýtá mu podněty k hojným a vydatným cvikům tělesným. Pozornost jeho má obracet se co nejvíce na venek, má budit se zájem v aktivních a otevřených stycích s jinými lidmi a má odvracet se od vlastních jeho stavů tělesných i duševních«. Nuže, vše to plní skautování měrou vrchovatou i nenechává hocha oddávati se lenosti, ani neplodnému snění, obrací pozornost jeho co možná ke všemu, i k větcm zdánlivě nepatrným, a poskytuje mu stykú a obcování s jinými hochy i lidmi dospělými co nejhojnějších a nejrozmanitějších, nikdy nezapomínajíc, že chlapci především jest třeba, aby neustával pěstovati síly a dovednosti i obratnosti tělesné.

Tím však již jsme zároveň u žití m r a v n í h o a s o c i á l n í h o v této periodě. A že tato stránka chlapectví došla náležitého respektování v instituci skautů, to nutně patrnó jest i třebas jen při povrchním seznámení se s ní. Snad daleko kratčejí, než kdybych vykládal obšírně, jak skautování sílí vůli, učí kázni, poslušnosti, podřizování se celku a dobru jeho, jak učí duchapřítomnosti, nebázlivosti, upřímnosti, jak učí nenáviděti zlo, nepoctivost a vyvíjí lásku k práci, k dobru, smysl pro čest atd., naznačím tyto skvělé opravdu stránky instituce naší, když uvedu skautovské jaksi »desatero přikázání«:

¹⁾ Psychology of Child Development (v Chicagu 1904) str. 232.

1. Skautovi slovo jest svaté.
2. Skaut jest v pravém smyslu loyální.
3. Skaut zná povinnost svou, býti užitečným a pomáhati bližnímu.
4. Skaut jest přítelem každého člověka dobré vůle a bratrem každého skauta.
5. Skaut jest ochotný a úslužný.
6. Skaut jest přítel zvířat.
7. Skaut jest poslušný.
8. Skaut jest vlídný a usměvavý.
9. Skaut jest hospodárný a šetrný.
10. Skaut jest čistý v myšlení, ve slovích, ve skutcích.

Tento kodex ctností skautových mluvím, myslím, za jakkoli rozsáhlé úvahy, ba mluvím za knihu. A jak při tom všem důmyslně hová skautování nejen potřebám, ale i tužbám srdce hochova! Hoch touží po společnosti sobě rovných, skautování dává nalézt mu nejen opravdové přátele a spolupracovníky, ale bratry, s nimiž tvoří jednu rodinu, a jich rodiny zas rody, rody celý národ skautů v určité domovině.

Ani důležité této stránky instituce skautů, totiž o r g a n i s a c e jejich, nezapomněl v skutku geniální její zakladatel! A v této velké a nenásilně, neškatulkovaně utvořené organizaci, která skautovi dostává se nejen slasti z obcování a společného styku s bratřími, ale také výchovy vpravdě v gentlemana, ve skutečného, vlastenecky smýšlejícího a humanitou, soucítěním ke všem lidem proniknutého muže! Jak má skaut nejlepší příležitost poznati práci druhých, učiti se ctíti a vážiti si této práce jejich, ať jest jakákoli, snažiti se překlenouti zejména propast, jež se čím dál tím více, bohužel, dnes šíří a se rozevívá mezi venkovem a městem, speciálně velkoměstem! Učí se pokládati sebe za součást celku lidstva, celku svého národa, jemuž nutno se podřizovati ve svých

cítěních i chtěních, jemuž nutno sloužiti ochotně a ze všech sil, a jehož dobro a cíle jest klásti nad své cíle a zájmy nebo dokonce choutky.

A při tom při všem skautování nezanedbává ani stránky intelektuální chlapcovy, třeba pěstování a vzdělávání této stránky jest ovšem vlastním a hlavním úkolem školy. A jakými prostředky, jak vhodnými a příjemnými napomáhá rozvíjení a cvičení intelektu chlapcova! Hocha těší potulky v přírodě, ve městě, těší ho cestování; skautování má to vše ve svém programu, ale používá toho všeho nejen k potěšení srdce a osvěžení mysli hochovy, nýbrž využívá toho všeho zároveň, aby vlastním pozorováním skutečnosti v přírodě i ve městě skaut rozhojňoval svoje poznatky, poučky ve škole získané, ověřoval je a prakticky aplikoval, aby vycvičil se v pozorování přesném, ve všímání si důkladném zjevů přírody neméně, než v rychlém, bystrém, nenápadně provozovaném postřehování.

A při tom soudnost hochovu neustále napíná, procvičuje, prakticky podporuje umění logického myšlení a vysuzování, k němu nabádá a potřebu jeho co nejdůtklivěji na mysl a paměť skautovi uvádí. Není poznatku, není poučky, není vědy, které by příležitostně takto od skautů doma i na ulici, v místnostech shromažďovacích, nebo na volném prostranství hřišť, v městě nebo v širé přírodě, za dne nebo za noci nemohly dojíti zopakování, probírání, aplikování a rozhojňování. A že v tomto skutečném žití uprostřed města anebo ve velechrámu přírody ani náboženský cit a vědomí nepřichází zkrátka, bylo by zbytečno dodávati.

Ať tedy s kterékoli stránky pohlédneme na skautování, pokaždé jeví se nám co nejpříjemnější a nejpřirozenější cestou, napomáhající rozvíjetí schopnosti, vlohy a dobré náklonnosti hochovy.

A při tom ani slovem jsme se nezmínili, kolik již tím vlastně jest získáno, když chlapecký věk vzdaluje se rozličných nebezpečností mravních, ohrožujících jej jak z okolí jeho vlastního, tak z okolí dospělých a — last not least — z něho samého, probouzejícím se pudem pohlavním! Skautování vskutku jest se stránky negativní nejlepší snad cestou záchrany a obrany proti těmto nebezpečnostem, s pozitivní stránky však má zásluhu, že nejen vhodně napomáhá připravovati zdatný věk dospělosti, ale především, že činí

z chlapectví věk — radosti.

FR. V. KREJČÍ:

KULTURNÍ, ETHICKÝ A SOCIÁLNÍ VÝZNAM SKAUTŮ.

Myšlenka zřízení družin skautů musí být se sympathy vítána všemi, kdož pocítují, jak ke skutečné kultuře je dnes třeba nového podkladu životního. Kultura jen a jen knižní vychovává neurasteniky, školní studium napíná až do krajnosti síly mládeže a překáží jejímu tělesnému rozvoji — je proto třeba hledat nové zdroje síly a osvěžení, které by svými účinky paralysovaly zlé následky dnešní papírové a školské pseudokultury. Chceme žít všickni lepším a krásnějším životem, než jakým žili ještě naši otcové a než k jakému jsme byli vychováni; volněji a statečněji chceme žít, ne tak tichošlápsky, šosácky a zimomřivě, jak se žilo v dřívějších generacích. A není-li už nám možno stavět celý svůj život na nové základy, radujme se alespoň z toho, že našim dětem bude přáno žít takovým lepším novým životem!

Výchova mládeže ve skautech jest — pokud alespoň lze soudit z toho, čeho se o ní dočítáme

— velmi prostým a při tom znamenitě zorganizovaným systémem takového nového života. Co může být prostšího než radosti hochů, žijících v četách pod širým nebem? Myšlenka nová a přec věc stará, prastará, vyvolávající vzpomínky na mládí národů, na poesii výprav a honeb, na příhody epické a dobrodružné, na prazákladní útvary rodové, sociální a mravní. Jest v tom nejen návrat do přírody, ale i návrat k dávným útvarům životním, hluboké nabrání dechu ze zdravých a živných sil lidské minulosti. A přec při vši jednoduchosti ideje, kolik much se tu zabije jednou ranou, kolika zájmům paedagogickým se jí vychází vstříc!

V popředí stojí tu arcí výchova tělesná. Oproti tělocviků a sportům má skauting tu výhodu, že nespécialisuje a nedělí tělesnou výchovu na cvik jednotlivých orgánů a to zase jen v jistých, skoupě vyměřených chvílích, nýbrž že staví celou mladou bytost na delší dobu do dokonalé přírody a vystavuje veškeren její organism fyzický i duševní jejím obrodným vlivům. Všecko tu pak splývá v jednotu, život tento jde celému tělu k duhu, ale každá jeho podrobnost působí zároveň na duši a podporuje její rozvoj a vzrůst. A tak prožívá mladý hoch tyto dni a noci pod volnou klenbou oblohy jako jediný výlet a svátek, aniž se mu stále připomíná, že i tu je v jakési škole a že je neustále podroben určitému systému výchovy. Život a výchova splývá tu v jedno; prožíváním věcí příjemných a radostných vniká mladý duch do dějů přírodních a podstaty vztahů lidských a zábavná dobrodružství, jež se mu naskytají na těchto nezvyklých cestách, v lese a v táboře, na lovu nebo na stráží, nejen že mu nahrazují četbu napínavých příběhů, ale vtiskují se mu do mysli silou životních událostí a zutvářejí jeho charakter.

Již to otužení tělesné i duševní, jež je bezprostředním výsledkem života v družinách skautů, bylo by samo o sobě velikým ziskem. Pohybovat se pod širým nebem, spát ve stanech, snášet nepohodu, nebát se noční tmy, přátelit se se živly — jaké to báječné recepty proti všem hypochondriím dnešních lidí kancelářských a kavárenských! Ale vedle tohoto účinku otužovacího (tedy posilujícího a obranného nejen proti nemocem ale i proti choulostivostem nervů a pochodící z toho malátnosti vůle), jaké jiné ještě zisky pozitivní a obohacující! Harmonický rozvoj celého organismu, bystření smyslů po vzoru lovců a divochů, zjemnění postřehů, vnímání jevů, okamžiků a hlasů v přírodě, jichž odcizený jí měšťák si nepovšimne, a tím i vzněty, rozkoše a požitky, o něž on je připraven, to všecko znamená zmnožit hned od mládí životní fond člověka, rozšířit stupnici jeho dojmovosti, znásobit jeho možnosti štěstí. Člověk takto vychovaný bude zcela jinak cítit život a jeho krásu než my, kteří jsme byli nuceni prosedět mládí nad knihami. Nebude si jej dělit na všední a poetické, na skutečné a romantické; zasvěcen do divů lesa a noci, do rozkoše volné existence v přírodě, do štěstí rozehraných svalů a vesele proudící krve, pozná záhy kouzlo prostého lidského bytí, jeho kulturní instinkty budou zdravější, a jeho vniterný život harmoničtější a jeho povaha energičtější nežli u lidí vychovaných jen ve školních škamnách. A bude-li těchto odchovanců na sta a na tisíce, počítejme jen, co to může znamenat pro kulturu národa, mníme-li kulturou umění žít krásně a šťastně.

Ale při skautování žije se ve skupinách, výchova má tu cíle hromadné, jednotlivec je nucen podřizovat se duchu organisace — tu počíná sociálně-ethická působnost této výchovy. Lze snadno vytušit, v čem je její cena. Život v družinách skau-

tů učí kázni, mužným ctnostem, statečnému přemáhání překážek a nepohodlí. Otuzuje zkrátka právě tak morálně jako fysicky. Působí proti změkčilosti a dává vystupovat oněm rysům mužného charakteru, jež škola nejen že zanedbává, ale jež často přímo potlačuje a trestá jako bujnost a nezbednost. Jest v tom kus zdravého přehodnocení: hoch, který platí ve škole pro svůj temperament a odvahu za rozpustilce, může teprv v přírodě nabýt příležitosti, aby tyto své vlastnosti učinil sympathickými a cennými.

Naproti tomu však těsné soužití hochů v této organizaci může znamenitě působit na zjemnění jejich sociálních citů. Mládež bývá vychovávána v rodinách k jistému egoismu; dítěti se vštěpuje zásada, že si má hledět především sebe, svého zdaru a prospěchu. Ale v družinách skautských je postaven hoch mezi jiné hochy z cizích rodin a nucen s nimi žít dnem i nocí, s nimi snášet dobré i zlé. Tu mizí pak rozdíl mezi pokrevným a cizím, kdo je s ním členem skautů, ten je jeho kamarád. Toto slovo znamená však mnohem více než spolužák; škola není příznivá vzniku takových přátelství jako skauting. Zde nabývá přátelství rázu jistého pobratinství; oněch krásných svazků z primitivnějších, ale heroičtějších dob lidstva.

Život v těchto organizacích přirozeně musí také vyvíjeti smysl pro rovnost všech a pro práva každého jednotlivce, vychovávati tudíž hochy na občana demokratické společnosti. A jiným než demokratickým nemůže v dnešní době být duch, ovládající mravní výchovu v družinách skautů, třebaž že v ní bude leckterá reminiscence na staré tradice a cnosti rytířské a vojenské. Jde právě o to, aby z nich bylo vybráno jen to, co má cenu pro všechny časy a co lze uvést v soulad s občanskou morálkou dnešní doby. U nás, v národě skrz na skrz demokratickém, jehož jádro tvoří lidé

středních vrstev a dělnický proletariát, a jehož politika nemá nijakých válečných cílů, bude nutno zvláště přizpůsobit výchovu ve skautech této naprosto mírumilovné, ryze občanské a demokratické povaze našeho života.

Doufejme, že iniciátorům této krásné myšlenky u nás, jejím praktickým uskutečnitelům a organizátorům junáckých sborů budou stát po boku i psychologové, kteří vystihnou onu nuanci, na niž nutno naladit ducha skautů u nás v Čechách, aby odpovídal naší národní povaze a životním našim potřebám.

IV. oddíl:

Vzory českých junáků.

Junáctví v české historii. Ctnosti rytířské (Dr. V. Sokol). Na pohraniční stráž (Alois Jirásek). Černohorský junák (Josef Holeček). Ruská škola práce (K. Velemínský). Ideál muže v Japonsku (Al. Svojsík).

Dr. V. SOKOL:

JUNÁCTVÍ V ČESKÉ HISTORII.

Motto: Byl on jinoch udatný . . .
. . . štědrý, odvážný, v činech bystrý,
cokoli směřovalo ke cti, to měl rád.
Kronika Zbraslavská str. 408.

U primitivního člověka měla převahu síla tělesná. Té potřeboval, aby se uhájil proti nepříteli a dobyl si výživy. Než poměrně záhy počal člověk spojovati sílu s důmyslem, pozoroval přírodu a život v ní a poznatků takto nabytých užíval při každé příležitosti. Při tom zbystřily mu některé smysly, zejména zrak, sluch a čich, jak dosud pozorujeme u národů loveckých, že tyto smysly jsou daleko více vyvinuty než u lidí, živících se jiným způsobem, na př. orbou. Při tom ale stále má svou platnost síla tělesná, a ten, kdo odvažoval se boje s nebezpečnými zvířaty, k němuž bylo třeba veliké síly a obratnosti, byl u soukmenovců v oblibě. Ještě více oslavován byl vítěz v bojích. Ten opěvován byl národními pěvci, památka jeho držela se v paměti rodáků, činy jeho byly i zveličovány, hrdina takový byl příkladem mládeži, jež snažila se ho napodobiti a

získati takové slávy jako on. Snášela proto ráda útrapy a námahy, jež se jí stavěly v cestu, podnikala dobrodružství, aby dokázala svou sílu a obratnost.

Obr. 10. Rytířské hry.

Podobně bylo tomu i u Slovanů. O Slovanech někdy až dosud se tvrdí, že jsou národ hoblubičí, který nenávidí válku. O jejich »mírumilovnosti« podávají nám doklady zprávy byzantských historiků. Běda vojskům, která odváží se v létě do jich močálovité země. Slované, skrývajíce se v lesích a bažinách, přepadali nepřitele, osvědču-

jíce při tom nejenom sílu tělesnou, ale i cvik a obratnost v boji.

A co platí o Slovanech, lze říci i o Čechách. I oni zpočátku ponechávají zemědělství na starost ženám a otrokům, hledí si války a lovu, v tom vidí svoje zaměstnání a v tom snaží se vyniknouti. Jaké obratnosti v tom dosáhli, ukazovala by nám pověst o Bivojovi, který prý za to, že přinesl na Vyšehrad živého kance, dostal za manželku sestru Libušinu. (Zpráva ta pochází od kronikáře Hájka v 16. stol., který často vymýšlí si události; přes to ale je dokladem, jak ještě v 16. stol. vážili si tělesné síly).

O odvaze a statečnosti Čechů máme však i doklady historicky doložené. Vizme jen, jak na sebe obrátili pozornost při dobývání Milánu r. 1158, kdy Čechové to byli, kteří umožnili císaři německému přechod přes rozvodněnou Addu a přitrhnutí k Milánu. Starý kronikář vypravuje o tom takto: Mezi tím Odolen, syn Střížův, zeman udatný, s dvěma bojovníky pokoušel se naléztí brod, a když ho nenalezl, vrhnul se do prostřed vln, a jen jeden druh za ním následoval; kteréž viděli jsme uprostřed vln tak se kouleti, že tu chvíli zdálo se, jakoby se točili oni na koních, tu chvíli zase koně nad nimi. Konečně s pomocí boží zdraví přes řeku se dostali; ale třetí jejich druh, buď že měl koně slabého, buď slabé srdce, vrátil se na břeh. To když bylo králi českému oznámeno, totiž že dva bojovníci našli brod, odhodily se stoly, a v buben, znamení válečné, udeřilo se; ozbrojili jsou se bojovníci, a když král český Vladislav sám, co bojovník statečný a slavný, šel před nimi, pobodli jsou své oře doprostřed prudkých vln, a tak pod ochranou božího milosrdenství přemohli jsou tak zlé, tak prchlé vlny, ač při tom mnoho bojovníků zahynulo utonutím...«

Daleko více zpráv o výcviku a statečnosti našich předků zachovalo se nám z doby, kdy se k nám dostalo a rozšířilo u nás rytířství.

Na počátku 12. století je snahou každého bojovníka státi se rytířem, členem ušlechtilých bojovníků. Kdo chtěl se státi rytířem — a byli to i synové královští — musil prokázati statečnost, křesťanského ducha a osvojit si dobré chování společenské. Vyhově-li, byl slavnostně pasován na rytíře.

Se statečností spojen je nerozlučně i výcvik ve zbrani a obratnost. Bez výcviku válečného za tehdejšího způsobu boje byl rytíř nemožný. Toho nabývali a jím se také chlubili nejen v bojích, ale i v míru při hrách rytířských — turnajích (sedání, kolby, klání). Hry tyto byly přineseny k nám z Německa a z Francie a Čechové brzy osvojili si je tak, že nezůstávali za svými mistry. (Obr. 10.)

První, kdo u nás pořádal turnaje, byl Ojáš z Friedberka, důvěrný druh Václava I. Za nedlouho osvojili si mladí šlechtici čeští tutěž umělost a rytířskou mysl, jako jich druzi západní, zejména když docházeli podpory Přemysla II., který snažil se ve všem býti vzorem rytířských cností. Nedlouho po smrti tohoto ochrance rytířství vyjíždí do světa pan Jan Michalec z Michalovic, aby získal si slávu a dosáhl jí. O něm praví kronikář Dalimil:

Tehdy pan Jan z Michalovic kole po Rýnu do
Paříže jede,

tu ctně kláv, tůž cestů do Čech přijede.

Rozkvětu došlo rytířství v Čechách za krále Jana Lucemburského, který, aby povolil přání mladých šlechticů a své zálibě, projevil úmysl obnoviti v Praze proslulou někdy družinu pověstmi obestřeného krále anglického Artuše. Družina Artušova a rytířská družina sv. Grálu

(Lohengrin) byla vzorem všem rytířům středověkým. Přes. to, že úmysl ten se neuskutečnil, a Jan nestal se střediskem takové družiny rytířské, přece jen jméno jeho bylo známo po celé Evropě jako znamenitého rytíře, jenž nescházel na žádném turnaji a který také s celou řadou sobě oddaných šlechticů nalezl smrt jeho hodnou v bitvě u Kreščaku.

Jeho vrstevníkem byl duch mu zcela podobný pan Plichťa z Žerotína, jehož jméno rozneslo se daleko široko po bitvě u Mühldorfa r. 1322, již zúčastnil se společně s Janem Lucemburským. Tento těkavý duch spěchal vždy tam, kde zazněla polnice válečná, a ve zmíněné bitvě dvakrát prorazil svým výcvikem šik nepřátelský. Při třetím pokusu, když mu klesl umdlený kůň, byl zabit od rozlíceného nepřítele.

Vzorem rytířstva za Jiřího z Poděbrad byl jeho svat pan Lev z Rožmitálu, bratr manželky Jiřího, královny Johanny. Ten vydal se v četném průvodu na cestu, která trvala od r. 1465 až 1467, přes Německo, Nizozemí, Anglii, Francii, Španěly, Portugaly, Itálii a země alpské, aby, jak prohlašoval: poznal všeliké kraje a panovníky světa, seznal mravy a obyčeje národův, nabyt zkušeností válečných a rytířských a utužil se v hrdinnosti vlastní. Cestu všude otvíral mu doporučující list sestřin a neméně při cizích dvorech získávaly mu přízně jeho ušlechtilé mravy. Cestu jeho důkladně popsal jeden z účastníků, rytíř Šašek z Mezihoří. Ten zaznamenává rád úspěchy české družiny při turnajích a sedáních, na př. v Bruselu, Kolíně nad Rýnem, Štýrském Hradci a jinde. Nejvíce slávy získali čeští zápasníci svou vycvičeností a svými zbraněmi v Bruselu. Všimněme si proto jich pobytu tam poněkud více.

Na počest pana Lva uspořádány byly veliké zápasy a turnaje. Obou zúčastnili se Čechové.

Ze své družiny vybral k zápasu pan Lev tři siláky, Žehrovského, Kovarského a Šaška. Proti Žehrovskému postavil se zápasník veliký jako hora a síly medvědí, který dosud nebyl přemožen. Zápas trval zprvu dosti dlouho, až pojednou pan Žehrovský uchopil obra a stisknuv ho, poválil ho na zem. Po druhé a po třetí ležel ještě dříve než před tím. Vévoda Burgundský, za potlesku, který byl odměnou panu Žehrovskému, prohlížel tohoto zápasníka střední složitě postavy, nemá-li u sebe nějaká kouzla. Jediné kouzlo jeho byla síla, cvik a udatná mysl.

Podobně třikrát zvítězil nad svým protivníkem i Kovarský. Jen Šašek, který při prvním utkání zvítězil, po druhé podlehl.

Druhého dne byl turnaj za veliké účasti paní a dívek a přítomnosti celého dvora. Nejprve zápasili rytíři západní s lehkými kopími. Tato lehká kopí vzbudila úsměv u českých rytířů; zdála se jim hračkou pro pacholata. Po lámání lehkých kopí nastal zápas druhý, těžší. Vyhoditi soka ze sedla. V tomto zápase vyznamenal se pan Lev; pan Bořita vyhodil dva protivníky a Žehrovský tři. S výsledkem však Žehrovský nebyl spokojen a žádal pana Lva, kdy začnou »po česku«, a nedal ani panu Lvu odpočinouti, řka, že není naprosto unaven. Sňali proto oba těžkou zbroj, vzali na se jen prošívanice (prošívaný Inčný pancíř), vsedli na koně a hnali proti sobě velikými těžkými kopími, jež budila úžas nejen paní a dívek, ale i u rytířů. Takto vyzbrojeni hnali se proti sobě tak prudce, že dřevce pana Lva zlomilo se o prsa Žehrovského, aniž kdo z nich vylítl ze sedla. Leč ani tím Žehrovský nebyl unaven. Povzbuzen pochvalou, rozjel se tryskem se založeným kopím proti zdi, hnál se tak prudce proti ní, že kopí se zlomilo a kůň klesl na zadní nohy, ale pan Žehrovský zůstal v sedle, ačkoli každý jiný

byl by dávno vyletěl. Aby přesvědčil diváky, že není to náhoda, učinil tak ještě jednou.

Ještě jedna dvojice Čechů ukázala svou otužilost a výcvik. Pan Frodnar a Kovarský vyjeli proti sobě také jen v prošivanicích a ačkoli prúdice se srazili, nevyletěl nikdo ze sedla. Potom odhodivše kopí, zápasili českou zbraní — palcátem. Bušili do sebe vši silou, obratně vyhýbali se ranám, otáčeli koni tak obratně, že za veliké pochvaly přihlížejících oba byli prohlášeni za vítěze.

Po zápase musili ukazovati zbraně, mocná kopí a palcáty, jimiž tak opravdově zápasili, aniž by si odpočinuli a oddechli. Vévoda se ptal, zdali v naší vlasti při hrách rytířských se užívá zbraní takových. A když Čechové přisvědčili, podivil se, řka: »Vy je máte za hru, a nám jsou na podiv. Kdyby otcovrah měl podstoupiti taký boj, byl by to pro něj nesmírný trest — a vy tak si hrajete se životem, jakoby vám na něm ani nezáleželo.« Jak vážil si vévoda statečnosti Čechů vysvítá z toho, že třem, totiž panu Lvovi, Žehrovskému a Bořitovi udělil řád zlatého rouna, nejvyšší vyznamenání, jehož mohli dojíti, a pasoval je na rytíře toho řádu.*)

Turnaje udržely se potom v Čechách až do 16. stol., kdy účastnili se jich i členové panujících domů. R. 1527 Ferdinand I. zápasil v turnaji v Praze a jeho syn arcikníže Ferdinand r. 1555 v Plzni.

Z těchto několika zmínek o tělesném výcviku a umění zápasnickém u Čechů poznáváme, že Čechové úplně vyrovnali se cizině v tomto ohledu, ba že ji i předčili.

---

*) Dle spisu Jiráskova »Z Čech až na konec světa«, který je zpracováním cestopisu Šaškova.)

CTNOSTI RYTÍRSKÉ.

Rytíř! Při slově tom tane nám na myslí bojovník, oděný od hlavy až k patě v železném brnění, jehož jediným povoláním je válka. A přece, rozebíráme-li více pojem rytíře, poznáme, že k výcviku tělesnému a boji pojí se u rytíře i jiné vlastnosti — jemnější, vznešenější.

Již dříve jsem se zmínil, než-li se stal někdo rytířem, mimo výcvik rytířský že musel prokázati znalost dobrého chování společenského. Co patřilo k rytířství a jaké vlastnosti měl míti dobrý rytíř? Měl býti štědrý, nezištný, obětavý, dobrý, úslužný k ženám, poslouchný, mužilý.

Příklady osvětlí nám více než mnohá slova. Předem však dlužno připomenouti, že kroniky zaznamenávají jen mimochodem takové projevy rytířskosti, všímajíce si více toho, co lidem více se zamlouvá a o čem více se mluví, totiž tělesného výcviku a udatnosti.

Štědrostí nerozumíme plýtvání penězi. I šetrný člověk může býti štědrý. Karel IV., známý svou spořivostí a dobrým hospodářstvím — pravý opak svého otce Jana Lucemburského a bratra Zikmunda — milerád pomáhal, kde bylo potřebí. A podobně i pan Vilém z Pernšteina, který dobrým hospodařením vzmoohl se mezi nejbohatší šlechtice české, nezavíral svého měšce chudým. Vždy platilo a platí dobré přísloví: »Dvakrát dává, kdo rychle dává.« Rozdělití se s hladovícím o skývu chleba i to je štědrost.

Hned vedle štědrosti můžeme klásti nezištnost. Je jaksi v přirozenosti lidské touha po majetku, ať je již jakéhokoli druhu — a tuto touhu přemoci někdy je velmi těžko. Proto spíše nalezneme pravý opak — hrabivost. A přece jen, oč výše stojí ten, kdo netouží po cizím majetku, po

lehkém zbohatnutí a dbá více své cti a důstojnosti. Příkladem této vlastnosti podal známý nám již pan Lev z Rožmitálu. Když král portugalský nabízel mu dary, vyžádal si dva nejméně cenné černochoy a opici; král odevzdáváje mu je, pravil: »Tak s výbornými dary vrátíš se domů.« Stačilo by dodat jako odpověď pana Lva, že zlata a stříbra lehce se nabude, ale ne tak lehko dobrého jména, jež potom trvá věčně.

Jiný doklad z doby báječné uvádí kronikář český Dalimil zároveň s mravním jakýmsi naučením. Bázlivý Neklan, když proti němu vystoupil Vlastislav, kníže žatecký, žádá za pomoc bohatýra Styra. Ten rozhodne se pro boj a žádá tuto odměnu:

... »Učiň mi tak veliký rov,
jenž by uzřel veš Chýnov:
chciu sě rád s Lučany bít,
a v tom boju chciu rád snít.« (zemřítí.)
Kněz (kníže) mu rov vysoký sliubi učiniti:
Styr za kněžě u boj sliubi vnít.
Znamenajte, kaký-tě byl liud,
že nebyl v nich nynějšieho liudu blud,
již netbajú, by česť u měše byla,
ž'by mu jedno dědina se plodila.
Ale oni o sbožiu nic netbajú.
jedno jmeno dobrého a paměti věčné hledajú.

Stejně tak pro mnohého je těžké obětovat se pro někoho, ale přece najdeme dosti dokladů, že šlechtitný člověk drží se latinského hesla: Bonum commune antecedit bono privato (obecné dobré před dobrem jednotlivce). Libuše vidouc nespokojenost, nepotlačila ji násilím, leč sama dobrovolně vzdávala se trůnu ve prospěch muže touto řečí (dle Dalimila):

Zlý člověk to musí býti
kterýž pro své dobré dá obci zlým užiti.

Obec jest každého ohrada;
 kdož ju tupí, minulať jej rada.
 Ztratě obec, neuřaj do hrada;
 bez obcě dobude tebe všeliká sváda.

Stejně zachoval se i kníže Vladislav III., proti němuž chtěl zmocniti se trůnu bratr Přemysl. Palacký (I. 2. str. 106) praví o něm: Vladislav zajisté, chtěje uvarovati se krveprolití, šel s radami svými v potaz, a v noci ke dni 6. prosince (1197), kdežto bitva měla rozhodnouti osud vlasti, povolav podtají bratra k soukromé rozmluvě, smířil se s ním bratrsky a odřekl se dobrovolně vrchní moci v Čechách... Jisto jest, že k takovéto mírnosti nevedla ho bratrská láska samajediná, nýbrž i láska k vlasti. —

R. 1470 za války s Uhrami Jiří Poděbradský poslal toto vyzvání svému protivníku Matyášovi: »Poněvadž té zlé vůle přestati nechcete, ale proti osobě a životu krále pána našeho myslí svévolnou pozdvihl ste se, on chtěje zastaviti prolévání tolik nevinné krve křesfanské, hotov jest nasaditi a povážiti života svého proti životu vašemu, a zve vás k souboji v podobném místě mezi vojsky a rovnou zbraní a v rovném odění.«

Krásný doklad této ctnosti podal i veliký učenec náš Josef Dobrovský. Děl jednou s hraběcí rodinou Nosticovou v Jindřichovicích. Při honbě střelila hraběnka na zvěř, která běžela k místu, kde stál Dobrovský s mladým Nosticem. Vida, že hraběnka míří směrem k nim, strhl mladého hraběte za sebe. A byl nejvyšší čas! Sotva to učinil, zavzněla rána a Dobrovský byl střelen do kyčle, kdežto mladému hraběti se nestalo ničeho.

K povinností rytířským patřila úcta k paním a dívkám. Žena je družkou mužovou ve všech strastech a slastech tohoto života, je mu po-

mocnicí, ochránkyní a pod. Vzpomeňme jen, jak matka dovede trpět pro dítě, co obětí mu přináší a dovede přinést, jak stará se o nás v mládí a v nemocech, jak povzbuzuje, radí. Nikdo nedovede nahraditi matku. Není tedy divu, že úcta k matce se rozšířila a přenesla se i na ženu vůbec. Středověký rytíř, jehož povinností bylo chrániti vdov a sirotků a pomáhati slabým, považoval za svou povinnost chrániti a ctíti ženu. Ženu opěvá ve svých verších potulný rytíř-básník (Minnesänger, trouver), ji chrání rytíř svým mečem a prokazuje jí veškeru úctu. Při turnajích a slavnostech seděly ženy na nejlepších místech, jim k počtě rytíři při turnajích provádějí různé hry (házení do kroužku), zdobí se barvami své dámy a největší odměnou je jim, jestli vítězi odměnu odevzdá jeho dáma. Jaké úctě těšila se žena a jaký vliv měla, mohla by historie podati mnoho dokladů. Stačí snad jen ukázka. R. 1091. vypravil se král Vratislav proti svému bratru Konradovi na Moravu. Když obléhal již Brno, vyšla z hradu manželka Konrádova Hilburga a prosbami svými pohnula tak Vratislava, že smířil se s bratrem. Vlivnou přímluvkyní u svého chotě v dobách potřeby byla Anna, manželka Ferdinanda I. Úctu k ženě vyjádřil český skladatel slovy, jež byla jaksi vodítkem rytířům: »Protož chovaj se věrně toho a služ pannám a paním mnoho.«

Čest je dále jednou z podmínek rytířství. K pojmu cti náleží dbáti nejen své cti, ale i cti druhého. Špatně vyplatilo se dvořanu císaře Bedřicha II., že urazil Václava I. Věrný druh Václavův, Ojř, zastal se rázně krále s poučením, jak se dvořan má ke králi chovati, a když císař chtěl oba potrestati, nehledě Ojř nebezpečenství, jež mu hrozilo, donutil císaře, že oba propustil. Rytíř středověký byl hrdý na svou čest rytířskou a jednal vždy, jak kázal mu »honor« (čest) rytíř-

ský! Slovu danému dostal vždy, i za cenu svého života. Platilo tehdy tak jako i nyní přísloví: Muž dělá slovo — slovo dělá muže.

Rytíř měl býti poslušný a věrný svému králi, s nímž měl snášeti všechny jeho osudy. Oddanost rytířů projevovala se hlavně v bitvách. Tak u Kresčaku padlo mnoho rytířů z družiny Jana Lucemburského, jehož nechtěli opustiti a podobně v bitvě u Mohače zahynula řada českých rytířů.

Končím tuto část o rytířských ctnostech slovy Ctibora z Cimburka o Jiřím z Poděbrad, v nichž shrnuty jsou všechny ctnosti: »byl pyšným protivníkem, poddaným obhájce, neposlušných skrotitel, pochlebničkův nepřijímatel, věrných ochránitel, služebníkův štědrý dárcem, myslí ustavičnou, v práci neustálou...«

ALOIS JIRÁSEK:

NA POHRANIČNÍ STRÁŽI.

Domažličtí Chodové zajímavý lid; sedláci v hraničářské službě, kteří, bylo-li nutno, nechali pluhu a chopili se zbraně a ze svých rolí chvátali do boje, obyčejně první před vojskem, hájit cest v šumavských lesích. V čas míru pilně zdělávali pole kolem svých dědin roztrousených pasem asi šest mil dlouhým podél hranic při důležitých přechodech a stezkách vedoucích Šumavou z Bavor do Čech. U průsmyku Všerubského jsou chodské vesnice Lhota a Pocinovice, mezi cestou Všerubskou a Brodskou: Kýčov, Medákov, Tlumačov a Stráž, dále pak odtud na severozápad při cestě do Mnichova pod lesy Újezd, Draženov, Postřekov, Chodov a nynější město Klenčí (Klenceč), tenkrát ves.

Jejich střediskem byly Domažlice, kdež měli svůj hrad a v něm svůj vlastní soud, kdež úřadovali jejich rychtář a přísežný písař, kdež uschováán byl jejich prapor se znakem psí hlavy, dle kteréž je také Psohlavci nazývali. Na tom hradě chovány také v bezpečném sklepení jejich listiny, privilegia, jež jim dali čeští králové, první Jan Lucemburský, pak Karel IV. i Václav IV., Jiří z Poděbrad a jiní. Z těch privilegií poslední byla od krále Rudolfa II. a Matyáše z r. 1612.

Chodové málo po jizbách poseděli. Většinou meškali pořád pod širým nebem na polích za pluhem, na lukách a v lesích pro dříví nebo na honech. Mívaliž za dlouhý čas i právo honit zvěř; a té bylo tenkrát hojně v šumavských lesích a nejen plaché, ale i nebezpečné, vlků dost i medvědů. Kdo šel zimního času do města nebo do lesa, musil se na nějakého vlčka uchystat. Z mužů a junáků chodských žádný se mu nevyhnul ani huňatému medvědu. Byliž stateční, otužilí a silní; pytel hrachu nesli bůh ví kam jako chmýří.

Jako lovci tedy chodili široširými lesy šumavskými a při Čerchově a Haltravě hoře, ale také jako jejich strážcové. Však od těch strážných pochůzek jejich jméno. Ty lesy byly českého krále a oni jemu věrně sloužili; dobře opatrovali tu přirozenou baštu našeho království. Zaháněli bavorské škůdce, kteří přicházeli tenčit královský hvozď, v něm bez práva drva kácet i zvěř lovit. Tak v létě v zimě, za dne často i v noci chodili Chodové otužilí polní prací po lesích stráží.

Někdy čekávali u valném houfu, vyzbrojení, pod svou korouhví na hoře u Klenčí; to když král měl přijeti. Tu jej uvítali, po starém obyčeji soudkem medu uctili a provázeli jej pak jako čestná stráž horami přes hranice.

Byliž jejich jediný pán, neboť jako lid svobodný nesloužili žádné jiné vrchnosti. Měli mnohé výsa-

dy a svobody, ale také těžké povinnosti. Nejtěžší, když nastala válka, když nepřítel se chystal vtrhnout do našeho království.

Tu Chodové jako přední stráž chvátali ku stez-
kám v lesích střežit je, dle potřeby je opevnit zá-
sekami, učinit je neschůdnými, stromy na ně zpo-
rážet. Tak u těch cest pracovali, jiní na vysokých
kopcích vyhlíželi nepřítele. Na tuto vojenskou
službu chodili mužové a junáci z chodských ves-
nic »po střídách« a konali ji pod svým praporem,
k němuž přísahu učinili. Rychtář jejich a písař je
vedli a spravovali. Když nepřítel se blížil a s ním
nebezpečnost, zaplanul poplašný oheň vysoko
na Čerchově i »na Stráži«, u Klenče; a když ten
oheň viděn byl daleko do tmavé noci, zanícen
druhý na sousední výšině a dále po kopcích třetí,
čtvrtý, oheň po ohni zahořel; zářivá ta znamení
jakoby letíce proskakovala po horách Šumavou
dolů územím Chodů, svítila nad černými lesy do
tmy noční a hlásala, že nepřítel jde, že nastal čas
boje.

Naposled konali Chodové službu svou osudného
roku 1620, kdy zdělali záseky na bavorském po-
mezí. Tenkrát naposled ozývalo se hlubokým
hvozdem šumavským volání chodských stráží, ten-
krát naposled vlál nad hlavami českých hrani-
čářů bílý praporec s černou obrubou, zdobený
psí hlavou, znakem věrnosti a bdělosti.

Zkáza, jež po Bělohorské bitvě uhodila na země
koruny Svatováclavské, stihla i statečné Chody.
Císař je prodal německému pánu Lamingerovi ja-
ko robotné poddané. Marně se pak soudili a brá-
nili pro svá práva; nadarmo i krev pro ně prolili
i zmírali jako udatný jejich vůdce Jan Sladký Ko-
zina; svobod svých už nenabyli.

Právo jejich zašlo; ale nezajde pamět na statné
chodské junáky.

JOSEF HOLEČEK:

ČERNOHORSKÝ JUNÁK.

Radoštně jsem byl překvapen, když jsem četl v »Národních Listech« článek p. prof. Svojsíka o scoutech. Konečně dochází na soustavné pěstování pravého mužství! Civilisovaná Evropa už jinak nedá: v ní už národ ze sebe nic nevytvoří samobytně, způsobem přirozeným; ona pro všecko musí mít vzor a školu. Žádná pravda se v Evropě neuchytí, žádná reforma se neprovede bez učitele a organisace. Věru v životě Evropy neměl nastat ani okamžik, kdy se jí ideál mužnosti před očima zakalil, ano ztratil! Myšlenka evropská se nyní potácí mezi dvěma poly: »německým »nadčlověctvím« a tolstojovským »neodporuj zlému«. Obojí musí býti zavrženo jako scestné.

Náprava přichází z Anglie, a podnětem k ní bylo pěstování mužné dokonalosti, které Angličané odpozorovali Burům. Slované by nemuseli tak daleko chodit, mají vzor mužné dokonalosti v černo-horském junáctví. Rozdíl je ten, že černo-horské junáctví vzniklo samobytně z národa, kdežto junáctví burské bylo uměle vypěstováno inteligencí a v té podobě také přechází do Anglie a z Anglie do Evropy.

Ideál mužné dokonalosti, jevící se v černo-horském junáctví, naproti tomu vytvořil se v nejtemnějších stoletích dějin Černé Hory, kdy byla sama sobě zůstavena, ode všeho světa odloučena, na styky s jinými národy omezena pouze nepřátelstvím s Turky, kdy neměla chrámův ani škol a kdy jedinou vychovatelkou mladých Černo-horců byla národní junácká píseň, v níž pokolení činodějná ukládala pro příklad pokolením budoucím paměť o skutcích mužů, kteří byli vzory mužné dokonalosti podle ponětí národního.

Ale dosíci stupně mužné dokonalosti ani na Černé Hoře není snadno. Každý Černohorec se

voj. марко милжанов

Obr. 11. Černohorský junák Marko Miljanov. Jeho podpis.

snaží osvojit si junácké ctnosti, ale každému se to zdaří jinou měrou — a po pravdě budiž dodáno, že jsou mezi nimi také někteří tací, kteří jsou opakem junáckých ctností; avšak i tím se přispívá k tomu, aby se ideál junáckých ctností před

očima národa vytvořil plně, jasně, určitě. Jedni jsou mu příkladem, jaké vlastnosti junák míti má, druzí pak výstrahou, jakých míti nemá.

Čisté junáctví je národním ideálem Černohorců a v něm se nejvyšší chrabrost snoubí s plností lidského soucitu. Podle nich samých právě junáctví musí v sobě obsahovati 1. »crnogorstvo« a 2. »čojstvo« (lidství). Nikdo, kdo má v sobě jen »crnogorstvo«, není celým junákem, jakoby jím nebyl, kdo by měl v sobě jen »čojstvo«. Harmonické spojení obou vlastností je vzácné. Tvrdost života černohorského s sebou přináší, že pouhé »crnogorstvo« bez »čojstva« možno nalézt v nejednom případě, ale v nijednom pouhé »čojstvo« bez »crnogorstva«.

Crnogorstvo a čojstvo doplňují se jako rub a líc na dobré tkanině: strana lícni je vzhlednější, jemnější, ušlechtilější; strana rubní naproti tomu je méně spanilá, ale za to jí patří zásluha, že je základem a osnovou své půvabnější sestry. Crnogorstvo samo sebou je drsné a může být i surovým; je hrdé, výlučné, nesnášlivé; cení nade vše dobrého vojína a úspěch zbraní, pročež se mu zdá, že Černohorec bude nejdokonalejším, bude-li statečným, neohroženým, vytrvalým, vždy proti nepříteli pohotovým a více že mu netřeba. Čojstvo zlahodňuje tyto ostré a hrubé rysy černohorského charakteru a naučilo muže při chrabrosti býti velkomyslnými, jemnocitnými, šlechetnými, spravedlivými a uznalými i k nepříteli, nábožensky i s Turkem býti snášlivými.

Že spojení obou vlastností je skutečným a vědomým ideálem Černohorců, vysvítá z úcty, kterou chovají k muži, při kterém v ladné plnosti se projevilo i crnogorstvo, i čojstvo. Mužem tím je vojvoda kučský Marko Miljanov, jeden z bohatýrů války 1876—1878, stejně slavený a vážený také od Albanců. Marko Miljanov zemřel deset tomu

roků, ale paměť jeho žítí bude na Černé Hoře, dokud z ní nevymizí junácké ctnosti. (Obr. 11.)

Já ve svých spisech o Černé Hoře mnoho místa věnoval i jejímu junáctví vůbec, i Marku Miljanovu zvláště a zde nemohu se opakovati. Koho specialně černo-horské junáctví hlouběji zajímá, jej odkazuji na ony knihy. Zde zaznamenám pouze vlastnosti junáckého prototypu, jímž byl Marko Miljanov.

V boji byl nepřemožitelný. Ani v boji otevřeném nepřítel se mu postaviti nemohl, ani bojem skrytým, úkladným, nikdy mu neublížil, až z toho vznikla pověst, že mu víla, jeho ochranitelka, dala nezranitelnost. Při tom nebyl dychtiv ani pochval a zevnějších vyznamenání, ani moci a bohatství; nebyl fanatikem ani náboženským, ani politickým, ač každá myšlenka jeho usilovala o rozmnožení slávy a prospěchu svého národa i slávy a prospěchu svého plemene. Nevynášel se nad nejmenšího ze svých bratří a vždy byl ochoten místo své postoupiti někomu lepšímu a osvědčenějšímu. Nikoho nepodceňoval, přitele ani nepřitele, a než by zásluhu něčí umenšoval, spíše ji zveličoval, aby v prsou toho, koho se týkalo, vzbudil větší činnost a touhu po dosažení zásluh ještě výbornějších. Navykl si snášeti křivdy řevnivých protivníků a na úklady byl připraven ve dne v noci, ale sám bezpráví nečinil, nikomu ani slůvkem neublížel a za chloubu svou považoval, mohl-li o svém odpůrci pověděti chválu.

Nepřátelé utíkali před pouhým zvukem jeho jména, a matky albánské strašily nepokojné děti: »Mlč a seď, přijde Marmiljan, a kdo není zticha, každému hlavičku srubne!« Bojovníci jeho slepě chodili za ním v důvěře, že je povede k novému vítězství a že Marku Miljanovu ani možno není nezvítězit. Ačkoliv autorita Marka Miljanova junáka a vojevůdce byla tak veliká, že hraničila na báječ-

nost, v době míru soudcovský nebo radný jeho hlas neméně platil. Nikdo mu nebyl tak nízkým a opovrženým, aby se mu nepropůjčil za zastance. Dobrým byl i trestaje. Jeho bojovník byl dosti kruté potrestán, když naň vojvoda nepohlédl, nepromluvil anebo se dokonce zamračil; právě tak stačilo mu za odměnu, když jej Marko veřejně pochválil.

Lidi rozeznával jen podle toho, jsou-li dobří nebo zlí. Dobrého člověka miloval a sobě vážil, byť neměl ani pořádného roucha na přiodění svých údů, zlého nenáviděl, byť i šarlatem se šatil. Nemyslel, že by nejšpatnější Černohorec lepším byl nejlepšího Turčina, protože u Turků neméně byl oblíben, než u svých.

Slovo jeho mělo váhu svatého Písma, nikdy však nemluvil v kategorickém imperativu, a neodvolatelný a nezměnitelný jeho rozkaz měl formu rady a osobného jeho mínění. Nikdy neřikal: »Já jsem dokázal to a to«, nýbrž povždy: »My jsme to neb ono úspěšně učinili.« V táboře spal na tvrdém kameni jako každý prostý Kuč, jedl se svými Kuči z jedné mísy a nebylo-li čeho jísti, trpěl hlad jak oni. Což divu, že každý byl ochoten tu chvíli hlavu zaň položit.

Avšak nebyl jen vůdcem a soudcem svého lidu, nýbrž i jeho rádcem a učitelem. Ačkoli čísti se naučil teprve v pozdější době a z knih nečerpal ani vědomostí, ani moudrosti, bystrá hlava, šlechetné srdce a bohaté zkušenosti dělaly ho k úřadu tomu zúplna působilým. A bez školy postoupil i mezi dobré srbské spisovatele, zaznamenav ve dvou knížkách, vyšlých krátce před jeho smrtí, pamětihodné příběhy ze života Černohorců i Albánců.

Výmluvnost jeho byla neobyčejná. Nikdy nebyl na rozpacích, jaké voliti slovo, jak co nazvatí pravým jménem, jakého obratu užiti, aby dojal a přesvědčil. Hovor jeho byl jako horská bystrina:

rychlý, prudký a průzračný jako křišťál. Ačkoliv sám žádných nauk nebyl účasten, byl přítelem školství a pokroku. Nadaný, vnímavý a pronikavý jeho duch byl otevřen všemu, co se týká zájmů člověčenstva, ale prospěchy národa vlastního v užším a širším smyslu, Černé Hory, Srbska a Slovanstva, přirostly mu velmi těsně na srdce. Myšlenka slovanská našla v tomto muži, jenž nemohl a příležitosti neměl studovati její vznik, význam a různé teorie, apoštola výmluvného a nadšeného, jako vůbec všecko, co je krásné a vznesené. Bez pomůcek a učitelů bystrý jeho duch sám všecko promyslel, co se týká předních úkolů lidstva, jen že v mysli jeho všecko bylo jasnější a určitější, než bývá u filosofů, kteří všecku moudrost čerpají z písma a zase do písma ji ukládají, na zasévání na záhon života nepostačujícíce.

Avšak ještě více byl Marko Miljanov. Svými činy zavadával dvěma národům, srbskému a albánskému, látku k opěvání, ale i sám byl básníkem a hudcem. Gusle doprovázely ho do války tak, jako věrný meč. Zpíval a hudl svým před bitvou, ukazoval jim na junácké příklady předků, písní oslavoval po bitvě ty, kdož osvědčili největší junáctví.

Muž takového ducha nemohl býti nepřístupným, ponurým, ledovým, zádumčivým. Byl jako živá jiskra, jež se rozžítí pod nejmenším vánku zavanutím. Co bylo dobré a šlechetné, pro to srdce jeho hned se vznímalo vysokým plápoem, a žádná překážka nezdála se mu dosti velkou, aby mu bránila konati dobré a šlechetné činy. Dům jeho, i špižirna a váček, vždy byly hotovy ku podpoře nuzných a pronásledovaných. Rovněž byl milujícím manželem a otcem. Žena mu nebyla »s odpuštěním ženou«, ani »bohyní«, nýbrž družkou života a účastnicí všeho jeho činění, již kochal vši

mohutnou vřelostí svého citu. Lásky jeho byla opravdová, hluboká, čirá, poctivá, něžná, ne však mazlivá, vzdychavá, malicherná, vypočítavá.

S protivníky rychle účtoval, ale jako nebyl na-proti nim slabochem, nebyl ani intrikánem a pokrytcem. Útoky nepřátel odmýtal s dobrou myslí, jakoby si hrál. Nikdo ho nepřemohl ani zbraní, ani vtípem, avšak vítěz Marko brzy zapomínal křivd a protivenství. Bodrá jeho pravice vždy byla vztažena ke smíru, komu však bylo milejší pokusiti se s ní o junácký mejdan, našel ji stejně ochotnou. Nikoho nepomlouval, nikomu neutrhal.

Válce dával přednost před mírem. Říkal: Mír, zvláště trvá-li dlouho, muže rozněžňuje a probouzí v nich vlastnosti babské. Činí je sobeckými, zištnými, závistivými, úskočnými, kdežto válka očišťuje duše mužů jak oheň zlato a zaštěpuje do ní pravé přátelství a bratrství, pohrdání bohatstvím, přímou, upřímnou, rozšafnou. Avšak dlouhý mír i na tělo záhubně účinkuje. Tělo vyhledává stále většího pohodlí, samo s sebou se mazlí, chce míti měkkou ruku, hladkou tvář a nádherný šat; prahne po vlašných lázních a vonných pomádách, po vybraných pokrmech a nápojích i smyslných rozkošech, všecko, jak si v tom baby libují. Naproti tomu válka tělo tuží, choroby jeho léčí a zdravím zásobuje. Ale nejškodlivější působení míru to jest, že odnaučuje muže bez bázně hleděti smrti vstříc. Kdo lidi miluje, věčně by je měl napomínati. Čemu se lekati toho, co je nevyhnutelno? Od počátku světa ni jediný živý tvor smrti neunikl, a my bychom se ještě třáslí před jejím dotknutím? Žij čestně, nedej se přikovati ke hmotě, a smrt, až tě navštíví, najde čelo tvé jasné, a duše, jejíž křídla nebudou obtížena prachem všednosti a nízkosti, snadno se od těla odpoutá a vesele se vznese. Jinak a hůře bude s tebou, nepoznáš-li vyšších starostí, než o schránku tělesnou. Každé pomyšlení

na poslední věci člověka bude ti kapkou otravy, každý uplynulý den, o nějžto jsi smrti blíže, naplní tě úzkostí, každá vráska a zbělelý vlas tě zděsí jako její předzvěst a celý tvůj život bude dlouhým umíráním. Za to v boji — arci v boji za svatou věc národa, v boji dobrovolném a nenuceném, — duše tvá jest jak opojena nadšením a tělo ani necítí rány, která mu živobytí zastavuje. Smrt na bojišti je sladká a svatá. —

Jsem šťasten, že jsem na cestách svého života našel Marka Miljanova a děkoval bych za to Černé Hoře, kdybych i jiných upomínek milých a povznášejících dojmů odtud neměl. Poznal jsem muže, který pro mne znamená rozluštění hádanky života; muže, kterého všichni mužové obrati si můžeme za vzor; pochopil jsem, jaký je v tom smysl, když Černohorec chtěje někomu nejvyšší chválu vzdáti, nazývá jej »člověkem«. Mohu právem vyznati, že jsem našel ideál muže — muže, kterého život byl zrovna apoštolsky čistý, který ale byl zároveň rázné vůle a činu. Zásady jeho jsou zbudovány na učení křesťanském, jež ho — což při něm pozorů nejhodnější — nesvedlo k passivnosti, jako se dalo všem, kdož chtějíce se přísně přidržovati oněch stezek k cíli života, jež křesťanství ukázalo, sami se ve psí dávali křivdě a zlobě. Vzpomeňme si na ušlechtilou reformaci českobratrskou, jež tím, že byla passivní a passivnost vydávala za křesťanskou ctnost a povinnost, uvrhla na náš národ těžké pohromy.

Passivnost Němci považují za neodbytnou vlastnost českého národního charakteru, a protože passivnost je zároveň vlastností ženskou, dovozují, že místo Čechovo je v odvislosti od Němce. Kdo tedy chceš působiti, aby si český národ dobyl plné duchovní samostatnosti, pracuj proti jeho passivnosti a k posílení jeho aktivity. Soustavné pěstování

junáctví bude bezpečnou cestou, která dovede český národ k aktivnosti, t. j. k plodné samostatnosti v kultuře i politice.

K. VELEMÍNSKÝ:

RUSKÁ ŠKOLA PRÁCE.

Máme-li na doporučení nového směru výchovy uvést slovanskou autoritu, jméno Tolstého vnucuje se samo sebou.

Lev Tolstoj to byl, který vyzdvihl naši době význam tělesné práce vedle duševní. Práce tělesná jest mu štěstím, nikdo nemůže se jí beztrestně zříkati; neuznává takové dělby práce, jež by někoho osvobozovala od práce tělesné.

Tolstoj proslul v mladších létech jako zakladatel své školy jasnopoljanské, veselé, volné školy práce. Poznal, jak nepřírozené jest, svíratí pohyblivého ducha dětského do školy přísně ukázněné a nehybné. Tolstoj celým svým životem stal se hlasatelem oproštění a práce. Se svými školáky si hrál a užíval přírody stejně, jako později se sousedy selskými na poli oral, pomáhal při stavbě a denní potřeby si opatřoval. Neboť býti křesťanem znamenalo mu především žádati od jiných služeb co nejméně a sám jich poskytovat co nejvíce. V tom duchu chtěl míti mládež vychovánu, znalou praktického života a schopnou pomoci si ve všech poměrech bez přispění jiných. Žádal, aby si uměla pokliditi, nejnutnější uvařiti, by poznala základy řemesel, (aspoň krejčovství, truhlářství a zámečnictví). Sám dával příklad: vařil si svou vegetárskou stravu, pokud mohl, uklízel po sobě, i obuv a nejnutnější prádlo naučil se šíti jako každý sedlák. Věděl, že mládež, která se naučí pracovati, je schopna bráti život vážně a nebýti jiným na obtíž. A zdůrazňoval stále, že práce není jen sváteč-

ní zábavou, není tělocvikem, nýbrž životní povinností a podmínkou pravého štěstí. Můžeme právem a s pýchou na Tolstého ukazovati jako na největšího spisovatele-demokrata, povznášejíciho a posvěcujícího význam práce v životě mládeže. (Obr. 12.)

Čím více se ujímá a upevňuje školské vzdělání v nynějším slova smyslu, vzdělání, které vědomě nebo nevědomě práci tělesnou ponižovalo, tím více proniká poznání, že tato jednostrannost je zlo. Prozíraví lidé jsou nespokojeni s generacemi, jež loučí se se školou ubledlé, nesamostatné a neenergické. Podnět ze západu sdružme s podnětem z východu. V R u s k u stalo se několik dobrých pokusů, vnést jiný život do školy i do zábav mládeže mimo školu. Rusové mají v reformách sklon ke krajnostem, ale vynikají zároveň zdravým realismem, který jest nám blízký a prospěšný. Rusům přičí se všechny umělostky a složité výmysly, bývají přirození a prostí. Můžeme se přiučiti i zde jejich přirozenosti a demokratičnosti vychovatelské.

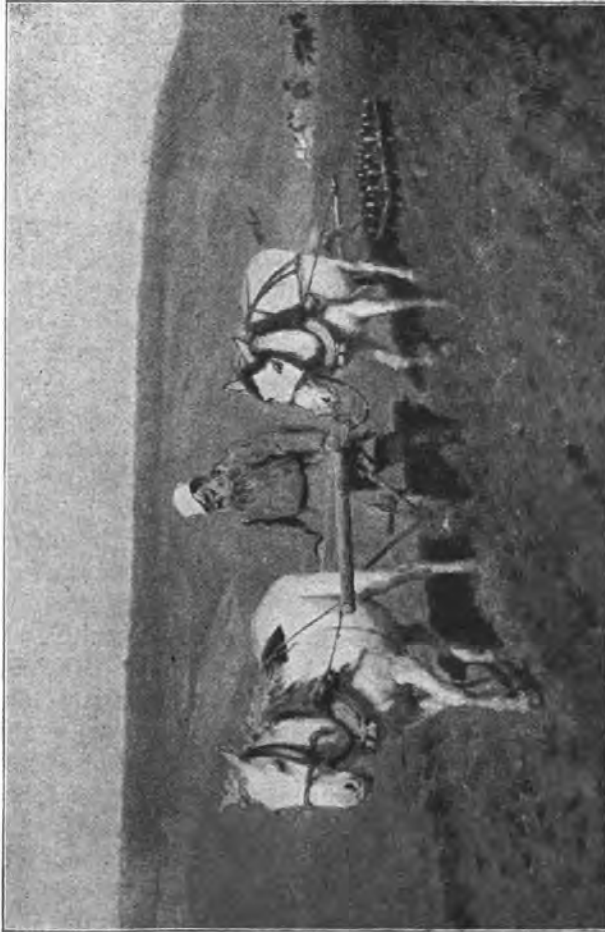
V Pedagogických Rozhledech (r. 1910—11) vyprávěl jsem o originálním plánu školy V e n t c l o v y, jež nechce přenést dílny do škol, nýbrž školu do dílen, aby tak vznikla pravá škola práce. Všechno vyučování je spojeno s tělesnou prací; dle Ventclova názoru jen prostřed skutečné t v ů r č í p r á c e škola stává se zajímavou a přirůstá zákům k srdci. Škola musí především odpovídati p ř í t o m n ý m potřebám dítěte, ale zároveň unikati všemu přeletavému mlsání zajímavostí, k čemuž má dítě náklonnost. Všechna činnost budiž užitečna a zajímavá, hlavně u ž i t e č n á. Ideálem původce této školy jest vytvořiti s a m o s p r á v n o u o b e c p a e d a g o g i c k o u, spravovanou dětmi obého pohlaví, učiteli a rodiči; takové obci dařilo by se nejlépe na vsi neb aspoň na okraji

města, v bezprostřední blízkosti přírody, měla by svůj statek s dobyt看em, drůbeží a kovárnou. Děti ve všem spolurozhodují, ale také pracují: v domácnosti, na poli, v dílně. Zařízení školy vyrobí ponenáhlu samy. Neboť Ventcel stanovil zásadu, že všechna školská práce má míti nějaký praktický účel a nestane se pouhou hříčkou chvilkovou.

Chovanci Ventclovoy školy jsou střídavě zaměstnáni v kuchyni, při úklidu, při výrobě nábytku a ozdobných předmětů. Mají pěstovati rostliny, o nichž se učí, ošetřovati zvířata, naučí se jednoduchým lékům a obvazům, budou míti na starosti účty a inventář, půjdou nakupovati potraviny, udělají plány pro práce řemeslné atd. V popředí zaměstnání školního jsou pak ruční práce, takže škola bude proměněna v dětské sdružení pracovní. Ale ovšem nechce býti snad školou řemeslnickou, nýbrž školou dovednosti, která by seznámila chovance se všemi obory ruční práce, t. j. dala jim jakousi encyklopaedii, filosofii ruční práce.

Tu každý hoch pozná své schopnosti a doučí se pak, volí-li si určité povolání, svému řemeslu velmi rychle. Práce v dílnách jest účelná, snahou její je na př. opatřiti potřebný nábytek a jiné předměty; ruku v ruce s ní půjde umělecká výchova, pěstění zdočných schopností. Děti dělají modely pro sbírky, sestavují atlas zvířat, rostlin, nerostů, vyrábějí jednoduché přístroje fysikální, vydávají ilustrovaný časopis ústavu. Taková škola nebude odcizovati rodině, nýbrž stane se pokračováním rodiny a rodina pokračováním školy; součinnost a přispění rodičů ve škole je vítána. Škola bude levná, když děti samy jí pomáhají zařizovati. Čím více tu dětí z rodin pracujících, tím lépe pro zámožné děti: proletářské děti, dle mínění Ventclova, vnesou do školy zdravé ovzduší vážného poměru k lidem a životu vůbec. Dodáme-li, že chovanci Ventclovoy radí se rovnoprávně s učiteli o

všech podrobnostech (učivu, rozvrhu) života školského na častých schůzích a rozhodují většinou

Obr. 12. Tolstoj orač. (Dle obrazu Řepinova.)

hlasů, máme před sebou ideální útvar vzdálené ovšem budoucnosti.

Mnohé návrhy Ventclovy připomínají americké pokusy dětských osad, t. zv. settlementů.

A právě, že settlementy vytvořily se vedle školy, můžeme u nás též značnou část návrhů Ventcloových zúžitkovati ve spojení se skautováním — máme v nich příklad, jak široká se otevírá oblast veselé, a přece praktické činnosti mládeže v organisacích skautských.

Settlementy v Rusku zdomácněly v několika velkoměstských podnicích (v Moskvě a j.), zřizovaných pro zimu v soukromých bytech a v létě ve feriálních osadách. Také ty vyznačovaly se duchem dokonalé rovnosti, samostatnosti mládeže a demokratickou činností. V zimních měsících scházeli se dobrovolní členové »klubů« (skupin asi 15 dětí navzájem známých) pod večer, aby se pobavili kreslením, pokusy, volným vyprávěním zeměpisným, přírodovědeckým a pod., jakož i pracemi truhlářskými, zámečnickými a knihařskými. V létě samosprávné sdružení spravovalo svou farmu, obcházějíc se bez jakékoliv posluhy, ale také bez nadřízených. Dobrovolná kázeň učitelů (vzdali se všeho nadpráví) jest rys demokratický, v té ryzosti sotva se vyskytující kde jinde mimo Rusko. Mladí osadníci dospívali k předpisům, jež si sami stanovili a tudíž také dobrovolně dodržovali. V ruské knížce Děti, pracovníci budoucnosti (Děti rabotniki buduščago, Moskva 1908) možno se dočísti neobyčejně zajímavých podrobností o vývoji této samosprávy dětské. Mravní výchova prací, zájmem a dobrovolnou kázní jde hluboko; jen na ní jest možno bezpečně stavěti, jen z jejích účinků předvídati další běh života.

A tak od skautování očekáváme pravou školu práce a tím pravou školu povahy, vůle — mravní pevnosti. A že jde o mládež, tohoto v ní t ř n í h o úkolu nového hnutí budeme dbáti především.

ALOIS SVOJSÍK:

IDEÁL MUŽE V JAPONSKU.

Z přečetných a namnoze velikých národů Asie vynikli v poslední době nejvíce padesátimilionový

Obr. 13. Japonský rytíř, samuraj. (Dle starého dřevorytu.)

národ obývající říši vycházejícího slunce, Japonci. Maje v čele velikého císaře, Mikada Mucuhita, a celou řadu vynikajících státníků prodělal národ japonský během necelé poloviny století kulturní

převrat, jakého před tím dějiny lidstva neznaly, a jímž rázem postavil se do řady velikých kulturních říší civilisovaného světa.

Užaslým bělochům, Evropanům a Američanům, kteří studovali Japonsko a jeho lid, objevil se ná-

Obr. 14. Mladý samuraj.

rod, jenž přijímal s radostí všechny vymoženosti bělošské civilisace, při tom však měl celou řadu svých typických vlastností, jež jedině byly s to vysvětliti veliké úspěchy maličkých těch šikmookých lidiček obývajících hornaté ostrovy tam daleko na druhé straně zeměkoule, až kde slunce vychází.

Jedním z tajemství úspěchů Japonska byl zdravý názor tamnější na muže, jeho fyzické a morální vlastnosti a na jeho povinnosti.

Historický původ morálního systému japonského hledati dlužno jako u jiných morálek v nábo-

Obr. 15. Výchova mladého samuraje. Šerm.

ženství. Buddhismus svou vírou v neodvratný osud učil Japonce klidnému nazírání na osudy životní ať příjemné či protivné, učil je stoickému snášení největších útrap a odnaučil strachu před smrtí.

Šintoismus ozdobil duši Japonce krásnými ctnostmi: úctou ke stáří, láskou dětí k rodičům, zbožňováním předků rodinných, oddaností k mocnání a upřímnou láskou k vlasti.

Mnohé morální složky charakteru Japonců vyvěrají též z učení Konfuciova a jiných čínských filosofů.

Rytíři, samurajové, výkvět japonských mužů, celým svým životem osvědčovali řadu ctností, jež přehledně a obšírně popisuje krásná kniha japonského učence Inazo Nitobe »Bušido, duše Japonska« (do češtiny přeložil vynikající znalec Japonska a Japonců, inž. Karel Jan Hora v Yokohamě v Japanu). (Obr. 13. a 14.)

Základní ctnost samuraje, (v našich poměrech možno tlumočiti »dokonalého muže«) jest spravedlnost a přísnost. Jakýkoli klam a úchylka od cesty přímé naprosto jsou vyloučeny. Praví-li se o někom v Japanu, že jest »džiši«, t. j. přímý člověk, jest to nejkrásnější chválou, jakou možno muži vzdáti.

Hned vedle spravedlnosti klade se oddanost — »džiri«. Z ní plyne úcta a poslušnost k představeným, mírnost a dobrota k podřízeným, láska k rodičům a všecky ctnosti v obcování společenském.

Statečnost rozumí se u samuraje vlastně již sama sebou. Bušido neklade ani tak důraz na statečnost fysickou, projevovanou v zápase, v bitvě a pohrdáním smrtí — jako na statečnost morální. Již Konfucius praví: »Kdo ví, co jest správné, a nekoná toho, jest zbabělcem, byť by i v bojích sebe více vítězil.« A jeden z vynikajících samurajů starého Japanu napsal: »Vrhnouti se do zástupu nepřátel a dáti se od nich zabiti, jest věc, kterou skoro každý dovede; pravá statečnost spočívá však v tom, bychom dovedli žítí, je-li potřebí našeho života, abychom dovedli umřítí, je-li třeba naší smrti.«

Každý synek samurajův hned od mládí vychováván byl naprosto spartánsky a již od útlého

dětství všípen měl pravý pojem statečnosti samurajské. (Obr. 15. a 16.)

Statečnost má být zmírňována v povaze pravého muže účinnou láskou k bližnímu, mír-

Obr. 16. Výchova mladého samuraje: Střelení lukem.

ností a ochotou ke každému, kdo přispěje a pomoci má zapotřebí.

Každý, kdo chtěl sloužit samurajem, dokonalým mužem, musil znáti umění a literaturu — z umění hlavně hudbu, a to tichou poetickou hru na strunové nástroje. Od projevů síly a patření na smrt měla být duše odváděna do poesie krásy a umění. Mimo tyto ctnosti základní vyžaduje Bušido u každého samuraje, aby uznával a ctil osobní přednosti a vynikající vlastnosti jiných.

Důsledkem této úcty jest vyvinutý ceremoniel, jenž v denním životě každého Japonce má tak velikou roli. Pití a podávání čaje stalo se celým obřadem, společenské způsoby tvoří celé odvětví vědy. Pravý samuraj, dokonalý muž, každým svým pohybem, každým posuňkem a slovem prozrazuje, že je člověkem vzdělaným, dokonalým. A nejen formalitami řídití má samuraj své chování k ostatním lidem: hlubokým citem má býti oduševněn jeho styk s okolím; má býti zarmoucen, když souseď jeho pláče, a radovati se, když souseď jest šťasten.

Aby tyto vlastnosti nebyly pouhým povrchním nátěrem a nebyly pokrytecky líčeny tam, kde srdce ničeho necítí, staví Bušido jako jednu z hlavních ctností samurajových *o p r a v d o v o s t a p r a v d o m l u v n o s t v ř e č i i v e s k u t c í c h*.

Soudce, jenž v nitru člověka soudí skutky jeho a třídí je na činy dobré a zlé — svědomí křesťanské morálky — tvoří u samuraje *č e s t*, nejvyšší poklad dokonalého muže.

V ě r n o s t jest ctnost typicky japonská, a žádná oběť, ani oběť vlastního života není přílišná, aby nebyla přinesena na oltář této ctnosti. Poddaný věrně jest oddán svému představenému, žák svému učiteli, dělník svému zaměstnavateli, celý národ svému panovníku.

* * *

Nic lidského na světě není naprosto dokonalým — i Bušido, morální zákonník Japonska, má mezery a slabiny — ale nutno doznati, že žádný z národů vyrostlých mimo vliv křesťanství nemůže se pochlubiti etikou tak vyspělou a na nejširší vrstvy národa tak blahodárně působivší, jako Japonci.

II. ČÁST:
V PŘÍRODĚ.

I. oddíl:

Do přírody!

Úvod. Život v přírodě školou pravé mužnosti. Zahrady. Parky. Japonsko — říše květin. Turistika. Cestování. Několik pokynů k cestování. Na železnici. Jízdní řády. Cizí peníze. Na vycházkách junáků. Fotografujte, kreslete v přírodě! Vycházky noční. Předpověď počasí. Pohled na hvězdnaté nebe. Souhvězdí naší oblohy. Hvězdné nebe v jednotlivých měsících. Pokyny vůdcům.

Úvod.

V kterémsi denním listě užito bylo citátu z *Erichsena*, který praví: »Je toliko jedna bible, to je příroda. Kdo umí v té čísti, tomu otevřeny jsou brány ráje.« Mnoho pravdy je obsaženo v těchto slovech! V přírodě nalezneme vše, z přírody mluví k nám každý předmět slovy nehledanými, přímými, v přírodě nalezneme zákony svého bytí, v přírodě zpytovat můžeme tajemství zrození i smrti, zkrátka příroda je vše obsahující, nevystihle hluboká a vše vyprávějící kniha, laskavá přítelkyně všech hledajících a milující matka všeho stvoření. Sdružení se s přírodou znamená dojíti k prameni živé vody, splynouti s přírodou znamená najíti sama sebe. Jak daleko jsme my dnes od přírody! Kam dospěl dnes kulturní člověk ve svém překypujícím životě plném nervosního napětí a vysilující práce! Přírodu zná dnes jen z líčení v belletrii, často také pouze vykonstruovaných, neprožitých a neprocitěných, nebo z obrazů krajinářských ve výstavách a ob-

razárnách. Život náš pohybuje se z jedné místnosti uzavřené do druhé a máme-li kus jíti, sedneme si zpravidla do tramvaje a končíme svůj denní shon v začouzené kavárně nebo někde v těsné hospůdce. Ale vypadá ta dnešní generace dle toho. Příroda je nejen milující, ale i přísná matka. A ti naši bledí hoši a anemické princezny jsou plodem toho protipřírodního života.

Abyste dnešní člověk dovedl míti zase radost ze života, aby se cítil šťastným na světě, nezbyvá, než aby dle možnosti dal výhost městu, jeho zaprášeným ulicím, plným sazí, kouře a hluku, aby místo hospod a kaváren zvolil si k zotavení a odpočinku smaragdové luhy s široširým výhledem do dálného kraje, s vůní lesa a písni ptačí. V létě pak, kdy ani počasí nezahání člověka do místností uzavřených, měl by zřící se svého obvyklého života vůbec a vrhnouti se na prsa matky přírody s celou vášnivou k ní láskou a prožiti v těsném objetí s ní několik chvil slastného zapomenutí, radostného znovuzrození, a osvěžení i posily k další úmorné činnosti z ní nassáti plným douškem.

Život v přírodě školou pravé mužnosti.

Hoši domorodých kmenů v Jižní Africe musí se osvědčiti statečnými skauty, než se jim dovolí, aby byli považováni za muže. Je-li hochovi patnáct nebo šestnáct let, vezmou jej mužové vesnice mezi sebe, svléknou jej a pomalují bílou barvou od hlavy až k patě; na to dostane štít a asagaj (kopí až 2 m. dlouhé) nebo malý oštěp, vyvedou jej z vesnice a pohrozí mu, že bude zabit, bude-li chycen, pokud bude na něm bílá barva znatelná. Hoch tedy musí odejiti do džunglí nebo do hor a skrývati se před jinými lidmi, až bílá barva s něho sejde, což obyčejně trvá nejméně měsíc; po celou tuto dobu musí se tedy hoch sta-

rati sám o sebe, napadati zvěř pouhým assagajem, zabítí ji, vykuchati, rozdělati si oheň třením suchých dřev, aby si mohl uvařiti jídlo; z kůže zvířete musí si upravit šat a přikrývku. Při tomto

Obr. 17. Vnitřek japonského obydlí.

životě jest třeba, aby znal, které druhy divokých kořínků, jahod a listí se dají jísti. Nedovede-li všeho toho, zemře hladem nebo je rozsápán šelmami. Dovede-li se udržeti na živu a najíti cestu zpět do své vesnice, vrátí se, když bílá barva s něho sešla a je pak přijat s velikou okázalostí přáteli a příbuznými, dovolí se mu, aby se stal vojínem kmene, protože dokázal, že se dovede o sebe postarati.

V Jižní Americe hoši kmene Jaganů v studených deštivých dolinách patagonských nemají šatů, a než se jim dovolí, aby se směli považovati za muže, musí se podrobiti zkoušce odvahy, která sestává v tom, že si hoch musí vraziti oštěp do stehna, nedbati veliké bolesti, ba ještě se po celou tu dobu usmívati.

Je to krutá zkouška, ale ukazuje, že tito divoši chápou, jak je nutno, aby hoši byli cvičeni k mužnosti, nemají-li se zvrhnouti v hloupé darmošlapy, kteří se dovedou na mužné dílo jenom dívati.

Anglickým hochům za dávných dob dostávalo se téhož druhu výcviku, než se směli považovati za muže. Výcvik, který zavádíme družinami junáckými, má za účel vyhověti této potřebě co možná nejlépe. Pracuje-li každý hoch v našich řadách co možná úsilovně a poctivě, naučí-li se opravdu všemu, co jsme do úkolů junačení přijali, bude míti při ukončení tohoto výcviku právo nazývati se junákem a mužem a shledá za jakýchkoli okolností, že mu nebude nikterak obtížno, starati se o sebe a býti sobě, svým i vlasti vpravdě užitečným.

Daleko od nás žije starý kanadský skaut, lovec kožešin, nyní přes osmdesát let starý, ale stále ještě při lovení kožešin činný. Jmenuje se Bill Hamilton. V knize, kterou nedávno napsal, a která se jmenuje »Mých šedesáte let v rovinách«, líčí nebezpečí svého dobrodružného způsobu života, zejména v dobách dřívějších. Největším nebezpečím tehdy bylo upadnutí do rukou Indiánů.

Praví: »Býti chycen, znamenalo podstoupiti smrt nikterak žádoucí. Pozvolné upalování je milosrdenstvím vedle jiných ukrutností, jichž Indiáni vůči bělochům užívali. Byl jsem často tázán, proč jsme se vydávali takovému nebezpečí? Má odpověď byla vždy ta, že v životě pod širým ne-

bem leží takové kouzlo, že se ho člověk nemůže zbaviti, když mu byl jednou podlehl. Podívejte se na muže, který byl vychován mezi velikými jevy přírodními; pěstuje pravdu, neodvislost a sebe-důvěru, má sklon k ušlechtilým skutkům, jest věren svým přátelům a věren praporu své země.«

Baden-Powell plně potvrzuje, co řekl tento starý skaut, a odůvodňuje to vlastním dlouholetým pozorováním, že totiž mužové, kteří přicházejí z nejbudálenějších končin světové britské říše — z prostředí, jež by snad někdo nazval životem hrubým a divoškým — patří k nejslechternějším a nejrytějšíším lidem svého národa, zejména když jde o ženy a lidi slabší. Tak vysoce ušlechtilými lidmi-gentlemany (čti džentlmeny) činí je právě stálý styk s přírodou.

Bývalý prezident Spojených Států severoamerických Roosevelt jest také z těch, kdož věří v blahodárné účinky života pod širým nebem.

Když se vracel ze své lovecké výpravy do Východní Afriky, přehlížel také skauty v Londýně a vyjádřil se o nich s velkým obdivem. Píše:

»Věřím v hry pod širým nebem a nedbám ani dost málo, že jsou to snad hry drsné, nebo že ti, kdož se jich účastní, se někdy poraní. Nikterak nesouhlasím s přehnanou citlivostí, která by chtěla chovati mladého muže v bavlnce. Člověk zvyklý životu pod širým nebem rozhodně se ukáže vždy zdatnějším v boji o život. Kdykoliv hrajete, hrejte tvrdě, a pracujete-li, pracujte opravdově. Ovšem nesmí hra a sport překážeti vašemu studiu.«

Starý Bur po poslední válce s Angličany vysvětloval svůj nepřekonatelný odpor k nim tím, že byli tak »němí«, t. j. tak svrchovaně hloupí, že když musili do pole, nedovedli se naprosto o sebe postarati, nedovedli se zaříditi pohodlně v ležení, zabítí a uvařítí zvěř k požívání a že pokaždé ztráceli cestu v rovinách.

Připouštěl, že tak asi za půl roku naučili se již obstojně hospodařiti, ovšem jen ti, kteří zůstali na živu, neboť mnoho jich přišlo o život hlavně tím, že odloučili se od svých oddílů, zabloudili a bídně zahynuli.

Lidé, dnešním způsobem v kulturní zemi vychovaní nemají naprosto žádného výcviku v tom, jak se starati o sebe ve volné přírodě, kde jsou odkázáni sami na sebe. Přijdou-li do situace nepříznivé, bývají po dlouhou dobu naprosto bezradní, a zakusí množství těžkostí a utrpení. Jsou v pravém slova smyslu nováčci-»bosáci«.

Nikdy si nemusili rozdělati oheň ani vařiti potravu: to jim vždycky někdo udělal. Když chtěli doma vody, potřebovali pouze otočití kohoutek a neměli ani zdání o tom, jak si máme počínati v opuštěné krajině, abychom našli vodu hledající bujnější trávu neb křoví, nebo hrabajíce v písku, až objeví se stopy vlhkosti. Zhýčkaný měšťák nedovede si zjistiti, kolik jest hodin a zabloudí-li, je dvojnásob zle; v lese není strážníků, jichž by se mohl zeptati.

Jest zvyklý nalézati pohodlný byt pod střechou a postele připravené k odpočinku. Nikdy nebyl nucen starati se o své boty a šaty. Zvykl si lenošení, pohodlí, nemá podnikavosti, schopnosti, ba často ani snahy pomoci si z nepříznivé situace.

A nejinak jest v celém životě. Na synáčcích mnohých nejpřednějších našich rodin vidíme nejlépe, kam vede slabá výchova. Pracovali a starali se rodiče, aby ovoce jejich přičinění stalo se kletbou a zkázou vlastních dětí?

Kdežto rodiče z ničeho domohli se vlastní energií jmění, důstojenství i všeobecné vážnosti, neboť byli pravými skauty, pravými junáky, děti jejich vyrostly v přepychu a v pohodlí ve slabochy, obtížné sobě i jiným, v ubožáky, kteří ni-

kdy nepocítí pravé radosti ze života. Blaseovanost jest jim v životě smutným průvodčím, jenž neopouští je ani na chvíli. Nadarmo nechválí japonské přísloví medvědy, kteří »házejí svá mláďata se strání«.

Obr. 18. Japonský dům v zeleni.

Šťastný hoch, který z mláďí naučil se skromnosti, úsilovné práci, podnikavosti ať již v domácnosti nebo v táboře!

Přijde-li jednou do poměrů spořádaných, dovede si jich vážit a z nich se radovati.

Člověk, který musil vzít do rukou mnoho věcí, jako musí skaut v ležení, dovede si mnohem snáze opatřit zaměstnání, protože je hotov chopit se jakékoliv práce, která se mu naskytne.

Zahrady. Parky.

Není však vždy možno oprostiti se vůbec a dáti s bohem těsným poutím města. Tu pak měl by každý užiti aspoň toho částečného dobrodiní, jež má v městě přírodu nahrazovati. Jsou to zahrady a parky. A tu, bohužel, u nás v zalespenosti a nepochopení, místo, aby se nové parky zakládaly, zahrady rozšiřovaly a stromořadí vysazovala, staré vzrostlé parky se zastavují nebetyčnými činžáky, a uprostřed nich jen tu a tam vytvoří se několik parčíků se záhonem umučených, poprášených květin, jež žárlivě hlídá městský zřízenec. Zahrady se ničí stavební speculací, a kde jaký starší košatý strom se kácí, aby nerušil »komunikaci«. Místo něho zasadí se košťátko, které v několika letech v půdě, přesycené jedovatými výpary města, hyne.

Jak jinak rozumí tomu v cizině! Nevzpomínám tu ani v posledních letech vzniklých »zahradních měst«; myslím jen na ta města v Německu, Dánsku, v Anglii, ba i v té prosaické Americe, kde »plíce města«, rozsáhlé a stinné parky, jsou chloubou obce a dobrodiním jeho obyvatelstva. Díváme-li se na takové město odněkud s výše — tone v moři zeleně a květů. Jen střed, srdce města, část obchodní, má kompaktní massy domů, ale všude kolem plno stromů, zahrad, zeleně. O vzduch a zeleň pečují v cizině i továrníci pro své dělníky. Kterási světová továrna anglická založila pro své dělnictvo celé město zvané: Port Sunlight (port sonlait = přístav slunce) uprostřed zahrad a stromořadí. Podobně děje se i v Německu a jinde zakládáním dělnických zahrádek na obvodu měst. Tím stane se domov útulným, dělníka táhne krb rodinný a ne hospoda; v zahrádce své nalezne příležitost k zdravé práci,

vidí výsledek svého snažení a má radost z práce i ze života.

Podobně i úředník, obchodník. Práce fyzická na volném vzduchu v osvěžující lázni sluneční je neskonalým dobrodiním pro každého duševně pracujícího člověka. Bylo by na čase, aby i u

Obr. 19. Na dvorku chudého Japonce.

nás našla myšlénka zahradních měst a měst v zahradách a parcích pravého pochopení a účinné pomoci všech, kteří jsou k tomu povinni.

Ale ani toho mála, co u nás máme, neumí si český člověk vážit. Jdeme-li do našich nečetných parků, koho tam nalezneme? Většinu promenujícího obecnstva tvoří Němci a Židé. Ti dobře chápou význam vzduchu, slunce a zeleně, kdežto nášinec dává přednost své hospůdce nebo kavárně.

Japonsko — říše květin.

Pravé vzory obdivovatelů a ctitelů přírody nalezneme u Japonců. To je lid, jemuž příroda je nade všecko. Svě domy staví do zeleně, své chrámy do lesů, a květina i strom jsou mu předmětem neskonalé lásky a nejvyššího obdivu. Svá obydlí stále plná svěžího vzduchu umístí nad vodou, nad jezírkem, aby v klidném zrcadle vody odrážel se jeho obraz. (Obr. 17. a 18.) Kolem kol chce míti stromy, zeleň, květy. Tak na venku. V městě, kde je místo omezeno, spokojí se se zahrádkou na dvorku; je malá třeba jako dlaň, ale ani nejhudší Japonec neobstál by bez ní. Chrám postaví v lesní zátiší, kde vše dýše tichem, nutným k hlubokým náboženským kontemplacím. V městě musí býti chrám v parku uprostřed kryptomerií, platanů, a s šumem větví nesou se mystické zvuky zpěvu bonzů k modravým výšinám. Každý strom, ať zasazen kdekoliv, je předmětem péče i obdivu, a staré rozštěpené veterány podpírají tyčemi a holemi a ohražují, aby nevzaly pohromy. Často uprostřed polí vidíme starou, úctyhodnou borovici, kterou by u nás jistě dávno vykáceli, ale Japonec ji ohradí a těší se z pohledu na její bizarně nachýlenou silhouettu.

A tak ať se v Japonsku podíváme kamkoliv, vedle úzkostlivé čistoty ve všem, vidíme všude pronikati lásku ke květu, k stromu, k přírodě. Bez zahrady nedovedl by si Japonec svůj dům ani představit a nemůže-li těšiti se z plného pohledu na krásy přírody, opatří si aspoň větévku, aby mu připomínala předmět jeho lásky a obdivu. I malý svůj dvorek okráší květinami a uměleckými předměty. (Obr. 19.)

Ohromné oblibě těší se v Japonsku krajinářské zahradnictví (*landscape gardening* = *lendskej* *gardening*) a příbuzné umění aranžování květin

(arrangement of flowers = erenžment of flaura). Zde, jako i v jiném umění, nekopírují Japonci otrocky přírodu, ale hledí vystihnouti její duši. Na omezeném kuse prostoru však dovedou miniaturní skály, pahorky, stromy, potůčky tak úměrně sestaviti, že činí dojem živé, skutečné přírody. Rovněž aranžují-li květiny, dovedou zachovati zdání přirozenosti velmi pečlivou a účelnou manipulací. Umělci těchto oborů umějí hráti pouze na několika strunách, za to jejich harmonie jsou vybrané a překvapující!

Oboje učení počalo s příchodem buddhismu do Japonska; první zahrada podobného rázu založena u buddhistického chrámu; první květiny upravené oním neskonale vkusným půvabem byly oběti božstvu Buddhovu.

Krajinářské zahradnictví počalo již ve 12. stol. př. Kr. a do dnešních dob prošlo mnohou fází. Prostý a přísný styl zvaný šinden-šiki vystřídán byl slohy rozmanitějšími, zacházejícími až do bizarnosti. Hory a údolí byly napodobeny, proudy vodní i vodopády a výtvořy jednoho z nejlepších umělců toho druhu, So-amí, najdeme podnes u »stříbrného pavilonu« v Ginkakuji. Založeny byly r. 1480.

V luxuriézní době Tokugawa bohatým daimiům zakládali zahrady nejlepší umělci, jichž výchova byla dlouhá a úmorná. Neboť učeň neučil se pozorovati krajinu jen z jistého bodu, jako malíř-krajinář, ale musil utvořiti si pojem, jak krajina je utvářena se všech stran.

V umístění zahrad krajinářských dbáno bylo toho, aby jižní a jihovýchodní větry měly přístup; jen kolem Tokia zachováván byl povždy pohled na posvátnou Fudži.

Charakteristickou známkou japonských krajinářských zahrad je voda, která tvoří proudy, slapy,

kaskády, vodopády, jezera, osvěžujíc v létě vzduch. (Obr. 20.)

Všechna symetrie v umístění stromoví, keřů, květin je vyloučena a celek přírodě učiněn podobným bez větší nápadné nucenosti. Žádná zahrada nebyla by úplnou bez javorů, které jsou umístěny tak, aby zapadající slunce polévalo svou září jejich rudé listy. Stromy jehličnaté mají převahu; z listnatých, které jsou v zimě holé, užívá se jen švestek (ume) a třešní (sakura) pro jich krásný květ. Květiny sází se jednotlivě kolem domu, jen kosatec a lotos činí výjimku; těch užívá se v masách pro jich nádherný barevný dojem. Mezi stromy umístěny bývají miniaturní pagody, krátké můstky vypjaté v oblouk vedou přes vodu, kamenné laterny šíří mysteriósni a zšeřenou záři po scéně, když tma vůkol padá — —

Zvláštním uměním japonských zahradníků-umělců je pěstování zakrslých trpasličích stromků. Často uvidíme v Japonsku na př. borovici dvě stě let starou se všemi detaily stáří, s rozpraskanou korou, rozsochatými větvemi a je to stromček 30—50 cm vysoký. Ovšem mezi miniaturními skalami u drobounkých vodopádů a u malounkých jezírek nemůže státi strom přirozené velikosti. I v tom dovedli Japonci přizpůsobit umělou přírodu zdání skutečnosti.

Láska ke květinám je charakteristickou pro japonský lid. V 9. stol. císař Saga v době třešňových květů hostil básníky, kteří psali o květech nadšené verše; po deseti stoletích kvetoucí třešně jsou obdivovány chudým i bohatým a v čas květu slaví Japonci národní svátky.

Takovým národním svátkem je vždy doba, kdy zamilované a oblíbené květy Japonců rozvíjejí se v plné své kráse. Začíná to již koncem února a začátkem března, kdy rozvíjí se š v e s t k a. Tu putují do Kameida a Kinegavy, kde švestek je

nejvíce. Svátky třešňové slávi se v dubnu a jsou to v Tokiu parky Šiba a Uyeno, kam valí se zástupy lidu potěšit se pohledem na zarůžověle sněžné spousty bílých, však neplodných květů. Jaké oblibě těší se u Japonců třešně, svědčí pří-

Obr. 20. Japonská obydli u jezer.

sloví: Mezi lidmi první je válečník, mezi stromy třešně.

Květen přináší ve svém počátku kvetoucí pivoňky, které v Somei rozvíjejí se nejkrásněji. A: jako lev je králem mezi zvířaty, tak pivoňka je královnou mezi květinami, dí Japonec. V prostřed května konají se pouti do Kameida, kde spousty violových hroznů v i s t a r i e visí nad modrojasnými vodami. Tyto violové kaskády květů

ve své kráse a nádheře nemají srovnání, přimyslíme-li si k tomu ladnou a vkusnou úpravu japonských parků a nanejvýš výhodné umístění této violové záplavy. Ku konci května bývá cílem výprav Okubo, kde rozkvetly bujné květy a z a l e k. V červnu oslavují se svátky k o s a t c ů, jichž něžně barevné massy vábí spousty obdivovatelů. (Obr. 21.)

S v l a č c e v červenci a počátkem srpna udržují svou vládu, aby ku konci srpna žezlo převzaly l o t o s y, jichž úchvatně zbarvené květy jako růžové oblaky plynou tiše na jezeře Šinobazu. Královnami září a října jsou c h r y s a n t é m y, nejpopulárnější květy Japonska. Sám Mikado má ve znaku stilisovaný květ této rostliny. V listopadu přijdou na řadu j a v o r y. Vadnoucí a schnoucí listy jejich, hrající všemi barvami, bývají zejména při západu slunce předmětem vášnivého obdivu Japonců, kteří své známé zvláštními pozvánkami zvou k těmto 'aestetickým hodům, když javory v jejich zahradě rozehrály se akordy nejkrásnějších a nejvěrněji sladěných barev.

Jest ovšem ve všem japonském umění květinový motiv velmi oblíben. Shledáme se s ním na krásných lácích, kde je zpracován ve zlatě nebo v perleti; pozorujeme jej na pracích z kovu, kde je vytepáván, intarsován; je okrasou kameninových i porcelánových nádob; v textilním průmyslu japonském je pak nejkrásnější ozdobou drahých látek hedvábných a brokátů.

Rovněž v pořádání květin vyniklí mnozí umělci, jichž jména zachovala se až na naše časy.

Umění toto nespokojuje se pouze úpravou květů, ono přihlíží i k listům, stonkům, rozvětvení a umístění jednotlivých částí. Každá však skupina bývá tak aranžována, aby vyjadřovala nějakou ideu. Různé komposice mají různá jména a rovněž

chyby, jichž se nováček dopouští, jsou pojmenovány.

Japonci nespokojují se s úpravou, která by byla vkusnou pouze s jedné strany; skupina musí oku lahodit se všech stran. Přísná pravidla jsou

Obr. 21. Japonské dívky obdivují kosatce.

těž v užívání nádob, do nichž se květiny vkládají; užívá se k tomu zejména váz bronzových, porcelánových i dřevěných, ba i pletených košů. Hojně užívá se nádob bambusových a je známo as 42 různých metod úpravy a výřezu dutiny. Samy květiny rozřazeny jsou v jisté stupně: chrysanatémy, narcisy, javorové listy, vistarie a různé kapradiny jsou aristokraty mezi všemi. Rovněž bar-

vou mají některé přednost: mezi chrysentémami žluté, mezi broskvemi a třešněmi bleděružové, mezi kameliemi a pivoňkami rudé. Některých květin není dovoleno užívat; jsou to jedovaté a nepříjemně páchnoucí. V každém domě v nejlepší místnosti je výklenek, zvaný toko-no-ma s rohovým pilířem, pěkně řezaným. Na zadní stěně visí kakemono, visící obraz, a před ně umisťuje se skupina květin ve váse. Místo to je čestné a k němu uváděn i usazován je host. I v pozorování a pochvalě květin zavedla etiketa různé určité formy, jichž se všeobecně užívá. Tak bílé květy jsou »půvabné«, modré »něžné«, červené »okouzlující«, žluté »nádherné«, violové »skromné«. Nejvyšší poklonou hosti je vyzvání, aby sám ujal se květin a upravil z nich skupinu.

To děje se s různými ceremoniemi a velmi obřadně. Když je host hotov, položí nůžky vedle svého výtvoru, prose, aby hostitel jeho práci opravil. Hostitel však ujišťuje, že v kráse a vkusu není možno více žádati a za delikátních zdvořilostí a poklon se rozcházejí. Toto efemerní, umění dneška je tak charakteristickým znakem lásky japonského lidu ke květinám, že jdouce městem i v jednotlivých krámcích mezi zbožím, nacházíme ve váse něžnou větvíčku třešňovou. U jednoho uhlíře viděl jsem čistě umetený koutek a tam na umělé skalce rděly se v porcelánové nádobce větévky s květy broskvovými. V Jokohamě chodil jsem kolem domu, na němž japonsky i anglicky bylo napsáno, že tam bydlí učitelka, která učí vázati a upravovati květiny. V této lásce k přírodě měli by nám Japonci býti světlými vzory a my, následující je, měli bychom aspoň kousek přírody přenést si do svého domu a pěstovati květiny za okny, zakládati si, kde to jen poněkud jde, zahrádky, šetřiti stromů a vážiti si parků, lesů,

vůbec přírody, která nám dovede lásku naši stonásobným způsobem splatit.

Turistika. Cestování.

Když však nám poměry naše jen poněkud dovolují, máme opustit dusné kouty velkoměsta a ujetí nebo utéci se někam v klín lesů, do volné přírody, kde vzduch je tak čistý, vonný, napojený ozonem, kde slunce veseleji svítí, kde se lehčeji dýchá a kde duch, zbaven všedních starostí, může věnovati se jen sobě a kde tělo zmořené osvěží se, nabude nové síly i křepkosti. Pro kratší dobu stačí nám výlety a vycházky polo- i celodenní; máme-li delší dobu k volnému užití, věnujeme se turistice, cestování. U nás v Čechách máme tolik krásných partií a vděčných, že nám cizina právem může záviděti. Jsou to krásné naše pohraniční hory Krkonoše, Šumava; je tu Středohoří a stěny Děčínské; nádherné partie chová v sobě »český ráj«: skály Prachovské, Hruboskalsko a partie kolem Sobotky a Hořic. Pohádkově krásné je Posázaví a Železné hory. V Broumovských stěnách, Hejšovině, horách Orlických najdeme kouty, kterým není hned tak rovno; zadumané, ale ve své majestátnosti neskonale krásné pohoří Brdské, zejména v částech kol Třemšína a Toku, láká svůdně do svého klína; Praze poměrně blízké Křivoklátsko i lesy Černokostelecké, skýtají dosti vděčných partií, i Povltaví ve své střední a jižní části nás krásami svými okouzlí. Není tedy výmluvy, že není, kam jíti. A kdo prohlédl a seznal svou domovinu, ať pustí se dále, do Alp, do Tater, k moři; ať na jih nebo na sever, do ciziny blízké nebo daleké, vždy bude míti zisk ze svého počínání.

A l p i n i s m u s, slézání vysokých hor, děje-li se s náležitou opatrností, odbornými znalostmi a

dle potřeby i za pomoci zkušených vůdců, patří k nejpěknějším odvětvím turistiky.

Turistika je u nás už dosti rozvětvena a různé spolky starají se pečlivě, aby svému kraji přilákaly co možno velký počet návštěvníků. Staví rozhledny, označují značkami cesty, upravují na vhodných místech odpočinky, vyvేశují na nápadných místech orientační tabulky, starají se o ubytování výletníků a zakládají studentské noclehárny.

Nejvděčnější způsob cestování je pěšky. Tu člověk kraje opravdu užije; sblíží se s lidem, pozná jeho charakteristiku i povahu a prožívá opravdu kus přírodního, přirozeného života. A v tom je nejkrásnější poesie. Vzpomínám, jak jako studenti nedočkavě hned na počátku prázdnin svázali jsme svůj nevelký tlumok a pustili se do světa. Jak se nám to volně dýchalo, jak byli jsme šťastni, jak volni jsme se cítili. Prolézali jsme hrady, slezli kde jakou zříceninu, rozhlednu, prošli kde jakou partii znamenitější a s večerem v zdravé, slastné únavě usínali jsme někde ve stodole na slámě neb pod zeleným krovem ztemnělého lesa. A ráno začalo to znovu; tlumok na záda, několik slov díků hospodáři a již zas krok náš mířil v modré, nekonečné dálky do zlaté záplavy slunce. A tak den ze dne. A ke konci prázdnin vraceli jsme se osmahlí, zmužnělí zase k svým, s novou chutí a s novou čílostí k dílu, které nás čekalo na celých deset měsíců. Přál bych každému, aby těšiti mohl se takovými vzpomínkami z mládí; neznám nic slastnějšího a krásnějšího nad to.

Místo chůze pěšky možno konati výpravy na člunech neb na kolech. Tu žije se pravým životem přírodním, táboří se pod širým nebem. To však spadá již do oboru táboření, o němž na jiném místě promluveno.

Ale i v zimě, kdy sníh zavál nivy, není výmluv, že příroda uzamčena je sedmerým zámekem. Zimní vycházky, výpravy na lyžích do hor, sáňkování, přináší nám tolik radosti a osvěžení ve volné přírodě za třeskutého mrazu, kdy vzduch jiskří, sníh chrupe a nevinná bělost jeho oslňuje oči, že zdravý tento sport dochází rok od roku většího rozšíření. Navštěvováním pohraničních

Obr. 22. Družina anglických skautů.

míst v území ohroženém vzrůstá také jeho význam v ohledu národnostním.

Rovněž cestování do cizích krajin je dnes věcí nejen velmi rozšířenou a přístupnou, ale i pro vzdělání a životní rozhled a názor, zejména u jistých povolání, nezbytnou a nutnou.

Dokud nebylo drah, plynul život pohodlně. Kdo se vydával na cestu, loučil se se svými známými a pokrevenci, neboť nevěděl, kdy se vrátí a shledá-li se vůbec opět s nimi. Když ještě v létech čtyřicátých minulého století modistka Kasparová, jednou za rok se vydala na cestu do Paříže, aby nakoupila novotin, dámských klobouků a látek, by-

la to událost pro celou Prahu. Vozka do Terstu, zboží vezoucí a jiné zpět hledající do Prahy nebo do Liberce potřeboval k tomu často několik měsíců. Proto byli příchozí z cesty všude vřele vítáni a vypravovali zvědavým posluchačům o svých zažitých příhodách. Dnes můžeme vykonati výlet k Adrii a zpět za dva dny. Zlepšením dopravních prostředků rozkvetla turistika úžasně, takže dnešního dne není u nás téměř intelligenta, jenž by ne navštívil několik zemí.

Několik pokynů k cestování.

Chceme-li nějakou delší cestu podniknouti a chopíme-li se jízdního řádu nebo Konduktéra, bývá pro nezkušeného často nesnadno ve spoustě číslic, zkratek a značek se vyznati. Chceme jeti nejkratší a nejlevnější tratí. Ovšem jsou k ruce cestovní kanceláře, aby nezkušenému z nesnází pomáhaly, ale takových pomocníků všude není. Vstoupí-li nezkušený poprvé do velkého města, snadno bývá omámen zvoněním elektrických tramwayí, hrkotem kočárů, hukotem a troubením automobilů, šumotem a shonem mimojdoucích lidí. To trvá jenom na krátkou dobu, neboť zkušený junák nedá se dlouho másti. Cvičil se už záhy na plánech iněst, na mapách, v jízdních řádech a zná předpisy o jízdě na drahách a dovede si rychle zjednati patřičný rozhled po novém okolí.

Ale každý začátek je těžký, a jenom cvikem stává se člověk mistrem, proto je nutno připojiti několik pokynů, aby si dovedl méně ve světě zběhlý vypomáhati, když je na vlastní své síly odkázán.

Zajdeme si nejdříve na p o š t u.

Mnozí lidé neumějí ani pořádně balík upravit, mají-li si jej vzít s sebou do města, ani o tom nemluvě, že by jej chtěli na poštu odevzdati. Vtipný pozorovatel si povšiml, jak v rozmanitých obchodech prodavačky s neobyčejnou hbitostí a jistotou zabalují spoustu zásilek a objednávek a bez závady je odevzdávají kupujícím nebo k další dopravě na dráhu.

Když podobný balík přinese domů junák, povšimne si, jak je obal urovnán, provázek zatočen, klička zadrhnuta, aby nepovolila. Když obal byl uvolněn, snaží se jej napodobit, až se mu to podaří. Také junák musí se zaučovat, jak se prádlo skládá, šaty urovnávají. Věc není významu podřízeného. Často nejen na cestách, leč i doma musíme posílati poštou balíčky a nejsou-li tyto dle předpisů upraveny, nesmějí být přijaty. Pošta ručí za dodávku, povinna je v jistých případech dáti náhradu za ztracené zásilky a proto vede si opatrně. Zvláště věci určené za hranice bývají častěji vráceny, nevyhovuje-li obal úředním předpisům. Veškerých předpisů dlužno bedlivě šetřit, jmenovitě při předmětech určených do končin zámořských. Věci do ciziny zasílané musí být provázeny celním prohlášením, deklarací, většinou v jazyce francouzském napsaným. Provázek na zásilce musí být pevně přivázán, zadrhnut a nemá být uzlovatý. Pečeť dlužno správně přitisknouti, aby se nedrobila a neodlámala. Není tedy správně vše svalovat na bedra umíněnosti poštovních zřízenců, když je vina na straně odesílatelů.

Uvedené zde tabulky o s a z b á c h p o š t o v n í c h poučí nás o tom, jak máme dopisy a různé zásilky poštou frankovati; je však dobře v pochybných případech raději se na poště zeptati, než aby adresát byl pokutován.

SAZBA POŠTY LISTOVNÍ.							
Pojmenování země	Dopisy		Dopisnice	Tiskopisy		Vzorky	
	váha gr	h		váha gr	h	váha gr	h
Rakousko-Uhersko, (s Bosnou a Hercegovinou) Německo	do 20 » 250	10 20	5	do 50 » 100 » 250 » 500 » 1000	3 5 10 20 30	do 250 » 350	10 20
Srbsko, Černá Hora	za každých 20	10	5	do 50 za dalších 50	5 5	za každ. 50 nejmeně ale	5 10
Ostatní země světového spolku poštovního	do 20 za dalších 20	25 15	10	(do 2000 gr)			
ZÁSILKY S UDANOU CENOU. V Rakousko-Uhersku a Německu.							
Váha	Poplatek za váhu		h	Popl. za cenu do K	h		
do 250 gr	I. pásmo = 75 km		24	100	6		
	ostatní pásma		48	600	12		
				900	18		
do 5 kg	I. pásmo = 75 km		30	1200	24		
	ostatní pásma		60	1500	30		
za každý kg nad 5 kg				1800	36		
				2100	42		
	v I. pás. = 75 km = 10 mil		6	2400	48		
	v II. » = 150 » = 20 »		12	2700	54		
	v III. » = 380 » = 50 »		24	3000	60		
	v IV. » = 760 » = 100 »		36	3300	66		
	v V. » = 1140 » = 150 »		48	3600	72		
v VI. pás.př. » » přes » »		60	za dalších 300 K	6			

K vůli orientaci doporučitelno je bystřiti svůj cestovatelský rozhled nejdříve na plánu svého rodiště, nebo nejbližšího většího města, kde známe hlavní ulice, význačné budovy, ba jednotlivé obchody. Dle tohoto povědomého vzoru přechází se ku polohopisným plánům jiných měst, kam se hodláme obrátiti. Poslední dobou v češtině vydány hojně průvodce po vlastech našich, i znamenitých městech německých, vlašských a j. Nejsme již, opouštějíce rodnou půdu, odkázáni

výhradně na cizí pomůcky. Tu je možno už předem učiniti si jakýs takýs obraz měst a krajin, kam se ubíratí hodláme. A z nich mnohý, kterému různými okolnostmi není dopřáno, aby shlédnouti mohl cizinu skutečnou, může si utvořiti, třeba matnou a slabou, ale přece jakousi představu o tom, jak to kde v světě vypadá. Ovšem bohatá básnická fantasie dovede tu mnoho doplnit a zakrouhlit.

Schiller, ačkoli ve svém Vilému Tellu předvádí nám úchvatný obraz Švýcarska, nikdy nemohl ukojiti svou touhu, aby tuto zemi staleté svobody vlastním zrakem zbádal. Nikdo v mládí neví, nenastanou-li v jeho životě takové změny, za kterých vědomosti druhdy získané nahradí mu mnohou strast překonanou na cestách neb při delším pobytu v cizině.

Na železnici.

Jízdní řády.

Dnes lze za poměrně levný peníz dostati se velmi daleko. Vždyť i chudí synkové Slovače, bídou z rodných chat puzení do světa, při návratu používají dráhy, aby dříve dospěli rodného krbu. Chceme-li jeti železnici, vyhledáme si nejprve v jízdním řádu nejvhodnější vlak. Za tím účelem rozevřete mapu drah, ke každé podobné příručce připojenou. Tam vyhledáte místo odjezdu a nejbližší důležité stanice, do které nebo přes kterou se ubíráte. Na černé čáře, která oba body spojuje, naleznete číslo, udávající stránku jízdního řádu nebo číslo té které trati. Tam si vyhledáte příslušnou linii a vhodný vlak. Na vedlejších odbočkách, při nichž také více čísel se udává, nutno postupně vhodnou stránku vypátrati. Ve Vilímkově jízdním řádě uvedeny ceny z Prahy do jednotlivých

C. k. rak. státní dráhy.

Trat 29, 31.

29 Turnov-Bakov-Praha		Všední den před ned. a svát. mimo 15./5., 5./6. a 14./6. — ② V ned. a ve svátek od 16. června.		10.1-3 R1-3 R1-3 O1-3 O1-3 O1-3 O1-3 R1-3 O1-3															
k.	Liberec 62	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.	o.
5	Turnov X 100	o.	o.	3:50	7:45	7:10	9:30	10:55	1:05	5:35	7:45	9:45							
8	Přibovice (z.)	o.	o.	4:00	7:55	7:20	9:40	11:15	1:15	5:42	7:52	9:52							
15	Svítlany-Přibov.	o.	o.	4:11	8:04	7:32	9:50	11:25	1:27	5:49	7:59	9:59							
21	Mnichovo Hrad. 196	o.	o.	4:19	8:12	7:40	10:00	11:35	1:36	5:56	8:06	10:06							
23	Bakov město (z.)	o.	o.	4:23	8:16	7:44	10:12	11:47	1:40	5:59	8:09	10:09							
23	Bakov 16, 34	o.	o.	4:28	8:21	7:49	10:18	11:53	1:44	6:04	8:14	10:14							
27	Josefodol-Koosmon. 156	o.	o.	4:38	8:31	8:00	10:30	12:05	1:48	6:09	8:19	10:19							
31	miada Boleslav (z.)	o.	o.	4:49	8:42	8:10	10:40	12:15	1:58	6:20	8:30	10:30							
32	MI. Boleslav X 52, 99	o.	o.	4:51	8:44	8:12	10:42	12:17	2:00	6:22	8:32	10:32							
37	Stranov-Krnako 196	o.	o.	4:59	8:52	8:20	10:50	12:25	2:02	6:24	8:34	10:34							
44	Chotětov 31 114a, 196	o.	o.	5:12	9:05	8:33	11:03	12:38	2:10	6:26	8:36	10:36							
47	Chrástský Dvůr	o.	o.	5:17	9:10	8:38	11:06	12:41	2:22	6:28	8:38	10:38							
54	Vruttice 196	o.	o.	5:29	9:22	8:50	11:18	12:53	2:27	6:30	8:40	10:40							
56	Košátky (z.)	o.	o.	5:32	9:25	8:53	11:21	12:56	2:38	6:33	8:43	10:43							
62	Liblice-Býsice	o.	o.	5:42	9:35	9:03	11:31	13:06	2:50	6:35	8:45	10:45							
62	Větešty-Přiv. 196 X p.	o.	o.	5:48	9:41	9:09	11:37	13:12	2:55	6:40	8:50	10:50							
AF	Liblice 42	o.	o.	7:12	11:05	10:33	13:01	14:36	3:27	7:02	9:12	11:12							
	Liblice 42	o.	o.	7:12	11:05	10:33	13:01	14:36	3:27	7:02	9:12	11:12							
	Prácheň 42	o.	o.	6:56	10:49	10:17	12:45	14:20	3:13	6:50	9:00	11:00							
71	Větešty-Přivory X 196	o.	o.	5:49	9:42	9:10	11:38	13:13	3:06	6:41	8:51	10:51							
	Meratovic 51a 196 p.	o.	o.	5:57	9:50	9:18	11:46	13:21	3:14	6:43	8:53	10:53							
	Kráupy 30	o.	o.	6:16	10:09	9:37	12:05	13:40	3:32	7:07	9:17	11:17							
	Kráupy 30	o.	o.	6:16	10:09	9:37	12:05	13:40	3:32	7:07	9:17	11:17							
	Meratovic 51a	o.	o.	5:53	9:46	9:14	11:42	13:17	3:02	6:37	8:47	10:47							
74	Kojetice-Velka Ves 156	o.	o.	6:05	9:58	9:26	11:54	13:29	3:10	6:45	8:55	10:55							
78	Byšice	o.	o.	6:12	10:05	9:33	12:01	13:36	3:18	6:53	9:03	11:03							
85	Čákovice	o.	o.	6:27	10:20	9:48	12:16	13:51	3:26	7:01	9:11	11:11							
91	Satalice 196	o.	o.	6:37	10:30	9:58	12:26	14:01	3:34	7:09	9:19	11:19							
88	Vysočan y 54	o.	o.	6:50	10:43	10:11	12:39	14:14	3:41	7:16	9:26	11:26							
105	Praha (n. c. F. I.) X 68 p.	o.	o.	7:02	10:55	10:23	12:51	14:26	3:49	7:24	9:34	11:34							

Chotětov-D. Cetno 31 D. Cetno-Chotětov

C. 2-3 2-3 2-3 2-3 k.	Praha 29		p.	9:57	9:28
1	7:30	6:12	o.	9:57	9:28
288	9:45	7:50	o.	8:15	8:55
10:50	9:10	8:00	o.	8:05	8:45
10:08	8:15	7:05	o.	7:51	8:27
10:18	8:25	7:15	o.	7:38	8:18

Čísła vedle poštovních ② udávají připojení poštovní, jichž řady následují hned za jízdními řady. Viz číslo 141—200.

Výňatek z jízdního řadu.

vých stanic na přímé lístky v abecedním pořádku. Takové seznamy jsou vyvěšeny na všech větších stanicích pro pohodlí a informaci obecnstva. Dále připojeny přehledy cen dle sazby pásmové na drahách státních, místních a soukromých. Jízdní řády obsahují na počátku vysvětlivky a poučení o zkratkách, což se doporučuje bedlivě pročísti, aby se předešlo mnohým omylům a vyvarovalo často mrzutosti. Rozmanité slevy se poskytují pro nedělní, sváteční a dělnické vlaky, pro celé společnosti, školní výlety a feriální osady. Dále se prodávají za sníženou cenu lístky roční a poloroční, traťové a předplatné s 15 denní a 30denní platností. V Americe jsou dráhy vesměs podniky soukromými, dražšími, ale poskytují také větších výhod. Všichni jezdí v jedné třídě. Stejně lze říci o poříčních a námořních parnicích, o nichž nejlépe se poučíme na jednatelství. Kanceláře jsou udány v adresáři všech větších měst. Ruční zavazadla na delší cestu dlužno upravití takovým způsobem, aby si je dle potřeby mohl každý sám nositi, neboť na menších stanicích nebývá vždy nosič v pohotovosti.

Třídy vozů. Obyčejně jezdí vlaky s vozy 1., 2., 3. nebo 2. a 3. třídy; v Německu a v Rusku dosud se užívá také 4. třídy, jaká u nás ponechána pro vojáky. U některých rychlíků je pouze 1. a 2. tř., což se stalo v Uhrách pravidlem, v přepychových vlcích připínají se toliko vozy 1. třídy. Někdy se vsunou do rychlíkových skupin restaurační, spací a vyhlídkové vagony, což v řádu zvláštními značkami se oznamuje. V Rusku možno si bez jakéhokoli příplatku upravití lůžko i ve 3. třídě.

Vysvětlení poznámek a znamének v jízdních řádech.

Noční doba t. j. doba od 6⁰⁰ hodin večer až do 5⁰⁰ hodin ráno⁰⁰ je u nás označena podčrtnutím čísel minutových. Časová označení jest nutno při řádech, kde tato pouze

v pravo od stanic jsou umístěna, ve směru šipky od shora dolů čísti. — Při jízdních řádech, kde časová označení po obou stranách stanic jsou uvedena, čte se levá strana od stanic ve směru šipky shora dolů, pravá strana od stanic, rovněž ve směru šipky, avšak zdola nahoru.

Číslice při stanicích (v pravo) udávají čísla přípojovacích tratí jiných v řádu uvedených drah, na něž lze v dotyčných stanicích přestoupiti.

Čelné neb konečné stanice přípojovacích tratí jsou menším ležatým písmem vytištěny a jsou jich jména více dovnitř posunuta a linkami oddělena.

Doba příjezdu a odjezdu vlaků na tratích přípojovacích jest označena číslicemi ležatými.

Vlaky, které pouze výjimečně jezdí, jsou zvláště označeny silnou klikatou linkou nebo značkami, opatřenými čísly, k nimž po řadě pod stejnými čísly přičiněny jsou příslušné poznámky a vysvětlivky. Pozor na tato označení! Vyvarujete se často omylů.

Při rychlovlacích jsou číslice označující hodiny silnější.

Stanice mající připojení poštovní neb automobilové označeny jsou poštovskou trubkou a číslice vedle této se nalézající odkazují na jízdní řád poštovní.

P = (Přepychový), Exp. = Expresní, R = Rychlovlak, O = Osobní vlak, Om. = Omnibusový vlak, Sm. = Smíšený vlak, M = Motorový vůz. + = Vlak zastaví jen dle potřeby, v = Vlak zastaví jen dle potřeby, by cestující vystoupili. n = Vlak zastaví jen dle potřeby, by cestující nastoupili. Ve stanicích, v nichž vlak dotyčný nestaví užito značky |. SV = spací vůz při vlaku. RV = restaurační vůz při vl. — Na stanicích znaménkem: • označených nalézá se budova staniční na levé straně ve směru jízdy od shora dolů počítaje, kde není dotyčného znaménka, jest staniční budova na straně pravé.

* * *

Se z a v a z a d l y často i dobře vychovaní lidé dopouštějí se veliké bezohlednosti ku spolucestujícím, zabírají svými balíčky, krabicemi a kufríky mnohem více místa než slušná přípouští. Dle předpisů ruční kabely nebo jiný druh obalu nesených předmětů do vozu nesmí přesahovati délku 50—60 cm., při šířce 40—50 cm. Zkušenost však nás poučuje, že rozměry udané daleko bývají překročovány. V Německu iná přehlížející úředník právo poručiti, aby koš nebo pytel, přesahující předepsanou velikost byl odstraněn a do-datečně se za něj pokuta zaplatila.

Z á s o b a š a t ů nebo jiných předmětů k delšímu pobytu v cizině potřebných, má býti na nejmenší míru omezena, aby se dodávka jejich zbytečně nepředražovala. Doporučuje se dle možnosti rozdělití obsah objemných košů na poštovní balíčky po 5 kg.

Na nádraží se má každý dostaviti asi čtvrt hodiny před odjezdem, což je nutno jmenovitě, odezdává-li zavazadla.

R o z d í l č a s u nádražního a místního u nás byl asi 3 minuty, v poslední době však všechny hodiny v Praze uvedeny byly v souhlas se středoevropským časem, takže nyní není rozdílu žádného. Mezi nejzápadnějším místem Rakouska, Vorarlberkem a Černovicemi v Bukovině, obnáší rozdíl času už něco více než hodinu. Ještě hůře je v Rusku, kde rozdíl mezi ústředním časem petrohradským a východními končinami středosijskými a východosibiřskými stupňuje se na několik hodin. Proto se při cestování v těchto končinách nikdo nemůže na správnost svých hodinek spoléhati a velmi snadno mohl by býti jimi v omyl uveden. Nápadné neshody objevují se v některých zemích, kde počítají hodiny od půlnoci do půlnoci, tedy do 24. Dle toho naše 1 h. odpoledne v jízdním řádě se označuje jako 13.

V Turecku se určuje čas po způsobě západoevropském čili à la franka, aneb mohamedánsky, počínaje od východu slunce, což je dosti proměnlivé — à la turka. Každý obezřetný mladík pomýšlí při cestě na to, jak by se účelně a nikoliv draho zásobil potravinami. Varuje se, aby své peníze nepromarnil za drahé cukrovinky nebo čokoládu, jež se mu nyní téměř na každé stanici v automatech nabízejí. Také na šunky v housce i jiné pečivo dlužno býti opatrný, neboť často bývá oschlé, zaprášené a nepřiměřeně drahé. Trvá-li cesta déle než den, nutno v některé stanici opa-

třetí si úplný oběd aneb osvěžití se kávou. K tomu účelu bývá už v jízdním řádě pamatováno na delší přestávky 15—25 minutové ve větších stanicích anebo se jídlo do vozů podá a nádoby se v nejbližších stanicích odnáší.

Na hranicích různých států musí každý svůj příruční koš nebo brašnu rozevřítí na celním

Obr. 23. Angličtí skauti v rozhovoru s vůdcem.

úřadě, aby se zjistilo, není-li mezi věcmi nějaký předmět clu podléhající. Jmenovitě jest to víno, tabák, pokrmy a p. mimo malé zásoby pro nutnou potřebu. Zvláště přísně se vykonává prohlídka na hranicích ruských, aby se zamezil dovoz šatstva a knih, jež se obyčejně teprve po několika nedělích z Petrohradu vracejí, a v celnicích amerických.

Cizí peníze.

Cizí peníze se vyměňují už napřed v některé osvědčené domácí směnárně a to jen o něco více, než pokud dle pravděpodobného rozpočtu pobyt

bude vyžadovati, neboť zpětný prodej peněz po návratu vždy s nějakou ztrátou se provádí.

Uvádíme přehled běžných mincí předních států podotýkajíce, že se hodnota jejich mění, ale rozdílů nejsou nikdy v době míru značné.

Německé marky 117—120 h, pfenig má tedy o pětinu větší hodnotu než náš haléř. Ruský papírový rubl 253—255 h, 2 kopějky rovnají se 5 haléřům. Francouzský frank = 100 centimům, = 95—97 h, napoleonor nebo zlatý dvacetifrank = 19·15 K. Italská lira má 100 centimů a rovná se hodnotou přibližně franku. Anglický shilling (šiling) má 12 penců, rovnocenný německé marce, 20 šilingů činí 1 libru sterlingů, = 20 markám = 25 frankům. Nizozemský zlatý-florin obsahuje 100 centů = 2 frankům. V Srbsku, Rumunsku a Bulharsku přijat za mincovní jednotku frank, jenž v prvním státě sluje dinar, = 100 para, v druhém leu (m. č. lei = 100 bani, para), v třetím lev = 100 stotinky. V Turecku zlatá libra, medžidie = 100 piastrům, jež se dělí na 40 par po 3 asper, zlatá medžidie = 21·68 K a piastr = 22 hal.; stříbrná nebo bílá medžidie = 20 piastrům (tur. gerš), menší mince jsou po 10, 5, 2, 1 a 1/2 piastru, jež se razí ze stříbra různé čistoty, dále drobné mince niklové a měděné. V Americe platí se dolary po 100 centech. Dolar rovná se přibližně 5 K.

Po způsobu severoamerickém doporučuje se na cestě v cizině používati pověřovacích a poukazovacích papírů, abychom nemuseli větší peněžité obnosy s sebou nosit. Cestovní čěky (travelercheks) znějí na jméno kupce, a neoznamují se výplatnímu místu. Světové pověřovací listy jsou podobně jako travelercheks adresovány celé řady plateben. Dnes máme už několik bank českých (Živnostenská, Ústřední banka čes. spořitelů, Bohemia, Čes. průmyslová a j.),

jež nám opatří pověřovací papíry na peníze do celého světa.

* * *

Ať cestujeme kamkoli, je nezbytno nejen se již předem orientovati po městě nebo kraji, ale nutno je sestaviti si podrobný plán, kudy, kdy a kam jíti; co, kde a kdy možno uviděti; čeho, v který čas a na kterém místě si povšimnouti. Pak je taková cesta skutečnou školou a nese spoustu nových poznatků a poučení. Cestování »na slepo« nenese užitku a je marněním peněz i času.

Cestujeme-li pak v cizině, neprocházejme jen musea, sbírky, výstavy a obrazárny, ale věnujme pozornost také kraji, jeho rázu, zvláštnostem, buďme žíznivi poznati přírodu, která je všude stejně krásnou, doma jako jinde.

Jsou mnohé příčiny, pro které lidé opouštějí svou vlast. Jeden jde za zábavou, jiný za poučením, třetí za povoláním a čtvrtý hledá v cizině chleba, jehož se mu doma nedostávalo. Tu vždy pamatovati sluší na to, že nepřestává tím býti člověk členem svého národa, a je třeba, aby zůstal jeho věrným, oddaným a obětavým příslušníkem. Na cestách nedejme dojít k tomu, aby hana na nás padla jako na Čechy. Dbejme úzkostlivě nejen své osobní cti, ale i cti svého národa. Tak jen budeme jemu ku prospěchu. Našinci často zapomínají v cizině na svou matku-vlast, když se jim dobře vede. Jinak už Slováci, ba i Italové a Číňané. Ti jdou do ciziny zlepšiti svou budoucnost, a zdaří-li se jim jejich podnik, vracejí se bohatí domů, jsouce lidu svému chloubou, radou i podporou. Nejvíce to pozorujeme u vystěhovalců amerických; z našich lidí vrátí se málokdo zpět, aby obohacen statky a neméně cennými zkušenostmi byl národu svému na prospěch. Co znamenají pro svůj lid Slováci američtí, co peněz do-

mů pošlou, a jak rádi k svým se domů vracejí! V tom ohledu je u nás třeba ještě hodně uvědomování a nápravy.

Neopovažujme se rovněž nikdy v cizině svůj národ zapíratí. Je národ náš malý, ale přece takový, že není třeba zaň se nikde stydětí. Často se přesvědčíte, že každého zajímají historie, osudy i nynější boje a snahy našeho národa. Proto hrdě vždy a všude říkejme: jsem Čech.

Na vycházkách junáků.

Junáci obyčejně chodí na své vycházky jednotlivě, ve dvojicích neb v celých družinách. Je-li družina na obhlídce, jdou junáci jen zřídka pohromadě. Pravidelně jsou rozptýleni, aby přehlédli větší kus krajiny. Družina šesti skautů v otevřené krajině bude se pohybovatí obyčejně v takovémto sestavení, podoby papírového draka s vůdcem ve středu:

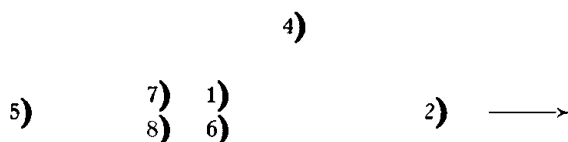
Družina v otevřeném poli.

Jde-li hlídka po silnici nebo cestě, bude se pohybovatí podobně; skauti na křídlech se budou držeti těsně při krajích, ohradách nebo zdech. Skaut č. 2 jde v čele, č. 3 a 4 na levém a pravém křídle, č. 5 v zadu a č. 6 s vůdcem (č. 1) ve středu.

Družina jdoucí po silnici nebo cestě.

Osmičlenná družina rozestaví se podobně v otevřeném poli i na silnici:

3)

Osmičlenná družina v poli.

Jdou-li družiny přes otevřené pole, kde nechtějí být spatřeny, přejdou přes ně co možná nejrychleji, t. j. jdouce buď skautským krokem*), klusem, či běžíce od jednoho krytu k druhému. Jakmile jsou opět ukryty, mohou zůstat tiše a rozhlédnouti se kolem, než vykonají následující pohyb. Dostane-li se vedoucí z dohledu ostatních, má, procházeje hustým křovím, rákosím atd., označiti svou cestu ulomenými větévkami nebo stébly rákosu či trávy vždy po několika krocích. Při tom ohýbá hlavičky k u p ř e d u, aby naznačil směr, kudy šel. Dle těchto znamení najde sám cestu zpáteční, družina neb kdokoli jiný jdoucí za ním může jej snadno následovati, po případě usouditi z čerstvosti trávy dosti přesně, kdy po ní kráčel.

Je vždy prospěšné, poznamenávati si stromy, t. j. vyříznouti nožem malou třísku kůry, nebo dělati znamení křídou na zdech, značky do písku,

*) Skautský krok t. j. střídavě 20 kroků chůze, 20 běhu.

pokládati si kameny neb označiti cestu zvláštními svými znameními:

- Touto cestou můžete jíti.
- Dopis schován tři kroky odtud ve směru šípu.
- × Nechoďte touto cestou!
- ⊙ Odešel jsem.

Znamení taková nakreslí se na stěně neb na zemi při pravém okraji silnice. Jsou to na příklad:

V noci dělávají se tato znamení z větviček neb kamenů, aby mohla býti nahmatána.

Jde-li oddíl pochodem po silnici, jdou po jednom za sebou po obou stranách silnice.

Takto netrpí prachem a nepřekážejí ruchu na silnici.

Dle potřeby použijí junáci též kol. (Obr. 23.)

Fotografujte, kreslete v přírodě!

Nejušlechtilejší zábavou při pobytu pod širým nebem jest pozorování přírody. Za každým krokem naskytá se nám něco zajímavého, ať již z říše nerostné, rostlinné nebo živočišné. Junák objímá celou přírodu od nejmenšího broučka, batolícího se v prachu, až po tu nádhernou klenbu nebeskou, jak jeví se mu za krásných večerů, trávených v táboře, vroucí láskou své mladé duše a příroda co chvíli odmění jej tisícerou čistou radostí.

S fotografickým aparátem neb tužkou v ruce prochází vznešeným chrámem přírody, zachycuje roztomilé scény ze života zvířat, aniž by ničil životy nevinných těch tvorů a porušil majestátní klid okolí. Nemenší péči věnuje však i zajímavým útvarům krajiny neb oblaků, pěkně formovanému vrchu, vodopádku potoka, rozervanému úbočí skály, starému stromu nápadných tvarů, malebně-

mu stromořadí neb skupině keřů a květů. Neopomene všimnouti si též drobnějších tvorů, motýlů, brouků, včel a čmeláků, pozoruhodných prací pavouka, zachytí je na desky fotografické a získá

Obr. 24. Paví oko habrové.
Fotografováno, právě když opustilo mezi síti-
nami svou kuklu.

tak řadu krásných, životných obrázků, jež budou jeho chloubou a radostí pro celý život. (Obr. 24.)

Jak překvapen bude, až uvidí ty nezvyklé, zdánlivě nepřírozené pósy ptáka letícího, dosedajícího na hnízdo neb vyděšeného blízkostí nebezpečí, jaké neodvážil by se u nás žádný malíř zobraziti. A dovede-li zvoliti vhodné pozadí, obdrží obrázky, jimž podobných najdeme leda na obrazech slavných mistrů japonských, jež podávají

jasný důkaz, že není pozornějších a nadšenějších pozorovatelů a zbožňovatelů přírody nad Japonce.

Vycházky noční.

Junáci musí dovésti najít cestu v noci právě tak jako ve dne. Pozorování jejich často protáhne se tak, že k táboru vracejí se již za úplné tmy, k některým cvičením a hrám volí se rovněž doba noční, a zajímavá pozorování hvězdného nebe konáme často na místech od tábora značně vzdálených. Vojenští zvědové v armádě pracují také nejvíce v noci, aby nebyli pozorováni, a spí ve dne.

Avšak dokud hoši nemají dostatečného výcviku, zbloudí v noci velmi snadno. Vzdálenosti se zdají většími a význačné body v krajině je těžko viděti. Také snadno způsobíte při pochodu v noci více hluku než ve dne tím, že stoupnete na suché větve, kopnete do kamenů atd.

Pozorujete-li za noci, musíte se mnohem více spoléhat na uši a nos, než na oči. Skaut, dobře vycvičený v postřehnutí věcí čichem, jež nezkažil si kouřením, může často poznati mnohé známky, nasvědčující blízkosti nepřitele na velikou vzdálenost.

Při pochůzkách nočních drží se skauti těsně pohromadě a na velmi temných místech, jako v lesích atd. mohou se udržovati ve spojení, držíce se vždy hole následujícího skauta.

Pracují-li skauti jednotlivě, je hůl skautská velice užitečná k nahmatání cesty v temnu a odstraňování suchých větví atd.

Skauti, kteří jsou činni stranou všech ostatních, udržují spojení tím, že občas hlásí se signálem (hlasem) své družiny.

Předpověď počasí.

Junák se musí dokonale vyznati nejen v rozhledu po kraji blízkém na základě vlastních zkušeností i vzdáleném dle mapy, leč nutno mu obeznámiti se i s předpovědí počasí. Má těžiti ze zkušeností rolníků, plavců, pastevců i lesníků. Rovněž i o zákonech tlakoměrů je povinen se poučiti, by se dle nich mohl spravovati. Předvídati počasí je velice důležité při každé vycházce, jmenovitě v krajinách pohorských nebo močálovitých, kde se časté srážky opakují.

A. Děšť se může očekávati dle následujících předzvěstí:

1. Ptáci létají nízko.
2. Kolem měsíce tvoří se kruh.
3. Zvuk z dálky i blízka jasně se rozléhá.
4. Nažloutlý západ slunce a tmavé nebe z rána.
5. Vzdálené hory vystupují jasně a hvězdy na obloze výrazně se třpytí.
6. Při východu slunce se rozlévají červánky.
7. Kouř se sráží k zemi a valí se po střeších.
8. Vítr zdvihá se a duje v přestávkách.
9. Ryby se vymršťují nad hladinu vody.

B. Vítr se očekává:

1. Když ranní červánky vysoko se rozlévají a slunce musí si při východu prodíratí hradbou mraků cestu.
2. Silně žlutý západ slunce.
3. Mračna ostře vroubená.
4. Mračna se trhají a porůznu po obloze se nesou.

C. Pěkné počasí:

1. Ptáci se vznášejí vysoko, jmenovitě vlaštovky hledají sobě ve výšinách potravu.
2. Mořští ptáci zalétají daleko od souše nad hladinu vodstva, poněvadž si ryby u povrchu jeho vesele pohrávají.

3. Večerní červánky se rozlévají daleko po klenbě nebeské.

4. Bílé mráčky, beránky, klidně se po obloze rozkládají.

D. D r s n é p o č a s í a b o u ř e.

1. Ptáci se neodvažují vysoko v ovzduší vzlétnouti, vlaškovky nízko nad zemí lapají si za potravu komáry.

2. Brav i skot stává se nepokojným a ohlíží se po bezpečném útulku.

3. Mořští ptáci nedůvěřují neklidným vlnám a ve spěchu se obracejí nad pevninu, nenalézajíce potravu, neboť se ryby obezřetně spouštějí do hlubin.

Z chování mnohých rostlin také lze dosti bezpečně předpovídati počasí. Příklady toho najde čtenář v oddílu »Rostlinstvo«.

Veškeré úkazy, dle nichž soudíváme na počasí, ovšem často nás zklamou. Meteorologie jest posud v počátcích.

Pohled na hvězdnaté nebe.

Slunce zapadá — — Jak velkolepý to pohled! Plný dosud proud světla dvojitým tonem polévá skalní útesy a hází zlato do vrcholů chmurných lesů, jež se na obzoru mračí. Na zem střásá samé růže, skály planou amethystem, modravé stíny kladou se kol; každý strom vychloubá se zlatými listy a vše je zář, co létne vzduchem. Jak vulkán bezedný otvírá západ svůj jícen, do něhož valí se v čarolesku moře rudých vln. Vše plane purpurem a zlatem, však slunce pomalu se spouští — až shasíná. Nastává noc — — A tu z bezdna tmy vynoří se pojednou tisíce planoucích světů, jež hoří a mihají se v houstnoucím temnu. Tato jiskřící světla, ty třpytné hvězdy odvažují se odhaliti své nezměrné kouzlo teprve potom, až vše-

vládné slunce shasí svůj oslnivý jas. A tu provozují v tiché, mlčelivé noci svou hru věčně se opakující, stále stejnou a stále krásnou, jež upoutati dovede mysl prostého člověka i vážného učenice.

Hvězdnaté nebe působí neodolatelným, magickým kouzlem na ducha lidského. Již ta představa o nesmírnosti nebeských světů i všehomíra je něčím, co duši unáší v nadšení a roztoužení nekonečné. Ta krása každé jednotlivé hvězdy, jež třepotá, míhá a chvěje se tisíce tisíců let v jemných paprscích něžného svitu, ta přesná zákonitost jejich pohybu kolotavého, jenž ani na chvíli nedovede opustiti svou, před věky již vyměřenou dráhu, to vše upoutá mysl člověka a nutí jej přemýšleti o tajemném řediteli celé přírody a obzřelém vůdci celého všehomíra. Pohled na klenbu nebeskou, posetou hvězdnými světy budí v duši lidské onen cit sladké úzkosti a odevzdané důvěřivosti, jež nelze popsati. Pohled na hvězdnaté nebe osvobozuje duši tělesných pout, duch letem nadšeným vznáší se k zářivým světům, u nichž není klamu ni manu.

Těší-li a povznáší-li pohled na klenbu nebeskou za jasné noci, kdy tisíce hvězd dívá se na naši zemi svým mírným, důvěřivým zrakem člověka prostého, jak nadšen a unesen je ten, kdo mezi těmi spoustami jisker nebeských nalézá dobré známé, které ví kdy vyhledati, kam za nimi zrak svůj vznéstí, a k němuž ony mluví řečí jemu srozumitelnou, odhalující mu tajemství nebeských dálek!

Kdo seznámil se s tajuplnými jejich zjevy, kdo vystihl záhadnou podstatu jejich, kdo zbádal zákony, kterými je řízen jejich pohyb, kdo pokusil se o rozluštění hádanek všehomíra a dovedl určití své postavení na zemi a poměr svůj k veškerenstvu, jen ten dovede pak oceniti sebe sama a

posouditi vztahy osobnosti své k přírodnímu celku.

Ten pak obrací zraky své k hvězdám jako k svým přátelům, jako k svým těšitelům, kteří dovedou skonejšiti jakoukoli bouři, vzdouvající ná-drem lidským a povznéstí duši nade rmut a nízkost všedního světa. Slyšme, jak o nich píše básník:

Vy světěl zřídla hvězdnatá,
když z hloubi své tak hledím k vám,
má duše jest jak podřata
a přec na mysli okřívám.

Neb vy jste věčnost, spřízněný
tím klidně krásným mihotem,
bez sporu, stálé, blaženy,
i blažící svým životem.

Já jsem si sotva pohádkou,
ni sobě nerozluštěný,
dech činy mé, i s památkou
do věkův bouří puštěný.

A přec mi jest, že duši mé
tak příbuzny jste, nejsladší:
či sestry mé, či hvězdy mé —
však o vás že jsem bohatší.

V. Hálek.

Souhvězdí naší oblohy.

Ve dne, kdy vládne svým jasem slunce, nejsou hvězdy prostým okem viditelný. Teprve za noci, kdy ani bledolící luna není s to, aby temnoty noční svým chladným jasem prozářila, vynořují se v plné své kráse a velebnosti.

Kdo povznéstí chce mysl svou z prachu všednosti a osvěžiti se po denní lopotě pohledem k

nadzemským oblastem, má zjednat si aspoň tolik známosti o všemmíru, aby, rozhlédna se po obloze, dovedl čísti v ní jako v otevřené knize aspoň ta nejdůležitější tajemství, jež pro nevědomého jsou na sedm pečetí zavřena.

Znalost hvězdného nebe poskytuje však také praktického užítku. O tom nejlépe může vyprávěti plavec nebo kočovník. Těm jsou hvězdy přesnými a neklamnými vůdci a spolehlivými ukazateli času.

Známost o hvězdách podává nám »věda královská«, hvězdářství či astronomie. Před věky přičítána byla hvězdám i ta vlastnost, že z různého postavení jejich možno činiti úsudky do budoucnosti. Ovšem hvězdopraectví či astrologie bylo učením klamným a šalebným. Však i dnes můžeme z hvězd »prorokovati.« Ne ovšem o lidech a osudech lidských, ale o osudu naší země, jenž ve hvězdách je jasně psán. Jsouť na nebi hvězdy na samém konci svého vývoje, i ty, jež život svůj teprve začínají. Naše země je na stupni asi středním. Tak souditi můžeme, jak na naší zemi bylo, a prorokovati, jak jednou bude. Ovšem tyto proměny dějí se v době milionů let, v nichž život lidský jako dech vánku v bouři mizí.

Když po západu slunce jasná obloha potemní se nastávajícím soumrakem, vidíme, kterak na ní vystoupí nejprve hvězdy nejjasnější; s přibývajícím temnem objevují se i hvězdy méně jasné, až konečně celá klenba nebeská poseta je hvězdami rozličné velikosti i jasnosti a rozličně seskupenými. Mezi nimi pak táhne se bělostný pás po temné půdě hvězdnaté, mléčná dráha.

Zadíváme-li se kamkoli na nebe, uzříme některé hvězdy seskupeny ve zvláštní útvary, které při častějším pozorování nám v paměti utkví.

Sdružující je v souvislý celek, říkáme jim souhvězdí.

Známost těchto skupin hvězdných je jistě tak stará jako lidstvo samo. A prostí kočovníci nejstarších dob pojmenovali je dle tvarů, které ve své fantasmii v nich viděli. Tak pojmenována souhvězdí věnce, vozu, hada, orla a pod. Vždyť již v knihách starého zákona mluví se o souhvězdí Vozu, Oriona a Kuřátka. A Homer v Iliadě jmenuje rovněž Oriona, Plejady, Hyady a Medvědici. Druhou Medvědici (Malý vůz) uvedli ve známost Féničané, neboť polárka, v ní se nacházející byla fénickým plavcům bezpečným kompasem.

Tak dostalo se jména nejkrásnější a nejvýznamnější skupinám hvězdným, i je na bíledni, že pak i ostatní přirozeně nebo uměle omezené skupiny pojmenovány, a tak celá hvězdná obloha rozdělena na řadu okresů.

Při pojmenování souhvězdí nejpěkněji počínali si Řekové; ti oblohu oživil hrdinami, o nichž vypravuje krásné jejich bájesloví.

Zvláštní pocty dostalo se Orionu, muži, který jako lovec na ostrově Chios byl potrestán bohyňí lov Artemidou tím, že uštknut Štírem, zahynul se svým Velkým i Malým Psem i se Zajícem, jež honil. Na nebi skví se Herkules, jenž zabiv nemejského Lva, pak Draka, jenž hlídal v zahradě Hesperidek i Hydru lernejskou, stal se tak nejslavnějším hrdinou. Argo, loď s 54 hrdiny řeckými, jež za vůdcovství Jasona jeli dobýt na Kolchidu zlatého rouna, je na nebi zvěčněna. Tam skví se též Perseus, třímaje v ruce hlavu nestvůry Medusy. Blízko něho září Kefeus, aethiopský král, vedle jiskřící Kassiopea se svou dcerou Andromedou, již zachránil Perseus před sňatkem s mořskou obludou a pojal ji za manželku. Na nebi zřítí jest

těž dvě oběti žárlivé manželky Zevovy, Hery a to Velkou Medvědicí, dříve dceru lidožrouta, jež zalíbivši se Zevovi, byla Herou proměněna ve zvíře, a Malou Medvědicí, jež byla druhdy synem medvědice velké. Syn pronásledoval matku svou na lovu; aby však ji nezabil, proměněn byl Zevem rovněž v medvěda. Bootes, vynálezce pluhu, umístěn byl blízko obou Medvědic, maje býti jim Strážcem. Evropa byla dcera krále Agenora, již Jupiter unesl, proměniv se v Býka. Ten svítí nyní vedle Plejady a Hyady, jež byly dcerami Atlanta a Plejony a nyní co Kuřátka kolem Kvěčny se tulí.

Takovým poetickým způsobem dovedli Řekové uvést na nebe ty, o nichž se domnívali, že svou zásluhou nebo svým významem toho zasluhují.

Ptolemaeus rozdělil všechna souhvězdí na tři pásy: severní, zvěrokruhový a jižní. Zvířetnických souhvězdí je dvanáct: Skopec, Býk, Blíženci, Rak, Lev, Panna, Váhy, Štír, Střelec, Kozorožec, Vodnář a Ryby.

V souhvězdí severním jsou zejména tato nejdůležitější souhvězdí: Malý a Velký Medvěd, Drak, Kefeus, Bootes, Herkules, Lyra, Labuť, Kassiopeja, Perseus, Vozka, Pegasus, Andromeda a jiné.

V jižním pásu jmenovány buďte: Jižní Kříž, Velryba, Orion, Zajíc, Velký a Malý Pes, Argo, Hydra, Kentaur.

Staří znali jen 48 souhvězdí, nyní čítáme jich na celé obloze 108, z kteréhož počtu u nás ve střední Evropě jest viděti asi 60.

V pojmenování souhvězdí sledovati můžeme stopy historických věků a zbytky starých kultur od dávnověké, tisíce let staré vzdělanosti klassické, přes učenost arabskou až k moderní vzdělanosti evropské. I v tom jsou tedy hvězdy knihou, v níž mnoho zajímavého najde ten, kdo čísti se v ní naučil.

Hvězdné nebe v jednotlivých měsících.

Každý junák měl by si pevně předsevzítí, že každého měsíce aspoň jeden večer věnuje seznamování se s našimi souhvězdími. Během jednoho roku naučí se tak ze všech těch asi pěti tisíců hvězd, které postřehne bystré oko bez dalekohledu, všechna význačná souhvězdí poznávati.

Pozoruje-li nebe vždy asi 15. každého měsíce, najde kolem deváté hodiny večerní na nebi tuto situaci:

V lednu: V zénitu stojí *Perseus*, poblíž něho *Kassiopeja* s *Andromedou*, na jihu krásná skupina *Býk*, *Orion* a *Velký Pes*, na protější straně mléčné dráhy *Malý Pes* a *Bliženci*, na severozáp. *Lyra* s *Vegou*, severovýchodně *Lev* s *Regulem*.

V únoru vznáší se v zenitu souhvězdí *Vozky* s *Kapellou*. *Orion* uchyluje se již k západu. Na východě spatřujeme hvězdy *Kastor*, *Pollux* a souhvězdí *Lva*, na severu *Arktura* a *Deneb* z *Labuť*.

V březnu tvoří na západním nebi krásnou skupinu: *Orion* s *Býkem*. *Velký Vůz* blíží se zénitu. Na jihovýchodě vystupuje nad obzor *Panna* s *Klase*m (*Spica*).

V dubnu dostoupí *Velký Vůz* z zenitu, kdežto *Býk* a *Orion* sklánějí se pod obzor. Mezi *Aldebaranem* a *Regulem* září *Bliženci* a pod nimi *Prokyon*. *Labuť*, vynořená již z větší části nad obzor ukazuje k *Lyře*, *Herkulovi*, *Koruně* a *Lvu*.

V květnu je poblíž zenitu ještě *Velký Vůz*, na západním nebi *Kastor*, *Pollux* a *Prokyon*, na severovýchodě vynořila se *Labuť* s nádhernými křídly, na severozápadě blíží se západu v téže výši *Kapella*. Na jihu rozeznáme *Denebola* ve *Lvu*, *Spicu* a *Arktura*.

V červnu blíží se zenitu zadní kola Malého Vozu. Na východním nebi tam, kde mléčná dráha se dělí, viděti jest Labuť, Lyru, Delfína a Orla. Na jihovýchodě vystupuje nápadné souhvězdí Štír s červenavou hvězdou Antares. K západu sklání se Blíženci, Lev a Panna. Na severu rozkládá se Kassiopeja ve tvaru W.

V červenci je v zenitu Drak, Labuť, Lyra, Delfín a Orel stoupají, kdežto zářící Kapella a Regulus klesají k obzoru. Na jižním nebi září Herkules, Koruna a Bootes.

V srpnu dominuje Bootes s Arkturem západu, Vega v Lyře a Deneb v Labuti poblíž zenitu. Mezitím co Panna s Klaseem zapadá, vystupuje na východě do výše poblíž Andromedy rozlehlý čtverhran Pegas.

V září blíží se západu Arktur s Kapellou, kdežto na východě vystupují Plejady.

V říjnu je v zenitu Cefeus, na východě vystoupilo souhvězdí Býka s Aldebaranem.

V listopadu vystupuje Orion, kdežto Orel, Lyra a Labuť září na západě. Poblíž zenitu rozkládá se Kassiopeja s Perseem a Cefeem po stranách.

V prosinci najdeme v zenitu Persea s hlavou Medusy a Kassiopeja. Na východě září krásná skupina souhvězdí Oriona, Býka, Vozky a Blíženců. Lyra s Labutí sklání se k obzoru. Na jižním nebi vystupuje na krátko Velryba s Menkarem a Mirou, kdežto na severu mizí pod obzorem souhvězdí Bootes.

To jsou nejdůležitější souhvězdí našeho nebe, jak uvádí je dr. Studnička ve svých »Kosmických rozhledech«. Každý junák v přírodě záhy naučí se je znáti. Každá družina ve své výzbroji bude mítí zajisté též mapu hvězdného nebe, dle níž může si při malé elektrické lampičce jména

všech souhvězdí určití. Dle výkladu vůdcova jde to ovšem rychleji. Velmi dobrou pomůckou pro začátečníka bude »Hvězdná obloha v každé hodině v roce ve střední Evropě«, kterou vydalo nakl. J. Lorence v Třebíči. Nevelká cena (1 K 80 h) dovoluje, aby si ji každá družina opatřila.

Vůdce neopomene ovšem poučiti junáky též o planetách, proč nejsou na mapách hvězdného nebe naznačeny, že poznáváme je dle úplně klidného světla atd.

Pokyny vůdcům.

V městech a zejména v zimě vodíme junáky do zvěřinců, museí; připravíme si výklad o několika zvířatech nebo nerostech. Několik předmětů stačí na jednu návštěvu. Za příznivého počasí konáme vycházky do parků, kde jsou chována živá zvířata a hlavně do přírody, všímáme si všeho pozoruhodného ať již z té či oné říše přírodní a budíme ve svých chovancích vroucí lásku k přírodě. Proto je třeba, aby každý vůdce byl sám dobrým znatelem a milovníkem přírody.

Veďme junáky k tomu, aby pouštěli se i na delší cesty a dle možnosti konejme cesty s nimi také sami. V tomto případě nesmí to však býti cestování dle vzoru cestovních kanceláří, při němž turista nevyvíjí o mnoho více energie než jeho zavazadlo, ale každý účastník musí se účastniti vyjednáváním v hotelích, na železnicích, vedením dle map a plánů, účtováním atd.

Junáci nechť všímají si na venkově prací polních, zahradnických, sami nechť dle možnosti chovají drůbež, králíky neb ryby, zahradničí neb aspoň květiny za okny si pěstují. Učme je pozorovati poznenáhly vývoj rostliny. Vhodnou k tomu bude skříňka s jednou stěnou skleněnou, při níž

zasadíme fazole a jiné rostliny, takže budou moci sledovati postup klíčení a vzrůstu i pod zemí.

Při delším pobytu na venkově zajdeme k rolníkovi a vyžádáme si, aby hoši směli přihlížeti, jak se koně krmí, napájejí, jak se dojí krávy, jak se koni dává postroj, jak se chytá, má-li postroj a jiné.

Při tom použijeme každé vhodné příležitosti, abychom vzbudili v junácích cit pro zvířata a učinili z nich ochránce zvířat, kteří nestrpí týrání jich za žádných okolností. Soustrast s každým cítícím tvorem jest příznakem ušlechtilé duše.

Jest mnoho a mnoho cest k seznamování junáků s přírodou a buzení lásky k ní v mladých srdcích. Obratný vůdce nebude nikdy na rozpacích a zvolí zajisté nejen z těch, jež uvádíme, ale dle okolností a místních poměrů i mnohé jiné.

II. oddíl.:

Dr. E. FAIT:

Orientace.

Rozhled po krajině. Orientovati se. Určování světových stran. Dle slunce. Dle slunce a hodinek. Dle hvězd. Dle měsíce. Kompas. Busola. Mapy. Měřítka číselné a přímkové. Znázornění hor na mapách. Značky místopisné. Místopisné značky na mapách rakouských. Úkoly. Cvičení na mapě. Cvičení v přírodě.

Rozhled po krajině. Orientovati se.

Lidé, odkázaní ve volné přírodě sami na sebe, dovedou dobře správný směr cesty určit. To platí zvláště o lovcích, pastevcích a kočovnicích. V Indii se vypěstovala celá kasta lidí, kteří umějí dle zanechaných stop pátrati po zmizelých předmětech a slouží za průvodce v nezdravých džunglích i v jiných odlehlých končinách. Ve válce muži v neznámých jim krajinách správně polohu určující, bývali vždy velice hledáni. I v míru při polním cvičení často zabloudí menší oddíly, jsou-li svěřeny nezkušenému vůdci. Ve válce taková mýlka mívá smutné následky, zajetí a smrt mnohého mužstva.

Kdo se procházel hlubokými a zamklými houštinami Šumavy aneb rozsáhlými lesy křivoklátskými, seznal, jak lehce možno zblouditi a se ubírat po nepravé stopě. V Krasu takové nedopatření končíva nezřídka hůře než u nás, neboť na kamenité půdě při naprostém nedostatku vody umdleného poutníka náhle stíhá sluneční úžeh. Nemenší nebezpečí hrozí neprozřetelnému v zasněžené kra-

jině aneb v území močálovitém, kde každý chybný krok skrývá v sobě záhubu. V děsivé poušti sluncem vypálené kosti velbloudů, koňstva i lidí podávají mlčelivé a přece křiklavé zvěsti o neblahých následcích neobezřetnosti vůdčích hlav.

Člověk málo cvičený v rozhledu ubírá se porostlinou a nepozoruje ani, že svůj směr změnil. Bývá to zejména, když obcházel strmé pahorky, výmoly, prodíral se hustými křovinami, obcházel vyvrácené kmeny, až se posléze třeba obloukem vrátil na místo, odkud byl vyšel. Ani nepozoroval, že se po kolik hodin marně trmácel.

Charles Sealsfield (Karel Antonín Postl z Popic u Znojma) vypravuje v krásném svém románě názorně, jak člověk zbloudivší na americké stepi za soumraku konečně zpozoroval v dálce vysoký strom, o němž věděl, že musí k němu jít, aby došel lidí.

Avšak dříve, nežli k němu došel, setmělo se úplně. Jako obrovský prst odrážel se strom příšerně od noční oblohy. Kolem počínal již hrozný koncert šelem. Zbloudilec zrychloval kroky a spěchal, jak jen mohl.

Šel již značnou dobu, když mu bylo nápadno, že strom ční stále v téže vzdálenosti, jako byl, když jej poprvé spatřil. Smrtečný pot vyvstal opuštěnému poutníku na čele. Počal utíkat, aby cíle rychleji dosáhl. Ale nadarmo. Viděl stále strom jen v dálce, tu zřetelněji, tu nejasněji, jakoby v mlze se ztrácející. Hodina mýjela za hodinou. Nohy mu klesaly a šílená úzkost zadržovala mu hrdlo. Prsa neměla dechu. Konečně klesl zoufalý, odevzdávaje se neodvratnému osudu.

Avšak nebezpečí minulo. Když nastalo jitro a vyšlo slunce, poznal poutník, že celou noc běhal ve velikém kruhu kolem stromu. —

Také nezkušený mladík, poznav, že se uchýlil od svého směru, obyčejně pozbývá rozvahy. V

podobném případě nutno zachovati chladnou krev, chopiti se užitečné práce, vrátiti se po vlastní stopě na místo, odkud jsme vyšli, nebo rozdělati oheň, a tak upozorniti přátele. Hlavní věcí je, nepozbývati mysli a nepobíhati bez cíle a bez důvodu.

Když junák časně ráno z domova vychází, ihned si povšimne, odkud vane vítr. Družina, jdoucí na obchůzku, jednotlivci neb dvojice junáků, ubírající se jednotlivě v neznámé krajině, zjistí si vždy na kompase směr, kterým se ubírají a povšimnou si, na které straně k směru jejich cesty svítí slunce. Není-li za podmračného dne slunce viditelné, a nemáme-li magnetické jehly po ruce, jeví se nejbezpečnějším ukazovatelem směru vítr.

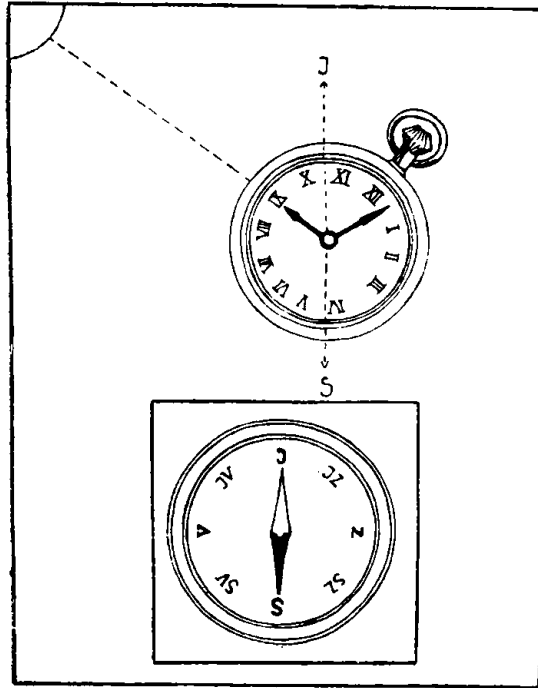
Na cestě dlužno si všimati všech význačných bodů, více na půdě než nahoře: lesů, studánek, kostelů, skalisk, mostů, roklí, náspů, stezek a podobných míst v krajině, abyste dle nich mohli zpáteční cestu nalézt, aneb jinému popsati.

Časem je třeba ohlédnouti se také za sebe, abychom poznali krajinu na zpáteční cestě bezpečně.

Přijede-li junák do neznámého místa, pozoruje nejdříve, kudy se ze stanice vychází, kde slunce stojí, aneb kam vítr zanáší kouř. Zapamatuje si postupně vynikající budovy, jména ulic, tovární komíny, výběžky domů, výklady, firmy a pod., aby pomocí jich našel opět cestu, kdykoli by měl tudy jíti. Orientace ve městě je velice snadná, cvičí-li se v tomto směru pamět. Slavný dějepisec anglický Macaulay dovedl odříkávati jména všech firem v stejném pořádku, jak je byl četl na ulici za půlhodinné procházky. Naproti tomu jsou vzdělanci, kteří právem se obávají, že by i na vesnici zabloudili, neboť nezvykli si, všimati si okolí.

Kdo pověřen je vedením družiny nebo většího oddílu, jde obyčejně v jeho čele a soustřeďuje ce-

lou svou pozornost na cestu před sebou i za sebou, a pilně všímá si i všech význačných bodů krajiny a rozmanitých stop. Kdyby rozmlouval nebo na jiné věci myslel, snadno by mohl výrazné jednotlivosti z okolí přehlédnouti. Staří zvědové mluví ze zvyku málo a obrazení veškeren svůj zřetel k

Obr. 25. Určení světových stran dle slunce a kapesních hodinek.

tomu, co podnikají. Jen začátečník znovu a znovu počíná s nimi rozmluvu, až se mu dostane pokynu, že jeho zábava nikoho nezajímá. Na vozích elektrické dráhy je upevněna tabulka s nápisem: »Není dovoleno s průvodčím rozmlouvat.« Podobně na parníku za plavby zakazuje se zapřádati

hovory s kormidelníky nebo kapitánem. Prostá opatrnost, odůvodněná smutnými zkušenostmi ze života, vyžaduje toho, aby stejný ohled byl zachováván na pochodech.

Určování světových stran.

Dle slunce.

Nejdůležitější věcí při orientaci jest, aby pozorovatel uměl naléztí stranu severní a podle ní také všechny ostatní. Každý, kdo vstupuje v naše řady, musí znáti strany světové a udávati směr podle kompasu. Nemá-li kompasu, ukáže mu ve dne strany světové slunce, v noci je mu průvodčím měsíc a hvězdy.

Můžeme říci, že přibližně jest slunce o 6. hod. ráno na východě, opisuje oblouk na nebi a dosahuje nejvyššího bodu o 12. hod. polední na jihu. Na to opět klesá oblouk slunce a o 6. hod. večer octne se na západě.

Vetkne-li kolem 12 hodiny v poledne hůl kolmo do země, ukazuje nám její stín na vodorovnou rovinu, jenž v tom okamžiku bývá nejkratší, stranu půlnoční. V zimě slunce vychází po 6 hod., v létě před 6. hod.

Dle slunce a hodínek.

Slunce v každou minutu a hodinu dne stojí na jiném místě své nebeské dráhy. Dle kteréhokoli měřítka, vyznačujícího tento nenáhlý postup slunečního jasu, lze určití také světovou stranu, nad kterou se slunce v určitém okamžiku v znaší. Takovým měřítkem jsou hodiny. Dle nich určíme si stranu půlnoční následujícím způsobem: Hodinky se položí na dlaň ciferníkem nahoru a obrátí se tak, aby malá ručička směřovala přímo k slunci. Po té položíme

tužku nebo stéblo na ciferník tak, aby procházelo jeho středem a půlilo úhel mezi malou ručičkou a číslem XII. Tato přímka bude přímkou polední, která směřuje od severu k jihu. Hledíce k straně půlnoční, máme po pravici východ, po levici západ. (Obr. 25.)

Obr. 26. Velký a Malý vůz s Polárkou.

Dle hvězd.

Zdá se nám, že se hvězdy s oblohou otáčejí, ve skutečnosti však se otáčí směrem opačným naše země. Všechny hvězdy neudrží se ve stejném pohybu, jedna pak, totiž Polární nebo Severka, jež ukazuje nám sever neboli půl noc, svého stanoviště takřka nemění.

Polární hvězdu, která je v souhvězdí Malého vozu neb Malého medvěda, můžeme snadno nalézt pomocí souhvězdí Velikého vozu či medvěda. Toto souhvězdí jest z nejvýznačnějších a nejkrás-

nějších na severním nebi. Čtyři její hvězdy sestaveny jsou v podobě jakéhosi vozu, další 3 tvoří voj vozu (ohon medvědův). Dvojnásobné pojmenování pro toto souhvězdí vyskytá se vedle sebe už u Homéra a Indů.

Spojíme-li obě zadní hvězdy Velikého Vozu přímkou a prodloužíme-li ji pětkrát, nalezneme Severku, která je zároveň poslední hvězdou voje Malého vozu. (Obr. 26.)

Jiné souhvězdí, které ukazuje k Polárce je *O r i o n*. Tři malé hvězdy představují hlavu Orionu, dvě mnohem jasnější po jejím boku značí ramena, tři hvězdy pod nimi šikmo k sobě seřaděné rýsují pás, jiné tři kolmo dolů zářící meč, posléze dvě silně se lesknoucí stálice bájí proměněny v nohy velikánovy. Příмка jdoucí od pasu k středu hlavy a dále prodloužená rovněž nám přibližně naznačuje Severku.

Dle obrazotvornosti řecké představuje skvostné souhvězdí divokého lovce — obra, jenž byl návodem bohyně lovu, Artemidy, usmrcen za to, že jí uklady strojil a honosil se, že dovede všechnu zvěř vyhubiti.

Skupina se rozkládá na obou stranách rovníka a je proto na obou polokoulích viditelná. Zulu-kaffi v jižní Africe nazývají jeho pás Ingolulu — tři vepři, kteří jsou třemi chrty pronásledování. Masajové, divocí kmenové lovečtí a pastevcí ve východní Africe, vybájili, že zářivé hvězdy v pásu Orionově jsou tři jezdcí pronásledování třemi starými pannami. (Obr. 27.) V létě je možno u nás spatřiti souhvězdí Oriona teprve v pozdějších hodinách nočních.

Dle měsíce.

Podobně jako slunce ukazuje i měsíc světové strany. Stanoviti však sever pomocí hodiněk je

v tomto případě obtížnější. Jenom tenkrát, je-li měsíc v úplňku, můžeme se podle něho řídit, způsobem, jaký jsme popsali při dárci denního světla. Hodinky se položí ciferníkem nahoru a malá

K severce.

Obr. 27. Souhvězdí Orion.

ručička se namíří na bledou tvář luny. Na to rozpůlí se uhel mezi číslicí XII. a malou ručičkou a tímto směrem bude naznačen jih. Není-li právě úplněk, nýbrž měsíc plyne po nebi v podobě srpečku, nutno popatřiti, máme-li první nebo poslední čtvrt. Přibývá-li měsíce, podobá se obrácené velké písmeně C — D, ubývá-li ho, jeví se v podobě

C. Indové si vypravují o panovnici nočních stínů, že jakýsi obr ohlodává její lesklou tvář a proto se tato rychle ztrácí.

Rímané říkali, že je měsíc lhář, poněvadž ukazuje C (crescit = roste), když se zmenšuje, — couvá, naopak na něm spatřujeme D (decrescit = ubývá), když dorůstá.

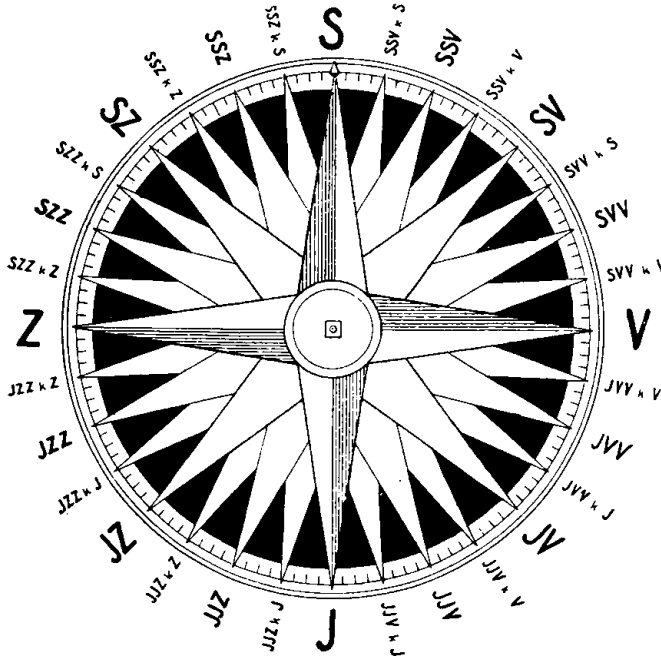
Abychom zvěděli hodinu, kdy na místě měsíce přibližně bude stát slunce, nutno si doplniti viditelnou část luny na celý kotouč a rozdělití jeho průměr na 12 dílů. Dále se odhadne, kolik těchto hodinových dílů zaujímá osvětlený srpek. K tomuto počtu světlých částí průměru připočteme tolik hodin, kolik právě odbilo. To se děje, když měsíce přibývá, hodiny se však odečítají, zmenšuje-li se tvář jeho.

Kompas. Busola.

Nejlepším a nejspolehlivějším vůdcem pro orientaci ve dne stejně jako v noci, v době pohody i nepohody je k o m p a s nebo b u s o l a. Na kompasu ukazuje magnetická střílka přibližně jedním koncem sever a druhým jih. Má-li se ho použiti, nutno jej položití na dlaň a tak obrátiti, aby jeho modře zakalený konec padl v růžici světových stran na S (sever), konec bílý na jih (J). Máme-li použiti mapy, nutno i tuto takovým způsobem položití, aby její severní (obyčejně hořejší) strana byla k severu obrácena.

Na obr. 28. znázorněna jest růžice světových stran, jak bývá nakreslena na kompasu. Magnetická jehla kompasu neukazuje však úplně přesně k severnímu bodu obzoru, nýbrž severním koncem svým se uchyluje od něho asi o 8° (deklinace). Abychom se vyvarovali omylu, nutno vůbec severní směr na mapě posunouti o 8° na pravo, t. j. na východ od směru magnetické jehly. Učiní se to

takovým způsobem, že se kraje mapy nepoloží rovnoběžně s jehlou, nýbrž od průměru **sj.** na kompasu posunou se o $8''$ na pravo. Odchyłka tato je na každém dobrém nástroji malým šípem vyznačena.

Obr. 28. Světové strany.

Naopak zase můžeme si dle mapy určití sever. Dle ní lze také popisovati dráhu, kterou vypravující sám nevykonal, nýbrž toliko na mapě sledoval. Proto se musí každý junák naučiti přesně z mapy vyčísti a pamatovati si výklad o okolí, a má-li bez mapy jíti, i směr a vzdálenosti. Býváť nezřídka dožadován půjčiti mapu někomu jinému a sám nucen se spravovati jen těmi podrobnostmi, které si z listu v paměť vštípil.

Mapy jsou zpravidla tak kresleny, že nahoře je sever a dole jih. Známe-li na mapě bod, na němž tou dobou prodléváme, na př. most přes řeku, hledáme jiný bod a souhlasný znak, na př. kostelní věž po pravici. Tu nutno mapu tak položit, aby přímka spojující kostel a most na mapě byla rovnoběžna s příslušnou přímkou na zemi a kostel byl jako na mapě po pravici. Je-li mapa takto položena, jsme podle ní orientováni, totiž máme před sebou sever, neboť souhlasí se severem naznačeným na mapě.

Máme-li určití směr vycházky z Prahy (staroměstská radnice) do Brandýsa nad L., vzdáleného asi 20 km., spojíme oba body na mapě přímkou a pozorujeme, o jaký úhel se tato přímka odchyluje od směru severního. Jest na př. odchýlena o 48° na východ. Aby se tento směr přenesl na kompas v stupních, musí se vzítí zřetel k úchylce magnetické jehly o 8° od severního bodu obzoru na levo (— mapu odchylujeme od severního pólu magnetické stěelky na pravo, tedy musíme jí odsunuti na levo). Úhel náš 48° zvětší se na kompase na 56° k východu. Potom nebude už mapa nutna.

Jenom v travnatých stepích bez jezer a někde v pouštích možno se ubíratí přímo k cíli na mapě vytknutému, pokud není nepřekonatelných překážek v podobě roklí a srázů. Jinde dlužno míti stále na mysli nějaký vzdálený vyvýšený bod, kostel, věž, osamělý strom, hrad, zříceniny, aby nám byly přesným vodítkem na pochodě.

Může se přihoditi, že junák v lese zbloudí a nepohoda mu nedovoluje naléztí strany světové podle slunce a hvězd, kompasu pak s sebou nemá. V tom případě nezbývá než vyhledati v lese několik podrobností, které musí býti na mapě vyznačeny, na př. vrch, mýtina, průsek, palouk, aneb jíti stále přímým směrem, až se dostane na

lesní stezku, nebo vyléztí na strom a hledati okraj lesa, pahorky, střechy a pod. Takových bodů nutno několik vyhledati, načrtnouti si v hrubých obrysech jejich plánek a potom hledati na mapě místo, které by se shodovalo s náčrtkem právě zhotoveným. Severní stranu možno poznati i dle toho, že mech a zvláště husté porostliny se daří lépe na severní straně stromu nebo skály. Na jaře taje sníh nejpozději na severní straně stromu, skály nebo pahorku. Na straně jižní mívají stromy větve a listí bujnější než na půlnoční. Kostely valnou většinou založeny jsou tak, že osa lodí směřuje od východu k západu s oltářem na straně východní a tolikéž hroby na venkovských hřbitovech obráceny bývají tak, že obličej zesnulého k blaživému vzestupu slunka bývá poután.

Mapy.

Každý, kdo chce volně žíti v přírodě, musí rychle a bezpečně čísti v mapách a dle nich se správně orientovati. Na vojenských mapách jsou pečlivě naznačeny všechny podrobnosti znázorněného kraje: řeky, cesty, vrchy, domy, továrny, kostely; často je uveden také druh půdy, její hodnota a p. Podle takového plastického a přesného obrazu může důstojník upravití plán přechodu vojska nebo chystané bitvy, junák pak dle téhož spolehlivého vodítka přemýšlí o postupu své výpravy.

Junákům se doporučuje v první řadě obeznámiti se s obvodem zemí koruny České, potom však navštívití i další území jak německá tak i slovanská v oblastech vlastního mocnářství, jmenovitě v sever. Uhrách a zemích krasových. Není naprosto vyloučeno, že v nedalekém budoucnu také balkánská území se stanou přístupnější, než se dnes tuší a připouští. Proto nestačí omezovati se pouze na znalost písma latinského, ale dopo-

ručujeme věnovati trochu volného času též cyrillici. Pouhá znalost abecedy při jazykové příbuznosti naší značně nám prospěje při návštěvě Srbska, Bulharska i Ruska. I v Bosně a Hercegovině jest zběhlost ve slovanské abecedě žádoucí, ještě více pak na Černé Hoře. Skauti severoameričtí podnikají obhlídky na větší vzdálenosti, než je z Prahy do Bělehradu nebo do Sofie.

Kdybychom vyletěli na aeroplanu do výše a provedli postupně fotografické snímky země a na nich hrubými rovnoběžkami označili cesty, vinutými čarami řeky, domy čtverečky, lesy a louky kolečky a příčnými črtami — obdrželi bychom mapu nebo plán dle toho, jak podrobně by byl snímek zhotoven.

Měřítko číselné a přímkové.

Plány a mapy jsou kresleny vždy v určitém měřítku, to jest všechny rozměry zmenšeny v určitém poměru. Máme-li dráhu 100 m., která se narýsuje na mapě v délce 1 cm., bude mapa zhotovena v měřítku 1: 10.000. Měřítko vyjadřuje poměr mezi vzdálenostmi v přírodě a příslušnými rozměry na mapě a tak umožňuje nám v každém okamžiku zvěděti z mapy skutečné vzdálenosti v přírodě. Není-li poměr ten veliký, říkáme, že mapa je zhotovena v malém měřítku (na př. 1: 200.000). Takto naznačené měřítko se nazývá číselným, neboť představuje poměr dvou čísel. Na mapách narýsována bývá však zároveň přímka určité délky, která značí určitou vzdálenost v přírodě; toto měřítko sluje přímkovým.

Měřítko nám na př. praví, že každá velikost v přírodě poznamenána jest na mapě 200.000krát zmenšená, t. j. že 1 cm. věci představené na papíře, rovná se 200.000 cm. ve skutečnosti, t. j. 2000 m. Každý centimetr na mapě značí tudíž

2 km. skutečné rozlohy půdy. Jsou-li dvě města na mapě přímo vzdálena 12 cm., jest to 24 km. ve skutečnosti. Od této přímé vzdálenosti ovšem podstatně se liší vzdálenost, kterou bychom naměřili po silnici, a kterou musíme vykonati, jdouce mezi těmito městy. Silnice a dráhy jdou rozmanitými oklikami a záhyby, aby byly sjízdnější, a neb aby se stavba jejich výhodněji prováděla. Rozdíl skutečné délky silnice od vzdušné přímky dlužno průměrně odhadovati na šestinu neb sedminu vzdálenosti, někdy však daleko více. Takto vzdušná vzdálenost na papíře 24 km. stanovená ve skutečnosti se prodlužuje do 28 km.

U nás na rozcestích se udává pravidelně nejen směr k nejbližší obci nebo městu, leč nad to přesně stanovena bývá tu i vzdálenost v kilometrech. Ještě podrobnější údaje označeny v končinách, kam se častěji podnikají turistické výlety. Velikou zásluhu o to má Klub českých turistů v Praze.

Dotazujeme-li se na různé vzdálenosti venkovanů, dozvíme se obyčejně dobu značně kratší. »Malá hodinka« znamená tu často půldruhé hodiny pochodu i více.

Měřítko nám umožňuje nakresliti plánek zahrady. Vybereme si v jejím středu význačný kmen a naznačíme jej ve středu papíru, na němž chceme načrtnouti plán v rozměrech 1: 1000. Směr severní je nám tu znám, jdeme tudíž tím směrem od stromu až k zahradnímu plotu. Přímka tato činí na př. $290 \times$ t. j. kroků, čili $217\cdot5$ m., neboť $\times = \text{krok} = 0\cdot75$ m. Měřítko je 1: 1000, t. j. 1 cm na mapě se rovná 10 m. v přírodě. Na svém pláňe odměříme tedy $217\cdot5$ cm. ze středu nahoru, kolmo k hořejšímu okraji papíru. Majíce tento výměr, použijeme ho k dalším rysům. Získanou tak přímku protíná cesta ve vzdálenosti od označeného kmene $140 \times = 105$ m. = $10\cdot5$ cm. na pláňe. Cesta dle kompasu má směr k sz. a táhne se na $405 \times = 303\cdot75$ m.

= 30·4 cm. na papíře. Tak možno naznačiti v zahradě besídku, vodní nádržku, umělou skalku a j. Plán má býti narýsován tak, aby nahoře byl sever, dole jih, po pravici východ, na levici západ.

Na plánech a mapách, kde tento postup z jakéhokoliv důvodu nebyl zachován, bývají vždy strany světové naznačeny šipkami. Rakouské vojenské mapy jsou provedeny v měřítku od největších 1:6250, do nejmenších 1:750.000. Nejdůležitější z nich jsou:

croquis (čti »kroki«) v měřítku 1:12.500,
 mapy podrobné 1:25.000,
 mapy speciální 1:75.000
 a mapy generální 1:200.000.

Různé účely vyžadují, aby se zhotovovaly v nestejných rozměrech. Pro výkony pochodové, pro obhlídku kraje nejlépe se doporučuje mapa speciální, neboť obsahuje všechny jednotlivosti dosti zevrubně a zaujímá obdélníky se stranami 27·5 a 35 km. Generální mapa, zahrnuje obdélník o stranách 70 a 110 km. Mapa tato představuje osmkrát větší prostranství než speciální, nemůže se jí však důkladností vyrovnati.

V Rusku se užívá palcových map (Mile = 7 verstám, versta = 700 sáhů — sažení, sáh, sažeň = 7 stopám — futům, stopa — fut = 12 palcům — djujmům, palec — djujm = 10 čárkám). Palec = 2½ cm. Kdežto v rakouských mapách přijat za základ měřítka centimetr, na ruských užívá se starší jednotky, palce, druhdy také u nás platné. Plán, na němž se znázorňuje 10 sáhů půdy na 1 palci, upraven je dle měřítka 1:840. Mapa, na níž v 1 palci naznačena 1 versta půdy, založena na měřítku 1:42.000. Tyto verstové mapy jsou velmi dobré a cení se značně i za ruskými hranicemi.

Mapa Bulharska se značnými obvody přiléhajících k němu držav provedena dle prací ruského a

rakouského generálního štábu od A. Krivošijeva; zvoleno k ní měřítko 1: 420.000. Spojuje přednosti obou jmenovaných druhů vojenských map. Hraniče okresů pokládány červeně, modře užíváno pro vodu, zelení vyznačeny lesy.

České mapy s podrobnějším obsahem počínají se teprve upravovati; za předchůdce měly nástěnné mapy Kořistkovy, Erbenovy a j. Školní atlanty byly provedeny v cizině, pouze text obstarali domácí odborníci. Totéž lze říci o přílohách mapových k Ottovu slovníku naučnému. Dosud nemáme ústavu pro zhotovování podrobných map. Vídeňský, vojenský kartografický ústav nevydává svých prací s českým názvoslovím, vyjma některé nástěnné mapy okresů. Mapky okresů vydal nakladatel Kytka. Vilímkovy podrobné mapy Čech, Moravy a Slezska kreslil Jan Srp v měřítku 1: 100.000. Upravil je podle vzoru map generálního štábu, přihlížeje v první řadě k správnému českému názvosloví, zároveň však i k současnému stavu jednotlivých míst. Nyní vycházejí v Topičově nakladatelství Dra J. Bělohlava podrobné mapy zemí koruny české v měřítku 1: 75.000. Rozdíl výškové na nich označeny stupnicí 15 barev pokládaných, jež zastupují šrafy; naznačují stupně po 100 m výšky.

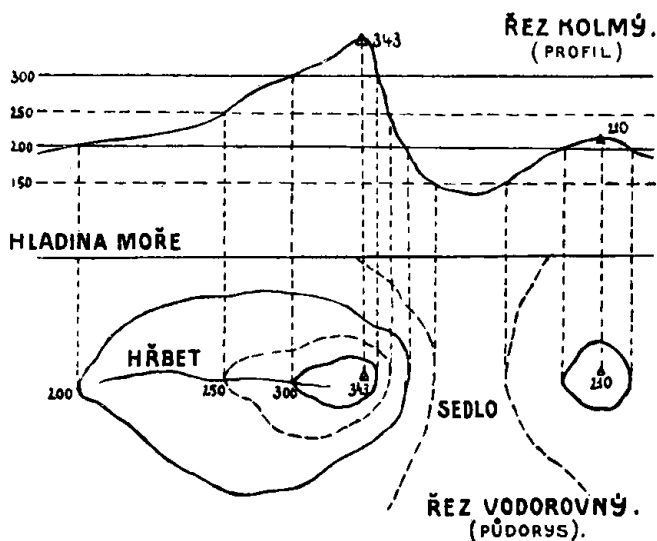
Známe-li měřítko a vštípíme-li si je v paměť, nutno ještě bedlivě si osvojit značky, jimiž jsou zaznamenány rozmanité části půdy a předměty na ní.

Dříve však potřebí se obeznámiti se způsobem, jak se čtou a rýsují hory.

Znázornění hor na mapách.

Hledíme-li z balonu, vzducholodi nebo létadla doů na zemi, nemůžeme rozeznávati přesně hory,

nýbrž toliko lesy, cesty, střechy, řeky, jezera a p. Takový obraz sluje p ů d o r y s e m. Výšku hory důkladně oceňujeme, stojíme-li na jejím úbočí. Obraz vzatý s toho stanoviště nazývá se kolmým řezem, nárysem. Protneme-li v myšlenkách horu a narýsujeme-li přesně dle perspektivy tento kolmý řez, obdržíme profil. Vodorovný řez hory zho-

Obr. 29. Hora znázorněná vrstevnicemi.

tovíme, protneme-li horu rovinou vodorovnou; tím vzniká půdorys.

Chceme-li na plánu znázorniti horu, protínáme ji řadou rovin vodorovných v určitých vzdálenostech a narýsujeme obvody těchto řezů čarami, jež slovu vrstevnicemi. (Obr. 29.)

V r s t e v n i c e je čára, spojující body stejných výšek. Výška tato se počítá od hladiny moře a dle druhu map označují se vrstevnice hustěji nebo řídkěji. Na mapě v měřítku 1: 25.000 naznačují stou-

pání po 10 m různým odstínem, vlasovou (prvních 10 m) počínaje. Na mapě speciální naznačuje se po 50 m vlasovou a sesílenou čarou.

Výška, o které se mluví, je prostou — a b s o l u t n í, t. j. počítanou od hladiny moře. Kdybychom na pláně označili výšku hory od jejího úpatí, byla by to výška poměrná nebo r e l a t i v n í. Proto číslo 1603 na temeně vrchu neznamená, že toto má výšku 1603 nad okolím, nýbrž, že téměř její se vypíná o tolik metrů nad hladinu moře. Výšku hory nad okolím možno na mapě seznati dle počtu vrstevnic od temene do úpatí.

Vrstevnice určují netoliko výšku, ale i s r á z - n o s t hory, neboť tam, kde bok je příkřejší, jsou blíže u sebe, kde je mírný svah, jsou dále od sebe. Mimo to bývá vyznačen sklon hory na mapě čárkami nebo šrafami, které na vrstevnice načrtány kolmo v tom směru, jak voda dešťová po svahu stéká. Čím jsou čárky silnější a hustší, tím je spád větší, čím jsou slabší a řidší, tím je sklon mírnější.

Na rakouských mapách je 10 stupnic šrafů dle soustavy Lehmanovy, nejnižší do 5° — čárky vlasové a řidké, postupně hrubší a hustší při 10, 15, 20° , při 25° jsou čáry hrubší než bílé mezery mezi nimi, konečně při srázu nad 45° čárky úplně spolu splývají.

Na mapách ruských je rovněž 10 stupnic síly šrafových čárek, ale dle Bolotovova způsobu počínají už od 1° , poněvadž v carství tomto převládají roviny nad hornatiny.

Prozkoumání horského svahu je pro pochody věci důležitou. Při stanovení denního pochodu nutno na každé vyvýšení o 300 m přidati hodinu času. Povož může jeti pohodlněji toliko až do vze-stupu 5° . Chce-li obec stavěti silnici na svahu 6° , je povinna v některých zemích vyžádati si k tomu zvláštního povolení. Na svahu 10° mohou vo-

zy i vojsko se pohybovati pouze po silnici, udržované ve velmi dobrém stavu, koňmo však není radno po takové cestě ujížděti tryskem. Na svahu 30° nelze již postupovati v spořádaných řadách.

Mimo vrstevnice a šrafy naznačen jest na mapách gen. štábu jemnou čarou hřbet horstva nebo čára rozvodí a v roklinách a úvozech zjištěno podobnou čarou nejnižší místo, kudy po deštích řine se voda.

Značky místopisné.

Místopisné značky jsou tak voleny, že se obyčejně možno hned domýšleti, co představují. Nad to při četných z nich připojena počáteční písmena slova, značku onu vysvětlujícího, na př. Qu = pramen (německy Quelle). Některé ze značek na mapách ruských a říšsko-německých odchyľují se od rakouských. Na mapách rozměrů drobnějších jsou značky rovněž menší a podávají se namnoze zkratkami. Rozdíly se mohou vystihnouti častým cvikem a dlužno se jim raději přiučovati z mapy samé než z nějaké příručky. Najdeme-li na mapě značku, na jejíž význam se nemůžeme rozpomenouti, učiníme nejlépe, — ovšem dovolují-li nám to okolnosti — odebereme-li se na označené místo a na vlastní oči se přesvědčíme, co představuje.

Nápisy na mapě jsou rozmanitě provedeny, dle velikosti a významu označovaného předmětu, jména vesnic psána drobnými písmeny, měst tlustšími a hlavních měst ještě většími. Příslušné stupnice písma bývají připojovány k záhlaví mapy. Nápisy se kladou vždy rovnoběžně s dolejším okrajem mapy, tedy pravidelně od západu k východu; pouze názvy řek, horských hřbetů, silnic a úžlabí píší se jejich přirozeným směrem a spádem. Budete-li toho dbáti při zdělávání svých ná-

črtů map v přírodě, získají vaše práce velice na jasnosti i vzhledu.

Číslo označují buď počet pevných předmětů, na př. domů ve vesnici, nebo výšku prostou a poměrnou. Stojí-li číslo u trojúhelníku nebo kroužku, neb u osaměle stojícího stromu, kostela, znamená to prostou výšku tohoto bodu nad hladinou moře. Připojeno-li před číslem znaménko + neb —, označuje se tím výše nebo hloubka. Značka místopisná pro úvoz s připojeným — vysvětluje, že na tom místě úvoz nebo roklina je 5 metrů hluboká. Někdy se vůbec ani tato znaménka neuvádějí, když je již z povahy označeného předmětu zřejmo, že se tím rozumí výška, na př. u vrchu nebo hloubka — u studny, propasti a p. Je-li vedle názvu města uvedeno v závorce číslo výškové, znamená to výšku jeho nad hladinou vodní.

Mimo to každý předmět se narýsuje zvláštním způsobem, řeka se vine v záhybech, třeba nesouhlasí do nejmenších podrobností se skutečností, cesty se rýsují prostě čarami a na zatáčkách se zaokrouhlí, průplavy a pole se kreslí čarami prostými, lomenými a pod.

Plány a mapy se často pokládají barvami, čímž se orientace nemálo usnadní.

Vody se naznačují modře, lesy a porostliny tenině zeleně, louky temnožlutě, vinice žlutočerveně, skály červeně nebo načervenalé, sníh bílé s nádechem namodralým, hostince bílé s černými nebo po stranách červenými čarami, šterkované silnice, předměty z kamene nebo ze železa, obydlí všeho druhu červeně.

Místopisné značky na rakouských mapách.

△ 475	Bod pevný {	určený trigonometricky
▽ 170		» astronomicky.
◇ 2183	Vrchol přesně měřený	
◇ 2183	» nepřesně «	
—	Kostel jako stálý bod.	
⊙	Krajský úřad.	
	Okresní úřad.	
	Pošta větší.	
	» menší.	
	Stanice telegrafní.	
☎	Stanice telefonní.	
☑	Zřídlo.	
⊕ Qu.	Pramen vydatný.	
⊕ Q.	» sporý.	
⊕ Br.	Studna vydatná.	
⊕ B.	» sporá.	
⊕ Br	Studna s jeřábem vydatná.	
⊕ B.	» » sporá.	
⊕ Zi.	Cisterna vydatná.	
⊕ Z.	» sporá.	
⊕	Zřídlo lesní.	
⊕	Místo bez vody.	

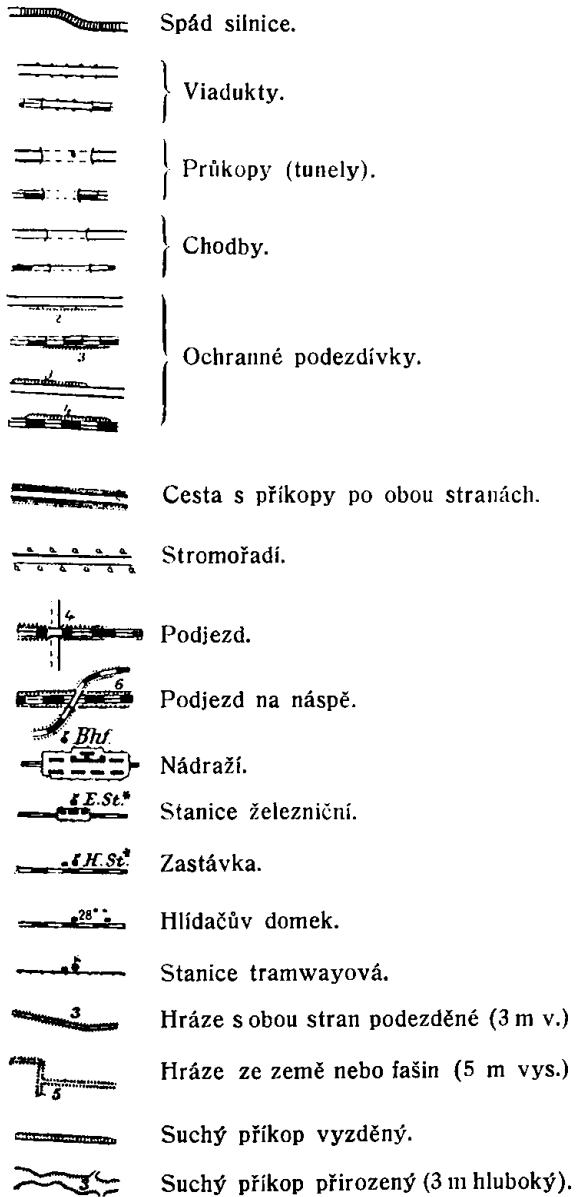
 <i>Höhle</i>	Jeskyně hluboká
 <i>H.</i>	» malá
 <i>Höhle</i>	» s vydatným zřídlem
 <i>H.</i>	» s méně vydatným zřídlem
 <i>Stb.</i>	Lomy kamenné.
 <i>Bgriv.</i>	Doly.
 <i>ö</i>	Kostel s věží.
 <i>†</i>	Kaple.
 <i>ö</i>	Kostel se dvěma věžemi.
 <i>ö</i>	Několik kostelů, číslo u tohoto znamení udává výšku nad úrovní moře.
 <i>ö</i>	Synagoga.
 <i>ö</i>	Mešita.
 <i>ö</i>	} Chaty.
 <i>ö</i>	
 <i>ö</i>	Domy z kamene.
 <i>ö</i>	} Budovy obecné.
 <i>ö</i>	
 <i>ö</i>	Ulice.
 <i>ö</i>	Ulička pro pěší.
 <i>Schl.</i>	} Zámek.
 <i>Schl.</i>	
 <i>ö</i> <i>HH.</i>	Dvůr.
 <i>Kls.</i>	Klášter.

 <i>M.H.</i>	Hostinec.
 <i>Fb.</i>	Továrna.
 <i>W.H.</i>	Zájezdní hostinec.
 <i>J.H.</i>	Myslivna.
 <i>Hgl.</i>	Hájovna.
	Horská chata
 <i>D.M.</i>	Parní mlýn.
	Vodní »
	Větrný »
	Jeřáb, šlapací kolo.
 <i>D.S.</i>	Parní píla.
 <i>S.M.</i>	Vodní »
 <i>Stp.M.</i>	Stoupy vodní.
 <i>Ham</i>	Hamry.
 <i>E.L.A.</i>	Elektrárna hnaná parou.
 <i>E.L.A.</i>	» » vodou.
 <i>H.O.</i>	Vysoká pec.
 <i>D.H.</i>	Drtidlo parní.
 <i>K.O.</i>	Vápenice.
 <i>Z.O.</i>	Cihelna (pec).
 <i>Z.S.</i>	Cihelna (kde se kopá hlína na cihly).
	Body pro pozorování.
 <i>Ruine</i>	Zříceniny veliké.
 <i>R.</i>	» malé.
	Hřbitov.
 <i>A.G.</i>	Staré hroby.
 <i>Dkm.</i>	Pomník.

Orientace.

†	Kříž.
†	Socha.
⊗	Větrný motor.
⊕	Ukazatel cesty, milník.
⊙	Tabulka s nápisem.
┆ ┆ ┆	Sloupy telegrafní nebo telefonní.
•••••	Hranice říšská.
— — — — —	» krajská.
.....	» okresní.
— — — — —	» obce.
• •	Znaky hraničné.
o	
•9 •6 •15	» » číslované.
♣ ♣ ♣	Stromy hraničné.
▬▬▬▬▬▬	Dráha dvoukolejná.
▬▬▬▬▬▬	» jednokolejná, s připraveným místem pro druhé koleje.
▬▬▬▬▬▬	Dráha jednokolejná.
▬▬▬▬▬▬	» úzkokolejná.
▬▬▬▬▬▬	Malodráha.
▬▬▬▬▬▬	Dráha nákladní.
▬▬▬▬▬▬	Silnice (císařská dokonalá).
▬▬▬▬▬▬	Silnice štěrkováná (méně dokonalá)
▬▬▬▬▬▬	Cesta méně dobrá.
▬▬▬▬▬▬	» zanedbaná.
▬▬▬▬▬▬	» polní.
▬▬▬▬▬▬	» pro jízdu.

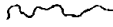
	Stezka pro jezdce.
	» pro pěší.
	} Pěšina místy se ztrácející.
	
	} Dráha ve stavbě.
	
	Cesta ve stavbě.
	} Tramway.
	
	
	Dráha na silnici.
	} Sloupy kilometrové po jed- né nebo po obou stranách } dřevěné. Číslo označuje nápis na patníku kilo- metrovém.
	
	
	
	Znak na změnu silniční šířky.
	Súžení silnice.
	Výhybka.
	Zatáčkou nemůže šestispřežení jezdit.
	Serpentíny.

Řeka více než 50 kroků (X) široká,
kterou není možno přebrodití.

Řeka méně než 50 X široká, kterou
lze přebrodití.

Bystřina, kterou nelze přebrodití.

Bystřina, jež se dá přejíti.

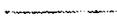
Divoký potok.

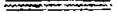
Splavný průplav.

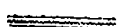
Strouha vyzděná nepřebroditelná.

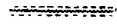
» » přebroditelná.

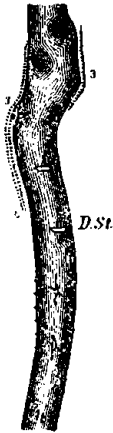
Vodovod nad zemí vyzděný.

» » » dřevěný.

Vodovod podzemní.

Hráze
ochranné

Pažení kamenná.

» dřevěná.

Náplavka z kamene a dřeva.

Podpěří břehu
ze dřeva — z kamene
Zeď pobřežní

Pravidel. spojení paroplavební.

Přístaviště paroplavby.

Splavnost na obě strany
pro lodi i po vodě.

Splavnost pro lodi nákladní.

Malé mosty.

Most pro vodovod (aquadukty).
 Jezero hloubky 367 m, na jeho ostrově
 rostou stromy, šipka ukazuje směr
 odtoku vody, číslice 2 na východním
 břehu poučuje, že je 2 m vysoký.

Stálé a občasné rybníky.

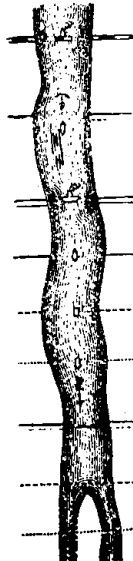

Břeh
 nízký   Znamení běhu řeky.
                  Vodopád.

Hráze.

Břeh
 stinný   Jez kamenný.
                  » dřevěný.

Břeh
 skalistý   Kozy dřevěné, ledolomy
                  před mostem.

Přívoz k převážení vlaků (trajekt).

Most létací (přenosný).

Přívoz parníkem.

Prám pro vozy.

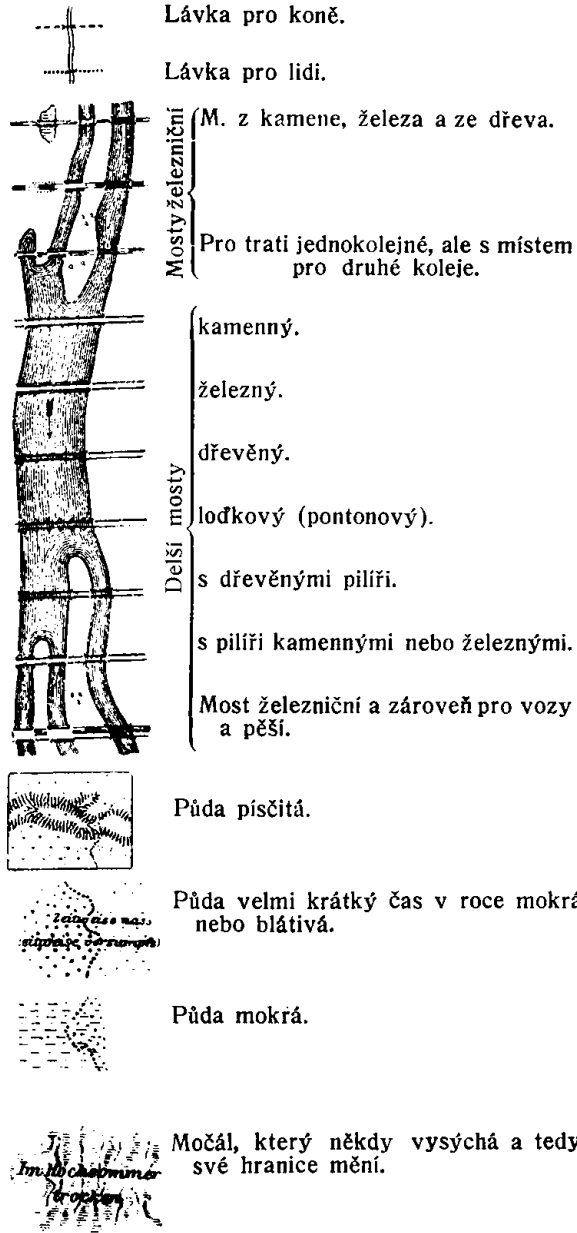
»   »   koně.

»   »   lidi.

Brod pro vozy.

»   »   koně.

»   »   lidi.

Močál, který nikdy nevysychá a hranic svých nemění.

Rašeliniště se salašemi pro sušení rašeliny.

Rákosiny řídké.

Rákosiny velmi husté s hranicemi přesně vymezenými.

Rákosiny v stojaté vodě.

Zahrady ovocné a zelenářské.

Sady s cestičkami.

Porostliny a křoviska.

Propusti pod silnicí.

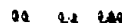
Ojedinelé stromy z daleka viditelné, dobře se hodící za body pro pozorování.

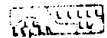
Řady stromů.

Skupiny stromů.

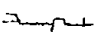
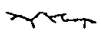
Skupiny stromů z daleka viditelné a zvláště se hodící pro rozhled.

Chmelnice.

Zeď.

Zeď kamenná (1) nepravidelná, (2) sta-
vená podobně jako z cihel.Prkenný plot (parkán) (1) bez kamen-
ných sloupů, (2) s kamennými sloupy.

Živý plot

» » s] jednotlivými vysokými
stromy» » ze stromů hustě vedle sebe
vysázených.

Písmeno H označuje pastvinu nebo step (Heide, Hutweide).
W znamená louku (Wiese). Orná půda se rýsuje čtverečky,
čarami vlasovými, nepřetržitými nebo přerývanými.

Úkoly.

Cvičení na mapě.

Jako nezbytný doplněk k nauce o mapách dluž-
no připojit některé úlohy. Když uhodí nepřízni-
vý čas, mohou se luštit na mapovém listě,
za příznivé pohody řeší se tyto úkoly ve vol-
né přírodě.

1. Co znamená cm a mm na mapě generální,
Srповě a Bělohlovově? Která míra na uvede-
ných mapách odpovídá 1 km?

2. Jak dlouho potřebuje pěší, jezdec, vůz, velo-
ciped a automobil, aby vykonal cestu od budovy
smíchovského nádraží na Zbraslav?

3. Dle zeměpisných značek vyjmenujte česká
jezera, rybníky a údolí, zahrady, vinice a chmelni-
ce, překážky spojení v území (řeky, rybníky, mo-
čály a pod.) a jejich přechody, pohodlnou cestu
do výše horské, kde není železničních drah!

4. Popište dle mapy rybníčnatou pláň třeboň-

skou, rovinu polabskou od Pardubic k Mělníku, hornatinu brdskou!

5. Popište rozhled s temene Kleti!

6. Udejte spád Vltavy od Čes. Budějovic ku Štěchovicům a na Berounce od Plzně k ústí!

7. Vyličte tvářnost půdy po obou stranách Ohře od Žatce k Terezínu!

Cvičení v přírodě.

1. Stanovte polohu chuchelského kostelíka u Prahy dle význačných bodů od něho pozorovaných a přirovnejte jednotlivosti na mapě udané (vesnice, továrny, cihelny, lomy) s jejich polohou v přírodě!

2. Určete strany světové, stojíce na vyšehradských hradbách dle hodinek, magnetické stříelky, postavení slunce a dle mapy!

3. Zjistěte pravděpodobnou vzdálenost z Moravské Ostravy pochodem do Místku a přirovnejte dle vlastních zkušeností k údajům na mapě!

4. Které předměty a tvárnosti půdy nejsou uvedeny na generální mapě na cestě od Bruské brány do Roztok? Které předměty jsou na mapách ve větším měřítku označovány, než se jeví dle skutečnosti a z jakého důvodu se to děje? (Silnice, obce a pod.)

5. Doma prostuduje se dle mapy některý z obvodů, kam se má vycházka podniknouti. Po té se pochod provede, ke konci opět se vezme mapový list, aby se zjistilo, v čem se obraz v mysli vytvořený dle podaného nákresu lišil od skutečnosti. Při cvičení má se pokračovati od malých obvodů, kde málo předmětů zaznamenáno, k nerovným, různými tvárnostmi půdy a předměty se hosičím.

6. Dle mapy konají junáci výlet do okolí Bělé a na Bezděz; každých patnácte minut jest jiný

člen družiny vůdcem, aby svou schopnost osvědčil; takto nejspíše docílíme pozornosti všech.

7. Podobné cvičení provedeme po předcházejícím prostudování mapy na př. v okolí Brna, ale mapy nepoužíváme.

8. Zhotovíme si jednoduché náčrtky při pochodu na delší vycházce podél některé řeky.

Bylo by však naprosto nesprávně, abyste se tak úzkostlivě mapy přidržovali, že se neodvážíte bez ní volnějšího pohybu. Mapa má nám býti rádcem a vůdcem, nesmíme se však snižovati za jejího otroka.

III. oddíl:

Signalisování.

Úvod. Viditelné signály. Morseova abeceda. Signalisování vlajkou. Signalisování dvěma vlajkami. Dorozumívání pomocí paže. Zvláštní znamení. Signalisování ohněm a dýmem. Heliograf. (Sluneční telegraf.) Semafor. Slyšitelné signály. Povelý píšťalkou. Šifrované zprávy. Doručování zpráv. Pokyny vůdcům.

Úvod.

Signalisovati znamená rychle zasílati (telegrafovati) zprávy pomocí smluvených znamení do dále. Koráb blížící se za bouřlivého počasí ke skalnatému pobřeží potřebuje dorozuměti se s lidmi na pevnině neb majáku, aby vyslán byl na jeho palubu zkušený lodivod, vojsko uzavřené v pevnosti potřebuje se smluviti přes hlavy nepřítel s blížící se pomocí k společnému útoku, vlaku blížícímu se po trati musí stanice sděliti, je-li trať v stanici volna atd.

Již staří Řekové oznámili prý dobytí Troje do vlasti tím, že zapalovány byly velké-ohně postupně na návrších. Téhož způsobu užívali naši chrabří Chodové, když ohrožoval nepřítel naši vlast. (Viz Al. Jiráskův článek »Na pohraniční stráž.«.)

Signály, znamení neboli návěsti naše budou buď viditelná neb slyšitelná. Ani v moderní době, kdy elektrickým telegrafem a telefonem můžeme se dorozumívati s místy celé zeměkoule, nepozbyly tyto svého významu. Nelze všude docíliti spojení dráty, zřizovati telegrafii bez drátu neb zavěsti

dorozumívání poštovními holuby. Předností našeho signalisování jest, že je ze všech způsobů nejlevnější a nezůstává nás na holičkách, ani když byly telegrafní linie živelní pohromou neb nepřítelem přerušeny.

Viditelné signály.

Znamení můžeme dávatí vlajkou, na menší vzdálenosti, ve dne též kouřením z ohňů, dále světlem slunečním, jež v podobě dlouhých i kratších blesků pohyblivým zrcadlem vrháme do dálky, pomocí pohyblivých ramen upevněných na tyči neb pažema (semafor), v noci na blízko i dálku ohněm, lucernou neb raketou a j.

Angličan, kapitán John Smith před 300 lety byl jeden z prvých, jenž začal užívati signálů k vyjádření slov. Odsuzoval vzájemné boje křesťanů s křesťany a proto vstoupil do vojska rakouského, jež bojovalo proti Turkům. Vymyslí celou soustavu výstražných znamení hořícími pochodněmi, jež znamenala různá slova. Od něho naučili se signalisování i rakouští důstojníci a s výhodou této schopnosti častěji během války použili.

První telegraf zřízený ke konci 18. století zakládal se též na viditelných znameních. Dávala se pomocí dvou pohyblivých ramen na vysokých stožárech od stanice k stanici mezi Paříží a Lillem ve Francii. Tento telegraf, jež v Anglii doplnili si znameními lampami za noci, udržel se, až zdonalilo se telegrafování elektřinou.

Morseova abeceda.

Sdělování zpráv na dálku děje se pomocí b o d ů a č á r e k, jež různým způsobem sestaveny znamenají jednotlivá písmena a číslice. Abeceda tato má název svůj po americkém vynálezci, malíři S.

F. Morseovi, jenž zdokonalil telegraf elektromagnetický.

Písmena:

a •—	n —•
ä •—•—	ň —•—•—
á •—•—•—	o —•—•—
b —•••	ö —•—••
c —•—••	p •—•—•
d —••	q —•—•—
e •	r •—••
é ••—•••	s •••
f ••—••	t —
g —•—•	u ••—
h ••••	ü ••—•—
ch —•—•—	v •••—
i ••	w •—•—
j •—•—•	x —•••—
k —••—	y —••—•—
l •—••	z —•—••
m —•—	

Číslice:

1 •—	6 —••••
2 ••—	7 —•••
3 •••—	8 —••
4 ••••—	9 —•
5 •••••	0 —

Znaménka:

Tečka (.) •••••
Čárka (,) •—•—•—
Středník (;) —•—•—•
Dvojtečka (:) —•—•—•••
Otazník (?) ••—•—••
Vykřičník (!) —•—•—•—

Pomlčka (-) —••••—
Závorka ( ) —•—•—•—
Uvozovky („“) •—••—•
Křížek (+) •—•—•

Zvláštní znamení pro signalisování:

»V o l á n í« (stanice volá druhou, že jí chce sdělití depeši): —•—•— a volá tímto způsobem

Obr. 30. Signalisování vlajkou. Základní postavení.

tak dlouho, až se ozve druhá stanice, buď »výzvou« k poslání zprávy neb žádostí, aby sečkali.

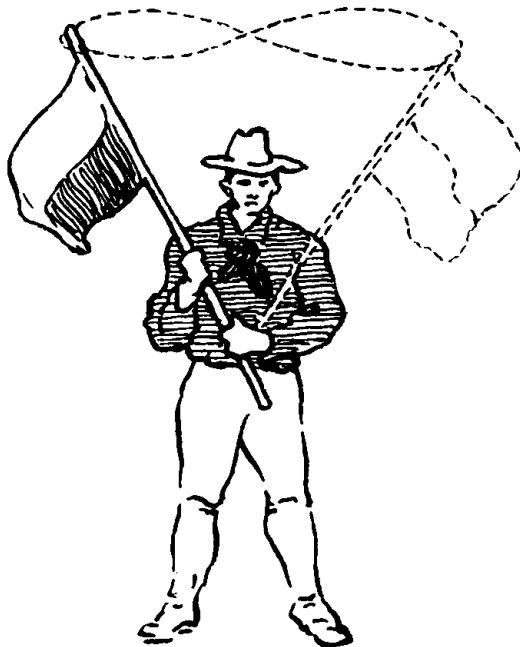
»V ý z v a k p o d á n í«, (když došlo volání, protějščí stanice sděluje, že jest připravena) —•—•—

»Sečkejte« (Volaná stanice nemá právě času)
 •—•••

»Omyl« nebo »přerušeni« hlásí se: . . . . .
(atd.)

»Konec« ... — . —

Těchto znamének užívá se při telegrafování v Rakousku i při mezinárodních stycích.

Obr. 31. Signalisování vlajkou. Bod.

Každý junák musí znáti Morseovu metodu dorozumivací a naučiti se jí přesně a rychle užívatí. V táboře a často i v životě přijde vám velice vhod, mnohý snad použije schopností tu nabytých k svému budoucímu životnímu povolání.

Signalisování vlajkou.

Bod i čárku sdělujeme na dálku kratším neb delším mávnutím vlajkou.

Barva vlajky musí se dobře odrážeti od pozadí. Nejčastěji použijeme vlajky červenobílé, jež doporučuje se zejména při neurčitém pozadí; při tmavém pozadí, na př. stojíme-li ve stínu okraje lesa, užijeme vlajky bílé, při světlém pozadí temně modré, při modravé mlze žluté.

Vlajky zhotovíme si sami ve velikosti 50—75 cm do čtverce a připevníme je na hole, jež jsme opatřili vruby, aby tkanice po nich se nesmekaly.

K signalisování vlajkami budeme užívati zpravidla tři hochů pro každou stanici. První z nich zapisuje přečtená znamení (»písař«), druhý čte a písaři oznamuje všechna znamení, jež protější stanice sděluje (»pozorovatel«), třetí má v ruce vlajku a odpovídá dle potřeby znameními (»ukazovatel«).

Máme-li na stanici jen dva hochy, první zapisuje, druhý dává znamení i čte signály stanice protější. Stačí ovšem i jedna osoba na každé stanici.

Před signalisováním nikdy si s vlajkou nepohráváme, aby protější stanice nebyla uvedena v omyl.

Signalisování děje se ze »základního postavení. (Obr. 30.) Jest to stoj rozkročný; vlajku držíme šikmo vzhůru, takže tvoří žerď vlajky úhel asi 30° s kolmicí; vlajka je volně rozvinuta. Ruce jsou při tom u prsou.

»B o d«. Vlajkou mávneme rychle do téhož postavení před pravé rameno a ihned zase zpět do postavení základního. Při tom špička žerďe opisuje osmičku, čímž docílíme, že vlajka je stále rozvinuta. Počítáme při tom: »Jedna, dvě«. (Obr. 31.)

»Č á r k a.« Ze základního postavení rychle mávneme vlajkou tak daleko na druhou stranu, až se špička tyče téměř dotkne země a po krátké přestávce rychle opět se vrátí do původního postavení. Počítáme při tom: »Jedna, dvě, — tři, čtyři.« (Obr. 32.)

Celé písmeno neb číslici signalisujeme bez delšího prodlení v základním postavení. J e d n o t l i v á p í s m e n a v s l o v ě oddělujeme přestávkou v základním postavení po dobu čtyř bodů, u k o n ě n í s l o v a označíme tím, že vlajkou mávneme ze základního postavení přímo do předu až k zemi.

Obr. 32. Signalisování vlajkou. Čárka.

Vlajku necháme skloněnu k zemi, až protější stanice nám odpoví, že signalisovanému slovu porozuměla. Děje se to mávnutím velkým kruhem před tělem. Když jsme zahlédli toto znamení, zaujmeme opět postavení základní a signalisujeme další slovo.

Mávání vlajkou děje se z prava na levo, neb opačně, neboť vždy zaujmeme to postavení zá-

kladní, které při větru právě panujícím jest výhodnější.

Ukončení celé zprávy označuje se trojím mávnutím vlajkou velikými kruhy před tělem.

Příklad: Vůdce, jenž s jednou družinou dlí na vrchu, chce sděliti druhé družině, jež je na jiném kopci čtvrt hodiny odtud vzdáleném, že hra je skončena a že mají se vrátiti do tábora. Bude tudíž signalisovati dvě slova: »Konec. Tábor.«

Jeden z hochů přiváže na svou hůl vlajku, zaujme základní postavení a volá: — . — . —

Druhá družina povšimla si, že chystají se k signalisování, připraví se rovněž a vyzve k podání zprávy: — . —

První družina (podací stanice) začíná:

Vůdce řekne ukazovateli napřed celé slovo a na to mu je diktuje po hláskách: »Konec — — k«.

Ukazovatel: — . —

Vůdce: »o«.

Ukazovatel: — — —

Vůdce: »n«

Ukazovatel: — .

Vůdce: »e«

Ukazovatel: .

Vůdce: »c«

Ukazovatel: — . — .

Vůdce: »Slovo«.

Ukazovatel mávne vlajkou kolmo před sebe dolů.

Na přijímací stanici:

Pozorovatel čte: »k«

Písař (poznamená si): k

Pozorovatel: »o«

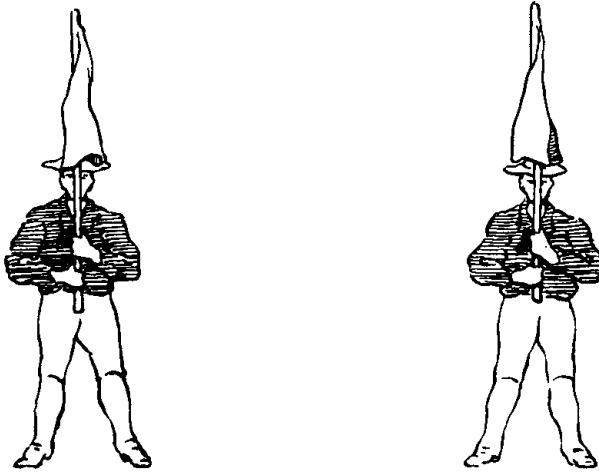
Písař: o

Pozorovatel: »n«

Písař: n.

Pozorovatel: »e«

Písař: e
 Pozorovatel »c«
 Písař: c
 Pozorovatel: »Slovo«.
 Písař čte: »Konec«. Na znamení, že porozuměli
 významu tohoto slova, volá na pozorovatele:
 »Rozumím!«

Obr. 33. Signalisování dvěma vlajkami. Základní postavení.

Ukazovatel: Opíše vlajkou velký kruh před tělem.

Na podací stanici hlásí pozorovatel spatřiv toto znamení: »Porozuměli«, načež vůdce řekne slovo další: »Tábor — — — t«, jež se pak signalisuje a přijímá na protější stanici jako slovo dřívější.

Po ukončení tohoto slova vyčká vůdce odpovědi přijímací stanice a když vidí, že porozuměli, řekne: »Konec depeše«, což ukazovatel sdělí trojím mávnutím velkými kruhy.

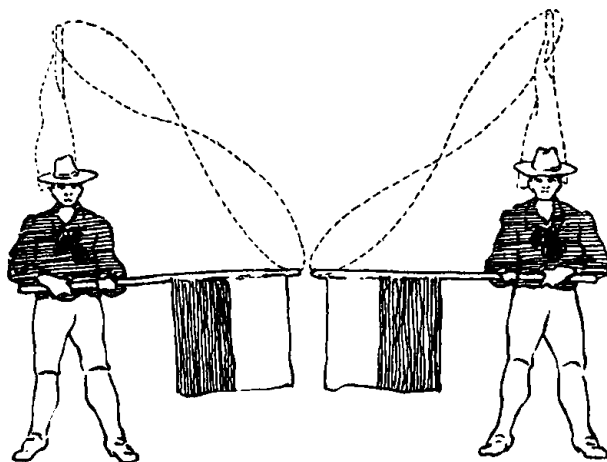
Neodpoví-li protější stanice znamením »R o z - u m í m«, neb telegrafuje-li: O m y l (.....), je nutno právě sdělené slovo opakovati. Zmýlila-li se

stanice podací, dá sama znamení »Omyl« a telegrafuje pro jistotu znovu poslední slovo správně signalisované.

Signalisování dvěma vlajkami.

Signalisujeme-li na veliké vzdálenosti, neb je-li vzduch málo průzračný, užijeme k zasílání depeší

Obr. 34. Signalisování dvěma vlajkami. Bod.

raději dvou vlajek na každé stanici; budou tudíž na každé stanici dva ukazovatelé.

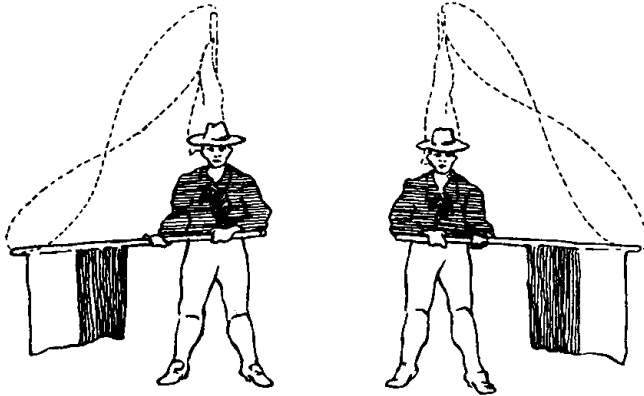
»Základní postavení«: Ukazovatelé stojí as na 4 metry od sebe ve stoji rozkročném, drží vlajky svisle v rukou. (Paže jsou pokrčeny.) (Obr. 33.)

»Bod«: Oběma vlajkami současně mávne se dovnitř (jeden proti druhému) a ihned vrátí se opět do základního postavení. Špičky obou žerdí opisují osmičku. (Obr. 34.)

»Čárka«: Oběma vlajkami mávne se současně ze základního postavení zevnitř (od sebe)

a ihned opět vrátíme se do základního postavení. (Obr. 35.)

Jest třeba, aby oba ukazovatelé přesně a stejně pohyby vlajkami prováděli. Ostatní pravidla platí tu jako při signalisování jednou vlajkou.

Obr. 35. Signalisování dvěma vlajkami. Čárka.

Dorozumívání pomocí paže.

Na menší vzdálenosti, zejména v případech, kde nelze použití vlajek, domluvíme se pomocí pohybů paže Morseovými značkami. Způsob tento jest výhodný, zejména chcete-li se domluvit se soudruhem při plížení se ke zvěři, již nechcete slovem neb výkřikem poplašiti. Vojíní, kteří pomocí zákopů dostali se v největší blízkost nepřitele, smlouvají se rovněž těmito znameními.

Signalisování provádí se tu obyčejně v lehu a znázorňuje se:

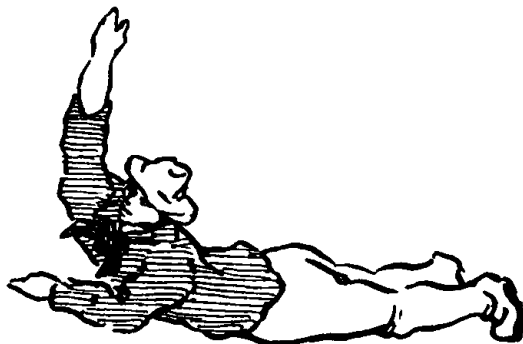
B o d: Paže napiata je svisle vzhůru, (Obr. 36.)

Čárka: Paži napneme vodorovně. (Obr. 37.)

Při posledním pohybu dbáme vždy, aby jej mohl čísti ten, s kým se dorozumíváme, tudíž nenapínáme paži proti němu, nýbrž stranou.

Rozhovor začínáme tím, že zvedneme svisle paži a vyčkáme v této poloze, až nám soudruh odpoví stejným znamením, načež položíme paže na zem.

Každé ukončené slovo ohlásíme mávnutím pěsti před obličejem a vyčkáme, až se nám stejným způsobem odpoví, že soudruh naší zprávě poroz-

Obr. 36. Dorozumívání pomocí paže. Bod.

uměl. Konec rozmluvy ohlašujeme trojím mávnutím pěstí před obličejem. »Omyl« ohlašujeme opětovným máváním rozpiaté ruky před obličejem.

Při psaní těchto znamení označujeme / bod, — čárku, ○ ukončení slova (mávnutí pěstí před obličejem).

Zvláštní znamení.

Mnohé povely však netřeba dávatí slovy neb sdělovatí je znameními za pomoci Morseovy abecedy. Stačí mnohdy zcela jednoduchý p o k y n rukou, jež zřetelně praví druhu: Pojď ke mně! Zůstaň státi! Lehni na zem! a pod.

Máváme-li rychle před obličejem dlaní, po příp. ještě zavrtíme hlavou, každý ví, že pravíme tím: »Nikoli.«

Paže neb vlajka ve výši pohybující se se strany na stranu v plném rozsahu paží znamená zřetelně rozejítí se.

Mává-li vůdce rychle paží k sobě, máme přiraziti k němu.

Nerozumíme-li znamení a stojíme klidně, vůdce vidí, že musí je opakovati neb jinak své přání znázorniti.

Paže neb praporec svise nad hlavou znamená »Stůj!«

Vůdce může býti při těchto cvičeních též značně vzdálen od své družiny a zadním neviditelný;

Obr. 37. Dorozumívání pomocí paže. Čárka.

znamení jeho v tom případě opakují junáci roze-stavení mezi vůdcem a oddílem (spojky).

Angličtí skauti při svých hrách dávají si ještě tato znamení pomocí svých holí:

Hůl vodorovně držaná nad hlavou: menší oddíl nepřátel v dohledu.

Zvedá-li hůl do této polohy a spouští-li ji zpět: nepřítel v dohledu, ale daleko.

Provádí-li tento pohyb rychle: nepřítel v dohledu blízko.

Tyč svise vzhůru nad hlavou: není nepřítel.

Signalisování ohněm a dýmem.

Skauti celého světa užívají k signalisování ohňů a to planoucích za noci, dým vydávajících za dne.

O heň vydávající hojně dýmu získáme, když na oheň, jenž se řádně rozhořel, nahneme syrového chrastí, čerstvé trávy, listí neb vlhkého sena. Sloup dýmu přerušujeme tím způsobem, že zakrýváme jej navlhčenou plachtou neb pokrývkou. Přerušování vykonávají dva junáci stojící na protějších stranách ohniště a to tak, že přerušují sloupec dýmu vždy buď na krátkou neb dlouhou dobu. Krátký sloup dýmu — pokrývka odstraní se asi na 2 vteřiny, načež zakryjeme oheň na 8 vteřin; dlouhý sloup — dým stoupá volně po 6 vteřin.

Z těchto znamení můžeme dle Morseovy abecedy sestavit písmena a číslice, neb uijeme smluvených znamení pro určité povely. Jsou to na př.: Tři volně za sebou následující sloupy dýmu = postupujte! — Střídavě krátké a dlouhé sloupce = nebezpečí. — Několik krátkých = pojdte sem! — Stálý sloup dýmu = zastavte! a j.

Plápolající oheň rozděláte si ze suchých větví, chrastí, slámy a do pyramidy sestavených polen. Dlouhá a krátká zazáření ohně znamenají totéž, co znamení dýmem neb vlajkami ve dne. Dva junáci drží pokrývku před ohněm, to jest mezi ohněm a těmi, jimž zprávy chceme zaslati, takže tito nevidí ohně, až když začneme signalisovati. Na to spustíme pokrývku pro krátké znamení, co bychom napočítali dvě doby, pro dlouhé šest dob, tedy stejně jako při signalisování dýmem, avšak zakrytí ohně trvá při signalisování ohněm vždy pouze po čtyři doby.

Oddělování jednotlivých slov naznačíme delší přestávkou.

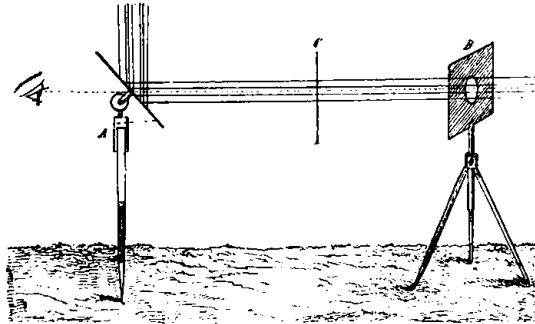
Místo ohňů tohoto druhu můžeme užiti též luceren, jež střídavě zakrýváme a odhalujeme; na majácích a lodích užívá se též silných zdrojů elektrických. Pro naše cvičení a hry stačí kapesní elek-

trická lucernička, jejíž světlo lze pohodlně přerušovati. Každá družina mívá ji ve své výzbroji.

Heliograf.

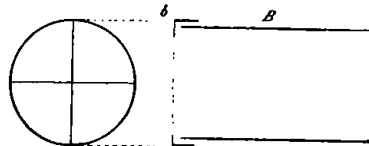
(Sluneční telegraf.)

Do země zarazí se svislá tyč A. (Obr. 38.) Ve vzdálenosti 3—5 m. umístí se přenosná papírová,

Obr. 38. Heliograf. (Sluneční telegraf.)

plechová neb dřevěná bílá deska s kruhovým otvorem B (10 cm. prům.). Konec tyče A a otvor B musí býti v jedné přímce se stanovištěm druhé

Obr. 39. Válec k heliografu.

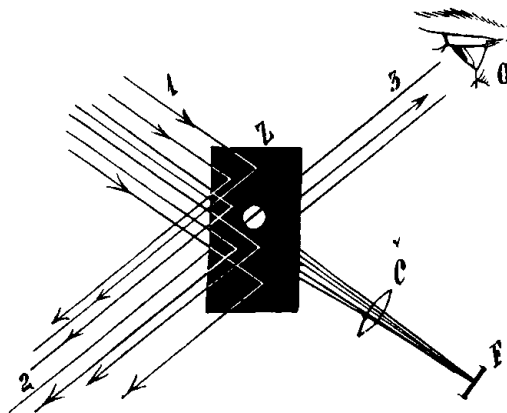
družiny ve vzdálenosti několika (5—15) km. Na hořejší konec A nasadí se pak dutý válec s otáčivým zrcadlem, kterým možno sluneční paprsky odraziti tak, aby procházely otvorem B. Zrcadlo (obyčejné) má rozměry asi 15×20 cm.

Telegrafuje se tak, že se v chod paprsků po kratší neb delší dobu vkládá neprůhledná deska C (papírová, dřevěná). Také možno skládat barevné (červené) sklo.

Delšími a kratšími blesky telegrafujeme body a čárky jednotlivých písmen abecedy Morseovy.

Dokonalější metoda je tato:

Zrcadlo nasazené na A má uprostřed nalepený kotouček bílého papíru (anebo lépe skvrnu, uděla-

Obr. 40. Heliograf na větší vzdálenosti.

nou bílou barvou). Místo desky B se tu hodí válec (papírový) (Obr. 39.), na který možno nasaditi příklop b, potažený bílým papírem. Válec B může míti i malé rozměry, na př. 3—5 cm. prům.

Nejprve zařídí se konec kůlu A a B do jedné visury s druhou partou. Pak se nasadí příklop a zrcadlem se odrazí paprsky sluneční tak, aby uprostřed víka vznikla tmavá skvrna, odpovídající bílému kotouči na zrcadle. Po celou dobu telegrafování se udržuje skvrna uprostřed víka B. Vzdálenost A, B v tomto případě může býti i až 3 m. Samozřejmě musí býti na stanoviště dru-

hé družiny viděti z místa A. Ale stačí, když vyvolí si parta B význačnou posici na př. vrchol kopce, vzdálený, dobře viditelný domek, osamělý strom, ovšem předem u m l u v e n ý. Paprsky sluneční nejsou rovnoběžné, ale vyplňují kuželový prostor o vrcholovém úhlu $\frac{1}{2}^{\circ}$; má tu-

Obr. 41. Angličtí skauti signalisují heliografem.

díž ve vzdálenosti 12 km. světelný kužel průměr 100 m., ve vzdálenosti 24 km. průměr 200 m., takže stačí orientace podle dobré mapy.

Pro větší vzdálenosti uijeme s výhodou úpravy naznačené na obr. 40.

Na zadní straně zrcadla odstraní se nátěr i amalgam, takže vznikne kruhový průhledný otvor ve skle (průměr 2—4 cm.). Sluneční paprsky, dopadající na zrcadlo Z směrem 1, odrážejí se od zrcadla směrem 2 na stanoviště druhé party. Aby bylo

možno viděti, kam sluneční paprsky dopadají, k tomu je další úprava přístroje.

Část paprsků slunečních projde otvorem v zrcadle a dopadne na spojku Č. V ohnisku postaví se nejlépe sádrová deska (kulička) co možná bílá. Od ní se rozptýlené světlo odrazí zpět čočkou a směřuje zase k otvoru. Na skle se však část těchto paprsků odrazí směrem 3. Oko O hledící ve směru paprsků 3, otvorem spatřuje část krajiny ja s n ě j i osvětlenou. Přístroj zařídí se tak, aby stanoviště druhé party bylo právě uprostřed osvětleného pole. Signály dávají se zacláněním po delší neb kratší dobu.

Úmyslně uvedli jsme tuto partii podrobněji, aby se ukázalo, jak poznatků nabytých ve škole mohou junáci při životě v přírodě prakticky zužitkovati. Angličtí skauti užívají k signalisování toho druhu jednoduchých přístrojů, jaký viděti je na obr. 41., i aparátů složitějších.

Semafor.

Signalisování semaforové provádí se buď pomocí jednoho neb dvou pohyblivých ramen upevněných na stožáru, neb pomocí paží. U každé železniční stanice vidíme státi jednoduché semafore; složitějších užívá se na mořských lodích, majících a povětrnostních (meteorologických) stanicích.

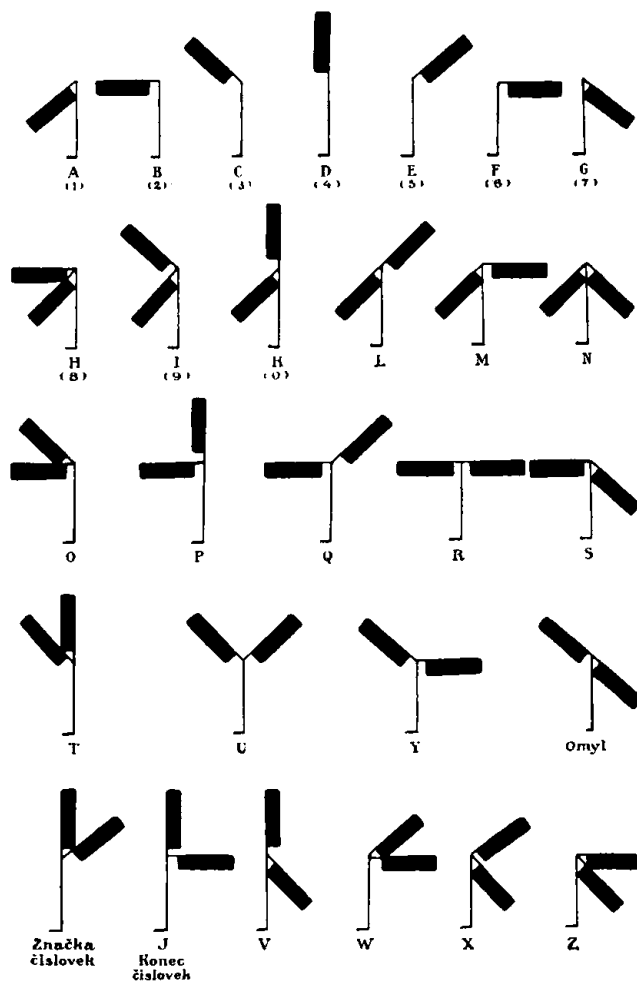
Podávání zpráv děje se tu rychleji než vlajkami a je snadné k učení. Na obrázku zdá se nám složitější, než ve skutečnosti jest. (Obr. 42.)

Pro snažší zapamatování povšimněte si, že A až G provádí jedna paže pohybujíc se do kruhu,

H až N (vyjma J) — pravá paže, má polohu písmene A, druhá se pohybuje do kruhu,

O až S pravá paže má polohu písmene B, kdežto levá se pohybuje jako dřívě,

T, U, Y pr. paže v poloze C, levá pohybuje se k dalším bodům postupně, až po značku »Omyl«;

Obr. 42. Značky semaforové.

při vytvoření značky číslovek, písmeno J (0) a V je pr. paže v poloze písmene D.

Při písmenech W, X, Z jest pr. paže v podobě pís. E.

Písmena od A do I znamenají číslice 1—9, K

Obř. 43. Skaut signalisuje semaforovými značkami písmeno V.

nulu, když jste učinili před tím značkú číslovku. Kdykoli na signální stanici objeví se tato značka, víte, že další značky znamenají číslice. Konec řady číslic ohlašuje se připojením značky

písmene J. Správnost číslic se pravidelně kontroluje tím, že přijímací stanice je opakuje (teprve po ukončení celé řady číslic).

Kdyby byly opakovány chybně, udělá podací stanice značku »o m y l«, přijímací stanice odpoví

Obr. 44. Signalisování na stromě.

týmž signálem a stanice podací signalisuje dotyčné číslice ještě jednou.

Nemá-li signalisované slovo smyslu, písař řekne: »Chyba!« a pozorovatel zastaví další signalisování vodorovným rozpjetím paží (písm. R.). Je to zároveň žádost za opakování, jež potvrdí podací stanice písmenou J, načež přijímací stanice sdělí poslední slovo, které správně četla. Od něho počne podací stanice znovu.

Posíláte-li zprávy semaforové pomocí paží, jste obráceni v tom směru, kde mají čísti vaše zprávy,

a zajisté použijete na větší vzdálenost vlajek, aby znamení vaše byla zřetelnější. (Obr. 43.) Než začnete signalisovati, zůstanou vlajky svěšeny.

* * *

Není vždy třeba, často ani není možno signalisovati těmito značkami slabiku za slabikou. Často ztráta několika vteřin byla by osudnou. Dlouhé výklady nahradí i tu pohyb paže, posuněk neb vlastní příklad vůdcův.

Dle potřeby užijeme k signalisování vyvýšených míst, stavení, se svolením vůdců i vysokých stromů. (Obr. 44.)

Slyšitelné signály.

V občanské válce severoamerické zpozoroval kterýsi důstojník, že hlavnímu jejich voji hrozí nebezpečí neočekávaného přepadení. Nemohl se k vojsku svému dostat, neboť dělila jej široká, rozvodněná řeka. Mimo to rozpoutala se bouře s prudkým lijákem. Napadla jej však dobrá myšlenka. Použil opodál stojícího parního stroje, v němž rychle rozdělal oheň a dlouhými a krátkými zvuky jeho píšťaly upozornil své přátele na sebe. Ti povšimli si nápadných zvuků, odpověděli polnicí, načež pomocí Morseových značek je varoval před nebezpečím okamžiku. Tak uchránil 20.000 mužů svého vojska náhlého přepadení.

Domorodci v některých krajích Afriky mají podobná smluvená znamení, jež sdělují si na dálku údery na buben.

Slyšitelných signálů užívá se i v námořnictví a to ve formě zvonů uváděných do pohybu mořskými vlnami, jichž smutné, hluboké tóny dávají kapitánu výstrahu před mělčinami, neb ve formě signalového děla, jehož výstřely následují po sobě v rychlosti 2 vteřin a konečně ve formě parních píšťal, si-

ren a výtrub, jimiž lodi dávají si znamení při setkání na moři neb při mlze, aby nenastala srážka. (Výtruby houkají vždy 20 vteřin v každé minutě, pokud mlha nepřejde.)

Povely píšťalkou.

Každý vůdce družiny, po případě každý junák má si opatřit píšťalku. Nosí ji na šňůrce zavěšenu. Každý junák musí znáti následující povely a signály, aby mohl se dle nich řídit:

Jeden dlouhý zvuk: Ticho! Pozor!

Dvě dlouhá písknutí: Rozejít se a ku předu!

Dvě krátká písknutí: Sejít se! (Sraz!)

Střídavě zvuky krátké a dlouhé: Na svá místa! Pozor na vše kolem!

Tři krátké, jeden dlouhý zvuk: Vůdcové družin k veliteli!

Povelů píšťalkou daných nutno okamžitě uposlechnouti a zanechat ihned každé práce neb závavy.

Velitel dává povely trubkou. Junáci používají píšťalek jen pro dorozumívání se na větší vzdálenosti. Pro sdělení složitější používají při tom také Morseových znamének.

Šifrované zprávy.

Při některých našich hrách mohou protivníci sledovati naše znamení, přečísti je a obsahu jejich použití v náš neprospěch. Stejně dělo by se jistě často i ve válce. Abychom tomu zabránili, použijeme tajného písma. Budeme posílati zprávy šifrované. Způsob šifrování musíme ovšem předem si smluviti s těmi, jimž zprávy posíláme, aby mohli naši šifrovanou korespondenci si přečísti (dešifrovati).

Tento způsob posílání zpráv jest velmi starý. Užívali ho již staří Řekové a Římané, a užívá se

ho podnes pro důležitá sdělení státní, jež nutno telegrafovati, neb pro dopisy, jež by mohly padnouti do rukou nepříteli.

Způsobů šifrování jest veliký počet. Pro naše hry stačí některé z jednodušších. Slavný vojevůdce římský Caesar užíval prostého z a m ě ň o v á n í p í s m e n. Každá písmena psala se některou jinou písmenou.

Jiný jednoduchý způsob jest š i f r a v o k á l n í. Abecedu o 36 písmenech napíšeme do čtverce v libovolném pořádku. Hořetí stranu (z á k l a d n í č á r u) označíme samohláskami a, e, i, o, u, y, le-ovou svislou stranu (č á r u p o m o c n o u) hláskami y, u, o, i, e, a.

	a	e	i	o	u	y
y	m	a	l	e	s	h
u	ž	š	f	p	i	d
o	ř	v	n	y	c	x
i	b	í	ú	á	q	o
e	g	z	r	ch	t	k
a	i	č	ů	ď	u	é

Chceme-li napsati slova »Královská Praha«, přešifrujeme je takto: K = ey (napřed poznamenejeme písmeno na pomocné, potom na základní čáře), r = ei, atd.

eyeiioyiiiyoeyueyioeuiyeyyye = Královská Praha

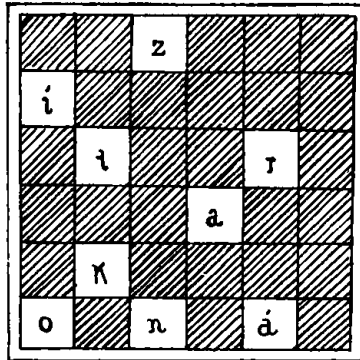
Kdo čte (dešifruje) tuto depeši, začne takto: Na pomocné čáře vyhledá si písmeno **e**, na základní y a jím odpovídající písmenu. Tak obdrží první písmenu zprávy — **k**.

Abychom nezasvěcenému stížili čtení zprávy, vkládáme libovolně mezi samohlásky různé sou-

hlásky. Kdo zná klíč této šifry, to znamená, kdo jest zasvěcen do způsobu tohoto šifrování, ovšem nepovšimne si těchto souhlásek. Také možno napsati zprávu opačným pořadem písmen a j.

Jiný způsob šifrování jest pomocí mřížky. (Obr. 45.) Čtverec z tuhého papíru rozdělíme

I.

Obr. 45. Mřížka.

čtvercovou sítí a čtvrtinu čtverečků tím vzniklých vystřihneme. Vystřihovati musíme tak, aby zakryla celou plochu velkého čtverce, když jsme jej postupně položili i na ostatní strany.

Zpráva: Zít ra konáme vycházku do lesů u Karlova Týna napsána pomocí této mřížky vypadá takto:

```

r d z o l l
i o m v e e
a t s v r t
y ů ý a u ch
n k á a r k
o k n a á u

```


Depeše přepsaná: rdzolliomveeatsvrtyúýauch-nkáarkoknaáu.

Komu posíláme takto sepsanou zprávu, musí míti stejnou mřížku jako my. Do čtverce velikosti mřížky sepiše si písmena depeše do řádek po šesti, načež přiloží mřížku tak, aby I. byla nahoře a snadno přečte začátek zprávy.

Je-li zpráva delší, otočíme mřížku opět do polohy I. a pokračujeme v psaní. Zasněžený ví, že prvních 36 písmen musí si sepsati do prvního čtverce, dalších 36 pro druhý atd. Můžeme si také vystřihati mřížky o větším počtu čtverečků. Zprávu píšeme buď v přirozeném pořádku hlásek, od konce, neb přešifrujeme si ji před napsáním do mřížek ještě některým dříve uvedeným způsobem.

Junák má znáti tyto způsoby tajné korespondence, není však třeba, aby tím zbytečně marnil čas. Stačí, použije-li občas tajné korespondence k zasilání některých zpráv při hrách.

Doručování zpráv.

Při doručování důležitých listin nutno dbáti co největší opatrnosti a prozíravosti. Generál Baden-Powell obdržel první zprávu o naprosto nepředvídaném útoku Burů na město Mafeking takto: L'omoroдец jihoafrický doručil mu hůl, řka, že jí posílá kterýsi bílý muž z Transvaalu. Baden-Powell tušil ihned v daru něco neobyčejného, ohledal bedlivě hůl a našel v ní pečlivě ukrytý, v kuličku sbalený list. Neznámý přítel sděloval mu v něm úmysl Burů oblehnouti Mafeking i počet mužů, koní a děl nepřátelských.

Během obléhání donášeli zprávy domorodci, kteří snáze prošli buruskými strážemi, neboť Burové nerozeznali jich od svých. Dopisy psány byly na tenkém papíře a sbaleny v kuličku; domorodec nesl jich vždy několik na šňůrce okolo krku. Hro-

zilo-li nebezpečí, upustil je na zemi mezi oblázky, kde si jich nikdo nepovšiml. Dle nápadnějších keřů neb kamenů zapamatoval si dobře místo, kde se to stalo, a vrátil se pro ně, když nebezpečí minulo.

Dopisy psávali Burům nesrozumitelným jazykem hindustanským, jemuž se naučili v Indii, avšak nepsali písmem Hindů, ale latinkou, což ještě více mátklo.

Ve válce je doručování důležitých listin velikého významu, neboť často jediné pochybení mívá již dalekosáhlé účinky. V německo-francouzské válce v r. 1870 padl do rukou armády pruského krále Viléma, táhnoucího na Paříž, důstojník francouzského generálního štábu. Z listin u něho nalezených poznali, že francouzský maršálek Mac Mahon na severu tajně obchází německou armádu, aby dorazil k Metám, osvobodil silné francouzské vojsko tam obléhané a odřízl německé vojsko táhnoucí na Paříž. Král Vilém obrátil se ihned na sever a zastoupil Francouzům cestu. Došlo k nešťastné pro Francouze bitvě u Sedanu, jež byla pro celou válku rozhodující.

Angličtí skauti pro cvik, neb nechtějí-li, aby někdo dopisy jejich četl, napíší je celé značkami Morseovými neb semaforovými. Velmi mnozí z nich učí se esperantu a užívají ho při svých čilých stycích se skauty jiných národností.

Pokyny vůdcům.

Všechny způsoby signalisování nutno s hochy probírat. Učíme je dávatí zprávy vlajkou i dvěma praporky, signalisovati semaforem, znameními paží, ohněm, dýmem i pískáním. Jestliže se junáci při hře rozešli po kraji, přerušme náhle hru a sdělme jim některým z jmenovaných způsobů nové rozkazy. Přesvědčíme se tak nejlépe, jak dalece si

osvojili tyto schopnosti. Nestačí, aby v každé družině dovedl jeden neb dva signalisovati, ale je třeba, aby každý se tomu naučil. Zájem o signalisování vzbudíme též tím, když povíme hochům některý příběh historický, kde podání zpráv do dále bylo rozhodujícího významu a když potom dáme hochům, aby celý tento případ s příslušným signalisováním předvedli. Také občas pořádejme závody jednotlivců neb družin v rychlém a přesném signalisování. Při hrách, kde jde o obezřetné donášení zpráv, upozorněme hrající, aby použili pokynů v části »Umění pozorovati a skrývat se«.

Při všech jmenovaných cvičeních hodí se nám příležitost povzbuditi junáky, aby se učili jazykům jiných národů i esperantu, a jakmile se v nich trochu obloží, aby jich pilně užívali ve vzájemných hovorech i k dopisování se skauty za hranicemi.

IV. oddíl:

B. BAUŠE:

Poznejme přírodu!

Živočišstvo. Čtvernožci. Ptactvo. Plazi, obojživelníci a vodní živočichové. Hmyz a jiná drobotina. Rostlinstvo. Říše kamenná. Voda. Doslov.

ŽIVOČÍŠTVO.

Čtvernožci.

Lidé ve městě za zavřenými okenicemi, spuštěnými záclonami dlouho budou ještě spát, když nás, kteří v lehkých stanech v mýtině lesní jsme se uložili, ranní svěží vánek probudil ze zdravého spánku. Svěží na těle i na duchu vyskočíme pozdraviti nastávající letní den.

Chladně, v bledých, jasných tónech klene se obloha nad dřímajícím dosud lesem. Na jihu kmitá ještě osamělá hvězdička, ve výši plují lehce zkažené obláčky; v nížině plouží se ranní mlhy, po stráních vynořují se temné vrcholky smrků. Pozvolna probouzí se k novému životu veškerá příroda. A dříve nežli vynoří se slunce, světlo světa, zavládne jasno i v nitru našem a zvýšenou činností pojmáme skutečnost, která vybízí k životu, dodává odvahy, pružnosti, jakou vidíme za jasného jitra všude se probouzeti.

Osvěžíme se lázní v blízké řece a vyjdeme ihned na lov. Na lov dojmů, živých a trvalých, neboť nemáme vražedných nástrojů. Zabijení zvěře přenecháme povoláním. Naše výzbroj jest, je-li

nám toho dopřáno, dobrý fotografický přístroj, jehož použijeme k zachycení intimních scén ze živoucí přírody a co význačného se nám naskytne.

Pozorování přírody jest umění, jemuž se chceme naučiti. Hlučné společnosti výletní, lomozáci, pokřikující, zpívající, kouřící nenaleznou ničeho na lesních stezkách ze života zvířat. Již oblek barev křiklavých, bílé límce, pestré slunečníky: vše to zaplašuje zvěř i ptactvo daleko od blížícího se davu. Všeliká zvěř volná, kterou chceme z blízka v jejím kutění sledovati, nesmí pozorovatele viděti, nesmí jej slyšeti, nesmí jej cítiti.

Dle toho zařídíme svůj oblek a zvolíme šat v barvách neurčitých, které snadno splývají s barvou okolí.

Zvířata lesní štítí se všeho bílého přirozeným pudem. Bílý list papíru jest nejlepším hastrošem, jemuž zvěř z daleka se vyhýbá.

Živočichové volní mají podivuhodně bystrý sluch. Hlasy lidské z daleka je zaplašují; ptáci rádi hnízdí v lesích, kde spadané šustící listí prozrazuje jim blížící se nebezpečí.

Budeme se tedy dorozumívati, jak to činí stopaři a slídiči ve všech zemích, když noc, mlha, houštiny a nepřehledný terén tak vyžadují: napodobení hlasů zvířat. Cvikem docílíme věrného napodobení z počátku zvuků jednoduchých: Kvo-kání kvočny, když tato kuřátka svolává, štěkání a vytlí psa, kterým radost a bolest vyjadřuje, skřek sůvy, znějící jako: kuvo, kuvo; zakrákorání havranů, kukání kukačky, hvizdot kosa i skřipavý hlas špačků; to vše snadno lze napodobiti.

Myslivec vábičkou (nástrojem napodobujícím »mimi« hlas mladých srn) přivábí v době říje (koncem července, počátkem srpna) srnce z daleka na několik kroků, jenž takto slepě řítí se do smrtícího dostřelu.

Všichni směli lovci, kteří se odvažují na vysokou zvěř: šelmy a slony krajin tropických, seznamují se dříve se způsobem každého druhu, a hledají je všemožně přelstít, by mohli se jim přiblížit.

Nám běží zatím jen o pozorování. Chceme-li přelstít zvěř jen v úmyslu, bychom co z nejmenší vzdálenosti mohli aparátem zachytiti fotografický snímek intimní nějaké scény ze života zvířat,

Obr. 46. Bratři Keartonové při práci.

použijeme vzoru bratří Keartonů, kteří docílili podivuhodných obrázků, přiblíživše se i k plachým zvířatům až na 1—2 metry. (Obr. 46., 47., 48., 49.)

K tomu cíli maskovali různým způsobem přístroj fotografický; jednou dali si zhotoviti skrýš v podobě přenosného vycpaného voła, jindy kameru v podobě ovce, v podobě skalky a pod.

Ptáci a ssavci, zvyklí na obraz klidně se pasoucího dobytka, přicházeli důvěřivě k samému přístroji a uschovanému za ním pozorovateli.

Schilings z pustin afrických přinesl jinou řadu zajímavých momentek z nočního života lvů, hyen, zeber, žiraf; pohledů, jakých nikdo před tím neviděl, a které jsou pravými přírodními doku-

menty o tom, jak volná zvěř času nočního si počiná. Jak získal podobných obrazů? Na místě, kde zvěř obyčejně přebíhá, natáhl dráty a nalíčil kořist; šelma touto přilákána trhla vedením drátů, a tím zapálilo se bleskové světlo, při kterém snimek byl zachycen.

Takto a podobným způsobem možno získati sbírku fotografií z volného života zvířat, která má pak větší cenu, nežli jakékoli sbírání lidských výrobků, ano i mrtvých napíchaných hmyzů a kostí.

Dobře praví Kearton ve své knize: »Můj život věnován jest úkolu, nadchnouti své spolubližní k novým nekrvavým cestám studia života volných zvířat v jejich vlasti, a opětovně dostalo se mně od lidí, kteří dle mých přednášek a knih naučili se svých očí a uší používat, ubezpečení, že se jim ani o tom nezdálo, jak poutavým předmětem může se státí studium přírody. Zvláště těšilo mě však ubezpečení, že hoši odložili své foukačky a pušky, a raději sáhli ke kukátku a komoře; zkrátka že zanechali pouhého vraždění a raději počali pozorovati a mysliti...«

Členové našich družin učiní si zásadou, že žádné zvíře, sebe menší, bez potřeby nutné, nezabijí. Tam ale, kde jest nutno zabíjeti, ať na honu, lovu, v kuchyni neb na jatkách, vždy k tomu budou působiti, by stalo se tak co nejrychleji a nejvhodněji, aby žádnému tvorů nepůsobilo se zbytečné trýznění.

Čtvernožci.

Sledujme našeho pozorovatele, jenž od družiny se oddělil, neboť k pozorování jest třeba samoty a ticha. Již se zastavil u břehu řeky a nehybně jako sloup naslouchá. Dolehl k jeho uchu zvláštní hvízdavý zvuk z rákosí, který rozpoznal. Vracelať se tu v y d r a z nočních potulek. Vitr byl pozorovateli přízniv, takže neprozradil výborně větrfíci-

mu zvířeti jeho blízkost. Hvízdot umkl, ale slabá vlnka na hladině řeky prozrazovala, že vydra pod vodou plujíc, se blíží. Nyní se vynořila na písčitém břehu, pravý vzor síly a hbitosti. Malá plochá hlava na krátkém tlustém krku a celé pružné táhlé tělo poukazuje na obratného potápěče. Pruž-

Obr. 47. Skřivan polní přinášející mláďatům potravu. Fotogr. z úkrytu (za skryš upraveného vycp. voľa) z blízkosti 2 m.

né svalnaté pysky nesoucí tuhé dlouhé vousy, uzavrou se pod vodou pevně a podobně záklopký v krátkých boltcích zamezují vnikání vody do hlavy. Krátké silné nohy mají mezi prsty plovací blánu, a tyto zanechávají v bahně, písku neb ve sněhu na určitých místech, kde vydra vždy vodu opouští zřetelné otisky, a sice dva obyčejně vedle sebe a vydra skáče v oblouku obě nohy vedle sebe staví. Též otisk sploštělého ocasu bývá patrný v písku, kterým pak stopy tlapek obyčejně se stírají.

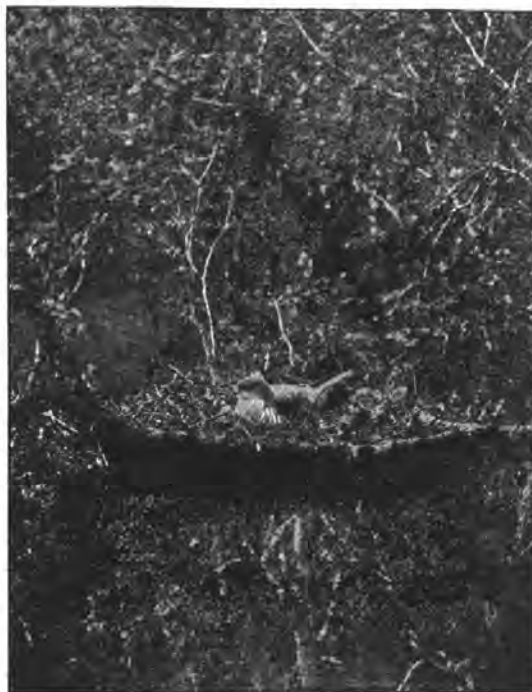
V hadovitých pohybech jeví se energie i lstivost, jakou vyhlídnutou kořist uchvacuje. Rychle a bezzvučně vrhá se na svou kořist, z břehu vyhlídnutou. Jako duch zmizela již opět vydra pod vodou nechávajíc se unášeti proudem. Tamto pod podezřelými kořeny olše zmizela ve svém brlohu.

Jiný zjev poutavý poskytuje našemu pozorovateli hraboš vodní. Jest jako jiné myši a krysy nenáviděn pro škody, jež na plodinách a březích působí, ale počínání tohoto obratného plavce není bez zajímavosti. Tamto sedí nehybně na odumřelém kořenu olše, barvou s touto splýváje. Spoléhá na toto ochranné zbarvení, neboť ač vidí, že jest pozorován, neprchá před nepřítelem. Nyní ale zachce se hraboši snídaně. Bez nejmenšího hluku spustí se do vody a pluje k houštině skřipin. Tam se ponoří, a za několik okamžiků počne jedem za stvolů skřipiny se třásti. Obratný hlodavec má ho v práci; pojednou se vynoří stvol a plove po hladině vodní, byv u kořene hladce uříznut. Za krátko vynoří se též hraboš, chopí se plovoucího stvolu a zatáhne ho ke svému olšovému kořenu, kdež klidně počne šfavnatý stvol ohlodávati.

Půvabný obrázek poskytuje jindy kolčava se svými mláďaty. Stará přináší jim polouškrcené myšky, dosud živé. Drobtina vylézá ze svého lože z počátku opatrně a bojácně sledujíc matku, která dříve větřila, je-li vše bezpečno. Tu se vynoří čumáček, onde hlavička za kamenem. Poznénáhla se osmělila, očíhávají se navzájem, staví se na zadní nohy; sebedůvěrou probouzí se chuť k hraní. Pošfuchují se navzájem, tiše kvikají, kroutí, honí, chytají se. Stará zatím přinesla opět pohmožděnou polní myš. Mláďata z počátku zaražena blíží se nesměle k nemotorné kořisti. Tu matka dává jim návod, jak kořisti se chopit. Dravé pudy záhy se probouzejí, mláďata vrhají se na myš, škubou ji a hledí ji zatáhnout do skrýše. Hro-

zí-li jim nebezpečí, brání je matka srdnatě; psu zakousne se do tlamy, i na člověka útočí. Poznává-li, že v doupěti hrozí jim nebezpečí, přenáší je v tlamě na místo bezpečnější.

Naši stopovači naleznou celou řadu podobných zajímavých výjevů ve volné přírodě. V polích zá-

Obr. 48. Hnízdící krahujec.

bavně panáčkuje obmezený sysel, dráždivý křeček, i myši polní a lesní a hrabošové honící se a stávající se kořistí drobných šelem, poskytnou vděčný předmět pozorování. Zajíc v poli, veverka honící se po stromě i skrytě žijící plch v lískoví

jsou často zjevy poutavé v rodinných svých scénách.

Hbití lesní králíci, nebybně-li stojíte, odloží druhdy svou plachost na mýtině. Zřetelně slyšíme jak občas dupou zadníma nohama a jako malá kulička žlutošedá objevují se před svou děrou.

Tu pohrává si nezkušený párek polovyrostlých králíků na kraji jeteliště. Nemá tušení, že poblíž slídí po nich lačná kolčava, hadovitě travou se plížící a občas »panáčkující«, by po vyhlídnuté kořisti se rozhlédla.

Shlíple visí jim »sluchy« v týle, na znamení, že si ve své důvěřivosti snivě hoví. Kolčava blíží se jako duch ku svým obětem, od nichž ji dělí již jen list lopuchu. Tu jeden z králíků zaslechl neb ucítil cos podezřelého; aspoň vyskočil a skokem unikal, kdežto v témž okamžiku družka jeho uchopena dravcem, který jako červený míč skočil jí na šíji. Zoufale ječe ujížděl uchopený králík s drzým jezdcem k doupěti, v němž úzkostný jekot zaniká pod zuby krvolačné šelmy.

Ještě chovají naše lesy statné paroháče, štíhlé srnky, i houfy černé zvěře. Přeje-li vám náhoda, poznáte i při klidném pozorování počínání jezevce, jenž na stráni jako šedý pytel se valí, snad přeběhne vám i liška přes cestu, neb objevíte ku stromu přitlačenou kunu lesní.

Snad sníte o stopování veliké zvěře v džunglích, na stepích, na pokraji pouští a v horách? Mohutné zjevy zvířat zde žijících, namnoze posledních Mohykánů spatříte zatím v zoologických zahradách, posledním útulku, člověkem jim dopřávaném.

K jich stopování jest třeba bystrých smyslů, otužilého těla, vytrvalosti, znalosti jich způsobu života, třeba byste chtěli obohatiti jen snímky výše popsanými své sbírky a dojmy cestovní,

Junáctví nezakládá se již na pobíjení draků a nestvůr člověka ohrožujících, jak se bájilo za starověku o Kadmovi, Heraklovi, Jasonovi, o sv. Jiří, o Bivoji a jiných hrdinech mythických. Dnes dávno učiněny neškodnými veliké šelmy a mohutná zvířata; kultura zahrnala je namnoze do nepřístupných pustin, kamž je sledují více pro zábavu a loveckou vášeň jednotliví sportsmeni.

Poznalo se ale spíše, že jest škoda nenahraditelná, když bezohledně pobíjení byli bisoni v Sev. Americe, sloni v Africe, kvagy, rajky, volavky stříbřité a celá řada tvorů mizících a zmizevších. Poznalo se, že ani šelmy nejsou vždy škodné, že tygr mnohdy se stane zemědělcům v Indii užitečným, zmenšuje počet divokých kanců ničících úrodu, že medvěd lední stává se kořistí mořeplavců, zachránil je často od smrti hladem.

V divočině tropů těžce by člověk našel cestu, kdyby tlustokožci svými nemotornými těly nevyšlapali houštinou cestky. Hroch, nosorožci i obrovský búvol kaferský neproniknutelnými rákosinami se prodírajíce, utvoří zde celé tunely.

Slon jest i výborný stopař. Má-li se přestoupiti horstvo, může se směle důvěřovati stopám slona, jenž podivuhodným pudem veden, dovede naléztí nejvhodnější přechody a stezky.

Těž u nás možno v zimě pozorovati, jak neodva-

Obr. 49. Mimikry mola trávního. Motýlek napodobí totiž klásek trávy a klame tím i bystré oko hladového ptáka.

žují se přechodu přes led na řekách i rybnících lišky, zajáci, jelení dříve, dokud se nepřesvědčili, že led je unese.

K vyhledání vody jest sledování divokých zvířat často jediná spása cestovatelů v pustinách tropických.

Že ptactvo ukazovalo mnohdy cestu objevovatelům, jest známo z cest Wikingů a jiných mořeplavců.

Naše drobné šelmy, o ptactvu ani nemluvě, jsou pravými spojenci hospodáře, hubíce hlodavce, příliš se rozmnožující.

Takto se hledí dnes na zvířectvo, a všude ve státech vzdělaných zřizují se útulky, rezerváty pro mizící poslední zbytky nádherných tvorů, kde nikdo jich nesmí střílet, ani vyrušovat v okršku, i jinak šetřeném pro zachování původního přírodního rázu a půvabu.

Poznávání přírodu, znamená si ji zamilovati.

Člověk vychoval si ze živočišstva pravý poklad zdomácněním těch několika druhů, psa, koně, kočky i ostatních zvířat domácích.

Junák, jenž učinil si zásadou, zastati se každého slabšího a utiskovaného tvora, netrpěti žádné křivdy, stane se též ochráncem zvířat, kdekoli se mu naskytne příležitost; nepřipustí žádné zbytečné trýznění, plenění hnízd, týrání a kruté zabíjení zvířat. Výhody, které nám zvířata domácí poskytnou, ukládají nám i jisté povinnosti.

Pes, věrný průvodce člověka doma i v cizině, těší se nejspíše jistým ohledům; ale i on opanuje své přirozené pudy. Hle! tu běží zajíc a pes pustí se za ním. Avšak vyhubován od pána, zarazí, pochybuje, pudem veden znova se pustí za zajícem. vrací se však zahanben k nohám pána. Pro mladého stopovače není ovšem lepšího průvodce nad psa dobře cvičeného. Svým jemným čichem, svou

statečností a přichylností prokáže mu mnohonásobné služby. Vzpomeňme jen na důležité služby psů policejních, za jaké se běrou psi ovčáctí a skotští, od starodávna bystří hlídači stád.

Kočka jest ovšem méně poddajná, což lidé jí za falešnost vykládají. Neprávem; kočka též poznává ruku, která jí hladí a dává přichylnost svou na jevo. Ovšem kočky zdivočilé, z kofat, která za městem pohozená osudu se přenechají, jsou štvanci nebezpeční ptáčkům v hnízdě, kuřatům, zajíčkům v poli i králíkům. Tyto právem hajný i sadař pronásledují. Jinak jest kočka v domech často pravým dobrodiním, což nikde tak nepochopíi jako ve starém Egyptě, kdež chaty chatrně z hlíny upěchované byly pravým rájem myši a potkanů, kdež proto kočka stala se posvátnou, a odkud se rozšířila časem i k nám.

Ptactvo.

Ptactvo jest nejlíbeznější část tvorstva, a každý junák věnuje jim lásku a pozornost. Jak podotknuto, okazovali ptáci mnohdy cestu, když vyměřovány dráhy, které přestoupiti měly Alpy, řídili se inženýři směrem letu stěhovavých ptáků, kteří od nepaměti měli ustálené nejvhodnější přechody horstva. Vrány vedly mnohdy, zapadajíce vytrvale na jedno místo, k objevení zapadlých mrtvol v lese. Když nebylo ještě kompasů, řídili mořeplavci směr lodí svých dle ptačích ostrovů zdaleka při slunci i v mracích viditelných.

Holubí pošta jest vysokého stáří historického. V Egyptě již za Faraonů pouštěli rybáři holuby, když přibližovali se k zemi, aby oznámili výsledek lovu. Podobně počínají si dnes rybáři holandští. V Řecku užívali holubů poštovních při hrách olympických, aby roznášeli jména vítězů po celé Heladě! Služby, které již ve starověku konali oblě-

haným, opakovaly se při obléhání Paříže — v době telegrafů a telefonů!

Naši stopovači budou si všimati bedlivě letu, hnízdění, způsobu línutí, krmení a výchovy hnízdoušů, aniž by kdy ptáka rušili neb ničili. Nejspíše sáhnou způsobem výše vyloženým ku přístroji fotografickému. Vždyť beztoho vše se spiklo v kulturním našem životě na vypuzení ptactva. Důvěřivá vlaštovka a jiříčka, od nepaměti pod krov vy člověka hnízdící, opouštějí navždy velká města, nemohouce se tu užíviti, jelikož není tu poletujícího hmyzu; staré vykotlané stromy, keře, živé ploty, močály, podrost v lesích, pastviny — vše to, co sloužilo ptactvu za útulek, mizí. Telegrafní dráty, lomoz drah a továren, regulace řek, majáky, elektrická světla: — vše to znepokojuje a zapuzuje ptactvo. Průmyslový a hospodářský pokrok zemí nelze zadržeti: že ale móda ženských klobouků stala se pravým Molochem nejkrásnějších ptáků, proti tomu právem bojují v novější době spolky i různé kruhy přátel přírody.

My nemáme ještě u nás zřízené útulky a národní parky pro volné ptactvo, jako se děje ve velké míře v sev. Americe, a příkladu jejich následují v některých státech evropských. Co leží však v moci každého z nás, — a není třeba teprv býti členem nějakého spolku pro ochranu zvířat — jest dbáti, by nezbedná mládež nevybírala hnízda, nepovolání ptáčníci nechytali a netrýznili ptactva, by na vhodných místech špačkům, sýkorkám, krutihlavům, šoupálkům a j. umístily se přiměřené budky na místech chráněných před větry a vetřelci, přiměřených jejich povaze a zvykům; aby pro ptactvo vysazovaly se smíšené remísky a houštiny. Vše to by vyneslo hojného zisku polím, sadům i lesům. Nám pak připraví čistou radost pozorování a poznávání zpěvu ptačího.

»Ptáka poznáš po peří«, ale též po způsobu le-

tu a po zpěvu. A v tom leží největší půvab, vyzna-
ti se v hlasech různých druhů, což docílí se cvi-
kem, poučením zkušených i z návodů tištěných.
Cviku v rozeznávání hlasů nabudeme jen naslou-
cháním ve volné přírodě; znít zpěv ptačí v klecích
namnoze jinak, často umělkovaně. Mimo to mno-
zí pěvci, kteří v lese a luhu krásným zpěvem se
uplatňují, umlknou neb nejsou ceněni v kleci. Ta-
kovými jsou na př. sedmihlásek a rákosník bahní.
Pročez vzhůru do lesů a polí, kde zpěv ptactva
harmonicky splývá ve souzvuk se šuměním lesa,
hučením jezu, šelestěním větru i s kouzlem letního
večera.

Plazi, obojživelníci a vodní živočichové.

U nás jediný had jest jedovatý: zmiije, kterou po-
znáte po širokém pruhu tmavohnědém, který tvo-
ří kosočtverečné skvrny podél hřbetu; dociluje
délky 60 cm. Za dne leží líně schoulena a není-li
podrážděna, zřídka na člověka útočí. Jako všichni
hadi, bývá přivábena ohníčkem, proto pozor při
táboření.

V krajinách teplejších jest větší nebezpečí býti
uštknutu hady; tito rádi vtírají se do stanů, lůžek
a bot, takže zálesáci před spaním a ráno lůžko i
oděv dobře prohlédnou.

U nás jiných hadů nehubte, ani slepýše, beznohé
to ještěrky, jsou spíše užiteční a bezúhonní. Želv
u nás není; necháme-li je v zahradách přes zimu
venku, vezmou mrazem obyčejně za své.

Ve vašem ležení bude, nalézá-li se poblíže ryb-
níků neb močálů, za letních večerů mile uspávati
žabí kantáta. Křehot pochází od samců žáby ze-
lené, tétéž, jejíž stehýnka z jara se pojidají. Při-
hlížíte-li někdy při lovu žabaře, přihlédněte, by
zvřífat při tom netrápil, jak se namnoze děje, nýbrž
rychle je usmrtil. Majíť ubohé žáby již tak dost
nepřátel mezi ptáky, hraboši, hady a rybami.

Mnohé jsou i užitečné, jako ropuchy, jež zahradník rád nasazuje do zahrad, by zbavily mu zeleninu slimáků a hmyzu.

Černožlutý mlok zemní, dost tupý a váhavý v pohybech, není jedovatý, ale byv podrážděn, vylučuje ostrou šťávu, jako ropucha činí.

Ačkoli naše tekoucí vody jsou namnoze továrními odpadky znečištěny, žije u nás v nich předce as 22 druhů. Dvacet jiných druhů ještě bychom shledali s rybami rybníčními.

Naši táborníci, kteří by nejraději sami si všechny potřeby opatřili, umějí dobře zacházeti s udicí i keserem. V horských potocích dali by se výborně chytati p s t r u z i, dravé, hbité ryby, jež možno i umělou mouchou přelstíti, v čas tření i rukou v děrách ve březích chytati; bohužel jest u nás svoboda chytání omezena a jest třeba dříve získati k chytání dovolení.

Totéž platí o r a c í c h, pravé lahůdce v době »kdy pšenice kvete«. Několik roků jsou nyní chráněni zákonem před chytáním, neboť bylo nebezpečí, že zvláštním račím morem, šířícím se celou střední Evropou, raci vůbec vyhynou. Toho by bylo litovati již z důvodu, že jsou čistitelé vod, požirající všeliké zdechlíny sem zapadlé.

Pro naše táborníky bude míti vodstvo stále půvab svým živočištvem, nad vodou, na vodě i pod vodou. Jest to nevyčerpatelný pramen zajímavého pozorování, od volavky, která rybu uchvátila, po potápky, do hloubi se nořící, kapry nad vodu vyskakující, až po drobnou zvířenu ráčků, měkkýšů a nálevníků, k jichž rozeznání sáhnouti musíme již ku zvětšovací sklům.

Hmyz a jiná drobotina.

Kdož dlí času letního venku, pozná, jakým mocným činitelem v přírodě jest hmyz všude, ve

vzduchu, nad i pod zemí, na vodě i ve vodě. Chorál bzučících vos, včel, čmeláků, obléhá kvetoucí lípy, písklavě vysoké tóny komárů doprovázejí vás u rybníků, dotěrný bzukot much ruší váš spánek odpolední, a celá armáda ničitelů hlodá, vrtá, hryže, ssaje neslyšitelně od posledního kořítku po vrchol každého stromu, každého křoviska.

Práce sadaře, lesníka, zemědělce, jest namnoze boj proti škodlivému hmyzu. Pro pozorovatele života v přírodě jest ale též hmyz pramenem nevyčerpatelných poznatků a radostí.

Tu kmitně se zlatý střevlík po cestě, onde kolébá se pestrá babočka, nad vodou střelhitě létá velkooká vážka, svléká se modré šídlo vodní. Na vodě opisují kruhy broučkové vírníci, lesknouce se jako perličky a loví dravá znakoplavka. Jediná vrba chová celý svět hmyzu ve všech stádiích vývoje, vajíčka, larvy, housenky, bzučící vosy, mouchy, motýle, mezi nimiž vyhledávají si kořist pěnice, střízlíci, budničkové, načež veselým zpěvem opěvávají štědrou matku zemi.

Kolikráte zamyslí se člověk jen nad mravenišťem, pozoruje čilou práci pilných těch pospolitých dělníků, jich stavby, výchovu pup, jich boje a nekonečné řady snášejších potravu a stavivo.

Hmyz, stavbou těla a smyslů od nás tak rozdílný, připadá nám jako obyvatelstvo jiných planet, jemuž bychom také ve všem neporozuměli. Nemáme též z hmyzu zvířat zdomácnělých, leda že včelám člověk nabídl pohostinství v úlech umělých a řídí jich plemenitbu, a bource vychovává pro hedvábnou nit. Stát včel dávno byl obdivován pro umění stavitelské, dělbu práce, pořádek a řád, jenž v tisícíhlavém roji, soustředěném kolmatky-královny, panuje.

Naši junáci budou si z housenek vychovávat někdy motýle, seberou si ke studiu i sbírku hmy-

zu, neb budou v akvariu sledovati proměnu hmyzu vodního. Vždy se tak bude díti bez zbytečného týrání; nebudeme nikdy brouky napichovati neusmrcené, opatříme si vhodně upravené lahvičky s kapkami benzínu, chloroformu, étheru, cyankah k rychlému usmrcování větších mur, blánokřídlíků a pod. Housenkám . připravíme ve vzdušné schránce přiměřenou potravu a teplotu atd.

Junák není jen ochoten, každé chvíle, kde toho třeba, přispěti dle možnosti bližnímu svému, ale cítí se vším spolutvorstvem. Nepanujeť v přírodě nějaký slepý »boj o život«, boj všech proti všem. Ukazujeť bádání o životě zvířat celou řadu zajímavých příkladů vzájemné pomoci nejen mezi příslušníky téže rodiny, ve státech včel, vos, ve stádech pospolitých zvířat, ale i tklivé příklady přátelství a sdružení mezi tvory rozličných tříd a řádů.

ROSTLINSTVO.

Každý pozorovatel přírody všimne si, jak v naší pilně vzdělávané vlasti střídají se pole, luka, lesy, rybníky. Bohaté roucho rostlinstva zmocní se každé píďě země, kde jen trochu tepla slunečního a vláhy mu dopřáno. Ale jako půda se mění, shledáme i u nás značné rozdíly v porostu strání, rovin i hor. Již lesy tu jsou jehličnaté, jinde smíšené, onde listnaté; stráně buď jsou hole, travnaté, jinde křovinaté; lučiny buď jsou suché, štavnaté, neb vlhká rašeliniště; v horách zakrsají stromy na kosodřevinu, a hory mají svou zvláštní horskou květenu.

Když pak cestujeme do cizích krajín a pásem, shledáme ještě větší rozdíly; daleko na severu mizejí stromy; zakrslé rostlinky a nízké vrby pokrývají smutné tundry, na nichž sobové mechy a lišejníky za pastvu si vyhledávají. Překročíme-li Alpy, a octneme se pod modrým nebem Italie, změ-

ní se rázem krajina: vždy zelené duby, vavřín, oliva, myrta, stromy fíkové jsou tu doma.

Jiný opět obraz poskytují stepi, jiný pouště s oasami palem, pralesy americké, pampy atd.

Tento povšechný ráz krajiny skládá se však z tisícerych jednotlivostí. Co svět světem stojí, snažili se lidé poznati rostliny užitečné a škodlivé, léčivé a jedovaté, vnikali do tajemného života rostliny, a pozměnili ráz celé krajiny zaváděním svých plodin, cizích stromů, ozdobným kvítím z cizích zemí atd. Nesloužit rostlinstvo jen k ukojení hmotných potřeb člověka, vzdělaností probudil se též smysl pro krásy přírody. Blaze tomu, kdo dovede se ponořiti do tajemného života rostlin a dovede oceniti celý půvab a vnađu říše rostlinné.

Dobrý pozorovatel předem naučí se rozeznávati stromy našich lesů, hájů, sadů.

Lesy jehličnaté tvoří u nás hlavně čtyři druhy: borovice, smrk, jedle a modřín. Rozeznáme je takto: Borovice má ve svazečku vždy dvě jehlice; je-li pochva na jehličí (as 50 mm dlouhém) krátká, šedá, jest to borovice lesní. Je-li jehličí delší (as 80 mm), načernale zelené a pochva dlouhá, zelenožlutá, máme před sebou borovici černou, méně hojnou nežli předešlá.

Jsou-li jehlice po 5 ve svazečkách, jest to buď vejmutka (jehlice 70 mm dlouhé, hebké, tenoučké, sivé), u nás v sadech, lesích hojně sázená, anebo limba, s jehličím kratším, tlustým, tuhým, na líci temně zeleným, na rubu světlejším. Jádra ze šišek chovají hojně oleje a jsou jedlá. U nás se však limba zřídka pěstuje.

Smrk tvoří nádherné tmavé lesy; krátké na průřezu čtyřhranné jehličí stojí jednotlivě kolem větvíček, a jest na obou stranách zelené. Šišky má dlouhé, válcovité.

J e d l e má celkem světlejší barvu, kůra za mladosti hladká, jest později bělošedá, šišky jsou vzpřímené, šupiny opadávají, že zůstane holé vřeteno.

M o d ř í n vroubívá často jen cesty lesní, zelená se jen v létě, a jemné hebké jehličí stojí ve svazečkách pohromadě; malé, vejčité šištičky zůstávají někdy po léta na stromech.

V lesích vyskytují se někdy zvlášt vynikající jednotlivé stromy, buď stářím, výškou, neb různým znetvořením, následkem blešku, hmyzu neb jiných pohrom. Ode dávna takovéto stromy, z daleka viditelné, sloužily k orientování se v krajině a bývají i na mapách zaznamenány, a svými místními názvy označeny. Každý junák dobře si jich všimne.

Lesy listnaté, u nás hlavně v teplejších polohách rozložené, skládají se nejvíce z dubů, buků, habří, lísek, jilmů.

U vod bývají v r b y, o l š e, t o p o l y. Topoly rozeznáte dle listů: Listy v obrysu kosočtveréčné má t o p o l ě r n ý, jehož odrůda vlašská, větve mi ku kmeni přiloženými, tvoří ony význačné jehlance.

O s y k a má listy okrouhlé na velmi dlouhém řapíku, proto ono třepetání při nejmenším vánku. L i n d a má listy bíle plstité, úhlatě pilovité; pěkný strom tento rozkládá do široka své větve s kůrou šedou.

Náš junák udělá si sbírku význačných listů; každý druh stromů těchto má zvláštní charakter, který se zakládá na rozvětvení, poloze listů, rozložení koruny. Tento charakter stromů vidíme i v zimě, když listy opadaly, a jest dobře obraz jejich pak zachytiti kresbou neb fotografií.

Pro smíšené lesy a porosty strání jest dobře znáti: jalovec, tis, kozí list, svídu, dřín, ptačí zob, zimolez, tušalaj, řešetlák, brslen, pustoryl, dří-

šfál, krušinu, kustovnici, mišpuli, kdouli, vaz, jilm, trnku, tavolník, střemchu, moruši, kalinu, javor, klen, babyku, jasan, bezy, šípky.

Les poskytne stopečnickovi mnohé občerstvení, jest třeba však, by dobře rozeznával co jedlého,

Obr. 50. Řulík zlomocný.

co podezřelého neb přímo jedovatého jest z dobrovolných darů přírody.

Lesní jahody, borůvky, brusinky, ostružiny a maliny, na rašelinných lukách k l i k v y, nezamění nikdo s nějakým nejedlým plodem. Jedlých plodů můžeme získati: z b ě k y n ě: malvice hruštičkovité, nahnědlé; z m u k y n ě: okrouhlé malvice moučnaté; z m o r u š e: z bílé jsou plody mdlé sladké, z černé paplody chuti nakyslé. Planá jabloň a hrušeň, prarodiče našich zušlechtěných ovocných stromů, mají plody malé, trpké. Méně příjemné jsou plody jako hrách velké se střemchy, bobule trnky, teprv po zmrznutí jedlé, plody dříšťálu, dřínu. Nezkušený sběratel mohl by se dáti

zlákati vzezřením pěkně červených dvojitých bobulí z imolezu obecného, neb šarlatovými peckovicemi lýkovec. Obojí jsou jedovaté. Lá-kavě vypadá i černá třešně vraního oka, a děti svedly již častěji k požívání černé bobule ruličku; obojí jsou prudce jedovaté. (Obr. 50.)

Blín odpuzuje sice již svým odporným zápachem a špinavě zelenými, lepkavými listy. Ale i zde nezkušené děti považovaly tobolky víčkem se otvírající za makovičky, jakož i černá semena z ostnitých tobolek durmanu či panenské okurky za jedlá. Obě tyto rostliny s čeledí lilkovitých jsou prudce jedovaté ve všech svých částech.

Pozorného stopovače poučí některé zjevy v rostlinstvu o směru světovém, poučí jej o blížícím se dešti, bouři a pod. Jistá severoamerická rostlina (*Silphium laciniatum*) dostala jméno rostliny kompasové, jelikož kraje listů jejích míří prý vždy jen na sever a na jih. U nás lze podobné postavení listů pozorovati do jisté míry na locice plané (*Lactuca scariola*), ráno a večer. Celá řada rostlin jest zvěstovatelem povětrnosti. Svlačec polní a drchnička rozkládají své květy, má-li nastati vlhké, deštivé počasí, kdežto veškeré druhy jetelů před bouří své listy skládají.

Pozorujte nepatrný ptačinec; jest to nepovšimnutý plevel, ale jestliže drobounké hvězdičky svých květů rozevře, můžete očekávati pěkné počasí. K 9. hodině otevře květy a vzpřímí se do výše, rozvinuje své lističky, a tak setrvává až do poledne. Hrozí-li však déšť, neotevře se vůbec a zůstává po celý den schoulen.

Měsíček dešťový rozvíjí se obyčejně mezi 6. a 7. hodinou ranní a setrvává takto až do 4. hod. odpoledne, má-li panovati krásná pohoda. Jsou-li květy jeho ještě po 7. hodině ráno zavřeny, nastane ještě téhož dne dešť. Pupava skládá své listy, lze-li očekávati deštivé počasí, podobně, když

bříza silně zavání. Pr y s k y ř n í k plazivý a blatouch skládají listy před deštěm, a s a s a n k a pr y s k y ř n í k o v í t á zavírá květy. S a s a n k a h a j n í má při počasí deštivém kvítiky převislé a vzpřími je při pohodě jasné.

V Krajině a Itálii nazývají jistý druh p r o s k u r n í k u hodinovým (Hibiscus trionaeus). Tento otvírá a zavírá se vždy v určitou hodinu, takže ukazuje hodiny. Jen hrozí-li déšť, otálí s otevřením, neb zůstane vůbec uzavřen.

Sestavili celé hodiny z různých květin (podobné nalézají se v klášterní zahradě Břevnovské), jenže bylo třeba použití k doplnění cizozemských druhů.

Skauti na svých výzkumných potulkách naleznou mnohou vzácnou květinu. Potěší se pohledem, všimnou si stanoviska, jež si zaznamenají; nerozste-li zde však druh v hojnosti, netknou se ho. Naše snaha bude spíše zvelebiti, oceniti a ušetřiti památek přírodních, buditi lásku ku kráse domoviny, a nikoli ji pustošiti.

Mnohá vzácnost a půvab krajiny padnouti musí za obět průmyslu, dopravě i zemědělství. Mnohé leuky, t. zv. kyselé, mokřady, rašeliniště byly odvodněny a proměněny v úrodná pole, mnohé lesy byly vykáceny, padly dolům za obět, mnohé, tiché údolí ustoupiti musilo dráze a lomozu továren. Mnoho vzácných květin, jako cesmína, koniklec, brambořík, protěž, střevočnick, hořec, leknín, stulík atd. padlo za obět jen rvavosti turistů, nebo sběratelům za obchodním zájmem. Tomu snaží se zabrániti spolky pro ochranu a pěstování vzácných druhů, pro zřizování národních parků a pod.

Nechcemeť potomstvu zanechati poušť a skauti i v budoucnosti chtějí se potěšiti pohledem na samorostlou, půvabnou květenou, těšiti se ze zpěvu ptactva a plodů lesních. Vynasnaží se, by zachovány byly staré památné stromy, útulek ptactva. a nebyly vyhubeny vzácnosti domácí květeny,

kteří mají původ v daleké minulosti a nabyly u nás práva domovského.

ŘÍŠE KAMENNÁ.

Pozorný chodec všimne si půdy, po které kráčí. Již opustil dlažbu města, kde původní podklad upraven uměle přitesaným kamenem, žulovými kostkami, neb méně pravidelnými křemenci, zabočil i se silnice štěrkem nasypané, a cesta vede jej údolím, přes hory, stráně, rovinou a vysočinou. I na pěšinách ucítí, že někde kráčí po tvrdé cestě kamenité, břidličnaté, jinde měkké, jílovité a opět písečné, v níž noha se boří. S touto rozmanitostí půdy souvisí i rostlinstvo, zdobící povrch země. Tu viděti jest lány úrodné, vzdělávané půdy, onde pustiny kamenité, písčité, zde bujný, vysoký les, onde močálovité rašeliniště.

Tento rozmanitý, v podstatě rozdílný ráz krajiny má svůj původ v různé povaze půdy a kamení půdu skládající. Namnoze kryje nám povrch půdy ornice a rostlinstvo. Místy objeví se nám ale přece holé skály, roztroušené balvany, zde lom, jinde důl; tu kope se studna, onde zakládá silnice, staví se tunel, a dráha tvoří četné zářezy do skal. To vše nám poskytuje příležitost nahlédnouti poněkud do složení kůry zemské a probouzí se v nás touha, zvědět něco více z dějin naší země.

Tu spatřujeme, jak některé skály tvoří zřetelné vrstvy, zřídka vodorovné, obyčejně nakloněné, zprohybané, někde rázem přerušené, vržené. Jinde objevují se stěny skalní souvislé, opět jinde slohu balvanitého, který jim dodává vzezření na sebe složených žoků; místy prostupují skálu širší neb užší žíly kamenné, jiného vzezření než hornina vůkolní. Tento různý sloh podmiňuje i tvar hor a vrchů. Tamto zvedá se zvonovitě osamělá hora z krajiny ploché, jinde vlíná se krajina rozbrázděná

údolimi, aneb tvoří táhlé hřbety celého horstva, a opět jinde vystupují svislé pískovcové stěny, rozpadající se na homole a trosky, hradům podobné. (Obr. 51.)

Junák neopomene načrtnouti si význačné a malebné pohledy, aneb zachytiti je fotografickým pří-

Obr. 51. Vrstvy půdy. Vrstvy A představují horninu propustnou, např. pískovec; vrstvy B, vrstvy nepromokavé, např. tučný jíl; C prahorninu. U D vytryskuje pramen.

strojem; všimne si, že horniny, které jsou původcem oné rozmanitosti krajiny, jsou rozličného rázu. Poučí se ve sbírkách musejních, že vzorky, které si přinesl z oné osamělé hory, byl čedič, z oné vlnité krajiny rula a žula, z hor břidlice, ze skal vrstevnatých různé pískovce, mramory, opuky, z rovin jíly a lupky.

Barva nerozhoduje; jako vám zrezovatí nůž ve vlhku ležící, tak i skály nabývají účinkem vzduchu a vlhka, ale též drobounkými, jednoduchými rostlinkami rozličného koloritu. Teprv když kladívkem urazíme kus čerstvé plochy, objeví se nám pravá barva horniny. Na hrubozrné žule rozeznáme pouhým okem bělavé sloupečky živce, průsvitavé hranoly křemene a plátky slídy, někdy i

tmavé hranoly skorylu, jinorázu a jiných přímíšenin.

Čedič jeví se jednotvárnou, šedočernou horninou tvořící místy krásné pravidelné šestiboké sloupy. Zatím na tenkém výbruse, silně zvětšeném, objeví se vyhraněné součástky: rudy magnetové, živce, angitu, olivinu, amfibolu.

Dle směru, jak sloupečky krystalů jsou uloženy, soudí se na směr lávy, která ze země vyvřela, dávajíc původ osamělým těmto homolím.

Žula, zelenokamy, žíly porfýru, čedič, znělec jsou původu sopečného; vyvřely z hloubi země a mají sloh celistvý, místy sloupovitý i balvanitý.

Skály vrstevnaté naproti tomu jsou usazeny z vody, a patrně různého stáří. Zřídka ale zůstaly vrstvy v poloze vodorovné a pravidelně jako listy knihy uložené.

Během dlouhých dob geologických, které se mají k naší historické časomíře, jako vzdálenosti pozemské ku ohromným vzdálenostem hvězd, staly se s usazeninami různé změny; tu klesly do hloubky, onde byly vyzdviženy, zborceny, zlomeny, přehozeny. Poměrné stáří jejich nebylo by tedy vždy tak snadno určití, kdyby neobsahovaly z k a m e n ě l i n y rostlin a zvířat, druhů namnoze vyhynulých, které jsou jako písmenky roztroušené, z nichž geolog slabikuje dějiny naší země.

Junáci budou pilně sbíratí a všímati si zkamenělin. Jsouť to zbytky a stopy rostlin a zvířat, která žila někdy u nás v přírodě odlišné, jsou svědky tu předpotopního moře, onde tropických lesů, které se v našich krajinách prostíraly. Podávají ovšem jen obraz kusý, neboť jen tvrdé části (skořápky, kosti, zuby) mohly zkameněti. Rostlinstvo předvěké, pokryté bahnem a pískem, prodělalo pozvolna onu důležitou proměnu na kamenné a hnědé uhlí, v našem hospodářství tak důležité. Jsou některé zkameněliny právě tím důležité, že dle nich

možno souditi na stáří skal a vésti i k objevení minerálů užitečných.

Kamení není tedy nic mrtvého, pro vždy nehybného. Vše vznikalo, přetvořovalo a měnilo se stále, jen věk náš jest příliš krátký, bychom sledovati mohli »jak skály rostou«. Ale jako nad námi obloha tu jest jasná, tu zamračená, a vítr tu prach zvedá, onde celou pískovou závějí nanáší, tak opět voda vyvinuje ve všech skupenstvích účinky mechanické a chemické, které tisíceletí jsouce činný, proměňují celou tvář naší země.

Voda.

Pro nás bude důležité poznati, jak chová se kamení k vodě. Jsou v tom rozdíly. Kráčíme-li po dešti po půdě písčité neb drobně šterkované, vidíme, že cesty rychle osýchají, neboť voda vsákla se do půdy. Na půdě jílovité voda dešťová se hromadí, stopy zřetelně se vytlačí a setrvají zde dlouho.

Kde povrch země tvoří hornina silně propustná, tam všechna dešťová voda, pokud ji prst a rostlinstvo nezachytí, vniká do hloubky, až dostane se na vrstvu nepropustnou, kde se hromadí; má-li vrstva spád, vytéká voda v podobě pramene.

Trojí jsou prameny, poskytující nám pitnou vodu: prameny přirozené, studně, z nichž vodu čerpáme, a pak t. zv. artezské studně, kde provrtává se hornina nepromokavá až k hornině promokavé, z které pak otvorem voda tlačí se do výše.

Spodní voda, hromadící se ve větší neb menší hloubce pod povrchem země, má pro člověka velikou důležitost. Voda dešťová, vnikající do hloubky, může býti sebe více zakalená, prosakováním do hloubky se vyčistí; vykopáním studně se k této spodní vrstvě dostaneme.

Na půdě lidmi hustě obydlené, není-li o čistotu

dostatečně postaráno, vniká do půdy plno znečištění a spodní voda prosytí se zhoubnými zárodky, z kterých mohou vzejíti četné nemoci. Veliká města přivádějí si proto značným nákladem vodu pramenitou z hor a končin nezamřelých.

Vyhledávání pramenů není věci nahodilou. Jsou jistí hledači pramenů proslulými kouzelnými proutky, jimž náhoda a jisté zkušenosti zaopatřily pověst, jakoby dovedli vycítiti, kde pod zemí pramen se nalézá. Namnoze jest to klam a lehkověrnost lidu, jež opatřila jim proslulost.

Důležitější jest poznati geologickou stavbu půdy, má-li se dosíci nejvhodnějšího místa pro dosažení spodní vody.

My v přírodě, budeme-li potřebovati pramen, budeme jej hledati vždy nad, nikdy pod vrstvami nepromokavými. A vodu budeme vždy potřebovati; co se vyrovná doušku čerstvé, pramenité vody přímo z pramene?

K vaření dáme přednost vodě měkké. Proč? Voda dešťová rozpouští v sobě součásti vzduchu, prach, látky organické a vnikajíc do hlubších vrstev, čistí se, ale nabývá kyseliny uhličitě.

Občerstvující chut pramenité vody zakládá se právě na obsahu kyseliny uhličitě. Voda taková rozpouští ale snáze celou řadu minerálů, vápenec, zeminy, soli i křemičitany.

Pramenitá voda vytvořila ve skalách vápených celé jeskyně. Budeme-li opatrní, vnikneme do jeskyň nově objevených a pokocháme se pohledem na bílé krápníky, stropy i půdu jeskyň pokrývající. Voda ze skály se tlačící zbavuje se na vzduchu vápence, rozpuštěného v podobě rampouchů a kapajíc z konečků, vytváří na dně druhý kužel.

Vaříme-li tedy tvrdou vodou, sráží se též vápenec na př. na luštěninách, že tyto nezměknu. Na

kotlích usazuje se kotelní kámen, jenž nejen že stěny nádoby kazí, ale může i prasknutí způsobiti.

Voda v potocích a řekách »změkla«. Silou svou mechanickou unáší bahno, písek, oblázky, v horách valí někdy celé balvany do údolí. Když skály, obsahující zlatonosný křemen neb drahokamy na původních ložiskách se rozpadly, zanesla voda valounky zlata i drahé kameny, které svou tvrdostí všem nárazům odolaly, do nánosů říčních. Nejvydatnější ložiska na rýžování zlata v Kalifornii, Brazílii, Sibiři, za dávných dob i ve Vltavě, Otavě a Sázavě vznikla touto činností vody. A podobně démanty zřídka nalézají se na místě, kde vznikly, nýbrž v náplavech, čímž hledání jejich jest velmi usnadněno.

V měkké vodě řek a potoků rádi se též vykoupáme. Pečlivě při tom všimněme si náplavů. Při dolním toku řek nalezneme zde ukázky všech hornin, jimiž řeka protéká. A vedla-li cesta řeky oněmi skalami, v jichž dutinách vytvořily se krásné druzy, vyplněné pěknými krystaly, neb hlízovitě koule achatové a chalcedonové, byly tyto náplavem zaneseny daleko od původu svého, a můžeme získati pěkných i cenných kousků polodrahokamů, někdy značné ceny.

Činnost vody mohli bychom sledovati až do hlubokých dolů, kde na rudných žilách pracují havíři v útrobách země. Ve štěrbinách, které při různých pošunutích a pohybech v kůře zemské druhy vznikly, vyloučily se místy činností vody vedle různých méně cenných minerálů, i různé rudy neb čisté kovy: zlato, stříbro, měď, cín, olovo, železo buď ryzí neb v různých chemických sloučeninách. Odtud vynášejí se dolováním na den.

Doslov.

Volá-li se k vám, junáci, dnes: Ven do přírody, na cesty, do ciziny, tu věřte, že poslechnete-li těchto rad, nechybíte.

V přírodě, v táboře, na cestách okřejete a poučíte se. Zdravé tělo, zdravé zkušenosti, zdravé názory životní a účelně konaná práce, které hravě v přírodě zvykáte, činí člověka platným členem lidské společnosti. Vzduch, slunce, les, volný pohyb, jará svoboda smyje s vás vše, co vás v městě tíží a mučí, co je vám i vašemu vývinu tělesnému a duševnímu na závalu. A proto znovu:

VEN DO PŘÍRODY!

III. ČAST:

UMĚNÍ POZOROVATI.

ÚVOD.

Živě se pamatuji na vycházku, kterou jsem podnikl jako hoch se starým zkušeným lesníkem po jeho rozsáhlém revíru. Každou chvíli přerušil velebné ticho živou poznámkou, co chvíli mne na něco upozornil. »Zde byla veverka asi před dvěma hodinami.« Po chvíli: »A zde musí býti právě nad námi!« Zastavíme, dívám se vzhůru a vskutku za chvíli »houpla« veverka s borovice do větví vdejšího stromu.

»Jak poznáte, že veverka je na stromě, ač jste ji neviděl a neslyšel, jak poznáte, kde byla před několika hodinami?« ptal jsem se s živým zájmem. »Dle šupin šišek z borovic, jež veverky v této době loupají a semeno pojidají. Uloupnuté šupiny rychle zasychají a hnědnou a dle toho mohou říci, kdy asi byly uloupnuty.«

Od té chvíle díval jsem se pozorněji kolem sebe, ale nic zvláštního jsem neobjevil ani potom. Pátravému zraku lesníkovu neušlo však ničeho. Tu se shýbl pro hříbek utajený v mechu, tu objevil pod vrstvou mechu pařízek uříznutého smrčku, jež neznámý škůdce chtěl ukrýti, onde poznal stopu kočky, jež z některé samoty si vychází na ptáčky do lesů, tu zase stopu cizího psa, jenž si přišel do jeho revíru »zahonit«, na bahnitém břehu potoka našel stopu srnčí a dle tvaru a hloubky otisků poznal, že je to stopa »lehčího kousku«, mladé srnky (šmolky). O něco dále objevil opět odhrabaný mech a s kmene smrčku tu stojícího sňal

několik chlupů srnčích. »To je od starého srnce, šestáka«, prohlásil se vší určitostí. Jinde našel místo, kde roztrhal krahujec mladého drozda a tak to šlo dále. Sám nenašel jsem ničeho, proto nevycházel jsem z údivu. Bylo viděti, jakou radost působí mu živý zájem můj o každý nový objev.

Uplynulo hodně času, než jsem se také naučil s otevřenýma očima choditi po lesích. —

Nelze slovy vylíčiti, v čem záleží umění bystře pozorovati, a z toho, co jsme postřehli, odvo-

Obr. 51a. Skaut pozoruje stopy.

zovati správně závěry. Tomuto umění nutno se učit častým cvikem, zkušeností. Z knihy nenaučil se mu ještě nikdo. Kniha může uvést jen řadu příkladů a pokynů, ostatek závisí na síle vaší obrazotvornosti a bystrosti a na podmínkách místních.

Význam schopnosti pozorovati a činiti z toho závěry jest pro každého velmi veliký.

Děti jsou příslovečně rychlé v pozorování, avšak tato schopnost mizí, když dorůstají, zejména proto, že upoutávají jejich pozornost první pokusy, kdežto jí už nepoutají při opakování.

Schopnost pozorovati, jak častými pokusy

bylo dokázáno, jest v pozdějších létech většinou velmi nedokonalá.

Příklad: Ve třídě, kterou navštěvovalo padesát asi sedmnáctiletých studentů, zpozoroval profesor, že na obvyklém místě není teploměru. Všichni tvrdili, že tam visel stále, až na jednoho, jenž prohlásil určitě, že teploměr zmizel asi před týdnem. Tento jediný měl pravdu, což dosvědčil školník, jenž jej před týdnem odnesl do správkvy. Ze všech ostatních ani jediný nepostřehl, když tento předmět, jež měli před tím denně po několik měsíců na očích, zmizel, ba domnívali se, že jej tam viděli ještě předcházejícího dne.

P o z o r o v á n í je jen tehdy dokonalé, když se stalo zvyklostí; za tím účelem je třeba pilně se v něm cvičiti.

S t o p o v á n í jest zajímavá cesta k dosažení těchto schopností.

U s u z o v a t i jest umění postupně rozumem vystihnouti a z různých znaků pozorovaných a z ostatních okolností domyslití se toho, co skutečně znamenají.

Navykl-li si hoch bystrému pozorování a správnému usuzování, získal schopnost veliké důležitosti pro celý život i význačný rys vyvíjejícího se charakteru.

Nejkrásnější forma pozorování naskytá se nám v přírodě v podobě studia plachých čtvernožců, ptáků a jiných zvířat. Chceme-li však je pozorovati, musíme se k nim co nejopatrněji přiblížiti a v jejich blízkosti nenápadně se chovati, abychom jich nepoplašili. Umění tomu říkáme k r ý t i s e.

Po celém světě ozývají se varovné hlasy před ničením krás přírodních, zejména živoucí přírody. S nimi ruku v ruce jde krásná snaha zaměnití pušku za dalekohled a fotografický aparát. Junácké

jest uloviti řadu zdařilých životných obrázků zvířat, než viděti, jak kácí se neb prchá poraněný tvor v dál.

I. oddíl:

Pozorování.

Mladý pozorovatel. Postřehnouti známku. Kim. Podrobnosti na lidech. Příklady. Znamky při záhadných událostech. Podrobnosti krajiny. Pozorování za noci. Pokyny vůdcům.

Mladý pozorovatel.

Baden-Powell dává ve svém díle za vzor následující pravdivou příhodu a ukazuje na ní, jak si máme v podobných případech počínati.

Před několika lety spáchána byla v Anglii vražda; vrah byl chycen, usvědčen a odsouzen hlavně obratností mladého pastevce.

Život v přírodě. — Hoch, Robert Hindmarsh, jenž pásal na močálovité louce své stádo, hnal již domů smutnou divokou krajinou plnou pahorků; náhle šel kolem tuláka sedícího na zemi, jenž maje nohy natažené směrem k němu, pojídal nějaký pokrm.

Pozorování. — Jda kolem, všiml si hoch, jak tulák vyhlíží a zejména si povšiml zvláštních cvoků v podešvech jeho bot. (Obr. 53.)

Zakrytí myšlenek. — Nezastavil se ani a nedíval se nápadně, pouze v chůzi přehlédl všechny tyto okolnosti, takže onen muž ani si ho příliš nevšiml, domnívaje se, že je to nějaký prostý hoch, jenž nestojí za povšimnutí.

Usuzování. — Když se přiblížil k domovu, jenž byl asi pět nebo šest mil daleko, viděl veliký zástup kolem chatrče, v níž našli starou ženu za-

vražděnu. Jeden přes druhého hádal, kdo je asi vrahem a podezření soustřeďovalo se na malou tlupu tří neb čtyř cikánů, kteří krajinou se potulovali, živíce se krádežemi a vyhrožující smrtí každému, kdo by řádění jejich prozradil.

Hoch poslouchal chvíli všechny tyto hovory, ná-

Obr. 53. Povšiml si zvláštních cvočků jeho bot.

hle však zpozoroval několik zvláštních otisků bot v zahrádce u chatrče; shodovaly se úplně se cvočky, jež viděl před chvílí na botách tuláka u louky, a ovšem hned usoudil, že onen muž má asi s touto vraždou co činiti.

Rytířskost. — Ohavnost tohoto zločinu a zejména okolnost, že to byla bezbranná stará žena, jež byla zavražděna, vzbudila v hochu rytířský cit a odpor proti vrahovi, ať jest jím kdokoli.

N e o h r o ž e n o s t . S e b e o v l á d á n í . R o z h o d n o s t . — Ač si byl dobře vědom, že by jej přátelé vraha jistě zabili za to, že jej udal, potlačil všechnu bázeň a šel ihned k strážníkovi, ukázal mu otisky v zahradě a pověděl mu, kde by mohl najít muže, jenž stopy ty zanechal — ovšem, prospí-li si.

Z d r a v í a s í l a . — Pachatel došel tak daleko od místa vraždy nepozorován nikým, vyjma onoho chlapce, že se cítil úplně bezpečným, a ani nepomyslel, že by tak malý hoch byl s to ujít tak značnou cestu k místu vraždy a ještě se vrátit zpět s policií. Nedbal tedy naprosto opatrnosti.

Hoch byl však zdravé, silné dítě hor, urazil cestu rychle a snadno, takže pachatele zastihli a beze všech obtíží zatkli. Muž onen byl cikán Vilém Winter. Byl souzen, usvědčen a odsouzen k smrti. Dva cikáni, kteří byli jeho pomocníky, chyceni byli s částí ukradených věcí a byli též v Newcastlu popraveni.

D o b r o s r d e č n o s t . Když však hoch dověděl se o přísném rozsudku, pocítil lítost, že byl příčinou smrti bližního.

Z á c h r a n a ž i v o t a . — Naproti tomu úřad si jej zavolal a děkoval za velikou službu, již prokázal spoluobčanům tím, že objevil tak nebezpečného zločince a tím snad život několika z nich zachránil.

P o v i n n o s t . — Pravili mu: »Vykonal jste svou povinnost, ač spojena byla s osobním vaším nebezpečím. Toho ovšem nesmíte dbátí. — Bylo vaší občanskou povinností přispětí úřadům ve vykonávání spravedlnosti, a povinnost nutno konati vždy bez ohledu na obtíže, po případě i bez ohledu na nebezpečnost života.« —

P ř í k l a d . — Hoch vykonal tedy povinnost skauta do všech podrobností, ačkoliv jej nikdo tomu neučil.

Postup v uvedeném případě byl tento:

Pozorování, zakrytí myšlének.

Usuzování.

Rytířskost.

Vědomí povinnosti.

Vytrvalost.

Dobrosrdečnost.

Hoch onen netušil, že jeho skutek, jež vykonal úplně z vnitřního popudu, ještě po létech bude vyprávěn jiným hochům za příklad, jak konati svou povinnost. — I vaše skutky budou snad pozorovány jinými lidmi a dávány za příklad. Konejte tedy i vy svou povinnost dokonale a za každé příležitosti.

Postřehnouti známku.

»Známka« je slovo, jehož skauti užívají na označení jakékoli drobnosti, jako stop nohou, srsti zvířat, zlámaných větviček, pošlapané trávy, drobtů jídla, kapky krve atd., všeho, co může býtí vodítkem k dosažení informace, již potřebují.

Kterási Angličanka cestujíc v Indii sledovala s několika domorodými indickými slidiči stopu pardála, který zakouzl a odnesl mladého kozlíka. Pardál přeběhl přes širokou holou skalní plošinu, která ovšem neukazovala žádných otisků jeho měkké nohy. Slidič šel najednou ke kraji skály, kde končila ostrou hranou; naslínil si prsty a jezdil jimi po hraně, až našel několik kozlích chlupů, které zůstaly na ní lpěti. Ty mu ukázaly, kudy pardál byl sešel se skály, odnášeje kozla. Těchto několik chlupů bylo tím, čemu skautové říkají »z n á m k a«.

Tak našel též medvědy, všímaje si maličkých »známek«. Zpozoroval totiž čerstvé škrábnutí v kůře stromu, které bylo zřejmě způsobeno drápem medvědím a na druhém stromě našel černý

chlup vězící v kůře stromu, který mu prozradil, že se medvěd oň třel.

Jedna z nejdůležitějších věcí, které se skaut musí naučiti, ať už je zvědem v míru, lovcem, či zvědem válečným, jest, aby nenechal nic ujiti své pozornosti; musí si všimnouti nepatrných zjevů a známek, a pak vyzkoumati jejich význam; ovšem dá to hodně cvičení, než začátečník si navykne opravdu všeho si všimnouti a nenechati svému oku nic uniknouti. Lze se tomu naučiti stejně dobře v městě jako na venkově.

Stejně jest třeba všimati si každého podivného zvuku neb zvláštní vůně a přemýšletí, co asi znamenají. Dokud se nenaučíte pozorovati »známky«, budete moci vzíti v úvahu (kombinovati) jen velice málo podrobností a jako zvědové nebudete k ničemu.

Skaut považuje vždy za velkou chybu, objeví-li někdo nezaspěčený něco dříve, než on to uviděl sám, ať už je to vzdáleno nebo u jeho nohou.

Jeho oči se stále pohybují, vyhlížejíce všemi směry, blízko i daleko, všímajíce si všeho, co se děje, z pouhého zvyku, ne aby se snažil ukázati, kolik zpozoruje.

Hned vás upozorní na něco v dálce, v příštím okamžiku již zvedá zvláštní knoflík u svých nohou. Jak vidíte, hledí jeho oči zároveň do dálky i na blízko.

Ziskává tím nejen schopnost pozorovací, ale je to velice na prospěch i síle a zdraví zraku.

V ulicích cizího města zapamatujte si cestu dle hlavních budov a pobočných ulic a bezpečně si všimněte, kol jakých krámů jdete a co je v jejich výkladech; také si všimněte, jaké povozy jedou kolem vás a jsou-li postroje a podkovy koní v pořádku; a zvláště dobře, jaké lidi potkáváte, jak vypadají jejich tváře, šaty, boty, jaká jest jejich chůze, takže kdyby se vás na př. otázal strážník:

»Viděli jste muže s černými nápadnými brvami, v modrém obleku jíti po této třídě?«, mohli byste dáti asi takovou odpověď: »Ano, dopadal trochu na pravou nohu, měl boty nezvyklého tvaru, nesl balík v ruce a zahrnul do Zlaté ulice, druhé ulice odtud, asi před třemi minutami.«

Podání takové zprávy mělo často velikou cenu, ale mnoho lidí chodí sice s otevřenýma očima, ale nevšimne si ničeho.

Nejinak se to má, dotazujeme-li se na podrobnosti krajiny, budov, soch, kolem nichž tázaný denně chodí, byť to byly body nejvýznamnější a nejkrásnější.

Světověznámý anglický spisovatel R u d y a r d K i p p l i n g napsal do díla Powellova zajímavou povídku »K i m«, v níž líčí, jak i nepatrný, opuštěný hoch může své vlasti konati platné služby.

Kim.

»Kim«, plným jménem Kimball O'Hára, byl synem poddůstojníka irského pluku v Indii. Otec a matka zemřeli mu, když byl ještě dítětem, a o výchování jeho starala se teta, jež byla v Indii skromně živa.

Soudruhy jeho byli vesměs domorodci a tak naučil se i jejich řeči a způsobům tak dokonale, jako málokterý Evropan. Spřátelil se též se starým, kočujícím knězem, jenž bloudil po Indii a procestoval s ním celou severní část oné země. Konečně jednoho dne zvláštní náhodou setkal se s bývalým plukem svého otce, jenž byl právě na pochodu, navštívil jeho ležení a byl tam chycen, jsa podezřelý, že chce krásti. Jeho rodný list a jiné listiny, jež u něho byly nalezeny, prokázaly jeho původ a pluk vida, že náleží k nim, vzal jej k sobě a počal jej vychovávat. Kdykoliv však měl Kim volno, oblékal se vždy do indských šatů a

pospíchal ihned mezi domorodce, jakoby byl jedním z nich.

Za nějaký čas seznámil se s jakýmsi panem Lurganem, obchodníkem starými klenoty a zvláštnostmi, jenž pro svou znalost domorodých poměrů byl též členem vládního informačního oddělení.

Tento muž seznal, že Kim má tak podrobné znalosti domorodých zvyků a vlastností, myslil si hned, že by mohl prokázat výborné služby zvláště jako zvěd mezi domorodci. Dříve však, nežli měl být Kim ve svůj nový úřad uveden, podrobil jej zkoušce, má-li dosti statečnosti a silné vůle. Ke zkoušce síly jeho vůle zvolil hypnotisování, chtěje docílit, aby myšlenky Kimovy následovaly slepě to, co si on myslil. Muž silné vůle může skutečně takto působiti na jiného, jenž je vůle slabší. K tomu cíli uhodil džbánem tak prudce, že se rozbil na kousky; na to položil své prsty na hochův krk a přál si v duchu, aby si hoch představil, že se džbán sám opět zcelil. Ať se však namáhal jak chtěl, vpraviti myšlenku svou do mozku hochova, nedařilo se mu to. Kim viděl, že džbán jest rozbit a nechtěl věřiti, že je zcelen; jednu chvíli šel již téměř s myšlenkami svého vůdce, neboť měl jakési vidění, že džbán jest celý, ale vidění to zase zmizelo.

Většina hochů byla by v tomto případě těkala myslí a očima, kdo ví kde, nebyli by s to upíratí je tak přesně na daný předmět a zcela snadno byli by hypnotisováni oním mužem. Lurgan vida, že jest pevné vůle a učelivý, vyučoval jej dále; opět a opět upozorňoval jej na nepatrné podrobnosti, vždyť stálý tento cvik jest první podmínkou skautů. Tomu se učiti a to cvičiti jest stálou jeho povinností, ať je kdekoliv. Lurgan počal vyučování tím, že ukázal Kimovi táč plný různých vzácných kamenů, dal mu na ně patřiti asi minutu, na to je přikryl látkou a ptal se ho, kolik je tam kamenů a

jaké druhy. Po prvé vzpomněl si Kim pouze na několik kamenů a nemohl jich podrobněji popsat, ale po krátkém cviku pamatoval si je všechny zcela správně. A tak činil též s jinými předměty.

Kim cestoval též mnoho v kraji s milým starým afgánským obchodníkem koňmi, jenž byl též zřizencem vládním; velmi si jej oblíbil. Kim prokázal mu jednou dobrou službu, že mu tajně přinesl důležitou zprávu; podruhé zachránil mu dokonce život, vyslechnuv několik domorodců, kteří se radili, že ho zabijí, až půjde kolem. Stavě se, že spí a že ho u nich tlačí mūra,*) Kim prohlásil, že musí opustit ony spiklence a jít jinam a dostal se tak v čas ku svému příteli, aby ho varoval.

Konečně ustanoven byl za člena tajné stráže. Jako tajné znamení nosil kolem krku šátek a měl vyslovit větu, která byla-li zvláštním, významným způsobem pronesena, prozradila zasvěcenému, že jest členem stráže.

Skautové mívají také pravidelně tajná znamení, jimiž se vespolek dorozumívají.

Těchto členů výzvědné stráže jest v Indii velmi mnoho a neznají se navzájem osobně; proto musí mítí tajná znamení, dle nichž se poznávají uprostřed ostatních lidí, jež třeba jsou jejich nepřáteli.

Jednou Kim setkal se při jízdě vlakem s jiným členem stráže, jehož neznal. Byl to domorodec, jenž vstoupil do vagonu zřejmě rozčilen a byl poraněn na hlavě a na rukou. Vykládal hned ostatním spolucestujícím, že se mu stala nehoda, když jel vozíkem na nádraží, ale Kim jako dobrý skaut poznal ihned, že rány jsou ostré, úzké a ne povrchní, jaké povstávají, spadne-li někdo s vozu, proto mu nevěřil. Když si onen cizí muž upevňoval obvaz kolem hlavy, poznal Kim, že má stejný šátek; Kim

---

*) Orientalci vesměs věří, že ve spánku napadnouti je může »mūra«.

ukázal tedy svůj šátek. Jakmile cizí muž jej spatřil, pověděl ihned několik tajemných slov, na něž Kim patřičně odpověděl. Cizinec vzal si na to Ki-ma stranou a vyprávěl mu, že jel s důležitým poselstvím služebním, že byl však zpozorován několika odpůrci vlády, kteří by jej byli málem zabili.

Obr. 54. Indický žebrák.

Nyní se obával, že asi dobře vědí, že jede tímto vlakem a že zatím budou telegrafovatí svým přátelům o jeho příchodu. Měl odevzdati poselství jistému důstojníkovi, nyní však nevěděl, jak to zaříditi, aby nebyl chycen nepřítelem, jenž o jeho příchodu jistě již byl zpraven. Kim přišel na myšlenku přestrojiti ho.

V Indii jest mnoho posvátných žebráků, kteří se potulují po kraji. (Obr. 54.) Jsou polonazí. Sypou

na sebe popel a obličej mívají různě pomalován. Lid pokládá je za svaté a rád jim poskytuje stravu i peníze. Kim smíchal mouku a popel, jež vzal z domorodé dýmky, svlékl svého přítele, pomazal jej tím na těle a na obličejí namaloval mu všelijaké obrazce. Pečlivě zamazal rány onoho muže moukou a popelem, aby je ukryl, sčesal vlas jeho tak, aby vypadal divoký a chundelatý, jako mívají žebraři a ještě jej posypal prachem; vlastní matka nebyla by muže onoho poznala.

Brzy na to dojeli veliké stanice, kde spatřili onoho důstojníka, jemuž měla býti zpráva odevzdána. Přestrojený žebrař vrazil do něho, načez důstojník počal mu anglicky spílati; žebrař odpověděl řadou domorodých nadávek, mezi něž obratně vpletl smluvená tajná slova. Policejní důstojník ačkoliv se tvářil, jakoby hindustansky*) neznal, rozuměl každému slovu a poznal ihned dle tajných slov, že onen žebrař jest zřízenec; na oko dal jej ihned zatknouti a odvésti na policejní strážnici, kde ovšem mohl s ním zcela nerušeně pohovořiti. Vše toto událo se nenápadně a na nádraží nikdo nezpozoroval, že je žebrař onen domorodec, který vyvázl svým pronásledovatelům a s důstojníkem srozuměn.

Konečně seznámil se Kim ještě s jedním zřízencem vlády, vzdělaným domorodcem Babu, a pomohl mu zatknouti dva cizí důstojníky, kteří konali vyzvědačskou službu na úkor Angličanů na severozápadních hranicích Indie. Onen Babu předstíral cizincům, že jest ve službách místního domorodého knížete, jenž nebyl přítelem Angličanů, a jakožto zástupce knížete onoho cestoval nějaký čas s nimi. Poznal tak, kde měli v zavazadlech uschovány své tajné listiny. Na konec způ-

---

*) Většina obyvatelů Přední Indie mluví jazykem hindustanským.

sobil hádku mezi nimi a posvátným knězem, jež tito důstojníci udeřili. Povstalo z toho veliké rozhořčení mezi domorodci, kteří sebrali zavazadla důstojníků a rozprchli se v temnotě. Kim, jenž byl mezi domorodci, otevřel tlumok, našel tajné listiny, sebral je a odnesl představeným.

Tyto a jiné činy Kimovy jsou skutečně pozoruhodny, ukazují, jak mnoho cenných služeb může hoch prokázati své vlasti, je-li dostatečně vycvičen a vzdělán. —

*

Tato povídka ukazuje, jakých prostředků jsou nuceni chápati se Angličané, aby udrželi svou nadvládu v Indii. Nám bude vzorem pro zavedení zajímavé hry, která neobyčejně zbystří vaši schopnost pozorovací.

Italská revoluční společnost zvaná Camorra cvičila svůj dorost-hochy tím způsobem, aby bystře pozorovali a dobře si vše zapamatovali: Při procházce ulicemi města člen Camorry se náhle zastavil a zeptal hochy: »Jak byla oblečena žena, která seděla u dveří čtvrtého domu na pravé straně poslední ulice?« nebo » O čem mluvili dva muži, které jsme potkali na rohu poslední ulice, či byli tři?« — nebo »Jaké číslo měl kočár a kam nařizoval pasažer, aby byl zavezen? Jak jest vysoký onen dům a jaká je šířka okna v jeho půdě?«

Skaut nesmí zapomínati ani na zemi. Zejména podél kraje dlažby u domů nebo u odkapových rour často lze nalézt cenné ztracené šperky, přes něž šla spousta lidí, jež byly odmeteny dámskými sukněmi, ale nikdo si jich nevšiml. Nechť nic nezdá se vám nepatrné pro vaši pozornost; knoflík, sirka, popel doutníku, pero nebo list může míti velikou důležitost.

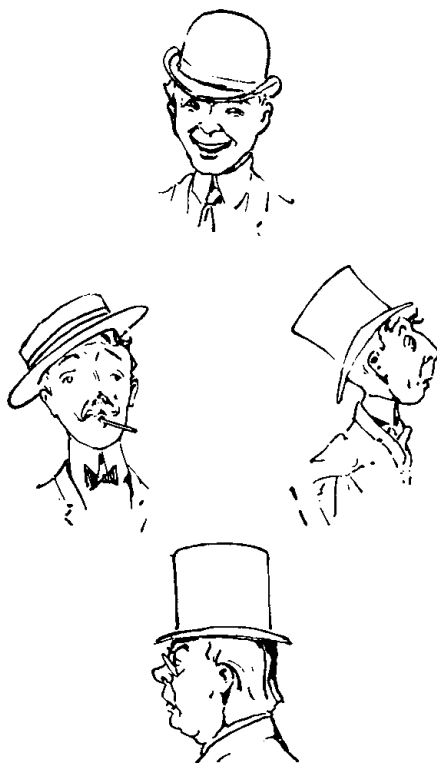
Junák musí hleděti nejen před sebe, nýbrž také na levo i na pravo i za sebe; musí míti oči, jak se

říká, také v zadu. Často uvidíte, ohlédnete-li se z nenadání, osoby chovati se zcela jinak, než jak by jednaly, kdyby byly předvíдалy, že se ohlédnete.

Podrobnosti na lidech.

Jedete-li vlakem nebo tramvají, všimněte si vždycky každé maličkosti na svých spolucestujících.

Obr. 55. Jak způsob nošení klobouku prozrazuje povahu.

cích. Všimněte si jejich obličejů, šatu, způsobu mluvy atd., abyste mohli potom každého z nich podrobně popsat; také se snažte vyzkoumat z je-

jich zjevu a chování, jsou-li bohatí nebo chudí (což mnohdy se pozná dle jich bot), a jaké je asi jejich zaměstnání, jsou-li šťastní či trpící, nebo potřebují-li pomoci.

Ale když tak činíte, nesmíte činiti to neslušně, ani nesmíte dáti na jevo, že je pozorujete, protože by se odvrátili, ano snad vás i pokárali. Vzpomeňte si na pasáčka Roberta, který si všiml cikánových bot, neřádkoval se však na cikána nápadně, takže nezbudil jeho podezření.

Přesné pozorování lidí a obratnost vyčistí jejich povahu a myšlenky jest nesmírně cenné při řemesle a obchodě, zejména pro obchodního příručího a prodavače, aby spíše přiměl lidi ke koupi zboží, neb aby objevil lidi, kteří pomýšlejí na podvod.

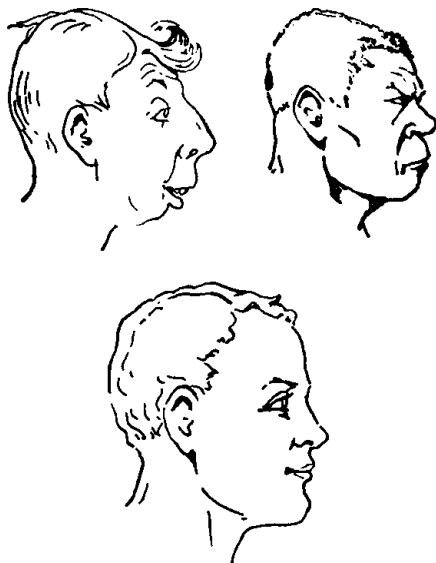
Říká se, že je možno často udati povahu člověka dle způsobu, jak nosí klobouk. (Obr. 55.) Je na tom trochu pravdy. Je-li klobouk lehce na jednu stranu nasazen, bývá ten, kdo ho má na hlavě, dobrosrdečný; kdo nosí klobouk přílišně na stranu, bývá mluvka, vychloubač; kdo jej nosí v týle, bývá lehkomyslný, platívá špatně dluhy; kdo jej nosí rovně na temeni, bývá poctivý, ale podivínský.

Způsob chůze člověka bývá též někdy dobrým ukazovatelem povahy. — Pozorujte nepokojného, nafoukaného mužička, jak cupká malými kroky a rozhazuje rukama; spěšný, trhavý krok člověka nervosního, pomalou, loudavou chůzi pobudovu, lehký, rychlý a tichý krok skautův atd.

Baden-Powell nedůvěřuje lidem s navoskovanými kníry; vidí v tom ješitnost a zvyk pijáků.

Nápadná kadeř vlasů, kterou někteří mladíci nosí nad čelem, aby na sebe upozornili, je bezpečným znamením ješitnosti. Také tvar obličeje je dobrým vodítkem k poznání povahy člověka.

Často přesvědčíte se o správnosti těchto znaků, nikdy však necht' vás nesvádějí k opovážlivému posuzování lidí. Vnější znaky oprávnějí pravidelně k jakýmsi úsudkům, ale mnohdy se také pře-

Obr. 56. Dovedete udati povahu těchto osob?

svědčíte o o p a k u. I takových případech si všimějte. Podobné výjimky varují vás, abyste se neukvapovali v úsudku a nikdy neodhodlávali k lehkovážným tvrzením neb dokonce odsuzování.

Příklady.

Dobří znatelé lidských povah tvrdí, že téměř neomylně mohou udati povahu člověka dle jeho šatstva a obuvi.

Boty bývají zpravidla nejlepším svědectvím ze všech částí oděvu.

Baden-Powell šel kdysi se známou paní po ulici a jakási mladá dáma šla proti nim. »Ráda bych věděla, kdo je ona dáma?« — »Já zase bych měl chut se optati,« odvětil Baden-Powell, »čí je to služka«. Dívka byla velice slušně oblečena, ale když uviděl její botky, usoudil, že šaty patřivaly kdysi někomu jinému, boty však že měla své vlastní, neboť v nich se cítila nejvolnější. Dívka došla k domu, vešla vchodem pro služebné a záhy zvěděli, že je to skutečně služka jedné paní z domu.

Zábavným cvikem je, sedíte-li v železničním voze nebo v dostavníku s jinými lidmi, podívati se pouze na jejich nohy a hádati, aniž hledíte výše, jací lidé to jsou, staří či mladí, majetní či chudí, tlustí či hubení a tak dále a pak pohlédnouti vzhůru a podívati se, jak blízko jste byli pravdě.

Kterýsi americký herec líčil, jak byl přítomen vzestupu balonu v době, kdy právě trpěl revmatickou ztrnulostí šíje. Mohl se dívati jen dolů místo nahoru a mohl viděti pouze nohy lidí kolem sebe v zástupu. Vyvolil si tedy z mnoha pár bot, které, jak bezpečně vycítil, náležely roztomilému, dobrosrdečnému muži, jenž mu popsal, co se s balonem děje.

Baden-Powellovi podařilo se jednou prospěti paní, která byla v nuzných poměrech. Uhádl to, jda za ní, neboť ač byla dobře oblečena, měla podrážky botek ve stavu nanejvýš chatrném. Nikdy asi nezvěděla, jakým způsobem uhodl, že se jí vede zle.

Je překvapující, kolik můžete poznati z podpatků bot, když jdete za někým — a je neméně podivno, kolik významných udajů můžete vyčísti z jeho bot. Říká se, že kdo odře podešve i podpatky rovně, ukazuje zřejmě na obchodní zručnost a poctivost; odřené podpatky na straně vnější znamenají člověka silné obraznosti a milovníka

dobrodružství; avšak podpatky ochozené na vnitřní straně znamenají slabost a nerozhodnost povahy a toto poslední znamení jest neklamnější u mužů nežli u žen.

Totéž tvrdívá se o písmu člověka, avšak všecka taková pozorování a odvozování naše jsou pochybné ceny. Všimáme si těchto známek a usuzujeme z nich, jen abychom získali zajímavé náměty ke cvičení a známky, které by mohly vésti nás k cíli. »Jako denní světlo pozoruješ i malou skulinou, tak také charakter člověka poznáš z nepatrných věcí,« napsal znamenitý znatel lidí Smiles, avšak neplatí to vždy.

Bezpečnější cestou jest celkové vzezření člověka. »Sherlock Holmes« potkal cizince, povšiml si, že vypadá docela slušně, má nové šaty se smuteční páskou na rukávě, vojenské držení a námořnickou chůzi, je opálen od slunce, má vytetované značky na ruce a nese dětské hračky v ruce. Zač byste byli měli tohoto muže? Sherlock Holmes usoudil správně, že nedávno šel do výslužby jako námořní poddůstojník, že mu zemřela žena a že má doma několik malých dětí.

Známky při záhadných událostech.

Může se vám některému jednoho dne přihoditi, že budete první, kdo nalezne mrtvolu člověka, neb přijдете první na místo jiné záhadné události.

Je vaší povinností v podobných případech pomáhati co nejbezpečněji v zájmu vašich bližních, mnohdy i v zájmu vašem vlastním, ale nesmíte stěžovati nemístnou horlivostí práci vyšetřovací komise soudní nebo odborné; proto všimněte si co možná všeho, upozorněte po případě na důležité věci, jež zůstaly nepovšimnuty, ale nešlapte zbytečně na půdu kolem onoho místa, abyste snad nezničili vyskytující se stopy.

Často již byli nalezeni mrtví, o nichž se z počátku myslelo, že se oběsili, avšak pečlivé ohledání půdy kolem nich — v jednom případě několik ulomených větviček a sešlapaná tráva, v druhém případě zmačkaný koberec — ukázaly, že byla spáchána vražda, a že tito lidé byli po smrti pověšeni, aby se vzbudilo zdání, že spáchali sebevraždu.

Zvláště se má pátrati po otiscích prstů na jakýchkoli předmětech, a nesouhlasí-li s otisky prstů zemřelého, jsou to asi otisky prstů vrahových, kterého pak je možno zjistiti srovnáním s otisky jeho prstů.

Velmi často uchopí vrah kliku nebo džbán na vodu, aby si umyl ruce. Takový případ se stal v Indii, kde byl nalezen muž zavražděn a krvavé známky prstů na jeho oděvu. Vlastník těchto známek prstových byl vypátrán, vyslýchán a usvědčen.

Naše pozorovací schopnost v podobných případech postřehnouti všechny nápadné známky nebude však pouze ve službách spravedlnosti při pátrání po vinnících. Mnohem vznešenější ještě úkol připadne jí v obhajování lidí nevinných.

Učený starý pán byl nalezen mrtev ve své ložnici s ranou na čele a druhou v levém spánku. Noviny ležící na stole ukazovaly otisky tří prstů krví potřísněných. Z činu byl podezřelý syn nebožtíkův a policií zatčen. Pečlivé ohledání pokoje a otisky prstů ukázaly, že starému pánu přišlo v noci nevolno, že vstal s postele, aby si vzal lék. Když dospěl ke stolu, přišel naň nový záchvat, takže upadl a narazil hlavou prudce o roh stolu a způsobil si ránu na spánku, která právě odpovídala rohu. Snaže se vstáti chytil se stolu a novin na něm a udělal při tom krvavé známky prstů na novinách. Pak upadl znovu a rozbil si hlavu podruhé. Otisky prstů byly srovnány s

prsty nebožtíkovými a bylo shledáno, že na vlas souhlasí. Ani mezi mnoha milliony nenaleznete dva lidi se stejnými čarami na kůži prstů. Tak se ukázalo, co způsobilo učencovu smrt a syn nebožtíkův byl propuštěn nevinný.

Podrobnosti krajiny.

Jdete-li krajinou, máte si všimati jejích význačných bodů, t. j. všeho, co vám pomůže nalézt cestu a uchrání vás zablouzení. Jsou to hřbety horské, vrchy, dolíky, řeky a rybníky, vzdálené věže kostelní neb osamělé stromy v dálce, z bližších předmětů pak nápadná stavení, skupiny stromů, skály, vrata, nápadnější kameny, patníky u cest, kříže v polích, různé druhy plotů, nápadně seříznuté koly, nápadné skupiny keřů a květů atd.

Všímáte-li si těchto znaků krajiny, číňte to tak důkladně, abyste mohli jinému dle nich udati, jak má nalézt cestu. Je tudíž třeba všimati si jich velmi pečlivě, abyste byli s to popsati je bezpečně a v pořádku, jak jdou za sebou. Musíte si všimnouti a zapamatovati každou cestu a pěšinku odbočující z vaší cesty.

Musíte si všimati také drobnějších znaků, jako vyletí-li a odlétají-li ptáci spěšně, což znamená, že je člověk nebo zvíře vyplašilo. Drobné ptactvo, projevuje strach tím, že vyráží úzkostlivé tony, zahlédne-li kunu, lišku, neb kroužícího dravce ve vzduchu. Lovec říká, že tluče na jestřába neb pod. Zvířený prach ukazuje na pohybující se zvířata, lidi nebo povozy.

Na venkově měli byste si všimati právě tak jako ve městě velmi pečlivě všech lidí kolem jdoucích, jak jsou oblečení, jaká je jejich tvář, jaká je jejich chůze, zkoumati stopy jejich nohou po případě načrtnouti si jejich obrázek do zápisníku, abyste poznali stopu opět, kdybyste ji našli ně-

kde jinde. Všimněte si každé stopy, — t. j. stop nohou lidských, zvířecích, ptačích, stop kol atd., neboť z nich můžete vyčísti mnohdy velmi důležité zprávy.

Pozorování za noci.

Skaut musí býti s to postřehnouti nepatrné maličkosti v noci jako ve dne a toho má docílití nasloucháním, případně hmatem neb čichem.

Krajina zdá se nám zcela jinou za noci než za dne. Mnohý předmět leká tu začátečníka a nevinné předměty nabývají strašidelné tvářnosti. Proto v noci činnost naše napíná také větší měrou nervy, za krátko však stejně bezpečně a klidně konáme své obchůzky jako ve dne. Konáme-li s jinými družinami některá cvičení o závod, nechoďme po cestách, ale podél nich s největší opatrností. Největší pozornost věnujme při tom častému ohlížení se nazad, abychom dle význačných bodů poznali zpáteční cestu a abychom se neprozradili nápadným zvukem.

V nočním tichu nesou se zvuky dále než ve dne. Položíte-li ucho na zem, nebo na hůl neb dokonce na buben, ležící na zemi, uslyšíte dusot koňských kopyt nebo zvuk lidských kročejů na velikou dálku. Podobně poslouží vám nůž, který má po želízku na každém konci; zapíchnete-li jedno želízko do země a držíte-li druhé mezi zuby, uslyšíte vše mnohem lépe. Všimněte si, na jakou vzdálenost jsou slyšitelné kroky, nárazy koňských kopyt, hrčení vozu. Lidský hlas, i mluví-li se tiše, se nese v noci na velikou vzdálenost a nesnadno se zamění jiným zvukem.

Pokyny vůdcům.

Jak prakticky učiti umění pozorování.

V městech: Vedeme hochy nejprve k tomu, aby na ulicích si všímali rozličných obchodů, kol kterých jdou a jmenovali je na konci po pořádku z paměti.

Později dáme jim za úkol, aby si všimli a pamatovali nápisy na krámech, na to aby pozorovali a si zapamatovali obsah výkladu obchodního, když naň dvě minuty hleděli; konečně, aby si zapamatovali obsah několika výkladních skříní za sebou, když se byli u každé zastavili jen na půl minuty.

Hoši musí si také zapamatovati vynikající budovy, význačné body terénu, dláždění, vedení vodovodů a plynovodů, počet rohů ulic, kterými chodí, jména jiných ulic, podrobnosti na koních a povozech kolem jedoucích, a zvláště podrobnosti na lidech, jich šatě, tváři i chůzi, dále čísla automobilů, strážníků atd.

Z počátku je berte s sebou a ukazujte jim, jak si mají počínati; potom je vyšlete samy a když se vrátí, vyptávejte se jich na různé podrobnosti.

Dobrý způsob je cvičení se ve dvojicích. Každý z dvojice poznamenává si svá pozorování, vůdce večer poznámky jejich srovná a ocení.

Naučme hochy dotazovati se po závažných okolnostech, zájmovostech města a po jeho životě.

Na venkově: Vezměte družinu hochů ven na procházku a naučte hochy všímati si všech věcí, na něž jsme upozornili v kapitole »Podrobnosti krajiny«.

Také učte je všímati si zvláštní vůně některých rostlin, zvířat atd. Lesník čichem pozná, že liška je na blízku, neb že byla postřelena.

Když si byli zvykli soustavnému pozorování v městech a naučili se užívati map a kompasu, vyšlete je na přesně určenou obchůzku; při tom mají spoléhati na vlastní schopnosti v orientaci a jen v nejnnutnějších případech doptávati se lidí. Když se

vrátí, jednoho po druhém zkoušejte ústně nebo dejte jim napsati odpovědi na několik otázek, které jim předložíte o určitých bodech, jichž si měli všimnouti.

Pochůzka ve dvojicích, z nichž každý jednotlivec střeží se upozorniti druhého na zajímavosti krajiny, ale naopak hledí pozornost druhého odvrátiti od toho, co sám pozoruje, osvědčí se nám i zde.

Cenu tohoto cviku zvyšuje, uděláte-li dříve na určené cestě do půdy několik nepatrných znamení, nebo pohodíte-li cestou knoflíky, sirky neb jiné předměty, aby si jich hoši všimli a je přinesli. Tak se naučí pozorovati současně půdu poblíž sebe i vzdálené předměty.

Postup je tu ten, že napřed držíme se cest, později však konáme pozorování bez ohledu na cesty — v otevřené krajině.

Při těchto vycházkách na venkově i v městech mohou si také všimati zevnějšku osob a udávati své mínění o jich povaze, hmotných poměrech atd., spolu s odůvodněním, jež mají pro svá tvrzení.

Oddíl II.:

Stopování.

Stopy lidské. Stopy zvířat. Stopy na sněhu. Stáří stopy. Sledování stopy. Ztratíme-li stopu. Stopa bosé nohy. Pokyny vůdcům.

Stopy lidské.

Americký generál Dodge (čti Dadž) líčí, jak kdy-
si měl pronásledovati oddíl Indiánů, kteří zavraž-
dili několik lidí.

Vinníci odjeli asi před týdnem a to na koních. Avšak generál Dodge získal si na pomoc znamenitého stopovače. Indiáni jeli všichni na neokutých koních mimo jednoho; když je stopovač byl sledoval mnoho mil, náhle seskočil s koně a vytáhl ze skryté trhliny skalní čtyři koňské podkovy. Indián je byl koni zřejmě sňal, aby nezanechávaly stop.

Po šest dní pronásledovali tlupu a po značnou část této doby nebylo žádného znamení viditelného obyčejnému oku; když byli urazili 150 mil, konečně překvapili a zajali celou tlupu, ovšem jedině zásluhou zkušeného stopovače.

Při jiné příležitosti pronásledoval oddíl amerického vojska tlupu Indiánů, kteří přepadli a povraždili bělochy; oddíl měl s sebou několik jiných indiánských zvěďů, aby jim pomohli stopovati. Aby mohli podniknouti úspěšný útok, postupovali v noci a jejich slidiči našli cestu po tmě, ohmatávajíce rukama stopy nepřátel a ušli tak dosti rychlým

pochodem mnoho mil. Jednou se zastavili a hlásili, že stopa byla zkřížena novou stopou. Když přistoupil velící důstojník, shledal, že Indiáni drží ještě ruce na stopě, takže není možný omyl. Bylo přineseno světlo a seznáno, že cestu přešel medvěd. Na to v pochodu pokračováno bez dalších příhod; nepřátelé byli překvapeni a schytáni v časných hodinách ranních.

Mohli bychom uvést ještě více dokladů, že k sledování stopy stačí pouhý hmat vycvičené ruky neb nohy dovedného slidiče.

Stopování jest jeden z nejdůležitějších způsobů, jakým si skauti opatřují zprávy. Chcete-li se státi dobrými znateli stop, musíte začíti v mládí a cvičiti se neustále, kdykoliv jste venku.

Máte-li z počátku stále na paměti, abyste tak činili, shledáte záhy, že tak činíte ze zvyku; aniž musíte zvlášť na to pamatovati. A to je zvyk velmi prospěšný a příjemný i nejnudnější procházku.

Především musíte se naučiti rozeznati stopu jednoho člověka od stopy druhého dle jejího rozměru, tvaru, hřebů v podešvi a na podpatku atd. Ze stopy lidské, t. j. z délky chodidla a kroku lze souditi dosti bezpečně na výšku těla chodcova.

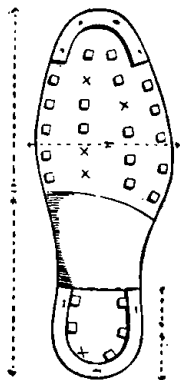
Stopovači v exotických krajinách vychloubají se dokonce, že dovedou ze stopy určití nejen polhavi a stáří osoby, nýbrž také její povahu. O lidech, kteří obracejí špičky nápadně od sebe, tvrdí, že jsou obyčejně lháři.

Zaznamenáváte-li si stopu, vyberte si dobře vyznačený otisk, změřte pečlivě délku a šířku chodidla, délku a šířku podpatku, šířku pod výkrojem chodidla, počet řad cvoků a počet hřebů v každé řadě neb hřebů na podpatcích a na špicích, tvar hlaviček cvočků atd.

Je nejlépe udělati si takto náčrt stopy i označiti místa, kde chybí cvočky. (Obr. 57.)

Máte též velmi pečlivě změřiti délku kroku lidského od paty jedné nohy k patě nohy druhé.

P o z n á m k a v ů d c ů m: Každý skaut nechť nakreslí obraz chodidla své boty a vyznačí na něm všechny hřebíky i ostatní podrobnosti. Venku dejte každému skautu hotový náčrt stopy, a nechť

Obr. 57. Nákras podešve boty. X scházející hřebíky.

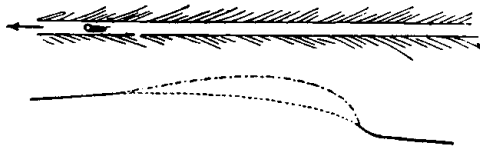
hledá tuto stopu a doplní obrázek stopy podrobnostmi, otisky hřebíků a pod.

Také by měl zaznamenati délku kroku a o kolik chodidlo se odchyluje od směru, jímž chodec se ubírá.

Jednou byl nalezen muž v řece utopený. Mělo se za to, že spadl do řeky náhodou a že rány na hlavě byly způsobeny kameny v řece. Kdosi nakreslil si tvar jeho boty, ohledal břeh, až přišel na jeho stopy; sledoval je až k místu, kde zjevně se konal zápas, jelikož půda byla velice sešlapána a větve zpřelámány směrem k vodě. Byly tu stopy noh dvou jiných mužů. A ačkoliv tyto muži nikdy nebyli vypátráni, ukázalo se, že se tu jednalo pravděpodobně o zločin, čehož by se byl jinak nikdo nenadál.

Skaut musí se naučiti poznati na první pohled, jakým krokem šel ten, kdo stopu učinil atd.

Krok dospělého muže je při chůzi 75 cm. dlouhý. Zdraví mužové vyšší postavy mívají však krok dlouhý 80 cm. i více. Jde-li rychlým krokem, je délka kroku poněkud menší a špičky směřují více ku předu, kdežto při volné chůzi zřetelně směřují šikmo stranou. Běží-li, jsou špičky hlou-

Obr. 58. Stopa bicyklu.

Směr bicyklu ukazují též smyčky, kde se jezdec obrátil nebo odchytil od směru; tenčí konec smyčky ukazuje směr, kterým jel.

běži zaryty do země a trochu bláta je vyhozeno a stopy bývají od sebe dále než 90 cm. a skoro přímo ku předu obráceny. Často lidé jdou pozpátku, aby oklamali toho, kdo by je snad stopoval, avšak dobrý skaut pozná ihned tento úskok z toho, že krok je kratší, špičky více obráceny dovnitř a že podpatky jsou ostřeji vytlačeny.

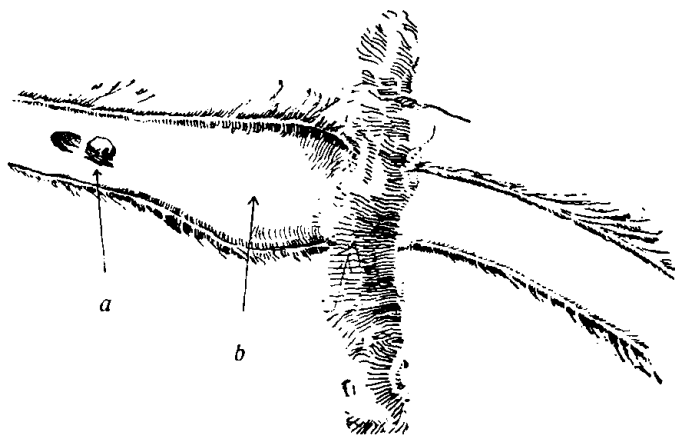
Také stopy kol různých povozů měli byste zkoumati; naučíte se tak záhy rozeznávat stopy kočárů, venkovského vozu, automobilu, bicyklu a směr, který jely. (Obr. 58. a 59.)

Stopy zvířat.

Poměrně nejsnazší je sledování stopy koňské; podkova činí stopu zvláště význačnou. Také příležitost k tomu naskytne se nejčastěji.

Cvičíte-li se nějaký čas, dovedete bezpečně říci, jakým krokem kůň šel, jakmile uvidíte jeho stopy. (Obr. 9.)

Jde-li kůň krokem, zanechává dva páry otisků podkov — stopa levé zadní nohy těsně před stopou levé přední nohy a pravá přední noha podobně přesně za otiskem pravé zadní nohy.

Obr. 59. Stopa roveru.

a Kámen postrčený kolem ku předu a pak hozený zpět.
b Malý stupínek (snížení); poklesnutím kola na tuto stranu vydula se stopa tímto směrem.

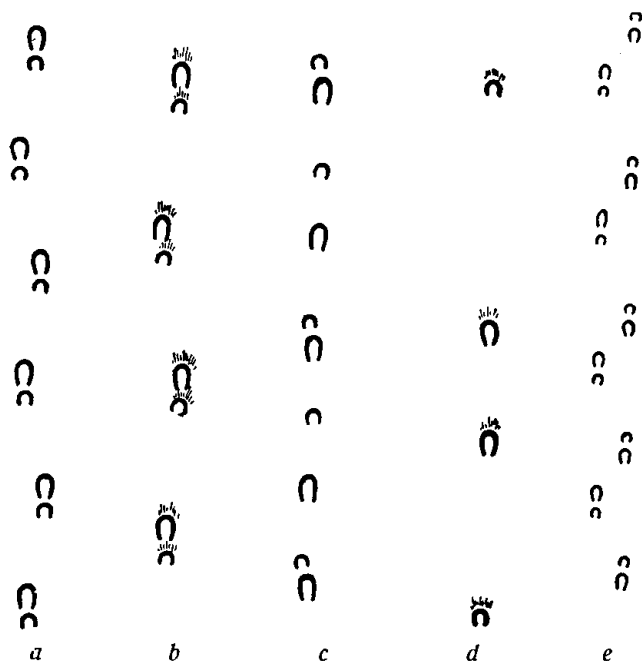
Při klusu stopa je podobná, ale krok je delší.

Stopy zadní nohy jsou obvykle delší a užší než přední nohy.

Vzdálenost stop: Při kroku (dle obr. 60.) od první dvojice stop ke druhé 80 cm., při klusu 130 cm., při cvalu od první dvojice ke třetí dvojici 220 cm, při trysku od levé stopy zadní k pravé přední 190 cm., odtud k levé přední 115, k pravé zadní 230, k další 150 cm. atd.

Úskokem lupičů za starodávna a koňských zlodějů i v dobách novějších jest, že dávají koňům podkovy obráceně, aby oklamali pronásledovatele, kteří by se pokusili je sledovati, ale dobrý stopoyatel se nedá tím oklamati.

Pohybují-li se zvířata rychle, jsou drápy hlouběji vryty do země, odhazují nazad bláto a jejich kroky jsou také delší, než jdou-li pomalu.

Obr. 60. Stopy koní. Větší podkovy označují zadní nohy.
a krok, *b* klus, *c* krátký cval, *d* plný trysk, *e* chůze chromého koně; která noha je chromá?

Pátrají-li lovci v kraji některém po zvěři, hledají především stopy, staré či nové, aby poznali, jsou-li v krajině zvířata, jež loví; na to zkoumají čerstvější stopy, aby zvěděli, kde se zvířata skrývají. Čerstvou stopu sledují, až naleznou zvěře. V neznámých končinách často musí ještě sledovati své vlastní stopy, aby našli cestu zpět do ležení. Váleční zvědové činí v podstatě totéž.

Stopy na sněhu.

Neopomeňme vykonati si též v zimě vycházku za účelem stopování. Nejlépe hodí se k tomu zimní dopoledne. Na cestách, v polích a na lukách

Obr. 61. Stopy zvířat ve sněhu.
 1. Pelášíci zajíc. 2. Hopkování zaiice. 3. Liška. 4. Liška na útěku. 5. Verka. 6. Srnec. 7. Kočka. 8. Hřanosťaj (V = přední, H = zadní nohy).

všude najdeme hojně příležitosti k zajímavým pozorováním. Nejzajímavější bude vycházka do zasněženého lesa. Až na krákorání vran a pískot sýkorky zdá se nám les pustý a bez života, však bedlivé pozorování půdy odhalí nám záhy celý tajemný jeho noční život. Lovci nejlépe se hodí,

když je po »obnově«, totiž, když k ránu padal sníh, neboť tu zmizí starší stopy a zůstanou jen ty, jež ho vedou k místu, kam se zvíře na den ukrylo.

Obr. 62. Stopy zvířat ve sněhu.
9. Černá zvěř. 10. Vydra. 11. Jelen. 12. Jezevec. 13. Tchoř. 14. Kolčava.
15. Kuna.

Na obr. 61. a 62. vidíme stopu zajíce klidně poskakujícího i v běhu (1, 2). Stejně stopy pouze o něco menší má králík. Stopa lišky (3, 4) podobá se stopě psa, avšak šlápěje její jsou v jednom »řádku«, »šňůře«, čehož u psích není. Běží-li liška, zanechávají její zadní a přední nohy stopy

ve tvaru kosodélníků. Veverka (5) staví zadní nožky zevnitř stranou od předních. Srnec a jelen (6 a 11) mívá stopy ve dvou řádkách. Běží-li, tu kopýtka se rozvírají a také dva hořejší prsty každé nohy bývají na stopě patrný. Stopa kočky (7) je také v »šňůře« jako lišky, avšak nezanechává stop drápků. I původce ostatních stop snadno dle připojených obrázků zjistíte.

Jediná takováto s úspěchem provedená obchůzka učiní z vás horlivé stopovače.

Vyobrazení stop zvířat najde laskavý čtenář i v dalších oddílech.

Stáří stopy.

Kromě poznávání kroku stopy musíte si osvojit schopnost poznati, jak jsou staré. To je velmi důležité a vyžaduje vysokého stupně cviku a zkušenosti, než dovedete stáří stopy posouditi vsutku správně.

Mnoho záleží na stavu půdy a počasí a na jejich účincích na »stopu«. Sledujete-li jednu stopu, řekněme, za suchého, větrného dne, přes měnicí se půdu, shledáte, je-li na lehké písčité půdě, že bude se zdáti velmi záhy starší, protože každý kousek hlíny, který vyhodí z pod povrchu, uschne rychle a dostane barvu stejnou s prachem povrchu, a ostré hrany stop nohou se záhy zaokrouhlí větrem, který fouká přes suchý prach, v němž byly učiněny. Přejde-li táž stopa do vlhké půdy, bude vypadati mnohem čerstvější, protože slunce usuší jenom částečně vyvrženou zemi a protože vítr nezaokrouhlí ostrých hran otisku; přijde-li stopa do vlhka a stínu, pod stromy atd., kam slunce na ni nemůže svítiti, bude táž stopa, jež by se jevila na písku starou, vypadati zcela čerstvá.

Značnou pomůckou k určení stáří stop ovšem budou často známky dešťových kapek, jež na ni

dopadaly (ovšem musíte vědět, kdy přelo), prach nebo stébla trávy nafoukaná na ně (všimli jste si, kdy vítr vál), nebo zkrížení původních stop jinými stopami, tam kde tráva byla sešlapána, jak dalece uschla nebo zvadla. Sledujete-li koně, lze určití dobu, kdy tudy šel, také dle trusu jeho, při čemž je ovšem třeba vzíti v náležitou úvahu, jak naň působili slunce, dešť, ptáci atd. Nejbezpečněji poznáváme přítomnost zvěře, najdeme-li stopy na čerstvě napadlém sněhu.

Sledování stopy.

Když jste se naučili rozpoznávat směr a stáří stopy, musíte se naučiti ji sledovat přes jakoukoliv půdu. Toť dokonalost, kterou můžete pěstiti po celý život, a shledáte, že ještě na sklonku života se stále můžete zdokonalovati. Sledovat stopu jest pro člověka věc velice nesnadnou, kdežto pes následuje ji bezpečně i v největším běhu i za noci, neboť vůdcem je mu jemný jeho čich.

Přijde-li zkušený skaut na čerstvou stopu člověka neb zvířete, bude se varovati, aby ji sledoval přímo, protože pronásledovaný tvor se bude často ohlížeti, je-li sledován. Stopovatel učiní proto veliký kruh a vrátí se tam, kde očekává, že stopu opět najde. Nalezne-li ji, učiní jiný kruh dále ku předu, až nenalezne žádné stopy. Pak ví, že je před svou zvěří, krouží tedy blíž a blíže, až ji najde, při čemž ovšem dbá toho, aby se nedostal na straně, odkud vane vítr, k zvířeti příliš blízko, neboť by jej zvíře mohlo zvěřiti. (Srnc zvěřiti přítomnost člověka již na 60 a 80 kroků a bleskurychle obrátí se na útěk.)

Musíte nejen ostře vyhlížeti po všech známkách a stopách a bedlivě všímati si znamení učiněných vašimi soudruhy, ale všímati si též známek, které učinili jiní lidé. Cizí zvědové mají svá vlast-

ní znamení, právě tak jako tuláci. Následující znamení dělávají tuláci na zdech nebo plotech u domů, kde žebrali, aby varovali své soudruhy v povolání.

△ Už tu bylo příliš mnoho žebráků.

⊙ Velmi špatné; dají vás tu zavřít.

Mnohé lze odpozorovati z popele ohňů, je-li ještě teplý nebo studený, ze zbytků jídla, které ukazují, co zde lidé jedli, zdali hojně či skrovně, majili s sebou nemocné, a m. j.

Velmi dobří domorodí stopovatelé jsou v Sudanu a v Egyptě.

Plukovníku anglické jízdy v Egyptě bylo ukradeno z jeho domu několik cenných předmětů. Jelikož zloděj nemohl býti vypátrán, posláno pro stopovače z blízkého kmene Džalinů.

Nalezl brzy stopy zlodějovy a sledoval je daleko do pouště a našel místo, kde byl ukryt ukradené věci. Jeho stopy pak vedly zpět ke kasárnám.

Celý pluk musil se tedy postaviti do řady, aby stopovatel mohl každého prohlédnouti. A na konec, když byl viděl každého muže jíti, řekl: »Ne, zloděj není zde.« Tu právě přišel domorodý sluha plukovníkův ke svému pánovi s jakýmsi poselstvím. Stopovač, který stál vedle plukovníka, řekl: »To je muž, který ukryl ukradené věci.«

Sluha, překvapen, že byl vypátrán, se pak přiznal, že okradl svého pána, domnívaje se, že bude poslední, na koho by padlo podezření.

Deakin, bývalý ministerský předseda australský vypravoval, jak jel po lodi s několika vnitrozemskými, australskými domorodci, kteří byli poprvé ve svém životě na širém moři.

Když loď vyjela na moře, upozoroval, že domorodci byli odešli na příď a leželi nataženi na palubě, hlavy majíce nahnuty přes okraj a hledíce upřeně do vody před loď. Tak byli zabrání do pozorování vody, že dlouho nemohl dostati odpověď

na svou otázku, nač se to dívají. Konečně jeden z nich řekl: »Nemůžeme pochopiti, jak loď najde svou cestu mořem; marně snažíme se zahlédnouti stopu, kterou sleduje; víme, že naše oči na břehu jsou dosti ostré, a často vedeme bílé muže po stopě, kde nevidí znamení, jež nám jsou zcela jasná — jejich oči jsou jiné než naše oči. Zde na moři angličtí námořníci jistě vidí stopy zřetelně před sebou, jinak by nevěděli, kudy mají poslati loď, avšak my, kteří vidíme tak dobře na břehu, nemůžeme zahlédnouti ani stop ani otisků na vodě.«

Ztratíme-li stopu.

Několik indických stopovatelů sledovalo ukradeného velblouda 150 mil přes písek a holé skály. Zloději, aby unikli vypátrání, honili velblouda nahoru a dolů po ulici, hemžící se lidmi a mnoha velbloudy, aby pomísili stopu s jinými stopami — ale stopovatelé to předvíдали a učinili obhlídku kol dokola města a našli stopu, vycházející na vzdáleném konci, které se pak s úspěchem přidrželi.

Stopujete-li tam, kde je stopu těžko viděti, jako na tvrdé půdě neb v trávě, všimněte si poslední stopy, kterou můžete viděti, pak hleďte ku předu tímže směrem, ale přesně před sebe, řekněme na 20—30 metrů, a uvidíte zpravidla v trávě lístky ohnuté neb sešlápnuté nebo na tvrdé půdě aspoň kameny přesunuté nebo poškrábané atd. Vidíme-li taková nepatrná znaménka v řadě jedno za druhým, udávají nám směr, jehož bychom jinak nezpozorovali. Lze sledovati stopu kola i na tvrdé asfaltové dlažbě, kde nezanechává zdánlivě vůbec žádných stop. Musíme se při tom dívati na větší vzdálenost před sebe, a tu čára, kterou učinilo kolo neb tvoří řada otisků nohou, bývá zřetelně viditelná, odrážejíc se od okolí jiným leskem. Takto, bývá stopy nejlépe viděti po ránu neb večer,

pokud světlo dopadá pod malým úhlem na zemi. Stojíce na stopě a hledíce na ni u samých nohou svých, neuvidíte ani nejmenší známky po ní.

Tím způsobem objevili jsme, studující scouting, stopy drahých loveckých psů, kteří zmizeli beze stopy a marně po nich dlouhou dobu v celém kraji bylo pátráno. Stopy vedly k lesní samotě.

I při hlubší stopě je nejdůležitější hleděti na ni proti slunci, neboť tak i nejmenší vroubek na zemi vrhá stín.

Ztratíte-li stopu, musíte učiniti obhlídku, abyste ji zase našli. Za tím účelem upevněte kapesník, hůl nebo jinou značku na poslední stopu, již jste zpozorovali, pak hledejte v širokém kruhu řekněme 30, 50 nebo 100 metrů kolem ní jako středu — vyhledávajíc nejvýhodnější půdu, možno-li měkkou, abyste našli známky pokračující stopy. Neopomeňte zajíti k mostům, brodům, jsou-li na blízkou. Je-li vás několik, je nejlépe zastaviti a dva nebo tři hoši vykonají obhlídku. Rozejdou-li se všichni za stopou, zničí často, co hledají, protože stopu buď zašlapou, nebo smísí se svými vlastními stopami — v tomto případě příliš mnoho kuchařů snadno pokazí kaši.

Jste-li vysláni na obhlídku, hleďte zjistiti co nejvíce zajímavých podrobností sami, neboť za ty můžete nejbezpečněji ručiti. O správnosti okolností, o nichž jste jen doslechli, hleďte se sami přesvědčiti. Nenajdete-li ničeho, přiznejte to. Snad vás vůdce vyslal jen, aby vás zkoušel. Teprve když je směr stopy zcela přesně zjištěn, můžeme pokračovati v dalším stopování.

Když konáte obhlídku, řiďte se svým zdravým smyslem, abyste uhádli směr, kterým se asi prchající pravděpodobně dal, a tím směrem pátrejte.

Následující lovecký příběh nám to znázorní: Pronásledovaný divoký kanec běžel přes několik

bahnitých polí, kde dal se snadno stopovati, až odbočil na velmi tvrdou a kamenitou půdu, kde za malou chvíli nebylo viděti ani památky po něm. Bylo tedy nutno učiniti obhlídku. Lovec si označil poslední stopu, a na to šel kolem do kola v širokém kruhu, zkoumaje velice pečlivě půdu, avšak nenalezl žádné známky stop. Na to se rozhlédl po

Obr. 63. Stopa nohy.

krajině a vmýšleje se v situaci kance uvažoval, kterým směrem by se byl dal, jsa na jeho místě. V nevelké vzdálenosti před ním stranou, kam směřovala původní stopa, byla dlouhá ohrada z ostatých křovin; v ní byly dvě mezery. Stopovatel šel k té, jež ležela směrem, kterým se kanec asi mohl dáti. I tam byla půda ještě velmi tvrdá a nebylo viděti žádných stop noh. Na jednom listě v mezeře byla kulička vlhkého bláta a ta podala žádané rozluštění. Na této tvrdé půdě nebylo nikde bláta, ale kanec přinesl zajisté toto bláto na nohách z mokré půdy, po níž běžel. Toto jediné nepatrné znamení umožnilo stopovatelí, aby se dostal k znamením jiným a jiným, až konečně přišel opět na stopu na příznivé půdě a byl s to kance stopovati až k jeho brlohu.

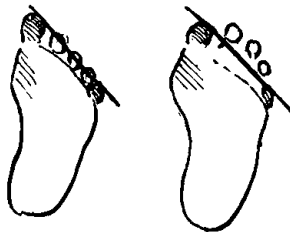

Zajímavá podívaná je na sudánského stopaře, který sleduje stopy na místech, kde byly obyčejnému oku po dlouhou dobu naprosto neviditelné. Dokud stopa byla zřejmá, přizpůsoboval svůj krok přesně kroku stopy, takže šel s ní krok za krokem a kráčeje zlehka fukal na zem holí — poznamenává si takto každou stopu. Kdykoli stopy zmizely na tvrdé půdě nebo byly zaváty pískem, šel stále ku předu stejným krokem, narážeje o zem holí na místech, kde měla býti stopa nohy.

Tu a tam viděl lehké prohloubení neb známku, která ukazovala, že tu byla stopa nohy a tak poznal, že jde ještě pořád správným směrem.

Stopa bosé nohy.

Začátečníku působí veliké nesnáze, má-li říci, jaký je rozdíl mezi řadou otisků bosých nohou —

Obr. 64. Linie prstů.

jsou si všechny velice podobny. Přes to řídí se jimi na př. policejní stopaři indičtí se zdarem. (Obr. 63.)

Nebude na škodu ani nám pro cvik všimati si také těchto stop.

Měříte-li stopu člověka, za nímž jdete, táhněte přímku od špičky palce k špičce malíčku a pak si všimněte, jakou polohu mají ostatní prsty vzhledem k této čáře, a poznamenejte si tento poměr do svého zápisníku. Přijdete-li pak k několika sto-

pám, všimáte si postavení prstů dle této čáry na otiscích noh, až najdete stopu, kterou hledáte. Všichni lidé liší se poněkud rozložením prstů na nohou. (Obr. 64.)

Zkuste tento pokus s ostatními členy své družiny tím způsobem, že každý z vás udělá stopu bosou nohou a pak zaznamenáte, jak se tato liší od ostatních stop, táhne-li se »linie prstů«.

Pokyny vůdcům.

1. Cvičitel s hochy upraví dobře urovnaný neb umetený kus půdy (10 až 15 metrů do čtverce) a dá jednomu hochu po něm přejiti, pak přeběhnouti a konečně jeti na kole. Část půdy se pokropí, aby byla jako po dešti, ostatní část zůstane suchá.

Na to upozorní na rozdíly stop, takže skauti mohou říci ihned o kterékoliv stopě, kterou později uvidí, zda-li osoba šla nebo běžela.

Je-li možno, udělejte druhého dne čerstvé stopy podle starých a upozorněte na různost jejich vzhledu. Tak učí se junáci posuzovati stáří stop.

Pak udělejte stopy různých druhů, jež mohou se též křížovati. Na př.: bicykl potkává pěšího hochu, jeden jde po stopě druhého, a pod., a junákům jest vyčísti, jak tyto stopy vznikly a co znamenají.

2. Vyšlete hochu se »stopovacími želízky«*) a dejte jej ostatními po delší době sledovati a poznamenávati, kdykoliv jiné stopy křížují stopu jeho, a zjišťovati, jací lidé nebo která zvířata přešla od té doby.

3. Z a p a m a t o v a t i s i s t o p u. Nařídte několik hochům, aby si sedli a natáhli nohy, aby

*) »Stopovací želízka« (Tracking iron) upevněná dvěma řeménky k podešvím bot zůstávají zřetelně nápadné stopy a užívá se jich při těchto hrách a cvičeních. Prodávají se za 2 K. Zavedl je zakladatel amerických skautů Mr. Thompson Seton.

ostatní si mohli prohlížeti tvar a podrobnosti jejich podešví asi po dobu dvou minut. Po uplynutí této doby musí odejít hoši, jejichž stopy si ostatní prohlédli, na odlehlé místo, kam není viděti, a učiní několik stop. Na to vyvoláváme hochy druhá za druhem, aby hádali, čí je která stopa.

4. Kresliti stopu. Jděte s družinou na vycházku, ukažte jí stopu (otisk nohy) a dejte jí každému z družiny nakresliti. Možno též určití cenu za nejlepší výkon. Junákům je dovoleno, aby stopu sledovali na příhodnějším půdu a kreslili dle otisku, jež uznají za nejjasnější.

Oddíl III.:

Usuzování.

Kombinování. Příklady usuzování. Tajemný souboj. Příběhy ze života skautů. Pokyny vůdcům. Cvičení v usuzování.

Kombinování.

Jakmile se naučíme bystře pozorovati a viděti známky, učíme se kombinovati různé podrobnosti a vyčísti takto význam všeho, co vidíme. Tomu se říká čísti známky — usuzovati neboli odvozovati.

Dobrý příklad odvozování uveřejněn byl nedávno v jistém anglickém časopise. Ukazuje, jak může mladý skaut vyčísti, co znamenají »známky«, byl-li k tomu vycvičen.

Kterýsi voják od jízdy se ztratil a několik kamarádů projedilo celý kraj, aby jej našli; tu potkali domorodého hocha a ptali se ho, viděl-li ztraceného muže. Tento řekl ihned: »Myslíte velmi vysokého vojáka, který jel na bělouši, jenž trochu kulhal?«

Odpověděli mu: »Ano, to je zajisté onen muž. Kde jsi ho viděl?«

Hoch odpověděl: »Neviděl jsem ho, ale vím, kam jel.«

Pro tato slova jej zatkli, domnívajíce se, že muž byl zavražděn, a že od hocha zvědí ostatní.

Teprve po chvíli ukázalo se, že hoch viděl stopy onoho muže, a že jim je může ukázati.

Zavedl je k nedalekému místu, kde známky ukazovaly, že se zde muž zastavil. Kůň se byl třel o strom a zanechal několik žíní v kůře stromu. Ty

mu ukázaly, že to byl bělouš; stopy podkov koňových ukazovaly, že kulhal, to jest jedna noha nevtiskovala se tak hluboko do země jako ostatní a nedělala tak dlouhých kroků, jako ostatní nohy. Že jezdec byl voják, jevílo se z otisků jeho bot, neboť byly to boty armádní. Na to se ptali hocha: »Jak jsi mohl říci, že to byl vysoký muž?« A hoch jim ukázal na místo, kde voják ulomil se stromu větev, které nemohl dosáhnouti muž obyčejné výšky.

Usuzování jest velmi podobno čtení knihy. Hoch, který se nikdy neučil čísti a který vás uvidí čísti v knize, zeptá se: »Jak to děláte?« a vy byste mu vyložili, že to množství malých značek na stránce jsou písmena, tato písmena seskupena že tvoří slova, slova že tvoří věty a věty že mají určitý smysl.

Podobně uvidí skaut nepatrné značky a stopy, sestaví je v mysli své a rychle z nich vyčte pravý smysl, čehož by sotva dokázal člověk v tom ohledu necvičený.

A častým cvikem dosáhne toho, že dovede vyčísti význam jediným pohledem právě tak, jako vy to dovedete v knize, aniž se zdržujete čtením slova po písmenkách.

Generál Baden-Powell vypravuje:

Za boje s Matabely byl jsem jednoho dne na výzvědech blízko hor Matopo na širé travnaté pláni. Najednou jsme zkřížili čerstvou stopu v trávě, kde lístky trávy byly ještě zelené a vlhké, ačkoliv byly sešlapány; všechny byly ohnuty jedním směrem, který ukazoval, kam lidé ti se ubírali. Když jsme sledovali stopu kus cesty, přišla na písčitou půdu, a tu jsme poznali, že to byla stopa několika žen (malé nohy s rovnou hranou a malé kroky) a hochů (malé nohy, zahnutá hrana a delší kroky); šli, neběželi k vrchům asi osm kilometrů

vzdáleným. Právě v oněch vrších dle našeho mínění skrýval se nepřítel.

Po chvíli jsme zahlédli list ležící asi 10 metrů od stopy. Na míle daleko nebylo stromů, ale věděli jsme, že stromy mající takové listí rostou ve vesnici vzdálené 24 kilometrů odtud tím směrem, odkud stopy přicházely. Zdálo se proto pravdě podobným, že ony ženy přišly z oné vesnice nesouce sebou tento list a že šly k vrchům.

Když jsme zvedli list, shledali jsme, že je vlhký a že páchne pivem domorodců. Z toho jsme soudili, že podle národního zvyku nesly džbány naplněné pivem na hlavě, otvory džbánů, že ucpaly chumáči listů a jeden z nich vypadl. Avšak našli jsme jej 10 metrů od stopy, což ukazovalo, že v době, kdy spadl, vál vítr. Nyní, t. j. v sedm hodin, větru nebylo, ale v pět hodin vál vítr.

Ze všech těchto nepatrných znamení jsme usoudili, že oddíl žen a hochů nesl pivo z vesnice 24 kilometrů vzdálené, že je nesl nepříteli na vrších a že došel na místo po šesté hodině.

Muži se dají do piva asi hned (protože za několik hodin zkysne) a v době, kdy my k nim přijdeme, budou ospalí a budou špatně hlídati, my budeme mítí tudíž příznivou chvílí obhlédnouti jejich ležení.

Sledovali jsme tudíž stopu žen, našli jsme nepřitele, učinili svá pozorování a dostali se zpět se zprávami bez nejmenší obtíže. A to vše většinou jsme zvěděli od tohoto jediného listu. Z toho vidíte, jak je důležité, všimati si i takových zdánlivě nepatrných předmětů.

Stopa poví nám, nesl-li člověk břemeno, či šel-li volně. Sám jsem se přesvědčil o tom na stopě člověka, jenž šel do lesa bez břemene, avšak zpět se vracel s těžkým nákladem dříví. Stopa vycházejícího z lesa byla silněji vytlačena v písčité půdě a krok jeho byl kratší.

Příklady usuzování.

V jednom případě byl spáchán zločin a byl nalezen cizí kabát, který ničím nenasvědčoval, komu by mohl náležeti. Kabát byl vložen do pevného pytle a klepán holí. Prach byl z pytle sebrán a zkoumán pod silným zvětšovacím sklem; i shledalo se, že sestává z drtin, což prokazovalo, že majitelem kabátu byl asi tesař, drvoštěp nebo truhlář. Prach byl pak položen pod silně zvětšující drobnohled a tu se ukázalo, že obsahuje také několik teninkých zrněk klišových. Těchto látek nežívají tesaři ani drvoštěpové, z čehož se usoudilo, že kabát náleží truhláři a policie se tak dostala na stopu.

Prach z kapes, nebo ze záhybů nože atd., zkoumá-li se pečlivě, poví velmi mnoho.

O Dr. Bellovi z Edinburku se vypravuje, že podle něho Sir Conan Doyle pojal osobu Sherlocka Holmesa ve své známé romány.

Dr. Bell jednou přednášel na klinice studujícím medicíny, jak mají ošetřovati nemocné. Byl vždy přiveden nemocný, a profesor ukazoval, jak jest si počínati se zraněným člověkem. V tomto případě nemocný přikulhal dovnitř, doktor Bell se obrátil k jednomu ze studentů a zeptal se ho:

»Co je tomuto muži?«

Student odpověděl: »Nevím, pane profesore. Neptal jsem se ho.«

Profesor řekl: »Není potřebí se ho ptáti, máte se dívati sám. — Poranil si pravé koleno; kulhá na tu nohu; poranil se, popáliv si je ohněm; vidíte, jak jeho kalhoty jsou na koleně propáleny. Dnes je pondělí ráno. Včera bylo pěkně; v sobotu bylo mokro a blátivo. Kalhoty tohoto muže jsou celé zablácené. Spadl v sobotu v noci do bláta.«

Pak se obrátil k muži a řekl: »Vy jste bral v so-

botu výplatu, opil jste se, a když jste, přišed domů, si chtěl osušiti šaty u kamen, upadl jste a spálil jste si koleno — není-li pravda?

»Ano, prosím,« odpověděl muž. —

Kterýsi soudce užíval svých schopností »pro pozorování maličností« a pro kombinaci. Vyslychal muže, který byl obžalován pro nezaplacení dluhu.

Muž se hájil, že je bez práce a že nemůže najíti zaměstnání.

Soudce řekl: »Ale co pak děláte s tužkou, kterou máte i zde za uchem, nejste-li v obchodě?«

Muž doznal, že pomáhá své ženě v obchodě, který, jak se ukázalo, byl velmi výnosný; na základě tohoto zjištění nařídil mu soudce, aby dluh zaplatil.

Tajemný souboj.

Zajímavý příklad pozorování i odvozování jest vylíčen ve známém francouzském románu Alexandra Dumasa »Tři Mušketýři«.*)

Francouzský král Ludvík XIV. ke kapitánovi svých mušketýřů, proslulému d'Artagnanovi:

»Pojedete k rondelu lesa Rochinu a prohlédnete si dobře to místo. Byl tam poraněn člověk, a najdete tam zabitého koně. Povíte mi, co o tom všem soudíte.«

»Dobře, sire.«

»Rozumí se samo sebou, že chci znáti vaše mínění a nikoliv mínění někoho jiného.«

»Budete je znáti za hodinu, sire.«

»Zapovídám vám mluvíti s kýmkoli.« —

D'Artagnan nemaře ani vteřiny pospíšil do konírny, sňal s háku svítilnu, osedlal si sám koně a jel k místu označenému Jeho Veličenstvem.

*) Vydalo nakladatelství J. Vilímka v překladu Dra J. Sterzingra.

Podle daného slibu neviděl nikoho, aniž se s kým setkal a jak jsme řekli, počínal si při tom tak úzkostlivě, že vykonal vše sám, bez pomoci sluhův a konírníků.

D'Artagnan byl z těch, kteří se snažili ve vážných chvílích zdvojnásobiti vlastní svou cenu.

Po pěti minutách cvalu octl se v lese, uvázal koně k prvnímu stromu, který se mu namanul a šel pěšky až do mýtiny.

Tam počal procházeti se svítilnou v ruce celé kolo, chodil sem tam, měřil, zkoumal a po půlhodinném pátrání a zkoumání vzal mlčky koně a vrátil se zamyšlen a krokem do zámku.

Ludvík čekal ve svém kabinetu; spatřiv d'Artagnana řekl:

»Nuže, pane, přinášíte mi zprávy?«

»Přináším, sire.«

»Co jste viděl?«

»Věc se má pravděpodobně takto, sire,« řekl d'Artagnan.

»Chci na vás jistotu.«

»Přiblížím se k ní co nejvíce; počasí bylo příznivo zkoumání, jaké jsem prováděl; večer přšlo a cesty jsou rozmoklé . . . .«

»Jen k věci, pane d'Artagnane!«

»Sire, Vaše Veličenstvo mi řeklo, že na rozcestí v lese Rochinu leží zabitý kůň; začal jsem tedy zkoumatí cesty.

Pravím: Cesty, protože se přichází do středu rozcestí čtyřmi cestami.

Pouze na cestě, kudy jsem přišel, jevily se čerstvé stopy. Tou cestou jeli patrně dva koně podle sebe; osmero koňských kopyt bylo zřejmě vytlačeno v hlíně.

Jeden z jezdců pospíchal více než druhý. Kroky jednoho koně jsou stále před kroky druhého o polovinu koňské délky.«

»Jste tedy jist, že přijeli dva?« řekl král.

»Ano, sire. Koně byli velicí, stejného kroku, zvyklí rukám dovedného jezdce, neboť se zahrnuli přesnou zatáčkou kolem záporny rondelu.«

»A dále, pane?«

»Tam stanuli jezdci na chvíli, bezpochyby, aby se dohodli o podmínkách souboje: koně byli netrpěliví. Jeden z jezdců mluvil, druhý poslouchal a jen odpovídal. Jeho kůň netrpělivě hrabal, což svědčí o tom, že poslouchaje druhého, povolil mu jezdec uzdu.«

»Svedl se tam tedy souboj?«

»O tom není pochyby.«

»Pokračujte, jste znamenitý pozorovatel.«

»Jeden z obou jezdců zůstal na místě, ten, jenž poslouchal; druhý projel mýtinou a zprvu se postavil přímo proti soupeři. Potom ten, jenž zůstal na místě, cvalem projel kolem až do dvou třetin délky, domnívaje se, že jede vstříc soupeři; ale ten zatím uhnul se koněm stranou podle obvodu lesa.«

»Jmen neznáte, není-liž pravda? . . .«

»Naprostu jich neznám. Ale ten, který jel podle obvodu lesa, seděl na vraníku.«

»Jak to víte?«

»Několik žiní z jeho ocasu uvázlo na ostružinách vroubících okraj příkopu. Podobu druhého koně nebylo nesnadno zjistiti, protože zůstal mrtev na zápasišti.«

»A kterak zahynul tento kůň?«

»Kulka mu prostřelila skrář.«

»Byla kulka vystřelena z bambitky nebo z ručnice?«

»Z bambitky, sire. Ostatně rána koňova naznačila mi zřejmě taktiku toho, jenž ho zastřelil. Zajel koněm podle obvodu lesa, aby měl odpůrce v boku. Sledoval jsem kroky jeho koně v trávě.«

»Kroky vraníkovy?«

»Ano sire.«

»Dále, pane d'Artagnane.«

»Nyní, kdy Vaše Veličenstvo zná postavení obou soupeřů, zanechám jezdce, který na koni vyčkává, a vrátím se k jezdci, jenž jede cvalem mýtinou.«

»Učiňte tak.«

»Kůň jezdce, jenž útočil, byl zastřelen rázem.«

»Jak to víte?«

»Jezdec neměl kdy seskočiti s něho a svalil se s ním. Viděl jsem stopu jeho nohy, kterou stěží vytáhl zpod koně. Ostruha, na které spočívala tíha těla koňova, rozryla zemi.«

»Dobrá. A co učinil, když povstal?«

»Šel přímo na protivníka.«

»Jenž stále čekal na kraji lesa?«

»Ano, sire. Potom přiblíživ se na jistou vzdálenost, rázně stanul — obě jeho paty jsou vytlačeny vedle sebe — a vystřelil a chybil se soupeře.«

»Jak to víte, že se ho chybil?«

»Našel jsem klobouk prostřelený kulí.«

»Ach, toť důkaz,« zvolal král.

»Nedostatečný, sire,« odvětil chladně d'Artagnan: »jest to klobouk bez nápisu a bez erbu; jest na něm červené péro jako na každém klobouku; ani prým nesvědčí o ničem zvláštním.«

»A člověk s prostřeleným kloboukem vystřelil druhou ránu?«

»Nikoli, sire, obě jeho rány byly již vystřeleny.«

»Jak jste to poznal?«

»Našel jsem cucky z bambitky.«

»A co se stalo s první kulí, jenž nezastřelila koně?«

»Srazila péro s klobouku tomu, na nějž byla mířena a přerazila břízku za mýtinou.«

»Pak byl muž na černém koni odzbrojen, kdežto odpůrce jeho měl ještě ránu v bambitce.«

»Sire, zatím co jezdec svržený s konč vstával, druhý nabíjel bambitku. Ale nabíjeje, byl velmi vzrušen a ruka se mu třásla.«

»Jak to víte?«

»Polovina prachu vysypala se mu na zem a jezdec odhodil nabiják, nemaje ani kdy zastrčiti jej do bambitky.«

»Pane d'Artagnane, co tu pravíte, jest podivuhodno!«

»Jest to pouhé pozorování, sire, a nejneopatrnější jezdec, vyslaný na zvědy, dokázal by to-též.«

»Člověk vidí v duchu celý výjev, když vás poslouchá.«

»Zrekonstruoval jsem jej v duchu, až na některé odchylky.«

»Nyní se vraťme k jezdcí, svrženému s konč. Řekl jste, že šel proti odpůrci, který zatím nabíjel bambitku.«

»Ano, ale ve chvíli, kdy mířil, druhý střelil.«

»Oh,« řekl král »a což rána?«

»Rána byla hrozná, sire; jezdec svržený s konč padl tváří k zemi, popošed třemi vratkými kroky ku předu.«

»Kde byl zasažen?«

»Na dvou místech; nejprve na pravé ruce a pak touž ranou do prsou.«

»Jak pak jste to uhodl?« otázal se král s výrazem obdivu.

»Toť snadno; rukověť bambitky byla všeska zkrváčená, a bylo na ní viděti stopy kule s kousky roztržštěného prstenu. Raněnému byly tedy podle všeho ustřeleny prstenník a malíček.«

»Co se týče ruky, připouštím, ale což prsa?«

»Sire, byly tam dvě kaluže krve ve vzdálenosti půl třetí stopy od sebe. Tam, kde byla první kaluž, byla tráva rvána rukou křečovitě zafatou;

tam, kde byla druhá kalužina krve, byla tráva jen uválena tíží těla.«

»Ubohý de Guiche!« zvolal král.

»Ah, to byl pan de Guiche?« řekl klidně mušketýr. »Myslíl jsem si to, ale neodvážil jsem se zmínit o tom Vašemu Veličenstvu.«

»A jak jste si to mohl myslit?«

»Poznal jsem erb Grammontský na výstroji zastřeleného koně.«

»A myslíte, že jest těžce poraněn?«

»Velmi těžce, protože klesl rázem a zůstal dlouho ležeti na témž místě; ale mohl jít, když cypouštl zápasiště a opíral se o dva přátele.«

»Potkal jste ho, když odcházel?«

»Nikoli, ale viděl jsem kroky tří mužů; muž po pravici a muž po levici šli volně a lehce; ale muž v prostředku šel těžce. Ostatně krvavé stopy značily jeho krok.«

»A nyní, pane, když jste viděl tak dobře souboj, že Vám neušla ani maličkost, povězte mi něco o protivníku de Guicheovu.«

»Oh, sire, toho neznám.«

»A přece vidíte všecko tak jasně.«

»Ano, sire,« řekl d'Artagnan, »vidím vše, ale neřeknu všeho, co vidím, a když ubožák unikl, račiž mi dovolit Vaše Veličenstvo, abych prohlásil, že já ho neudám.«

»Uprchl tedy?«

»Ano, a to tak rychle, jak jen mohl jeho kůň ujížděti.«

»A kterým směrem?«

»K zámku.«

»A dále?«

»Dovolil jsem si již říci Vašemu Veličenstvu, že pak přišli dva lidé a odvedli pana de Guiche.«

»Jaký důkaz máte pro to, že ti lidé přišli po souboji?«

»Zřejmý důkaz: za souboje déšť ustal, voda neměla dosti času, aby nasákla do země, a proto byla půda mokrá; kroky se bořily do ní; ale po souboji, když pan de Guiche ležel v mdlobách, půda vyschla a kroky se již tak nebořily do země.«

Ludvík zatleskal rukama na znamení obdivu a řekl:

»Pane d'Artagnane, jste vskutku nejschopnější člověk mé říše.« —

Příběhy ze života skautů.

Kapitán Stigand v knize »Na zvědech a obhlídkách v divokých zemích« podává tyto příklady, jak zvědové z nepatrných znamení vyčtli důležité údaje.

Když se procházel jednoho rána mimo ležení, zpozoroval čerstvou stopu koně, který šel krokem. Věděl, že všechny jeho koně jeli klusem, že to tedy musil býti kůň někoho cizího.

Tak poznal, že nepřátelský zvěd na koni v noci klidně si prohlížel jeho ležení. —

Přišel k vesnici ve Střední Africe, z níž byli obyvatelé uprchli, nemohl určit, k jakému kmeni náleží, až našel v jedné chatrči krokodilí nohu, která prokázala, že vesnice náleží kmeni Avisa, protože lidé tohoto kmene jedí krokodily, sousední kmenové nikoliv. —

Jeden muž viděl kráčeti velblouda s jezdcem v dálce 900 metrů. Domorodec jej pozoroval a řekl: »Onen jezdec je muž krve otrocké.« »Jak to můžeš říci na takovou vzdálenost?« »Protože hází nohou. Pravý Arab má při jízdě nohu pevně na boku velbloudově.« —

General Joubert, vrchní velitel v burské válce r. 1900 vypravoval, že v předešlé burské válce r. 1881 jeho žena první zpozorovala anglické vojsko, které obsazovalo hory. Buři tábořili tehdy

blízko úpatí hory a mívali z pravidla malý oddíl mužů na vrcholu jako stráž. Toho dne měli v úmyslu odtáhnouti časně ráno, proto nebyla obvyklá hlídka poslána na kopec.

Když se připravovali k odchodu, paní Joubertová, která měla pravé skautské oči, vzhledla nahoru a řekla: »Hle, na vrcholu je Angličan.« Burové řekli: »Ne, to jsou nepochybně naši vlastní lidé, kteří šli nahoru.« Ale paní Joubertová trvala na svém: »Všimněte si jeho chůze, to není Bur, to je Angličan.« A měla pravdu. Anglický oddíl byl slezl horu za noci, ale hloupostí tohoto jediného muže, který se ukázal na obrysu hory proti obloze, byla jejich přítomnost ihned objevena, a Burové, místo aby byli překvapeni, slezli nepozorovaně horu po strmých skalách, překvapili Angličany a zahrnuli je s těžkými ztrátami. —

Jeden důstojník ztratil při cvičení polní dalekohled v poušti 8 kilometrů za Kairem, a poslal pro domorodé stopovače, aby jej hledali.

Přišli a žádali si viděti stopy jeho koně; kůň byl tudíž vyveden a prováděn před nimi, aby mohli viděti stopy jeho noh. Zapamatovali si je a odebrali se na místo, kde se konalo cvičení. Tam mezi stopy stop jízdy a dělostřelectva našli velmi brzy stopy důstojníkovy koně a sledovali je všady, kudy byl jezdil, až našli dalekohled, který ležel tam, kde byl na poušti vypadl z pouzdra.

Tito stopovači jsou zvláště obratní ve stopování velbloudů. Kdo není znalý stop velbloudích, nevidí v nich rozdíl, ale pro vycvičené oko jsou všechny tak různé jako lidské tváře, a stopovači velbloudů pamatují si je velmi dobře, právě tak dobře, jako vy si pamatujete tváře lidí, jež jste viděli.

Před více než rokem byl blízko Kaira ukraden velbloud. Bylo posláno pro policejního stopovače a ukázána mu velbloudova stopa. Sledoval ji dlouhou cestu, až zabočila do několika ulic, kde

se úplně ztratila mezi jinými stopami. Uplynul celý rok a tu náhodou policejní stopovač přišel náhle na čerstvou stopu tohoto velblouda; pamatoval si její podobu po celý ten čas. Bylo vidno, že velbloud šel s jiným, jehož stopa, jak dobře věděl, náležela velbloudu, který byl majetkem pověstného zloděje velbloudů. Nebylo ani třeba sledovati stopy dále, nýbrž jakmile viděl, že se stopy vrátily do města, odebral se ihned se strážníkem přímo do stáje onoho muže, a tam našel dlouho postrádaného velblouda. —

Gauchové (čti gaučové), domorodí pastevci koní v Jižní Americe, jsou znamenití skauti. Nyní pastviny dobytka jsou z valné části obehnány ploty, čehož dříve nebylo, pročež často byli nuceni stopovati na míle daleko ukradený nebo zaběhlý dobytek. Vypravuje se, že jeden z těchto lidí byl jednou vyslán, aby stopoval ukradeného koně, ale nepodařilo se mu jej najíti. Deset měsíců později, když byl v úplně jiné části země, najednou zpozoroval na zemi čerstvou stopu tohoto koně. Ihned se pustil za koněm a přivedl jej zase svému pánovi.

Pokyny vůdcům.

J a k j e s t u č i t i u s u z o v á n í v p r a k s i .

Čtete povídku, v níž se vyskytuje hodně pozorování podrobností spolu s důsledným usuzováním; na to vyptávejte se hochů, které podrobnosti daly podnět k určitým úsudkům, abyste viděli, zda-li hoši opravdu pochopili metodu. — Sledujte obyčejné stopy a odvoďte, co znamenají. Není třeba, abyste usuzovali jen při nehodách a jiných vážných případech. Stejně možno pozorování konatí a usuzovati o věcech zcela všedních. Pro vaše cvičení má to nemenší cenu.

Příklad výcviku v usuzování:

Prosté usuzování dle znamení, zpozorovaných při ranní procházce.

Zpozorovaná znamení: Pařez asi metr vysoký. Kámen velikosti kokosového ořechu ležící poblíž, na němž viselo několik kousků sedřené slupky ořechové. Trochu ořechových slupek leželo také na pařezu. Dále po cestě 30 metrů od pařezu na jih ležely kousky ořechových skořápek ze čtyř ořechů. Při cestě byl skalní výstupek. Jediný strom ořechový na dohled byl 135 m severně od pařezu.

Pod pařezem byl kus ztvrdlého bláta, který ukazoval otisk lýkových střevíců.

Co byste byli usoudili z těchto znamení? Moje rozluštění bylo takové:

Nějaký muž šel před dvěma dny na jih na dlouhém pochodě po této cestě nesa břímě a odpočíval u skalního výstupku, zatím co pojídal ořechy.

Usuzování:

Byl to muž nesoucí těžké břímě, protože nosiči, chtěli-li si odpočinouti, nesedají si, nýbrž podpírají své břímě o skalní výstupek a opírají se nazad. Kdyby byl neměl břemene, byl by si asi sedl na pařez, ale on šel raději třicet metrů dále ke skalnímu výstupku. Ženy nenosí břemen v těchto krajích, byl to tedy muž. Ale napřed si rozbil skořápky ořechů na pařeze kamenem, když je byl přinesl od stromu, vzdáleného 135 metrů na sever. Úbíral se tudíž k jihu a byl na daleké cestě, protože měl na nohou lýkové střevíce a nešel bos; byl by býval bos, kdyby chodil pouze poblíže domu. Před třemi dny pršelo, kus bláta byl odražen ze země, dokud půda byla ještě mokrá; od té doby nepršelo, a byl tudíž nyní suchý. Slupka ořechů byla také již suchá a nasvědčovala rovněž době asi tak dlouhé.

Podobné případy naskytnou se vám při pobytu v přírodě velmi často. Máte-li právě dosti volného času, cvičte se na nich v pozorování i usuzování, nezapomínejte však, že i tu jste vystaveni možnosti častých a značných omylů.

Cvičení v usuzování.

Několik lidí, kterých hoši neznají, nechte přejít kolem hochů na ulici neb silnici a uložte hochům, aby si každý na nich povšiml všech podrobností; za nějakou chvíli vyžádejte si na každém z hochů přesný popis každého z těch, kdož šli kolem, co do zevnějšku, zvláštních nápadných znaků a jaké dle jejich mínění je zaměštnání každého z nich. Nebo určete každému hochu, aby po 2 minuty rozmlouval s vaším přítelem a snažil se za tuto dobu otázkami a pozorováním vyzvědět o něm co možno nejvíce.

Opatřte pokoj neb kus země nepatrnými znamenky, stopami atd. a vyličte jim na to událost, jež se stala na tomto místě; dejte každému hochu nebo každému oddílu po řadě zkoumatí dějiště po jistou dobu a pak si od každého zvlášť vyžádejte rozluštění.

Z počátku jest dávatí nejjednodušší základní vzory a tyto nechatí postupně vypracovati. Na příklad: Udělejte několik stop nohou a rozhodte zápalky u stromu, které ukazují, že tu nějaký muž s velkou obtíží si zapálil dýnku a pod.

Na vhodném místě sehrajte s několika hochy jakýkoli smyšlený příběh dle vzoru vyšetřování d'Artagnanova, zanechte příslušné stopy a ostatní nechť ze stop odvozují pravděpodobný průběh události.

Oddíl IV.:

Jak se krýti.

Jak se učiniti neviditelným. Jak si počínati v noci. Pomůcky při skrývání se. Jak se naučíte umění krýti se. Jak se krýti při pozorování zvířat.

Jak se učiniti neviditelným.

Chcete-li pozorovati divoká, plachá zvířata, musíte na příhodném místě se ukrýti a čekati, přijdou-li k vám, neb se k nim připlížiti, to jest opatrně přilézti k nim, aby vás neviděla a nezvěřila. Plíží-li se lovec k divoké zvěři, drží se úplně v úkrytu; právě tak jedná válečný zvěd, pozoruje-li nepřítele; když strážník chce dopadnouti kapesní zloděje, nepostaví se v uniformě, aby je pozoroval, nýbrž v obleku jako jiný ze zástupu a často jakoby namátkou pohlédne do okna výkladní skříně, kde vidí vše, co se děje za ním, obrážeti se jako v zrcadle.

Vidí-li vinník, že je pozorován, povzbudí ho to k ostražitosti, kdežto člověk nevinný bývá tím nemile znepokojen. Pozorujete-li tedy někoho, nehleďte upřeně na něho, nýbrž vypozerujte podrobnosti, jichž potřebujete, jedním neb dvěma pohledy, a chcete-li jej pozorovati důkladněji, jděte za ním; můžete se z pohledu ze zadu dozvědětí tolikéž, vlastně více než z pohledu ze předu; není-li pozorovaný člověk dosti ostražit a neohlíží-li se, tedy často neví, že jej pozorujete.

Váleční zvědové a lovci, kteří se plíží ke zvěři, vždy dbají dvou důležitých věcí, nechť-li býti viděni.

1. Dbají pečlivě o to, aby půda za nimi, nebo stromy, stavení atd. byly téže barvy jako jejich šat.

2. Pozorují-li, že nepřítel nebo zvěř se na ně dívá, zůstanou naprosto tiše, aniž se pohnuli, dokud jsou pozorováni.

Takto je možno někdy i na otevřeném poli uniknouti prozrazení.

Možno-li, přizpůsobte svůj šat okolí, není-li to možno, zvolte pozadí podobné barvou vašemu šatu.

Jste-li oblečeni v šaty hnědošedé, nestavte se před bíle natřenou zeď nebo před zastíněné křoví, nýbrž jděte tam, kde je za vámi písek, tráva nebo skály barvy hnědošedé a zůstaňte naprosto tiše. Bude pro nepřítel velmi obtížno rozeznati vás i na krátkou vzdálenost.

Máte-li na sobě tmavé šaty, jděte do tmavého houští, do stínu stromů neb skal, ale dbejte toho, aby nejen místo, na němž stojíte, ale i pozadí, na němž se vaše postava odráží, také bylo tmavé. Je-li na příklad pozadí světlé barvy za stromy, pod nimiž stojíte, budou se proti němu vaše obrysy jasně odrážeti.

Máte-li na sobě šaty červenavé, hleďte se dostati před stavení z červených cihel, před červenou hlinu neb skálu atd.

V tom ohledu vzorem bude nám polní a lesní zvěř, již namnoze zbarvení srsti jest jedinou ochranou. Zajíce, koroptev neb křepelku v brázdě polní stěží rozeznáte od hrud kolem nich, stejně jako rosničku na zeleném listu; mnohé druhy hmyzu mají barvu rostlin, na nichž žijí a mění ji s ročním počasím; u zvířat sněžných převládá barva bílá,

Užíváte-li vrchů jako stanoviště vyzvědačského, dbejte velmi pečlivě toho, abyste se neukázali nad obrysem vrchu proti obloze. To je chyba, kterou dělá velmi často začátečník.

Je dobrým naučením pozorovati zuluského zvěda, kterak užívá vrcholu hory nebo vršku na zemi jako pozorovacího stanoviště. Vyleze naň po čtyřech, leže natažen v trávě; když se dostane na

Obr. 65. Skaut pozoruje skauta.

vrchol, zvedne velice pomalu hlavu, sotva o centimetr výše, než je nutno, aby se mohl rozhlédnouti. Vidí-li na druhé straně nepřítele neb zvěř, prohlédne si vše dobře a domnívá-li se, že je pozorován, drží hlavu nepohnutě po dlouhou dobu, doufaje, že bude považován za pařez nebo kámen. Není-li objeven, sklání pomalu hlavu zpět do trávy a tiše se odplíží.

Jakýkoliv rychlý nebo prudký pohyb nad obrysem půdy proti obloze mohl by snadno vzbuditi pozornost i na velikou vzdálenost. (Obr. 65.)

Jak si počínati v noci.

V noci se držte pokud možno v nížinách, příkopech atd., takže jste ponořeni do tmy, kdežto vše, co se blíží, bude se vám na vyšší půdě jeviti v jasných obrysech proti hvězdám a světlejšímu nebi.

Skrčen v hlubokém stínu křoví a drže se úplně zticha, nechal Baden-Powell jednou nepřátelského zvěda přiblížiti a zastaviti se ani ne metr daleko před sebou, takže když se obrátil zády, mohl povstati s místa a chytiti jej ze zadu do náručí.

Mistry ve skrývání se a kladení záloh objevili se Burové v poslední válce s Angličany. Za tmy

Obr. 66. Jak se plížiti nekrytým terénem.

vracela se anglická dragounská hlídka známou cestou do ležení.

Tu náhle zařehotal poděšeně kůň. Jezdci zastavili, ale neslyšeli ničeho. Koně však jevili nápadný nepokoj a náhle ucouvli, neboť těsně před nimi vyrostla z půdy postava.

»Co chcete,« tázal se vůdce.

»Van der Hurt vás pěkně pozdravuje a vzkazuje vám, že i se svými vojáky jste zajat.«

»Zajat? Nemožno! Kdo je van der Hurt?«

»Jest naším vůdcem a jeho lid stojí zde, tam, všude.«

Zároveň ozval se hlas: »Vzdejte se!« Angličané byli se všech stran obklíčeni Bury. —

Chceme-li zůstat skryti i když se pohybujeme, zejména v noci, je velmi toho dbáti, abychom šli tiše. Náraz podpatku člověka lze v noci slyšeti

na velikou vzdálenost. Proto skaut neb lovec jde vždycky zlehka, po chodidle nohy a ne po patách; v této chůzi byste se měli cvičiti, kdykoliv chodíte ve dne i v noci, doma stejně jako venku, takže se vám stane zvykem choditi co možno nejlhčeji a nejtížeji.

Shledáte, že čím více si osvojíte tento způsob chůze, tím více stoupne vaše schopnost choditi na velké vzdálenosti, neunavíte se tou měrou, jako kdybyste šli neohrabaným, těžkým krokem většiny lidí.

Pomůcky při skrývání se.

Při skrývání se hledíme použití všeho, co nás může uchrániti před pátravými zraky. Jsou to keře, stromy, skalky, kameny, příkopy, brázdy, značnější zvlnění půdy a pod. Někdy hodí se nám i jiné nahodilé pomůcky a záleží na vás, abyste bystře postřehli vše, co vám může prospěti.

Nejtěžší jest plížiti se nekrytým terénem. (Obr. 66.) Hlavní péči při tom nutno míti o to, abychom nevyčnívali nápadně nad obzor, nepohybovali se rychle, a jsme-li pozorováni, bychom zůstali bez hnutí. Ač se to zdá býti nepravdě podobným, můžeme i v tomto případě zůstati na větší vzdálenost nezpozorováni. Tak pohybují se v případě nutnosti i vojíni ve válce; teprve když byli zpozorováni, přeběhnou tryskem nechráněné místo.

Hledí-li američtí zvědové přes hranu skály nebo jakékoliv místo, kde by bylo možno viděti jejich hlavu na obrysu skály proti obloze, berou na hlavu čepici z vlčí kůže s ušima — takže jsou-li viděni, mohou býti zaměněni za vlky.

Také naši skauti, vyhlížejí-li z trávy, uváží si šňůru nebo stuhu kolem hlavy a nastrkají za ni něco trávy, trochu rovně, trochu přes tvář, takže obrysy jejich tváře nelze rozeznati.

Skrývají-li se za velikým kamenem, skalkou, neb náspem atd., neřívají se přes něj, nýbrž po straně. (Obr. 67.) Je-li nutno zvednouti hlavu výše, doporučuje se pomalounku nad kámen zvednouti ulomenou větvičku neb keříček a když jsme si takto získali záclonu, teprve zvedáme hlavu.

Nedávno při manévrech, blížily se k sobě dvě vojenské hlídky, které se navzájem hledaly. Prostor mezi nimi byl zcela otevřený, takže zdálo

Obr. 67. Použití skalky k pozorování.

se býti nemožným přejítí jím neviděn. Jen úzký příkop asi dvě stopy široký a zarostlý křovím protínal část otevřené roviny od místa, kde jedna hlídka ležela skryta. Hlídka tato zpozorovala dvě telata, která vyšla na rovinu z opáčné strany a šla přes ni až ke konci tohoto příkopu; zde se zastavila, rozdělila se a počala se pásti.

Jeden zvěd nyní se vydal, aby použil tohoto příkopu leza v něm, až by se dostal k vzdálenému jeho konci poblíž telat a tam doufal, že najde nějaký způsob, jak by se dostal dále, neb aby mohl alespoň vyhlédnouti a podívati se z větší blízkosti na postavení nepřítelovo. Když byl asi v polovici cesty, vystřelil naň pojednou nepřátelský zvěd, který, už tam byl, v příkopu.

Když vůdce přijel a ptal se ho, jak se neviděn dostal do příkopu, řekl, že vida nemožnost dostatí se po rovině nepozorován k příkopu, hnal dvě telata, jež našel v křoví, kde se jeho hlídka skrý-

vala, drže je za ohony rovinou k otevřenému příkopu; tam je pustil a vklouzl do příkopu, aniž byl zpozorován.

Indianští zvědové, chtěli-li si prohlédnouti nepřátelské ležení, natáhli si obyčejně na záda vlčí kůži, běhali po čtyřech a napodobující vytlí vlka, slídili kolem ležení.

Jak se naučíte krýti se.

Ukažte hochům, jakou cenu má přizpůsobování barvy šatu k pozadí. Vyšlete hochu, aby se stával ve vzdálenosti asi 400 metrů před různá pozadí, až přijde na takové, které by bylo podobno barvě jeho šatů.

Ostatní z družiny mají vyhlížeti a pozorovati, jak se stane neviditelným, najde-li vhodné pozadí. Na př. hoch, který má šedé šaty a stojí před tmavým křovím a pod. jest dobře viditelný — avšak je méně viditelný, jakmile se postaví před šedou skalou neb šedým domem; hoch v tmavém obleku je velice dobře viditelný na zeleném poli, ne však, stojí-li v otevřeném průjezdě proti tmavému vnitřnímu stínu a pod. —

Příležitosti k pozorování, stopování a odvozování najde si mládež ve volné přírodě záhy sama dost a dost, jakmile přemůže první překážky.

Jak se krýti při pozorování zvířat.

Přiblížiti se nepozorovaně k plachým zvířatům patří k nejzajímavějším, ale nejněsnadnějším úkolům našeho pobytu v přírodě. Zvířata většinou nadána jsou neobyčejně bystrými smysly, takže neujde jim ani nejmenší maličkost, ani nejnepatrnější šelest a mnohá z nich bývají čichem varována již na velikou dálku před nepřitelem. Nejsou

v tom ohledu výkony psů honicích přímo neuvěřitelné?

Zahlédneme-li na lesní mýtině na př. srnce, k němuž se chceme připlížiti, musíme si přede-

Obr. 68. Rozhled po krajině se stromu.
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky.)

vším povšimnouti směru větru. I když panuje zdánlivé bezvětří, vane lehounký vánek, který nás zvířeti by prozradil, kdybychom se jemu blížili po větru. Především tedy si bezpečně vyšetříme, kterým směrem vítr věje; je-li toho třeba, obejdeme zvíře obloukem ve vzdálenosti, kde nás

zvíře nemůže ani spatřiti ani zaslechnouti a pak teprv blížíme se mu proti větru, to jest, že vítr jde od zvířete na nás.

Obr. 69. Jak se krýti za kmenem.

Abychom zjistili směr větru, nasliníme prst, podržíme jej vzhůru a pozorujeme, na které straně pocítíme chlad. Také můžeme vyhoditi do výšky trochu silničního prachu, suché trávy, listy, papír-

ků neb rozškrtnouti sirku a dívati se, v kterou stranu odnáší vítr kouř.

Plížení se ke zvěři je za suchého léta velmi ne-
snadné, zejména v lese, kde každé chvíle pod naši
nohou praskne větvička a zašustí suchá tráva neb
jehličí, což snadno za bezvětří poplaší zvěř. Je-li
větrno, tu opět zvěř nerada vychází v časnějších
hodinách večerních, neboť ví dobře, že se v panu-
jícím hluku nemůže dobře střežiti. Nejsme-li dosti

Obr. 70. Stopa koroptve, bažanta a holuba.

opatrní, prozradí nás take poplašené lesní ptactvo
svým úzkostlivým křikem.

Není vždy třeba namáhavě plížit se k zvířatům.
Zvěř vychází pravidelně z lesa na paseky, lesní
louky neb pole u lesa ležící. Skryjeme se na kraji
lesa za křovím, skalou neb kmeny stromu na mí-
stech, kde vídáme vycházeti zvěř, a očekáváme,
že zvíře přiblíží se k nám. Tak počíná si také my-
slivec j d a n a č e k á n í. Nenajdeme-li dostatečné
ochrany přirozené, můžeme zabodnouti před se-
bou do země větévky, ovšem nesmíme to učiniti
nápadně, neboť vším neobvyklým vzbudíme po-
dezření. Nepřiblíží-li se zvěř k nám dostatečně,
připlazíme se v leže k ní, dbajíce ovšem veškeré
opatrnosti. Čekáme-li v úkrytu delší dobu, zkusme,
nezměnil-li se směr větru.

Aby při čekání netrpěl změnami větru, stavivá
si myslivec »čekání« na příhodném stromě neb z
několika tyčí a chvojí. Také nám se tento způsob
krýti dobře hodí, chceme-li pozorovati zvířata
nerušeně. Pro fotografování není to však výhod-
no, neboť s výše fotografované obrázky bývají
skresleny. Junáci učí se vystupovati na stromy,

nikdy však nečiní tak bez svolení vůdce a bezdůvodně. Činívají to také, aby získali lepší rozhled po krajině, když zabloudili, při signalisování, pro tělesné cvičení atd. (Obr. 68.) Chceme-li pozorovati se stromu zvěř, musíme ovšem vyhledati silnější strom, abychom se mohli krýti v jeho větvích neb za kmenem. (Obr. 69.)

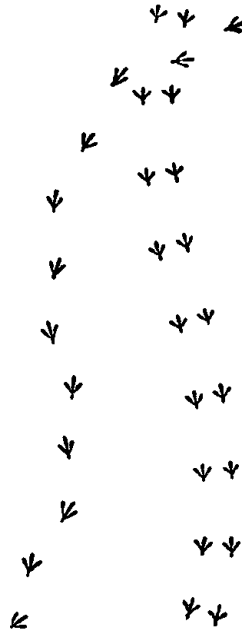
Obr. 71. Stopa psa a kočky.

Dle potřeby použijeme i různých pomůcek, abychom se ukryli. Bratři Keartonové fotografující ptactvo, užívali dřevěné masky, zhotovené z kůry stromu. Svými výkony podali důkaz, že lze oklamati i nejobezřetnější a nejplašší zvířata; ze svých toulek přinesli zdařilé snímky havranů, krahujců, kteří jsou známi svou ostražitostí.

Některá zvířata dají se obelstíti snadno. Australští domorodci přiblíží se k tříprstému australskému pštrosu, emu, berouce na se kůži pštrosí, jdouce sehnuti a držíce vzhůru paži, jež má představovati ptákovu hlavu a krk.

Jsme-li na čekání delší dobu, neoddáme se zahálce. Pozorujeme okraj lesa, kde ve vyhřátém písku za dne »popelí se« kurovití ptáci, koroptve a bažanti; od jejich stop zřetelně rozeznáváme stopu lesního holuba neb havrana. (Obr. 70.) Je zřejmo, že toto místo jest častým jejich dostaveníčkem. Neopomeneme si sem záhy zajíti a pokusiti se o zajímavý snímek.

Plocha jemného písku nám poví, že tudy šel pes. Nedaleko jeho stopy se zřetelnými otisky drápů najdeme lehké otisky noh toulavé kočky. Srovnáním obou, zapamatujeme si je nejlépe. (Obr. 71.)

Obr. 72. Stopy dvou ptáků.
Který z nich žije na zemi, který na stromech?

A ještě dvoje stopy zaujmou naši pozornost. Pocházejí od dvou ptáků. Jeden z nich žije převážně na zemi, druhý v houští a na stromech. Určete dle obrázu, která stopa kterému ptáku náleží. (Obr. 72.)

Slunce blíží se k západu, povšimneme si tudíž, jaké lze pravděpodobně očekávat počasí, druhého dne pak neopomeneme se přesvědčiti, zda domněnka naše byla správná. Vidíme-li dále do kraje, odhadujeme v duchu vzdálenosti a všímáme si, jak mění

se v různém osvětlení zabarvení lesů. Sledujeme ubývání ruchu na polích a lukách, kouře z ohňů pastevců volně stoupající k nebesům, dýmající úbočí hor a lesknoucí se zrcadla rybníků v dáli.

Žádný zvuk neujde naší pozornosti. V polích svolávají se koroptve, jež sekáči na večer rozehnali, na pokraji lesa ozývá se vyplašený kos, jenž nám ohlásí svým pokřikem každého tvora, ještě než se objeví na pokraji lesa. Hlouběji z lesa zaznívá hlas křiklavého bažanta a štěkotu hafana podobné zařvaní srnce.

Vidíme poznenáhlu ukládati se k spánku celý ten malebný život slunného dne. Leč již tu objevují se na pokraji lesa zástupci nočního života. Veselým, bezstarostným cupotem ohlásí se lesní králík, z jetele zvedá se veliká hlava opelichané staré »remlice« a na temně zeleném pozadí objevil se pěkně žlutý krk a hlava srnce s pyšně vzhůru trčícími parůžky. Dlouho nepohnutě hledí na mýtinu, ssaje opatrně vzduch, nepřináší-li mu zvěst o blízkosti nepřitele, a teprve potom lehkými, elegantními kroky vyjde na mýtinu. Po chvíli objeví se koza (srna) se skotačivými kůzlaty. Ta nedovedou se ještě chrániti a nepohneme-li se, dojdou až k nám. Beze strachu na nás hledí. Teprvé poplašené zabečení kozy obrátí je na útěk. Nad svou hlavou zahlédneme lelka, třepetavým letem prohání se tu netopýr, na vysoké jedli zahoukala sova a již ji vidíme kroužiti tichými tempy nad mýtinou. Neočekávaně octli jsme se v tajemné říši noční. Královna její, zářivá luna právě objevila se nad černými vrcholky lesa a pokryla vše svou stříbrnou září. Nad temnou doubravou houpá se bílý dech stydnoucích par. Po okraji lesa blikají tajemné zelenavé lampičky svatojanských mušek. Les šumí, stíny táhnou se do dáleka a vzduch je tak čistý a zvuky lehounké. Odkudsi z údolí vznesla se k nebi dojemně velebná píseň

slavíka. — — Zvuk za zvukem jakoby z neznámých hloubek stoupá vzhůru k jasnému nebi. Rosa svlažuje nesčíslné kalichy i stvoly a mezi ostatní hlasy zadumčivými, táhlými tóny zazpívá sýček, zajásá i zapláče slavík.

A vším tím provál náhle teplý vítr vůni kvetoucích polí a luk; rozkolébal stromy a zvuky hned tichnou a zase rostou v mohutný chorál letící k hvězdnaté obloze. A celý ten lesní národ v ostražitém očekávání opatrně napíná smysly pátraje, co bude. Dunivý šumot lesa řítí se stmělým krajem a pak tichne v dálkách jako bývalá vzpomínka. Zvěř i ptactvo, uklidněno, spokojeně jde po svém a vůkol nastává svatý mír a klid hluboké, velebné, nevystihle krásné noci... a nám pozorujícím tu přírodu v tajemném šeru nočním, mysl se povznáší, rány hojí, modlí se duše a hrudě se šíří; tu zkonejší se každý stesk, zhladí a utlumí i jemné vlny vzbouřených vášní před tváří svaté noci, velebné přírody.

IV. ČAST:
TÁBOŘENÍ.

I. oddíl:

Všeobecná část.

Úvod. Námitky proti táboření. Volba místa. Tábor stálý a putovní. Clun. Kolo. Svolení majitele pozemku. Pohodlí v táboře. Stany. Voda v táboře. Oheň. Sušení šatstva. Výzbroj tábora. Smysl pro pořádek. Čistota. Zdravotní pokyny. Sebeobrana. V exotických krajinách. Táboření mládeže.

Úvod.

Tento krásný, zdravý a laciný sport jest u nás téměř úplně neznám a pomíjen. Jinak je tomu v Anglii a Americe. Tam starší muž stejně jako mladík miluje život ve volné přírodě, a bydlení ve stanech a chatách dávno již není něčím neobvyklým. I ženy rády se mu oddávají. Kdo jednou tomuto sportu přivykl, zůstane mu navždy nejmilejší zábavou a tráví v táboře, jakmile roční doba tomu dovolí, pravidelně nejen »konec týdne« (sobotní odpoledne a neděli), ale v době prázdnin někdy i několik neděl.

Moderní doba se svým horéčným spěchem a bezohledným bojem životním vyčerpává síly člověka do krajnosti. Každý pocituje potřebu občasného, naprostého klidu. V Anglii a Americe, kde tempo života jest ještě mnohem rychlejší než u nás, pocítovali to nejintensivněji. Jen kde najít klidu? I do poslední vesnice přichází ozvuk veřejného života, i ve venkovské ville najdou nás obchodní přátelé se svými urgencemi, docházejí dopisy, zprávy z burs a telegramy, jež přinesou steré nové starosti. Bohatý Američan po-

máhal si dříve takto: V New Yorku vsedl na některý přepychový parník, obyčejně takový, jenž jede třeba dvojnásobnou dobu než rychlé kolosy transatlantické, dojel do Evropy, vsedl třeba ihned na jiný a vracel se zase zpět. Dalo-li mu pokoj moře, zaručil si tak tři neb čtyři neděle naprostého klidu. Telegrafie bez drátu připravila v posledních letech americké milionáře i o tento útulek.

Zbývá jim útulek jen jediný a ten těší se zejména v poslední době stále rostoucí oblíbě. Je to řečené již táboření (camping, čti: kemping, Tábor, ležení angl. camp). Jakmile nastane Angličanu chvíle volnosti, pověsí s domácím kabátem i všechny starosti na hřebík, složí potřeby k táboření do člunu, povozu neb na vlak a hajdy do volné přírody. Se člunem přistane, kde se mu zlíbí, stan svůj rozloží, kde nikdo nemá o něm ani potuchy a tam v objetí lesa těší se nejvolnějším, nejkrásnějším chvílím svého života. Tam není neklidu, drnčení telefonu, spěchu na nádraží a hučení vlaků, jen listí velikánů lesních šepotá svou tajemnou mluvou nad jeho hlavou a velebný klid lesa záhy vrátí klid jeho nervům. Tam nejrychleji nasbírání nových sil k úsilovné práci a zimniční honbě dnešního života.

Někteří obyvatelé anglických a amerických velkoměst táboří po celé léto v lesích dosti vzdálených a denně přijíždějí za svým povoláním vlakem, motocyklem neb motorovým člunem.

Anglie a Amerika mohou býti celému světu vzorem úsilovné, rozšafně dělené a solidní práce i rozumného využitkování volného času k odpočinku. Kdo nedovede rozumně odpočívati, záhy zůstane pozadu za svými konkurenty a na veškeré práci jeho objeví se znatelné stopy únavy, které pak již nepřemůže ani největší energie. Proto nezapomínejme, že opravdový odpočinek je stejně dů-

ležitým příkazem pro člověka jako práce. Souhlasím s těmi, kdož považují své volné dny za nejlépe využítkované, když prožili je ve volné přírodě, v táboře.

Obr. 73. Stan Beduinů saharských.

Horlivý propagátor života pod širým nebem, světoznámý generál Baden-Powell, napsal tento stručný úvod k Bridgesově knize »Camping out«: »Muž neb žena, kteří nikdy nežili v táboře, ztratili jeden z největších požitků na světě. Jest to život čistý a zdravý jak pro tělo, tak pro duši. Nepohodlí pocífuji tam jen ti, kdož přijdou poprvé a neznají způsobu života v táboře. S příchodem noci, když ležíš ve svých příkrývkách nohama obrácen k ohni a tváří k hvězdám třpytícím se s vysoké klenby nebeské, když kouř ohňů mísí se s čistým nočním vzduchem, můžeš říci: Děkuji ti, Bože! Žil jsem.«

Námítky proti táboření.

Jakmile zmínil jsem se o zavedení tohoto sportu k nám, s mnoha stran ozvaly se četné námítky: »Naše podnebí nehodí se k táboření, jest to sport zdraví lidskému nebezpečný, naši lidé se vám vysmějí« a pod.

Mám v tom ohledu trochu zkušeností a nedal jsem se tím zmýlit. Jako student trávil jsem každoročně celé prázdniny putováním po vlastech českých, a tu spaní pod širým nebem a noční pochody bývaly nejmilejším zpestřením života. Někdy třeba tři neděle neměli jsme jiné střechy nad sebou mimo hvězdnaté nebe. Bývalo to i v polovici září, kdy chladna jsou u nás již dosti citelna. Nejvýš, že někdy před východem slunce chladno zkrátilo nám spánek a přimělo nás k dalšímu pochodu; vynahradili jsme si to hodinkou po poledni. Na Tatrách v lehkých, z prkének sbitých boudách trávili jsme noci střídavě bdíce u ohně i za bouří sněhových. Při tom neměli jsme jiné cestovní výzbroje kromě jedné rezervní košile, lehkého svrchníku, brašny na potraviny a fotografického aparátu. Rýma a kašel byly nám na cestě neznámou věcí. Těmi trpí lidé právě následkem stálého pobytu ve světnicích. Táboření nevzdali jsme se později ani v cizině, se studentskou výpravou nebál jsem se přespatí pod širým nebem v Itálii, v Americe »kamponovali« jsme s krajaný, v tropech spávali jsme na palubě třeba po šest neděl a i v posledním létě pilně jsme mu holdovali na vodorovné střeše chaty, zhotovené v lese z větví a chvojí. Požitek z táboření nezkalila nám ani sova, jež denně nás navštěvovala a houkala nám svou ohavnou notou nad hlavou. Při takovém životě se člověk velice otuží. Ráno nevadilo nám ke cvičení a plování oblékati plavky, prvňmi mrazíky ztuhlé a ještě pozdě v podzimku ne-

mohli jsme pochopiti, proč lidé tetelí se zimou ve svrchnících, kdežto my jsme pocítovali nadbytek tepla v lehkých, letních šatech.

Obr. 74. Průkopníci táboření u nás. Z vyjíždky Českého Yacht-Klubu.
(Fot. ing. V. J. Rott.)

V roce 1906 byl jsem v San Francisku, hrdém středisku amerického západu, několik jen dní před ohromným zemětřesením, jež valnou část města zničilo. Když jsem se po čase sešel s kterýmsi známým z města, vyprávěl, že tato »národní pohroma«, jak byla nazývána, nejen značně vzpružila

veškerou činnost, zvelebila obchod a průmysl města, takže následků nepříznivých není již ani pozorovati, ale že zejména zdravotní stav obyvatelstva, tábořícího pod širým nebem, byl lepší než kdykoliv před tím. Stejně pozorování činil jsem po velikých požárech na vsích, kde pohořelí zbavení přístřeší, nuceni byli žít pod širým nebem. Byť i nedovedlí se pohodlně zaříditi, přece rychleji se vzpamatovali z neštěstí, jež je potkalo, než ti, jimž sousedé poskytli přístřeší. Až jsem se podivil, jak brzo dostavila se tu resignace i humor.

Ale přece jest u nás mnoho lidí, kteří by při táboření trpěli nastuzením. Jsou to ti, kdož nevědí, co je spaní při otevřeném okně, mytí studenou vodou a pod. Leč i tací rozmazlenci smějí do tábora, ale teprv po jisté přípravě. Když nějaký čas se otužovali, omývali studenou vodou svá prsa a záda, mohou i oni bezstarostně odebrati se do ležení. Jsem přesvědčen, že jakmile táboření u nás zdomácní, přestanou obavy svrchu naznačené i výsměch; lidé přivyknou i této novince, jako zvykli mnohým věcem opravdu podivným.

Pastevci stád na horách, ovčáci, američtí cowboyové (čti: kaubojové) jsou pověstní svou silou, bodrostí i zdravím. Jděte pod širé nebe, žijte ve volné přírodě a záhy budete se cítiti právě takovými. Každým novým létem vždy s větší radostí budete se oddávati »životu pod plátnem« (Life onder canvas).

Má-li se táboření dít bez nehod a nepříjemností, jest nám třeba zkušenosti. Pro ty, kdož jich nemají, určena jest tato část knihy. Je značně obširnější než příslušná stať v dílech pro skauting anglický, což jest vysvětlitelno tím, že v Anglii jest táboření sport velice rozšířený, dokonale známý vůdcům i značné části mládeže, kdežto u nás až na několik jednotlivců a několik zdařilých po-

kusů veslařských klubů byl tento sport úplně pomíjen. (Obr. 74.) Z těchže důvodů značně rozšířeny též stati o řemeslných pracích v táboře.

Mnohé pokyny v knize obsažené budou se nezsvěcenému zdáti malichernými podrobnostmi. Kdo však táboření a rozmanitému jeho životu se oddá, tomu zajisté záhy přijdou vhod. Pro nás jsou podrobné pokyny tím důležitější, že u nás jedná se o táboření mládeže.

Volba místa.

Nejvhodnější místo je palouk poblíž lesa, v němž dovolí vám majitel vzíti si suché dříví na topivo, po případě i na zbudování chýší. Víte-li o takovém a máte-li je zabezpečeno již před odjezdem z domova, jest ovšem nejlíp. Vrchem proti větřům chráněné místo na břehu tiché řeky, kde můžete se také koupati, s lesem a pramenem dobré vody na blízku jest vaším ideálem. Hlouběji v lese bývá vlhká půda. Pod stromy stavte stany jen za úplně suchého počasí. Tam vyrušovalo by vás pleskání kapek na stan ještě několik hodin po dešti. V místech, kde je mnoho komárů a mravenců, pod skalami s drobicím se kamením neb se-souvající se hlínou, pod vysokými, osaměle stojícími stromy rovněž se neutáboříme. Suchému místu s mírným svahem dejte přednost před rovinou neb dolíkem, nevydrželi byste tam, kdyby deštivé počasí potrvalo delší dobu. Nemáte-li dostatečných zásob s sebou, nevzdalujte se příliš od obytných stavení, kamž budete docházeti pro vejce, máslo, mléko a pod.

Příliš blízko obytných stavení není však radno se rozložití. Věrní strážcové domu — psi — cítíce cizí osoby na blízku, rušili by své pány i vás po celou noc zuřivým štěkotem, snad by až k táboru přibíhali, na vás doráželi a připravili

vám bezesnou noc. Poblíž obydlí také návštěvy dobytka byly by častější.

Také na p o b ě ř e ž í velikých rybníků, jezer, na břehu mořském můžete založiti tábor. Zvolíte ovšem místo, kde je možno se koupati a projížděti se na člunech ať již vlastních či vypůjčených.

I h o r s k é krajiny skýtají při táboření mnoho zajímavého a zvláštního. Na horách musíme vždy počítati s nestálostí počasí a připraviti se i v nejteplejších měsících na citelná chladna.

Tábor stálý a putovní.

Přede vším ostatním musíte se rozhodnouti, jaký tábor si zařídíte. Kdo pokouší se o táboření poprvé, učiní nejlépe, když učiní to zřízením tak zvaného **stálého tábora**. Rozumíme tím, že přicházíme tábořiti vždy na totéž místo, aneb že táboříme tam po delší dobu. Nezapomeňte, že čím tábor je bližší domovu, tím levnější bude dojíždění a snazší docházení do tábora.

Někdy dáváme přednost **táboru putovnímu** (angl. tramping c., čti: tremping k., fr. bivouac). Jest zajisté příjemnějším procházeti stále novými krajinami, než pobývati dlouho v témže místě. Také skýtá více příležitosti ke cvičení než stálý. Rozhodnete-li se pro tento druh táboření, vyznačíte již předem na mapě denní pochody a místa, kde chcete na noc zastaviti. Je-li účastníků větší počet, doporučuje se lehký vozík k převážení stanů, nástrojů, kuchyňského náčiní, příkrývek a zásob. Při menším počtu účastníků není toho třeba, a přenášíte své potřeby v tlumocích na zádech. Jste při tom značně volnější, neboť nemusíte se držeti větších cest. Ovšem je třeba, abyste veškeré své potřeby omezili na míru nejmenší. O společné věci, jako jest stan, tyče, kolíky k ně-

mu, přístroje k vaření rozdělí se mezi sebe všichni, kdo jich budou užívat. Vydají-li se dva Angličané společně na cestu, mají veškerých potřeb, počítaje v to stan, přístroj k vaření, hrnky a příbory tolik, že na každého připadá nésti nejvýše 3 kg. Na zádech unesete takové břemeno hravě.

Čím lehčeji jsme vypraveni tím je nám volněji. Pravidlem je brát jen věci nezbytné a ty,

Obr. 75. Stan »A«.

jež by s n a d mohly býti k užitku, nechati klidně doma.

Putovní táboření jest tedy různé dle toho, užíváme-li dopravních prostředků, či nikoli. Angličtí skauti, jdou-li na delší dobu neb ve větším počtu, mívají rozebírací vozíky, jichž dopravu obstarávají si sami. V Americe používají k tomu též malých koníků.

Na cestě neukládáme si velkých pochodů, prohlížíme vše, co má pro nás zajímavost pro svou krásu, historickou cenu, neb že jest nám k poučení. Také není příjemno dojíti na místo do krajnosti unaven. V táboře čeká nás ještě mnohá

práce. Pobyt v přírodě musí nám býti odpočinkem, osvěžením a posílením. Bridges napsal o tom: »Čas byl vynalezen pro otroky, ale ne pro obyvatele tábora.«

Člun. Kolo.

Používání člunu při cestování má svůj zvláštní půvab. Vedle veškerých předností tábora stálého a putovního, poskytuje příležitost k významnému tělesnému cvičení — veslování. Výhoda člunu je i v tom, že není nám třeba starati se o svolení majitele pozemku, neboť můžeme spáti v člunu. Stan postaví se nad člunem v noci i v případě silného deště. Ovšem také při cestování člunem, můžeme spávati na pevné zemi. Naše řeky skýtají stoupencům tohoto sportu mnoho požitku a lze i menších uživati k plavbě, zejména po proudu. Přílišný spěch a přemáhání sil není ani zde na místě. Na člunu vaříme na líhu, neboť petrolej nelze vodou uhasiti a hlína nebývá po ruce. Také oheň možno v člunu rozdělati na hlíněné podložce.

Jedete-li na kole, upevníte své potřeby v koších nebo brašnách před držadly kola a za sedadlem. Potřeby na stan připevníte k rámu.

Svolení majitele pozemku.

Ležení, zejména je-li to na noc, nezřizujte nikdy bez svolení majitele pozemku. Někteří dají vám již předem na písemnou žádost svolení, jinde musíte ještě sami zajíti k majiteli a podrobně mu vysvětliti, co zamýšlíte. Nutno zvláště vytknouti, žádáte-li za svolení k rozdělení ohňů, sbírání klestí a lámání suchých větví, hledání hub a pod. Nezapomeňte dodržovati, cokoli si vyhradil, jinak pokazíte vše; do budoucna sobě i jiným. Ku-

pujte od něho též své potřeby a všemožně se sta-
rejte, abyste se mu za ochotu odvděčili (správkou
plotu, výpomocí v zahradě zelinářské, česáním
ovoce, při žních a pod.). Hleďte prospěti i jiným
lidem z okolí, abyste byli všude oblíbeni a vítáni.

Obr. 76. Výklad u stanu.
(Ze skautských vycházek žáků žižkovské reálky.)

Ochotných majitelů pozemků najde se i u nás dosti,
jen když uvidí, že majetek jejich nikdo nepoškodí.
Nedivme se, že nikdo nemiluje měšťáků, kteří vle-
kou každé neděle ze svých výletů celé náruče
nejkrásnějších rostlin, lámou stromy, trhají ovoce,
šlapou osení, nechávají otevřená dvířka obor a
zahrad, plaší lesní ptactvo a zvěř, dráždí psy atd.

Pohodlí v táboře.

Lidé, kteří nepoznali půvabů života v táboře, nepochopí vašeho nadšení a budou vám tvrdit, že život v táboře jest nepohodlný, ba že jím zdivočíte. Marno bylo by jim vykládati opak. Vidí stále jen potíže za nepříznivého počasí a práce nezbytně s tábořením spojené. Ve skutečnosti s potížemi zápasí jen začátečník. Zkušený zálesák dovede si tisícem maličkostí zpříjemnit život v přírodě a učiniti tábor co nejpohodlnějším. Nikdy neuzříte ho zlobiti se. Malé nehody, jež doma by ho najisto zamrzely, jsou mu v táboře zábavou. Opatrně vybere si tiché místo. Pozná je i za klidného povětří, dle toho, že není tam zvířeného listí a prachu. Nenajde-li místo chráněné, vystaví si ochranné stěny proti chladnému větru a prachu z větví. Nemá-li stanu, nebude nad tím bédovati. Hravě dovede si zbudovati z větví, klestí a listí chatu k přenocování. Ta ochrání jej, má-li důkladnou střechu, i před deštěm. Také zimy se nelekne. Nemá-li dostatek přikrývek, nahrne na sebe listí, kapradí, chvojí, v zimě na to třeba i sněhu a usne pod tím vším tak klidně, jako pod teplou přikrývkou. Také novinový papír dobře ochrání před zimou a ostrým větrem. V Severní Americe předsvědčil jsem se sám, že měl plnou pravdu starý lékař, když radil mi při strašlivých bouřích zimních (blizzardech) ovinouti se důkladně novinami, neboť ani výborný kožich nezachránil by člověka sedícího v saních před zmrznutím.

Rovněž zdivočení a zpustnutí se nebojte. Zevnějšek svůj zanedbá v táboře opět jen začátečník. Rád si zahraje na drsného zálesáka.

Nikde nebudete se cítiti tak šťastni a spokojeni jako v táboře. Je to následek vydatného spánku. Nikde se tak nespí jako na moři a pod širým nebem. V přírodě cítíte se úplně zdravými. Jest to

nejkrásnější pocit, jaký vám život může přinést. Výborná chuť k jídlu a veselá nálada jsou toho bezprostředními následky. Vykonáváte s dětinou radostí každou práci, jen když vám život v táboře zpříjemní a uchrání vás nehod.

Dobrá nálada v táboře jest podmíněna též **vhodnou volbou společníků**. Lenoši a lidé náladoví

Obr. 77. Angličtí skauti staví »zvonovitý stan«.

jsou v táboře nejméně vítáni. Počet účastníků může být různý, nejlepší počet jest 5—7. Nejzkušenější stará se o spravedlivé rozdělení prací, předchází však při každém dobrým příkladem. V táboře dovoleno je vše, co je na prospěch jednotlivce a nevadí celku. Proto, kdo chce si ráno přivstati na východ slunce, projíti se po lese a nadýchat si svěžího vzduchu ranního, má k tomu úplnou volnost. Ovšem lze očekávat, že neprobudí k vůli tomu svých spících druhů, nýbrž že potichu vezme své věci, vyjde ze stanu a dostrojí se až venku. — Platí tu více než kde jinde zásada, že svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.

Stany.

Se stanem setkáme se v historii lidstva, kam až pamět lidská sáhá. Národům, kteří provozovali život kočovný, byl stan vším. Po všechny časy a u všech národů udržel se jakožto nejpohyblivější obydlí vojnů v poli. Miliony lidí v horkých pásmech i na chladném severu bydlí dosud pod stany. Z nich typickou podobu starověkých stanů podržely až na naše časy stany Beduinů (obr. 73.).

Když jste zvolili místo pro tábor, určíte si, kam postavíte stany. V našich táborech nebudou stany v řadách s ulicemi, jako jest tomu u vojska, ale postavíme je, dovolí-li tomu poměry půdy, ve veliký kruh. Uprostřed bude stan vůdcův. Nejlepší místo je travnaté, s pěkným výhledem do kraje v předu stanu a chráněné ze zadu.

Stany stavíme vchodem po větru. Kolem každého stanu vykopáme stružku asi 10 cm. širokou k odvádění vody, stékající z plachty při dešti. Totéž uděláme kolem každé tyče stanu. Z toho je zřejmo, že skalnaté místo se pro stavění stanu nehodí; nelze tam zatloukati také koly, udržující stany.

Stan je pro táboření téměř nezbytnou věcí. Chata jej nenahradí úplně, neboť střecha její při větším dešti obyčejně promokne, což rozhodně nepatří k příjemnostem života v táboře. Spáti pod širým nebem je velice příjemno, ale jen pokud je noc teplá, bez deště a vichru.

Nejobyčejnější je střečovitý stan A (v podobě písmene A). Jest nejjednodušším a nejlevnějším ze všech. Vadou jeho jest, že stěny při dešti se prohnu a zmenší značně vnitřní prostor stanu. Lze tomu zabrániti provlečením tyče pod hřebenem a provazci, jež zvedají postranní plachty. (Obr. 75.)

Pro stálý tábor a při větším počtu tábor-

níků volíme nejraději stan zvonovitý. (Obr. 77.) Váží i s tyčemi asi 4 kg a stačí k přenocování patnácti mužům. Chrání nejlépe před deštěm. Mimo tyto nejoblíbenější užívá se s výhodou též dvojitých stanů (s dvojitými stěnami). Svrchní plachta jde buď až k zemi, neb pře-

Obr. 78. Dvojitý stan.

chází v jisté vzdálenosti od země v provazce. Mají tu výhodu, že stejně dobře chrání před chladnem i vedrem. (Obr. 78. a 80.)

Stanu A nejpodobnější jest stan cikánský. (Obr. 81.)

Kuriositou mezi stany jsou ty, jež nosí velbloudi a sloni na svých hřbetech. (Obr. č. 82.)

Pro schůzky, společné obědy, představení a zábavy stavívá se někdy též jeden veliký stan, zvaný »markýz«.

Angličtí skautové vystaví si stan ve formě A ze svých holí a plachet, sešněrovaných z tlumoků, jež nosí na zádech. Na pochodu za deště užívají jednotlivých těchto částí za přehoz.

Cena stanu není veliká. Na řadu let pořídí si v Anglii stan pro dvě až patnáct osob za našich 40 až 100 K. Nejlepší a nejtrvanlivější stany zhotovují se z látky zv. Willesden Canvas.

Podrobný návod k stavění stanů a chat najde laskavý čtenář v oddíle »Stavby a jiné práce v táboře«.

Voda v táboře.

V táboře potřebujete zdravou, pramenitou vodu k pití a vodu k vaření, koupání a umývání těla i svého kuchyňského náčiní. Omezovati příliš pití zdravé vody je sice možno, ale není vám to zdrávo. Zejména před spaním vypijte vždy sklenku vody! Máte-li na blízku pramen nebo potok s dobrou pitnou vodou, hleďte část udržeti čistou, nezkalenou pro pití. O něco níže po proudu zřídíte si nádržku k mytí a koupání. Pitná voda nesmí míti různé nezdravé sloučeniny a mikroby, t. j. zárodky, z nichž vznikají nemoci. I ve studních bývá někdy voda znečištěna, zejména po velkých deštích. Nemáte-li jistotu, že voda je úplně neškodna, vždy ji raději řádně převařte. Nádobu s převařenou vodou vložíte do pramene, aby rychleji vychladla, neb držte ji ve své polní láhvi na větru a navlhčujte stěny láhve.

Jestliže jste hledali vodu marně, můžete se pokusiti získati ji nakopáním. Na vlhkém svahu vykopejte jamku; možno, že se vám tu po nedlouhé době utvoří studánka. Totéž můžete učiniti i jinde na vlhkém místě, kde vody lze se nadíti dle svěží vegetace, slétání se včel, motýlů a pod. Stěny jámy můžete obložiti dřevěnou krabicí bez dna a víka nebo proutím, aby se zadrželo bahno a písek. Tyto pokusy konáme na místech, jež výborně se hodí k táboření, až na to, že nemají pitné vody. Jsme-li na břehu rybníka neb řeky, jejíž vodu pít nemůžeme, filtrujeme ji podobným způsobem: Vykopáme nedaleko břehu v zemi jámu a čekáme, až se nasákne vodou.

Cestovatelé a lovci v exotických krajinách nacházejí vodu tím způsobem, že následují zvěř, když ráno a večer ubírá se k pramenům. Také kůň cítí vodu na velikou vzdálenost a sám k ní někdy přivede. Cestovatelé v krajinách, kde není

vody, pořizují si i lázně, ovšem jen vzduchové, sluneční a písečné. Běhají tak dlouho, až se důkladně zapotí, načež osvěžují svou kůži v suchém písku.

Nezapomeňte, že pitná voda je v táboře nejdůležitější věcí. Není-li jí poblíž tábora, přinášíme

Obr. 79. První oběd v táboře.
(Z vycházky žáků žižkovské reálky.)

neb přivážíme ji z nejbližší dědiny neb myslivny. Dobře hodí se k tomu nádoby z nepromokavého plátna, jakých užívají hasiči neb vojáci k napájení koní.

Jste-li uhráti, nepijte dříve, až jste něco pojedli. Rovněž nezvykejte příliš studeným nápojům; mají četné nemoci žaludeční a střevní v zápětí.

V Anglii nepodávají nikde nápojů tak studených jako u nás a přece netrpí proto větší žízni než my. Je to věcí zvyku. Líp než ledová voda zažene žízeň teplá káva neb čaj. Raději snášejte největší žízeň, než abyste se napili vody k požívání nezpůsobilé. V Palestině, kde jest málo dobré pitné vody, byl jsem svědkem řady těžkých onemocnění (tyfus, dysenterie) lidí, před tím úplně zdravých. Nedali si říci a pili vodu z neznámých pramenů a někteří zaplatili to životem. V táboře musí býti v tom ohledu krajní opatrnost a bezpodmínečná poslušnost. Do tábora jdeme pro ozdravení a ne abychom si zdraví ničili.

Oheň.

Než rozděláme v táboře oheň, odstraníme kolkolem všechnu suchou trávu, chrástí, aby se ohniště nerozšířilo dále, než by nám bylo příjemno. Na blízku ostatně necháme si vždy něco čerstvých větví, jimiž možno oheň snadno uhasiti, pokud jest ovšem v počátcích. Nejlepší způsob hašení viděl jsem při požárech stepí s travnatým porostem v Americe. Požáry byly po horkém létě na denním pořádku. Často jsme i vlakem projížděli ohnivým mořem hořící trávy.

Hravě omezovali oheň utloukáním neb přejížděním jeho okrajů mokřými pytli (dole trochu naplněnými). Požárům lesním nekladou se meze ovšem tak snadno; zastavují se teprv u širokých cest neb průseků na rychlo udělaných. Zkušení zálesáci vykopávají na místech, hrozících požárem, dvě hluboké brázdy v zemi a rozdělají oheň mezi nimi. Na sněhu děláme oheň na vrstvě čerstvých větví, v člunu na podkladě hliněném, na místě se suchou travou a jiným hořlavým porostem, když jsme dříve místo nechali vyhořet, ovšem držíce při tom oheň v patřičných mezích.

Oheň rozděláváme takto: Uděláme hromádku z drobných, suchých větviček, trávy, třísek, slámy, suchého listí neb papíru k podpálení. Sirkami neplýtváme. Od sirky zapálíme obyčejně kousek březové kůry a od té teprv hraničku. Kolem stavíme silnější třísky, chrastí, kosti, suché kořeny, a větve ve tvaru pyramidky. Když to dobře hoří, přikládáme větší polínka, babky, později i silná dřeva.

Obr. 80. Jiný druh dvojitého stanu.

Není-li nám dovoleno souše se stromů ulamovati, musíme si opatřiti dříví koupí od lesníka neb hospodáře.

Je-li nutno rozdělati oheň na mokré zemi, zapalte napřed několik suchých větviček na rendlíku. Opatrný zálesák má je při vlhkém počasí ve stanu neb v kapse vždy připraveny; také sirky chrání dobrým pouzdrém, neb nosí je v uzátkované lahvičce. Také švédské zápalky chrání bedlivě před zvlhnutím. Hořící sirky nikdy neodhodí, nýbrž přihodí k ohni neb zabodne hořícím koncem do hlíny. Odhozená sirka, byť i byla ušlápnuta, může způsobiti strašlivý požár. Zkušený lovec, nemá-li sirky, zapaluje oheň takto: do připravené hraničky vysype prach z patrony, načež ji vypálí; prach chytí od jiskry ze zápalky. Umí také opa-

třítí si oheň jiskrou, vykřesanou nárazem želízka nože o křemen.

Výhodno je míti stále zásobu žhavého uhlí na ohništi. Docílíme toho, když přiložíme tři silnější kusy dřeva na oheň ve tvaru hvězdy a dle potřeby je posunujeme. (Obr. 83.) Tento druh ohně je výhodný pro vaření a dává málo kouře, což jest důležité, nechceme-li svůj pobyt prozraditi. K rovnání ohně a posunování polen pořídíme si tyč z čerstvé větve. Chceme-li udržeti oheň po celou noc, musíme si připraviti značné zásoby dříví již z večera. Po tmě je nebezpečno v hustém lese choditi, také nerozeznáme dobře suché větve od čerstvých. Žhavé uhlí udržujeme nejlépe pod vrstvou popele.

Je-li velký vítr, uděláme si obyčejně ohniště z kamenů.

K ohni pořídíme si ještě kleště. Dubovou neb jinou tvrdou hůlku, 120 cm. dlouhou, 2 neb 3 cm. tlustou seřízneme uprostřed asi na polovinu tloušťky, tuto část strčíme na několik vteřin do žhavého uhlí, načež oba konce zvolna ohýbáme, až se setkají. Oba konce seřízneme pak na plocho, abychom jimi mohli předměty lépe uchopiti. V třetině délky od konců převážeme kleště volně mostouzem.

Zapamatujte si věc velice důležitou: Od ohně nikdy neodejdeme, pokud jest tam poslední zbytek žáru. Zdánlivě uhaslý oheň může vítr opět rozdmýchati a způsobiti vám i majiteli lesa velmi nepříjemnou chvíli.

Léto 1911 vyznačovalo se trvajícimi suchy a parny. Cikáni byli proto v lesích ještě méně vítanými hosty než jindy a vyháněli je všude, sotva že se objevili. Byl jsem přítomen takové exekuci. Starý cikán protestoval: »Světský (rozuměj: světem chodící) člověk nikdy nezapálí.«

A opravdu bylo zajímavo se podívat, jak pečlivě cikáni oheň rozmetli a jak každý uhlíček i ohniště důkladně ulili.

Mimoděk se zalíbením spočineme okem na těch sluncem, větrem a ohněm osmahlých synech volné přírody. Při vši bídě a strádání, při denním

Obr. 81. Cikánský stan.

hřešení proti hygieně, přímo hýří zdravím, že otužilejších a zdravějších lidí nad ně si ani představití nedovedeme. A za to děkují jedině stálému bezprostřednímu styku s přírodou.

V myšlénkách zalétl jsem k stanům severoamerických Indianů, jež jsem v roce 1905 často navštěvoval. Dnes nelíší se onen podivuhodný lid příliš od těchto tuláků. Hleděli uvésti dobrodružný jejich život do normálních kolejí a Indiani, neodlučitelní od své romantiky, vymírají den za dnem.

Nikdy nerozdělejte ohně bez povolení majitele pozemku. Poblíž ovocného stromoví nerozdělejte ohňů, neboť kouř jest jim škodlivý.

Některých důležitých pokynů o používání ohně k vaření dočte se čtenář v kapitole o polních kuchyních.

Sušení šatstva.

Často se vám stane, že důkladně promoknete. Jen nezkušený začátečník čeká, až šaty na něm oschnou. Zkušený ví, jak je to nebezpečno, jak snadno tu nastane nachlazení, zimnice, zápal plic, proto převlékne se co nejdříve. Nemá-li jiného šatu, raději schová se do příkrývek a šaty pověsí k ohni. Také Baden-Powel vypravuje, jak seděl nah pod vozem, mezi tím, co jeho šat sušil se nad ohněm.

K sušení šatstva je nejlepší oheň ze žhavých uhlíků neb polní kahan. Nad ním uděláme z větvi homolovité lešení, na které šaty rozložíme.

Rovněž tak nesprávně jest zůstatí ve spočinných šatech, byť i to bylo v létě. Vím ze zkušenosti, že v Africe trpěl jsem rýmou víc než kdykoli před tím. Baden-Powel vypravuje, že v záp. Africe mívával vždy připravenou jednu rezervní košili a oblékal ji, jakmile se zapotil, vlhkou pak nosil ovázanu kol krku na zádech, pokud nevyschla.

Všimli jste si zajisté anglických hráčů, jak převlékají se po ukončení hry, jak opatrně halí se do teplých látek i při přestávce mezi hrou. Jen hloupí hoši se jim pro to smějí, neboť nešetření této opatrnosti stálo již život mnohého naděného jinocha.

Stejně lehkomyšlným jest zůstatí při chladném počasí v botách, do nichž vám natekla voda.

Výzbroj tábora.

S p a c í z a ř í z e n í. Není třeba vléci s sebou do tábora skládací postele, veliké nafukovací matrace a podobné zbytečnosti, jichž cenníky velikých firem hojně uvádějí.

I bez nich jest možno připravití si pohodlné lože. Nepromokavé pokrývky, na níž bychom spali, jest třeba zejména pro vlhké a chladné po-

časí. Udržeti si dostatek tepla je možno jen tehdy, když jsme právě tak chráněni ze spodu jako shora. Potřebujeme-li dvojitě pokrývky na sebe, dejme též přeloženou pokrývku pod sebe; mimo onu nepromokavou na zem běfeme tudíž pro chladné počasí ještě dvě pokrývky. Při chladnějším počasí užívá se v táboře též pokrývky po jed-

Obr. 82. Stany na velbloudech.

né podélné straně a dole sešité, takže utvoří se z nich jakýsi spací pytel. Jest výhodno ho užívati zejména pro hochy, neboť ti v noci obyčejně se odkopou.

Pokrývky a polštáře nutno denně provětrávati; za slunného dne rozložíme je na několik hodin na slunce.

Než se uložíme ke spaní, odstraníme všechny kameny a větší hrbole. Pro kyčel vykopeme v zemi malou jamku. Je-li půda příliš tvrdá, můžete si prostříti trochu slámy. Pod hlavou nevadí z po-

čátku míti gumový nafukovací polštář, ale spí se dobře i na složeném plášti, neb pytlíku s drobnými potřebami. Dobrý polštář je důležitější věcí, než se zdá. Použijeme-li za polštář pytlíku, vyjmeme z něho všechny potřeby a naplníme jej travou a listím. Také děláváme si polštář z drnu a mechu a pokryjeme jej pokrývkou. Spíme ve flanelové košili a silných ponožkách. — Nepromokavou podložku chraňme před olejem. Hodí se také k zakrytí předmětů, košů a potravin při dešti.

Pokyny k zhotovování různých druhů lůžek uvedeny jsou v III. oddílu.

D'o s t a n u potřebujete lucernu neb svícen se svíčkou, sirky, paličku, sekeru, pilu, dláto, nebozez, hřeby, dráty, srpek na sesekávání suchých větví, motyku, rýč, svazek provazů a motouzů, po případě i umývadlo, věšák a praporec. Skládací židle, lenošky a stolek brávají se jen do stálých táborů, není jich však ani tam třeba. Někdy vypůjčují si táborníci za malý poplatek židli a stolek v některém stavení na blízku, neb si vykopají k pohodlnějšímu sezení příkop na nohy, vykopanou hlínu pak srovnají při jedné straně. (Obr. 84.) Je však docela příjemno ležeti na zemi neb seděti opřen o kmen stromu. Sta milionů Indů, Japonců a j. neupotřebují vůbec židlí. Neméně pohodlně sedí, klečíc, na patách neb v dřepu. Turci sedí se skříženými nohama, Buři klečíc sedí na jedné patě. Ovšem je třeba těmto způsobům sezení zvykati. Kdo nechce seděti na zemi, nechť si vyhledá plochý kámen a uvelebí se na něm.

P r o k u c h y n i potřebujete nádobu na vaření, pekáč, rožeň, rošt, rendlík, cedník, struhadlo, prkénko na krájení, konev, kotel, nádobu na mléko, nádobky na vodu, pytlík na chléb a brambory, nádobku na sůl, koření a mouku, sběračku, kuchyňský nůž a několik utěrek. Není-li dovoleno

rozdělati v táboře oheň, nutno míti přístroj k vaření.

V táboře skautů dovedeme téměř všech těchto pomůcek postrádati a připravíme si jídlo chutné i bez nich.

V přepychových táborech anglických mívají úplné příbory jídelní pěkně složené v kufrech. Jsou drahé a zbytečné pro každého, kdo nechce strojit v táboře nákladné hostiny.

Hrnce do tábora lze koupiti v garniturách pěkně do sebe zapadající, s držadly sklopovacími, takže nezaberou mnoho místa. Hodí se k tomu nádoby železné, dobře pocínované, emailové dobré jakosti neb aluminiové. Poslední má tu výhodu, že je lehké a dobře se čistí, avšak rychle se rozpálí a nelze je pak držeti v ruce.

K a ž d ý j e d n o t l i v e c vezme si do tábora mimo šat, který má na sobě, ještě svrchník neb nepromokavý plášť, *reservní flanelovou košili, spodky, *dva páry punčoch neb ponožek, čapku, spací úbor, pár dobrých bot neb střeviců, *plátěné střevíce do stanu, sweater pro chladné počasí, *plavky, *hřeben na vlasy, *mýdlo a ručník, *kartáček na zuby, *dva kapesníky, dále *tlumok na záda, *hůl, *plechovou hlubší misku místo talíře, *nůž, *vidličku, *lžíci, *píšťalku, *notes, *tužku. Pro celý tábor vezme se *kompas, *mapy, obálka a papíry, inkoust neb plněné péro, poštovní známky, rezervní šněrovadla, *knoflíky, *jehly, *nítě, *záplaty a nůžky. (* Do putovního tábora běříme jen věci, označené hvězdičkou.)

Smysl pro pořádek. Čistota.

Táboření má dobré účinky nejen na zdraví, ale i na vybudování povahy, zejména u mládeže. Učí mládež zvykati samostatnosti, pozorně všeho si všimati, starati se o všechny potřeby, učí

stálé činnosti, trpělivosti a to ne napomínáním a duchamorným kantorováním, nýbrž nenápadně ve formě zajímavého sportu. Hoch pozná tu blahý pocit, jenž plní naši hruď v příbytku, který jsme si sami vybudovali, což je věc velice důležitá pro celý budoucí jeho život. Nejužší styk s přírodou od časného jitra až do noci zušlechtí duši i tělo hocha i dospělého.

Přímou podivuhodnou jest, jak pořádným a rozvázným stává se hoch při tomto životě. Zakladatel angl. skautů, Baden-Powel velice dbá pořádku a v jeho spisu najdeme mnohou kapitolu tomu věnovanou. Kdo nedbá pořádku v táboře, zůstane dle jeho náhledu do smrti nováčkem a nikdy z něho nebude pořádný skaut. Pořádku musí dbáti nejen v táboře, ale i doma a ve svém povolání.

Stan, kuchyně i okolí tábora skautského musí v každé době denní se vyznačovat vzornou čistotou, stejně jako prádlo, šat a obuv táborníkova. — Místo táboření po odchodu musí býti v téměř stavu, jako bylo před naším příchodem. Jest to důležité, abychom příště opět dostali od majitele pozemku ochotného povolení k zřízení tábora.

Do stanu nevstupujeme v zaprášených neb zablácených botách, neboť půda jeho jest nám stolem i ložem a řídit se tu budeme zvyky Mohamedánů a Japonců, odkládající obuv před stanem. — Všechny věci máme pověšeny neb složeny na určitém místě, abychom jich ani v noci nehledali, kdyby jich bylo náhle třeba. — Špinavou vodu vyléváme opodál tábora, nikdy ne však u stanu. — K odpočívku neusedneme, pokud není nádobí umyto a vše v pořádku.

Veškeré odpadky kuchyně, jež hrozí hnilobou a vůbec vše, co by zápachem obtěžovalo a kazilo vzduch, odnášíme do jámy vykopané opodál tábora a ihned zasypeme hlínou. Když opouštíme tábor, jámu důkladně zakopeme. Totéž platí o

záchodech, jež zřizujeme obyčejně v těchže místech. Neučiníme-li tak, záhy budou obletovat tábor hejna obtížných a přenášeni nemocí velmi nebezpečných much, které také znečistí naše potraviny a urychlí jich zkázu. Vzpomeňme, že od jedné samičky může býti až 200.000 mladých ve třech týdnech.

Nečistota zaviniti může mnohá onemocnění, jichž dlužno zejména v táboře se vyvarovati. Nemocný táborník, nejen že ničím neprospěje, ale naopak oslabuje celek, jenž musí mu věnovati veškeru péči a k vůli němu často změnití všechny své dispozice.

Zdravotní pokyny.

K životu v táboře je třeba, jak již bylo řečeno, jisté otužilosti. Rychlá změna způsobu života, neopatrnost a lehkomyšlnost mohla by míti mnohou nehodu i vážné onemocnění v zápětí. Nemůžeme proto u nás, kde až na malé výjimky jest táboření sportem novým, dosud neprovozovaným, ani dosti nabádati k náležité opatrnosti. Platí to zejména pro táboření mládeže a lidí starších. Kdo má pochybnosti, zda může provozovati táboření, nechť poradí se raději se zkušeným lékařem.

V přítomné době, kdy jedná se o zavádění skautování a s ním nezbytně spojeného táboření i u nás, mám za svou povinnost důrazně to připomenouti.

Je nerozumno vystavovati se zbytečně jakémukoli nebezpečí; pravý zálesák tak nikdy nečiní. Udeří-li počasí horší, než na jaké stačí výzbroj vašeho tábora a vaše otužilost, vyžádejte si svolení k noclehu v některé blízké stodole.

Sebeobrana.

Otázkou bezpečnosti není třeba se dlouho zabývatí. Obtěžování táborníků v Anglii jest právě

tak řídkou věcí jako přepadání výletníků neb turistů u nás, a sotva kdo odhodlá se k loupežnému přepadání několika osob. Také nikdo v táboře neiná při sobě zbytečných peněz. Ovšem i v Anglii někdy dojde ke sporu s opilcem neb surovcem. Tu obyčejně dobře mířená rána »doprostřed vesty« přivede vetřelce ihned na jiné myšlenky.

Praktický Angličan neváhá v případě nutnosti využítovati svých schopností v boxu neb džiu džitsu, jimž učí se mládež anglická mnohem četněji a horlivěji nežli šermu.

Ovšem i tam je pravidlem, je-li to možno, urovnati věc smírem.

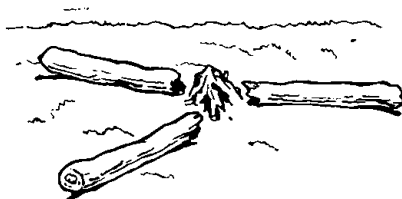
Cizí osoby nemají do tábora přístupu a v táborech skautů bývá jen jediné půldne vyhrazeno návštěvám rodičů a interessentů.

Krádežím předejdeme tím, že vždy aspoň jeden z účastníků zůstane v táboře. Také spolehlivý, starší pes, který se netoulá, brává se do tábora. Není právě příjemná situace, jakou popisuje Bridges: Vraceli se hladoví z namáhavého výletu, ale v táboře nenašli ani sousta. Samozvaný host snědl a odnesl vše do posledního drobtu a zanechal tam jen malý lístek s dotazem: Proč nemáte v zásobě také pivo?

V exotických krajinách.

Pro táboření v krajích exotických nestačí ovšem pokyny obsažené v této brožurce, ale nutno se o způsobu života v dotyčných krajinách, zvláštěnostech přírodních a poměrech zdravotních důkladně poučiti z odborných knih i od zkušených tamních lidí. Mnohé nebezpečí číhá tam na zemi, na vodě i v povětří na táborníka a nesmí ničeho zanedbati, nechce-li trpce litovati své lehkomyšlnosti. Jsou to hadi (táborníci sypou kolem stanů popel, neb nakladou drsných polen), moskyti, šíří-

cí zimnici, vše rozežírající mravenci a jiný hmyz, dravá zvěř, často i nepřátelé v lidské podobě. Po-
byt je dále stížen tím, že nutno si opatřovati ve-
škeru potravu, nedostatkem pitné vody, nesnesi-
itelnými vedry a úpalem slunečním. V horkých
krajinách nutno přísně dbáti výběru jídel, chráni-
ti se nestřídmostí, nápojů příliš studených a lho-
vých, jichž účinky stupňují se paprsky slunečními,
že mohou přivoditi i smrt, dbáti úzkostlivě čistoty
kůže, oblek i obuv musí býti lehká, pórovitá, šat

Obr. 83. Táborový oheň.

barvy žlutavé nebo bílé a hlava musí býti bezpeč-
ně chráněna korkovou helmou neb širokým klo-
boukem.

Stejně nebezpečný jest život v přírodě v kra-
jinách studených neb u nás v době zimní a proto
může se ho odvážiti jen člověk velice otužilý a
jen s náležitou opatrností a dobrou výzbrojí proti
krutému nepříteli — mrazu.

Táboření mládeže.

Život v táboře svým navrácením člověka k
přírodě je mocným činitelem v tělesné výchově,
významným pro dospělého, ale přímo nedoceni-
itelným pro mládež. Tábor vytváří mládeži ži-
vot v malém, naučí ji houževnaté práci, vytrvalo-
sti, samostatnosti, důvtipu, důvěře ve vlastní síly,
všestranné obratnosti, naučí mládež pracovati i

v úctě míti práci jiných, dodá mládeži i fysických sil ve formě nejpřirozenější a tudíž pro dobu tělesného dospívání zvláště vhodnou.

V táborech skautů mnoho času věnuje se stavbám rozmanitých chat, primitivních i dosti umělých mostů a lávek, hoši učí se stavěti čluny, porážeti stromy, vyráběti žebříky, vozíky, nábytek do stanu, učí se vázati uzly, odhadovati vzdálenosti, čas, výšku, váhu a počet předmětů, pro nemocné děti a mrzáčky zhotovují hračky (každý předmět vyhotoví napřed v zmenšeném měřítku), zkrátka zaměstnávají se vyjma čas určený k povinnému odpočinku a spánku neustále užitečnými pracemi. V Anglii na všech školách obecných, středních i ústavech učitelských učí se mládež různým pracím ve školních dílnách. Jest to zajisté nemenší důležitosti než u nás kreslení neb krasopis; proto výrobky jejich v táboře překvapí svou přesností a velmi dobrým zpracováním. Jak veliký úkol mohly by plniti tábory hochů u nás, kde toto důležité odvětví výchovy je na školách dosud zcela pomíjeno!

Do zápisníku poznamenávají si hoši počasí, popis cesty, uražené distance, zvláštnosti krajiny, návštěvy památných míst, továren, pozorování zvířat, a ptáků, načrtávají si tam mapky a. t. d.

Nejkrásnější jsou večery prožité při ohních. Ti, kdož byli daleko ve světě, vypravují o svých zkušenostech, debatuje se o záležitostech veřejných a vše jinak vtiskuje se tu do duše než ve školních škamnách neb při přednáškách v dusných dvoránách. Po vážnějších rozhovorech dojde na deklamace, zpěvy, aranžují se celá představení a máte tu skutečněn ideál školy v lese i divadla zároveň.

Je zajímavo sledovati, jak dovedl zakladatel skautů Baden Powell využítkovati záliby mládeže k podobnému životu, jak učinil jej hlavní slož-

kou svého systému, jak dovedl spojití všechny složky k jedinému cíli — vychování silného, ušlechtilého člověka. Ukázati to, zabralo by hodně místa a není již účelem těchto řádků.

Ani v Anglii neměli mnozí rodičové zejména z chudších tříd obyvatelstva pravého názoru o

Obr. 84. Náhrada za židle.

životě v táboře; bohatí pokládali jej za výchovu příliš drsnou a riskantní pro své děti. Ale když viděli děti vracející se z pobytu v táboře veselé, zdravé a morálně posílené, když pozorovali ušlechtilé vzájemné přátelství hochů a mnohé praktické výsledky jeho v denním životě, uznali nesmírné výhody z táboření plynoucí a tábory hochů rychle zobecněly. U nás, kde táboření jest novinkou vůbec, potrvá to snad déle, ale zajisté i u nás dojdeme záhy k příznivým zkušenostem a jsem přesvědčen, že pak ani zde nebudou kladeny překážky tomu, aby hoši své volné dny trávili v táborech.

Doufejme, že stane se tak záhy a že i naše mládež najde dosti obětavých a intelligentních vůdců, jako je našlo statisíce hochů anglických, kteří by s teorií i praxí tohoto života důkladně se seznámili. Toť první podmínkou, má-li táboření dít se bez úhony na zdraví i majetku.

II. oddíl:

Kuchyně v táboře.

Úvod. Vaření v táboře. Studená jídla. Mléko. Vařená jídla Polévky. Omáčky. Knedlíky. Masitá jídla. Ryby. Raci. Konservy. Zeleniny. Ovoce. Kaše. Vejce. Káva, čaj, čokoláda, kakao. Chléb. Všeobecné pokyny k stravování. Výživnost pokrmů. Praní prádla.

Úvod.

Než vyjdeme z domova, vypracujeme si program, v němž vyznačeny jsou též zastávky, nutné k jídlu a odpočinku. Dle programu toho řídí se také jídelní lístek. Na menší cesty a pro kratší pobyt v táboře můžeme vzít zásoby potravin s sebou již z domova, jindy nakoupíme potřebné věci cestou, jindy opět až u cíle cesty. Není vyloučeno, že u nás ujmeme se táboření s výhradním stravováním v nejbližším hostinci. Vyvíjejí se stále utěšeněji ve vytoužené naše národní salony.

V anglických táborech na denním pořádku je steak a míchaná vejce se šunkou neb anglickou slaninou, nezaleknou se však ani pečení chleba, smažení ryb, upravování drůbeže, zvěřiny a pod.

Doufám, že česká kuchyně ani v táboře v ničem nezaždá své slavné pověsti. Kdo trochu již v poli kuchařil, dosvědčí, že téměř všechna jídla naší občanské kuchyně, lze připravit v táboře. Přírozeně ovšem vyhneme se pokrmům, vyžadujícím mnoho času a práce.

Vaření v táboře.

Vaření v táboře děje se obyčejně na ohních. Kde vám není dovoleno je rozdělávati, musíte vařit pomocí různých přístrojů na líhu neb petroleji. V Anglii lze koupiti různé, velmi dokonalé přístroje toho druhu a objeví se v každém obchodě i u nás, jakmile bude po nich poptávka. Z nich zejména dlužno jmenovati »Primus«, na němž lze vařiti, péci i smažiti veškerá jídla od polévky až po kypré puddinky a koláče. Přístroj ten je původu švédského a vyznamenává se velikou výhřevností. Cena 8 až 16 korun. Je také úplně bezpečný. Zařízen je výhradně na petrolej. Spotřeba petroleje je velmi malá, přístroj funguje po léta bezvadně. I menší místnost můžeme jím vytopiti. Při velkém počtu táborníků použijeme raději přenosných polních kamínek. Před větrem chráníme přístroje plentou z plátna neb větvi. Vaření těmito přístroji není tak obtížné jako nad ohněm. Jsme-li na ně odkázáni, dbejme vždy největší opatrnosti a hledme, abychom měli vždy na bezpečném místě uschovanu dostatečnou zásobu líhu neb petroleje. (Obr. 86.)

Vaření nad ohněm jest zajímavější, ale vyžaduje více obratnosti a zkušenosti. Vařiti můžeme za bezvětří přímo nad ohněm, za větru vystavíme si polní kamna.

Velmi dobrá polní kamna (obr. 87.) pořídíme si takto:

Vystavíme dvě zídky z kamenů, hrud, cihel neb silných, nahoře rovně přitesaných dřev. Zídky jsou dlouhé asi $1\frac{1}{2}$ m. a vzdálené od sebe na jedné straně asi 12, na druhé 15 cm. Širší konec budiž obrácen v tu stranu, odkud vane vítr. V prostoru mezi zídkami rozděláme oheň. Rendlíky, pekáče a hrnce stavíme buď na zídku přes žlab, aneb zavěšujeme je na vodorovné tyči neb větvi nad ohni-

štěm. Tuto větev položíme na šikmo proti sobě zatloučené kolíky. Stačí také na každé straně jeden silný kůl nahoře vidlicovitě rozvětvený, musí se ale důkladně zatlouci, aby se nevyviklal. Starý zálesák nikdy neužije k tomu větví topolových, neboť dle jeho pověry nepřinášejí štěstí vaření.

Obr. 85. Japonci přenocují při výstupu na Fudži.

Vaříme-li jen v jedné nádobě, můžeme si zjednodušiti vaření způsobem naznačeným na obr. 88.

Vaření v takovýchto polních kamnech bude v táboře nejčastější. Známe je všichni, neboť při podzimních pastvách často viděli jsme pasáky takto vařiti své pokrmy. Teprve, když je z jakýchkoli důvodů nám to znemožněno, sáhneme k jiným způsobům vaření.

Jednoduché jest také vaření v příkopu. Ve směru větru vykopeme příkop asi 35 cm. široký a také tak hluboký. Vykopanou hlínu narovnáme po obou stranách v malé náspsy. Nádoby k vaření zavěšujeme na tyč upevněnou nad příkopem.

Vaří-li se ve velkém táboře ve větším počtu stejných nádob, sestavíme je do dvou řad ve směru větru vždy na několik cm od sebe, třetí řadu jich dáme na ně nad mezeru, tuto vyplníme drobným dřívím, a zapálíme je na straně, odkud vane vítr. (Obr. 89.)

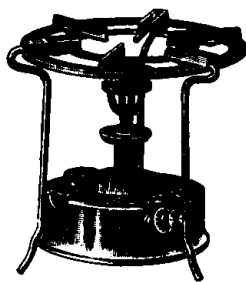
Velmi dobrý americký polní krb pro vaření pořizuje se takto: Zarazíme šikmo do země dva silné koly ve vzdálenosti jednoho metru od sebe. Porazíme suchý strom, jehož kmen, neboli, jak lesníci říkají, dřevo, jest asi 5 m. dlouhé a přes 20 cm. silné, přeřízneme je na tři díly a tato tři polena vložíme na kolíky, aby tvořila zadní stěnu proti větru; dvě kratší dřeva po stranách a delší jedno v předu uzavírají ohniště. Když jsme rozdělali uvnitř hranici (opět ve formě pyramidy), rozpálí se i polena kolkolem, takže žár je velmi vydatný. Je-li třeba, uděláme ještě příchod vzduchu pod spodním polenem zadní stěny. (Obr. 90.)

Chceme-li se přesvědčiti, vaří-li se již voda, není třeba zvedati poklice. Přidržíme pouze špičku nože neb tyčinky na poklici. Vaří-li se voda, bude se nůž znatelně otřásati. Poklice nenarážíme těsně na hrnec, neboť by mohl puknouti.

Ohně nepoužíváme, pokud se nerozhořel, neboť nemá výhřevnosti a příliš čadí. Obyčejně dlužno čekati asi 10 minut.

V táborech zařízených jen nejnужnějším, nastane snad potřeba připravovati si jídlo, maso, zeleninu, ba i chléb péci bez kuchyňského náčiní. Každý má sice sebou aspoň misku, možno že však v ní právě má mléko, takže ani té nemůže použiti. Maso upraví si v tom případě k požívání tímto

způsobem: Rozřeže je na tenké kousky, nabodá na ostré hůlky neb silné dráty a tyto zapíchají se do země tak, že visí zcela blízko u ohně. Kousky masa se uškvaří dosti brzy. Anglicky nazývají je »kabobs«. Nemáme-li hrnců, vaříme a pečeme též v plechových krabicích od sušenek a konzerv. Aby se maso nepřipálilo, musí pod ním vždy býti dostatek tuku, šťávy neb vody.

Obr. 86. Primus.

Lovci v pustých krajinách pekou také tímto způsobem: Zabalí maso neb vykuchanou rybu do vlhkého papíru, obalí dobře hlinou, načež zahrabou ji do žhavého popele. — Cigáni, jak známo, neškubou peří drůbeže, vran, sojek a jiných ptáků. Vykuchají ptáka, obalí jej vlhkou hlinou a tak strčí do žhavých uhlíků. Hlína v ohni speče se s peřím a pečené kuře se vyloupne jako jádro ze skořápky. — Jiný způsob je tento: Rozpálený oblázek velikosti vnitřku ptáka vloží se do jeho dutiny, načež se tento připevní na rožeň. — Také opékají tenké řízky masa na čerstvých vlhkých větvích, jež položili přes žhavý popel. — V a ř e n í v j á m ě. Vykope se nepřiliš hluboká jamka, vyplní oblázky a na nich rozdělá se vydatný oheň. Když se kameny rozžhaví, odstraní se oheň, oblázky pokryjí se čerstvým listím, na ně položí se zelenina a na vrch nakrájené nasolené maso. Vše to lovci přikryjí pak

opět listím, čistým mokrým ručníkem i pevnější pokrývkou, na to nahnou opět hlíny, na tu žhavého uhlí a uprostřed ponechají otvor, kterým nalijí dovnitř trochu vody, aby se utvořila pára. Takto navaří si rychle a čistě dostatek jídla pro veliké karavany.

V Africe vaří podobným způsobem i v opuštěných kupách mravenčích. Těm, kteří po dlouhou dobu jsou odkázáni na maso sušené neb upravené na rožni, jest vařené maso vždy velice vítanou pochoutkou. —

Zmíněné již sušení masa neb ryb provádí se v horkém, suchém podnebí na silném větru, není-li ho, tedy na slunci, neb udí se v dýmu nad ohněm, (nejlépe při ohni z dříví březového neb dubového). Na solení také uchováváme maso pro delší dobu. Čím je tepleji, tím menší kousky nasolujeme, větve dobře zakryjeme a denně obracíme.

Do velkých táborů přivádí se dobytek živý, tam teprve se poráží, stahuje a rozseká. Ušetří se tím doprava masa. Pro naše účely nebude toho třeba, také bylo by nutno vzítí patřičný zřetel k zdravotním předpisům úřadů. V táborech skautů rovněž zřídka tak činí, neboť dávají přednost malým táborům před velikými, kde nelze individuálně přihlížeti k výchově jednotlivcově.

Ze všech způsobů nejdůležitější jest pečení na rožni. (Obr. 91.) Je všeobecně známo, že maso na rožni upravené předčí štavnatostí pečení upravenou v troubě na pekáči. Za tím účelem zarazíme po každé straně ohniště šikmo do země po dvou tyčích, tak že hoření konce se skříží. Můžeme je pro jistotu v tom místě svázat. Na ně položíme dlouhou tyč dřevěnou neb železnou, uprostřed trochu sploštělou, na niž pečení nabodneme a dle potřeby též připevníme. Jeden konec jest provláknut, aby se nezvedal, na druhé straně se otáčí.

K železnému rožni bývá již příslušná klika. Rožeň nestavíme kolmo nad oheň, nýbrž trochu stranou, aby šťáva z pečeně stékala do podložené nádoby. Poblíž rožeň jest jen žhavé uhlí, které přihrnujeme ze vzdálenějších míst ohniště. Mezi pečením se rožeň neustále otáčí a maso polévá šťávou z dolní nádoby. Oheň nesmí býti příliš prudký; stačí řěřavé uhlíky. Příprava tato jest jednoduchá, dosti rychlá, ale má tu nevýhodu, že jeden z táborníků po celcu dobu pečení je vystaven žáru ohniště; sáháme k němu spíše za sychravého počasí než ve dnech parných.

Dobře se též peče na polních roštích skládacích, postavených na nožičkách asi 16 cm vysokých. Podobný rošt sestaviti možno teprve na místě ze železných tyček, provlečených očky hřebů, jež jsme zabodli do země. Velmi dobré služby v stálém táboře prokáží nám též plechová kamna přenosná s rožněm. (Obr. 92. a 93.)

Procházíme-li Amerikou, poznáme i v civilisovaných končinách mnoho lidí, kteří občas rádi upraví si pokrmy těmito primitivními způsoby, jednak na upomínku prvních svých let v Americe, kdy dobývali si půdy v divokém, nehostinném kraji, jednak, že prý žádným jiným způsobem tak chutně se jídla neupraví.

P o s t u p p r a c í večerních je tento: Napřed vyhlídeme si místo k táboření a postavíme stan, na to nasbíráme dříví, vystavíme polní kamínka, naneseme si vody, připravíme nádoby, maso, zeleninu, sůl, koření a ostatní potřeby k vaření, rozložíme si vše tak, abychom klečíce u ohně toho rukou dosáhli, a pak teprv zapálíme hranici. Zkušenému táborníku na všechno to i s úpravou jednoduchého jídla stačí 1½ hodiny. Během večere ohřívá se mu již voda na omytí nádobí, což vykoná, jakmile dojedl. Pak teprve oddá se odpočinku. (Obr. 94.)

Studená jídla. Mléko.

Z domova možno vzíti výrobky uzenářské, jazyky, uzené maso, tlačenu, salám, šunku, slaninu, vuřty, uzenky, všeliké konzervy, sýry, homolky, máslo, vajíčka na tvrdo uvařená, houskou obalené smažené řízky, karbonátky, sekaninovou pečení (fašírovanou), pečenou i smaženou drůbež, uzené neb v oleji naložené ryby, slané housky, rohlíky, chléb, buchty, koláče, čokoládu, suchary, zavařené ovoce v lahvích neb plechovkách atd. Chléb a máslo opatřujeme si obyčejně až na venku. Obyvatelé tábora tvoří jedno tělo, proto také jídlo, jež s sebou nesou, bývá obyčejně společným majetkem. Svačinu neb oběd připraví z něho kuchaři tak líbezně a lákavě, že jistě nezbuďte nic mimo drobty, které se ponechají ptactvu a mravencům.

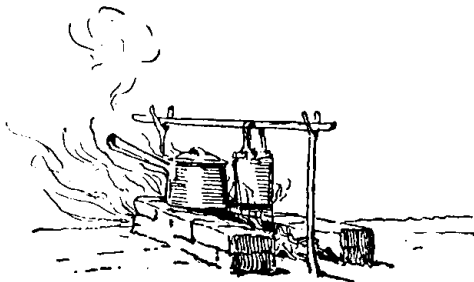
Ze společných zásob sestaví se tak zv. »nářez«, smíšený z rozmanitých, donesených součástek, jiný k svačině, než jaký byl k obědu. K podávání a úpravě nářezu úplně stačí kousek voskovaného plátna, které se dá snadno sbalené nositi a dobře čistiti.

V horkém létě není nám vždy třeba teplého jídla. V horku pochutnáme si výborně na dobrém venkovském mléce, do něhož nakrájíme pravý žitný, venkovský domácí chléb. Mléko může býti buď sladké, jak bylo nadojeno a ve sklepě vychladlo, aneb mléko kyselé. Bulharské kyselé mléko, zv. jogurt, chutná s nakrájeným chlebem výborně, a jest jedním z nejzdravějších pokrmů vůbec. Dnes i na venku je možno v mlékárnách je koupiti. Zředeuje se někdy trochou pitné vody.

Mléko lze v každé obci koupiti. Pochoutkou jest také r o z h u d a :: Asi 5 syrečků neb $\frac{3}{4}$ kg tvarožku promísí se s $\frac{1}{8}$ kg másla a trochou kyselého smetany, osolí se a je-li čerstvý kopr nebo pa-

žitka, nakrájí se na drobno a přimísí k předešlému. — S dobrým chlebem je rozhodně vhodnou letní večeří.

Někdy možno koupiti také podmáslí, kteréž s nakrájeným chlebem také nás osvěží a nasytí.

Obr. 87. Polní kamna.

Nejméně jednou denně, nepočítaje v to teplou snídani, připravují si táborníci teplá jídla. Děje se to obyčejně k večeru.

Vařená jídla.

V táboře poměrně snadno upravují se tato jídla:

Polévky: Z hovězího masa (kroupová, krupicová, rýžová, s moučnými knedlíčky, makaronky, jaterními knedlíčky, z konserv, hrachová a čočková, z holubů neb slepice, z kyselého mléka neb smetany (žebrácká), uzená, úkrop, polévka mléčná, zapražená polévka kmínová a polévka bramborová.

O m á č k y: Cibulová, česneková, sardelová, houbová, koprová, rajská.

K n e d l í k y: České knedlíky houskové, knedlíky bez housky, bramborové, špekové, bosáky, švestkové neb s jiným ovocem.

Ostatní jídla: Gulaš, paprika, maso na kmíně, vepřové dušené s brambory, uzené maso s knedlíky a zelím, vídeňské řízky smažené, řízky přírodní, kotlety, skopové s brambory a majonázkou, kuře, kachna, husa neb jiné maso na rož-

Obr. 88. Vaření v jedné nádobě.

ni, míchaná vejce s uzeným masem, mozečky s vajíčkem, zelí, ryby pečené na másle, na kmíně neb na sardeli, ryby smažené, raky, pečené skopové maso, pečená rýže s uzeným masem, český kuba, ovar, zajíc na smetaně neb na černo, jazýčky buď uzené neb vařené, jaternice, různé zeleniny, kaše, různým způsobem upravená vejce, ovoce a konzervy masité, káva, čaj, čokoláda, kakao a jiné.

Polévky.

Hovězí polévka (pro 10 osob): As 2 kg masa, kousek jater asi za 10 h a trochu kostí opláchně se rychle ve vodě a dá se do studené vody v kotli vařiti. Vody do kotle dá se asi 5 litrů, poněvadž se část vyvaří. Chceme-li připravit také omáčku, dá se vody 6 litrů. Vyvařuje-li se příliš, přidá se trochu horké vody. Očistí se

zelenina, kousek celeru, petržele, mrkve, poru, kapusty, kedluben, půl cibule i se slupkami (k vůli barvě), k vůli chuti přidá se několik zrněk pepře a nového koření, také jeden neb dva brambory oloupané, rozkrájené možno přidati, a vše přidá se do kotle. Když se voda začne vařiti trochu se osolí; z počátku nesolíme mnoho, aby se nepřesolila. Potom se kotel přiklopí poklicí a vše vaří, až jest maso tak změkklé, že se dá požívat, což možno zkusiti. — Mezi vařením připraví se to, co chceme do polévky zavařiti. Jsou-li houby, očistí se, rozkrájí a vaří zvlášť v trošce polévky, kterou jsme z kotle odebrali. Rovněž tak vypere se rýže neb kroupy a vaří se ve zvláštní nádobě. Je-li maso vařené, slejeme s něho polévku cedníkem do jiného hrnce, a na mase se nechá jen tolik polévky, aby bylo v páře a neoschlo. Do přecezené polévky dává se nyní to, co jsme do polévky připravili, totiž houby i s tekutinou, v níž se vařila rýže, kroupy neb jiné, a nechá se vše ještě trochu povařiti. Bez zeleniny jest polévka slabší a méně chutná. Je-li po ruce květák (kariol), vaří se v osolené polévce zvlášť a přidá vše pak do polévky hotové před podáváním. Zavařuje-li se do polévky něco z těsta, makaronky, nudle, strouhání, moučné knedlíčky, kapání z vajíčec neb krupice, tu je nutno, aby se polévka ještě chvíli povařila. Při tom třeba trochu míchat, aby se těstové přídavky neb krupice nesvařily.

Chceme-li míti knedlíčky, uděláme těsto hustší, důkladně je vymícháme a vybíráme je pak lžící a ponořujeme rychle do vařící polévky. Chceme-li dělati kapání, uděláme přimísením trochu mléka neb troškou vody těsto tak řídké, k čemuž přidáme trochu soli.

Makarony a nudle možno koupiti hotové, moučné knedlíčky a kapání se snadno připraví z mouky, kterou na rendlíku rozděláme s vajíčky.

aby z nahnuté nádoby do vařící polévky pomalounku stékalo. Po chvíli polévku odstavíme, aby se přestala vařit, a můžeme jí požívat. Nemáme-li omáčky, rozkrájíme maso na malé kostky a přidáme každému účastníku do jeho polévky.

Podobně se připravuje polévka z masa u z e-

Obr. 89. Vaření ve větším počtu nádob.

n é h o, do které se může zavařiti také konzerva hrachová nebo čočková.

Zavaříme-li konzervy hrachové neb čočkové do hovězí polévky, tu je třeba, aby dána byla do ní také špetka majoránky. Tak obdržíme výživnou hrachovou neb čočkovou polévku; přidáváme do ní chleba nakrájeného na kostky neb skývičky, možno přidati ovšem i rozkrájené housky osmažené na másle, vařené kroupy neb houby.

H r a c h o v o u polévku připravujeme též přímo z hrachu takto: Vymytý hrách dá se rozvařiti v hrnku ve vodě, přidá se kousek petržele, cibule a celeru; sůl přidáme, až když změkkl. Mezitím připravíme si zápražku ze sádla a mouky, nalejeme ji na hrách, povaříme ještě, načež polévku pro-

cedíme. Stejně upravená polévka z čočky je také velmi chutná.

Polévku s j a t e r n í m i k n e d l í č k y. Možno-li, koupíme čerstvá játra telecí neb hovězí, rozsekáme je a zbavíme tužších vláken; k tomu přidá se obsah vajíčka, kousek másla, na drobounko rozsekaná cibule, trochu rozetřeného česneku, soli, pepře a paštikového koření, kousek rozsekané kůry citronové, rozstrouhané zemličky a vše to zapráší se moukou. Vše se dobře promísí na vláčné těsto, (je-li třeba, rozředí se trochou vody). — Lžičkou se pak smíšenina rychle nabírá a do vařící polévky ponořuje.

Výborná polévka podobným způsobem jako z masa hovězího, dá se připravit ze slepice neb h o l u b ů. — Tyto nutno ovšem předem oškubati, slepici nejlépe vařící vodou opařiti, — peří jde pak snadno dolů, — vykuchati, vnitřností zbaviti a v čisté vodě vyprati. Slepice rozřeže se na čtyři i více částí a dá se vařiti. Srdce, játra zbavená žluče, žaludek čistě vypraný a nohy se k tomu přidají. Jsou-li houby, přidají se, dodávají vždy polévce chuti příjemné. — Je-li slepice neb holub starší, bude třeba déle vařiti, z kuřat neb holoubat je polévka dříve hotova než hovězí, a je velmi chutná a výživná.

P o l é v k a m l é č n á dělá se z mléka takto: Do vařícího se, osoleného mléka zavaříme štrouhání, kapání, krupici, rýži neb jinou přísadu a polévka je hotova.

P o l é v k a ž e b r á c k á. As půl litru kyselého smetany nebo kyselého mléka dá se vařiti do 4 litrů vody, přidá se trochu soli a zápražky, po případě i kousek morku a másla. Je-li zelenina po ruce, možno ji také přidati, aby se vyvařila a pak vycedila. N u t n a však není. Když se vše chvilí povařilo, připravíme si zvlášť asi tři v polévce rozkvedlaná vajíčka, kteroužto tekutinu do po-

lěvky nalejeme za stálého míchání. — Polévka jí se pak s kostičkami neb skývkami chlebovými.

Ú k r o p. Úkrop je nejjednodušším druhem polévky. Do vody dá se několik lžic sádla, osolí se, přidá trochu pepře. Cibule se rozkrájí na drobno a i se slupkami se vše povaří. Je-li možno, usmaží se trochu nakrájené cibulky na sádle, a to vleje se do polévky. Na to se nakrájí chléb na krajíčky neb kostky a na ně se přecezená polévka nalévá.

P ř i ú k r o p u č e s n e k o v é m, který se podobně připraví jako předešlý, přidá se místo nakrájené cibule několik v soli utřených stroužků česneku.

Z a p r a ž e n á p o l é v k a k m í n o v á. Do vody dá se po kousku od veškeré kuchyňské zeleniny, špetka soli a kmínu a nechá delší dobu vařiti. Na rendlíku připraví se máslová řídká, hnědá zápražka a tu nalejeme s trochou vody ze zelenin do ostatní tekutiny a znovu společně povaříme. Na to se polévka přecedí, je-li třeba, prisolí a jí s nakrájenou houskou neb chlebem, který jsme zatím, je-li to možno, osmažili na másle.

P o l é v k a b r a m b o r o v á. Do 5 až 6 litrů vody nakrájejí se oloupané brambory na kostky, aby jich bylo as do čtvrtiny výše vody, a dá se k tomu všechna zelenina očištěná a na drobounké kousky rozkrájená, v tom jedna cibule, stroužek rozetřeného česneku, koření paštikového as káv. lžička, trochu pepře, nového koření, trochu kmínu, kousek morku, asi 3 lžíce sádla, hrst trhaných krulek neb malých krup, a vše se dobře vaří, až brambory změknou. Jsou-li houby, přidají se i tyto na drobno nakrájené. Neopomeneme přidati majoránky. Jsou-li uzenky po ruce, rozřežou se na malá kolečka a vhodí do polévky. Také dobrá je kůže ze šunky neb uzeného masa

na nudle rozkrájená, jež se ovšem také po celou dobu vaří. Než-li je polévka hotova, přidají se ještě 3 lžíce zápražky rozmíchané dříve v hrnku polévky. Když se vše povařilo a dostatečně přisolilo, je chutná bramborovka hotova k jídlu.

Omáčky.

Omáčky připravují se z hovězí polévky, a kdyby té nebylo, z vody, do které se dal rozvařiti morek a kousek másla.

K přípravě cibulové omáčky dá se na drobno rozkrájená cibule, kousek cibule rozkrájené, se také usmaží v sádle a přidá též sůl, pak rozpustí se v polévce as lžíce zápražky ze sádla a přimísí do omáčky. Při vaření se stále míchá a pak cedníkem přecedí.

Do omáčky česnekové dá se méně cibule a přidá se ještě několik stroužků rozetřeného česneku a trochu majoránky.

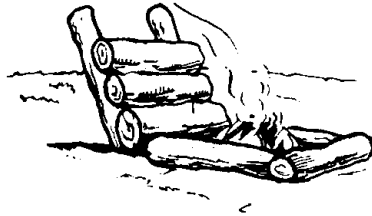
Omáčku sardelovou vaříme dle receptu na omáčku z cibule a přidáme asi tři očištěné, rozetřené sardele. Cibule se dá také méně, za to se přidá rozkrájené citronové kůry a bobkový list.

Do omáčky houbové, která se připravuje jako cibulová, (syrové cibule se dá ovšem jen málo a smažená vůbec žádná), dáme kousek citronové kůry a ocet, trochu dymiánu a bobkový list, jsou-li po ruce. Když se přecedí, přidají se na drobno krájené čerstvé houby a vše se ještě povaří.

Omáčka kopravá. Do polévky rozkvedlá se kyselá smetana, přidá se na drobno rozkrájený kopr, pepř, citronová kůra, sůl, ocet, trochu zápražky, omáčka se povaří a stále se jí při tom míchá. Není třeba ji cediti.

Není-li smetany, může se nahraditi rozkvedlaným vajíčkem v polévce.

O máčka z rajs k ý c h j a b l e k. Do polévky rozdrťí se několik rajs k ý c h j a b l e k, přidá se koření, kousek cukru, bobkový list, nové koření, pepř, hřebíček, vše se vaří, přidá se octa a rozpuštěná v polévce zápražka ze sádla, načež se omáčka precedí.

Obr. 90. Americký krb.

Knedlíky.

České knedlíky s houskou. As $1\frac{1}{2}$ kg mouky rozdělá se na těsto přidáním mléka a tří neb 4 vajec, mísí se, přisolí, potom se rozkrájí asi 6 žemliček na kostky a vše se důkladně měchačkou promísí. Těsto musí býti tuhé, není-li, přidá se trochu mouky. Mezitím se v kotli vaří voda. Z těsta se udělají knedlíkové koule, v dlaních se skulatí a trochu stlačí. Když jsou knedlíky hotovy, pomocí sběračky ponořují se rychle do vařící vody, která se puklicí přiklopí. — Asi za 30 minut jsou knedlíky vařeny. Jsou-li dobře provařeny, přesvědčíme se, bodneme-li do knedlíku, že se již uvnitř nelepí. Také můžeme na zkoušku prvý rozkrojití. Není-li provařen, dáme obě části zpět. Knedlíky se jeden po druhém vyjmou cedníkovou sběračkou do teplého, prázdného hrnce. Před podáváním se knedlíky roztrhají vidličkami neb rozkrájejí.

Jiný způsob: Osm žemlí na kostky rozkrájených dá se na horké máslo a osmaží. Na to nasype se na ně mouky. Vedle v hrnku dají se do půl litru pitné vody 3 celá vejce a kvedlají až se zpění, na to naleje se to na těsto dostatečně osolené. Vše to se důkladně promíchá a ponechá tak asi čtvrt hodiny. Mají-li býti knedlíky kypré, nesmí těsto býti příliš tuhé. Knedlíky vykrajujeme a zakulatíme lžicí a přímo ponořujeme do vody.

Obyčejné knedlíky bez housky. Příprava jako knedl. houskových, jen že se nepřidají žemličky, kterých nelze všude dostat. Knedlíky tyto jsou také velmi chutné, ale poněkud lepkavé, jako sražené — a musí se také o něco déle vařit. Děláme je vždy menších rozměrů než houskové.

Knedlíky špekové. Připravíme je jako knedlíky houskové s tím rozdílem, že přidáme do těsta trochu tlučeného pepře a vařeného uzeného masa tučnějšího — nejlépe z bůčku, na drobné kostky rozkrájeného. (Na 1½ kg. mouky aspoň ¾ kg. masa). Knedlíky se dělají menší a více se v dlaních stuží, aby byly tvrdší, poněvadž by se vařením rozpadaly.

Knedlíky bramborové. Na 1 kg. mouky dá se as 1 kg. vařených rozmačkaných brambor. Ostatní postup jako u knedlíků českých, nepřidáme však housky. I tyto knedlíky se dělají menší a jsou o něco dříve vařeny než obyčejné. Možno je jisti také jen omaštěné s osmaženou cibulkou — bez omáčky.

Knedlíky bramborové t. zv. bosáky. Na 1 kg. mouky dá se as 1 kg. syrových na struhadle rozstrouhaných bramborů, které se trochu properou studenou vodou, čímž se částečně zbaví škrobu. Do těchto knedlíků přidejme raději o jedno vejce více než do dřívějších. Jsou

výborné, zejména, omastí-li se sádlem, v němž se vysmažilo trochu kmínu, cibule, neb se zelím.

Knedlíky švestkové. Těsto se připraví zaděláním mouky, mléka, vajec, soli a cukru, nadělají se malé placičky, do kterých se zabalí syrové švestky. Když máme knedlíky připraveny, ponoříme je do vařící vody, a po několika — as 6 minutách — vybíráme cedníkem na mísu neb hned na jednotlivé talířky. Mezitím jsme si rozpálili dobré máslo, rozstrouhali syreček, neb roztloukli mák a cukr, kterým se knedlíky posypou, aby lépe chutnaly.

Místo švestek možno použiti: višni, meruněk, sliv, broskví, borůvek, na čtvrtky nakrájených a oloupaných jablek atd.

Masitá jídla.

Gulaš z hovězího masa. Na rendlíku v másle neb sádle dusí se drobně krájená cibule do zlatova, maso hovězí na malé kostky rozřezané se přidá, a vše se dusí dále. Podlévá se trochou vody neb polévkou, aby se maso nepřipálilo a častěji se zamíchá lžící. Přidá se sůl a tlučení pepř, také trochu drobounce rozkrájené citronové kůry. Když maso poněkud zhnědlo a změklo, napráší se na ně trochu mouky a opět se vše dusí, až i omáčka zhnědla a maso je měkké. Překáží-li někomu cibule, možno omáčku přecediti, a do ní pak maso přendati.

Místo hovězího masa možno použiti také vepřového.

Také obě masa možno současně upravit, ale tu jest třeba, aby se hovězí maso dusilo napřed, a když trochu změklo, přidá se teprve maso vepřové.

Maďaři přimíchávají do gulaše také kyselé zelí nebo brambory na kostky krájené. Přidají se

k dušení, až když jest maso z polovice již uvařené.

P a p r i k a. Na paprice možno připravovati maso telecí, vepřové, kuřata i králíka. — Na rendlíku v másle dusí se na drobno rozkrájená cibulka s trochou papriky, pak se přidá maso drobne nakrájené, dusí se dále, trochou vody se podlévá a osolí. Je-li třeba, zasype se ještě paprikou a přidá se kousek citronové kůry. Je-li možno, přidá se trochu sladké neb kyselé smetany a zasype se moukou. Aby se zelenina odstranila, přecedí se omáčka, a do ní maso přendáme. Dobré je k paprice udělati knedlíky houskové neb bez housky, jež se zavaří buď v polévce neb v slané vodě.

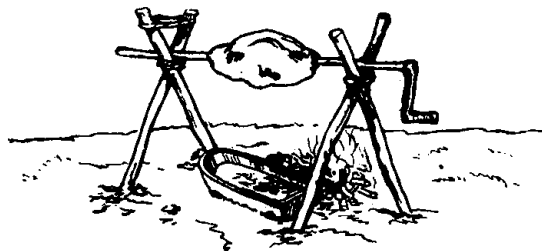
M a s o n a k m í n ě. Vepřové maso, nejlépe tenká žebírka neb kousky bůčku, dusí se podlité vodou, k čemuž se přidá celá cibule a víc e kmínu, osolí se, opepří a zasype trochu moukou. Dusí se tak dlouho, až je měkké. Cibuli odstraníme přecezením.

D u š e n é v e p ř o v é m a s o s b r a m b o r y. Brambory se oloupají a nakrájejí na koláčky. Maso vepřové — nejlépe menší, tenké řízky — kladou se ve vrstvách na rendlík, na jehož dno dalo se kousek sádla a trochu vody. — Mezi maso a brambory prosype se na drobno rozkrájená cibule, a v soli rozetřený česnek, každá vrstva se též trochu osolí a opepří. Když je rendlík naplněn, pokryje se pokličkou a vše se na mírném ohni dusí. Po nějaké době (pečení trvá asi hodinu) přesvědčíme se, jsou-li brambory i maso hotovy, a předložíme k požitku jídlo méně obvyklé, ale velice chutné a vonné.

L e d v i n k y buď vepřové, skopové, telecí neb hovězí nakrájejí se na tenké koláčky, vyperou důkladně v několika čerstvých vodách a pak

na rendlíku připravují se jako gulaš, osolí se však, až když změkly.

V í d e ň s k é ř í z k y. Řízky z telecího masa trochu natlučeme a osolíme. Obsah vajíčka rozšleháme vidličkou a zředíme trochou vody. Maso po obou stranách se obalí v mouce, omočí se ve vajíčku a pak se obalí v nastrouhané housce. Když jsme takto řízky v potřebném počtu upravili, řádně rozpálíme na pánvi sádlo, na které řízky polo-

Obr. 91. Pečení na rožni.

žíme a tak dlouho ponecháme, až se na spodní straně osmaží, načež je obrátíme, aby se i na svrchní straně do zlatova osmažily. Hotové řízky dáváme do jiné nádoby, aby nevychladly. — Při jídle možno řízky pokapat citronovou šťávou.

V e p ř o v á ž e b í r k a smažená (kotlety) připravují se stejně jako řízky, jenže z masa vepřového.

P ř í r o d n í ř í z k y. Telecí neb vepřové řízky se zbaví šlach a po obou stranách důkladně naklepou, nasolí a trochu opepří. Na rendlíku neb pánvi se rozpálí tuk (na vepřové sádlo, na telecí máslo) a řízky se na to položí a popráší moukou. Když je na jedné straně dobře opečený, obrátí se na druhou a peče se, ale ne již tak dlouho. Přidáním trošky vody neb hovězí polévky získáme dobrou šťávu.

S k o p o v é m a s o s m a j o r á n k o u. Skopové maso zbaví se větších vrstev tuku, vaří se jako při hovězí polévce až změkne. Pak maso vyjmeme z vody, k polévce přidáme kousek másla, sůl a pepř, trochu hřebíčku, nového koření, několik stroužků rozetřeného česneku, a hlavně hrstku majoránky; když se vše povařilo, precedí se polévka. Mezi tím oloupají se brambory a dají se do polévky a to menší celé, větší se rozkrájejí a vaří se dále, až změknou. Pak se maso opět vloží do toho, přidá se trochu zápražky neb se zapráší moukou, aby polévka poněkud zhoustla. Zkusí se, je-li vše dosti vařené a podává se k jídlu. Pokrm tento jest velmi dobrý, a ohříváný chutná lépe než čerstvý. Při ohřívání bývá nutno přidati trochu vody.

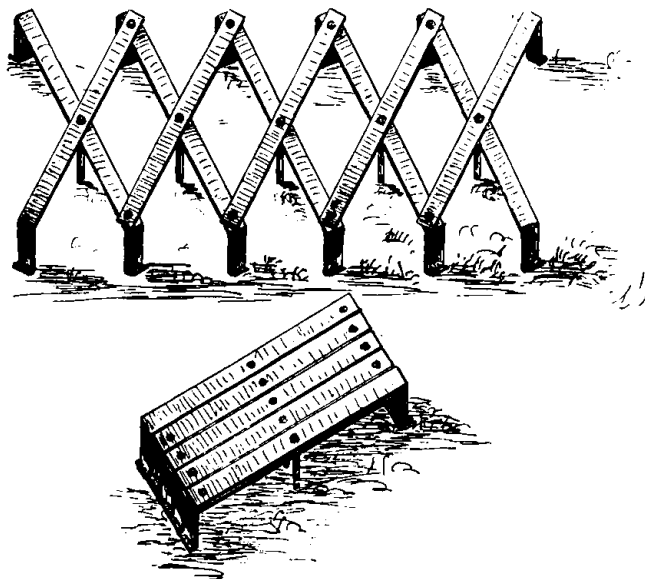
K u ř e n e b j i n é m a s o n a r o ž n i. Kuře neb jiné maso očištěné, nasolené, napichne se na železnou tyč, na niž se drátkem upevní. Tyčí se otáčí a maso potírá se při tom peroutkou, neb se polévá lžící slanou vodou a přetře občas tukem, (při kuřeti máslem), které opět stéká do dole položené nádoby. Maso takto upravené je velmi chutné a šfavnaté.

M í c h a n á v e j c e s u z e n ý m m a s e m. Uzené maso vařené, tučné, rozkrájí se na malé kousky a dá se péci na rendlík. Když vysmažil se z něho tuk, přidá se k tomu obsah několika vajec, posolí se a vše pilně míchá. Po krátké chvíli jsou vajíčka upečena. Nutno přidati také trochu pepře. Není-li maso tučné, je třeba nejdříve vyškvařiti kousek slaniny na malé kostky rozkrájené.

P e č e n á r ý ž e s u z e n ý m m a s e m. Rýže se trochu povaří v slané vodě neb polévce, přidá se k tomu kousek cibule a několik celých hřebíčků. Mezi tím se vařené uzené maso nakrájí na drobno, a trochu na rendlíku osmaží. Pak se voda s rýže sleje, rýže se vysype na rendlík a promíchá s masem, přidá se trochu pepře a dostatečně přísolí.

Pak se rýže smíchaná s masem na rendlíku urovná, přiklopí pokličkou a pozvolna peče, až rýže změkla.

Mozečky s vajíčkem. Mozečky vepřové, telecí neb hovězí se properou ve vodě a zbaví tužších vláken. Na rendlíku rozpustí se kousek

Obr. 92. Polní rošt skládací.

sádla a v něm se rozkrájená cibulka osmaží do červena. Mozečky se v tom pomalu dusí, míchají, osolí a přidá se trochu pepře. Když se opekly, přidáme obsah několika vajec, a za stálého míchání se jídlo dopeče. Mezitím se uvařilo trochu oloupaných brambor v slané vodě. Budou k mozečkům vhodným příkrmem.

Ovar z vepřového masa. Vepřové maso z hlavy, ouška, rypáček, maso z krku čili laloku, z kolínek i žebírka možno vařit ve vodě oso-

lené, k níž přidá se celá cibule a trochu pepře. Když maso změkne vařením, podává se s trochou polévky a rozstrouhaným křenem neb hořčicí. Polévky z něho dá se též užiti.

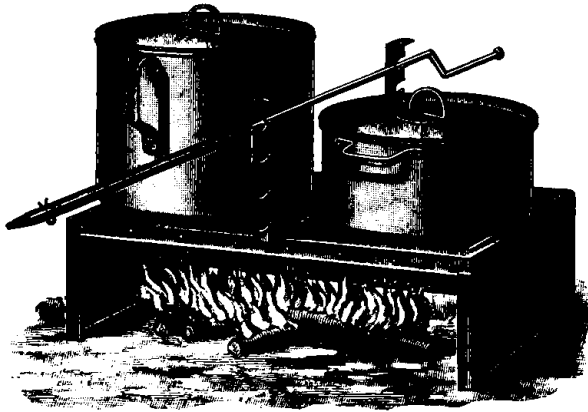
U z e n é m a s o, j a z ý č k y, k o l í n k a vaří se ve vodě, až změknu. Trvá to obyčejně přes hodinu. Do zbylé polévky možno zavařiti krupici neb kroupy.

J a t e r n i c e možno si snadno opatřiti, zejména na podzim. Ponoří-li se na chvíli do horké vody, jsou jako přímo z kotle vzaté a jedí se s křenem i bez něho, i s bramborami, chlebem neb slanými houskami. Někdo rád jí také jaternice studené; s chlebem chutnají, jsou-li dobře upraveny, jako paštika. Možno je také opéci na kousku sádla i bez něho. V tomto případě podlejeme trochu vody.

P e č e n é s k o p o v é m a s o. Maso musí se zbaviti nejprve skopového loje, pak se rozkrájí na tenčí řízky, posolí, popepří, potře rozetřeným česnekem a pak zvolna pod pokličkou dusí v rendlíku, do něhož jsme dali kousek omastku a trochu vody. Když jest maso z polovice hotové, přidají se celé oloupané, ne příliš velké brambory a dusí neb pekou se s masem zároveň, až vše změkne.

P e č e n ý z a j í c s e s m e t a n o v o u o m á č k o u. (Stejně upravuje se též jiná zvěřina neb svíčková pečeně.) K pečení hodí se zajíc teprve tehdy, když 4 neb 5 dnů »visel v kůži«, jinak by byl tvrdý. Na to se zajíc stáhne, nejlépe den před pečením. **S t a h u j e m e** jej takto: Pověsíme zajíce za zadní běhy rozpiaté a nařízneme ostrým nožem kůži kolem zadních nožek, načež vedeme odtud dva řezy na vnitřní straně stehen a oba konce řezů spojíme příčným řezem. Na to stahujeme kůži postupně s běhů zadních a kolkolem s trupu, až objeví se přední nožky, jež přerízneme a necháme v kůži. Když jsme stáhli kůži k uším,

odřízneme tyto až u hlavy, načež pomáhající si ostrým nožem, stáhneme kůži i s celé hlavy. Na to zajíce ihned vyvrhneme, t. j. rozřízneme břicho od zadních nohou až k žebrům a vyjeme všechny vnitřnosti; ponecháme z nich jen plíce, srdce, játra a ledvinky, jež se přidají k přednímu zajíci. Játra zbavíme žluči. Na to ho důkladně vymyjeme, oddělíme od ostatního těla hřbet se zad-

Obr. 93. Přenosná polní kamna s rožněm.

nimi běhy, zbavíme jej ostrým špičatým nožem všech blan a veškerého tuku. Kosti zadku a stehen přesekáme v malých vzdálenostech (na porce), ale tak, aby zajíc zůstal pohromadě, protáhneme důkladně slaninou a nasolíme. Zajíce pečeme na hlubokém pekáči. Nejdříve dáme na pekáč rozehrátí máslo, nakrájenou slaninu, několik koleček cibule, mrkve, petržele a celeru. Není-li kořenové petržele a celeru, dáme aspoň jejich nať. Do toho přidáme několik zrněk pepře, nového koření a dva bobkové listy a necháme dusiti, až se máslo zpění. Na to položíme zajíce hřbetem, necháme dva bobkové listy a necháme dusiti, až se máslo

zpění. Na to položíme zajíce hřbetem, necháme chvíli dusiti, načež jej podlejeme vodou (možno-li, přidáme trochu hovězí polévky) a pod poklicí pečeme, až změkne na jedné straně, načež se obrátí a dopeče. Na to zajíce vyjmeme na teplou misku a přikryjeme, aby nevychladl. Zatím přidáme do kyselého smetany trochu mouky, dobře ji rozkvedláme, nalejeme do vařící se šťávy ze zajíce a necháme chvíli povařiti. Na to jí okusíme, je-li dosti slaná a kyselá. Zajíce rozkrájíme, hotovou omáčku naň přecedíme a pojídáme s knedlíky neb bramborý. Máme-li po ruce ještě kompot, jsou bohaté hody úplné.

P ř e d n í z a j í c n a č e r n o. Zajíc rozdělí se na kusy, nasolí a položí na rendlík, kde jsme rozešli máslo s několika kolečky cibule, pepřem, novým kořením a bobkovým listem. Na to se podleje a dusí. Když změkkl, zapražíme jej rozstrouhaným perníkem s trochou octa a cukru, přidáme trochu hrozinek, oloupaných a rozkrájených mandlí a ještě trochu povaříme. --- Do připravování těchto jídel nechť se nepouští, kdo je začátečníkem ve vaření.

Ryby. Raci.

Ryby zbavené šupin a vykuchané možno péci na másle, vždy však přidáme trochu vody. Rybu nutno náležitě nasoliti. Potřebli se ryba uvnitř i na povrchu rozetřenými sardelimi a trochu popepří, dostaneme ryby pečené na sardeli. K pečení přidáváme kousek cibule na kolečka rozkrájené, kořenové petržele a celeru. Při pečení polévá se maso omáčkou neb rozpuštěným máslem nebo sádlem.

Ryba smaží se podobně jako telecí řízků (vídeňské), obalované ve vajíčku, mouce a strouhané housce.

Ryby na kmíně. K této úpravě hodí se nejlépe ryby malé, které očištěny od šupin a vykuchané se prosolí a dobře zasypou kmínem, trochu i pepřem a pekou se celé pozvolna na kastrolu, do něhož se dalo dostatečně másla neb sádla.

Při pečení ryb, jakož i jiných mas třeba vždy pozor dáti, aby oheň ne-

Obr. 94. Mytí nádobí.

byl prudký a maso se nepřipálilo. Jídla s tekutou omáčkou neb polévkou nepřipálí se tak snadno.

Raky napřed usmrtíme tím, že vytrhneme střední článek konce ocásku, načež hodíme je do slané vařící vody s trochou kmínu. Vaří se tak dlouho, až pěkně zčervenají a oči jim zbělí.

Konservy.

Vyžadují jen otevření krabic, načež obsah jich ohřeje se beze všech přísad, neboť maso jest již k požívání upraveno. Ještě lépe je odstraniti

s nich tuk a ohřívati je na sádle čerstvém s trochou na drobno nakrájené cibule.

Je třeba se u obchodníka poučiti, jak se konzervy snadno dají otevřít, jinak mohl by se kuchař poranit při otvírání o plech. Konzervy, zejména masitých, používáme jen v nejnútnejších případech. Nevyrovňají se nikdy jakostí masu čerstvě upravenému. Velmi dobré i levné bývají masité konzervy vojenské.

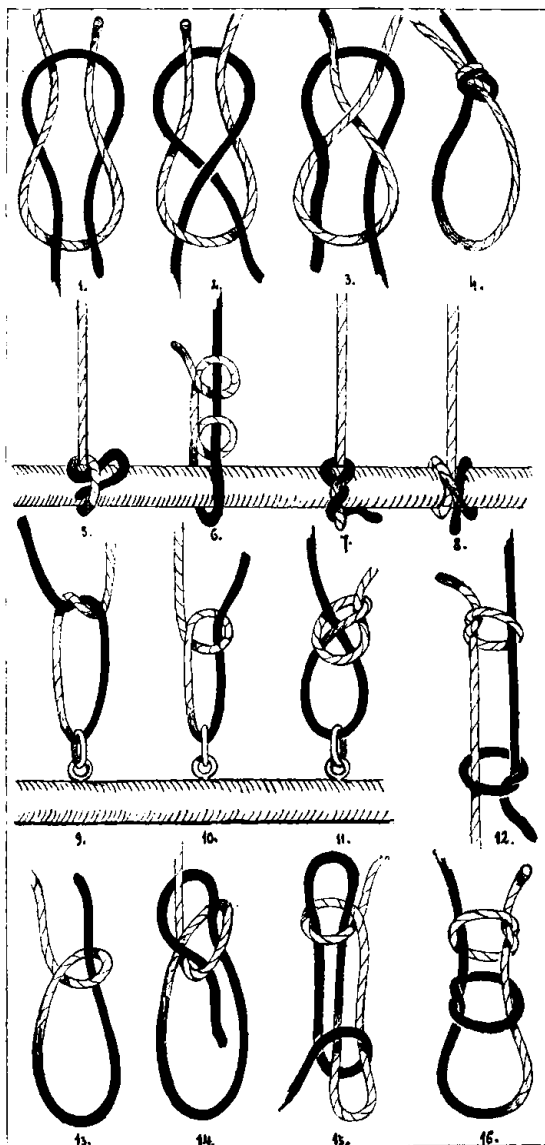
K o n s e r v y p o l é v k o v é si vezmeme pro případy, kdy nelze maso v táboře vařit na polévku, platí však i o nich, co bylo řečeno o konzervách masitých.

Zeleniny. Ovoce.

M r k e v, k e d l u b n y, v o d n i c e. Mrkev se oškrabe, vymyje a rozkrájí na nudle. Na rendlík dá se máslo, rozpálí, a na ně dáme mrkev. Když se chvíli dusí, podleje se vodou asi z polovice, co je mrkve, osolí a dusí dále. Na to přidá se trochu cukru. Když je měkká, popráší se trochu moukou a ještě chvíli nechá dusiti. Možno přidati též trošku tlučeného pepře. Zejména z počátku nutno zeleninou míchat, a vyvařila-li se voda, znovu troškou podlít. Kedlubny, vodnice, tuřín připravuj se stejným způsobem.

K a p u s t a. Kapusta se čistě vypere a rozkrájí na čtvrtky, dá vařiti do vody a osolí. Na to připravíme si zápražku ze sádla a mouky. Když je kapusta měkká, scedí se s ní voda, na drobno se rozseká, opepří, smísí se zápražkou, kterou jsme dříve trochou vody rozředili (zalili) a ještě se přimastí.

Š p e n á t. Používáme pouze listů, jež nasype do hrnce s čistou vodou. Po vrstvách je důkladně propereme a házíme do druhého hrnce s vodou. Vodu z prvního hrnce, v němž usadí se

Obr. 95. Vázání uzlů.

dole hlína, vylejeme. Špenát pereme nejméně ve třech vodách. Na to jej osolíme a dáme vařiti do čisté vody. Občas jím zamícháme. Když je uvařen, scedíme úplně vodu, špenát rozsekáme, přidáme sádlové zápražky a trochu rozetřeného česneku se solí, načež ještě chvíli necháme na ohni. Hodí se k masitým jídlům neb se podává se sázenými vejci.

H r á c h. Č o č k a. Luštěniny vaříme v osolené vodě dvě hodiny, i déle, až změknu. Občas je protřeseeme neb jimi zamícháme. Mastí se máslem neb sádlem s osmaženou cibulkou, a jíme buď samotné neb s uzeným neb vepřovým masem. Čočka se může mírně okyseliti i připražiti. Ve tvrdé vodě luštěniny zůstávají tvrdými.

Někdo jí hrách raději s kroupami neb rýží; vaříme je v jiném hrnku.

K v ě t á k (k a r f i o l) n a m á s l e. Květák vložíme do vařící slané vody. Když je měkký, slejeme s něho vodu a posypeme strouhanou slanou houskou na dobrém másle osmaženou.

Z e l í. K pečenému masu a knedlíkům pojídáme zelí, buď z hlávek, tak zvané sladké, neb zelí kyselé.

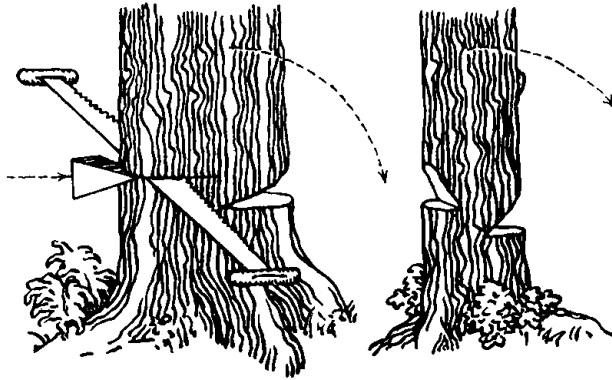
H l á v k o v é z e l í. Hlávka se rozkrájí na drobné řízky a dá se dusiti do nádoby, do níž jsme dali kus sádra. Zelí se pomalu dusí, přidá se soli, trochu pepře, dobrý ocet a kousek cukru. Někdo přidává také trochu rozkrájené cibule, kmínu a kousek zápražky, ale ne mnoho.

Z e l í k y s e l é připravuje se podobně, ovšem ze zelí kyselého.

Č e s k ý k u b a z t r h a n ý c h k r u p e k a h u b. K jídlu tomu možno upotřebiti čerstvých i suchých hub. Krupky trhané povaří se ve slané vodě, k tomu přidá se trochu pepře, hřebíčku, citronové kůry, paštikového koření a hodně na drobno rozkrájených hub. — Když se krupky povařily,

seje se s ních přebytečná voda, rozkrájí se na drobno cibule, rozetře v soli kousek česneku, vše se dobře promíchá a dá se na rendlík, v němž jsme rozpustili kus sádla. Okusí se, je-li jídlo dosti slané, urovná se, přiklopí poklicí a mírným ohněm opéká. Jídlo toto chutná jako jaternice.

Smažené hříbky s vejci. Na rendlíku rozpálíme kus sádla, načež hříbky očištěné a na

Obr. 96. Porážení stromů.

drobno rozkrájené s trochou pepře a kmínu tak dlouho dusíme, až změknu. Když se to stalo, osolíme je a po chvíli přidáme obsah několika vajec a mícháme, až jsou hotova. — Houby, jichž bezpečně neznáme, nesbíráme a nepřipravujeme. Raději tisíce jedlých hub nech státi v lese, než aby ses jednou jedovatou otrávil. Také velikých starých hříbů nepožíváme; mohly by nám připraviti nemilý tlak pod vestou.

Pečené brambory. Brambory se čistě vyperou a i se slupkami dají se na rendlík, kde se pod poklicí pekou mírným žářem. Jsou-li dopečeny, vyndáme je a rozbíjíme pěstí, aby trochu ochladly a požíváme je teplé se solí, s máslem

neb syrečkem rozmíchaným kyselou smetanou. Brambory možno péci také přímo ve žhavém popeli ohně. V ohni obrátíme je dle potřeby hůlkou. Máme-li po ruce hliněný laciný hrnec, dáme brambory do něho a tak strčíme do ohně.

D u š e n á j a b l k a. Jablka dají se na rendlík, který jsme sádlem trochu potřeli a pozvolna pod pokličkou je dusíme, až změknou.

K o m p o t y z o v o c e. Oloupaná jablka neb hrušky, rozkrájená na čtvrtky a zbavená jader dusí se s cukrem ve vodě na rendlíku, až změknou.

Stejně připravuje se kompot z jiného ovoce neb suchých švestek. Výborné kompoty připraví se: táborník i z planého ovoce, jehož mnoho a mnoho u nás nezužitkováno přijde na zmar.

V lese nezapomínejme také na kompoty z malin, jahod neb jiného lesního ovoce.

Kaše.

B r a m b o r o v á k a š e. Oloupají se brambory, vyperou a vaří ve slané vodě. Když změkly, slejeme vodu a přidáme trochu smetany neb aspoň dobrého mléka a měchačkou důkladně promícháme. Kaše se osolí a omastí rozhrátým máslem neb sádlem. Možno také usmažiti rozkrájenou cibuli do červena a kaši omastiti. Bramborová kaše i studená jest mnohému pochoutkou.

K a š e r ý ž o v á, k r u p i c o v á, j á h l o v á. Do hrnce dá se vařiti mléko, do něho pak buď rýže, krupice neb jáhly, trochu se přisolí a pozvolna vaří. Často ji zamícháme, aby se nepřipálila. Před požíváním omastí se rozpáleným máslem neb sádlem.

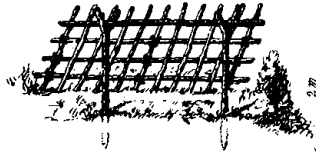
Vejsce.

V e j c e n a t v r d o n e b n a m ě k k o. Do vařící vody ponoří se vejce, nejlépe pomocí lžice

a vaří se na měkko as 5 minut, na tvrdo až 8 minut. Vyndají se z vody a dají na chvíli ochladit do studené vody. Skoráčku lze pak snáze sloupnouti. — Vejce jedí se posolená s trochou pepře neb hořčice.

Vejce míchaná. Na rozpálené máslo neb sádlo nalejeme vejce v hrnku rozmíchaná a osolíme a pilně jimi mícháme.

Vejce sázená. Na rozpálené máslo vyklopíme obsah celého vejce, osolíme a opečeme je, až bílek zbledne, načež se opatrně zvednou.

Obr. 97. Lešení z tyček na jednoduchý úkryt.

Vejce v kyselém smetaně. Kyselá smetana vaří se v rendlíku, obyčejně přidá se ještě trochu octa a soli. Pozor, aby smetana nepřekypěla; volíme proto raději hrnec neb větší rendlík. Když je smetana ve varu, rozbíjíme vejce jedno po druhém do sběračky a z té vyklopíme rychle do smetan. Zručný kuchař ani sběračky nepotřebuje a vyklopuje vejce ze skořápek přímo. Nutno dáti pozor, aby vejce byla úplně čerstvá. Jakmile vejce přijde do vařící smetany, srazí se bílek a vejce zůstane celé. Za několik minut (6—8) se dovaří.

Přípravu vajec s uzeným masem, mozečkem neb houbami najdete v dřívějších odstavcích.

Káva, čaj, čokoláda, kakao.

Káva u kupujeme vždy lepších druhů (v ceně od 1 K do K 1·20 za $\frac{1}{4}$ kg). Tím není však míněno, abychom vařili kávu příliš silnou, nýbrž že více

vydá a je chutnější. Do tábora vezmeme si kávu semletou, v plechové krabici, aby nevyčichla. Do vody dáme vařiti kousek fíkové cikorie pro lepší chut a barvu. Když se voda vaří (hrnec nebudíž příliš plný), přidáme několik lžic kávy (na 1 koflík velkou lžící, na 5 osob stačí 4 lžice) a mícháme, aby káva nepřekypěla. Po chvílce kávu přecedíme hustým sítkem — nebo přes čistý, řídký, plátěný hadřík, nemáme-li k tomu již přichystaný plátěný pytlík. Zároveň uvaříme trochu smetany neb dobrého mléka, kterého si každý dle libosti do černé kávy přidá. — Silnou černou kávu připravujeme jen jako lék.

Č a j. Kupujeme vždy lepší druh. Čaj laciný bývá buď nepravý, neb již vyvařený. Nejlépe jest mítí niklové, dirkované vajíčko, do něhož vložíme čaj. Když se voda vaří, ponoříme vajíčko na chvílku do vody. Když voda se zabarvila do zlatova, vajíčko vytáhneme a čaj jest hotov. Přidáme pouze ještě cukru. Hořký čaj, jak pije se ve své vlasti Japonsku a Číně, jest dobrým lékem, je-li nám nevolno od žaludku. — Do čaje možno přidati také trochu mléka neb smetany. Nemáme-li vajíčka niklového, hodíme hrstku čaje do vařící vody, odtáhneme nádobu od ohně, a za chvíli, když čaj zabarvil vodu, slejeme tuto do jiné nádoby neb ihned do šálek, jinak čaj zčerná a stane se trpkým. Čaj s malou přísadou rumu pívají v táborech anglických jen dospělí, nikdy hoši.

Č o k o l á d a rozstrouhaná neb k a k a o zavařují se do smetany neb dobrého mléka za stálého míchání, načež se pije s cukrem i bez něho. Čokoláda i kakao jsou mnohem výživnější a zdravější než káva a čaj, pročež v táboře hochů vždy dáme jim přednost.

To jsou vesměs jídla, na která jsme u nás zvyklí, jídla zdravá a výživná a příprava jich není obtížná. Je třeba jen trochu cviku a dovedeme upravit každé z nich chutně, že hladovíci nebudou si ani lepšího přát. — Hlad bývá nejlepším kuchařem, a vědomí, že jsme si pokrm sami v poli upravili, jest nejlepším jeho kořením a doporučením.

Radíme důtklivě, aby každý táborník již doma povšiml si trochu kuchyně a hleděl si tu osvo-

Obr. 98. Chýše jihoafrických domorodců,

jiti zkušenosti a schopnosti v táboře nezbytné. Uvařil-li se zdarem doma několik jídel, může již bez starosti pustiti se v táboře do vaření. Řada receptů bez vlastní praxe nemá ceny. Kdosi napsal případně: Kdo neumí uvařiti si kávu, čaj a usmažiti slaninu s vejci, ať nechodí do tábora, leda by vzal s sebou svou chůvu.

Z b y t k y j í d l a rozkrájíme na drobno, aby jich mohlo užiti ptactvo. Stejně i vnitřnosti kuřat rozřežeme a hodíme rybám do vody, neb ptactvu. — I mravenci na drobtech si pochutnají. Všechny

podobné věci zanešte však hodně daleko od tábora, abyste si nepřilákali hejna much.

Mytí a čištění nádobí. Po ukončení oběda nebudiž odkládáno s umytím nádobí. Je-li vás šest v táboře, střídejte se v tom vždy dva pro jeden den. K tomu již kuchař připravil do nádob, v kterých vařil, dostatek teplé vody, kterou se připečené části pokrmu omočí a dají se pak snáze čistiti. — Nádoby, v kterých se vařilo nad ohněm, budou očazeny. Saze nejprvé oťreme suchou travou, rákosím, přesličkou, mechem, věchtem ze slámy neb vlhkou hlinou, načež oškrabujeme nožem vnitřní stěny nádoby. Najdeme-li písek, vydrhneme jím celý vnitřek i zevnějšek nádob, potom teprve opláchneme je v horké vodě a otíráme hadrem, naposledy pak v čisté vodě studené omočíme a čistou utěrkou dostatečně na povrchu i uvnitř osušíme. Je-li na blízku proudící voda, ponecháme nádobí delší dobu v ní, aby se snáze mylo. Rovněž oťreme rošty, načež je svážeme provazcem, aby se nám cestou některé součástky neztratily. Veškeré věci ukládáme ihned na určená místa, aby nebylo třeba zdržovati se jich hledáním.

Vidličky a nože očišťují se též zabodáváním do země, ovšem není to na prospěch ostří. Obvyklejně bráváme do tábora stolní nože starší. Není jich také škoda v případě ztráty.

V táborech anglických skautů čistí si každý své nádoby hned po jídle sám.

Chléb.

Chléb jest velmi důležitým pokrmem, pročez i v táboře hledíme, aby byl vždy po ruce. Na venku opatřujeme si chléb u rolníků. Pravý žitný chléb domácí jest nejchutnější, nejvýživnější a nejdéle vydrží. Ovšem často se stane, že hospodyně

chleba nám neprodá, neboť by neměla pak pro své lidi. V tom případě jsme odkázáni na pekaře, který je dnes v každé větší vesnici.

Čerstvý, měkký chléb rychle se kazí, zvlhne a splesniví. Proto nahražujeme jej suchary, jakých užívá se ve vojsku, neb upravíme si chlebové suchary, zvané »r u s k s (čtí: rask)s). Burové a jihoafričtí lovci připravují si je tímto způsobem: Ze staršího bochníku chleba nakrájejí po-

Obr. 99. Chýše anglických skautů.

délné skývy, jež opekou na plotně, až stvrdnou jako suchary. Vydrží dlouho, za každého počasi a rádi k nim sáhneme, není-li čerstvého chleba. Kdo je zvyklý na náš chléb, nesnadno jinému přivyká a každému z nás v zemích, kde chléb upravují po způsobu našich zemlí, zastesklo se jistě nejvíce po krajci žitného chleba.

V táborech anglických, amerických a německých pekou si také chléb po způsobu vojenském.

V rakouské armádě peče se chléb v poli jen v nejnnutnějších případech a je k tomu vycvičeno u každé setniny několik mužů. Při manévrech do-

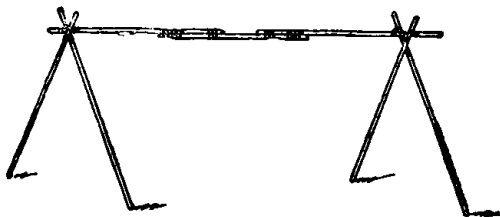
vází se chléb z vojenských pekáren, neb se kupuje od pekařů. Teprve, když to není možno, peče se v polních pecích, jež se vystaví z cihel neb hlíny. Těsto na bochník váží 1600 g, z čehož jest 1 kg mouky, 10 g soli, 5 g kmínu. Pečený chléb váží 1400 g. Pečení cvičí se pravidelně jednou do roka; ostatní vojáci chleba si nepekou. Všechny ostatní pokrmy vaří se vojsku v polních kuchyních, kteroužto má každá setnina pro sebe. Jsou pojezdné, takže vaří se již během pochodu a vojsku dostane se jídla hned, jakmile došlo cíle, kdežto dříve bylo nuceno hodinu i déle čekati. Tu pak často se stávalo ve válce i při cvičeních, že dříve než byla jídla upravena, došel rozkaz k dalšímu pochodu, jež vojáci musili nastoupiti, aniž by sousta pozřeli. Menší oddíly, vzdálené od svých setnin a patroly jsou ovšem nuceny až dosud vařiti si samy ve zvláštních přístrojích.

Všeobecné pokyny k stravování.

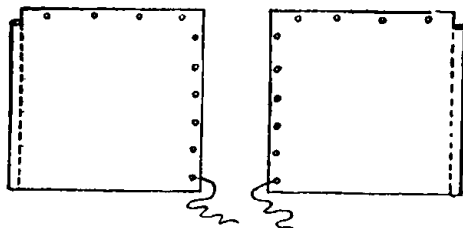
Výživnost pokrmů.

Hledme i v táboře požívati stravy smíšené. Maso jest sice jednou z nejdůležitějších potravin, ale nemá býti požíváno samo o sobě, nýbrž s brambory, knedlíky, chlebem a zeleninou. Velmi výživnou potravou jsou vejce. Pro mládež nejdůležitější potravou jest čisté mléko ze zdravých zvířat. Při pobytu na venkově máme hojně příležitosti opatřiti si mléko dobré, proto pojídejme je co nejhojněji s chlebem, v úpravě na polévky, kaše a pod. Nemáme-li jistoty, že mléko je úplně zdravé a čisté, pijme je jedině převařené. Zelenin mělo by se v naší české kuchyni více užívatí. Při delším pobytu v cizině, zejména ve Francii a Itálii, poznáme mnoho výtečných jídel, u nás úplně neznámých, upravených ze zelenin. Větší výživnosti dodáváme zeleninám a bramborům omaště-

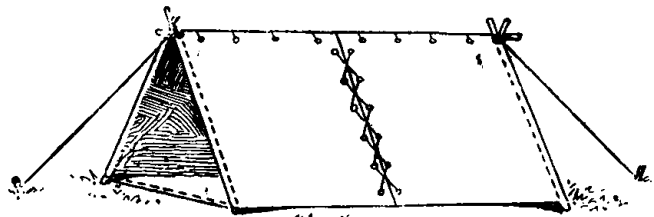
ním a vhodnou úpravou. Mládež jevívá často nechut k zeleninám, v táboře však přivýká jim brzo.

Konstrukce stanu ze 6 holí skautů a jedné tyčky k prodloužení střechy stanu na délku 3 m.

Šest čtvercových plátěných polí o straně dl. 170 cm. s dírkami k sešňorování a sešitým okrajem k navlečení na hole. Každý hoch nosí jedno plátno, balí do něho své věci a používá ho při silném dešti i pro sebe co přehožu.

Čtyři čtverce tvoří stěny stanu, dva pokrývku na zem.

Obr. 100. Stavba skautských stanů.

Levnou a výživnou stravou jsou luštěniny, pročež neopomíjeme je každého týdne aspoň jednou položití na jídelní lístek. Kávu a čaj nepřipravujeme si příliš silné, do kávy zrnkové přidávejme vždy trochu pražené kávy žitné.

Česká kuchyně těší se skvělé pověsti, ale nelze popřít, že jídla její jsou trochu těžká. Po francouzském obědě zajisté každý se cítí volnějším než po našem. Proto doplňujeme náš obvyklý jídelní lístek větším množstvím zelenin a ovocem, jež pojídáme zejména na noc. Také ořechy, pomeranče, fíky, datle, sušené ovoce a banány jsou velice výživné. Hned po jídle nekonejme namáhavých pochodů a prací tělesných ani duševních. Také spánek po jídle není zdraví našemu na prospěch.

Většina lidí jí více, než je jim třeba k výživě těla, což má mnohé nemoci, tloustnutí a pohodlnost v zápětí. Japonci jsou proslulí zdravím i silou, ač pojídají jen rýži a zeleniny a ještě v míře poměrně nepatrné. Maso rybí pojídají také, avšak ne ve větším množství. Vedle střídmosti u Japonců působí příznivě i vzorná čistota a dostatečný pohyb.

Největší spotřeba pokrmů bývá v době vzrůstu a není s prospěchem v ten čas omezovati příliš množství jídel.

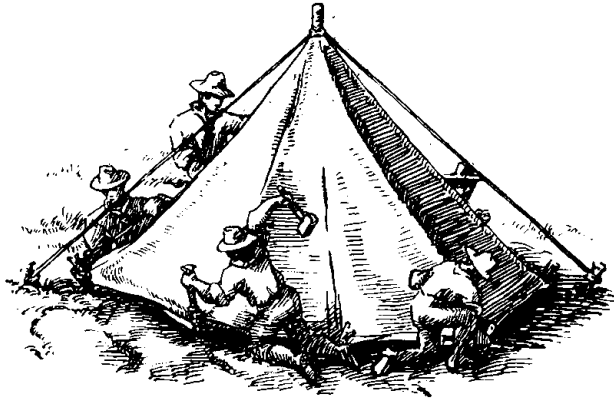
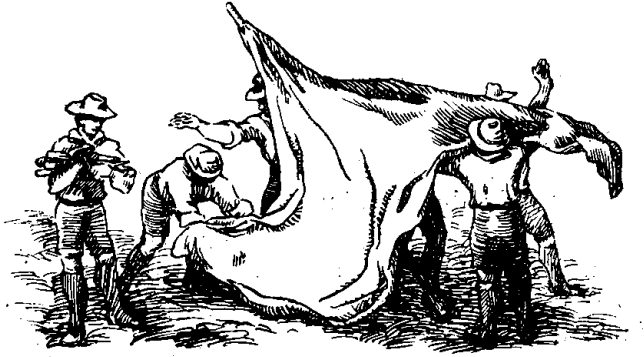
Nikdy nevařme a nepožívejme pokrmů zkažených, neboť mohou přivoditi otravy.

Potraviny dle toho, kolik procent v ý ž i v n ý c h l á t e k obsahují:

Mouka 86 proc., rýže 85 proc., máslo 84 proc., luštěniny 75 proc., chléb 63 proc., tvaroh 33 proc., maso 26 proc., vejce 25 proc., brambory 23 proc., ryba 22 proc., mléko 12 proc., kapusta 7 proc., pivo 8 proc. Velice výživnou a lehce stravitelnou krmí jest také cukr.

K o ř e n í, které jest nejlépe uschovávatí v malých, plátěných pytlíčcích, označených nápisy, zavážeme a složíme do krabice, aby bylo vše opět pohotově pro příště. Nikdy nezapomínejme, že příliš kořeněných jídel není radno požívatí. Maggi-

ho, Vydrových a podobných koření rovněž užívejme jen v menší míře, ač jinak lze je s dobrým svědomím doporučiti. Z Chmelových a j. kostek

Obr. 101. Stavba zvonovitého stanu.

lze na rychlo upravití polévku. Přidáváme je i do polévek pražených.

Zbytky potravin, které chceme jísti později, uschovíme v některé nádobě, aby nám nepromastily oblek neb tlumok, v kterém zásoby odnášíme. K ukládání vařiva velmi vhodné jsou japonské obdélníkové, do sebe zapadající koše, které

se rozšíří dle toho, jak jsou naplněny, načež se řemenem sepnou.

Praní prádla.

Při delším pobytu v táboře dojde také na praní prádla. Pamatujme, že bílé prádlo nena-
máčíme a nepereme v stejné nádobě s barevným,
že vlněné látky pereme jen krátce a to v chladné
mydlinové vodě, dlouho jich nemácháme a před
sušením důkladně vytáhneme.

Prádlo pereme takto: Ve vlažné vodě roz-
pustíme kousek mýdla a namočíme do ní prádlo.
Po několika hodinách, obvykle druhého dne při-
dáme trochu teplé vody a v ní prádlo dobře vy-
pereme a vyždímáme. Není-li prádlo ještě dosti
čisté, namydíme a pereme každý kus ještě jed-
nou. Na to důkladně vymácháme prádlo v čisté
studené vodě, nejlépe v potoce neb rybníce, a roz-
věšíme je na motouzy, aby uschlo. Barevné prá-
dlo nevěšíme na slunce.

Prádlo oblékáme, až když úplně uschlo.

III. oddíl:

Stavby a jiné práce v táboře.

Úvod. Vázání uzlů. Porážení stromů. Stavění chat. Stavba stanů. Stavba člunů. Stavba mostů. Různé výrobky tábora. Význam ručních prací. (V. Rohlena). Podrobné návody k hotovení předmětů. (V. Rohlena). Odhadování vzdáleností, výšek atd. Měření a výpočet vzdáleností a výšek. Rozvrh času v táboře. Pořad jídel. Koupání. Noční hlídka. Zábavy v táboře. Pokyny vůdcům. Doslov.

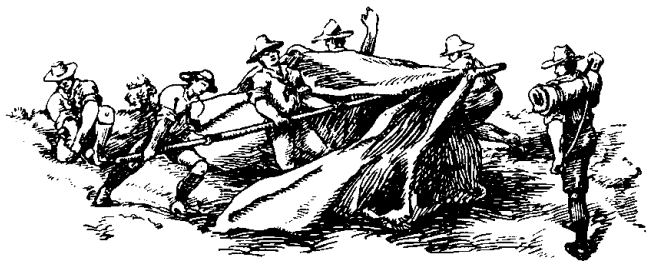
Úvod.

Při táboření nastane občas potřeba porazit strom, vystavěti chaty, sklepy, na pochodu postaviti lávky, most neb jiným způsobem dostati se přes řeku neb rokli a mnoho jiného. Ve vojsku konají takové práce zákopníci čili pionýři. Jdou před vojskem, razí a upravují cestu houštinami, staví přechody a mosty těm, kdož je následují.

Zakladatel anglických skautů učinil během svého pobytu na západním pobřeží Afriky tyto zkušenosti:

S oddílem tisíci domorodců měl upravovati cestu vojsku, aby mohlo rychle a pohodlně postupovati. Úkol nebyl snadný, neboť cesta vedla pustými močály a divokými houštinami (džunglemi) a neustále museli pozorovati posice i pohyby nepřítelů, aby nebyli jím náhle přepadeni. Byli tudíž pionýry i skauty zároveň. Když poprvé pustili se do práce, shledal Powell, že veliká většina mužstva neumí zacházeti se sekerou a pouze asi šedesát mužů dovedlo vázati provazy v uzly.

Zdálo se, že budou zcela bez užitku, neboť mosty stavěly se právě svazováním klad. Neměli vůbec provazů a nahražovali je materiálem, jaký našli poblíž, silnými popínavými rostlinami, lianami, houžvemi, které kroucením učinili ohebnějšími; ovšem dobré provazy nemohly nahraditi a práce byla s nimi značně obtížnější. Baden Powell vy-

Obr. 102. Odklizení zvonovitého stanu.

cvičil však záhy své mužstvo ve všech potřebných pracích tou měrou, že během tohoto tažení vystavělo skoro 200 mostů přes proudy a propasti.

Vázání uzlů.

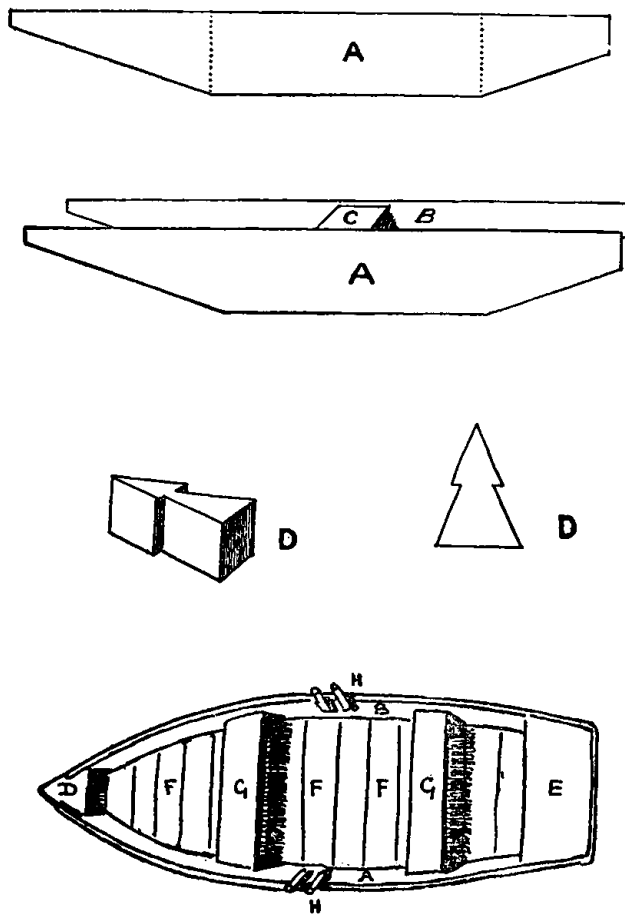
Každý, kdo žije v přírodě, má umět dobře vázati uzly. Uvázati uzel zdá se býti jednoduchou věcí, ale jest mnohem více špatných způsobů vázání než dobrých. Často život závisí od dobře uvázaného uzlu.

Dobrý uzel je ten, který ani při největším napětí se nerozváže, a dá se zase snadno rozvázati. Špatný uzel se smeká, rozvazuje při prudkém trhnutí neb zatažení a nedá se rychle rozvázati, když je toho třeba.

Na obr. č. 95. jsou tyto uzly:

1. Dvojitý uzel k svazování dvou lan; jest plochý a proto užívá se ho též při pracích ambu-

lančních. Z jednoduchých uzlů jest nejlepší, nesmeká se a je snadno možno jej rozvázati.

Obr. 103. Stavba člunů.

2. Jiná forma téhož uzlu. Vážeme-li silnější lana, uděláme z jednoho kličku a konec druhého provlékneme kličkou a kolem ní dle obrazce.

3. Užívá se ho rovněž k svázání dvou lan. Líší se od dřívějších tím, že konce vycházejí na různých stranách kličky.

4. Klička utvořená uzlem na laně.

5. Jednoduchý uzel vznikne otočením konce lana kolem pevné (napiaté) části provazu a podvlečením.

6. Dvojitý uzel. Je spolehlivější než dřívější.

7. Uzel k ovazování kmenů. Je bezpečný pro tah směrem kolmým i stranou.

8. Uzel ve tvaru osmičky. Vydrží rovněž veliké napětí v každém směru.

9. a 10. Záchranný uzel k upevnění provazu.

11. Uzel k přivazování dobytka. Dosti nenasadno se rozvazuje.

12. Rybářský uzel k svazování dvou provazů. Drží dobře i když provazy jsou různé tloušťky. Rozvazuje se zatažením za oba konce provazů.

13. a 14. Jsou jednoduchá a složitější klička k uvázání kol osoby, kterou chceme spustiti neb vytáhnouti po laně.

15. Užívá se, je-li třeba lana zkrátiti.

16. Dělá se podobně jako rybářský.

Porážení stromů.

Při porážení stromů dlužno dbáti náležitě opatrnosti, zejména porážíme-li stromy silnější. Kdo chce porážeti stromy, musí dobře užívati sekery. Zručnosti potřebné nabude se teprve častým cvikem; začínáme osekáváním větví, tenčích kmenů, později teprve pouštíme se do větších. Dbejme náležitě opatrnosti, abychom se sekerou neporanili. V Anglii porážejí strom takto: Na straně, v kterou chtějí strom skáceti, vysekají klínovitý zásek. O něco výše, na protější straně, vysekávají druhý zásek tak hluboko, až strom padne.

V našich lesích užívají jiného způsobu; jest jednodušší a bezpečnější: Ve výši pařezu pilou nařiznou strom s té strany, kam jej chtějí skáceti, asi do čtvrtiny neb až do třetiny průměru, načež se část dřeva nad zářezem vyseká. Na to řeže se pilou s druhé strany kmenu o něco výše, než jest rovina záseku prvního. Když pila blíží se prvnímu

Obr. 104. Bambusový most v Himalajích.

záseku, vrazí se za ní klín do otvoru, jednak aby pila nebyla svírána, jednak aby strom se neskácel opačně, než jak jsme si toho přáli. Státí by se to mohlo zejména při větším větru, avšak klín tomu zabrání. Čím více blíží se pila zářezu, tím hlouběji zarážíme i klín, až silné prasknutí ohlásí konec práce. (Obr. 96.)

Často vzpomínám na šedivého českého dědouška, jednoho z nejstarších osadníků amerických, když vypravoval mi, jak bez pily a sekery porážel ohromné velikány pralesů tím, že rozdělal kol paty kmene oheň, ohořelé dřevo odstraňoval,

a když kmen z větší části ohořel, udržoval nadále oheň jen na té straně, kam chtěl kmen skáceti. Slabší stromy vytrhával i s kořeny ze země šrouby, neb tím, že mezi dvěma napial dvojnásobně lano, provlékl jimi sochor a točil tak dlouho, až některý z nich se zlámal neb i s kořeny vyvrátil ze země. — A dobrý dědoušek ještě dodnes rád zachází s vnoučaty a pravnoučaty do lesa a dohlíží k porážení stromů. Bez ustání slyšeti tu je veselý jeho zpěv. Pravý typ zálesáka!

Slabší kmeny zejména jehličnatých stromů, jichž kořeny jsou poblíž povrchu půdy, porážíme také tak, že přetneme hlavní kořeny na jedné straně a strom pak v opačnou stranu sehneme, až se vyvrátí. — Stromy porážíme vždy v tu stranu, kam vane vítr.

Stavění chat.

Chaty, jak již bylo řečeno, mají oproti stanům některé nevýhody, zejména při dešti. Za stálého počasí však stany úplně nahradí, ba dáváme jim často přednost. Za horka bývají vzdušnější, při chladném počasí bývá v nich tepleji. Život v iese bez útulné chaty z větví a chvojí, s mechovými pohovkami, nedovedu si ani představit. Tvary chaty i způsob jich stavby může býti různý; mnoho záleží na tom, jaké je počasí, kde a pro kolik osob stavíme a jaký materiál máme po ruce.

Děláme-li střechu ať z větví, trávy neb rákosu, začínáme vždy od země a svrchní vrstvy klademe stále přes spodní, jako jsou kladeny tašky na střeše, aby voda snáze stékala. Také musíme si všimnouti větru. Chýši stavíme vchodem na opačnou stranu. U nás bude vchod pravidelně na straně východní neb jihovýchodní. Oheň rozděláváme v patřičné vzdálenosti proti vchodu.

Nejjednodušší ú k r y t získáme, když na dva

vidlicovitě zakončené, do země zatlučené koly položíme silnější tyč a o tuto opíráme šikmé tyčky, jež potom pokryjeme chvojí, travou, mechem. Tím získáme ochrannou stěnu proti větru a dešti. Vystavíme-li takovou stěnu i s druhé strany, máme primitivní střechovitou chatu hotovou, podobnou našim hlídačským boudám, jež hotoví se ze svazků slámy, došků, kladených jako tašky na střeše. (Obr. 97.)

Není-li po ruce dosti tyček, uděláme si chatu po způsobu domorodců jihoafrických. O strom

Obr. 105. Provazový most.

opřeme jednu nebo dvě silné větve a na ty nahrneme v polokruhu křoví, větve, trávu, chvojí, rákos a suché listí, až povstane jakási zeď, jež chrání nás před větrem. V otevřeném polokruhu rozděláme pak oheň. (Obr. 98.)

Zulukafři robí své chaty z lian a prutů, jež ohýbají vršky dovnitř a svazují nahoře. Tak utvoří se chata v podobě homolovité klece. Pruty vpletou pak slamou, větvemi a pod. Kde se vršky spojují, ponechávají otvor pro kouř.

Chýše mohou býti různého tvaru a velikosti. Vše záleží na materiálu a naší dovednosti. Použijeme-li několika poblíž stojících stromů, můžeme postavit chatu značných rozměrů s okny a dveřmi bez veliké námahy. V ní pořídíme si z drnu a mechu vhodně pohovky.

Je-li v létě v chatě neb stanu příliš horko, pokryjme střechu pokrývkou, neboť čím je tlustší krov, tím chladněji je uvnitř. Je-li chladno, obložíme ještě více stěny chaty, zejména poblíž země. V zimě zahrneme stan neb chýši sněhem. Kolem chaty vykopeme také stružky k odvádění vody za deště.

V stálém táboře vystavíme si sklep, kam ukládáme potraviny, zejména mléko, brambory, zeleninu, maso a j., jež v chladnu déle vydrží. Vhodným místem bude prohlubeň u skály, v stínu stromů. Není-li prohlubně, vykopeme si ji. Nad ní postavíme střechu z klad, jež jedna do druhé zapadají; mezery vyplníme mechem. Na to pak naházíme silnou vrstvu hlíny. Otvor zahradíme tyčkami a chvojím. Fotografové v táboře používají sklepu co temné komory.

Z březových větví zhotovíme do chaty i před stan velmi vkusná sedátka a stolky. Snáze je zhotovíme a pevnější jsou, připevníme-li je k stěnám chaty pomocí hřebů nebo březových proutků.

Stavba stanů.

Stavba stanů skautských znázorněna jest na obr. 100.

Zvonovitý stan staví zkušený táborník (obyčejně počtem 6) takto (obr. č. 101.):

První udělá důlek do země, kde má býti střední tyč stanu. Druhý spojí obě poloviny této tyče a podá ji prvnímu. Třetí a čtvrtý rozdělí kolíky v kruhu o poloměru 3 m od středu. Pátý a šestý rozbálí stan a obrátí jej, aby byl otvorem pro větru a dolním okrajem poblíž důlku pro tyč.

První položí konec tyče mezi své paty. Druhý nasadí tyč na vrcholek stanu a zůstane u vrcholu stanu. Ostatní drží dolní okraje.

Na povel »Zvedněte stan!« vztyčí první společně s druhým tyč.

Ostatní zatloukají koly, postupující od zadu stanu směrem k otvoru.

Na to schovají kladiva s pytlek ve stanu.

Obr. 106. Japonský visutý most.

Z a r á ŷ e n í k o l ů jest výkon, jež nesmíme podceňovati. Zjistíme místo pro zatlučení kolíku, obrátíme se zády k stanu, kolík uchopíme do levé ruky, skloníme jej ven asi pod úhlem 45° a dáme naň několik slabších ran. Na to opírajíce jej u země nohou, několika silnými ranami jej řádně **z**atlučeme.

Dbejme vždy, aby tyč stanu byla kolmo na zem, kolíky aby byly stejnoměrně rozděleny,

provazy a kolíky nechť jsou v prodloužení švů stanu.

Bezvadné postavení zvonovitého stanu vyžaduje 8 až 10 minut.

Je-li dusno ve stanu, pootevřeme okénko neb nadzvedneme stěnu stanu. Za příznivého počasí zůstává vchod do stanu nezakryt. Je-li nám v stanu zima, zapálíme si tu »Primus«, neb vložíme žhavé uhlí do jamky uprostřed. Na noc trochu povolíme provazy, udržující stan. Činíme tak vždy, zejména však před deštěm, aby namoklé provazy nevytahaly kolíky ze země. Nebylo by příjemno, kdyby nám spadl v největším dešti stan na hlavu.

O d k l í z e n í s t a n u .

První táborník vejde do stanu. (Obr. čís. 102.)

Druhý uzavře otvor, jenž zůstane uzavřen, až stan se porazí, načež ustoupí a uchopí vrchol stanu.

Ostatní vytáhnou všechny kolíky, vyjma čtyři. Provazce kolem byly zatím již svinuty. Na povel první skloní stan. Druhý rozdělí tyč na dvě části a sváže je k sobě.

Ostatní rozprostrou stan a skládají okraje do středu, až dosáhnou žádané šířky.

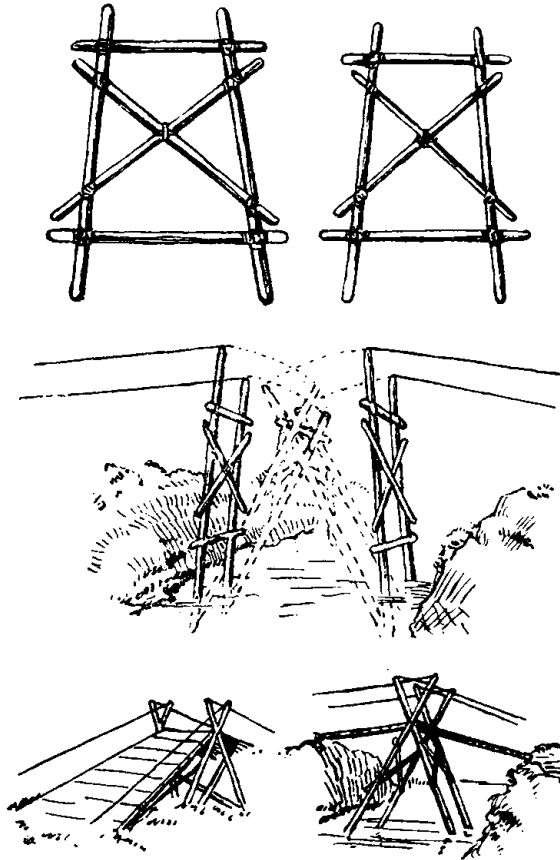
Třetí a čtvrtý uloží kolíky do pytle.

Druhý drží stan vrškem dolů, načež pátý a šestý jej svine od vršku ke spodu. Na to se stan a kolíky vloží do pytle, jež zavážeme.

Je-li stan mokrý, má se napřed vysušiti. Ne-li to možno, nosíme jej tak, aby nic nezamokřil.

Podobných stanů užívá se také v naší armádě, jsou však mnohem těžší. Stan pro deset mužů váží přes 30 kg., stan pro třicet osob až 2 metrické centy a stavba jeho trvá hodinu, odklizení půl hodiny. Mimo tyto užívá se stanů pře-

nosných z plachty, skládací tyče střední a tři kolíků. Vojáci nosí je připevněny pod víkem torby. Plachty stanové lze použiti též za přehoz při de-

Obr. 107. Laťkový most.

šti neb sestrojiti z ní pomocí tyček malý člunek. I tyto malé stany jsou však poměrně těžké. Kdo by jich chtěl používat, nechť plachtu na ně dá si zhotoviti z nepromokavé látky, jaké užívá se při hotovení aeroplanů.

Stavba člunu.

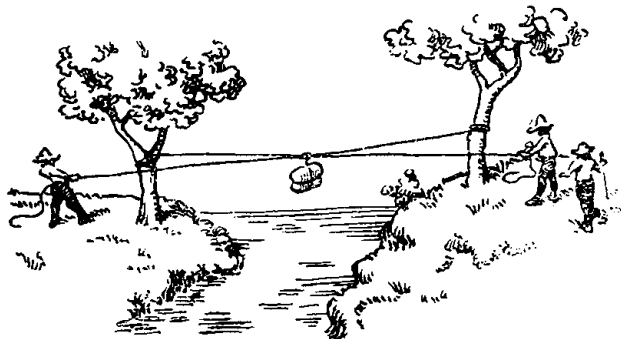
Vyrobiti dobrý člun není věcí snadnou, ale dokážete to při dobré vůli také. Pamatujte si, že slovo nemožnost zmizelo z vašeho slovníku, jakmile stali jste se táborníky. Angličtí i ruští hoši konají daleké plavby na člunech, které si sami zrobili a i u nás v některých veslařských klubech setkaly se podobné pokusy s úplným zdarem.

Připravte si dvě stejná prkna, 3,5 m. dlouhá, 50 cm. široká, 2 cm. tlustá. Naměřte si po celé délce jich 120, 160 a 170 cm., načež čistě je přisekněte, jak naznačeno na obr. č. 103., takže budou u zádi 25 cm., u přídy 15 cm. vysoká. Mezi ně přitlučte hřebíky prkénko C a pod ně ještě jedno podobné, aby se postranní prkna držela pohromadě. Na to zhotovíte si přídu D ze špalíčku dřeva a prkno 60 cm. dlouhé a 25 cm. široké, jež bude záďí lodi. Špalíček tvořící přídu jest 30 cm. dlouhý, 15 cm. vys. a vzadu 20 cm. široký. Obě postranní prkna přitáhněte a pevně přišroubujte ke přídi, načež přišroubujete druhé konce boků lodi k oběma koncům zadního prkna. Ještě pevněji bude záď sroubena, až připevníte zadní sedadlo E k zádi i oběma postranním prknům.

Na to převrátíme člun a přišroubujeme prkénka F, F, aby utvořila dno. Mezery mezi nimi vyplníme koudelí, kterou do všech mezer zatlukáme dlátem a paličkou, a zalijeme dle potřeby smolou, aby byla nepromokavou. Na to vyměříme si, kam mají přijíti sedadla, na vnitřní stranu stěn připevníme po obou stranách dřevěné špalíčky, na něž se sedadla položí a přišroubují k bokům loďky. Nyní můžeme již prkénko C odstraniti; zbývá nám jen ještě určití místo pro opěradla vesel a zhotoviti je ze silných dřevěných kolíků H, pevně přišroubovaných k bokům lodi. Tomu, kdo

zhotovil si člun, nebude již za těžko zhotoviti si i vesla.

Pamatujme, že nikdo nesmí se účastniti cvičení na člunech, kdo neprokázal, že je vytrvalým plavcem.

Obr. 108. Doprava předmětů po laně.

Stavba mostů.

V Indii, v Himalajských horách viděl jsem velmi zajímavé mosty, vystavěné domorodci, někdy velice primitivní, jindy dosti složité a umělé. Na obrázku č. 104. spatříte zajímavý most bambusový, vystavěný poblíž Daržilingu v Himalajích.

Mnohem jednodušší mosty staví si tu domorodci z tří dlouhých, silných lan a většícího počtu krátkých, slabších provazů. Dlouhé provazy napnou se přes řeku, nahoře dva ve vzdálenosti asi $\frac{3}{4}$ m., třetí o něco níže pod nimi. Kratší provazy spojují vždy po několika krocích všechny tři provazy v podobě písmene V. Dolní provaz je cestou, horní dva zábradlím po obou stranách. (Obr. 105.)

Mistry v budování lehounkých a velice dlouhých i pevných mostů jsou Japonci. (Obr. 106.)

Nejjednodušší most pořídíme si tak, že porazíme dva stromy stojící na břehu, aby skácely se na protější břeh. Na to je srovnáme, přisekáme korunu a na kmeny položíme podlahu a zábradlí.

Most můžeme zhotoviti též na voru. Vor zhotovíme z klád, je-li voda mělká, přímo na vodě při břehu, je-li hluboká, na suchu podél břehu. Když je vor právě tak dlouhý, jak je široká řeka, zakotvíme jeho dolní (dle toku řeky) konec na břehu, druhý konec spustíme s proudem, až dostihne protějšího břehu, načež jej i na druhé straně k břehu pevně připoutáme.

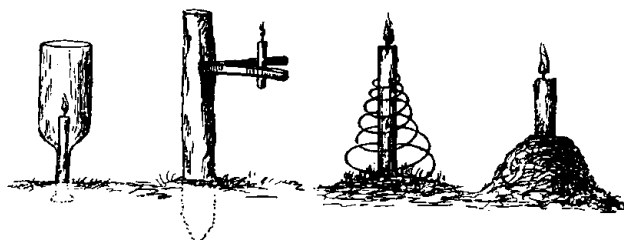
Podobným způsobem buduje se most na sudcích neb na zakotvených lodících (pontonech), spojených dlouhými trámci, na nichž je položena podlaha.

Kde jsou vyšší břehy, hodí se lačkový způsob mostu, naznačený na obr. č 107. Do silnějších dřev uděláme potřebné záseky, načež provazci neb i hřeby spojíme dvě konstrukce dřevěné ve tvaru naznačeném na obrázku. Jedna jest užší, takže dobře zapadne vrškem do druhé. Umístíme je proti sobě u břehů říčky a pomocí provazů upevněných na jejich horních koncích skloníme je k sobě, až menší pevně zapadne do větší. Na to položíme čtyři silné kmeny jako postranní trámce, na nichž uděláme podlahu z tenčích kmenů neb silnějších větví, nařezaných v potřebné délce. Provazy po stranách nahradí zábradlí.

Jdeme-li po takovýchto na rychlo zbudovaných mostech, nejdeme nikdy stejným krokem, abychom most nerozhoupali a nepoškodili.

Není-li účastníků mnoho a proud řeky není příliš silný, tu angličtí skauti nestaví most, nýbrž jednoduše řeku přeplavou a věci dopraví si na laně, nad řekou napatém. (Obr. č. 108.) Mimo toto lano jest třeba ještě tenčího provazu, který však musí býti dvojnásob dlouhý. Postup je tento:

Skaut s lehčím provazem přeplave na druhou stranu, načež tímto provazem přitáhne si lano. Lano upevní se pak na dvou silných stromech a napne se co nejvíce. Na lano přiváže se pojezdné oko ze silného lana, k němuž přivazují se předměty, určené k dopravě přes řeku. Posunování děje se pomocí tenčího lana. V Anglii dopravují tak přes řeku i neplavce. Nedoporučujeme však toho v žádném případě.

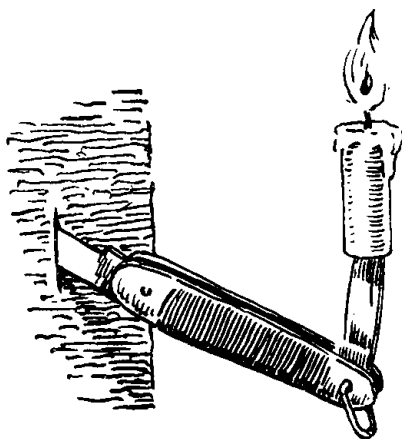

Obr. 109. Lucerna a svícný v táboře.

Různé výrobky tábora.

V táborech našich možno hotoviti vozíky, žebříky, židle, stolky a pohovky do stanů, vesla, kleště k ohni, rozně s klikou k otáčení, košťata k metení tábora, srpovité háky na dlouhých tyčích k sesekávání suchých větví, věšáky z větve s několika pahýly, prkénka pro kuchaře, proutěné košatiny na sušení hub, ze dřeva neb drátu zhotoví si vidličku, různé druhy svícňů (Obr. 109.; 110.); láhev naplněnou do čtvrtiny studenou vodou, zastrčí do žhavého uhlí, čímž odštípne se dno a mají lucernu pro větrné počasí, pořídí si sluneční hodiny a na sta jiných věcí. V zimě vyrábějí stany pro sebe i na prodej. Všechny tyto práce mají veliký význam výchovný. Setkáme se s nimi i v táborech dospělých.

V některých táborech zhotoví si k vyrábění matrací, ochranných stěn a rohoží dokonce i s t a v. (Obr. č. 111.) Zarazí několik vyšších kolů v řadě pevně do země, proti nim dva pevné koly a na ně přiváže vodorovnou tyč. Od ní napne se ke každému kolíku motouz. K tyči připevní se ještě v každé mezeře po jednom delším motouzu, a tyto uváže se na tyč, kterou pohybujeme střídavě nahoru a dolů. Po každém pohybu vložíme mezi motouzy vrstvu slámy, kápradí, proutí a pod. Kon-

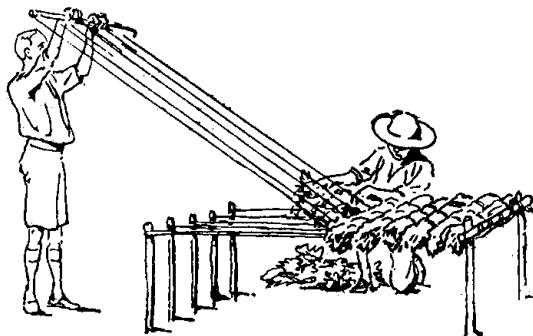
Obr. 110. Nůž svícnem.

ce pevných i pohyblivých provázků se pak sváže, aby se pletivo neuvolnilo.

Tak učí se člověk v táboře pomáhati si všemožným způsobem. Nemá-li svícnu, nabodne svíci na otevřený nůž, druhé želízko pak zabodne do kmenu neb kolíku. — Nemá-li jiného materiálu, zhotoví si žebřík, vlastně jakési schody, z kmenů ovazovaného proutím a slámou, provazový žebřík z ručníků a kapesníků, zkrátka ví si rady v každé situaci a za jakýchkoli poměrů.

Než se pustí do práce větší, vždy zhotoví si model předmětu, který chce zhotoviti, ve zmenšeném měřítku, obyčejně v poměru 1 : 10, tak že 1 cm. modelu odpovídá 1 dm. skutečného předmětu. Skauti učí se spravovati poškozené předměty a nádoby v domácnosti, pracím truhlářským, natěračským, pracím v kovu, vázání knih a mnohému jinému.

Baden-Powell nabádá své stoupence k horlivé práci, žádá, aby se pokoušeli i ve správ-

Obr. 111. Táborový stav.

kách a hotovení obleků a praví, že sám zhotovoval si nejen oblek, ale i střevíce, a vždy velice litoval, že v mládí nenaučil se aspoň nejobyčejnějším pracím příštipkářským.

Význam ručních prací.

(V. Rohlena.)

V Anglii, v zemi skautů, je výchova školní poněkud jiná nežli naše: dbá stránky praktické, všímá si nejen ducha dítěte, ale i jeho ruky, pěstující ve všech školách chlapeckých i dívčích ruční práce.

Každý nepředpojatý člověk musí doznati, že naše školy neprávem pomíjejí tuto důležitou složku

výchovy, t. j. rukodělné zaměstnání, čímž naše školy jsou krajně verbální, přidržující se neustále litery, knížek, psaní, mluvení a grafického znázorňování v liniích a v plochách. Produkce schopných a dovedných rukou schází tu téměř úplně, naši škole nedostává se třetího rozměru. Nedostatky tyto silně pocítujeme, voláme po nápravě a po zdravém osvěžení našich škol, žádáme zavedení ručních prací. Chceme, aby vedle pera, tužky a knížek objevil se v našich školách též hoblík, kladívko, píla, vrták, nůž, nůžky, pilník atd. atd., jimiž by naši žáci jistě s velikou chutí robili předměty ze dřeva, papíru, kůry, plechu, drátu, hlíny, vlny, lýka, rákosu, proutí a z mnoha jiných surovin, jak činí nejen dříve zmíněné děti anglické, ale i děti všech okolních státův.

Každý člověk má pracovat a práci poctivě se živit; někdo volil práci duchem, jiný dobývá si chléb svými rukama. Způsob sice rozdílný, ale stejně čestný. Škola, vychovávajíc svěřený jí dorost národní, učí děti práci nejen zvykati, ale v práci zalíbení mít i a ji milovat. »Do školy nepatří práce«, praví K. Pospíšil, »která je kletbou a tíhou lidstva a již duch lidský odkazuje víc a více mechanismu strojů, práce otrocká, nýbrž práce, jež je radostí života, projevem síly a vítězstvím ducha nad hmotou: práce radostná — ne kletba práce, ale požehnání a naplnění života.«

Ze zkušenosti víme, že mnohé dítě dobře vypravuje, jiné honosí se výbornou pamětí pro čísla, některé si oblíbilo zpěv. Mnohý žák úplně nedostatečně prospívá v předmětech theoretických; jemu však zbývá ještě jedno široké pole, na němž může zdatnost svou prokázat, schopnost uplatnit: z p ů s o b i l o s t r u k y. Takové dítě, které není nadáno pro knižní vědomosti, násilím

však k němu ustálenou naší školní výchovou přitahováno, při nejmenším stává se lhostejným vůči těmto theoretickým předmětům, netečným, a těžko žáka toho přiměti k čilejšímu životu školnímu, i kdyby učitel nešetřil svojí energií. Ba stává se, že u těchto dětí budí se odpor proti škole, který přenášen bývá přirozeně i na osobu učitelovu; s odporem tímto opouští školu, ba nemůže se dočkat, až se tak stane. S odporem tím vchází žák též do života, přinášeje si velmi málo pro praktický život, neboť nedobře osvojené, případně nesprávně zažitě slovní poznatky brzy vyprchají z paměti a po stránce praktické byl úplně zanedbán, ruce jeho nepěstovány, nepřináší si z tohoto odboru ničeho.

Nežalujme na děti, volejme po nápravě systému! Nežádejme práci *vnučovanou*, tedy otrockou, nýbrž práci schopnostem dětí těchto přiměřenou a pro ně *radostnou*, neboť není všem dáno, aby vynikaly ve všech směrech. Přizpůsobme se dětem a nechtějme, aby všechny děti přizpůsobovaly se jedinému systému. Vždyť příroda buduje dosti přesně a dobře; ona nejlépe ukáže, v čem nedostatek nahraňuje: Vedme děti do zahrady, na luka, do lesů; postavte dívku do školní kuchyně a prádelny, dejte chlapci ve školní dílně hoblík a kladívko do ruky a podíváte se nad příznivou změnou, která se jistě dostaví.

Pěstujme proto rukodělné práce jak ve školách, tak při skautování se všemi jednotlivci i s těmi, kteří třeba v životě tělesnou prací se nebudou zaměstnávat. Je však nutno, aby se naučily hmotnou práci znáti dítky ze všech vrstev společenských, práci ceniti a milovati. Rozvážný skaut chopí se práce hmotné, selže-li jiná, on nezoufá; uvědomělý skaut váží si stejně poctivého úředníka jako poctivého dělníka; opravdový

skaut neštítí se práce hmotné, ale rád ji vykonává ve prospěch svůj i k dobru bližních; šlechetný skaut ochotně rukama pomůže, kde jinému síly vypověděly službu a nestydí se za takovou pomoc; chytrý skaut zná prostředky a pomůcky, aby zamýšlenou práci správně vykonal; dovedný skaut užije nejkratší a nejlepší cesty vedoucí k přesnosti, trpělivě, neochvějně vytrvá v práci; neohrožený skaut neleká se překážek s prací spojených a vítězně dospěje mety.

Však jen cvičení dává umění; nutno proto poznati materiál, nástroje i způsoby pracovní. Děti z dřívější doby seznamovaly se při tehdejších domácím průmyslu nejen s nástroji a s hmotou, která byla zpracovávána, ale i s celým postupem výroby. Při dnešním rozmachu průmyslu a rozsáhlém obchodu domácí výroba zanikla úplně, což znamená pro naše děti ochuzení o důležité poznatky věcné, a nedostává se jim proto správných názorů. Vědomosti našich dětí jsou v té příčině chudé, neúplné, nejasné a představy neodpovídají skutečnosti.

Tím však není řečeno, že je dlužno pěstovati ruční práce proto jen, aby žák naučil se zhotoviti různé výrobky truhlářské, kolářské, zámečnické a mnohé jiné. Máme vždycky na zřeteli hlavně dovednost ve výkonu, zručnost v zacházení s materiálem a nástroji, poznatky ve způsobu a postupu výroby, jistotu a přesnost v docílení pravdy, některé geometrické poučky, početního příkladu nebo kreslířských náčrtů. Výchovnými ručními pracemi vzděláváme smysly a obohacujeme vědění technickými výkony, které jsou školáky velmi oblíbeny. Při tom jsou hlavně tím cenny, že žák zde samostatně zkouší svou sílu, zručnost, chápe se nejlepších prostředků, aby cíle došel, může k platnosti přivésti mnohou svou myšlenku a přesvědčiti se o její proveditelnosti a

správném fungování, v život uvádí vlastní tvořivost, cvičí se tedy nejlépe v samostatnosti, které v životě tolik bude potřebovati. Poznává při výrobě dále cenu materiálu i nástrojů a učí se jimi hospodařiti. Dítě seznamuje se při ručních pracích nejlépe se správnými formami, souměrností, ladností, což pěstuje krasocit.

Hmotná práce je znamenitou protiváhou úmorného sezení celé hodiny trvajících a dává učiteli

Obr. 112. Anglická školní dílna ku zpracování dřeva.

možnost nahlédnouti hlouběji do nitra dětského, poznati jeho náklonnosti a učitel může rodičům lépe poraditi, k čemu dítě se hodí.

Ruční práce žactva škol v zemi skautů.

Anglické školy podstatně liší se od našich tím, že zavedly do školního plánu učebního výchovné ruční práce: dílny, kuchyně, prádelny, četná hřiště a školy ve volné přírodě.

Na nižších stupních školy obecné pěstují děti snadné práce z papíru a ze dřeva ve školních učebnách.

Na vyšších stupních školy obecné (od 11. roku stáří) vyučování jsou chlapci ručním pracím ve školních dílnách, dívky zaměstnány jsou ve školních prádelnách a v kuchyních. Rukodělné zaměstnání chlapců obsahuje obyčejně dvouleté praktikum dílenské ve zpracování dřeva, k čemuž připojuje se jednoroční kurs v dílnách pro zpracování kovů.

Dílny ku zpracování dřeva (Obr. 112.), opatřeny jsou všemi nutnými potřebami a stroji, jichž opravdové práce vyžadují. Každý chlapec pracuje u své hoblovací stolice a k dispozici má průměrně 20 nástrojů, které umístěny bývají na zvláštních stojanech, které stojí vedle hoblovacích stolic; jindy žáci ukládají nástroje na sklápěcí postranice hoblovacích stolic samých. Ku všeobecné potřebě jsou v dílnách též brusy, na nichž žáci sami ostří dláta, hoblíky a nože; dále je v dílně soustruh ku obrábění dřeva, nádoby ku přípravě mořidel a laků a kotlík ku vaření kluhu. V dílnách nebo v přilehlých místnostech chovány jsou sbírky dřev a kůry, jakož i jiné technologické potřeby a zhotovené modely žákovské.

Dílny ku zpracování kovů jsou rovněž velmi bohatě vypraveny a všemi moderními stroji opatřeny. Jsou zde důkladné svěráky, kovádliny, měchy, vrtačky, soustruhy, kelímky na tavení a odlévání kovů, probíječky; mnohé ze strojů poháněny bývají dynamoelektrickými motory. Dílny jsou vzdušné, světlé, opatřené ventilatory a mnohdy s horním světlem.

Ku každému novému modelu pořizují žáci potřebné skizzy i přesné rysy. Když byl model v dílně též zhotoven, výrobek s výkresem porovnáván, rozměry kontrolovány a často předmět

znovu z paměti narýsován neb perspektivní obrázky činěny.

Dovednější žáci volí svou vlastní formu modelu, rozměry k ní upravujíce, čímž individualní tvořivost náležitě podporována, která se uplatní hlavně tehdy, když časem dovoleno je žákům samostatný model produkovati, hračku sestaviti, nebo potřebnou pomůcku zhotoviti. V tom případě

Obr. 113. Školní kuchyně anglická.

často dva žáci o témž modelu pracují a zvýšenou pozornost musí věnovati, aby detaily správný celek tvořily. To platí zejména o fyzikálních přístrojích, které správně fungovati musí, o čemž se žáci přesvědčují nejen hned ve školních dílnách, ale i ve školních laboratořích, které často v sousedství dílen se nacházejí.

Pozorování neb novinky v obor tento spadající znamenají si žáci do příručních zápisníků, kamž zapisují také nové poznatky, nabyté na vy-

cházkách do továren a výletech, které za účelem seznání stromů a keřů do parků jsou pořádány.

Přesně a úhledně vyrobené modely dostávají žáci za odměnu.

Dívkám dostane se v Anglii také podobné výchovy a to v pracích, jichž jako budoucí matky a hospodyňky budou potřebovati. (Obr. 113.)

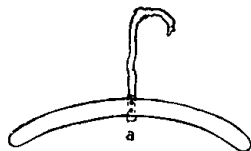
Obr. 114. Žáci stavi si stany.

Ruční práce pěstují se nejen na školách mateřských a obecných, ale i ve školách speciálních (pro slabomyslné, neduživé, chromé atd.), rovněž i ve školách na volném vzduchu. Ruční práce v posledně jmenovaných institucích nejvíce příbuzny jsou pracím junáků.

Školy takové vystavěny jsou ve středu volných prostranství, poblíž rozsáhlých zahrad, nebo v lese. Do školních lavic, které umístěny jsou pod krytým přístřeším, sedají žáci pouze za nepříznivého počasí. Jinak jsou ve volné přírodě a

učí se prací. Měří půdu, užívají kompasu, skizzují krajinu, pozorují život rostlin i živočichů, upravují přírodniny do sbírek, rozeznávají ptáky dle hlasu, sledují povětrnost, měří vlhkost, ošetřují stromy, keře, zeleninu i květiny, modelují v písku, z drobnůstek přírodou poskytovaných robí jednoduchými nástroji úhledné hračky, fotografují.

Zrobí stany (obr. 114.), budují valová historická opevnění, montují člun, sestavují mlýnská ko-

Obr. 115. Ramínko na kabát.

la a větrné mlýnky, pletou z lýka, rákosu a z proutků rámečky a robí jiné potřebné věci.

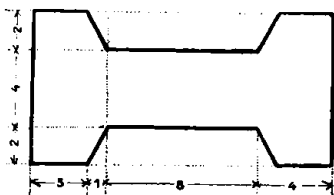
Vše prováděno s takovým zápalem, že škola zdá se mravenišťem, úlem, kde každý jednotlivec koná sice svou práci, která však celku slouží, podněcuje pospolitý život, utužuje vzájemné přátelství, kde těžko činiti rozdíl mezi zábavou, hrou, prací. Práce jim je zábavou a hrou, hry a zábavy představují opravdový kus práce a zahrnují vše to, co ve školních síních pracně, s námahou a často s nechuťí je přijímáno, aby za krátký čas z mysli vypuštěno bylo.

Zajisté i junáci, naši skautové, následovati budou svých anglických druhů. Aby snáze v tajnosti ručních dovedností vniknuli, uvedeno v další kapitole několik podrobných návodů;

Podrobné návody k hotovení předmětů.

(V. Rohlena.)

Les a ostatní volná příroda poskytne junákům nejen příjemného osvěžení po dlouhých a pravidelně se opakujících hodinách sezení ve škole, ale tato příroda dává ze své bohaté studnice hojnost vhodného materiálu, z kterého mohou naši junáci zhotoviti mnoho užitečných věcí, vhodných pro pobyt nejen ve stanech, ale vůbec mimo dům. V prázdných chvílích sestaviti mohou i nějakou drobnůstku, kterou by potěšili své sousedy nebo jejich děti, případně mohou výrobky svými překvapiti své drahé při návratu domů.

Obr. 116. Vložka k navinutí provázku.

R a m í n k o n a k a b á t.

Kabát zachovává nejlépe svou formu na věšáčku, všeobecně zvaném »ramínku«. Skautům ovšem nemožno ramínka s sebou z domova bráti, mohou si však tuto primitivní pomůcku sami sestaviti.

Ohnutou silnější suchou větev zbavíme kůry a součeků, provrtáme uprostřed, jak vyznačeno u bodu **a** (Obr. 115.), a vsuneme ze silnějšího drátu háček, jehož konec zahneme, aby při pověšení ramínko nespadlo. Místo drátu hodí se dobře šípkový prut suchý, trnů zbavený, s kořenem obloukovitě zahnutým, kteroužto vlastností šípkové

keře se vyznamenávají. Dva hřebíčky nebo šroubky udrží obě součástky s jistotou pohromadě.

Části suchých větévek silněji zalnutých užijeme jako háků místo věšáků. Zapustíme je do otvorů tyči v stanu a pomocí šroubků přitáhneme.

Vložky k navinutí provázku.

Klubko provázku v tašce snadno se rozvine a provázek pocuchá. Prozíravý junák vyřeže si pilkou z prkénka asi půl cm silného pří-

Obr. 117. Vidlička.

hodnou vložku, provázek navine a uloží. Rozměry a tvar patrný jsou z obr. 116.

Podobnou vložku (v polovičním měřítku) vystříhne si ze staré pozvánky nebo z desky krabice. Výrobku užije k navinutí nití, které si s sebou na venek vezme.

Vidlička.

Vidličku (Obr. 117.) zhotovíme ze tří silnějších mosazných drátů, které na konci spleteme pevně v copánek, kleštěmi si při tom pomáháme. Stoučený tento konec rozšíříme v držadlo neb zasadíme jej do dřevěné rukojeti, v níž jsme malým vrtáčkem otvor předem vyvrtali. Aby spletené dráty lépe v otvoru držely, smočíme je před zapuštěním v ruském klišu a rukojeť v těch místech protlučeme dvěma žlutými šroubky, pro něž svídkem otvory jsme navrtali. Hrotitý konec šroubku ze dřeva vylezlý opilujeme,

Vidličku se 2 bodci, měchačky neb jiné pomůcky pro kuchyni můžeme vyřezati ze dřeva nožikem.

Pouzdro na hřeben.

Ať již hřeben uschováme do brašny či do notesu, vložíme jej vždy do pouzdra. Schránku tuto zrobíme z tuhého papíru. Je-li na př. hřeben v rozměrech 9×5 cm se zuby na jedné straně podle delší strany, pouzdro zrobíme o poznání větší, řídíce se náčrtem dle obr. 118. Podle silných přímek papír prořízneme, čímž plochy I., II., III. a IV. odpadnou. Podle tečkovaných přímek papír přehneme a obdélník 1, 2, 3, 4, rovněž tak 5, 6, 7, 8 přilepíme na polovinu A. Při práci z kartonu na tečkovaných přímkách papír slabě nařízname, aby se nelámá.

Píšťalka.

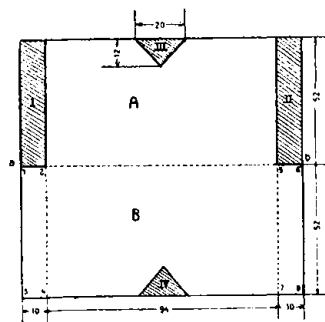
Ztratil-li junák svoji píšťalku, kterou si do tábora přivezl, může si snadno jinou zhotoviti. Hodí se k tomu vrbový proutek asi 1 cm silný, jehož kůru kolem nařízname na tom místě, jak dlouhou píšťalku si přejeme. Proutek na koleně otlukáme, při čemž jím točíme, aby kůra byla rovnoměrně oklepána a se dřeva pohodlně stažena býti mohla. Ještě před stažením učiní se na vrchu dle obr. 119. zářez (a) a jiný šikmý řez vespod (b). Z oloupaného proutku odřízneme malý špalíček, trochu po délce seříznutý k částečnému ucpání té části píšťalky, která se dává do úst. Zbytku proutku použijeme k ucpání píšťaly na zadním konci; čím dále kolik do píšťalky vsunujeme, tím vyšší ton vyluzujeme. Při oklepávání píšťalek odříkávají hoši často pěkná říkadla.

Trvanlivou píšťalku podobného tvaru zhotovíme z bězové trubky, při čemž na vrchní straně vyvr-

táme nebo vypálíme několik otvorů, které při pískání prstem buď zahradíme nebo zase uvolníme, čímž vyloudíme tony o různých výškách.

Dřevěný svícen do stanu.

Primitivní přenosný svícen sestavíme z kousku prkénka, jemuž dáme libovolný tvar, přece však úhledný. (Obr. 120.) Do středu prkénka uděláme

Obr. 118. Pouzdro na hřeben.

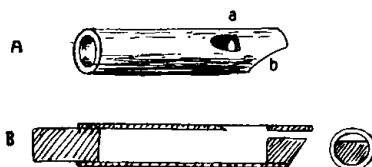
otvor, do něhož zastrčíme těsně zapadající silnější trubku bezovou, v níž učinili jsme vnitřní světlost, odpovídající tloušťce svíčky. Rukojeť opatříme si z ohnuté větévky a dvěma hřebíčky přibijeme ji k prkénku. Není-li po ruce vhodného prkénka, hodí se nám silná kůra z pařezu borovice.

Větrná vlajka na stan.

K pozorování větru zatkneme na vrchol stanu vlajku z tenkého prkénka, kterou znázorňuje obrázek 121. Lopatka *a* může být dosti široká, šipka *b* táhlá. Hřebíček ve vlajce vězí pevně, je dostatečně dlouhý, a zastrčí se do otvoru tyče na vrcholu stanu. Dirka není však příliš hluboká,

aby šipka nedotýkala se kolíku; tím zamezeno je tření, vlajka snadno se otáčí a směr větru sebe slabšího ihned ukáže. Jindy pohybuje se hřebíček volně ve vlajce, pevně zaražen jsou do kolíku; v tom případě však konec tyče zakončíme kulovitě. Vlajka vyřezána může být též z kůry borové.

Obr. 119. Píšťalka.

Jehelníček.

Opatrný turista vezme si na cestu několik špendlíků a jehel. Při svlékání šatů, při čištění nebo při sušení šatu mohl by se jimi však zraniti, kdyby je zapíchal, jak se obyčejně děje.

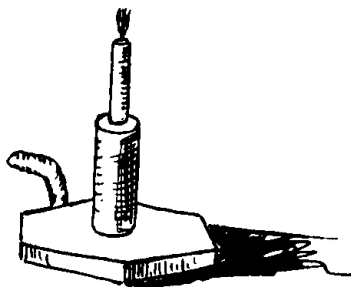
Zhotovíme si tudíž malý jehelníček z bezové uschlé větévky, z níž duši vyvrtáme, nebo drátem v ohni rozžhaveném vypálíme; v tomto případě zuhelnatělé stěny dobře chrání před vlhkostí. Jeden otvor uzavřeme těsně zapadajícím dřevěným válečkem asi 1 cm dlouhým; jehelníček uzavíratí můžeme zátkou. (Obr. 122. A.)

Důkladnější a dovedněji zhotovený jehelníček je na obr. 122. B. Dno jehelníčku je totožné s prvním. Druhý konec je seříznutím upraven do válečku o menším průměru, kterému odpovídá otvor v příklopu, jenž jest zhotoven rovněž z bezové trubky. Jeden konec příklopu je zadělán dřevěným kolíčkem těsně do otvoru zapadajícím; nevyniká však z příklopu.

Konsolka s otvory na nůžky a kartáček na zuby.

Každý junák vezme si do tábora kartáček na zuby. Aby mokrý kartáček nemusil býti dáván do tlumoku, zrobíme si malou dřevěnou konsolku, do níž kartáček po upotřebení zastrčíme.

Stačí nám prkénko asi 1 cm silné, v rozměrech 20×6 cm, z něhož odřízneme 5 cm na část B

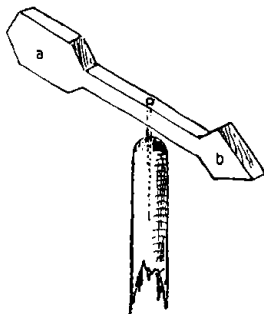
Obr. 120. Přenosný svícen.

(obr. 123.), pro kterou je buď vyříznuta v prkénku A rýha, nebo prostě pomocí hřebíčku přibita na vrch prkénka. V obou případech lépe je použití místo hřebíčků šroubků. V prkénku B vyvrtáme 2 otvory, aby mezi nimi zbyla mezera asi 1½ cm, do nichž násada kartáčku může býti vsunuta. Otvorům můžeme dáti též tvar, jak obrázek předvádí, případně otvory mohou býti pouhé zářezy tvaru obdélníkového pomocí pilky a dláta. Prkénku A dáme tvar libovolný. Konsolka se upraví k pověšení. Místo prkénka užití možno kůry z borovice (z pařezu), kterou snadno zpracujeme nožem.

Ztratíme-li kartáček na zuby, uděláme si, pokud nekoupíme si jiný, kartáček ze dřeva. (Obr. 124.)

Topůrko ke kladívku.

Zlámané topůrko u kladívka nahradíme novým nejlépe ze dříví jesenového, které nejprve otesáme sekyrkou, dokončení ponechávající pořizu a noži. (Obr. 125.) Menší hrbolky uhladíme kouskem

Obr. 121. Větrná vlajka na stan.

skla, jehož ostrou hranou po létech topůrka jezdíme, sklo v ostrém úhlu k topůrku přidržujeme.

Když jsme rukojeť správně seřízili a kladívko nasadili, dlátem kolmou stěnu dřeva v kladívku se nacházející podél rozštípíme, a zatlučeme do mezery dubový klínek.

Hřeb do věšáku.

K zavěšení drobnějších věcí ve stanu poslouží obyčejný hřebík do tyče zatlučený, k pověšení klobouků ukliníme hřebík ze dřeva vyřezaný, jehož náčrty předvádí obrázek 126. Výroba nečiní potíží. Hřebíky mohou zapuštěny býti též do zvláštního prkénka, které vhodně ve stanu pověsíme.

Stojánek na vajíčka.

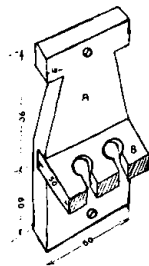
Syrová nebo na měkko vařená vajíčka stavíme do stojánku, jak obr. 127. předvádí. Základem

stojánku je prkénko čtvercového formátu A asi 12 cm. dlouhé, se 4 otvory pro umístění vajíček s průměry asi $3\frac{1}{2}$ cm. K desce přibijí se dvě

Obr. 122. Jehelníček.

prkénka (B, C) buď rovnoběžně s protilehlými hranami, nebo křížem. K desce mohou být připevněny i pomocí šroubků. Rozměr každého

Obr. 123. Konsolka.

prkénka k podstavečku hodí se asi 15×3 cm. a může být též tvaru lichoběžníku, takže horní okraj lichoběžníku stotožňuje se s délkou desky

Obr. 124. Kartáček na zuby.

stojánkové. Jdou-li podstavečky křížem, jsou uprostřed vyříznuty otvory do poloviny výšky jdoucí, jichž šířka rovná se tloušťce prkének.

Vrchní deska může být tvaru obdélníkového (35×8 cm.), podstavečky 12×3 cm., rovnoběžně s kratšími stranami desky. Otvorů je 6 v řadě. Stojánek pro 2 vajíčka může být také z kůry.

P t a č í b u d k y.

Neodejděte ze žádné krajiny, v níž jste delší čas přebývali, bez vzpomínky trvalejší na své milé druhy — ptactvo. Stavte budky všude, ať již krmné či k hnízdění ptáků. Příroda poskytne Vám dosti materiálu k tomu: kůru, rákos, proutí. O kus prkénka také nebude nouze, hospodář rád je k tomu účelu poskytne. Základem krmné budky je silnější podlaha z prkénka, 4 kolmé sloupky, které nahoře spojeny jsou 4 jinými. Kostra pokryta je rákosem rostoucím u vody, který těsně k sobě namačkáme a vrbovými proutky (po délce rozštípenými) ku kostře hřebíčky přibijeme. Vyčnívající špičky hřebíků dobře zahneme. Jedna stěna zůstane nezakryta, kterou od zdola poněkud ohraničíme prkénkem, aby vítr nasypanou potravu neodvál. (Obr. 128.)

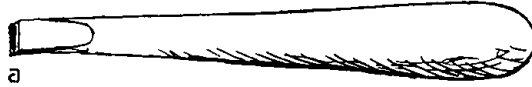
Aby hladový ptáček po budce krmné mohl se rozhlédnouti, přibili jsme kolmo na prkénko dvě hůlky, na které rovnoběžně s prkénkem přibili jsme jinou delší hůlku. Host se na ni usadí.

Vedlejší budka k hnízdění má podlahu a přední hlavní stěnu z prkénka, ostatní 4 stěny jsou rákosové s podobnou konstrukcí, jako u budky krmné. V horní třetině přední stěny je otvor pro ptáka (špačka) asi 4 cm. v průměru. Asi 3 cm. pod dolní okraj otvoru zatkneme do prkénka hůlku odpočívadlo.

Místo stěn z rákosu můžeme užítí kůry. Jindy zhotovíme kůru z vyhnílého »kuliče«, t. j. ze silné větve nebo stromu pokáceného a uprostřed vyhnílého. Vnitřní stěnu drátem urovnáme, při-

bijeme po rovném seříznutí podlahu a budku opatříme otvorem a střechou.

Budky nejlépe upevní se na stromě mezi drá-

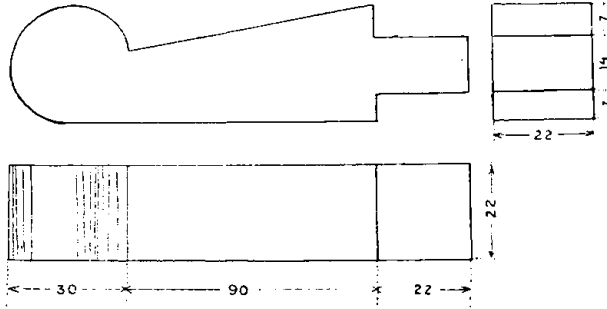
Obr. 125. Topůrko ke kladívku.

bice; za tím účelem přibíjíme na zadní stěny budek tyčku.

Domácí lidé poradí nám nejlépe, kam budku pověsiti.

Stojánek z proutí a lýka.

Ani za dlouhých dešťů, kdy procházky volnou přírodou nutno omeziti, nebude junáku dlouhá

Obr. 126. Hřeb do věšáku.

chvíle. Zhotoví pro otce stojánek z proutí a lýka. Z oloupaných vrbových proutků asi 8mm. silných stluče 2 žebříčky, jak patrně z obr. 129.a. (delší proutky 24 cm., kratší 8 cm.). Slabé hřebíčky aspoň 3 cm. dlouhé. Takto připravený rámeček ovínuje lýkem, při čemž jednotlivé oviny svou šířkou částečně se kryjí. Když jsme lýkem obešli

asi 8krát kolem, stáhneme tento svazek způsobem naznačeným na obr. 129.b, a hned tvoříme další »osmičku«. Nové vlákno navazujeme pevným uzlem a dbáme toho, aby všechny uzly byly na téže straně.

Ohneme do oblouku dva proutky asi 70 cm. dlouhé; mezi volné konce vložíme opletený rámeček, přibijeme tenkými dlouhými hřebíčky, ponechávající na podstavečky asi 8 cm. dlouhé konce (obr. 130.)*

Do konstrukce schází ještě prkénko (8×25 cm.), k němuž rámečky i oblouk přibijeme.

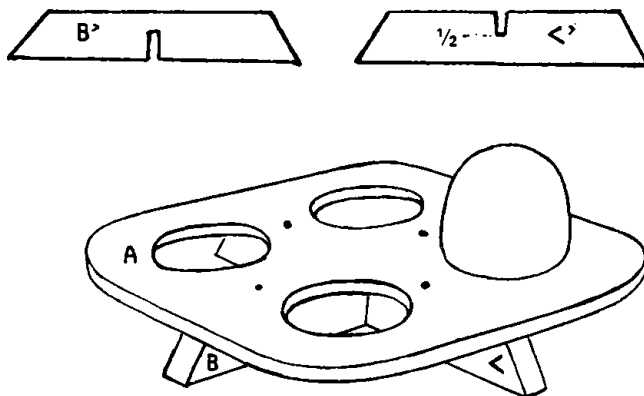
Sestavení modelu může se státi až doma, aby se stojánek snadněji odvezl. Hodí se na dopisy a noviny.

Košíček na šití.

Dno košíčku (obr. 131.) tvoří prkénko 12×7 cm. veliké. Do otupených rohů prkénka přibijeme asi 11 cm. dlouhé kolíčky vrbové tak, aby pode dnem přečnivaly asi 1 cm. Nahoře přibity jsou tyto rohové kolíčky ku zvláštnímu rámečku, jehož vnitřní světlost obnáší 8×13 cm. Rozestupují se tedy kolíčky nahoře. Dříve nežli rámeček zhotovíme, musíme proutek močiti ve vodě a v místech, kde má býti ohnut do rohů, smáčkeme jej kleštěmi; po této předpravě nepraskne. Spojení volných konců děje se na užší straně rámečku způsobem patrným z obrázku. Hřebíčky nutno uvnitř dobře zahrnouti. Uprostřed delších stran jak u dna, tak i rámečku přibito jest ucho, které zhotoveno je z rozštípnutého vrbového proutku asi 1 cm. silného. Na tuto kostru na 6 dílů rozdělenou přikládáme suchý rybníční rákos, který je přidržován »šenou« (rozštípnutý prou-

*) Proutek celý ovineme lýkem toho dbající, aby proutek úplně zakryt byl.

tek vrbový), již současně přibíjíme jak ke dnu, tak i k hornímu rámečku; hřebíčky zahne. Totéž dlužno učiniti u každého políčka. Konce ochranných šen seřízneme, přeložíme přes sebe a přibijeme. Přečnávající rákos rovnoběžně nožem seřízneme nahoře i dole.

Obr. 127. Stojánek na vejce.

Věci z kůry.

Hra baví i dospělé, nepostrádatelnou je mladým, dovolíme tudíž v táboře občas malým hochům pobaviti se vyráběním hraček pro mladší sourozence. Budou dobrou přípravou k vážnějším pracím. I při tom dbáme přesnosti a vkusu.

Velmi vhodným materiálem ku zhotovení hraček ve volné přírodě je kůra lesních stromů, obzvláště borovic, kterou odloupneme nožem z pařezů; čím silnější, tím lepší.

Borová kůra dá se velmi snadno a pěkně nožem krájeti, v ní vyřezávají i dlabati.

Na obr. 132. jsou ukázky řezané práce z kůry; dětský nábytek toho druhu je velmi elegantní a jeho výroba způsobí malým hochům mnoho ra-

dotí. Součástky klížíme ruským (bílým) kliehem nebo syndetikonem, chovaným v tubě.

K a š t a n y a š i š k y.

H o u b y zhotovíme z půlek duběnek, do nichž zastrčíme dřívko přiměřené barvy a velikosti.

Místo duběnek užito může býti i kaštanů. (Obr. 133.)

S t r o m y znázorníme šiškami, do nichž zatknuty jsou kousky dřívek. (Obr. 134.) Koruna může býti obarvena na zeleno. Okrasný strom s korunou kulovitou znázorněn bude kaštanem, jiný okrasný s korunou silhouety elipsovité žaludem. Topol vystižen je zbytkem šišky, kterou oloupala veverka.

H u s y zrobíme ze šišek borových; krček s hlavičkou a zobáčkem je vyhlédnut z ohnuté větvy, při čemž zobák seřízne se v těch místech, kde k větvičce přidružuje se větvička jiná. Dle umístění zobáku poznáme husu křičící, odpočívající a p. Mističku na vodu zastoupí miska z duběnky. Na vodě, která znázorněna je zrcádkem, plove lodička vyřezaná z kůry.

Dobrým materiálem pro podobné výrobky jsou žaludy a duběnky.

Odhadování vzdáleností a výšek.

Člověk žijící v přírodě musí bezpečně odhadovati menší rozměry i veliké vzdálenosti, výšku předmětů, váhu, počet i čas.

Nejlepší pomůckou při tom jest znalost rozměrů vlastních, délky našeho normálního kroku a t. d.

Zapamatujme si aspoň tyto míry:

Šířka palce neb délka posledního článku ukazováčku . . . . . 2 cm.

Rozpětí od palce k ukazováčku . . . . 19 cm.
 Rozpětí od palce k malíčku . . . . . 21 cm.
 Délka chodidla neb předloktí . . . . . 25 cm.
 Předloktí s rukou až k ukazováčku . . 44 cm.

Vzdálenost konců našich středních prstů při rozpažení rovná se přibližně výšce našeho těla.

Obr. 128. Ptačí budky, krmná a k hnízdění.

Srdce bije za minutu asi 72krát, tedy o něco rychleji než po vteřinách.

Délka kroku je 75 cm. Jdeme-li rychle, je krok kratší. Kilometr ujdeme za 10 minut.

Udané míry se u někoho ne sice značně, ale přece odchyľují; proto každý zjistěte si případné své úchyľky, zapamatujte čísla tak získaná a budete mít míru stále po ruce.

V Japonsku podlaha každého příbytku je kryta slaměnými koberci určité velikosti, jež je základní měrou v říši. Tak mají stále přesnou míru na očích. (Viz obr. 17.)

Také skauti mají na svých holích vruby naznačeny míry až po 1 yard. Kdo zná své míry, srovnáním a častým cvikem záhy naučí se bezpečně odhadovati i jiné. V přírodě má dosti k tomu příležitosti. Jde-li procházkou, povšimne si některého význačného bodu před sebou, odhadne pravděpodobnou jeho vzdálenost, načez počítá kroky, aby se přesvědčil o správnosti svého předpokladu. Zahlédne-li v dálce páru z píšťaly na lokomotivě, počítá vteřiny a vypočte si, jak asi je vzdálen od vlaku (zvuk urazí za 3 vteřiny 1 km.). Jste-li na delším pochodu, odhadujte dle doby a rychlosti kroku uraženou vzdálenost. Bezděčně odhadujete vzdálenost i ča s, přecházíte-li ulici, kde blíží se k vám rychle jedoucí povozy. Vzdálenost bouřky vypočteme si dle doby, jež uplyne od blesku do následujícího hřmění. Zmenšuje-li se tato doba, bouřka se blíží.

Také učte se odhadovati výšku svého druhu, nábreží, stromů, domů, věží a hor, tedy opět malé i největší rozměry.

Stejně důležité jest odhadnouti váhu dopisu, abyste věděli, jak jej frankovati, jako váhu zboží neb člověka dle jeho zevnějšku.

Odhadujte počet lidí v tramwayi, v koncertě, v průvodu, počet kusů stáda a stromů ve skupině.

Kamkoli se obrátíte, všude najdete dosti příležitosti k těmto zajímavým cvičením. Dávejte si navzájem úkoly z tohoto oboru. Praxe je tu vším, pouhý návod z knihy téměř ničím.

V německé armádě platí pro člověka normálního zraku následující:

Na 50 m jsou jasně viditelná ústa a oči.

» 100 » oči podobají se tečkám.

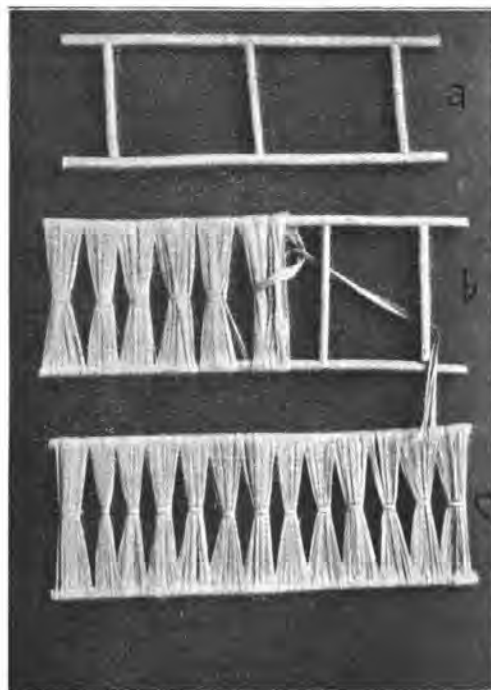
» 200 » je ještě možno viděti knoflíky a podrobnosti uniformy.

» 300 » obličej je ještě viditelný.

Na 400 m možno je rozeznati pohyby nohou.

» 500 » možno je rozeznati barvu uniformy.

Znázorněme si pokusem z d á n l i v é z m e n š o v á n í v z d á l e n o s t i d o d á l k y ! Rozestavíme na rovině 9 hochů na vzdálenost 200 m, tak-

Obr. 129. Rámečky k stojánku z proutí a lýka.

že mezery mezi jednotlivými měří 25 m. (Obr. 136.) Zapamatujeme si, jak se jeví hoch na 50, 100 kroků atd.

Čím dále od nás, tím menší zdají se mezery mezi jednotlivci, že poslední téměř splývají.

Mnohé vnější příčiny mohou nás při odhadování mýlití.

Předmět zdá se bližší, než skutečně jest, když je jasné, zářivé slunce, když je onen předmět osvětlen jasněji, díváme-li se přes vodu, sníh, hledíme-li dolů neb nahoru.

Předmět zdá se vzdálenější (čili domníváme se, že jest větší), je-li ve stínu, díváme-li se přes údolí, ležíme-li neb klečíme, když je pozadí stejné barvy jako předmět pozorovaný, když je mlha při zemi, kráčíme-li proti světlu, do vrchu neb po zoraném poli.

Každý junák měl by přesně znáti, kolik času potřebuje, aby došel ze svého bytu, do školy neb dílny, na nádraží a jiná důležitá místa.

Měření a výpočet vzdáleností a výšek.

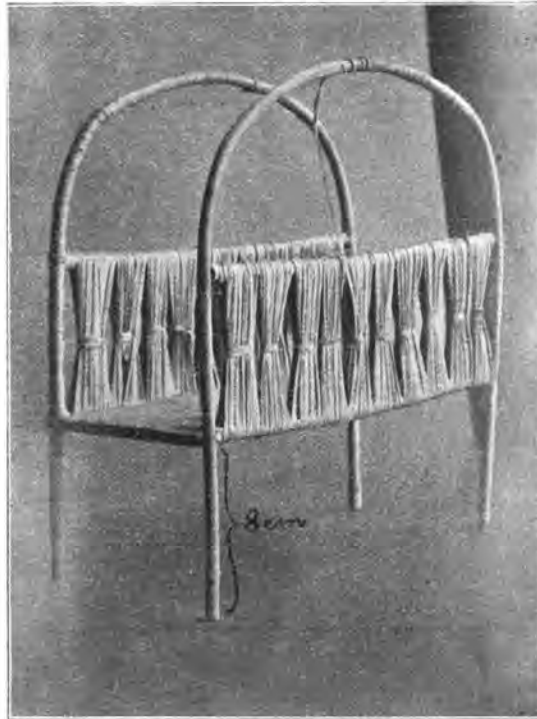
Měření větších vzdáleností provádíme obyčejně pásmem. Nemáme-li ho, nahradíme je motouzem, na němž máme naznačeny metry neb vzdálenosti několikametrové vpletenými hadříky.

Často se nám však stane, že nemůžeme míry použiti, na př. je-li v cestě močál, rybník, řeka a j. V tom případě si vzdálenost vypočteme způsobem naznačeným na obr. 137. na základě podobnosti trojúhelníků.

Na vodorovném břehu řeky vytýčíme přímkou CY a vyšetříme na ní patu kolmice spuštěné z bodu X (stromu, keře, kamene na protějším břehu). V bodu C přiměřeně (as 30 m.) od A vzdáleném vztyčí se kolmice CD, odměří na ní délka 15—20 metrů a na to určí se visováním z D do X průsečík B. Na to změříme pásmem přesně délky CB, BA a CD. Vzdálenost AX je tolikrát delší než CD, kolikrát jest BA delší než CB.

$$\begin{aligned} CB : BA &= CD : AX \\ AX &= CD \cdot \frac{BA}{CB} \end{aligned}$$

Na obr. č. 138. je viděti, jak možno stanoviti v ý š k u s t r o m u pomocí dvoumetrové latě BD, která v bodu B svisle (tedy rovnoběžně s AX) se postaví. Na to určí se bod C tak, aby s D a X ležel v jediné přímce.

Obr. 130. Stojánek z proutí a lýka.

Svítlí-li slunce, lze to učiniti pomocí stínu stromu AC a stínu tyče BC. Tyč postaví se tak, aby stín vrcholu stromu X se kryl se stínem konce tyče D.

Nesvítlí-li slunce, musí pozorovatel leže na zemi, visovati z bodu C do X a dávatí svému dru-

hovi, jenž drží tyč, pokyny tak dlouho, až je tyč BD správně postavena, t. j. až jsou body CDX v jediné přímce.

Výška stromu AX jest pak tolikrát větší než délka tyče BD, kolikrát je vzdálenost AC větší než BC.

$$AX : BD = AC : BC,$$

tedy dle našeho obrazce:

$$AX : 2 \text{ m.} = 15 \text{ m.} : 3 \text{ m.}$$

$$AX = 5 \cdot 2 \text{ m.} = 10 \text{ m.}$$

V táboře bude nám zábavou podobná měření a výpočty konati.

Rozvrh času v táboře.

Pořad jídel.

V anglických táborech vstává se obyčejně o 6. hod. ranní. Zkušené táborníci kladou důraz na dostatečný spánek a také večer odeberou se vždy včas (obyčejně o 10. hodině) na lože. Kdo se řádně nevyspí, připraví se druhého dne o všechny požitky. V tom ohledu liší se příznivě od nás, kde hlavní sensací výletů pro hochy je, že dlouho do noci seděli, pili a čas k spaní určený různými žerty promarnili, takže často ani oka nezamhouřili.

Jídel bývá pravidelně pět a to tři méně vydatná, dvě bohatší.

1. R a n n í j í d l o podává se o půl 7. hod. ranní a sestává z kávy, čaje, chleba, neb biscuitů. Má se jím zahnatí hlad pro dobu vykonávání menších prací v táboře před snídaní vlastní.

2. S n í d a n ě vlastní o 8. hod. sestává z čaje, kávy neb čokolády, chleba a másla, uzeného masa neb vajec a ovocné marmelády.

3. O b ě d. K němu připravují se teplé pokrmy čerstvé, jen výjimkou maso z konzerv. Bývá tu ryba neb jiné maso, dvoje zelenina a pudding neb chléb a sýr.

4. »Č a j« (svačina). Při něm podává se čaj, chléb s máslem neb marmeládou.

5. V e č e ř e sestává jen z lehkých, dobře stravitelných jídel, která neobtěžují při spaní. Bývá to hrneček čokolády, několik biscuitů pečené bram-

Obr. 131. Košíček na šití.

bory s máslem neb čerstvé ovoce, jež pojídá se i po jiných jídlech, zejména ráno.

M n o ž s t v í jídla řídí se chutí, jež zejména v prvních dvou neb třech dnech pobytu v lesích koná pravé divy.

V ý l o h y bývají různé a počítá se na jednoho účastníka v našich penězích 12 až 30 K, v táborech hochů 7—14 K týdně.

U nás, kde snídaně budou méně nákladné, vyjdeme s menším obnosem.

Ani při **putovním způsobu táboření** nemění se doba jídel, ovšem čas mezi nimi věnuje se pochodu, takže program dne bývá asi tento:

V 6. hodin ráno vstávání, cvičení a koupání, příprava kávy. Úprava lůžek, stanů, sraz.

O $\frac{1}{2}$ 7. odchod. Pochod do $\frac{1}{2}$ 9. (dvě hodiny).

$\frac{1}{2}$ 9.— $\frac{1}{2}$ 10. Zastávka, odpočinek, snídaně.

$\frac{1}{2}$ 10.— $\frac{1}{2}$ 12. Pochod (dvě hodiny).

$\frac{1}{2}$ 12.—2. Oběd, psaní poznámek, povinný odpočinek.

2— $\frac{1}{2}$ 5. Pochod. (Dvě a půl hodiny.) (V prvních dvou, třech dnech táboření místo toho hry.)

$\frac{1}{2}$ 5.—6. Zastávka. Svačina (t. zv. tea).

6.—7. Budování tábora.

7.— $\frac{1}{2}$ 9. Skautské hry. Pokyny, rozhovory.

$\frac{1}{2}$ 9.—9. Večeře. Omývání. Hovory.

10 hod. večer. Do stanů. Povinný odpočinek.

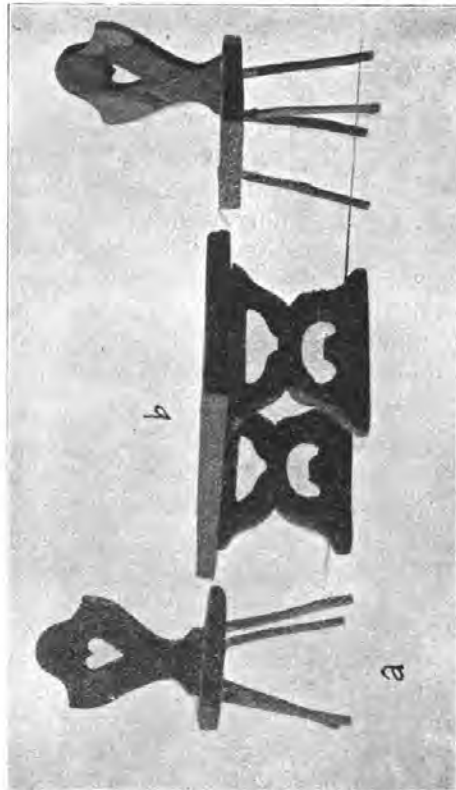
V táborech skautů dodržuje se **týž pořádek**, chodívají na lože však o hodinu dříve, tedy již v 9 hodin.

Tento pořádek mění se ve dnech, kdy je noční pochod. Tu postaví se stany asi za hodinu po obědě a účastníci spí až do $\frac{1}{2}$ 8., kdy je večeře; na to příprava k odchodu. Od 9 do půlnoci pochod, od 12 do 2 zastávka, svačina. Od 2 do $\frac{1}{2}$ 6. pochod, od $\frac{1}{2}$ 6. do 7 příprava tábora a snídaně. Od 7 do 11 spánek, od 11 do $\frac{1}{2}$ 12. vstávání, koupání, $\frac{1}{2}$ 12.—2 obvyklé zaměstnání. Noční pochod konává se občasně pro zajímavost při putovním táboření i ze stálého tábora.

Rozvrh dne ve stálém táboře bývá následující:

6.— $\frac{1}{2}$ 7. vstávání, úklid lůžek, $\frac{1}{2}$ 7.—7. tělesná cvičení, koupání, 7—8 snídaně, úklid tábora, 8 až 11 pozorování přírody, junácká cvičení, výklady vůdců, 11 mléko, chléb a pod., $\frac{1}{2}$ 12.— $\frac{1}{2}$ 2. junácké hry, $\frac{1}{2}$ 2 oběd, 2—3 povinný odpočinek, 3—5 cvičení a hry junácké, $\frac{1}{2}$ 6. hod. svačina, 6— $\frac{1}{2}$ 8. od-

počinek, $\frac{1}{2}$ 8.—9 večere, rozhovory u táborového ohně. 9 h. těles. cvičení a omývání, o $\frac{1}{2}$ 10. shasnou se světla, povinný klid až do 6. hod. ranní.

Obr. 132. Nábytek z kůry.

Rozvrh tento přizpůsobuje se dle potřeby při delších vycházkách, při návštěvách památných míst v okolí, při vyjíždkách po člunech, jež vyžadují delší nepřítomnosti v táboře, při návštěvách továren a pod.

Koupání.

Táborníci v Anglii koupají se denně, obyčejně ráno, jakmile vstali. 20—30 minut stačí na

přecvičení některých cvičení i vykoupání. Neznáme-li vodu, v které se koupeme, neskákejme tam. Kdo před koupáním si zacvičil, tomu nebude ani hodně studená voda nepříjemnou a může se bez obavy brzo do ní pohroužit. Doporučuje se, aby koupajících bylo vždy několik, aby si navzájem přispěli, kdyby některého potkala nehoda. Je ovšem třeba často se po druhých podívat. Je-li někdo postižen křečí, nechť ihned zavolá o pomoc. Tonoucí neměl by ani v největší úzkosti zapomenouti, že chytáním záchrance snadno zemožní svou záchranu. Když jste se vykoupali a oblékli, kráčejte rychlým krokem ke stanu. Když po chvíli sedíte u kouřícího šálku čaje a požíváte svou omelettu neb řízek, neměnili byste s nikým na světě. A vzpomenete-li strastí svého povolání a denního života, zdá se vám, že vše to není ani pravda. V táboře jste jinými lidmi.

V táborech skautů dbá se při koupání krajní opatrnosti. Nikdo nesmí se koupati bez povolení vůdcova. Koupání neděje se nikdy na místech neznámých, aby se některý z hochů nedostal do hlubiny neb vírů. Je-li hochů větší počet, rozdělí se na dvě neb tři skupiny, neboť při velikém počtu nikdo by nezpozoroval, kdyby některý zmizel pod hladinou. Při tom dva neb tři nejlepší a nejsilnější plavci stále jsou na břehu neb na člunu připraveni, kdyby někdo tonul. Sami koupají se, až když jsou všichni vykoupáni. Hlídka taková se zřizuje také, když se cvičí na člunech.

Podobnými předpisy je všude o bezpečnost skauta postaráno. Nejsou zbytečny. Naopak musíme přiznati, že právě u nás mnoho životů se každoročně při koupání nešetřením podobné opatrnosti zbytečně utratí.

Noční hlídka.

Za krásných nocí letních bývá milo probdítí část noci; mnohdy bude třeba dozoru také v zájmu

majetku táborníků. Jsme-li unaveni po denní práci, jest tato povinnost jistě nejobtížnější ze všech v táboře, avšak nikde nenaučí se skaut tak spoléhati na sebe sama, neohroženosti a otužilosti, jako během konání této povinnosti. Bude-li vám

Obr. 133. Výroba hraček. Houby.

někdy zdáti se příliš obtížnou a nesnadnou, vzpomeňte, že druzi usnuli v důvěře ve vaši svědomitost, pročež bděte a buďte obezřetní. Jednotlivec nebdí celou noc, nýbrž po určité době, obvykle po dvou neb třech hodinách, vystřídá jej další. Jde to, jak říkali Chodové, »po střídě«. Nováčci bývají na stráži vždy dva. Ohně udržujeme jen v případě potřeby.

Noční hlídka má dbáti všech pravidel, známých nám z kapitol o pozorování, zejména má si všimati

1. rozlohy, kterou má střežiti a význačných bodů.
2. Musí vše viděti, aniž by byla viděna, a vše slyšeti, ale sama nebýti slyšena.
3. Má vyzvati každého, kdo se blíží, aby zastavil a sdělil své jméno.
4. Nemá býti ustrašena a nestrhovati zbytečně poplach.
5. Má znáti okolí tábora.

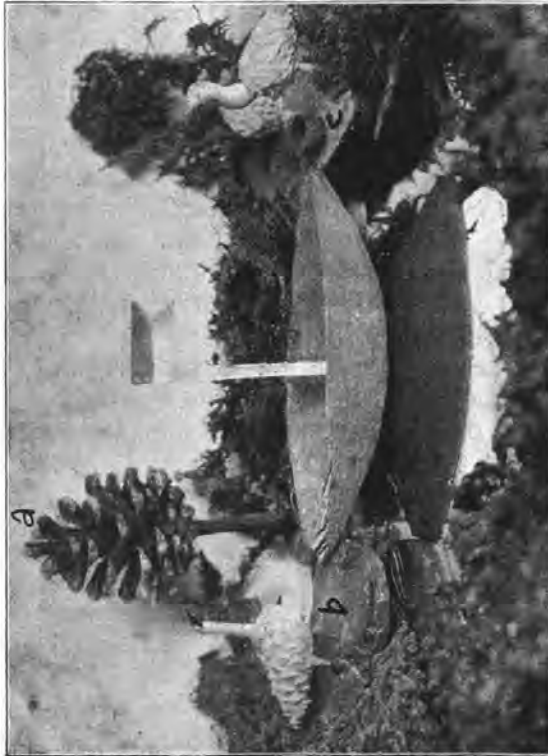
Zábavy v táboře.

V táboře hledí druh druhu všemožně prospěti, takže záhy druží všechny nejpřímnější přátelství. Nikde také není druh na druhu tak odkázán, jako právě v táboře. Příležitost k utužení přátelské družnosti co chvíli se naskytne a dobrosrdečný společník nikdy nedá si ji ujíti. Soudruha, jenž vrací se z ranní vycházky, uvítáš teplým nápojem, promokl-li, poskytněš mu suchý oděv a pod.

Neustálá činnost a ruch v táboře se svými denními příhodami je nevyčerpatelným pramenem veselosti, takže zejména za večera stále zpěv a hudba odtud se ozývá. Kdežto v Americe nastěhují do stálého tábora i knihovny a klavír, v Anglii spokojují se obyčejně jen několika knihami a kytarou neb mandolinou, která dodává větší odvahy nesmělým, došlo-li na ně zazpívání píseň.

Za dne konají se u tábora různé hry, z nichž zejména skautské hry konají se často v rozsahu několika mil do okolí. V Anglii vídal jsem po celé odpoledne u táborů pořádati vážné i žertovné závody tělocvičné, aniž by na chvíli s programem byli na rozpacích. V přírodě dají se také dobře provozovati všechny druhy skoků, házení různých těles do terče a na dálku, zápas, box, běh, plavání, dají se hráti různé sportovní hry, takže nikomu se tu nezasteskne. Honba a lovení ryb, kde máme k tomu svolení majitele, také přijde nám vhod, byť i tím kuchyně obyčejně ničeho nezískala.

Velmi zajímavou sbírku lze si založit z fotografií různých plachých zvířat a ptáků, k nimž jsme se opatrně připlížili. Sušení a lisování rostlin, sbírání nerostů, brouků, motýlů, hub, různého lesní-

Obr. 134. Výroba hraček. Stromy, husy.

ho ovoce a podobných zábav není snad ani třeba připomínati.

V táborech skautských vykonáme občas závod dvou družin ve stavění stanů, v rychlé úpravě pokrmů, porovnáváme a oceňujeme čistotu a pořádek dvou táborů a pod.

V době odpočinku se fotografuje a píše zápisník o denních událostech, tepou se verše a píší

příspěvky do časopisu, který si v táboře vydávají s pokusy ve vážné kresbě i karikaturami, zkrátka baví se, jak jen dovedou veselí, bezstarostní lidé.

Pokyny vůdcům.

Zajistí bezpečnost hochů v táboře v ohledu zdravotním a vykázati se příznivými výsledky po stránce tělesné i duševní, jest nejdůležitějším úkolem vůdců. Není věci snadnou dosíci toho plnou měrou, zejména u nováčků, při zakládání nových středisk a v počátcích hnutí vůbec. Jakmile máme část hochů vycvičenou, převezmou tito značnou část našeho úkolu na sebe. Hlavní péči dlužno míti o to, aby junáci záhy seznámili se s pořádkem a celým životem v organizaci naší.

Od každého účastníka tábora žádáme, aby přinesl od rodičů neb jich oprávněných zástupců v plněný dotazník s jménem, zaměstnáním a obydlím hochů i rodičů, potvrzení, že je zdrav, v čem vyžaduje snad zvláštní pozornosti, má-li zvláštní záliby nebo necnosti, jež měly by býti vůdci známy a pod.

V Anglii vyžadují zároveň od rodičů písemné prohlášení tohoto znění:

»Svoluji, aby můj syn . . . . súčastnil se tábora skautů ode dne . . . . do dne . . . . Četl jsem podmínky týkající se přijímání hochů do tohoto tábora a beru je na vědomí. Nežádám, aby osoby, pověřené vedením tábora, byly zodpovědny za více, než co rozumí se těmito podmínkami.«

Podmínky pro přijetí hochů do tábora jsou tyto:

Tábor počne odpoledne 16. července a skončí odpoledne 15. srpna.

2. Tábor je v . . . . a vůdcové očekávají budou hochy tamže na nádraží. Za bezpečnost hochů během jízdy nejsou zodpovědni.

3. Hoši rozdělení budou v družiny po šesti dle stáří.

4. Veškeré potřeby označené ve zvláštním seznamu, musí si hoch opatřit.

5. Peníze a zbraně není dovoleno sebou brát.

6. Kdo jedná proti pravidlům neb z jiných důvodů nehodí se do tábora, může být vůdci poslán domů.

Obr. 135. Mostek v lese.

7. Cvičení hochů řídí se knihou »Základy junáctví« a účelem jeho jest výchova řádných občanů. Bude obsahovati zejména tyto předměty: Život v táboře, orientace, pozorování přírody, tělocvik, hry, vycházky, koupání a plavání, zdravotní nauka o zachraňování a první pomoci, počátky ručních prací řemeslných, umělecká výchova, zpěv, řečnická cvičení, základy charakteru, národní dějiny a j.

8. Všechna péče věnuje se zdraví hochů, jejich pohodlí v táboře a v každém ohledu dostane se jim výstrah a pokynů,

9. Jeden den bude ustanoven pro návštěvy rodičů, v ostatní dny jest tábor lidem uzavřen.

V Anglii konává se pravidelně prvního dne v táboře přehlídka lékařská.

Hned po příchodu do tábora sdělí se hochům řád, jímž jest se řídit, ústně, neb se vyvěsí napsaný na shromaždišti u velkého stanu neb stanu vůdcova. V něm je uvedeno rozdělení míst jednotlivým družinám, pokyny o koupání, pitné vodě, o čištění a pořádku ve stanech, o střídání ve vaření, čištění terénu, kde je místo na záchody a odpadkové jámy, co jest činiti v případě ohně, kdy se jde spat a kdy se vstává, připomenutí, že po shasnutí světél musí býti i v stanech zachován úplný klid, pokyny o zásobování a rozdělování potravin družinám nebo jednotlivcům, jak bude opatřována služba noční, doba jídel a povinného odpočinku a j. v. Junáci denně na večer přicházejí, aby zvěděli, je-li co nového oznámeno.

Každá družina bydlí ve svém stanu neb ve dvou a je tu zodpovědna za čistotu a pořádek. Vůdce denně navštíví všechny stany a přesvědčí se, je-li vše v pořádku. Nečiní tak v určitou hodinu, nýbrž kdykoliv.

Každý junák je zodpověden sám za sebe, za pořádek ve svých věcech i za řádné vykonání všech povinností naň připadajících, rádcové pak jsou zodpovědni vůdci za své družiny. Rádcové sdělují každý závažný přestupek vůdci, jenž rozhodne po případě o vyloučení hochů z tábora.

Vůdce musí si bedlivě všimati všech zjevů příznivých i nepříznivých.

Tábor bez vzorné kázně, bez kázně dobrovolné, ale naprosté, je mlýnem bez vody a nemá valných výsledků. Tak zejména nesmějí vůdce trpěti, aby hoši bez dovolení odcházeli, na stromy lezli, nevlídně se chovali k sobě navzájem, nedbali úzkostlivě čistoty, opatrnosti a pod. Práce, zábavy

a různé produkce jednotlivců neb družin neprodlužujeme dlouho do noci, také noční pochody a hlídky omezujeme na nejmenší míru.

Máme-li hochů veliký počet, rozdělme je vždy do několika táborů menších a najisto doděláme se lepších výsledků než v táboře velikém.

Nedávejme nikdy rozkazů, jichž za daných poměrů nelze splniti, neboť hoši zvykli by si nedbati našich slov. Apellu na čest hochovu a dané slovo,

Obr, 136. Zdánlivé zmenšování rozměrů na dálku (200 m.)
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky).

jímž zavázali se plniti rozkazy a žítí dle pravidel družin junáckých, neužívejme často, aby hochům nesevšednělo, co má jim býti nejvyšší morální vzpruhou a posledním prostředkem donucovacím.

Doslov.

Má-li v dnešním víru a shonu života některé heslo plného oprávnění, je to jistě heslo: Návrat k přírodě! Není možno šířeji vypisovati na tomto místě, jak úžasně vzdálen je dnešní člověk onoho nezkaleného pramene života, štěstí i síly, jakým je volná, nespoutaná, svěží, věčně krásná příroda.

Táboření vrací nás v její náruč sladkou, konejšivou a laskavou jako náruč matky. Při táboření splýváme s přírodou v jeden nerozlučný celek, plný družnosti, přátelství a klidu. Díváme se tu do přírody jako v svoji hruď, a vše mluví k nám a odhaluje nám věčné tajemství: krystal zářící i jasná krůpěj vody, nádherný purpur květů i duhově pestrý motýl, mechem obrostlí velikáni lesa i něžný stvol smaragdové trávy. Ráno probouzí nás první úsvit proniklý mlhami zmírající noci. Paprsky nového slunce zachví se na našem čele sladkým polibkem a jsme svědky slavného vzkříšení celé přírody z nočního spánku. Skřívan se rozjásá, rosa zazáří v stech a tisících jiskrách, svěží vánek rozšumí nám nad hlavou jitřní píseň důkuvzdání. A zářivé slunce zaplaví vše svým zlatým jasem a my volní a svěží dáváme se na pout do dálky — — —

A slunce svítí, rozžhavený vzduch se tetelí a zralá zrna obilná praskají. Dálný horizont zamželený splývá s mohutnou modrou bání a vše voní, hýří barvou a zvukem, dýše štěstím a teplem, chví se rozkoší života i bytí. Co může mocněji nadchnouti naši hruď, než pohled na šírou, zrající přírodu plnou a štědrú, mocnou a velebnou? A když se den schýlí k svému skonu a poslední červenánek krví polévá bílé beránky obláček a žár dne kdy dodýchá, tu z bezdna noci vynoří se myriady hvězdných světů, jež planou a hoří nám nad hlavou, mluvíce k nám řečí tajemnou a přec tak jasnou o nesmírnosti té nevystihlé, nezbadaatelné přírody. Píseň lesa šumí nad námi, kouř tichého ohně plouží se jak fantom tiše vzhůru, ze vzdálené vsi zalká zvonek své Ave, a do duše nám padá mír a klid; rozpínáme náruč toužebně vstříc tomu neznámému, však tak sladkému a laskavému božstvu, které chladí nám spánky svým jemným dechem, odpoutává ducha od šedivé sku-

tečnosti a dává nám tušiti, co krásy, lásky, lahody i shody tají v sobě příroda.

Při táboření poznáme, že není nic vznešenějšího, slavnějšího a mocnějšího, nic, co by dovedlo vrátiti nás sobě samým, oprostiti nás všednosti a rmutu života, posílití naše sebevědomí, uceliti naši povahu, zjemnití a rozvinouti náš názor životní a dáti nám síly, snášeti břímě »dne i horka«, než příroda, ta laskavá matka všech.

Poznavše při táboření přednosti a slasti volného života, jeho vliv na naši duši i tělo a jeho význam pro celé naše bytí, řekneme pak přesvědčení s básníkem:

O, přírodo, na tvojí hrudi,
v tvých lesů hymně vítězné,
vždy lidský duch se k práci vzbudí,
své š t ě s t í nalezne!

V. ČÁST:

ZDRAVÍ A SÍLA JUNÁKA.

I. oddíl:

Dr. J. ŠIMSA:

Hlavní pravidla zdravovědy.

Význam zdravovědy. Buď střídmým v jídle a pití! Jak se chránit nakažlivých chorob. Buď čistotný! Otužuj se! Oděv. Ošetření zraku a sluchu. Ošetření zubů a dutiny ústní. Uč se hluboko dýchat! Vydatný spánek. Varuj se opojných nápojů! Nekuř! Pěstuj tělocvik a hry na čerstvém vzduchu!
Zdraví byt, zdravý lid. (Dr. Jan Lošťák.)

Význam zdravovědy.

Zdraví je největší poklad, zdraví je zárukou štěstí a bohatství. Hygiena, t. j. zdravověda, učí, jak si můžeme zdraví zachovati a nemocem zabránit. Musíme se starat o své zdraví všemožně záhy, včas, než nemoc nás překvapí. Proto musí znát každý jinoch i dívka základy rozumné životospřávy, aby byl schopen boje životního, práce i radosti. Jen ve zdravém těle je zdravý duch. Proto, chce-li někdo mít zdraví duševní, silnou energii a šlechetnou povahu, musí se starat především o zdraví tělesné, správnou výživu nervů a mozků, jakožto podkladu veškerých projevů činnosti duševní. Tělo i duch vždycky souladně se vyvíjejí a vzájemně na sebe působí. Cokoli škodlivě stihne jednu část bytosti lidské, poškozují i druhou.

Velký pokrok kultury přináší pohodlí, pozitivní a choulostivost člověka, který tím slábne (degeneruje), ale na druhé straně poučuje o příči-

nách chorob a ukazuje prostředky k vyléčení nebo jich zabránění.

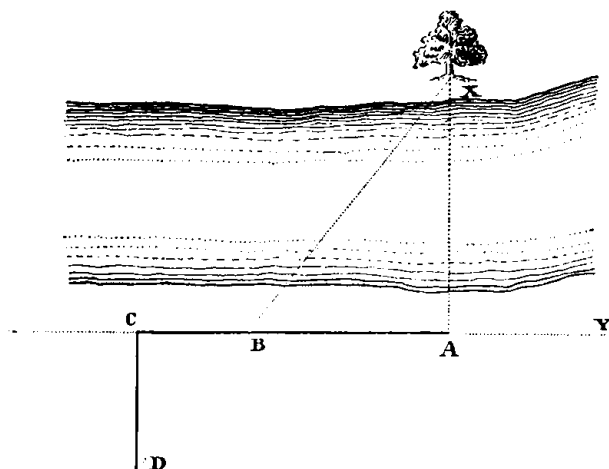
Věda lékařská upozorňuje, že děti zmirají nepřiměřenou výživou, že byty dělníků, továrny a školy mají zdravotní závady, že nečistota, nestřídmost a pijáctví jsou příčinou nemocí atd. Táž věda poučuje, jak má každý jednati a čeho se vystříhati, aby si zdraví zachoval — stanoví pravidla osobní hygieny. Stará se též o zdravotnictví veřejné, kanalisaci, vodovody, nemocnice, dozor na potraviny, ochranu proti nakažlivým chorobám a p. Všechny nemoci nelze se uvarovati, jsou nehody, neštěstí, úrazy, mory a j., ale je-li člověk zdravý a rozumně žije, mnohé nemoci lehce překoná, málo se ho dotkne a rány jeho se rychleji hojí.

Zdraví podmiňuje výdělkovou schopnost a tím blahobyt. Nemocný nevydělává, ba žije na útraty druhých. Starost o ozdravení lidu, lepší a zdatnější pokolení patří k povinnostem společenským, národním. Každý má býti zdravý a silný, tím posiluje hospodářsky i mravně rodinu a celý národ.

Buď střídmým v jídle a pití!

Člověk potřebuje ke vzrůstu těla a k výrobě tepla a hybné síly pokrmu i nápoje. Tělo samo hlásí se pocitem hladu a žízně, když potřebuje nové látky výživné. Tyto látky jsou bílkoviny, tuky, uhlohydráty (škroboviny a cukry), voda a soli. Od každé této látky potřebuje tělo jen jisté množství a proto požíváme stravu smíšenou z říše živočišné (maso, mléko, sýr, vejce) a říše rostlinné (obilniny, brambory, luštěniny, zeleniny, ovoce). Průměrně potřebuje člověk dle věku, velikosti a práce denně bílkovin 50—110 g., tuků 60—100 g., škrobovin (cukrů) 300—500 g., vody 2—2½ l., solí as 20 g.

Člověk, i kdyby nepracoval, spotřebuje tyto látky na dýchání a práci srdeční, na výrobu tepla ztraceného. Kdyby nebylo zásoby v žaludku a střevech, žil by člověk ze zásob těla. Někteří lidé dovedou snášeti hlad několik dní i neděl, ovšem, že při tom hubnou. Člověk rostoucí spo-

Obr. 137. Měření šířky řeky.

třebuje tedy část potravy na stavbu těla, svalů a kostí, a část na udržení života (tepla a oběhu krve). Člověk dorostlý nebo stařec tolik jídla nepotřebuje. Mládež má tedy dostávat hojně stravy vydatné, což však neznamená, že se má přecpávat a jísti jen maso a pochoutky. Jísti se má jen když jest hlad. Je-li žaludek zkažen, sám jídla odpírá. Nejlépe jísti v pravidelných dobách, jak se ustálilo časem, třikrát denně, aby měl žaludek čas jídla strávit. Mládež tráví rychle a jídá pětkrát denně.

Zlaté pravidlo životní zní: žij střídavě a prostě. Spokoj se stravou jednoduchou, nechtěj všeho, co vidíš na stole bohatých a v krá-

mech lahůdkářů. To bývá jen pro mlsné jazyky a ne pro nasycení. Zejména netouží pítí vína, piva a sladkých lihovin, kterými boháči a opilci své chuti a mozek dráždí. Nevěř, že tyto nápoje někoho posilují a že podporují trávení, opak je pravdou; pijáci často vrhnou a pod stůl padají. Neříd se životem hospodského. Jídla v hostincích obsahují mnoho masa a dráždivel a málo výživného příkrmu, aby lidé pili více lihovin.

Zdravotnická zásada je: nejez mnoho masa. Potřebu denních 50—110 g. bílkovin výhodno je krýti polovinou masem a polovinou stravou rostlinnou. Kdo pije mléko a jí sýr, ani tolik masa nepotřebuje. Tělo nepotřebuje tolik masitých bílkovin, rozkládá je a vylučuje, čímž zdravá výměna látek se zdržuje.

Nejzdravější je strava rostlinná (vegetární). Mouka, obilnina, rýže mají 7—14% bílkovin, 60—74% škrobu, (který při zažívání mění se v rozpustný cukr), hrách, čočka a fazole mají 22—26% bílkovin a 48—52% škrobu. Zeleniny a ovoce mají sice mnoho vody, ale hojně solí nevyhnutelně k životu potřebných (železo, vápno, fosfor, draslo, hořčík), jichž v masě není.

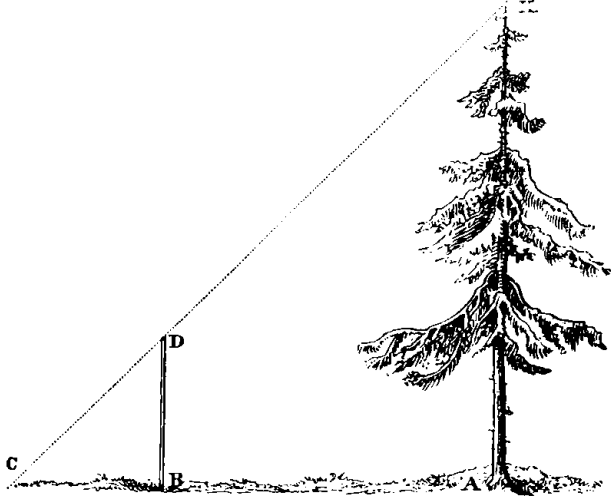
Sůl nenahrazuje všech minerálních látek tělu potřebných a nemá se jí příliš mnoho užívatí.

Moučná jídla, chléb, buchty, kaše, nákypy, rýže, brambory, proso, luštěniny, když se k nim přidá trochu tuku (sádla, másla, loje, margarínu, kokolinu, oleje), jsou nejvydatnější a nejlacinější stravou. Knedlíků, chleba, rýže nebo brambor máme požívati pětkrát tolik co masa, zelenin pak (zelí, kedlubnů, kapusty, řípy, špenátu, mrkve) ještě více. To jest poměr pro výživu těla nejlepší.

Výživnost a stravitelnost jídel záleží na jejich přípravě, jejich složení a střídání. Jednotvárná

strava se přejí, proto přidáním ovoce, zelenin, zavařenin, koření učiníme pokrm chutným.

Jez pomalu a dobře kousej! Pamatuj, že jídlo dobře rozmělněné a slinami promísené lehce se stráví a lépe využítkuje, než kusy

Obr. 138. Měření výšky stromu.

htavě polknuté, které obtěžují žaludek a nestráví se úplně.

Při jídle se pítí nemá, protože voda rozřeďuje šťávy žaludeční a tím oslabuje jejich účinek zaživací.

Nápoje. Nejzdravějším nápojem je voda. Tělo lidské obsahuje vedle pevných látek ústrojných a minerálních 60% vody; veškeré pochody životní proměny látek dějí se jen pomocí vody. Každá jiná tekutina je tělu cizí a proto vylučována (na př. lih, éter, glycerin). Pravým nápojem je vždy jen voda. Pije-li někdo pivo, víno, šťávy ovocné a p., tu žízeň tiší jen voda v těchto nápojích obsažená, cukry vstřebají se jako potravina

a lih se rychle vylučuje či spaluje. Ovšem že otravné jeho účinky tak rychle nemizí. Není-li zdravé pitné vody po ruce, může se doporučití pití s o d o v k y. Jelikož žaludek nadýmá, je lépe kyselinu z vody nechat vyprchatí. Příjemnější jsou vody minerální, mající jen málo kyseliny uhličité. Šumivé limonády s příchutí malinovou nebo citronovou jsou osvěžujícím nápojem.

Doma připravíme si zdravý a chutný nápoj (studený i horký) přidavkem šťav nebo syropů ovocných z citronu, rybízu, angreštu, borůvek, višni nebo jablek do vody.

Mléko jest nápojem a zároveň nejdokonalejší stravou vůbec. V mléce jsou veškeré součástky pro vzrůst mláďat potřebné. Mléko obsahuje 87% vody, 3·7% tuků (másla), 4·8% cukru, 3·6% bílkovin (sýra), 0·7% soli. Mlékem zvyšuje se živnost i chut ostatních pokrmů. Veškeré přípravky z mléka jsou velmi živné, smetana, podmásli, tvaroh, sýr tučný, jogurt, kyselé mléko, kefir. Mléko se má pít v malých doušcích, pomalu; sýry se mají dobře koušati a s chlebem mísiti.

Pochutiny. Káva. Pravá kávová zrnka neobsahují žádné živiny, ale 1% látky srdce dráždicí, c o f e i n u, a něco příjemně vonících olejů, čaj obsahuje t h e i n, k a k a o theobromia. Pro obsah těchto dráždicích látek nutno jich požívatí opatrně, totiž jen v slabých nálevech nebo odvarech, a vždy s přísadou mléka a cukru. Pro každodenní potřebu jest nejlépe užívatí náhražků kávy, praženého žita a ječmene, které mají opravdu výživnou cenu i chut příjemnou. Čokoláda, která se z kakaa připravuje, má velkou výživnost.

Jak se chrániti nakažlivých chorob.

Není účelem tohoto pojednání, dávatí předpisy pro léčbu nebo pro ochranu před chorobami nakažlivými. K tomu účelu vydávají úřady zvláštní poučení a zákonité předpisy, kterých třeba pak přísně dbáti. Zde připomínáme jen všeobecné zásady, jak se chrániti těchto chorob.

K nakažlivým či infekčním chorobám počítáme: růži, zánět plic, otravu krve a ran, tyf, cholery, tuberkulosu, difterii, chřipku, zádušný kašel, spálu, osypky, neštovice, zánět žláz průšních, prudký rheumatismus kloubní a pohlavní choroby. Méně důležitých neuvádíme. Příčinou těchto nemocí jsou bakterie (mikroby) pouhým okem neviditelné. Když se drobnohledem jejich obraz zvětší tisíckrát, teprv je postřehneme. Nacházejí se ve špíně, prachu, ve vzduchu, vodě a přicházejí člověku tímto prostřednictvím do úst, krku, plic, do žaludku, oděrkami nebo ranou v kůži neb sliznicí do krve. V teplé krvi a každé šfávě tělesné pro ně výživné úžasně rychle se množí a vyrábějí jedovaté smrtící látky (toxény), na něž odpovídá tělo horečkou. Nakažlivina lpí na všem, co z těla člověka tak nemocného pochází (hlen, výkal, slina, krev), nebo čeho se dotýkal. Člověk silný a zdravý snáze tyto nemoce přestojí. Oslabené tělo (špatně živěné, chudokrevné a lihovinami ochablé) nemůže tak vzdorovati útoku bakterií a podléhá.

Nejlépe se budeme chrániti proti nákaze čistotou a střídým, přirozeným životem. Opatrnost ta musí býti zosřena v době epidemií, t. j. hromadného vypuknutí těch chorob. Časté koupele, omývání rukou před jídlem, čisté prádlo a oděv, nepítí lihovin, střídme žítí, varovati se hostinců, pítí bezvadnou vodu (po případě převařenou nebo s citronem), starost o čisté potraviny (zejména ovoce a zeleninu omývat čistou vodou),

varovati se styku s nemocnými, to jsou asi hlavní zásady ochrany.

Sluneční paprsky ničí přímým působením mnoho bakterií, proto nechte je účinkovati na své tělo, oděv, prádlo i byt. Onemocní-li někdo náhle a má horečku nebo třesavku, zavolej lékaře, který nutně nařídí.

Buď čistotný! Otušuj se!

Čistota půl zdraví, praví staré přísloví. Třeba zachovávat čistotu těla, čistotu oděvu a prádla, čistotu pokrmů i nápojů.

Kůže jest důležitým ústrojím těla, ona je ochranou proti vlivům zevním, vylučuje zkažené látky a vodu potními žlázami, vyrovnává rozdíly tepelné tak, aby teplota těla udržela se na 37° C. Kůže má bezpočet vlásků a takových žláz, které ji činí hebkou a elastickou. Kůže jemnými otvory (pory) žláz stále něco vylučuje; jsou-li tyto pory špínou a prachem ucpány, porušuje se tím zdravotní úkol kůže. Člověka, který se nekoupe, poznáte po zapáchajících výparech kožních. Tyto výpary otravují vzduch, je-li mnoho lidí v uzavřené místnosti.

Je-li horko, vidíte, že kůže zčervená, cévy podkožní se roztáhnou a vyráží pot. Tím více tělesného tepla se ztrácí a kůže a krev se ochlazuje. Je-li zima, naopak vidíte, že kůže je bledá, cévy staženy, člověk se krčí. Ochlazujícímu vzduchu poskytuje se menší plocha k působnosti, a ztrátu tepla hledíme vyrovnati zvýšenou činností svalovou, třením a rychlejším pohybem.

Kůže má v sobě citlivý regulator v cévách krevních proti střídavým vlivům tepla a studena. Je však třeba pěstovati tuto schopnost kůže, otušovati tělo proti změnám povětrnosti a studené vodě. Někdo o-

nemocní, »nastudí se« po ovanutí studeným vzduchem, protože kůže těla, vyjma obličeje a rukou, úzkostlivým halením v teplé látky schoulostivěla a nedovede oběh krevní rychle upravit.

Jest třeba každy den celé tělo od hlavy k patě chladnější vodou otírat, omývat, nebo aspoň mokrým ručníkem třít. Části špinavé, ruce, nohy a obličej třeba denně mýdlem čistiti. Aspoň jednou týdně třeba celé tělo v teplé vodě řádně omýti. Parní lázně tak není třeba. Po teplé lázni má se tělo chladnou vodou políti, tím se zabrání nachlazení.

Před studenou lázní, ať ve vaně, nebo v řece, má býti tělo prohřáto. Studená voda smí přijíti jen na kůži teplou. Teplu možno po případě vzbuditi třením, rychlou chůzí, tělocvikem, nebo teplým oděvem. Totéž má se dít i po lázni, necítíme-li příjemné teplo. Pohybem vzbudíme vnitřní teplo. Otužování má se dít postupně a pozvolna. Studené tuše a studené lázně jsou velkým dráždidlem nervů a mohou slabým a dětem jen uškoditi předrážděním.

První stupeň pro otužení je v zduchová lázeň. Dítě má míti hojnou příležitost pohybovati se doma nahé nebo v košili. Mládež i starší použiti mají koupele vzduchové aspoň částečné, kdy se hodí. Někteří otužilci mohou nazi choditi i ve sněhu. Ty učiníš dosti, když dovolíš vzduchu, aby měl co nejvíce přístupu k tvému tělu. Chladný vzduch osvěžuje, ochlazuje a dráždí tělo ke zvýšené výrobě tepla, čímž urychluje se obleněná výměná látek. Proto je pohyb na čerstvém vzduchu a pobyt v přírodě vůbec tak blahodárný. Ovšem že při tom i vliv slunce hraje velkou úlohu.

Sluneční lázně, t. j. ležeti nahý na slunci, samo o sobě neotužuje. Slunce jest původcem, dárce života i síly. Vše, co roste a žije, potřebuje světla slunečního. Veškeré rostlinstvo a jeho pl

dy jsou dílem chemických a tepelných paprsků slunečních. Člověk sám žije z rostlin a masa býložravců. Zeleň listová a červeň naší krve jsou látky obdobné, které jen na slunci se tvoří. Čím více prozařuje sluneční světlo naši kůži, tím jsme zdravější. Chmurný den i tmavá noc působí nepříjemně na celou bytost člověka. Jak známo, živočichové dýcháním stále vylučují kyselinu uhličitou a tu právě rostlinstvo ve dne ze vzduchu pro svůj vzrůst čerpá a vylučuje kyslík živočichům potřebný, v noci tato výroba kyslíku přestává. Chceme-li býti zdraví, musíme mít hodně vzduchu a hodně slunce, a dle toho zaříditi si práci, byt i oděv.

Kůže proti paprskům slunce chrání se vytvořením hnědého barviva. Osmahlá tvář je tedy svědectvím, že byla hojně na vzduchu a slunci.

Plování v létě jest nejzdravějším tělocvikem a prostředkem otužovacím. Je-li voda chladná, nesmíme se v ní dlouho zdržeti. Začne-li se kdo třást zimou, musí z vody, obléci se rychle a pohybem se zahřáti. Neskákej do vody uhřát, rozčilen, s plným žaludkem, protože snadno by tě mohla zachvátiti křeč nebo mrtvice srdeční. Nestrhej nikoho násilím do vody, nesmělý ať se omýváním prsou »osmělí«. Nelež dlouho na slunci, lehce dostaneš úpal, zánět mozkových blan nebo míchy. Hlavu chraň lehkou pokrývkou.

Oděv.

Oděvem rozumíme šat svrchní, prádlo, obuv i pokrývku hlavy. Oděv má chrániti tělo proti zimě, větru a dešti. Naše drsné podnebí, střídající se teplo a zima, nutí nás, voliti oděv dle počasí, v létě lehký, v zimě teplý, těžší. Látka, mající udržeti teplotu tělesnou, musí býti špatným vodičem tepla a obsahovati mezi vlákny vzduch. Čím více

vrstev oděvu (košile, vesta, kabát, svrchník), tím více se vytvoří vrstev nehybného vzduchu, který dobře izoluje. Nikdy však nesmí být vypařování těla úplně zabráněno, teplý obal par z vlastních výpotků je nezdravý. Oděv musí tedy být vždy trochu prostupný, porosní, aby se děla volná výměna vzduchu i za mrazu. Oděv nebo prádlo vlhké, nasáklé vodou nebo potem, tělo ochlazuje a nechrání. Nejlepší spodní prádlo je z látky ř í d c e t k a n é, těžká trika vlněná a jemná plátna jsou nevhodná. Kdo je choulostivý proti zimě, ať bere triko přes košili spodní, porosní. Rozdíly v teplotě lépe je vyrovnávat svrchním šatem, který možno rychle odkládati ve světnici, kde není třeba být teple oděn.

V létě nos šat velice volný a lehký, aby proudění vzduchu bylo vydatné. Na hlavu nepatří nikdy těžká pokrývka, neboť zadržuje vypařování. Krk má být vždy volný, zabalování jeho v zimě nezabrání nastuzení, nejsi-li z dřívějška otužilý.

Nikdy nestahujme se těsně v pasu, kalhoty nejlépe jest nositi na šlích na ramenou.

Zvláštní péče má být věnována nohám. Ponožky mají být vždy suché a střevice (obyčejně šněrovací) volné (ne však příliš velké, jinak se noha odře) a nepromokavé, zvláště na cesty. Nohy mají být vždy v suchu a teple. V létě stačí doma sandály. Promočenou obuv nutno brzy svléci a vyměnit.

Do deště jsou pláště z nepromokavé látky porosní (haveloky) lepší než gumové.

Otužujte se v létě vodou a vzduchem a nemusíte se bát zimy a větru.

Ošetření zraku a sluchu.

Oči jsou nejvzácnější dar boží. Pomysli, jak hrozný je stav nevidět krásu světa, světlo nebes.

Proto šetři si zraku a nekaž oči. Nenamáhej oči při špatném osvětlení. Varuj se kouře, prachu, tabáku a lihovin, které očím škodí. Hleď, aby světlo padalo při psaní s levé strany a nikoli do očí. Cítíš-li únavu při čtení nebo psaní, dopřej očím odpočinku. Neskláněj hlavu příliš do knihy, sed zpříma, jinak budeš krátkozraký jako většina studentů. Nosití brejle není příjemno. Oči mají se vymývat ráno i večer čistou vodou a jsou-li nemocné, vytírat čistou vatou nebo čistým šátkem. Špinavými prsty očí se nedotýkej.

Junák potřebuje míti všechny smysly zdravé, tedy i s l u c h. Nevrtěj v uchu, ať si neporaníš bubínek, necpi vatu do uší, zbytečně se neponořuj pod vodu, nemáš-li uši ucpané. Věz, že záněty vnitřního ucha a nedoslýchavost bývají nejčastěji následek rýmy a zánětů mandlí. Právě lidé choulostiví podobné záněty častěji dostávají.

Ošetření zubů a dutiny ústní.

Mnohý ví, co jsou zuby, až když jsou zkažené a bolí. Kdo má špatné, vykotlané zuby, nemůže pokrm řádně kousati; tím trpí jeho výživa a zdraví celého těla. Slabé a křivičnaté děti mívají nedokonale vyvinuté a křehké zuby.

Abys udržel zdravé zuby, máš vyplachovati ústa po jídle a aspoň ráno a večer čistiti zuby kartáčkem se všech stran důkladně pastou, práškem nebo zubní vodou. Někdy stačí sůl nebo soda do vody. I každé dítě má míti své vlastní toaletní prostředky vždycky v čistotě a pořádku.

Uč se hluboko dýchat!

Dýchej vždy nosem a ne ústy. Na sliznici nosní zadržuje se mnoho plicím škodlivého prachu, příliš studený vzduch se ohřívá, takže do plic nepřichází tak studený. Chraň se kouře, prachu a vzdu-

chu zkaženého, který je otravný pro plíce. Kdo nedbá těchto pravidel, snadno onemocní a hyne souchotinami. Nos musí býti dobře průchodný. Máš-li nos zduřelou sliznicí ucpaný, nesmrkej násilně, ale jdi k lékaři. Dýchání ústy má velké závady, hrdlo vysychá, člověk chrápe při spaní a zevnějšek jeho tím trpí.

Při povrchním obyčejném dýchání vyměňuje se v plicích jen as $\frac{1}{2}$ l. vzduchu, kdežto při hlubokém třikrát tolik. Při namáhavé práci, běhu, tělocviku, dýchá člověk vždy rychleji i hlouběji, spotřeba kyslíku je větší. My můžeme úmyslným, nacvičeným hlubokým dýcháním zvýšiti příjem kyslíku a tím výměnu látek, kdy chceme. Tímto dýcháním cvičíme svaly břišní, bránici i svaly hrudní a čerpáme ze vzduchu sílu, která je všude zadarmo. Ovšem, musí to býti vzduch čerstvý.

Hluboké dýchání podporuje oběh krevní, uklidňuje rozčilené nervy, posilňuje unavený mozek, osvěžuje celé tělo.

Často dýchej — dýchej hluboko — a pomalu vydechuj — a můžeš-li při tom dělati tělocvik — tím lépe pro tvé zdraví.

Vydatný spánek je nutný pro zdraví.

Následkem činnosti svalové i duševní vyvinují se v těle látky (na př. kyselina mléčná), způsobující únavu. Spánkem se tělo i mozek zotavuje, nahromaděné škodlivé látky se vylučují a nová zásoba síly se hromadí. Děti od 10—14 let mají spáti 9—10 hodin, dospělému člověku stačí 7—8 hodin, výjimkou ještě méně. Ložnice má býti velká a raději chladnější. V horku se špatně spí a člověk vstává zmalátnělý. Hlavní věc je, aby bylo v ložnici dosti čistého vzduchu. Považ, že potřebuješ za půl dne — a tolik skoro člověk v ložnici stráví — nejméně 12.000 litrů vzduchu.

Dýcháš-li stále týž vzduch a je-li více osob v téže ložnici, otravuje se vzduch kyselinou uhličitou a výpary těla, čímž zdraví se nijak neprospívá. Ložnice tedy má se večer vyvětrati i když se tam topí, neboť v zimě se vzduch rychle vymění a po zavření oken ihned zase teplota stoupne. Dveře do vedlejších místností mají se otevřít, po případě nechá se okno více méně dle počasí pootevřeno. Postel nestav k oknu neb ke studené zdi. Nelehej na peřině, ale na slavníku nebo žíněnkách, p ř i k r ý v e j s e p o k r ý v k o u a n e p e ř i n o u, která nedovoluje vypařování. Je-li ti zima, vezmi si dvě pokrývky lehčí, v prostěradle zašité. Na noc oblec noční košili. Tato i pokrývky mají se přes den vyvětrat, tedy postel se nemá hned za tepla stlát.

Nechoď spat rozloben ani se starostmi, ty odlož se šatem. Obírej se krásnou literaturou a ne četbou rozčilujících románů. Duševní rozlad porušuje spánek. Noční ponocování v hospodách a tak zvaných zábavách škodí zdraví. Probdělá noc cítí se 4 dny. Před spaním nejez větší množství pokrmů.

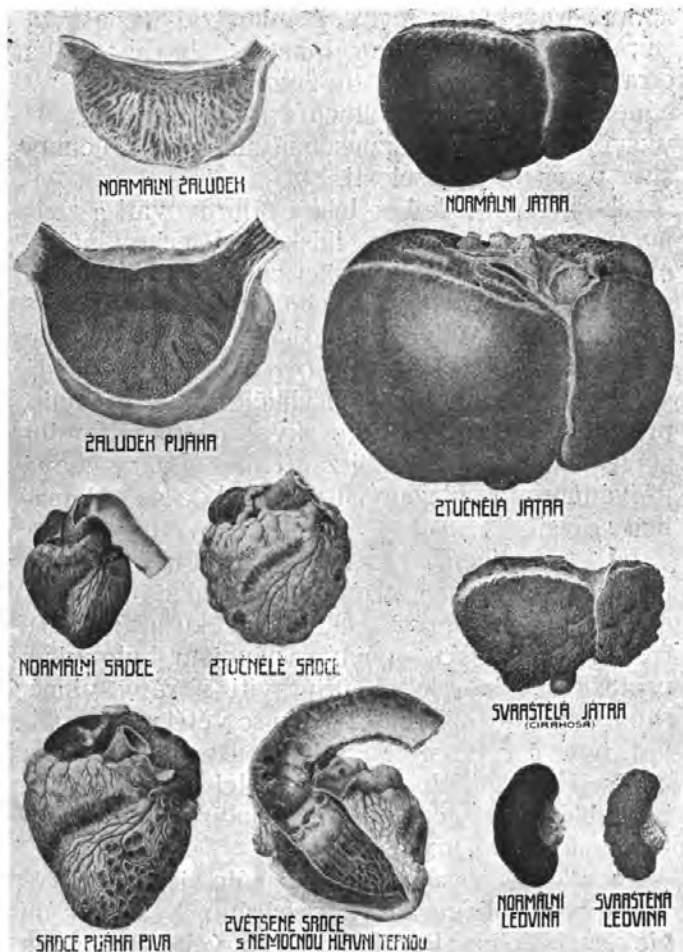
Časně vstávej!

Nauč se časně vstávati. Kdo pozdě vstává, mnoho zanedbá. Benjamin Franklin radil: »Časně jdi spat, časně vstávej a budeš zdráv, bohatý a moudrý.« Jisto je, že velcí mužové, státníci a vojevůdci, kteří mnoho vykonali (Karel Vel., carevna Kateřina II. a j.), časně vstávali. Totéž činí i náš císař pán.

Ráno je příhodná doba pro práci, na cvičení tělesná i procházky v přírodě, kdy je nejkrásnější. Zkus to a budeš spokojen, získáš mnoho času pro své vzdělání, na které ve dne po případě času nemáš.

Varuj se opojných nápojů!

Nápoje s přísadami opojnými, z nichž nejznámější jsou pivo, víno a kořalka, obsahují látku jedovatou a opojnou, zvanou lih neboli alkohol.

Obr. 139. Změny ústrojí tělesných požíváním lihovin způsobené.

Jest to tekutina čirá, chuti palčivé, lehce do vzduchu prchavá, hořící modrým, velmi horkým plamenem. Jedna lžice lihu může otrávit dítě. Dospělý člověk, požije-li větší množství kořalky nebo rumu, které obsahují skoro polovinu čistého lihu, upadá v bezvědomí, dostává křeče a umírá ochrnutím srdce. Po menším množství nenastává smrt, ale opilost. Vzdor tomu, že lih jest látka otravná, ohrožující často život lidský, staly se nápoje lihové velmi oblíbenými a hledanými, což vysvětlujeme tím, že způsobují mnohým příjemný stav rozčilení a veselosti.

Lihové nápoje dají se lehko připravovati a známý jsou od nepaměti lidské. Všechny šťávy ovocné a tekutiny obsahující cukr nebo škrob za příznivé teploty samy kvasí a mění se v tekutinu, obsahující lih. Vlivem kvasinek ze vzduchu do nich napadaných, nebo na ovoci lpících rozkládá se cukr v lih a v kyselinu uhličitou, která šumíc, prchá do vzduchu. Z této zkvašené tekutiny dostaneme čistý lih, když ji zahříváme a páry lihové převádíme do chlazených nádob, kde se v kapalinu srážejí.

Již staří Číňané a Egypťané více než 1000 let před Kristem znali přípravu opojného nápoje z obilí a vinných hroznů. Od starověku až na naše časy nejznámějším opojným nápojem bylo víno, protože se dalo lehce připravit z révy vinné. Pivo, nyní tak rozšířené, začalo se větší měrou užívatí teprve v 19. století, kdy se usnadnila výroba po továrnicku. Spotřeba kořalek se rozmohla, když lihovary začaly vyráběti lacino lih z brambor, kukuřice a melasy.

Za starých časů pivalo se málo, jen při slavnostech. Opilství, ač vždy káráno, bylo řídkým zjevem, většina lidí byla střídmých. Dnes pije většina lidí mnoho a opilství různého stupně jest zjevem častým. Však se ale také všude jeví škod-

livé následky stálého požívání lihových nápojů! Každý piják škodí si na zdraví tělesném i duševním, vyhazuje peníze a ničí svou rodinu. Jedná-li špatně mnoho jedinců, trpí tím celý národ.

Pijáci dostávají pitím lihovin choroby žaludku, srdce, jater a ledvin, dále záněty nervů a mozku. Znetvořená ústrojí následkem požívání lihových nápojů ukazuje obr. 139. Otylost a červenost některých pijáků není znakem zdraví. Pijáci lehce různým nemocem, zvláště horečnatým podléhají a předčasně umírají, nápadně často trpí souchotinami, chorobami nervovými a mrtvicí. Náhylnost k těmto chorobám a neduživost převádí se zákonem dědičnosti na děti.

Mnohem důležitější než na tělo jest škodlivý vliv lihovin na mozkovou činnost člověka a jeho život mravní. Jisto je, že požívání lihových nápojů zhoršuje duševní schopnosti, otupuje a zatemňuje rozum a kalí bystrost myšlenek. Ve vyšších stupních účinku otravného pozoruje se u pijáka mravní lhostejnost, pud ku zločinům a záchvaty šílenosti.

Nedejme se mýlití tvrzením některých lidí, že střídmé pití neškodí a že mnoho lidí pije a jsou zdraví. Zlé následky volají vždy varovnějším hlasem, přicházejí neočekávaně a lih zničí pomalu neúprosně i skálopevné zdraví. Zeptejte se, jaký prospěch je z pijáctví vůbec? Ušlechtilé zábavy společenské, tanec i hudba jsou přece možné a vždy lepší bez pití lihovin. Vidíte, že v dusných hospodách lidé pijí, kouří, zpívají, hádají se a na konec se rvou. Vidíte, že piják bezohledně a lehkomyslně utrácí svou mzdu, na kterou čeká hladová rodina, vidíte, že opilec surově zachází se ženou a dětmi a v záchvatu zuřivosti i vraždí. Statistikou je zjištěno, že rodiny opilců bydlí v nejhorších bytech. Kdo ukládal by denně obnos za vy-

pité 4 skenice piva, bude míti po 20 letech za to útulný rodinný domek. Ve stavu opilém člověk nedá pozor, poraní se, často přijde o život, způsobí požár a jiné neštěstí, za které pyká nejen on, ale i celá řada nevinných. Není přehnáno tvrzení, že lihoviny vyžadují více obětí než hlad, válka a mor dohromady. Kořalka vyhubila celé kmeny Indiánů a černochů. V Rakousku se propije ročně 1500 millionů korun. Za ty peníze málo dobra získáno!

Pivo, ač je vařeno z ječmene, výživné ceny nemá; protože 1 litr obsahuje 910 g. vody, 40 g. cukru, 3 g. bílkovin a 40 g. líhu. $\frac{1}{4}$ litru mléka má větší výživnou cenu, nehledě k tomu, že sebe menší obsah alkoholu je škodlivý a že i malé množství budí chorobnou touhu po větším požitku.

Dětem a mladým lidem ve vzrůstu škodí pití lihových nápojů nejvíce. Děti, které pijí pivo, víno, nebo kořalku, špatně chápou, těžko se učí, jsou nepozorné a vzdorovitě. Mimo to tělesně chřadnou a mravně otupují, ba dostávají i padoucnici a blbnou. Kdo se chce uvarovati následků pijáctví, nesmí pít ani kapku lihových nápojů, nesmí se dáti strhnouti ani k mírnému pití. Každý piják začal s málem. Každý piják dává špatný příklad a tím je spoluzodpovědný za ty, kteří ve své vášni pijácké nemohli se zdržeti a přivedli to tak daleko, že promarnili majetek i zdraví a skončili v trestnici nebo v blázinci. Člověk střízlivý vydrží snáze útrapy horka i zimy, než piják, vydělá více, uspoří peněz, za které si může dopřáti lepšího živobytí i vzdělání.

Pamatujte si aspoň to, co má věděti každý o pivě, víně a kořalce:

1. Kořalka nemá naprosto výživné ceny, litr piva za 30 hal. nenasytí ani tolik jako krajíček

chleba za 4 hal., výživná cena vína je též zcela nepatrná.

2. Nápoje ty obsahují jed, který nejen neza-
hřívá a neposiluje, ale naopak stravuje tělesné
sily pracujícího člověka, snižuje jeho výkonnost
a tím i jeho příjmy, překáží jeho postupu a činí
jej mnohdy předčasně neschopným ku práci.

Obr. 140. Angličtí skautové v demonstračním průvodu
protialkoholickém. (Fot. V. Kohlana.)

3. Pití oslabuje rozvahu a pozornost a stává se
tak příčinou velice četných úrazů, poranění a ne-
šťěstí při práci, na dráze a v továrnách.

4. Pravidelné pití zaviňuje mnoho tělesných i
duševních nemocí, usnadňuje vznik chorob jiných
zvláště souchotin, prodlužuje jejich trvání a sťe-
žuje uzdravení.

5. Vysedáváním v hospodách ztrácí se mnoho

času, jehož by možno bylo použití ku práci, k osvěžení a odpočinku v milém kruhu rodinném, v přírodě nebo k vlastnímu vzdělání.

6. Pití stojí mnoho peněz, jichž by se dalo použítí k zlepšení bytu, stravy, šatu atd. nebo ušetřiti pro případ potřeby.

7. Pití bouří vášně, svádí ke karbanu, hádkám a zločinům, přivádí před soud a do vězení, ničí domácí štěstí, rozvrací rodiny a dohání mnohdy k zoufalství a k sebevraždě.

8. Pití rodičů mstí se na dětech. Děti pijáků bývají slabé, nezuživé a duševně zakrnělé, špatně se učí a jsou nakloněny k zločinnosti.

9. Nejlepší zásadou je nepít piva, vína a kořalky vůbec.

10. Nejlevnějším a nejzdravějším nápojem je čistá voda a mléko. Žízeň tiší i káva, čaj a ovoce.

Buď abstinentem nejen pro své zdraví, ale pro dobrý příklad ostatním, kdož nejsou ještě poučeni o škodlivých následcích pití. Nikoho k pití nespádej a výsměchem pijáků a hostinských nedej se másti, těm nejde o tvé zdraví, ale o tvé peníze.

Junák, jako každý pracující člověk, potřebuje bystrou hlavu a zdravé nervy i svaly — a toho pivem nebo vínem nedocílí. Řiďte se v tom ohledu příkladem skautů anglických, kteří nejen že sami nepijí, ale proti požívání lihových nápojů horlivě agitují. (Obr. 140.)

Varujte se lihovin — největšího nepřítelů lidstva!

Nekuř!

Kouření tabáku je zlovyk, který nikomu prospěchu nepřináší. V tabáku je velice jedovatá látka nikotin, která zhoubně působí při ne-

*) O otázce alkoholismu zašle ochotně poučné spisy Českoslov. svaz abstinentní, Praha, Zderaz 3.

mírném kouření na srdce a nervy. Kouření kazí čich, zrak i paměť, oslabuje a dráždí srdce, škodí plicím. Silný kuřák dostává závratí, třesení údů, nervosu a tlučení srdce. U mladších lidí jeví se vliv tabáku zvláště zhoubně, vrhnutím, nespavostí a bolestí u srdce i v žaludku. Vážným příznakem je porucha duševní činnosti a ochablost. V Japon-

Obr. 141. Kuřák polykající kouř. Silný, svého zdraví dbalý hoch — nekuřák.

sku a Anglii je kouření do 18—20 let zapovězeno. U nás bylo by toho také třeba. Mladíci se domnívají, že doutník nebo cigareta jim dodá mužnosti. Zejména polykání kouře je velice škodlivé. (Obr. 141.)

Pěstuj tělocvik a hry na čerstvém vzduchu!

Tělocvik je důležitým prostředkem k získání a udržení zdraví, síly tělesné i bystrosti ducha. Staří Řekové vysoko cenili výchovu tělesnou, v kráse a souměrném vývinu lidského těla viděli výraz zdraví a statečnosti. Jejich mladíci cvičili nazí venku v »gymnasiích« a zápasili ve hrách olympických, kde nejvyšším vyznamenáním byla

ratolest vavřinu (a ne pohár na víno). Římané měli velkolepé lázně pro lid, pěstovali hry a zápas. A dávno před Řeky a Římany byly známy tělesné cviky u Indů, Číňanů a Egyptanů.

Středověk nám vzorem býtí nemůže, protože tehdy pro stálé boje a otázky náboženské lidé neměli smysl starati se o »hříšné« tělo. Čím více pokračuje vzdělanost, tím více se uznává nutnost starati se o zdraví všemi prostředky. Život je pohyb. Sval nebo ústrojí, které nepracuje, zakrňuje, činností sílí a zbystřuje. Pracující sval má lepší výživu z rychlejšího oběhu krevního a proto mohutní. Málo kdo má takové zaměstnání, aby potřeboval veškeré svaly stejnoměrně, vždy některé skupiny jsou zanedbávány. Proto, kdo chce mítí souměrně vyvinuté tělo, musí věnovati pozornost i částem méně činným. Kdo pracuje více duševně, potřebuje tělocviku tím více. Tělocvik totiž má znamenitý vliv nejen na tělo, které posiluje, ale i na ducha, kterého osvěžuje. Dostavuje se rychlejší dýchání, silnější výkon srdce, tím stoupá spotřeba kyslíku a výměna látek. Pravidelným, často opěťovaným cvičením šíří se plíce a hrudník, sval srdeční sílí a cévy jsou pružnější, chuť k jídlu roste, zažívání stává se pravidelné a lepší výživou i mozek zvyšuje svoji schopnost k práci duševní.

Toť jsou neocenitelné přednosti tělocviku pro zdravého i nemocného.

Naše tělocvičné jednoty sokolské, založené před 50 lety Tyršem a Fügnerem, mají velikou zásluhu o výchovu zdravotní i mravní naší mládeže, a tím o celý národ. Co Čech to Sokol a vždycky junák. Pohleďte na mladíka, který cvičí. Dříve byl ostýchavý, slabý, shrbený, teď chodí zpřímá, prsa vypjata, chůze je elegantní, pružná, chování uhla-

zené, sebevědomé, v každém pohybu jeho viděti obratnost, z očí mu září energie a veselost! I celá jeho povaha se změnila k lepšímu, je samostatnější, má smysl pro kázeň a mravnost. Nuže, jak dosíci těchto blahodárných účinků a jakým cvičením, hrou, sportem? Jsou různé soustavy tělocvičné, cvičení prostná, pořadová, na nářadí, t. zv. pokojová, plavání, ježdění na koni a na kole, běh, hry míčové, bruslení, šerm a pod. Každý věk a každá společnost si zvolí to, co se jí zdá nejlepší a co je lehce přístupné. Tělocvik léčebný vůbec pomíjíme. Zde jen udána v š e o b e c n á z d r a v o t n í c k á p r a v í d l a, která má zachovávat každý.

1. Pohlížeť na tělocvik a hry jako na nutnou činnost pro otužování a zachování zdraví v každém věku, a jako nutnou část výchovy tělesné i mravní.

2. Veškeré cviky a hry musí se odbývat v zdravém vzduchu, co možná ve volné přírodě. Ve zkaženém vzduchu, prachu a kouři tělocvik neosvěží, ale tělo moří.

3. Aby účel tělocviků byl dosažen, nutno cvičiti pravidelně, vytrvale, několikrát týdně, jinak cviky valného významu nemají.

4. Žádné cvičení, ani hra a sport, nemá se přeháněti. Síly nelze najednou nabrati, ta se vyvinuje postupně, pomalu, časem. Přepínáním svých sil člověk si jen na zdraví uškodí.

5. Než si zvolíš určitý systém tělocvičný, poraď se s lékařem. Dle knížky ani se sám léčit, ani gymnastiku prováděti nemáš. Všem u nutno se dříve učiti.

6. Děti ať si hojně hrají venku, doma jen v pokoji provětraném. Pěstuj tělocvik i hry dále jako mladík a věnuj jim určitý čas při svém zaměstnání. A jsa stár, omládneš, budeš-li si hráti s dětmi.

7. Tělocvik sám tě zdravým neučiní, nebudeš-li dbáti i druhých pravidel zdravotních. Tělocvik opravdu prospívá jen těm, kdo mají pevnou vůli býti zdraví. Nikdy však nezapomeň, že silák bez charakteru, lenoch a zločinec ceny žádné nemá.

Zdravý byt, zdravý lid.

(Dr. Jan Lošťák.)

»Není horšího tyrana nad špatný byt«, pravil velký Angličan. Tyran ten má zbraně jedem napuštěné, jimi porubal již více životů než války a mory, a v této své zkázonosné činnosti posud neustává. Hroznému tomuto zlu pohříchu čelí se posud způsobem nedostatečným. Jen na málo místech se ono tyranství špatného bytu potírá pilně a soustavně.

Byt má svou prostorou býti přiměřen počtu osob ho používajících, tak aby na osobu zbylo aspoň dvanácte krychlových metrů vzduchu; vedle toho třeba, aby byl suchý, aby byl přístupný slunečním paprskům, a aby se dostatečně opatroval čerstvým vzduchem. Nevyhovuje-li těmto podmínkám, zvláště pak je-li vlhký a neprovětratelný, — tu se každý byt musí státi hlavní příčinou mnoha nemocí, jež nás stihají od první hodinky života až k poslednímu výdechu. Statistika nám dokazuje, že umírá až osmkrát tolik dětí, zrozených v bytě špatném, než těch, jimž osud dopřál míti rodiče, žijící v bytě řádném. Není jen jeden druh chorob člověka, o kterých věda lékařská dokázala, že vznikají z účinkův, jež mívá nehygienické bydlení na tělo lidské; jest jich veliký počet. Na prvním místě jsou tu nemoci plicní. O těch můžeme říci směle, že zhubí třetinu, někdy i celou polovinu, tu a tam prý i více svých obětí. Neduh souchotinářský — tento úhlavní ničitel blaha lidského — jest dnes nejrozšířenější »chorobou ze špatného bydlení«, která pro nás

všecky nabývá tím silnější hrůzy, čím více se den co den přesvědčujeme, že je spojena s nebezpečím nákazy, a to nákazy neobyčejně snadné i vůči tomu, kdo se pro svou osobu těší z bytu bezvadného. Kdyby byly souchotě jediným zlem, prýšticím z nezdravého bytu, stačilo by to, bychom se se vším úsilím obrátili k boji proti tomuto úpornému a společnému nepříteli.

Mimo nebezpečí, jež nedostatečný byt způsobuje tělesnému zdraví svých obyvatelů, třeba zmíniti se několika slovy o dalším nebezpečí: hospodářském a mravním. Jako všecky potřeby člověka, zdrazují se také byty. Méně zámožný a chudý je nucen se uskrovňovati, až má na konec místo tří pokojů jen dva, z kterých po případě jeden ještě odstoupí podnájemníkovi. Je-li velkým chudásem, nutí jej nouze, aby přijal i nocleháře. Byt se takto přeplňuje, neposkytuje žádného klidu, žádného osvěžení, žádného potěšení a stane se žalářem neb aspoň místem, které odpuzuje. Nelze se diviti, že muž vyhledává pak raději místnost hostinskou. Tam se cítí spokojenějším; tam se však utrácí, tam se spěje k alkoholismu, ke karbanu a jiným neřestem, které nemohou než skončiti rozvratem hospodářským. Ale v onom přeplněném bytě objeví se zpravidla brzo ještě jiný škůdce štěstí rodinného: nemravnost. A tak nás opět ta neúprosná statistika poučuje, nejen že ze špatných bytů vyšlo nejvíc nehospodářů, náruživců, pijanů a zločinců, nýbrž i že se v nich zahnízďují pohlavní neřesti a jiné ošklivé nemravnosti.

Poznáváme zřejmě, že otázka dobrého a zdravého bydlení není jen důležitá pro jedince, který ho pro sebe a pro svou rodinu potřebuje, nýbrž že má také neobyčejný a daleko sáhající význam pro celou naši společnost, pro obec a pro

národ. Poznáváme dále, že otázka ta nabývá rázu palčivého, jakmile svou mysl obracíme k poměrům obyvatelstva méně zámožného, které nouzí a bídou bytovou nejvíce trpí. Jde tu o velmi četné rodiny a jednotlivce ze všech možných stavů a zaměstnání: o dělníky, nižší zřízence a úředníky, učitele, chudší řemeslníky, malokupce, drobné zemědělce atd. Veškerý tento hospodářsky slabší lid není s to, aby si v této věci vydatně odpomáhal sám, protože mu schází dostatečný kapitál a potřebný úvěr, bez kterých se stavby nových domů obytných uskutečniti nedají. A ani nedostatek obydlí vůbec, ani nedostatek bytů zdravých nedá se odčiniti jiným způsobem než pořizováním nových bytů, to jest tedy prováděním: nákladných staveb domů, které by po stránce hygieny vyhovovaly oprávněným požadavkům. Řešení celého problému bytového musí se tedy pohybovati jen v účelné a soustavné činnosti stavební. Činnost tu třeba usnadniti nejen osobám, které se jí po živnostensku věnují, nýbrž i všem těm trpitelům, kteří by si sami rádi svými — arcif jen skrovnými — prostředky opatřili lepší a klidnější bydlení v domě vlastním neb aspoň v domě společném, kde každý účastník bydlení je zároveň podílníkem majetku a správy. Tím vznikla nová působnost moci veřejné, kterou zoveme: péče o zlepšení bytových poměrů, a vstupují nyní v život všeliké organizace, jež si obraly za úkol teoretickým neb praktickým způsobem přispívati všude, kde třeba, k zdárnému řešení reformy bytové. Na tomto poli pracuje se zdatně také u nás, ano, můžeme se pochlubiti, že v oboru podnikání družstevního vyšinuli se tu Čechové až na první místo mezi všemi národy v Rakousku žijícími. Máme dnes již přes 150 stavebních a bytových družstev, z kterých valná část již se dodělalala úspěchů pozoruhodných. Celou akci řídí

»Český zemský spolek pro reformu bytovou v král. Českém«, zřízený koncem r. 1907.

Reforma bytová rozvinula své lidumilné působení teprve v poslední době, když vláda a sbory zákonodárné se odhodlaly postavit ji na pevnou základnu a poskytnouti jí potřebných podpor. Meliorace bytové požívají dnes již jakýchsi úlev poplatkových i daňových, a jest pro ně také opatřování nezbytného úvěru usnadněno.

Co nás nejvíce z celého počínání českého lidu v této akci těší, jest, že se s neobyčejnou energií všude hlásí touha po vlastním krbu, a že se »můj domek rodinný« stal přáním a metou tisíců, tak že se nám tu zjevuje před očima kus velké a užitečné práce na dráze k svépomocnému osamostatnění našeho lidu a k zmohutnění jeho blahobytu.

Po této stránce mohli bychom tedy býti s rozvojem a působením otázky bytové dosti spokojeni. Třeba však přisvědčiti těm lidumilům, kteří nám praví: Zlepšování bytových poměrů neobsahuje v sobě všecko, čeho člověk, který nám tu tane na mysli, potřebuje, aby se cítil šťastnějším a spokojenějším; dobrý byt jest jen složkou léku, jež bychom měli připravovati a podávati pak všem těm, kteří trpí chorobnou domněnkou, že práce jejich nepostačuje k překonání bídy života. V té příčině připadá velká úloha těm, kteří nás učí otužovati tělo, cvičiti jeho údy, lnouti k přírodě, pohybovati se v ní, přisvojovati si tím jak jarost duševní, tak smělost i odvahu tělesnou a převáděti takto člověka nejen k sebedůvěře a podnikavosti, nýbrž i k potřebné míře veselosti a náklonnosti k životu společenskému. Doufejme, že život po způsobu anglických skautů přispěje zajiště k rozvoji těchto tělesných i duševních moudrou měrou nemalou.

Přejíce této pro nás nové instituci všeho zdu, vyslovujeme jen ze srdce českého se deroucí, upřímně míněné přání, aby naši junáci stali se ozdravovatelem a zakladatelem souladného a povýšeného živobyí všech vrstev našeho, staletým utlačováním tak poníženého národa!

II. oddíl:

První pomoc.

(Vybrané kapitoly.)

Buď připraven! Záchrana života. Panika. Pouliční nehody. Co činiti při požáru. Záchrana osob omámených plyny. Zachraňování tonoucích. Jak se zachovati, spláši-li se kůně. Jak si počínati, vyskytne-li se pominutý pes. Zmrznutí. Zranění elektrickým proudem. Blesk.

BUĎ PŘIPRAVEN!

Záchrana života.

Každý cestovatel, inženýr, missionář a každý, kdo je činným v krajích, kterých se dosud kultura nedotkla, má věděti, čeho je třeba při onemocnění nebo neštěstí. Může se jemu samotnému každým okamžikem něco přihoditi, nebo některý z průvodců nebo podřízených potřebuje jeho pomoci, když lékaře není daleko široko.

Jaká hanba byla by pro junáka, kdyby před jeho očima bez pomoci zahynul člověk jen proto, že on sám byl tak nesvědomitým a neosvojil si pravidel záchranných.

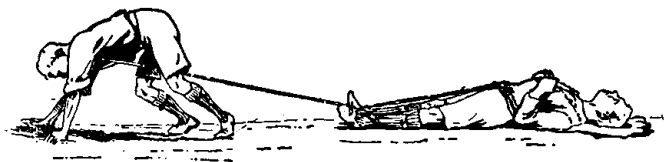
Kdo na nehody již připraven jest a zná, čeho je třeba zařídití, může onemocnělým nebo raněnému často život zachrániti.

Již toto vědomí je nejvzácnější odměnou šlechetnému člověku. Ale také dvojnásobná věrnost a přichylnost zachráněného a jeho přátel i příslušníků bude mu vděkem a může míti velký vý-

znam, když po případě sám záchrance kdys upadne v nebezpečí.

Ve velkých městech každoročně tisíce osob přichází při pouličních neštěstích o život, nebo bývá zraněno. V Londýně bývá ročně přes 200 lidí usmrceno a 14.000 poraněno; v roce 1909 bylo dokonce 16.842 raněných. Nejvíce nehod přichází se v pondělí.

Všichni vysoce si vážíme člověka, který s nasazením vlastního života jiného před smrtí zachránil.

Obr. 142. Skaut vleče omámeného kouřem.

Je to rek. Zvláště hoši zírají na něho s obdivem a mají jej za zvláštní bytost, jež daleko nad ně vyniká. To však není docela správné. Každému mladíku může se dříve nebo později naskytnouti příležitost, že se mu poštěstí státi se záchrancem života. Musí však k této úloze býti důkladně připraven.

Může se s určitostí tvrditi, že snad každý z vás, junáci, octne se jednou u nějakého neštěstí. Tu záležitosti bude na tom, jak rychle se chopí příležitosti a bez váhání učiní to, čeho je třeba. Každá vteřina bývá zde vzácnou.

Tu buď především pamětliv hesla »Buď připraven!« A to jsi při neštěstí jen tenkrát, víš-li přesně, jak se máš zachovati v různých okolnostech.

Nevíš-li toho, neprospěje ti zmužilost a obětavost ničeho. Překotné, nesmyslné zachraňování způsobí často, že záchrance stane se obětí své šílené odvahy, aniž by komu prospěl.

Veliký rozdíl je mezi rozhodností a šílenou odvahou, jež více škodí, než prospívá.

Důležité jest, aby občas každý junák všude, kdekoli se právě nachází, uvědomil si: Jaké neštěstí by se zde pravděpodobně mohlo státi? A v tomtéž okamžiku zeptá se sám sebe: »Co bych či-

Obr. 143. Záchrana osoby omámené otravnými plyny ve sklepení.
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky.)

nil, kdyby opravdu nastalo? Jak plnil bych tu svou povinnost?« Pak je také připraven, přihodí-li se neštěstí, se kterým počítal, správně a chladnokrevně zasáhnouti.

Budiž vám dále jasno, že vy, vycvičení junáci, v prvé řadě povolání jste v nehodách zakročiti. Nedejte se nikým, jenž k vám nenáleží, předejiti.

Byl-li však už jiný prvým, nerušte jej v práci, ale buďte mu ku pomoci. Junák nezná závisti.

Vmyslete se na př. v násl. situaci:

Stojíte na nádraží přeplněném lidmi, kteří se tlačí ke koleji, očekávající vlak. Namane se vám

Obř. 144. Vyučování první pomoci na školách anglických.

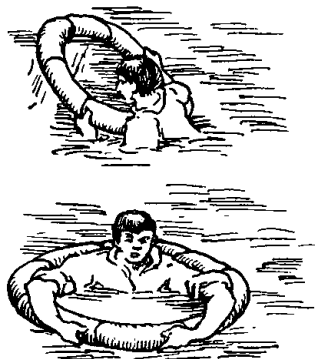
myšlenka: »Při návalu netrpělivých cestujících bude náhle někdo sražen k zemi právě před příjíždějící lokomotivu, co učiním?«

Jedním pohledem ujasníte si polohu kolejí i prostoru za nimi a řeknete si:

»Ihned přiskočím a strhnu jej s kolejí. Budu-li mít dosti času, odhodím leknutím pravděpodobně bezmocného člověka na chodník.«

Nastane-li pak opravdu případ, o němž jsi přemýšlel, budeš se záchranou dávno hotov, než ostatní lidé křičící a rozčileně pobíhající napadne na záchranu jen myslit.

Smutný případ vypravuje Baden-Powell. V nehlubokém hampsteadském rybníce utonula po půl-

Obr. 145. Jak vpraviti na tělo záchranný pás.

hodinném zápase paní před zraky celého zástupu lidí, z nichž nikdo neměl tolik zmužilosti, aby jí na pomoc přispěl. Řetěz lidí držících se za ruce byl by ubohou bez nebezpečí pro záchrance vysvobodil, ale z těch zbabělců křičících a pobíhajících neměl ani jeden špetky odvahy a nechali lidský život bez pomoci zahynouti. Jest opravdu zahanbující, že zprávy toho druhu objevují se v denních listech dosud velmi často.

Dospělí bývají často hochy zahanbeni. Kdesi spadl šestiletý hoch do přístavu. Četní dospělí stáli nečinně na břehu, aniž by se pokusili o pomoc. Tu přispěchal 12ti-letý hoch, oblečen sko-

čil do vody a zápase s vlnami s nasazením svého života dopravil tonoucího na sucho.

Vysvětlení — ne ospravedlnění — takového jednání hledati dlužno v nakažlivosti paniky, která uchvátí celé množství; nejen tělesné, i duševní nemoci jsou nakažlivé.

Neříďte se dle jiných lidí. Nedejte se nikdy strachem zachvátiti. Zasáhněte neohroženě, mějte před očima jen svůj cíl a nestarejte se o svou vlastní bezpečnost.

»Fortes fortuna adjuvat,« (odvážným štěstí přejete) říkali staří Římané.

Děti mají se zpravidla za příliš mladé a slabé, než aby mohly při záchranných pracích činně se účastniti. Domněnka tato spočívá však na velkém omylu. I dítě může mnoho vykonati. Albert Abraham, malý hrdina, vytáhl z vody kamaráda, který se sřítíl se skály, dal mu do prkének zlámanou nohu, obvázal mu rány a setrval u něho celý den a noc, nežli přišla pomoc. Devítiletá dívka Kateřina Chapmanova zachránila dvě dítky, jež by splašenými koňmi byly bývaly přejety, při čemž sama těžce byla poraněna.

V dobách hrozných neštěstí, jako je zemětřesení, stroskotání lodi, požáry měst a pod., přihodí se celá řada skutků hrdinské záchrany s nasazením vlastního života, o nichž se lidstvo nedoví. V takových okamžicích vyrůstají hrdinové ze země a jsou svědectvím lidské vyspělosti, jež nečiní rozdílu mezi stavem ani původem, kde jedná se o život bližního.

Ale čeští hoši nemusí se před svými kamarády jiných národností styděti. Nejsou, bohužel, u nás podobná zavedení, jaká je berlínská »Společnost pro zachránce života«, která pečuje o to, aby zachránce za svůj čin byl odměněn a vyznamenán, a dostalo se mu v případě zranění pomoci lékařské i hmotné. Ale kdo sleduje veřejný život, ča-

sto narazí v novinách na zprávičku, jak ten neb onen hoch, dívka zachránili život svému sourozenci nebo soudruhu. Jenže u nás mine taková událost bez pozornosti. Jinde bývá vyznamenán a v Anglii dokonce sám král udílí odměny těm, kteří s úspěchem nasadili život za soudruha. Doufejme,

Obr. 146. Jak se zbaviti objetí tonoucího.
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky.)

že i u nás bude lépe; ne pro tu odměnu, již by dostal zajisté nezištný zachránce, ale pro povzbuzení a pobídnutí ostatním, snad váhavým.

Na titulním listě angl. scoutů »The scout«, je tento titulní obrázek: šestiletý John Collins stojí na úzké, do řeky vysunuté fošně a podává dlouhou větev dívce, jež ve vodě zápasí se smrtí.

Touto větví přitáhl maličký dívku ke břehu a zachránil ji s pozoruhodnou na svůj věk chladnokrevností a klidným, rozšafným jednáním. Ostatní děti, jako obyčejně, plny úzkosti byly utekly. Malý John nedal se jimi svést a konal svou povinnost.

Časopis tento jest i v tom ohledu zajímavý, že je v něm čestné místo, kde vyličený bývají hrdinné skutky mládeže. »Hrdinové všedního života« je nadpis. Hned v prvních letech po založení angl. organizace bylo 57 skautů vyznamenáno za zachránění života s nasazením svého vlastního a 54 jinak vhodnou pomocí zachránilo lidský život před smrtí. Doufáme, že i v českém časopise podobném, až bude vydáván, budeme často čísti jména hrdinných junáků na čestném onom místě. Několik příkladů, které tu jen letmo byly uvedeny, svědčí o vzácné odvaze a neohroženosti dětí.

Vyznamenáním německých »Pfadfinderů« je medaille za záchranu. Té dostane se jen těm, kteří skutečně celou svou osobu obětovně nasadili a tím sami do nebezpečí života se dostali, ale nešťastníka přece zachránili a život mu zachovali. Vyznamenání takové staví se na roveň nejvyšším vojenským vyznamenáním, jež může získati vojnín za války.

Každý junák má toužiti po podobném úspěchu; každému se snad jednou naskytne příležitost jej dobýti. Pečuj o to, abys v onom, často jen krátkém okamžiku, byl hotov, hotov tělem i hotov vůlí! Vyznamenání však nesmí vám býti cílem. Skutek sám, který byl vykonán, je ceny nehybnoucí a vědomí vykonaného dobra odměnou nejkrásnější.

Vědomí, že vykonali jste rytířskou povinnost k svému bližnímu, blažiti vás bude v celém životě až k poslednímu vydechnutí.

Panika.

Panika znamená okamžité zaleknutí četně shromážděného lidu v budovách neb i ve volné přírodě při různých slavnostech, na lodích a p. Stalo se nejednou, že i udatné vojsko za jistých okolností polekáno v divém běhu se rozutíkalo

Obr. 147. Jak plovati s tonoucím.
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky.)

před hrozícím, mnohdy i jen zdánlivým nebezpečím. Jediné, nerozvážně vyřknuté slovo stačí, aby lidé při zábavách, ve škole, v kostele neb divadle shromáždění byli tak zaleknuti, že, jak případně říkáme, ztratí hlavu a vrhají se jako slepi přímo do vlastní zkázy.

Při poplašném výkřiku »hoří« celé množství na-

jednou povstane a letí přímo k východům, nastane tlačence, hlomoz, zběsilý křik, mnozí jako smyslu zbavení dávají se na útěk, při tom neurvale se cpou a druhé osoby odstrkují, až tyto upadnou.

Přes ležící nešťastníky valí se pak celé množství, ušlapou je, o těla jejich klopýtají další, příšerná hranice lidí zoufale se bránících i mrtvých těl vzrůstá, až se vchody úplně zatarasí a zbylí, nemajíce kudy uniknouti, zahynou obyčejně také kouřem neb plamenem.

Při trošce rozvahy mohl se odchod z místnosti díti zcela bezpečně bez nejmenšího poškození neb poranění, neboť žádný požár ani jiná pohroma nepostupuje tak rychle, aby i největší místnost nemohla býti vyprázdněna. Často ani žádného nebezpečí skutečně nebylo, snad nějaký bázlivec zahlédl trochu kouře, neb zaslechl s jeviště nezvyklý hluk, vykřikl a neštěstí bylo hotovo.

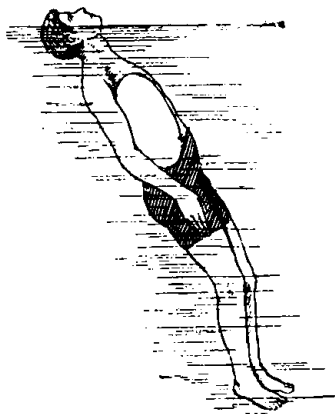
Často zavíní smrt mnoha lidí směšná malichernost: Kdosi chytal na lodi raky. Jeden z nich zachytil se klepetem kočky, kočka skočila do zástupu dívek, jež se s křikem rozutekly, tím způsobena byla panika na lodi, vše se hrnulo k zábradlí, jež povolilo a množství lidí spadlo do hlubiny, kdež také většina jich utonula dřív, než přišla pomoc.

Rozumní lidé a zvláště muži nemají se nikdy takovým poplachem dát uchvátiti a mají ihned rozvázně, každý ve svém nejbližším okolí působiti k uklidnění. Mají rychle rozpoznati, hrozí-li nebezpečí a dle toho jednati, lidí polekané uchlácholiti a jim naznačiti, jak si mají počínati a kterým směrem se bráti. Hlavní věcí je, aby varovali před útekem, neboť tu člověk nejsnáze klopýtne o stupně neb jinou překážku, o níž neví, nebo na níž zapomněl, a je obyčejně ztracen. Vychází-li se krokem rychlým, ale ne v divém úprku, nehledí-li zadní

předbíhati před ty, kdož jsou blíže k východu, mohou býti všichni jisti, že se zachrání.

Každý člověk bojí se o svůj život, ale muž má vždy chrániti nejprve slabší, předem uváděti v bezpečí ženy a děti, a když jsou již v bezpečí, má teprve chrániti sebe.

Za našich časů jest úředními předpisy o to postaráno, aby při větších schůzích lidu byly místnosti k tomu vhodně zařízeny, zejména, aby byly

Obr. 148. Jak se udržíme nad vodou.

opatřeny několika východy a osvětleny vedlejšími světly, pro případ, že by bylo nutno shasiti elektrické světlo neb plyn. Proto každý, kdo do místností takových dochází, má si povšimnouti, kde jsou východy v nebezpečí, jichž by mohl při nahodilé panice použiti. — Použije-li každý východu, který jest mu nejbliže, rozdělí se množství na několik proudů, čímž nebezpečí se zmenšuje a místnost se vyprázdní v kratší době. Chraňte se výkřikem neb posuňkem paniku vyvolati a povstane-li již z jakéhokoliv důvodu vzrušení, jest svou povinností vaší v kritickém okamžiku takovém zachovati klid a předcházeti tak dobrým pří-

kladem. Často jedná se jen o několik vteřin, jedna neb dvě osoby zjednájí klid a rázem zažehná se hrozící nebezpečí.

Duše davu je záhadna. Jako jediné slovo vyvolalo na ráz pekelnou vřavu, tak zase dobrý příklad a klid jednotlivce působí na celé množství konejšívě, takže se rychle vzpamatuje.

V divadle často zabráněno bylo panice, když zpěvák, hudebníci neb herci přemohou vlastní leknutí a klidně hrají dále. Na lodi klid kapitána a lodního mužstva zmírní leknutí cestujících, v kostele slovo kněze, ve škole řeč učitele, ve schůzích dobrý příklad pořadatelů dovede polekané shromáždění, i když skutečně jest nebezpečí, tak upokojiti, že bez tlačence a násilností z místnosti odejdou.

V takových případech mohou se junáci uplatniti nejlépe, zachovají-li chladnou rozvahu. Zajisté nikdo z našich řad nezachová se jako mladíci při kterémśi požáru; v nastalém poplachu bezohledně utíkali ke vchodu a surově vráželi do dam, jimž se ještě před chvílí dvořili. Každý hled na nenadálé příhody se připraviti, nelekej se zbytečně, slyšíš-li třesnutí rozbitého skla, střelné rány, zahlédneš-li valící se dým a p. a snaž se leknutí své přemoci. Při pobytu ve velikých místnostech a velkých shromážděních často v duchu utvoř si plán, co bys činil, kdyby obávaná nehoda skutečně se stala; stane-li se, tu bez otálení hled pomoci a učíš co nejlepšího dovedeš. Rychlé rozhodnutí a rázný čin v takové chvíli může zameziti neštěstí, zachrániti ohrožené.

Pouliční nehody.

Obyvatelé velkých měst vystaveni jsou nebezpečí nejen při větších shromážděních a nastalé panice, ale na živějších místech zejména při přechá-

zení ulic. Automobily také nepřispěly ani k bezpečnosti ulic ani k čistotě ovzduší.

Kterýsi veliký časopis dvoumilionového města vypsal značnou cenu na nejlepší radu obecnstvu. První cenu dostal návrh, aby obecnstvo přecházelo vždy kolmo přes ulici. Ohlédneme-li se na pravo i na levo, než vkročíme do jízdni dráhy a jdeme-li touto přímo na protější místo chodníku, nemusíme se báti úrazu ani na nejfrequentovanějších místech.

Jest až neuvěřitelně, jak časté jsou u nás srážky vozů s elektrickou tramwayí. Vinna jest tu zejména svéhlavost vozků a nedodržování jízdniho řádu. Denně opakují se hádky a pusté nadávky při každém setkání. Jest to veliká bezohlednost k pasažerům a nepřispívá k dobrému jménu našeho hlavního města.

Velmi mnoho nehod nastává při vstupování neb sestupování s jedoucích povozů. Jsme-li nuceni vystoupiti na vůz, jenž je již v pohybu, činíme tak vždy obrácení obličejem tam, kam jede vůz. Sestupujeme-li za jízdy, rovněž jsme obráceni ve směru jízdy a tělo nakloníme silně nazad. Před tím však zjistíme, nejede-li blízko za námi povoz jiný, jenž nepředvídaje nenadálé překážky, nemohl by se nám již vyhnouti. Nikdy však ne sestupujeme, není-li to naprosto nutno, jede-li vůz rychle a je-li kluzko. Vystoupení neb sestoupení s jedoucím vozem železničním se trestá.

Co činiti při požáru.

Téměř denně někde vznikne požár, neb aspoň nebezpečí požáru a zprávy o tom možno čísti v novinách. Každý čti takové zprávy pozorně, a vmysli se do situace, co a jak bys činil, kdybys byl býval přítomen neb na blízku.

Baden-Powell líčí jednání námořníka, jenž zpo-

zoroval oheň v domě, z jehož okna žena s dětmi volaly o pomoc. Námořník neváhal, rychle vyšplhal se k oknu, přivolal i jiné pomocníky, kteří rychle sehnali, co se dalo, aby mohl námořník zachránit dítky, jež mu matka podávala. Lidé zatím již nanесли dolů pokrývky a pytle, na něž mohla pak matka seskočiti. Námořník, jenž při vykonávání dobrého skutku byl kouřem omámen, spadl, ale šťastně na nakupené látky a vyvázl bez většího úrazu.

To budiž příkladem pro každého junáka. Každý vykonej svoji povinnost rychle, a neuvažuj dlouho o překážkách. Vyskytnou-li se, hleď je odstraniti.

Vznikl-li požár, budiž povinností každého:

1. Ihned upozorniti obyvatele domu,
2. upozorniti strážníka, neb koho shlédneme, aby co možno rychle zprávu podal hasičům. Jsou-li na blízku požární automaty, hleď se co nejrychleji k nejbližšímu dostatí a uvéstí jej v činnost,
3. vyburcovati lidi v sousedství, aby přinesli žebříky, provazy, rohože atd., jež mohou přispěti k záchraně osob a předmětů z hořícího stavení.

Je-li po ruce voda, budiž ihned čímkoliv nabírána a na hořící místo lita. Vzniklý oheň často domácí lidé tak omezí dřívě, než přijde pomoc. Není-li voda na blízku, aneb povstal-li oheň vznícením petroleje, oleje a podobných látek, možno oheň udusiti, házíme-li do hořícího místa písek, hlínu neb popel. Čím rychleji pomoc přijde, tím snáze se podaří oheň udusiti, než se rozpoutal a zachvátil větší plochy.

Je-li třeba, aby záchránce vnikl dovnitř budovy a odtud vysvobodil osoby, které zatím následkem vdýchání kouře ztratily vědomí, tu jest nutno, aby si ovinul kolem úst i nosu šátek, namočený v octě neb alespoň ve vodě. Snaží se vniknouti dovnitř

příkrčen k podlaze po čtyřech, neboť unikající kouř udržuje se výše a při podlaze možno nejdéle dýchat.

Při ohni často lidé v úzkosti utekou se do výklenků, děti za postele, pod lavice, proto zachránce, jenž zvěděl, že uvnitř jsou dosud lidé, musí i tyto skrýše prohlédnouti. Najde-li osobu v bezvědomí, rychle ji vezme na vzduch. Nestačí-li na ni silou, neb jsou-li vyšší vrstvy vzduchu již příliš naplněny dýmem, uchopí ji neb přiváže za nohy a vyvleče ji z místnosti. (Obr. 142.)

Zachránce musí býti při těchto pracích opatrný, aby se na něm šat nevžňal.

Musí-li se proniknouti plameny, jest nutno, aby se zabalil do mokré pokrývky neb pytle, v němž si k prostrčení hlavy učinil otvor.

Osoby, na nichž šat se vžňal, buďtež povaleny na zem a přikryty pokrývkou, peřinou neb kobercem. Tak zamezíme přístup vzduchu, čímž se plameny nejrychleji uduší. Lidé, na nichž se šat vžňal, z leknutí dají se obyčejně na útěk, čímž si ublíží nejvíce, poněvadž nastálým prouděním vzduchu se oheň tím více podporuje.

Nejlepší prostředek k uhašení hořících šatů jest lehnouti si na zem a váleti se po ní. Je-li zem vlhká, oheň utlumí se rychleji.

Doporučujeme, aby junáci o různých příhodách a způsobech zachraňování hovořili se zkušenými hasiči, nebo četli spisy pro hasiče sepsané, z nichž o mnohém potřebném se poučí. Prospěšno jest, když junáci přihlížejí cvičením, jež občas hasičstvo pořádá, a bedlivě si povšimnou, jak si hasiči počínají.

Záchrana osob omámených plyny.

Stává se často, že osoby nepozorovaně nadýchají se otravných plynů, z nichž některé ani čichem nelze poznati a tak se omámí, že upadají v

úplné bezvědomí; zahynuly by, kdyby včas nepřišla pomoc. Jest známo, že se lidé zadusili ve spaní plyny vycházejícími ze žehličky na dřevěné uhlí, kyselinou uhličitou ve sklepích, v nichž víno neb jiné nápoje kvasí, plyny v dolech špatně větraných, svítiplynem, jenž následkem špatného uzavření kohoutku neb puklé roury uniká, atd. I z toho důvodu doporučuje se spáti při otevřeném okně, kterým škodlivý plyn může unikati.

Zachránce snaží se předem do místnosti plynem naplněné vpustiti proud zdravého vzduchu. Nejlépe jest co nejrychleji kamenem nebo tyčí rozbít sklo v okně a toto pak dokořán otevřítí. Možno-li dostati se ke dveřím, otevrou se a křídly pohybujeme, aby povstalo proudění vzduchu. Škodlivé plyny jsou obyčejně lehčí a unikají tudíž horem; pouze kysličník uhličitý ve sklepích drží se houževnatě při dně. Zachránce dobře učiní, když do místnosti nevstoupí, dokud alespoň okna neotevřel, poněvadž mohl by sám býti plyny omámen. Kolem úst a nosu dobře jest ovinouti mokrý šátek; ještě účinnější jest šátek namočený ve vodě vápenné. Se světlem do místnosti nebudiž vstupováno, poněvadž při některých plynech by mohl nastati výbuch. Osobu otrávenou plynem vyneseme co nejrychleji na čistý vzduch, uvolníme jí šat, omýváme ji studenou vodou a nedýchá-li, zavedeme umělé dýchání, o němž dále jest uvedeno poučení.

Při zachraňování osob z dolů neb studní nutno upotřebiti dobrých provazů a žebříků. Nejsme-li jisti, že ve studni jest vzduch vhodný ku dýchání, spouštíme dolů a opět vytahujeme otevřený deštník na provaze uvázaný, což se několikrát opakuje, aby se vzduch rozvířil a s čistým z venčí smísil. Zachránce budiž opásán provazem tak, aby při spouštění zůstal hlavou vzhůru, aby se nepřevrátil a na ruce jedné budiž upevněn ještě provaz

druhý, aby mohl dáti znamení k okamžitému vytažení, kdyby snad sám pocítil potíže od plynů. K záchránění osoby v dolu neb studni spuštěn buď ještě provaz třetí, možno-li hákem opatřený, kterým záchránce zachytí pas nebo šat osoby, není-li možno ovinouti provaz kolem těla, což snaží se však učiniti, jakmile tělo do příhodnější polohy bylo zdviženo. (Obr. 143.)

Dobře jest, když se konce provazů nad studní ihned připevní, aby snad náhodou do studně nespady. Do dolu nebudiž bráno otevřené světlo, neboť by plyny mohly vybuchnouti. K osvětlení jest nejvhodnější malá elektrická kapesní lampička, kterou si může záchránce zavěsiti na krk, aby mu při práci nepřekážela a měl ruce volné.

Zachraňování tonoucích.

Mnoho lidí se utopí, hlavně v létě při koupání, jindy opět, že náhodou spadli do vody. Nejčastější příčinou utopení jest, že lidé neuměli plovati. Proto, kdo z junáků neumí ještě plovati, musí se tomu co nejdříve naučiti tak důkladně, aby měl sám o sobě vědomí, že jest plavcem dobrým a vytrvalým.

Mimo to má se naučiti, jak si při zachraňování tonoucích počínati. Plavec musí uměti snadno vylézt z vody na plovoucí člun a z člunu opět do vody skočiti, při čemž nesmí se od člunu příliš vzdáliti, ani snad skočiti tak, aby jej voda mohla pod člun zanésti. Vylézání na člun a skákání do vody nesmí se dít po straně, poněvadž by se mohl překotit, nýbrž pravidelně jen na zádi člunu a jen výjimečně na přídě. Každý nechť učí se zachytiti se vesla, kormidla, použití prkna, na němž si jede po jezdecku aneb je uchopí rukama a dělá tempa jen nohama, neb nechá se jen proudem unášeti, což má tu výhodu, že se neunaví plováním.

Angličtí skauti učí se první pomoci všeho druhu ve školách (obr. 144.) i v družinách. Jeden skaut představuje tonoucího, druhý jej vysvobozuje. Necvičí-li se hoši první pomoci prakticky, zapomenou v rozhodném okamžiku mnohou důležitou okolnost. Pouhý výklad bez praxe nemá trvalé ceny.

Každý měl by uměti zručně vpraviti ve vodě na tělo záchranný pas, který mu někdo hodil: Chytí se nejbližšího kraje, vtlačí jej pod vodu, přehoupne pás přes hlavu a ramena a protáhne ruce věncem tak, že jej dostane do podpaží a pak na věnci pohodlně visí. (Obr. 145.)

V novější době zavádějí se záchranné věnce v podobě podkovy (tak zvané recol), které jsou tím výhodnější, že je plavec nemusí teprve přes hlavu a ramena přetahovati, nýbrž otevřenou stranou do věnce vnikne, shora uchopí, takže věnec opět je v podpaží.

Umí-li junák sám dobře plovati, snadno naučí se všemu, čeho při zachraňování může používati. Hlavním pravidlem opatrnosti je, že zachránce musí se střežiti, aby ho tonoucí neuchopil ani za šat ani za tělo. Tonoucí často v úzkosti zachytí se tak, že znemožní i zachránci plování a oba utonou. Zachránce musí opanovati tonoucího a ne naopak. Zachránce plove proto stále za tonoucím. Kdyby tento přece snad jej za ruku uchopil, vyprostí se ihned japonským chvatem za palec ruky, která ho svírá. Uchopení tomu možno se učiti na suchu i ve vodě. Tímto způsobem vyprostíme se, i když nás uchopil nejsilnější muž, poněvadž jeho palec nemůže dlouho vzdorovati tlaku celé naší paže a záhy povolí. Uchopí-li nás tonoucí za krk, vyprostíme se tím, že uchopíme ho jednou paží u pasu, druhou (pěstí) za bradu, jeden prst opřeme pod jeho nose a násilně tlačíme mu hlavu nazad, po

případě i kolenem o prsa tonoucího se opřeme neb se s ním ponoříme. (Obr. 146.)

Zachránce plove za tonoucím, volá na něho, dodává mu srdnatosti a nabádá jej, aby poslechl jeho výzvy a pokynů, chce-li býti zachráněn. Zachránce uchopí pak tonoucího za vlasy, neb rameno, je-li oblečený za límec u kabátu a posunuje jej při plování před sebou. Je-li nutno déle plovati, obrátí se zachránce na znak a přitáhne si tonoucího přes prsa. (Obr. 147.)

Tone-li někdo v řece, jest výhodnější, když zachránce nepluje za ním, nýbrž nadeběhne si kus po břehu, neboť tak jej najisto dříve dostihne; je-li oblečen, zbaví se při běhu rychle kabátu, vesty, odhodí, co se vůbec odhoditi dá, je-li možno zuje i obuv, která plavce nejvíce zatěžuje a teprve na místě nejbližším skočí do vody směrem k tonoucímu.

Pozoruje-li zachránce, že by neměl dosti síly zoufale zápasícího tonoucího zmoci, tu lépe jest, vyčká-li okamžiku, až tonoucí se unaví. Hrozí-li jemu samému nebezpečí od tonoucího, může jej několikrátě rázně potopiti a teprve potom, když jest napolo bez sebe, jej zachrániti.

Octne-li se n e p l a v e c ve vodě, kde jest větší hloubka, může se sám zachrániti, zachová-li rovnováhu a následující pravidla:

1. Hlava má se skloniti co možno nejvíce do zadu, aby jen ústa a nos zůstaly nad vodou. Tělo naše jest téměř téže váhy jako stejný objem vody, tělem naším vytlačovaný, proto snadno udržíme se nad hladinou vodní.

2. Vzduch budiž co možno hluboce vdechován, ale pomalu vydechován. Jsou-li plíce vzduchem naplněny, udržíme se snáze nad vodou. Křičí-li se o pomoc, vyhání se vzduch z plic a tělo klesá rychleji pod vodu. (Obr. 148.)

3. Paže buďtež drženy pod vodou, neboť tím se hořejší část těla stává o celý objem paží lehčí.

O pravidlech těchto může se každý při koupání snadno přesvědčiti. Zpozoruje-li neplavec, že někdo padl do vody a tone, snaží se mu pomoci tím, že mu hodí do vody provaz, na němž upevní na konci kousek dřeva, aby se lépe hodil a nepotopil, neb hodí mu tyč, veslo, prkno neb větší větev. Tonoucí předmětů těch se zachytí a může potom býti k břehu přitažen.

Probořil-li se někdo na ledě, hodí se mu některý z uvedených předmětů a volá se na něho, že pomoc jest na blízku. Zachránce, aby se sám neprobořil, lehne si na prkno, žebřík neb tyč a v té poloze snaží se přiblížiti k tonoucímu, hodí mu provaz, neb z daleka již podává tyč, jíž by se tonoucí zachytiti mohl. Jsou-li zachránci dva, jest ovšem i záchrana snazší, poněvadž jeden druhému pomáhá.

K zachraňování tonoucích jest třeba schopnosti, odvahy i náležitě opatrnosti a proto musíme se v zachraňování tom pilně s druhy cvičiti. Nejste-li v zachraňování vycvičeni, na některé důležité pokyny v rozčilení najisto zapomenete a námaha vaše bude marna, ba může se ještě státi i vám samým osudna. Angličtí skauti jsou v tom směru znamenitě vycvičeni a celá řada jich byla již významána za hrdinské skutky na tomto poli vykonané.

Jak se zachovati, splaší-li se koně.

Koně, zejména mladší, splaší se snadno neočekávaným setkáním se s nezvyklým předmětem, někdy výstřelem, otřesem a p. Zejména mladší koně se plaší, t. j. zdivočí, že řítí se jako slepí ku předu tak prudce, že rozdrtí vše, co jim do cesty přijde i co táhnou za sebou a nejsou-li zachyceni, obyčejně se nárazem na překážku zabijí.

Není proto radno splašeným koním se postavití do cesty. Kdo zamýšlí je zachytiti, běží po straně a snaží se zmocniti se koně za uzdu neb opratě. Jakmile se mu to podaří, táhne mocně koním hlavu stranou a nutí je, aby změnili směr běhu do kruhu. Ovšem jen silnější muž může se obyčejně odvážiti, aby splašené koně zachytil a také v běhu zadržel, poněvadž slabšího by strhli, na zem porazili a dokonce snad s sebou i dále vlekli. Nikdy proto neovíňte opratí kolem ruky. Kdo neumí s koňmi zacházeti, snaž se alespoň varovati z daleka dítky, aby nepřišly koním do cesty, neb jsou-li v cestě, je rychle uchop a odnes stranou. Byli někdo poraněn, přispěj mu pomocí; předměty spadlé s povozu buďte sebrány a majiteli odevzdány.

Jak si počínati, vyskytne-li se pomínutý pes.

Pomínutý pes běhá obyčejně sem tam a kouše do všeho, co mu přijde do cesty. Každý junák musí věděti, jak se má při setkání s ním zachovati. Pomínutý pes nedá se vyléčiti a proto jest nejlepší jej zastřeliti, neb jiným způsobem utratiti.

Aby nás pes nekousl, nastavíme mu hůl, kus dřeva, nebo hadru, do něhož se pes obyčejně ihned zakousne. Tím získáme času psa buď rázně odkopnouti, neb přišlápnouti u krku k zemi. Je-li po ruce provaz, uděláme smyčku, hodíme psu přes hlavu na krk a pak ji zadrhneme. Mezi tím možno také přivolati lidi, kteří pomohou psa usmrtiti. Kdo chová psy, měj vždy o to péči, aby se jim potrava nepodávala v nádobách, z nichž jedí lidé. Nebudíž trpěno psu, aby člověka lízal a také nebudte mu nádoby předkládány, aby z nich zbytky vylizoval. Nikdy psů nedrážděme. Běží-li pes na nás, stačí obyčejně sehnouti se, jako bychom zvedali kámen.

Předměty, jež přišly do styku s pomínutým

psem, z opatrnosti spálíme a ruce dobře v horké vodě umyjeme, i když jsme na psa ani nesáhli, neboť někdy slina jeho nás potřísní a mohla by se státi osudnou. Objevilo-li se někde škrábnutí, nutno se ihned odebrati k lékaři.

Zmrznutí.

Je-li tělo lidské nedostatečně chráněné po dlouhou dobu vystaveno mrazu, zbledne jako vosk, později však překrví se tou měrou, že zčervená a modrá. Člověk pocituje při tom únavu, ospalost, jeho dech a tlukot srdce se prodlouží a konečně upadá v bezvědomí. V té době je možno poměrně snadno jej vzkřísiti způsobem níže udaným.

Na pochodech a zimních výletech snadno mohou junákům omrznouti neboli oznobiti jednotlivé části těla, prsty, boltce, nos, zejména při prudkém víchru. Nebude na škodu, dohlédnou-li junáci navzájem na sebe. Cítíme-li, že nám ucho mrzne, zamneme je, až zčervená. Zašlo-li nám za nehty, nevnoříme rukou do teplé vody, nýbrž třeme ruce sněhem neb jednu o druhou, až se zahřejí. Neučiníme-li tak včas, může nastati úplné zmrznutí ba i odpadnutí oné části těla. Oznobené prsty u nohou bolívají i v létě zejména při změně počasí. Dobře osvědčuje se nositi je obaleny hedvábným papírem.

Často šířené mínění, že člověk, jenž se opil alkoholovými nápoji, nezmrzne, dlužno co nejdůrazněji odmítnouti. Právě lidé slabí, neduživí, neotužilí a po požití lihových nápojů nejhůře zmrznutí odolávají. Tento mylný názor vznikl tím, že občas nalezení byli ve sněhu zavátí opilci, jež se podařilo vzkřísiti, to však nebylo zásluhou alkoholu, nýbrž sněhem, jenž výborně chrání před zimou, takže lidé zavátí sněhem, ještě po 8 i 12 dnech jevívají známky života.

Zranění elektrickým proudem.

Blesk.

S rozšířením sítě drátů o vysokém napětí elektrickým přibýlo značně zranění i smrtelných úrazů elektrickou jiskrou. Nelze ani dosti varovati před neopatrným dotykem vypínačů a přetrhaných nebo spadlých drátů. Největší opatrnosti nutno také dbáti, chceme-li přispěti osobě, jež je v dotyku elektrického drátu. Není-li možno přerušiti ihned proud elektrický, můžeme k vyproštění postiženého přistoupiti teprve tehdy, když jsme oblékli suché gumové rukavice neb obuli gumové střevíce. Není-li jich po ruce, stoupneme na desku skla neb suché dřevo a zabalíme si ruce do několika z c e l a s u c h ý c h šátků; i potom je lépe od-táhnouti tělo holí, než dotýkati se ho přímo. Nešetření těchto pravidel stálo již mnohého neopatrného zachránce život. Je-li postižený ve mdlobách, hledíme jej přivésti k vědomí a zavádíme také umělé dýchání.

Velmi nebezpečná jsou vedení střídavých proudů o vysokém napětí, s nimiž junáci setkají se v horách. Jsou vedena od vodopádů a bystřin horských na vysokých sloupech přes louky, lesy i vrchy, neboť podél silnic je zákonem zapovězeno je vésti. Již pouhá porucha v izolaci může přivoditi možnost smrtelného úrazu. Podobný případ stal se ve Francii, kde usmrčen byl při honění se za motýlem hoch drátem elektrickým a dva muži, kteří jej chtěli drátu zbaviti.

Stejně účinky má blesk — elektrická jiskra veliké síly. Při stálém pobytu v přírodě jest nutno dbáti těchto pravidel: Za bouřky nestavme se pod stromy a jiné nad okolí příliš vyčnívající předměty nebo poblíže nich. Nejčastěji bije blesk do stromů jehličnatých, dubů a topolů, zřídka do bu-

ku a habru. Účinky blesku jevívají se při úderu nejen na zasaženém místě, ale i na předmětech neb osobách v rozsahu až 12 m kolem. Vzdalujme se při bouřce též větších hmot kovových a neza-
lézejme do mandel obilí. Také vystupující teplý kouř z ohňů, teplé výpary větší skupiny lidí neb stáda a běh přivodí větší možnost úderu blesku. Jdeme-li za veliké bouře silnicí lemovanou řadami stromů, jděme uprostřed. Jsme-li v úplné rovině za bouře, zvláště prudké, doporučuje se lehnouti na zem. První pomoc jest i zde křísiti pacienta a zavésti umělé dýchání.

III. oddíl.

Prof. Dr. K. WEIGNER:

Mdloby. Sluneční úžeh. Umělé dýchání. Otřesení mozku. Odřeniny a opruzení. Rány. Krvácení. Zhmožděniny. Zlomeniny kostí. Podvrtnutí a vymknutí. Spáleniny a omrzliny. Otravy, rány kousnutím vzniklé. Cizí tělesa v oku, uchu a hltanu. Doslov.

Mdloby

Jsou přechodný stav tělesné slabosti, provázený bezvědomím, jež se dostavuje v důsledku náhlé nedokrevnosti mozkové, zaviněné příčinami velmi rozmanitými: upřílišněnou námahou tělesnou, zejména za nedostatečné výživy a nedostatečného spánku, velkým vedrem; dále dostavují se mdloby po značných ztrátách krve, při pobytu v přeplněných místnostech, při otravách alkoholem a tabákem, po úrazu, při otřesu mozkovém; lidé slabí a dráždiví omdlévají i při vzrušeních duševních — náhlé radosti, těžkém žalu, prudkém úleku.

V lehčích případech mdloby má postižený černá kola před očima i běží o pouhé obestření mysli, o závrať; případy těžší zračí se nápadnou náhlou bledostí obličeje, oči jsou zavřeny, na čele vystupuje studený pot, nemocný ztrácí vědomí i citlivost, klesaje bezvládně k zemi.

Příznaky při mdlobě nejnápadnější plynou z náhlé nedokrevnosti mozkové (ztráta vědomí), v čemž již dán je základní pokyn pro poskytnutí pomoci: nemocný nesmí býti zvedán, nýbrž položen

horizontálně, aneb i hlavou poněkud dolů, aby krev svou tíží proudila hojněji do mozku, což dá se zvýšiti, zvednou-li se dolní končetiny do výše (zejména po ztrátách krve); omdlelého stačí vynésti na čerstvý vzduch aneb alespoň, omdlel-li v místnosti, otevřítí s dostatek okna, uvolnití je-

Obr. 149. Umělé dýchání. Vdech.
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky.)

mu šat, hlavně límec, krk tísnicí, šněrovačku, omývati studenou vodou, přiložiti studený obklad na hlavu a na prsa.

Při všech cvicích tělesných, sportech a p., sdružených s pobytem na slunci, zasluhuje zvláštní zmínky omdlení, provázející

sluneční zážeh,

jenž dostavuje se za dusného vedra (při teplotě ve stínu přes 20° C), při namahavější práci svalové — při pochodu za nedostatečného odpařování potu. Sluneční úpal značí se bolestmi hlavy, závratí až v bezvědomí se stupňující, rychlým povrchním

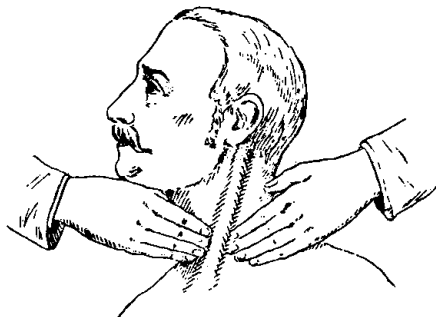

Obr. 150. Úmělé dýchání. Výdech.
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky.)

dechem, zrychleným slabým tepem, suchou teplou kůží a silně zardělým obličejem. Stav tento může vyvrcholit až v obrnu srdce a smrt. Pro úžehem postiženého hlavním pomocným prostředkem je ochlazení; ukládáme jej do stínu, hlavu zvedneme, vedle často měněných obkladů

na hlavu a omývání celého těla podáváme pítí hojně studené vody.

Byl-li omdlelý náhodou nalezen a je-li poraněn, zjistí se ihned pečlivě jeho poloha a veškeré známky, jež by snah mohly svědčiti zločinu.

Obr. 151. Stlačení cévy krční.

Umělé dýchání.

Celá řada nešťastných příhod vede k tak hlubokému bezvědomí, že život téměř již uhasíná, že běží o zdánlivě mrtvého; jak dýchání, tak i činnost srdeční jsou velmi oslabeny a obleněny, takže se až zdá, že již vůbec ustaly. Příčiny takového těžkého stavu jsou rozmanité: udušení (oběšeni, uškrcení, utopení, zasypání, cizí tělesa v cestách dýchacích), omráčení bleskem, prudký otřes pádem. Ve všech případech, vyjmajíc poslední, nutno ku vzkříšení zdánlivě mrtvého zavéstí u m ě l é d ý c h á n í.

Utonul-li někdo, odstraníme mu nejdříve bahno z úst a hltanu prstem, ovinutým šátkem; abychom odstranili vodu, vniknuvší do dýchadel vdechtem, položíme nešťatníka břichem na nějakou podložku (ze složeného šatstva), aneb, jde-li o dítě, přes koleno, aby celý trup i s hlavou byl co nejnižší, při čemž hlavu poněkud nadzvedneme; voda odtéká

z dýchadel i ze žaludku vlastní tíží ústy i nosem, což usnadniti se dá tlakem na záda. Mnohdy dostaví se po odtoku vody samovolně dýchání, nestane-li se tak, zavedeme co nejrychleji dýchání umělé.

Nešťastníka obnaženého položíme na záda, při čemž hlavu a hrudník podložíme plochým polštářem aneb šatstvem, trávou a p. a nakloníme hlavu na levou stranu; poněvadž ve stavu hlubokého

Obr. 152. Stlačení cévy krční.

bezvědomí klesá jazyk do hltanu, vytáhneme jej z dutiny ústní a dáme jej šátkem držetí soudruhu. Vytažením jazyka z úst zvedá se i hrtan, jehož nervstvo je tak podrážděno, že se vzbudí i dýchací reflex.

Umělé dýchání dá se provésti též tak, že vykonáme asi 15 rhytmických vydatných tahů za jazyk v minutě; po každém tahu dáme jazyku sklesnouti do hltanu (methoda Labordeova).

Umělé dýchání dá se ještě provésti, napodobíme-li pohyby dýchací: Klekneme obkročmo nad zdánlivě mrtvého, přiložíme ruce celou plochou na dolní část hrudníku, kterouž zvolna, opatrně avšak vydatně smáčkneme z předu a se stran, čímž zavedeme výdech; asi po 3 sek. ustaneme, hrudník se svou vlastní pružností roztáhne vdech. Jiný způsob záleží v tom, že si stoupneme za hlavu bezvědomého, uchopíme jej za paže nad loket-

ními klouby a převedeme horní končetiny až do vzpažení; natažené svaly prsní rozšíří hrudník = vdech; po 3 sek. uvedeme paže do polohy vedle trupu a silně je přitlačíme se stran k hrudníku = výdech. Takové »vdechy a výdechy« vykonáme jako trakce za jazyk asi 15krát za minutu. Leží na snadě, že i dvě osoby mohou současně výkony — stlačování hrudníku a pohyby pažemi — prováděti. (Obr. 149. a 150.)

Obr. 153. Obvaz na hlavě čtyřcípým šátkem.

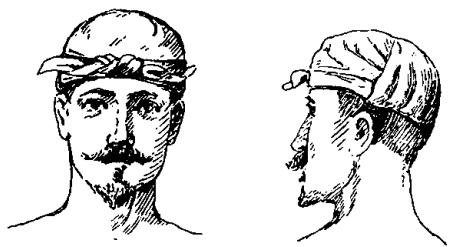
Umělé dýchání dlužno prováděti někdy po hodině; je-li úspěšné, objeví se nejdříve slabounké respirační chvění nadbříšku, výraz v obličeji stává se živější, rty zčervenají. Zabalíme nešťastníka v teplé pokrývky, třeme jej v krajině srdeční, aneb provádíme jemný poklep pěstí asi 100krát za minutu, abychom vyvolali čilejší činnost srdeční; dobře působí též podání několika lžiček silné lihoviny (cognacu).

Otřesení mozku.

vzniká přímým nárazem aneb pádem na hlavu či nepřímým přenesením nárazu na hlavu pádem na lýžďě, skokem na paty. Pro otřesení mozku je příznačno, že postižený nemá o tom vědomosti, jak se úraz udál, ba ani nepamatuje se na okolnosti, jež pádu bezprostředně předcházely. Černé

vidění, hučení v uších při nárazu menším stupňují se za pocitu velké slabosti při velkém nárazu v úplné bezvědomí; postižený je v obličeji bledý, kůže má chladnou, tep obleněn a povrchně dýchá; někdy se dostaví vrhnutí, při těžších úrazech záškuby i křeče končetinového svalstva.

Poraněného uložíme do polohy, aby hlava byla vysoko, a přikládáme na ni studené náčinky; třásti nemocným, aby přiveden byl k vědomí, a z a v á d ě t i u m ě l é d ý c h á n í j e n e p ř í p u s t n o.

Obr. 154. Jiný způsob obvazu na hlavě.

Odřeniny a opruzení

vznikají tlakem nepřiměřené obuvi, zařezávajícím se šatem aneb při nedostatečné čistotě nohou silně se rozkládajícím potem; kůže je zardělá a zanícená. Poranění takové dá se lehce ošetřiti zásypem rýžové moučky, obklady s octanem hlinitým, omýváním postižených míst vlažnou vodou, zředěným lihem (1 č. na 3 č. vody), natřením opruzeného místa mastí zinkovou, praecipitátovou (bílého praecipitátu 1 na 40 vaseliny), nesoleným lojem.

Rány.

Rány jsou násilné porušení kůže, někdy i svalstva až kostí. Pokud jde o ošetření rány, je pro prvou pomoc zásadním pravidlem, dbáti toho, aby

rána se zbytečně neznečistila; nesmíme se nikdy rány dotýkati prsty, ani umytými, šátkem a p. Rána znečištěná zhnisá i může se státi zdrojem otravy krve a smrti; rána hnisající zračí se zduřením a zardělostí kůže, místo zaničené je horké; často dostavuje se horečka; pomoc lékařská je nevyhnutelně nutna.

Na ránu smíme přiložiti obvazové látky — mull a septický, úplně čistý, horkou párou, vyvařením zárodků hnisoplodných zbavený či sterili-

Obr. 155. Různé obvazy na horní končetině a její závěs.

sovaný aneb antiseptický, t. j. prosycený látkou, zárodky usmrcující, na př. xeroformem, vioformem, airoleem. Je zavržitelno, zalepiti ránu tak zv. anglickou náplastí, zvláště byla-li tato navlhčena slinami, v nichž vždy jsou hnisoplodné zárodky. Má-li býti rána a její okolí očištěno, je nejlepším prostředkem 3proc. kysličník vodičitý, jenž při styku s ranou se rozloží, odštěpující kyslík pak zpěněním tekutiny mechanicky ránu velmi dokonale vyplaví, při tom nedráždí a krvácení staví; dá se též použití převařené vody, asi 30 proe. lhu, vodního roztoku sublimátu 1 : 1000, 2 proc. lysoiu odoritu, odoformu, 2 proc. až 3 proc. kyseliny kar-

bolové, octanu hlinitého. Laik necht pečlivě dbá toho, aby nepoužil roztoků silných.

Poněvadž při každé ráně jsou porušeny cévy krevní, dostavuje se vždy

krvácení,

jehož závažnost a tím i způsob ošetření řídí se tím, zda mnoho cév a jaké byly poraněny.

Bezprostřední nebezpečí pro život hrozí, — a to i při ranách mělkých — byla-li protata větší tep-

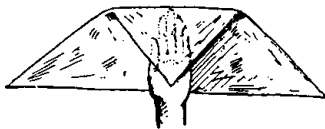
Obr. 156. Horní končetina v trojicím šátku.

na, jež bývá uložena i přímo pod kůži (na př. při kloubu ručním je dobře hmatný tep tepny radiální).

K r v á c e n í t e p e n n é z r a d í s e p r o u d e m j a s n ě červené krve, souborně se stahy srdečními stříkajícím; v takovém případě je nezbytně potřebí pomoci velmi rychlé. Zraněného posadíme neb položíme, končetinu zvedneme, překážející šat svlečeme aneb rozřízneme a přitlačíme cévu prsty ku kosti a to nad ranou, t. j. blíže k srdci; tak na př. při krvácení z rány na ruce, či na předloktí smáčkne cévu pažní nad loktem v brázdě na vnitřní straně dvojhlavého svalu pažního, jehož v celku kulovitý obrys na paži je každému znám; při krvácení na noze, bérce a stehně přitlačíme tepnu stehenní k pánvi oběma palci těsně vedle sebe po-

loženými, uprostřed ohybu tříselného (mezi přední stěnou břišní a přední plochou stehenní). U dobře dužněných osob je pro laika mnohdy nesnadno rychle vyhmatali tepající cévu i lze použiti jiné metody než komprese prsty; končetinu (opětne nad ránou) několikrát ovíneme elastickou rourou, šlehami pokud lze pevně a zavážeme.

Obvaz takový je výhodný, poněvadž se nepošine a může zůstati přiložen až po 2 hodiny, jež k transportu poraněného aneb k povolání lékaře stačí. Je-li končetina příliš dlouho obvazem sevřena

Obr. 157. Obvaz ruky trojicípmým šátkem.

a tím oběhu krevního zbavena, může odumříti (sněť). Od staršího způsobu přiložiti na ránu tvrdý předmět (kamínek) a pak pevně stáhnouti šátkem kolíkem stočeným, bylo upuštěno, poněvadž neskýtá bezpečí, pokud jde o zastavení krvácení, a nad to je často příliš těsný.

Největší nebezpečí hrozí při tepenném krvácení na krku, na př. při bodných ranách, kde nedá se krvácející tepna na dlouho stlačiti (Obr. 151. a 152.), neboť hrozí nedokrevnost mozku; zde může účinně zasáhnouti jedině lékař.

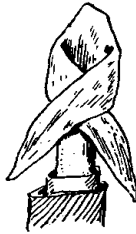
K r v á c e j í - l i ž í l y — proudí krev temná aneb snad jen vlasečnice, zastaví se krvácení, přiložíme-li na ránu a její okolí čistý pevný obvaz, což spojíme se zvednutím končetiny přímo vzhůru.

Při značné ztrátě krve dostaví se mdloby; položíme bezvědomého hlavou dolů, končetiny zvedneme, aby krev proudila k vnitřním ústrojům, hlavně k mozku; ztráta tekutiny krevní dá se vy-

vážiti, podáme-li zraněnému vody, a povzbudíme-li cognacem činnost srdeční.

Vkládati do rány vatu nasáklou octem, chloridem železitým aneb použití t. zv. lidových prostředků — vřelého klihu, dokonce pavučiny, dlužno zavrhnouti, poněvadž tak se jistě rána znečistí.

Bylo-li poranění způsobeno nečistým předmětem — zrezavělým hřebem, třískou a není-li porušena tepna, necháme ránu hodně krváceti, neboť

Obr. 158. Obvaz trojcípým šátkem.

proud krve strhuje s sebou znečištění; infekční zárodky, do znečištěné rány vnesené, dají se zničiti, vytřeme-li ránu 5proc. tinkturou jodovou, jež má býti čerstvá, nerozložená; výborně se osvědčí též 3 proc. kysličník vodičitý.

Krvácení z přirozených otvorů tělních

může nastati prasknutím cév v plicích při nemírné námaze, aneb má svou příčinu v onemocnění plic, žaludku, střev, ve vadách srdečních. Krvácení z úst, nosu a ucha po pádu je obyčejně známkou zlomení spodiny lebeční.

Krvácení z nosu

je dosti častým zjevem u dětí, trpících návaly krve do hlavy (po přepětí duševním); dítě krvácí

z nosu snadno též po dlouhých pochodech, škrábalo-li se v nose nehtem a p. Krvácení zastaví se snadno, přiloží-li se studený obklad do týla, vsrkuje-li se do nosu voda, pokud lze teplá, při čemž dlužno uvolnití tísňící šat a za vedra starati se o schlazení; vhodno je vložiti do dirky nosní, z níž krev se řine, chumáček čisté vaty, mullu; je-li krvácející místo na chrupavčité přepážce nosní, stačí prsty sevřítí křídla nosní.

Obr. 159. Obvaz ruky.

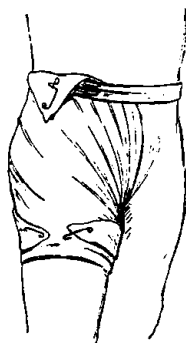
Při každém krvácení z přirozených otvorů tělních uklidníme nemocného, dbáme toho, aby naprosto tiše ležel, podáváme mu schlazené nápoje aneb kousky ledu; i při tomto poranění, je-li provázeno oslabeným dýcháním, nesmí se zavéstí umělé dýchání.

Poměrně nejčastější formou úrazu při různých formách tělesných cviků i práce svalové jsou

zhmožděniny,

k nimž dochází tupým nárazem, úderem, pádem; kůže nad zraněným místem nebývá někdy ani porušena, jevíc třeba jen nepatrné oděrky. Poněvadž při zhmožděninách jde o rozdrcení tkaní, není s

podivem, že zhmožděná místa jsou bolestivá a že z rozrušených cév řine se krev do poškozených tkání, což vede k výronu krevnímu. Výron krevní jeví se otokem zraněného místa (boule) a zamodralým zabarvením kůže; zabarvení to nabývá v několika dnech přeměnou barviva krevního nádechu zelenavého až žlutého (modřiny). Pokud běží o ošetření zhmožděnin, záleží na tom,

Obr. 160. Obvaz kyčle trojicípm šátkem.

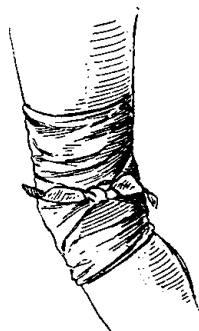
které místo na těle je úrazem zasaženo. Při poranění na končetinách stačí klidná poloha, studené až ledové obklady, po případě ihned po úrazu pevný, immobilisační (pohyb zamezující) obvaz, pokud jej zraněný snese, neb elastický kompresivní obvaz, čímž se krvácení nejen obmezí, nýbrž i výron krevní se rychleji ztratí. Je-li značněji zhmožděn hrudník aneb břicho, je neúčelnější dopravit zraněného v poloze ležmo na zádech na nosítkách aneb ve voze pro nemocné k lékaři; jedi- ně zkušený lékař, hlavně pak chirurg může rozhodnouti, jsou-li zhmožděny toliko vrstvy povrchní aneb ústroje hlubší; tak na př. nejsou-li vmačknutými žebry roztrženy plíce (plivání krve), srdce, nekrvácejí-li v dutině břišní rozdrce- ná játra, slezina, ledvina, není-li roztržena roura

střevní (žaludek) a měchýř močový. Jedině odborná včasná pomoc lékařova může v tak těžkých případech někdy zraněnému zachrániti život.

Zlomeniny kostí

mají za následek úplné aneb částečné porušení souvislosti kostí (zlomení a nalomení kostí); vznikají jako zhmožděniný nejčastěji pádem, skokem,

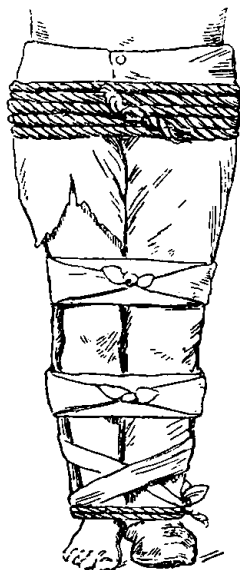

Obr. 161. Obvaz kolena.

přejetím, sklouznutím, úderem i postihují zvláště končetiny. Zlomenina se zračí tím, že zraněný nemůže končetinou pohybovati, má v místě zlomení značné bolesti; upadnuvší nemůže povstati jednak pro značnou místní bolest, jednak poněvadž nemůže se o zlomený bérce opřít. Často je zevní tvar končetiny nápadně změněn — zlomené místo je úhlovitě ohnuto, otočeno, délka končetiny může býti zkrácena a na místě lomu vedle výronu krevního je abnormní pohyblivost. Konce zlomené kosti jsou dosti často pod kůží hmatny, ba mohou i roztrženou kůží čnít ven.

Je-li pomoc lékařská po ruce, omezíme se v první chvíli na to, že uložíme končetinu ve zvýšené poloze, aby byla v úplném klidu, neboť zra-

něný vystříhá se všech pohybů chtěných i passivních a přikládáme studené náčinky. Má-li být zraněný k lékaři transportován, uvedeme zlomené části pokud lze do správné polohy opatrným a stejnoměrným tahem prováděným (dvěma osobami) nad a pod zlomeninou, na př. při zlomení před-

Obr. 162. Připevnění končetiny poraněné ke zdravé.

loktí tahem za ruku a opačným tahem za paži; na to přiložíme po stranách zlomené části dvě dlahy, pořízené z lepenky, prkének, větví a p.

Je žádoucí, aby dlaha přesahovala svými konci nejbližší klouby a aby zaujíkala na dolní končetině celou část pod zlomeninou, jež jinak svou tíží otáčí se k straně a působí tím bolesti. Dlahy podložíme vatou aneb ovineme flanelem a p., pak je pevně přitáhneme obínadlem, šátkem, kapesníky, řemeny a p. Je s výhodou, když takto ošetřenou končetinu horní zavěsíme do třírohého šá-

tku nad chorým ramenem svými cípy svázaného. Různé druhy obvazů znázorněny na obr. 153—162.

Má-li být poraněný dále transportován, může se tak státi různým způsobem.

Jsou-li neporušeny horní končetiny, lze postiženého přenést též v poloze sedmo. Dva nosiči po-

Obr. 163. Zraněný nesen v poloze sedmo.
(Ze cvičení žáků reálky žižkovské.)

kleknou po stranách zraněného na pravé, resp. levé koleno, týž uchopí je kolem krku a usedne na př. na řemen, nosiči v ruku pevně držení; nemocný může být zvednut podobně přímo na ruku nosičů; každý z nosičů uchopí pravou ruku svou levou ruku těsně při kloubu ručním a touto rukou ruku pravou svého soudruha. (Obr. 163, 164.)

V poloze ležmo může býti zraněný přenesen na nosítkách, jež se sestrojí nejrozmanitějším způsobem: ze dvou tyčí a nějaké látky mezi nimi rozepiaté, aneb prostrčených pytlíkem, ze širokého prkna, žebříku, jež jsou opatřeny na koncích pro-

Obr. 164. Zraněný nesen v poloze sedmo.
(Ze cvičení žáků reálky žižkovské.)

vazy, popruhy atd. Pevnost nosítek dlužno vždy nejdříve vyzkoušeti na zdravém a opatřiti je měkkým podkladem — šaty, pokrývkami, slámou, aby zraněný dle možnosti měkce ležel. Zlomená končetina se polštáři, šatem obloží, aby se nekymácela; poraněný hrudník, pánev se šatem obvinou. Nosiči zvednou opatrně nosítka se zraněným tak, že přední nosič vykročí pravou, zadní pak levou nohou, aby se zamezily otřesy. Hlavou napřed je

zraněný nesen jedině do kopce aneb do schodů, jinak bývá nošen hlavou vzad. (Obr. 165—170.)

Podvrtnutí a vymknutí.

Úraz, vedoucí k zlomeninám, může máti u mladých osob v zápětí porušení pouzdra kloubního a

Obr. 165. Raněný nesen v náruči.
(Ze cvičení žáků reálky žižkovské.)

jeho vazů, už vyklouznutí hlavice z pouzdra, sdružené s výronem krevním.

Při podvrtnutí stačí pro prvou pomoc zraněný kloub obvazem učiniti nepohyblivým v klidné poloze. Při vymknutí, kdy konec kloubní roztrženým pouzdrem vynikne ven a octne se trvale na neobvyklém místě, není na místě, pokusí-li se laik o nápravu; zraněnému způsobí značné bo-

lesti a pravidlem jemu uškodí. Nejlépe je ošetřiti vymknutý kloub jako zlomeninu.

Spáleniny

vznikají přímo ohněm aneb žíravinami (louhy, při hašení vápna), kyselinami, horkou vodou (opařeniny); při rozsáhlých spáleninách je potřeba šat velmi opatrně odstraniti, nejlépe rozstříhati, abychom kůži na poraněném místě nestrhli a to

Obr. 166. Zvednutí bezvědomého.

zejména, lí-li šat značněji k příškvaru. Kůže jeví se po spálení buď jen silně zarudlá a velmi bolestivá, aneb objeví se puchýře ano i černý příškvár (spálení 1., 2. a 3. stupně). Spáleninu pokryjeme čistým silnějším obvazem, abychom zamezili přístup vzduchu (otevřená spálenina na vzduchu nesnesitelně bolí) a znečištění. Nemocnému velmi ulevíme, dáme-li nasáknouti obvazový mull směsí stejných dílů vápenné vody se lněným olejem, a přiložíme na ránu. Mull pokryjeme vatou a upevníme obínadlem. Postiženému podáváme s výhodou teplé osvěžující nápoje.

Při opařeninách záleží na tom, aby co nejrychleji byl odstraněn těsně přiléhající šat, na př. punčochy, ježto značně zadržují horkou vodu.

K spáleninám možno přidružiti

omrzliny,

vznikající účinkem mrazu, zejména na jemnější části těla: boltce, nos, prsty, a p. I tu lze rozeznávat tři stupně, jež od křídově bílého zblednutí kůže se stupňují až v puchýře s krvavou tekutinou. Účinkuje-li mráz delší dobu na celé tělo, nastoupí zmrznutí.

Pro prvou pomoc je důležité vytknouti, že roztání ať namrzlých částí těla, ať zdánlivě zmrzlého

Obr. 167. Nesení bezvědomého.

má se díti ve chladné místnosti, pozorným třením sněhem aneb studenou vodou.

Otravy.

Dostaví-li se u některého člověka po napití aneb po jídle náhle bolesti v životě, vrhnutí, mdloby aneb křeče, lze souditi, že je otráven, a tu v první řadě běží o to, aby jed byl ze žaludku odstraněn. Nedostaví-li se vrhnutí samo sebou, vyvoláme je uměle, podáme-li otrávenému vlažnou slanou vodu aneb dráždíme-li čípek a hltan prstem či pírkem. Vydatné vrhnutí vyvolává též ricinový olej

a tuky vůbec; smějí však býti podány jedině tehdy, je-li vyloučena možnost otravy fosforem (obvyčejnými sirkami), obvyčejně sebevražedné. Při otravě fosforem dáme nemocnému píti velmi zředěný vodní roztok modré skalice ($\frac{1}{4}$ proc.). Jsou-li na rtech a v dutině ústní známky poleptání, pak svědčí to otravě žiravinami aneb kyselinami; stej-

Obr. 168. Jiný způsob nošení bezvědomého.
(Ze cvičení žáků reálky žižkovské.)

ně je tu poleptán hltan, jícen i žaludek, proto je tu nepřipustno vyvolati vrhnutí, ježto je spojeno s nebezpečím, že jícen, žaludek se při namahavých pohybech roztrhnou.

Podávání protijedů budiž ponecháno lékařovi, kterého co nejrychleji zavoláme; vhodny jsou při

všech otravách cukrová voda, bílek vaječný, jimiž se jedy zředují, resp. chemicky vážou.

K otravám možno připojiti

rány kousnutím vzniklé,

jimiž může vniknouti do těla jed hadí, vztekliny; rány tyto vyžadují ošetření nejpečlivějšího. Aby jed nepřešel do krve, sevřeme přímo nad ranou

Obr. 169. Zraněný nesen v poloze leżmo.
(Ze cvičení žáků žižkovské reálky.)

končetinu pevným obvazem (řemenem), necháme ji viseti dolů, aby co nejvíce krvácela; je-li rána nepatrná, pak ji rozšíříme křížovým řezem, jež učiníme kapesním nožikem, v ohni rychle vyzehnutým a tím sterilisovaným. Jed v ráně dá se zničit, vyleptáme-li ránu žhavým kovem, ky-

selinou karbolovou, sublimátem v silných roztocích, aneb rozetřeme-li v ní krystalky nadmanganu draselnatého. Vyssáti jed z rány je povážli-vo, poněvadž může míti zachránce nepatrnou ránu v dutině ústní, již by mohl jed jemu vniknouti do krve.

Při uštknutí se doporučuje vedle ošetření rány podávati nemocnému víno, cognac ve velkých dávkách.

Obr. 170. Skauti odnášejí nemocného na nosítkách.

Cizí tělesa v oku, uchu a hltanu.

Do oka může vniknouti prach, hmyz, na dráze částička uhlí i šupinka železa; cizí tělísko dráždí značně spojivku, vyvolávajíc bolestivé svědění; oko se však mnouti nesmí, poněvadž se cizí tělísko tím více vtírá do spojivky; víčko tím značně zduří, a cizí těleso dá se pak nesnadno odstraniti.

Je-li cizí tělísko na dolním víčku, stáhneme víčko jemně dolů a v před, cípkiem navlhčeného čistého šátku pokusíme se pak znečištění odstraniti směrem k zevnímu očnímu koutku; zraněný obrátí při tom své oko silně nahoru. Obtížněji dá se

odstraniti cizí tělísko z horního víčka; dosti vhodným je způsob, že horní víčko odtáhneme od koule oční v před a pak je přesuneme přes dolní tahem dolů; brvami dolního víčka může býti se spojivky víčka horního částička uhlí a p. setřena. Nezdáří-li se tento pokus, postavíme se za zraněného, jehož hlavu si opřeme o prsa; uchopíme čistě umytými prsty horní víčko za řasy, táhneme je vpřed; hrot palce neb ukazováku druhé ruky přiložíme na zevní stranu víčka asi nad jeho střed a převrátíme je nahoru, aby spojivka směřovala přímo vpřed; na ní snadno najdeme cizí tělísko a odstraníme je.

Cizí tělesa, na př. drobný hmyz ze zevního ucha pokusíme se opatrně vyplaviti vlahou vodou, aneb nakapeme do ucha čistého oleje; nepoužijeme nikdy žádných nástrojů — vlásenek, párátek, pin-cett, neboť bychom mohli ohroziti bubínek.

Uvázne-li sousto aneb cizí tělísko, na př. kůstka v hltanu, či vnikne-li až do hrtanu do hlasivkové štěrbině, dá se někdy vybaviti údery na záda při zvednutých pažích; nevede-li toto počínání k cíli, zavedeme rychle dva prsty do hltanu; buď zdaří se nám hned těleso zachytiti a vytáhnouti, buď vyvoláme vrhnutí. Poněvadž hrozí postiženému případně udušení, dlužno co nejrychleji volati lékaře. Tkví-li cizí těleso v hltanu aneb v počátku jícnu a nelze-li je vybaviti ven, požije zraněný nějaké kaše (bramborové), měkkého chleba, jimiž se cizí těleso obalí a snáze spolkne.

Doslov.

Za putování skautů ve volné přírodě, při nejrozmantějších sportech, kde napětí sil je úměrno vytčenému cíli, není vyloučen úraz, onemocnění jednotlivcovo buď zcela nahodilé aneb zaviněné nepozorností a nerozvážností; v takovém případě je nutno v prvé řadě zachovati chladnokrevnou roz-

IV. oddíl:

KLENKA, SVOJSÍK:

Hry junáků.

Na hledanou. Závody v postřehování. (Kimova hra.) Výkladní skříň. Rychle pozoruj! Závody v pozorování. Poznávání věci. Odhadování času. Na pochůzce. Blízko i daleko. Na schovávanou. Pavouci a mouchy. Poznatí stopovaného. Na uprchlíka. Honba. Nepřítel v táboře. Stopování čtyry. Na pašeráka. Plížití se. Na strážce. Setkaná. Na zpravodaje. Na kurýra. Válečná. Válečná s třemi prapory. Na hlídku. Škádlivá. Rozestavný běh. (Štafeta.) Na medvěda. Hry ve vodě. Lov na velrybu. Polární výprava. Pronásledovaný. (Sibiřský uprchlík.) Sněhový hrad. Bitva v zasněžené krajině.

Na hledanou.

(Doma.)

Pošlete družinu z pokoje; na to položte náprstek, prsten, peníz, kousek papíru, nebo nějaký jiný malý předmět na místo, kde je viditelný, avšak kde jej nelze snadno zpozorovati. Zavolejte hochy dovnitř a dejte jim hledati předmět. Uvidí-li jej některý z hochů, posadí se, avšak neukáže jej ostatním, kde předmět leží.

Po chvíli ho vyzvete, aby předmět ukázal ostatním, kteří jej marně hledali.

Tak dokáže, že jej opravdu viděl.

Závody v postřehování.

(Kimova hra.)

(Doma.)

Položte dvacet nebo třicet malých předmětů na misku na stůl nebo na podlahu, jako: několik

vahu a vše potřebné s rozmyslem zaříditi. Leží na snadě, že prvou povinností vůdcovou je posly dovolati se pomoci lékařské a postarati se o vhodnou dopravu zraněného neb nemocného; vůdce s potřebným počtem skautů setrvá u chorého a poskytne mu první pomoci, jejíž význam záleží v tom, aby času až do příchodu lékaře bylo ku prospěchu nešťastníkovu využito a aby pro lékařskou pomoc byla zavedena účelná příprava.

Je pravidlem základním chorého ponechati v klidu duševním i tělesném a nekonati s ním žádných zbytečných pohybů, jimiž může snadno býti jemu ublíženo.

Má-li počínání skautovo býti správné, leží na snadě, aby znal hlavní známky, jimiž se úrazy a onemocnění ohlašují, a aby dovedl vhodně a účelně nešťastného soudruha ošetřiti.

různých knoflíků, tužek, zátek, hadříků, ořechů, kamenů, nožů, stužek, fotografií atd., cokoliv můžete najít a přikryjte vše kusem látky nebo kabátem.

Sestavte seznam těchto předmětů a udělejte sloupec proti seznamu pro odpověď každého hochu. Na příklad:

Seznam	Kořínek	Budík	Mikoláš	Lhoták	atd.
Ořech					
Černý knoflík					
Zátka					
Klíč					
Křída					
atd.					

Potom odkryjte předměty na minutu nebo počítejte do šedesáti tempem pochodu a pak je zase přikryjte. Každý hoch, nechť vám pošeptá předměty, které si pamatoval, abyste je zaznamenali pod jeho jméno do závodní tabulky. Hoch, který si pamatoval největší počet předmětů, vyhrává.

Také můžeme užiti způsobu, že hoši napíší předměty, jež si pamatovali.

Výkladní skříň.

Postřehnouti větší počet předmětů.

(Na ulici.)

Rozhodčí jde ulicí s družinou okolo šesti krámů. Ponechá jim u každého výkladu půl minuty času a potom je odvede o kus dále; na to dá každému hochu tužku a lístek a řekne jim, aby napsali z paměti, co zpozorovali řekněme ve třetím a pátém výkladě, nebo to zaznamená sám; kdo si zapamatoval správně největší počet pozorovaných předmětů, vyhrává. Závodí-li opět a opět prohrávající, až se dojde k nejhoršímu, jest to nej-

lepší pobídka a cvik pro méně nadané pozorovatele.

P o d o b n á h r a.

(Doma.)

Pošlete každého skauta zvlášť do pokoje; když vyjde, sestavte seznam nábytku a předmětů, které postřehl. Hoch, který postřehl nejvíce, vyhrává.

Nejlepší způsob počítati body je, sestavíte-li seznam předmětů v pokoji se nalézajících ve sloupec a uděláte-li vedle něho sloupec pro body každého pozorovatele, jež zanesete naproti jménu zpozorovaného předmětu, které pak snadno sečtete. (Viz Kimovu hru.)

Rychle pozoruj!

(Venku.)

Skautům se uloží, běžeti k určitému místu, kde jest postaven rozhodčí. Ten zapíše, kdy který z nich doběhl. Každému jest po dobu jedné minuty dovoleno prohlédnouti si místo a nařizeno ihned běžeti zpět do tábora a sděliti vůdci vše, co zpozoroval na onom místě.

Závody v pozorování.

(Pro tři družiny.)

Vůdce rozestaví tři hochy neb skupiny hochů na tři různá místa ve vzdálenosti od 300 m do 1 km od sebe. Hoši v každé skupině buďte různě oděni, držte v rukou rozmanité předměty (hole, papír, část oděvu atd.). Jsou-li poblíž diváci, pokleknou hoši na koleno nebo zaujmou jinou nápadnou polohu, aby byli ihned od obecnstva rozeznatelní. Na dané znamení vyběhnou jednotliví závodníci z každé skupiny k sousední skupině a postupně pak k dalším. Rychle si povšimnou všech podrobností (šatů, předmětů, jež hoši drží v ru-

kou, vzdálenosti jednotlivců a j.). Vůdce u každé skupiny sdělí jim směr, kde najdou skupinu další. Každý závodník napíše o každé skupině zprávu obsahující, kolik hochů čítá skupina, jak jsou oblečeni a označeni, jak jednotlivci byli vzdáleni od skupiny, co si pamatoval o místě, kde stáli, vzdálenost skupin atd. a odevzdá zprávu svému vůdci.

Vůdce počítá 5 bodů za úplné a správné popsání každé skupiny, 1 bod za každých 10 vteřin, o něž se každý vrátí dříve než následující závodník. Bod po případě půl bodu se odčítá za chyby neb důležitější opomenutí ve zprávě.

Poznávání věcí.

(Doma, v městě neb venku.)

Ukažte řadu fotografií neb náčrtů předmětů v sousedství, které jsou známy každému, kdo dobře vše kolem sebe postřehne, t. j. kdo »má otevřené oči«, jako na př. obraz křižovatky, nápadnějšího okna, chrliče nebo korouhvičky na střeše, stromu, zrcadlení se domu ve vodě (uhádnouti dům, k t e r ý je působí) atd.

Dva skauti obyčejně závodí sami, chtějí-li se cvičiti. Vůdcové družin staví k závodění ve hře dvojici skautů proti dvojici, aby je důkladně vycvičili a pak vyzývají jiné družiny, aby závodily s vycvičenou jejich družinou.

Odhadování času.

Vyšlete skauty v různých směrech, každého s kouskem papíru, na němž jest napsáno, jak dlouho má býti vzdálen. 7 min. pro jednoho, 10 min. pro druhého atd. Poznamenejte si přesně čas, kdy kdo odešel a kdy se vrátil. Nikdo ze hrajících nesmí se dívati na hodinky (slíbí to na svou čest), neb hodinky odloží.

Mnohé z těchto her a cvičení lze hrát v městě jako venku.

Na pochůzce.

Abyste naučili skauty odhadovati čas a vzdálenost, vyšlete je v různém směru s příkazem, jíti na př. 3 kilometry, napsati zprávu a možno-li, načrtnouti mapu k vysvětlení, aby dokázali, kde byli, a přinést zprávy co nejrychleji. Potom je srovnajte se svou mapou neb jinak zjistěte, jak byli daleko, v kterém směru a jak vykonali úkol.

Vysílejte skauty ve dvojicích, aby soutěžili vzájemně. Každá dvojice jde jinou cestou, aby dosáhla stejného cíle, hledajíc cestu pomocí mapy a snažíc se dostat k němu, aby nebyla viděna druhou dvojicí. Jest to cvičení v dovednosti čísti mapy, naučiti se pozorovati kraj, skrývati se atd.

Blízko i daleko.

(V městě i venku.)

Rozhodčí projde určenou cestou neb částí krajiny s družinou v určeném rozstupu. Má s sebou závodní tabulku se jmény druhů. Každý junák se rozhlíží po předem určených drobnostech a iakmile některou zpozoruje, běží k rozhodčímu, oznámí ji, nebo doručí mu ji, byl-li to nějaký předmět, který našel. Rozhodčí napíše příslušný bod k jeho jménu; kdo získá po cestě nejvíce bodů, vyhrává.

Jest voliti drobnosti jako níže uvedené, by zdonalily skautovu pozornost a pobádaly ho hleděti i do dálky, nahoru i dolů atd.

Jednotlivosti při každé hře střídáme, stanovíme jich vždy osm až deset a počítáme na př.:
za každou nalezenou sirku . . . . . 1 bod
» každý nalezený knoflík . . . . . 1 «

- » ptačí stopu . . . . . 2 body
- » záplatu zpozorovanou na šatech neb
botách cizího člověka . . . . . 2 »
- » postřehnutí šedého koně . . . . . 2 »
- » letícího holuba . . . . . 2 »
- » sedícího vrabce . . . . . 1 bod
- » poznaný jasan . . . . . 2 body
- » rozbité okno . . . . . 1 bod

Na schovávanou.

Jeden junák odejde od družiny, aby se schoval, ostatní pak jej jdou hledati; nenajdou-li ho, nebo vrátí-li se v určené době k cíli, aniž se ho kdo dotkl, vyhrává.

Pavouci a mouchy.

Krajina nebo část města asi půldruhého kilometru do čtverce se zvolí za pavučinu, popíší se přesně její hranice a ustanoví se, v kolik hodin cvičení skončí. Družina nebo polovice její jsou »pavouci«, kteří vyhledají si úkryt. Druhá družina nebo polovice družiny — »mouchy« — vyjde o čtvrt hodiny později, aby hledala »pavouky«. »Mouchy« se libovolně rozlétnou, ale udržují mezi sebou stálé spojení hlásíce svému vůdci vše, co objeví.

S každou stranou jde rozhodčí. Pavouci poznamenávají si jména a místo, kde zahlédli některou mouchu. Podobně poznamenávají si mouchy jména a přesný úkryt každého pavouka, kterého postřehnou. Obě strany mívají různá zřetelná označení, nebo bývají různě oblečeny (na př. jedna strana je bez kabátů, bez klobouků a pod.). Neobjeví-li v určené době na př. v hodině mouchy pavouků, prohrávají, jinak vítězí ta strana, která větší počet nepřátel zahlédla.

Poznati stopovaného. (Venku.)

Požádejte někoho cizího, aby udělal stopu, ale aby skauti o tom nevěděli. Skauti si důkladně prohlédnou udělanou stopu, aby si ji zapamatovali a zase ji poznali.

Potom cizinec jde společně s junáky kousek cesty, načež se zastaví. Po té každý junák po pořádku šepce rozhodčímu, kdo udělal stopu, kterou viděli s počátku — označuje ho dle toho, kolikátým je v řadě. Junák, který odpoví správně, vyhrává; odpoví-li jich správně několik, vyhrává ten, kdo z paměti nejpřesněji stopu nakreslí.

Na uprchlíka.

Uprchlík, jemuž rozhodčí dříve řekne, kam má prchnouti, odběhne od družiny. Ostatní se za ním pustí po uplynutí minuty dle stop, jež znázorňuje útržky papíru, zrnky a pod.

Dostane-li se uprchlík v určeném čase k cíli a nikdo se ho z pronásledovatelů nedotkne, vyhrává. Dotkne-li se ho na cestě někdo z pronásledovatelů, vyhrávají tito. Nedostihne-li v určeném čase cíle a nebyl také dostižen, nevyhrává nikdo.

Honba.

Vyšlete »zajíce« buď pěšky nebo na kole s naplněnou kapsou zrním, ořechovými skořápkami, kousky papíru neb knoflíky a j. věcmi a uložte mu, aby jich tu a tam několik upustil. Zanechává tak stopu, kterou ostatní z družiny sledují po několika minutách.

Nebo si vyjděte s kouskem křídý a dělejte smluvené značky na zdech, vratech, na dláždění, na sloupech, stromech a jinde, tu a tam na různých předmětech a uložte družině, aby Vás dle

těchto značek stíhala po několika minutách. Družina jdoucí kolem značek, je zase smaže k vůli čistotě a proto, aby neuváděly na scestí při cvičeních budoucích.

Buď také užito ostatních označování cesty, jako uzavření některé cesty umluvenou značkou na znamení, že jí nebylo užito, na jiném místě ukrytí dopisu, v němž je udán další směr a pod.

Podaří-li se zajíci dosíci předem určeného místa, aniž by byl dohoněn, vyhrává. Je-li zajíc dostižen, t. j. podaří-li se někomu z pronásledovatelů dotknouti se ho rukou, bude chycen — prohrává. Zajíc nevolí cestu přímou, ale klikatou, hledě se ukrývatí před pronásledovateli.

Nepřítel v táboře!

(Venku, v táboře.)

Z rána se pověsí kus červené látky ve stanu nebo na strom a když junáci jsou v práci nebo při hře, jde rozhodčí kolem nich a šeptá každému: »V táboře je nepřítel«, ale jednomu šeptá: »V ležení je nepřítel a ty jsi jím.« Zároveň označí mu některé dobře známé místo asi čtvrt hodiny cesty vzdálené, jakožto cíl. Označený junák má nepozorovaně vzít látku, kdykoliv v hodině nebo ve dvou a utéci s ní na určené místo. Nikdo z ostatních neví, kdo je nepřítel, ani kdy a kam poběhne. Jakmile někdo zpozoruje, že látka zmizela, ihned způsobí poplach, všichni zanechají svých prací a běží za nepřítelem. Kdo z pronásledovatelů se zmocní celé nebo jen kousku látky, vyhrává. Nepodaří-li se to nikomu, vyhrává nepřítel.

Stopování čty.

Polovina hochů odejde neznámým směrem, druhá je má následovati po půl hodině. V uzavře-

né obálce ponechali jim naznačený cíl své cesty. Druzí ovšem otevrou dopis teprve, jestliže úplně ztratili stopu. Četa, která odešla dříve, připraví u cíle zatím pokrmy pro obě čety.

Na pašeráka.

(Venku.)

»Hranice« je široká silnice, cesta, pěšina nebo písčina asi 350 m dlouhá, na níž je snadno viděti stopy nohou. Dvě neb tři družiny, majíce roze-stavené stráže podél hranice, postaví zálohu dále ve »vnitrozemí«. Tato záloha stojí asi na polovici cesty mezi »hranicí« a »městem«. »Městem« je místo označené stromem, stavením, praporem, nebo jinak skoro kilometr od hranice.

Nepřátelská družina podloudníků shromáždí se na protější straně asi kilometr od hranice. Podloudníci přecházejí přes hranice libovolným způsobem, buď hromadně nebo rozptýleně, anebo jednotlivě, směřující k městu pochodem, během nebo junáckým krokem. Pouze jeden z nich »nese zboží« (»pašuje«) a ten má na nohou železka, vytlačující na zemi stopy; stráže, chodíce po vykázané jim části hranic, čekají, až spatří stopu »pašeráka«; jakmile některý strážce postřehne jeho stopu, vyvolá na poplach strážce i zálohy, aby chytili pašeráka; sám běží co nejrychleji za ním po stopě k městu a stráže i záloha pomáhají chytiti jej dříve než doběhne do města. Pašerák v obvodu města je v bezpečí a vyhrává.

Plížití se.

Vůdce družiny představuje zvěř, není skryt, nýbrž stojí a pohybuje se dle libosti. Hráči ho jdou hledat, každý se snaží nepozorován připlížit se co nejvíce k němu.

Jakmile vůdce zahlédne některého z hráčů, poručí mu, aby vstal a jest nadále vyloučen ze hry. Po nějaké době zvolá vůdce »Vstát!« Všichni povstanou na místě, kde právě jsou a kdo jest vůdci nejbliže, vyhrává.

Podobně se hraje, aby se junáci naučili tiše choditi. Rozhodčí má zavázané oči. Cvičí se nejlépe tam, kde leží po zemi suché větvičky, štěrky atd. Hráči blíží se současně neb postupně k rozhodčímu ze vzdálenosti asi 100 m. Zaslechne-li rozhodčí některého z hráčů, ukáže rukou v tom směru a dotyčný hráč jest odstaven. Kdo se nejdříve dotkne rozhodčího, aniž byl jím pozorován, vítězí.

Daří-li se hra, stížíme ji tím, že stanovíme přesně dobu (2 minuty), za kterou se hráči musí dostat k rozhodčímu.

Na strážě.

(Vplížiti se do stanu.)

Několik hochů vyšleme v noci do určité vzdálenosti jako nepřítel. Ostatní tvoří v rozstupu řetěz na ochranu tábora. Vhodné věci, jež hoši mají rádi, položme na stůl v některém stanu a každý, kdo se dostane nepozorován do stanu, může si vzít něco z nich. Následujícího večera hraje se opačně, útočníci stanou se obránci a naopak.

Setkaná.

(V městě nebo v poli.)

Jednotlivci, dvojice nebo celé družiny hochů se postaví asi 3 km od sebe a uloží se jim, aby proti sobě postupovali buď podél silnice, nebo se uloží každé straně, aby došla k nějakému vynikajícímu místu v krajině, na příklad k návrší, k velikému stromu a p., které jest za protějším oddílem, tak,

aby se potkali. Družina, která dříve zahlédne protivníka, vyhrává. Oznámi to vůdce družiny zvednutím praporece, aby jej rozhodčí viděl, nebo zápisknutím na píšťalku. Členové družiny nemusí se držeti pohromadě, ale je třeba, aby byli s vůdci svých hlídek ve stálém styku znameními, voláním neb prostřednictvím poslů, jelikož vyhrává ta hlídka, jejíž vůdce dříve vztyčí praporec.

Junáci užívají všemožné lsti, na příklad vylézají na stromy, schovávají se v jedoucích vozech, ale nesmějí se převléci, leda by se o tom předem obě strany dohodly.

Hra se provádí i v noci.

»Na zpravodaje.«

Rozhodčí postaví se na volné místo a odešle jednotlivce nebo dvojice hráčů různými směry asi na 500—700 m daleko a potom mávne praporkem na znamení, že začíná hra; všichni se skryjí a po chvíli počnou se plížiti k němu, vyhlížejíce a pozorujíce vše, co dělá. Když rozhodčí mávne praporkem po druhé, povstanou všichni a jdou k němu a podávají druh po druhu zprávu písemně nebo ústně o všem, co rozhodčí dělal. Rozhodčí dělá různé pohyby, na př. sedne si, klekne, dívá se dalekohledem, použije kapesníku, nadzvedne klobouk, jde chvílku kruhem, aby si hrající na něm něčeho všimli a podali o tom zprávu. Skautům se dostane za každý správně sdělený výkon rozhodčího tří bodů. Rozhodčí ušetří čas, připraví-li si dříve závodní listinu, vykazující jméno každého junáka a sloupce pro každý výkon rozhodčího a sloupec pro body, které se odpočítávají těm, kdož se neprozřetelně ukázali. Rozhodčí se rozhlíží všemi směry po celou dobu trvání hry a kdykoliv uvidí některého, zapíše jemu za to dva body, jež odpočítá z celkového počtu bodů, které získal.

»Na kurýra.«

(Venku.)

Jeden z hráčů jest vyslán, aby donesl zprávu na některé dobře známé místo, na př. na poštovní úřad, do školy nebo jinam v sousedním místě a tam aby si vyžádal potvrzení úředním razítkem nebo jinak a pak se vrátil. Ostatní hráče rozestaví vůdce, aby znemožnili kurýru dostat se na určené místo, hlídajíce všechny cesty a stezky, kterými pravděpodobně by mohl přijíti, avšak nikdo z nich nesmí býti blíže určeného místa než na 200 m. Posel prohrává, to znamená je chycen, dotknou-li se ho dva hráči, než dosáhne místa, kde má odevzdati dopis.

Kurýru jest dovoleno se přestrojiti, a postupovati způsobem, jaký mu napadne. V poli se hraje tím způsobem, že hráč jde do určeného domu, nebo na jiné vyznačené místo.

Jiný způsob této hry.

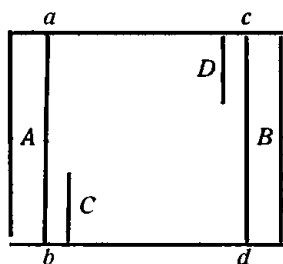
Junák má donésti zprávu do obleženého města (skutečného města, osamělého domu, statku a p.) a vrátiti se s odpovědí. Na rameni má připevněný kus červené látky nebo šátek asi 60 cm. dlouhý. Vyjde asi 6 km. od cíle. Obléhající číhají na něho, rozestaveni kolem místa, aby jej zajali, avšak nesmějí se přiblížiti k cíli blíže než na 300—500 m., což se určí nějakou rozeznatelnou hranicí. Kdo jest soudcem přistižen blíže místa, je ze hry vyloučen (střelen od obranců). Posel používá jakékoliv lsi, jedoucích povozů, vyjma železnici i přestrojení, vyjma za ženu, ale vždy musí červený šátek mu volně splývati s ramene. Prohrává, odejmou-li mu červený šátek, nebo když během určeného počtu hodin nepronikne k cíli a zpět.

Válečná.

Pro 2 až 4 družiny.

Hřiště: Obdélník 20 m široký a 30—40 m dlouhý. A, B mety (hrady); C, D místa pro zajaté, na krok vzdálená od hranice ab, cd; ac, bd meze, které jsou znatelně označeny na zemi. Nejlépe hraje se na tvrdé, písčité půdě bez trávníku.

Družiny postaví se do svých met, stojíce oběma nohama za hranicí v metě. Hráči jedné strany opatří si odznaky, aby se od druhých lišili. Hra počne tím, že náčelník strany jedné, na př. strany A, vyšle 1. hráče vyzvatí některého ze strany B; 1. strany A udeří třikráte hráče strany B do ruky a dá se rychle na útěk, aby ho vyzvaný nedohonil a udeřením nezajal. Ze strany A vyběhne 2. hráč proti vyzvanému strany B, aby ho zajal; ten však ihned se vrátí a utíká k svým do mety B, aby nebyl 2. strany A chycen. Proti 2. strany A vyběhne 2. strany B, a žene ho zpět; tak přebíhá se z jedné strany na druhou, až se podaří jedné nebo druhé straně někoho zajmouti. Kdo někoho zajme, vzkřikne: »Stát!« Hra na chvíli se přeruší, všichni jdou do svých met a zajatý postaví se na místo k tomu určené, stoje jednou nohou za hranicí, druhou v hřišti, pravou ruku natáhne proti svým, a čeká tak na vysvobození. Jsou-li dva zajatí, stojí jen první jednou

nohou za hranicí místa pro zajatce, druhý drží se ruky prvého a postoupí ku předu do hřiště. Vysvobození děje se tím, že některý z hráčů tleskne předního zajatce na ruku a zvolá: »Stát!« Drží-li se zajatí za ruce, když byl přední vysvobozen, jsou svobodni oba; nedrželi-li se za ruce, jest vysvobozen jen přední, který vždy paži natahuje, aby ho některý snáze vysvoboditi mohl. Že ten, kdo chce vysvoboditi zajaté, sám má se na pozor, aby nebyl zajat od nepřátel, kteří zajaté pozorně střežou, rozumí se samo sebou. Při vysvobození přeruší se též na chvíli hra, a když se všichni do svých met vrátili, pokračuje se ve hře. Pokračování se nezačíná vyzváním jako na počátku, nýbrž tím, že některý hráč vyběhne do hřiště a tak některého z nepřátel »v y l á k á«, aby ho pronásledoval. Hra se skončí, zajme-li některá strana dva nebo tři. Při hře snadno mohou vzniknouti nedorozumění; aby se tomu předešlo, zvolí sobě obě strany rozhodčího, který hru sleduje a v případě neshody svým hlasem ihned rozhodne. Výroku jeho jest se podrobiti oběma stranám. Není-li rozhodčí úplně jist a obě strany myslí, že mají pravdu, nastane příměří. Všichni vrátí se na svá stanoviska do hrad, a hraje se znova.

Nejvíce nedorozumění nastane, vyběhne-li několik hráčů současně z mety, nebo zůstávají-li hráči státi bezúčelně v hřišti. Proto ať vybíhá vždy druh za druhem do hřiště, a jakmile účelu svého docílil, ať ihned se vrátí zpět do mety »pro právo«, by mohl v případě potřeby zase vyběhnouti.

Pravidla:

1. Zajímati smí jen ten, kdo později vyběhl z mety.
2. Počet zajatých, kterým hra se končí, určí se na počátku hry; dva nebo tři.

3. Zajímání děje se lehkým udeřením rukou na rameno.

4. Zajmouti se smí vždy jen jeden hráč.

5. Zajmou-li obě strany současně po jednom, nebo zajme-li jedna strana hráče a druhá strana jednoho zajatého současně vysvobodí, neplatí obé.

6. Zajme-li jedna strana současně dva, nebo zajme-li jednoho a jednoho současně vysvobodí, platí jen jedno: buď zjetí nebo vysvobození.

7. Zajet jest též:

a) kdo překročí hranici hřiště a zvolá-li jeho pronásledovatel »Stát!«;

b) kdo zvolá »Stát!«, nemaje k tomu práva, t. j. neudeří-li při tom nepřítele nebo druha při osvobození.

8. Vedle zajatých nesmí nikdo státi, ani před nimi, aby bránil jich vysvobození, nýbrž vždy za nimi.

9. Místem pro zajatce nikdo nesmí vybíhati, ani vraceti se do mety.

10. Zajetí nesmějí překážeti nepřítelům, dávají však pozor, aby nepřítelé hráli správně. Seděti ani ležeti zajetí nesmějí.

11. Kdo z hráčů by se dostal do nepřátelské mety, aniž by byl zajat, hledí v příhodné době utéci do své mety, a smí býti udeřen a zajat kterýmkoli z nepřátel (viz 7.), sám však při návratu svém ani zajímáti ani vysvobozovati nesmí.

12. Vysvobozeným jest některý jen tehdy, stál-li správně v zajetí, a jsou-li v zajetí dva hráči, jsou najednou vysvobození jen tehdy, drží-li se za ruce.

Větší zajímavosti nabude hra tato, postaví-li každá strana před svoji metu prapor 2—3 m daleko. Podaří-li se některému z nepřátel prapor unésti do své mety, aniž by byl chycen, vyhraje jeho strana bez ohledu na to, kolik zajatých má.

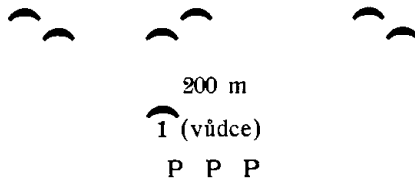
Hraje-li se o přebor, mění družiny své mety po každé hře, a k vůli snazšímu rozhodování ustanoví se dva rozhodčí, kteří postaví se po obou stranách (mezích) hřiště nedaleko od míst pro zajatce, aby snadno přehlédli hru.

Hru nacvičíme nejlépe, když odpočítáme hráče každé družiny a stanovíme tím pořádek, v jakém mají vybíhati a chrániti druh druhá, t. j.: vyběhne-li hráč 1., a když jest pronásledován, vyběhne 2., aby ho chránil, a 2. potom chrání 3. atd.

Když se hra nacvičí tímto způsobem ve dvou družinách, hrají ji čtyři družiny, dvě proti dvěma, tvoříce dvě křídla, kteráž podobným způsobem si vedou; naposledy rozdělí se každá strana na tři části: obě křídla a střed, který tvoří zálohu s náčelníkem. Jedno křídlo vede si útočně, druhé hlídá zajatce, a střed zasahuje v rozhodných dobách do hry.

Válečná s třemi prapory.

Pro hru určíme pruh krajiny s terénem, skytajícím hojně úkrytů, v lese a pod., o délce asi 800 m. a nejméně 100 m. šířky. Na každé straně hraje družina, dvě neb tři i celý oddíl. Hru řídí rozhodčí, na každé straně pak vůdce. Tři prapory na každé straně zatknou se do země vzdáleny od sebe po 20 m. Hraje-li se za noci, použije se luceren, zavěšených 60 cm. nad zemí. Na 200 m. (v noci na 100 m.) před prapory rozestaví každá strana své přední hlídky, aby chránily prapory a to obyčejně v tomto rozestavení:

Přední stráž nesmí opustiti svých míst, ale mohou vysílati jednotlivce k sousedním strážím neb i k ostatním spoluhráčům své strany. Přední stráž obou stran jsou proti sobě ve vzdálenosti 300 až 500 m. dle útvaru krajiny.

Útok začíná vysláním několika junáků, aby vy-zvěděli a podali zprávu, kde jsou přední stráž nepřítele a kde jsou postaveny prapory. Na to hledí se proplížiti nepozorovaně předními strážemi nepřátel a zmocniti se některého praporu. Junák získá prapor, odnese-li jej ke svým na přední stráž. Smí vždy unésti jen jeden prapor. Dostihnou-li jej alespoň dva nepřátelé, t. j. přiblíží-li se mu nejvíce na 10 m. a vykřiknou-li »Stát!, jest povinen ihned se zastaviti a jest zajat. Zajatce si protější strana počítá, ale mohou se účastniti hry dále. Každý hráč přední stráž platí za dva.

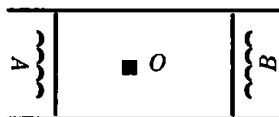
Na znamení dané některým z obou vůdců neb rozhodčím, po uplynutí smluvené doby všichni povstanou na místech, kde právě jsou, aby bylo přesně viděti, jak blízko která strana dostala se k nepřátelským praporům.

Někdy způsobí ve vhodném okamžiku ta neb ona strana poplach, aby odvrátila pozornost nepřátel a usnadnila svým uloupení praporu. Rozhodčí ocení výkony dle počtu odnesených praporů a zajatců, po případě dle toho, jak blízko k praporům při ukončení hry pronikli nejbližší tři hráči každé strany. Dobytý prapor ocení třemi body, každého zajatce jedním bodem.

Na hlídku.

Hraje družina proti družině.

Hřiště 6—10 kroků široké, 30—40 m dlouhé. Uvnitř hřiště 10—15 m od jednoho konce zarazí se tyč (O), jest tedy od konce druhého vzdálena 19—25 m. (Poměr 3 : 5.)

Každá družina postaví se na konec hřiště. Na tyč uvnitř hřiště položí se nějaký předmět, míč, čepice, šátek anebo něco jiného. Předmět ten může položit se také na zemi. Úlohou hráčů A, kteří jsou blíže tyče, jest: zmocnit se předmětu toho a přinést jej do své mety; hlídači, hráči B v protější metě brání tomu tím, že hledí hráče při tom dosáhnouti, peškem jej udeřiti a takto zajmouti. Provedení: jeden z družstva A postaví se na hranici a jemu naproti jeden hlídač. Hlídač pozoruje bedlivě protivníka, a jakmile vyběhne z mety, vyběhne také hlídač, aby ho dohonil; vrátí-li se hráč A zpět, navrátí se též hlídač do mety. Aby se zjistilo, že se hrající vrátili do mety, položí se do každé mety dva pešky různých barev nebo tvarů, jež vyměňují hráči před každým vyběhnutím z mety. Hlídač smí protivníka chytati, až když vzal předmět, který byl na holi; chytí-li ho, stane se hráč A zajatcem družstva B; donese-li hlídáný předmět hráč do mety domácí, aniž byl hlídačem udeřen, bude hlídač zajatcem družstva A. Potom jdou další dva a hra pokračuje; když pak všickni se vystřídali, změni svá místa i své úlohy, t. j. stanou se hlídači hráči družstva A. Která strana při obou hrách bude mítí dohromady více zajatých, vyhraje. Hráčům A dovoleno jest škádliti hlídače tím, že obchází předmět a naznačuje, jako by jej bral, nebo jemu něco vypravuje, aby obrátil jeho pozornost jinam a snadno mohl jemu odnésti hlídáný předmět. Škádlení to nesmí trvati však dlouho, aby nestala se hra nudnou.

P r a v i d l a: Za zajatého se též považuje:

1. překročí-li kdo hranici,
  2. nepřinese-li hlídaného předmětu do své mety.
- P o z n. Hra se konává tím způsobem, že oba hráči připraví se a běží na povel: jedna, dvě tři! (Snazší způsob.)

D r u h ý z p ů s o b :

M í s t o: Obdélník, jehož delší strany jsou 30 až 40 metrů a kratší strany měří 15—20 m, rozdělíme přímkou rovnoběžnou se stranami krátkými na dva čtverce. Tato dělicí přímka tvoří mez, od níž ve vzdálenosti asi šesti kroků v každém čtverci vyřýsován jest kruh v průměru asi čtyř kroků.

N á ř a d í. Do kruhu položíme tři předměty na zemi; k tomu se nejlépe hodí pešky, pátky, kroužky nebo jiné nářadí ke hrám.

Hráči jsou rozděleni na dvě družstva, a každé z nich rozestaví se v jednom čtverci. Počet hráčů v každém družstvu bývá 5—10.

Účelem hry jest zmocnití se všech tří předmětů, jež má uloženy družstvo nepřátelské na zemi v kruhu na svém poli.

P r ů b ě h h r y: Jednotliví hráči vbíhají na pole nepřátel, aby uchvátili tam předmět na zemi ležící a útekem dostali se co nejdříve zpět, a při tom nebyli zasáhnuti někým z nepřátel; bude-li kdo na cizím poli udeřen rukou někým z nepřátel, a zvolá-li nepřítel: »Stůj!«, stane se zajatcem, a jest mu odevzdati předmět, jež uchvátil nepřátelům, a státi na místě, na němž byl zajat, dokud nebude vysvobozen někým ze svých druhů. Zajatce vysvobodí ten z jeho druhů, jemuž se podaří dotknouti se a zvolá-li při tom: »Svoboden!« Vysvobozený může potom volně odebrati se na pole domácí nebo jíti znova pro předmět do kruhu nepřátel; jakmile dotkne se předmětu, může býti znova zajat. Hra se skončí, když jedno druž-

stvo zmocní se všech předmětů, o něž byl zápas veden.

P r a v i d l a :

1. Při každém vpádu na pole nepřátel dovoleno jest hráči odnésti jen jeden předmět.

2. Nestojí-li zajatec na místě, na němž byl zajat, nemůže býti vysvobozen.

3. Nezvolá-li nepřítel při zajímání »Stůj!«, není zajetí platným, a podobně při vysvobozování jest třeba zvolati »Svoboden!«, aby vysvobození bylo platným.

4. Kdo vyběhne z hranic pole nepřátel, tedy mimo hřiště, bude zajat a postaví se tři kroky od hranice, kde ji překročil, do pole nepřátel.

5. V kruhu, v němž nalézají se předměty, o něž se zápasí, nesmí státi ani zajatci, ani kdo již drží předmět v ruce; dovoleno jest vběhnouti tam nepříteli, aby uchvátil předmět, anebo obránci domácím, aby jemu to zabránil, jest jim však ihned ustoupiti ven z kruhu.

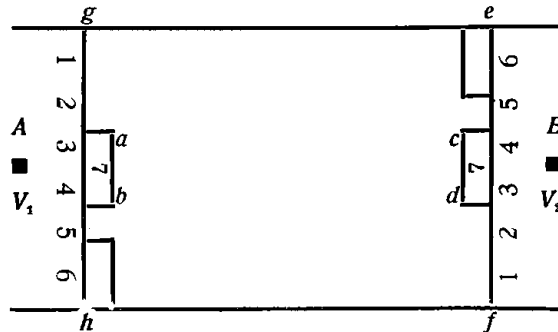
6. Kdo stojí na poli domácím, nemůže býti zajat.

7. U zajatce není dovoleno státi blíže nežli na dva kroky.

Škádlivá.

Počet hráčů i hřiště jako při hře na hlídače.

Hřiště upraví se takto:

Před každou branou na jeden krok udělá se rýha, asi 4 kroky dlouhá (ab, cd), kterou se vymezí škádlíště; v pravém rohu (e, h)) udělá se rovněž tak veliké místo »vězení«, a za hradou označí se kamenem anebo dolíčkem místo (V_1 V_2) druhé »vězení«, kam postaví zajaté, jimž nelze více utéci.

Když obě družiny postavily se za hranice cd, ef, počne hra:

Vůdce družiny A vyšle jednoho ze svých proti straně druhé, na př. 7. hráče; proti tomu postaví vůdce družiny B ihned také stejně obratného, na př. 7. hráče, kterému jest postaviti se do škádlíště za rýhu cd a před hranici ef.

Nyní nastane »škádlení«, to jest 7. hráč strany A pohybuje se před rýhou cd sem tam, dělá, jakoby dotknouti se chtěl země ve »škádlíšti« nebo rýhy nohou; 7. hráč strany B sleduje každý jeho pohyb a následuje ho sem tam, je však při tom ustavičně za rýhou cd. Jakmile se hráč 7. A země ve »škádlíšti« nebo rýhy nohou dotkl, dá se na útěk ku svým a 7. B ho pronásleduje, aby ho chytl; podaří-li se to, odvede chyceného do zajetí, do vězení v rohu e, a pak sám jde proti straně A, aby tam některého »škádlil«; bude-li při tom chycen, stane se zajatým strany A. Tak střídavě posílají vůdcové družin své spoluhrající proti nepřátelské straně, až některá strana má tři zajatce, ta vyhrává.

Pravidla:

1. Škádlení se počne, až když oba hráči nastoupí svá místa.

2. Chytati »škádlivého« má právo škádlený jen tehdy, stojí-li jednou nohou ve »škádlíšti« v době, kdy škádlivý dotkl se nohou země nebo rýhy ve škádlíšti.

3. Přeběhne-li škádlivý při útěku přes hranice hřiště, jest chycen.

4. Chycení děje se lehkým udeřením rukou nebo peškem na záda.

Velice zajímavou stane se tato hra tehdy, ustanoví-li se, že zajatí mohou ze zajetí uprchnouti. Podaří-li se zajatému uprchnouti ku svým do mety, aniž by byl od někoho z nepřátel dohoněn a udeřen, jest svoboden; byl-li však dohoněn a udeřen a tedy znovu zajat, nesmí se hry již účastniti a odeběře se do vězení V, odkud prchnouti nesmí. Aby zajatí neprchli, staví se za každého jeden hráč na hlídku, který ho střeží a v případě útěku pronásleduje a znovu zajme. Zajetí jest platným jen tehdy, vyběhne-li zajímavější z mety domácí, zajetí provedené hráčem, vracejícím se do mety z protější strany, je neplatné.

Rozestavný běh. (Štafeta.)

Vůdcové dvou nebo tří družin rozestaví junáky po cestě k místu 1 až 2 km vzdálenému, kdež česká rozhodčí závodů. Družiny mají úkol postupně doručiti tři zprávy, dopisy nebo věci (větve určitých rostlin a j.). Vůdcům družin se odevzdají současně zprávy (věci), ti je dají prvým junákům, kteří běží s nimi k druhým, tito potom ke třetím atd., druh k druhu až k poslednímu, který je odevzdá rozhodčímu. Jsou-li junáci rozestaveni ve dvojicích, lze poslati zprávy oběma směry. Závod tento se konává též na kolech jako rozestavná jízda.

Na medvěda.

Jiná dobrá hra jest tato popsaná Mr. Thompsonem Seton-em v knize »Birch bark of the Woodcraft Indians«. V této hře silný hoch představuje medvěda a má tři úkryty, v nichž se

může schovati. Tam jest chráněn. Nese malý slabý balonek na zádech. Ostatní hoši jsou ozbrojeni sekerami (pešky) ze stočené slámy, kterými se snaží rozbítí onen míček, když jest medvěd mimo úkryt. Medvěd má též sekeru (pešek), kterým hledí zasáhnouti lovce, což znamená smrt lovcovu. Jest to vhodná hra, aby nesměli a samotáři hoši sblížili se s druhými.

Bíti jinam než na záda je zakázáno.

Hry ve vodě.

Při koupání hrají si junáci v mělké vodě »na honěnou«, »na honěnou lehavou«, na honěnou »s hradou«, junáci, kteří umí plovati, hrají tytéž hry plovající. Místo buď vždy určitě vymezeno.

Dutým míčem hrávají jednoduchou »vrhanou o postup« a složitou vrhanou do branek, zvanou vodní »polo«.

Ti, kdož umí šlapati vodu, mohou utvořiti kruh a hrají dle vzoru hry »na kočku a myš« hru »na štíku a pstruha«.

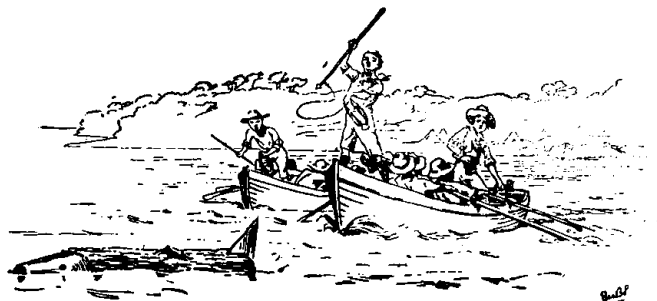
Lov na velrybu.

(Na člunech.)

Velrybu zhotovíme z klády. Přisekneme zhruba hlavu a prkénkem naznačíme ocas. Aby byl znatelnější, stavívá se svisle, což ovšem není správně, neboť právě vodorovnou ploutví liší se velryby od ryb.

Lov provedou dvě družiny; každá obsadí jeden člun. Vůdce družiny je kapitánem, jeho nástupce je harpunníkem, ostatní jsou veslaři. Každý člun jest domovem v jiném přístavu, jež jsou asi 1 km od sebe vzdáleny. Vůdce zaveče velrybu na kterémkoliv místě uprostřed mezi oběma přístavy. Na dané znamení vyrazí oba čluny a hledí co nejrychleji dostihnouti velryby. (Obr. 171.)

Harpunník, který se dříve přiblíží velrybě, vrazí do ní harpunu, jeho člun ihned obrátí a hledí zavléci velrybu do svého přístavu. Druhý člun jej pronásleduje a podaří-li se mu jej dohonit, harpunuje také velrybu. Podaří-li se mu vraziti harpunu do velryby, otočí se a snaží se ji přetáhnouti do svého přístavu. Lepší veslaři tu najisto zvítězí. Disciplína, klid a přesné vykonávání rozkazů ka-

Obr. 171. Lov na velrybu.

pitánových jsou rozhodující pro vítězství. Zdráné výsledky dobré kázně uvidí tu hoši zcela jasně.

Harpuna jest oštěp s koncem podobným udici, na dlouhém, pevném motouzu připevněný. Házeti se smí jen tehdy, není-li druhý člun na protější straně. Vleče-li již jeden člun na napjatém provaze velrybu, nesmí se z druhého po ní střílet, až když dojeli k člunu prvému. Tím je každé zranění oštěpem vyloučeno.

Polární výprava.

(Na sněhu.)

Každá družina upraví si sánky, aby je dvojice hochů, zapřažená do postrojů z provazů mohla táhnouti, nebo táhne sánky dvojice psů, lze-li je k tahu vycvičiti. Dva skauti jsou 1 až 2 km napřed, ostatní se saněmi je následují, sledující cestu dle

stopy a dle značek, které učinili první dva. Veškerá ostatní znamení při cestě jest prozkoumati, zaznamenati a vyčísti jejich význam. Na saních si junáci vezou zásoby, hrnce na vaření atd.

Při vyjíždkách se stavívají též sněhové chatrče. Šířka jejich se stanoví dle délky holí, které jsou po ruce ke zrobení střechy. Střecha se zhotoví z proutí, klestí a j. a pokrývá se sněhem, aby bylo v chatrči teplo.

Pronásledovaný.

(Sibiřský uprchlík.)

(Na sněhu.)

Junák-uprchlík uteče v zasněžené krajině kterýmkoliv směrem, až najde dobrý úkryt, v němž se uschová. Ostatní po dvaceti neb i více minutách pustí se po štopách za ním. Když se blíží k jeho úkrytu, střílí uprchlík na ně sněhovými kulemi. Každý, kdož je zasažen, odstoupí jako mrtvý. Uprchlík jest chycen, byl-li zasažen třikráte.

Sněhový hrad.

(Na sněhu.)

Je-li hodně sněhu, stavívá si družina veliký hrad dle svých vlastních názorů o opevnění, se střílnami na vyhlížení a pod.

Když je hrad vybudován, podniknou na něj útok nepřátelské družiny, užívající sněhových kulí jako střeliva. Každý skaut, zasažený sněhovou kulí, počítá se za mrtvého. Útočníků bývá z pravidla nejméně dvakráte tolik, co obhájců.

Bitva v zasněžené krajině.

Vytkne se bojiště v krajině; nejlépe se k němu hodí pozemek, s něhož je větrem smeten sníh nebo na němž není mnoho sněhu, ale po jehož obou stra-

nách je s dostatek sněhu, z něhož družiny si nadělají kulí a potom táhnou do boje proti sobě. Koulují se a nutí strana stranu k ústupu, který nastane, když strana vystřelí všechny »koule«. Strana ustoupivší, nadělajíc si znova kulí vytlačuje protivníky, kterým zatím »střelivo« došlo.

Tato hra může se hrát také

v létě.

Měkké míče udělané z ostřížků nebo vycpané pilinami vydají se v stejném počtu bojujícím družinám v takovém množství, aby každý junák dostal 5—10 míčů. Nepřátelské družiny táhnou opatrně proti sobě skrývajíce se za stromy, v průkopech a p., a střelíjíce. Kdo jest míčem udeřen, jest raněn, odstoupí ze hry; nemá-li družina střeliva (míčů), sbírá míče hozené nepřáteli.

Hra pokračuje, až z družiny zbudou jen dva junáci, nebo ustoupí-li družina za určité místo.

V. oddíl:

KLENKA, SVOJSÍK:

Tělocvik a sport.

Cvičení v přírodě. Každodenní cvičení junákovo. Cvičení ve vodě. Tance junáků. Odzemek. Několik myšlenek o sportu (Dr. Jifí Guth).

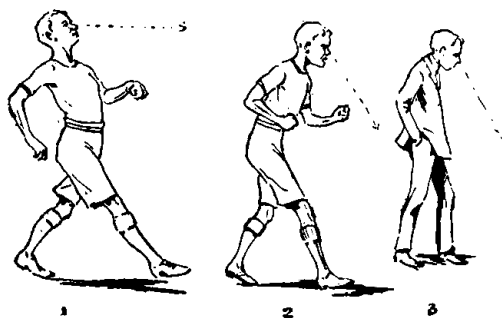
Cvičení v přírodě.

Chce-li junák plnit povinnosti k sobě samému, chce-li s úspěchem se uplatnit ve veliké práci naší národní, jest mu třeba síly. Silou nemyslíme pouhé svalové siláctví, ale celkové zdraví tělesné, jež je pramenem zvýšené výkonnosti i krásy těla a základem veškeré intelektuální i morální výchovy.

O nutnosti svalové práce pro každého není snad ani třeba příslušníkům národa Tyršova znovu vykládati. Tělesné výchově ve smyslu ideí Tyršových zůstane na všechny časy česká mládež věrna. Naší péčí bude, aby dle možnosti děla se na zdravém vzduchu a aby byla cviky, jež možno konati ve volné přírodě, vhodně doplňována.

Z h e r vybrali jsme většinou jen ty, jež podporují schopnosti jinými hrami zanedbávané. Jsou mezi nimi i takové, jež nejsou vůbec v pravém slova smyslu tělocvičné. Rozumí se samo sebou, že nepřestaneme na hrách uvedených, ale zařadíme do svého programu také všechny vydatné hry, jež za daných poměrů budeme moci provádět.

děti s úspěchem. Při životě ve volné přírodě mnohé hry přizpůsobíme terénu a prováděti je budeme ve větší rozloze, na příklad hry o postup na málo frekventovaných cestách, na rozsáhlých horských hřbetech, stráních a paloucích, z vesnice do vesnice jako ruský bílý míč a pod. Ne-

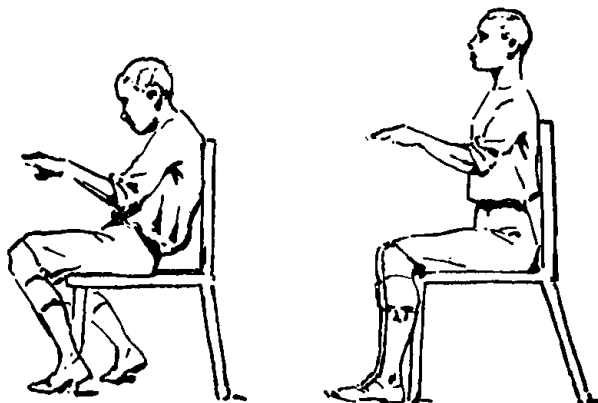
Obr. 172. Správný a nesprávný způsob chůze.

pohrdneme nerovným hřbetem toho druhu, jaký táhne se od Petřína k Bílé Hoře, ale bude nám tím vítanější, neboť skýtá příležitost k slézání příkrých strání, k ukrytí se atd. Němečtí skauti s oblibou vyhledávají právě krajiny toho druhu a jakmile mají pokdy, o jarních i hlavních prázdninách odjíždějí na př. z Drážďan do hor Krkonošských a Rudohoří, zacházejí i do severních Čech a na vhodném terénu zdejšími konají své hry.

Svá cvičení a tábory konají budeme nejčastěji poblíž vod. V o d n í s p o r t y, jež patří mezi nejzdravější vůbec, netěší se u nás dosud tomu rozšíření a oblibě jako jinde. Krásného a velikého cvičiště na hladině Vltavy v Praze používá se dosud ve velmi malé míře. Mládež nemá vlastních loďek a poplatek za propůjčení je tuze vysoký. Družiny junácké, kde každý musí býti dobrým plavcem, kde pouštějí se i do stavby člunů, přispějí časem k oživení našich řek a rybníků.

Nemůžeme uváděti celé bohatství přirozených cvičení ve volné přírodě a stane se tak v brzké době zvláštním dilem, kde bude náležitý zřetel vzat i k japonskému velezajímavému zápasu džiu-džitsu, cvičením a sportům v různých dobách ročních atd.

Obr. 173. Nesprávný a správný způsob sedění.

Junák nesmí se domnívati, že cvičí jen v tělocvičně nebo na hřišti. Správné držení těla, pěkná lehká chůze jsou také cvičení, cvičení důležitá, neboť konáme je nejčastěji, avšak zřídka správně. Na obrázku 172. znázorněna jest 1. závodní chůze se zvětšenými pohyby paží pro cvičení, 2. obyčejný způsob i zcela špatný způsob chození. Při nepopiratelné tělesné zdatnosti naší je opravdu s podivením, jak řídkým zjevem u nás jest přirozená, elegantní chůze, při níž ovšem pěkné držení těla jest již samozřejmo.

Žijeme v století sedícího lidstva; také mládež největší část svého života je nucena proseděti ve škole i doma. Proto jest velice důležité, jak sedíme. (Obr. 173.)

V severánských zemích, kde v tělocviku velkou péči jeví o vývoj hrudníku, jest pěkné držení

těla pravidlem a opak toho nevyskytuje se ani u jezdců a jezdkyň na kolech, jichž tam člověk denně na tisíce potkává.

Má-li býti každodenní cvičení účinné, je třeba, aby bylo všestranné, to jest, aby působilo na všechny části těla vnější i vnitřní, i na údy i na útroby těla. Všestrannosti dlužno rozuměti tak, aby každý cvik konal se jak v levo tak i v pravo, vpřed i vzad.

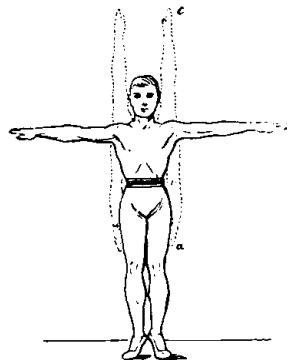
Dle tohoto požadavku sestavili jsme tento

denní pořad cviků:

I. Cviky paží:

Nejdříve ve stoji spatném, později ve stoji rozkročném stranou.

1. a) rozpažití — vzpažití — rozpažití — připážití (Obr. 174.);

Obr. 174. Ve výponu a) připážití, b) rozpažití, c) vzpažití.

b) předpažití — vzpažití — předpažití — připážití (Obr. 175.);

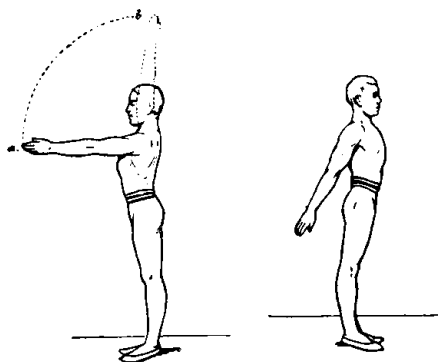
c) předpažití — zapažití (Obr. 176.) — předpažití (nebo vzpažití) — zapažití — připážití;

d) předpažití — vzpažití — rozpažití — zapažití — připážití.

2. a) skrčiti připážmo (Obr. 177.) — mrštiti

předloktím dolů — (trčiti vpřed, vzhůru nebo stranou) — skrčiti připažmo — napnouti připažmo;

b) ruce v týl (Obr. 178.) — mrštiti předloktím rozpažmo (trčiti vzhůru) — ruce v týl — napnouti připažmo.

Obr. 175. a) Předpažiti, b) vzpažiti. Obr. 176. Zapažiti.

II. Cviky trupu:

Nejprve ve stoji rozkročném stranou a potom ve stoji spatném:

1. a) s rukama v bocích (Obr. 179.): předklon (Obr. 180.) — vzpřím — záklon (Obr. 181.) — vzpřím;

b) se skrčením připažmo: předklon (Obr. 182. a) — záklon — vzpřím;

c) se vzpažením: předklon vodorovný (Obr. 182. a) — vzpřím — záklon (Obr. 183.) — vzpřím;

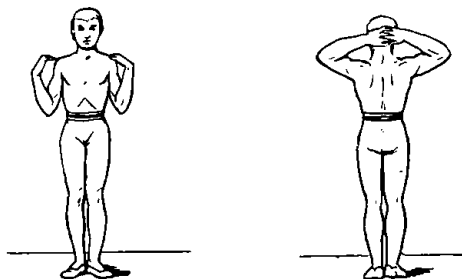
d) se vzpažením: předklon hluboký (Obr. 184.) — vzpřím — záklon — vzpřím.

2. a) z rozpažení: vzpažiti pravou, připažiti levou s úklonem v levo (Obr. 185.) — vzpřím a rozpažiti — vzpažiti levou, připažiti pravou a úklon v pravo — vzpřím a rozpažiti;

b) se vzpažením: úklon v levo (Obr. 186.) — vzpřím — úklon v pravo — vzpřím;

c) se skrčením připažmo (nebo) s rukama v týle: točiti trupem na levo — zpět přímo — na pravo — a zpět přímo;

d) s rozpažením: točiti trupem na levo — zpět — na pravo a zpět.

Obr. 177. Skrčiti připažmo. Obr. 178. Ruce v týl.

Cviky 1. d) a 2. c) se dělávají rychle, ostatní cviky trupu volně.

III. Cviky nohou:

1. Ze stoje spatného:

a) s rukama v bocích (s rozpažením, s rukama v týle anebo se vzpažením) se cvičí: výpon — podřep (Obr. 187.) — výpon — stoj;

b) se skrčením připažmo (s rozpažením, s rukama v týle nebo se vzpažením) se cvičí: výpon — dřep (Obr. 188.) — výpon — stoj;

2. V stoj rozkročném:

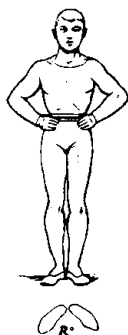
c) s rozpažením (se vzpažením) se cvičí: výpon — podřep (Obr. 189.) — výpon — stoj;

d) s rukama v bocích se skrčením připažmo (nebo s rukama v týle): výpon — podřep levo — výpon — podřep pravou — výpon

3. V stoji na jedné noze a v stoji jedno nož:

a) položit ruce v boky, volnou nohu skrčiti — napnouti ji vpřed (Obr. 190.) (vzad nebo stranou) — skrčiti — a napnouti v stoj spatný;

b) předpažití a přednožití — podřepnutí nebo dřepnutí (Obr. 191.) — vztyčiti se na jedné noze — a přinožiti;

Obr. 179. Ruce v boky.

c) vzpažití a únik levou vzad — stoj spatný a připážití a totéž pravou;

d) vzpažití a uniknouti levou vzad — zdvihnutí levou až ve váhu předklonmo (Obr. 192.) — postavití levou na zemi v stoj spatný.

IV. Podpory ležmo:

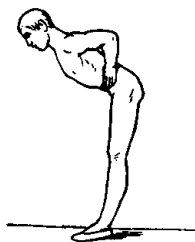
1. a) Ze stoje spatného: podpor dřepmo — napnutí nohy vzad, podpor ležmo zánožmo — skrčiti nohy a podpor dřepmo — vztyk; cvičí se na 4 a na 2 doby;

b) v podporu ležmo zánožmo zanožovati levou (Obr. 193.) (pravou) anebo vzpažovati pravou (levou), anebo zanožovati pravou (levou) a vzpažovati levou (pravou);

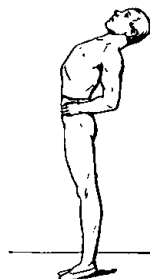
c) v podporu ležmo zánožmo klesati (skrčováním paží) (Obr. 194. b) a vzpírati (napínáním paží).

2. a) Z podporu ležmo zánožmo: obrátiti se v levo v podpor ležmo odbočmo v levo a levou ruku v bok (Obr. 194) a obrátiti se zpět;

b) z podporu ležmo zánožmo — obrátiti se v levo v podpor ležmo odbočmo v levo a unožiti nebo vzpažiti, anebo unožiti a vzpažiti. (Obr. 195.)

Obr. 180.
Předklon mírný.

Obr. 181.
Záklon.

V. P ř e t a h o v a t i a p ř e t l a č o v a t i s e :

1. a) p ř e t a h o v a t i s e o b ě m a r u k a m a s e z a h á č k o v a n ý m i p r s t y , n e b o h m a t e m n a z á r u č í (Obr. 196.);

b) p ř e t a h o v a t i s e l e v o u (p r a v o u) r u k o u s e z a h á č k o v a n ý m i p r s t y , n e b o h m a t e m n a z á r u č í (Obr. 197);

2. a) p ř e t l a č o v a t i s e r u k a m a n a r a m e n o u (Obr. 198.);

b) s r u k a m a n a p ř e d l o k t í (Obr. 199.);

c) s o p o r e m r a m e n y (Obr. 200.);

d) s d v ě m a t ý č e m i . (Obr. 201.)

3. Z á p a s o t ý č , k t e r o u d r ž í p r o t i v n í k .

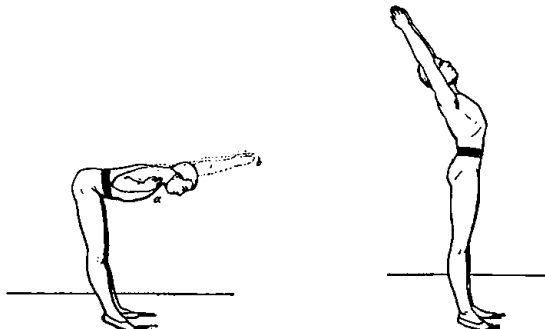
VI. Z d v í h a t i

1. a) r o z k r o č e n ě h o d r u h a n a b e d r á c h n e b n a r a m e n o u ;

b) ležícího druhu toporně napiatého za ramena neb hlavu;

c) dva zdvíhají ležícího třetího druhu toporně napiatého, prvý za nohy a druhý za ramena;

2. zdvihnutí a přenesení druhu na malou vzdálenost, způsoby 1. a), b), c), sedícího rozkročmo na zádech neb krku, nebo způsoby, jako se přenášejí ranění. (Obr. 163.—169.)

Obr. 182. Předklon vodorovný.

Obr. 183. Záklon.

VII. a) Házeti a vrhati

kameny 3, 5 až 7 $\frac{1}{4}$ kg těžkými do dálky, pravou a levou střídavě;

b) přihazovati si kameny a chytati je obouřč na vzdálenost jednoho až několika metrů;

c) házetí tyčí jako oštěpem do dálky.

VIII. Choditi, poskakovati a skákati

rozmanitými způsoby: se zvětšenými pohyby paží, velikými kroky, rychlými kroky; choditi rychle o závod na vzdálenost několika set metrů.

2. a) Běhati o závod na vzdálenost 50—100 metrů (Obr. 203.);

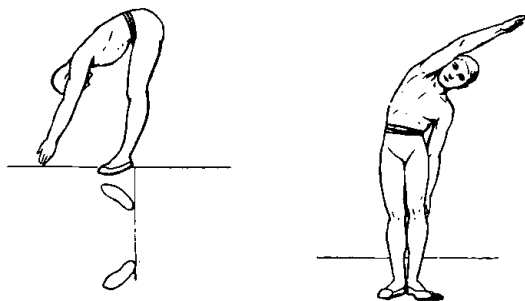
b) Klusati vytrvale 3—5 minut.

3. Poskakovati snožmo nebo jednož o

závod na vzdálenost 10—30 m; potyk belžmo (poskakovati jednonož a vrážeti rameny do druha, aby byl donucen stoupnouti na obě nohy).

4. a) Skákati snožmo do dálky ze stoje a odrazem jednou nohou z rozběhu;

b) skákati do výšky na místě: roznožiti i snožiti, skřížiti nohy a snožiti, ohnouti nohy připat-

Obr. 184. Předklon hluboký. Obr. 185. Úklon v levo.

mo a napnouti, skrčiti nohy a napnouti, přednožiti a spustiti nohy;

c) skákati přes nízké, nejvýše po rozkrok vysoké překážky;

d) skákati roznožmo přes druha stojícího;

e) skákati skrčmo přes ruce dvou druhů, hmatem na jich ramenu (Obr. 202.);

f) totéž prostě odrazem jednonož, a s dohmatem;

g) skákati letmo;

h) skákati o tyči. (Obr. 204.)

IX. Cvičky v hlubokém vdechování:

a) Vdechnouti a vydechnouti volně nosem při zavřených ústech;

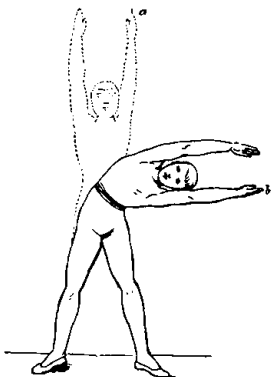
b) s pohyby pažema napiatýma (při zdvihání paží vdechovati, při spouštění vydechovati);

c) se záklonem hlavy nebo trupu vdechovati, s předklonem hlavy nebo trupu vydechovati.

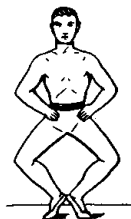

Cviky v dýchání se konají, kdykoli je někdo udýchán a k uklidnění tlukotu srdce.

Každodenní cvičení sestává ze cviků: 1. paží, 2. trupu, 3. nohou, 4. z podporů ležmo, 5. zdvihání, 6. házení, 7. běhu, 8. skoku a 9. hlubokého dýchání; místo zdvihání a házení se konává přetahování a přetlačování. S počátku se cvičí

Obr. 186. Úklon v levo.

Obr. 187. Podřep.

z každého druhu jeden cvik, později dva cviky a otužilí cvičivají až tři cviky; každý cvik se opakuje vždy čtyři až šestkrát.

Cvičení s tyčemi.

Při cvičeních paží brává se často tyč (hůl) do obou rukou ve vzdálenosti šířky, až dvojitě šířky ramenou a tyč se zdvihá a spouští:

a) krčením a napínáním paží: tyč před ramena — tyč vzhůru — t. před ramena — tyč dolů;

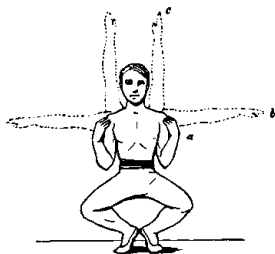
tyč před ramena — tyč vzhůru — tyč za ramena — tyč vzadu dolů;

b) napatýma pažema: tyč vpřed — t. vzhůru — t. vpřed — t. dolů;

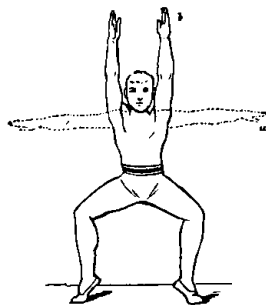
tyč vzhůru — t. vzad dolů — t. vzhůru — tyč vpřed dolů;

tyč vpřed — tyč vzad dolů — t. vpřed — tyč dolů;

c) skrčenou a napiatou paží: tyč levou rukou ke pravému ramenu, pravou rukou dolů — t. se spustí obouruč a zdvihne na druhou stranu;

Obr. 188.
Dřep.

Obr. 189.
Podřep rozkročný.

tyč levou rukou k pravému boku a pravou rukou vzhůru — t. se spustí a zdvihne opět na druhou stranu.

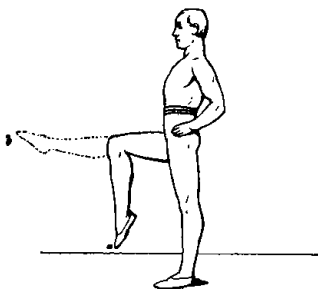
S tyčí v rukou se konávají též cviky trupu a nohou.

Cvičení ve vodě.

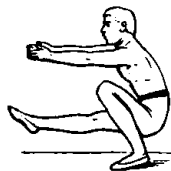
Nevyčerpatelný zdroj cvičení, tělocvičných zábav a her poskytuje voda, zejména ovšem tomu, kdo umí plovati. A kdo neumí, zajisté se vynasnaží ze všech sil, aby tomuto snadnému a důležitému cvičení co nejdříve se naučil. Každému může se v životě stát, že bezděčně octne se v nebezpečí utonutí. Neumí-li několik jednoduchých pohybů plovacích, bídne hyne.

Naznačíme jen letmo postup cvičení:

Pohybům k plování učíme se nejdříve ve formě prostných ve stoji a to: paže, pohyby jednou nohou, načež oboje spojujeme. Současně cvičíme v leže na zemi pohyby nohou. Abychom mohli skrčovat nohy, zvýšíme tělo tím, že podložíme sbalené šatstvo anebo nářadí. Cvičení tato můžeme také konati ležice naznak. Záhy budeme konati tempa mechanicky. Pohyby ty konáme pak

Obr. 190. Stoj jednoož.

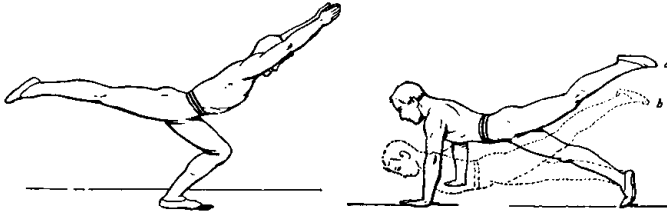
Obr. 191. Stoj jednoož.

ve vodě. Zprvu drží nás druh na řemenu kolem pasu připiatém, rukou neb pomocí tyčky, od níž vede provaz k opasku. Tyč opíráme o vodorovný trámec na břehu. Když se cvičenci daří pohyby na místě, posunujeme jej dle temp ku předu. Záhy bude tyč zbytečnou, cvičenec udrží se sám nad vodou. Je-li voda hluboká, ponecháme cvičence na provaze, pokud nelze se úplně naň spolehnouti.

Umíme-li tento základní způsob plování, učíme se pohybům k plování naznak a na boku, šlapání vody a skokům. Začneme obyčejným skokem do dálky, cvičíme skok po hlavě, z kleku, rozběhu, sedu, z větší výše, přemety, ze stoje o rukou. Cvičíme se s druhy v zachraňování tonoucích, házení záchranného provazu, potápění. přenášení předmětů a vynášení jich ze dna, závodíme, ovšem bez přepínání sil. Různé hry, přetahy

a přetlaky s výhodou tu cvičíme, ať již brodíce se ve vodě mělké, hlubší nebo plovajícíe.

V e s l o v á n í na loďkách různého typu, plavba na plachetních lodicích, výpravy na loďkách zv. canoe (čti: keňu) po našich krásných řekách a říčkách ve spojení s tábořením poskytne našim junákům mnoho požitku a příležitosti k zdravému pohybu. (Obr. 205.)

Obr. 192. Váha předklonmo. Obr. 193. Podpor a klik ležmo.

Tance junáků.

Angličtí skauti bavívají se občas v táboře také tancem. Je to tak zvaný v á l e č n ý t a n e c, původu indiánského. Provádí se kroky v před stranou, v řadách, na to přejde se v kruh a jeden ze skautů uprostřed kola živými pohyby líčí pronásledování a svůj boj s některým zvířetem neb nepřitelem. Ostatní vykonávají pohyby po něm a doprovázejí tanec táhlým indiánským popěvkem. Pohyby vykonávané při tanci jsou velmi dobrým cvičením a je zajímavo sledovati, jak pracuje u jednotlivců fantasiie.

Duchu naší mládeže nejlépe odpovídati bude slovácký tanec

odzemek.

Jak patrně z názvu, podstatou jeho jest vyskakovati vzhůru o d z e m ě. Slováci šohaji v libovolném počtu postaví se do kruhu a začnou zpívati tuto píseň:

1. Ho-psa. chlapci, od ze-me, kdo ty kozy
 po-že-ne? A já by jich bol za-hnal,
 a - le som sa vl-ka bál.

2. Hopsa, kozy, kozina,
 daj nám syra, gazdina.
 Jak nám syra ty nedáš,
 zlých chlapcív si vychováš.

3. Čtyry kozy, pátý cap,*)
 kdo vyskočí, ten je chlap!
 A já som si vyskočil
 a ešče sa zatočil.

4. Hojže, hojže, bača môj,
 tobě koža a mně loj!
 Tobě koža na dudy,
 a mně lojík na zuby!

Jakmile začnou zpívat a tleskat (na doby na-
 značené >), jeden se oddělí, polkovým neb čar-
 dášovým krokem »cifruje« dovnitř kola a tam tan-
 čí odzemek, t. j. vyskakuje s prohnutým křížem
 do výše a otáčí se při tom ve vzduchu, nebo po-
 skakuje v dřepu dle taktu nebo oboje libovolně
 kombinuje a přidává dle vlastní fantasie i jiné po-
 hyby. Když s dostatek se nacifroval, vystřídá
 ho jiný.

Jihoslovanští junáci tančí společně jednoduchý

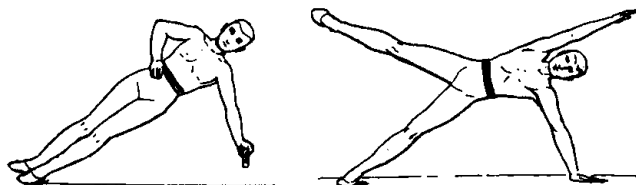
*) cap = kozel.

tanec zv. »kolo«, v rusku tančí se složitější a namáhavější »k o z á č e k«, kteréž oba se našim účelům velmi dobře hodí a přispějí k zdravému veselí v táborech junáckých.

DR. JIRÍ GUTH:

NĚKOLIK MYŠLÉNEK O SPORTU.

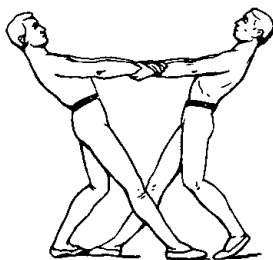
Jest úkazem docela mimořádným, jakého rozvoje dostoupila tělesná výchova za několik posledních desetiletí. Ve druhé polovině minulého

Obr. 194. a 195. Podpory ležmo odbočmo.

věku nejdříve v Německu rozšířil se tělocvik, který přešel potom k nám a nabyl rozsahu a významu před tím netušeného v Sokolstvu. Ku konci let osmdesátých a zejména začátkem devadesátých nedostačovaly úzké tělocvičny tělesnému vývoji, ozývali se hlasové, toužící po vzduchu čerstvějším a volnějším, po životě a hrách pod širým nebem, a poněvadž těmito touhám nejlépe vyhovuje sport, rozmohl se sport, jak jsme pravili, měrou netušenou. Sport jakožto tělocvik, rozmanité jeho druhy a zejména tělocvičné hry pod širým nebem pěstovány již v Anglii dlouho před tělocvikem na kontinentě a právě zdatnost národa anglického tělesná i duševní byla sportu nejlepší reklamou. V nové době však jde tempem rychlejším a divu není, že v té rychlosti jde se někdy až za mez vytčenou.

Má-li sport býti a zůstatí tím, čím chtějí jej míti jeho fedrovatelé, musí zůstatí toliko prostředkem k cíli a bude veta po jeho významu a ušlechtilosti, stane-li se cílem sám. Sport, tak jako tělocvik vůbec má přispívati k osvěžení těla jen proto, aby tím osvěžil se duch k další své osvětové a humanitní práci, která samá jediná je nejvyšším cílem člověka. Tak jako jíme a pijeme,

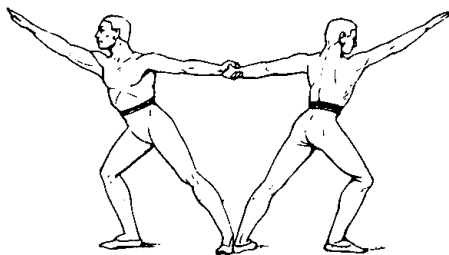
Obr. 196. Přetahování.

abychom žili, nikoli naopak, tak stejně i cvičíme a utužujeme svoje tělo, abychom zocelili ducha, ale nehlobáme jenom a nepřemýšlíme toliko o tom, kterak provozovati tělocvik a sport...

Proto všechny výstřelky sportu jako nesmyslný training a přepjatá touha za rekordy, tím méně ovšem honba za cenami nesrovnávají se s pravým pojmem sportu, který ovšem nevylučuje ušlechtilé závodění. Jako všude, i tady sunt certi denique fines, jsou jisté, určité meze. Rozhodně nejsvětější stránkou sportu jest jeho amaterismus, vykonávání sportu pro sport sám a nikoli pro hmotný nějaký prospěch. Sport involvuje v sobě pojem zápasu proti jistým překážkám a pocit překážky nebo síly přemožené — ať je to již síla živá a v jistém smyslu intelligentní jako síla koně, nebo síla přírodní jako při veslařství, ať to je průkaz jisté dovednosti a pod. — jest je-

dinou odměnou pravému sportsmanu. Tím způsobem chápali tělocvik také staří Řekové, kteří při hrách olympijských odměňovali svoje vítěze pouze ratolestí olivovou.

Sport sblíží s přírodou a činí člověka lepším. Ale nic nedegraduje ho tou měrou, jako professionalismus, vydává-li se za sport. Professio-

Obr. 197. Přetahování.

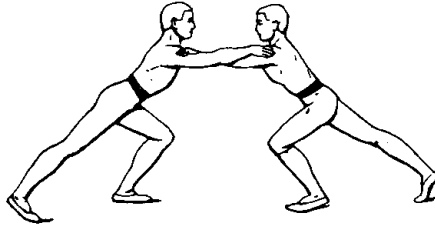
nalní sportsman není sportovcem, toliko sportem vydělává si chléb vezdejší. Proti tomu nelze ovšem nic namítati, pokud činí tak počestně. Ha-beat sibi.

Pokud tedy sport je tím, čím býti má, není protichůdným tělocviku vůbec, sokolskému zvláště, tím méně, když skoro všechny druhy sportu u nás jakožto sportů pěstovaných pěstují se i v tělocviku a v Sokolstvu. Sport je toliko jednou stránkou tělesné výchovy.

Tak jako starým Řekům byly vyvrcholením jejich tělocviku hry olympijské, konané v Olympii na Peloponnésu, tak od roku 1896 jsou mezinárodní hry, také podle řeckých olympijskými zvané, kulminací tělesné výchovy. Nehledě ku meziráodnosti v jedné věci liší se podstatně hry moderní od starých. U Řeků byly to tři základní ideje, které je vedly na hry olympijské: náboženství, vlast a umění. Doba moderní od náboženství

abstrahuje naprosto. Náboženství nemá s olympijskými hrami moderními nic společného, aniž hry olympijské s náboženstvím. Idea vlastní dominuje přes to, či právě proto, že jsou mezinárodními. Každý národ hledí uplatnit na nich svou

Obr. 198. Přetlačování.

silu jakožto národ, závodí tam za svoji vlast, za vlajku svého národa.

Snahou organisatorů jest uplatnit při nich také umění a poznenáhlu vedle závodů tělocvičných a sportovních uvádějí se v život i závody umělecké, předem ovšem hudební, sochařské, malířské a architektonické. Věc vážná, důležitá, nesnadná, která nevyvíjí se tak rychle jako hry samy, ale v budoucnosti slibuje státi se korunou her.

VI. ČÁST:

JUNÁK VE SPOLEČNOSTI.
CTNOSTI A POVINNOSTI
JUNÁKA.
ZÁKLAD ORGANISACE.

I. oddíl:

NOVÁK, SVOJSÍK:

Junák ve společnosti.

Úvod.

Člověk jest tvor společenský. Celý způsob života nutí jej, aby se sdružoval ve společnost, jejíž každý jednotlivý člen vykonává úkol, který naň společnost vznesla, nebo ku kterému se sám přihlásil. Z toho ovšem plynou různé důsledky.

Představme si opak. Člověk je samotář, nezávislý na svých soudruzích, žijící daleko od kulturního středu, v samotě, pustině. Tu může hověti úplně své individualitě a jednat tak, jak má za to, že je pro něho nejlépe a nejprospěšnější. A nebude sobcem! Maje úplnou volnost a nijaké vztahy, může žít volně, svobodně, neohlížeje se na nikoho a na nic.

Ale věc se ihned změní, promění-li svou samotu za společnost sebe menší. Tu nemůže již jednat bezohledně, tu nutno ohlížeti se též na jiné, tu stanou tisíce vztahy a různé potřeby, tu střetnou se různé individuality, jichž soužití umožněno bude pouze podřaděním a přizpůsobením se jedněm druhým. Ve společnosti přestává naprostá, neomezená, nespoutaná svoboda individua, nastává omezení, přizpůsobení, kompromis. F. G. Fichte praví: »Omezuj svobodu svou tak, aby mohl i jiný vedle tebe

býti svoboděn.« A L. B ö r n e prohlašuje: »Není člověka, který by nemiloval volnosti, ale spravedlivý žádá ji pro všechny, kdežto nespravedlivý jen pro sebe.«

Toto podřízení práv jednotlivce prospěchu celku je první podmínkou možného styku lidí ve společnosti. Zájmy jednotlivce je nutno podřídití zájmům rodiny, zájmy rodiny zájmům obce, zájmy obce zájmům státu a zájmy státu zájmům veškerenstva. A dalo by se vypočítati na sta příkladů, kdy jednatel svůj prospěch, ba své štěstí a mnohdy i život obětoval pro dobro celku. Ale blaho všech musí býti vůdčí hvězdou všem na pouťi života a dobře praví J. R u s k i n: »Konáme-li to nejlepší pro jiné, konáme také, to nejlepší pro sebe.« V románě »Starost« líčí H. S u d e r m a n n, kterak syn, zvěděv, že otec v noci odešel, by vzdálenému sousedovi zapálil ze msty krov nad hlavou a nemoha tomu již jinak zabrániti, zapálí vlastní majetek, upoutá tak pozornost otcovu, který se úmyslu svého vzdá, ač při tom mrtvicí raněn hyne. Syna však, třeba pro zhářství vsazen do žaláře, usmiřuje vědomí, že zachránil otce potupy zločince a sousedům zachoval majetek i život.

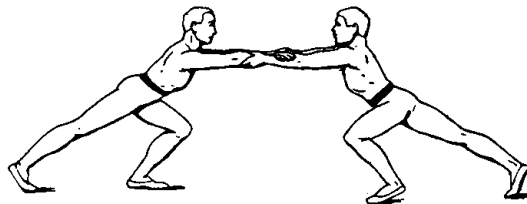
Nemusí se jednati ovšem vždy o hrdinný čin takového rázu, jak právě vypravováno; každá však pomoc, kterou poskytneme osobě druhé, každá laskavost, kterou jí život osladíme, každá úslužnost v jednání i chování, se kterou se k ní blížíme, zpřijemňuje vzájemné soužití lidí a činí společenské styky ušlechtilými.

Vzájemné styky lidí ve společnosti vyhranily se během doby v určité zvyklosti, jichž plnění je nezbytným znakem inteligence a projevem lidské důstojnosti.

Soubor těchto zvyklostí je nepsaným zákonem, který má býti nejen z n á m každému, ale

i plněn každým. Zvyky ty vykristalovaly za staletí v určité formy, jež dohromady tvoří pojem slušnosti. Jsou to zákony, k jejich plnění nikdo nucen, ale jež každý, kdo chce zván býti slušným člověkem, plní.

Dlužno připomenouti dvoji. Zvyklosti, které pokládáme za slušné, nevzaly na se všude stejnou formu. Vejdou-li v Americe do obchodu, nikdo mne nevíta. nikdo mi neotvírá dveři. Pro-

Obr. 199. Přetahování tyčemi.

dač se prostě zeptá, čeho si přeji, ochotně a rychle mne obslouží, já zaplatím a odcházím. Opět žádné poroučení, klanění a děkování. Já jsem dostal zboží, prodavač peníze — a jsme vyrovnáni. Ovšem dle názorů amerických. Jinak u nás. Jednání takové bylo by neslušné a kupující uražen. Je tedy třeba míti vždy a všude otevřené oči a chut přizpůsobiti se zvykům a mravům země nebo národa, mezi kterým žijeme. Neboť pojem slušnosti je různý.

Druhá věc důležitá, již není možno opomenouti, je podstata slušnosti a její vztah k člověku, jenž zván může býti slušným. A tu jest jisto, že slušnost bez mravního podkladu je krásná slupka nahnilého jablka. Tentýž názor hlásají Japonci, kteří právem jsou zváni nejzdvořilejším národem světa. Zdvořilosti nesmí Japonec dbáti jen proto, aby neprohřešil se proti pravidlům slušnosti, ný-

brž aby projevil ohled na city bližního, opravdovou laskavost, jakou vyznačují se veškeré vzájemné styky Japonců, nevyjímaje ani vrstvy nejchudší. Ve svých půvabných obřadech nevidí však jen ohled na druhého, ale těší se tou krásou a poesií pohybů, jež zvyšují dojem vystupování člověka ušlechtilého jako zvonivé rýmy krásnou báseň.

Neplýne-li chování slušné z mravního přesvědčení, není-li výronem zdravého mravního zákona, je to liché pozlátko špatné duše. Bohužel, že mnozí dají se oslepití tímto klamným leskem, a mnohý peníz falešný uznáván je za bernou minci. A často v drsné hrubé skořápce tkví sladké zdravé jádro. Ale drsnost chování nedá proniknouti a se uplatniti duši sebe ušlechtilejší a hlavě sebe bystřejší, odpuzuje-li nehoráznostmi, netaktností, hrubostí.

Čeho tedy třeba? Obojího. Kant přiznal: »Dvě věci naplňují mysl mou vždy novým a vzrůstajícím obdivem a úctou, přemýšlím-li o nich: hvězdnaté nebe nade mnou a mravní zákon ve mně.« A snoubí-li se slušnost s mravností, vyplývá-li z přesvědčení a ne z přetvářky, činí člověka dokonalým, činí jej takovým, pro něž Angličan má jméno »gentleman« (čti džentlmen). Kdo z junáků nechtěl by býti gentlemanem?

Mladí lidé často zúmyslně opomíjejí nejprostších pravidel slušnosti, domnívajíce se dávatí tak na jevo svou vyspělost a nezávislost. Ti ať si vzpomenou, že projev slušnosti není projevem podřízenosti ani otroctví, ale důkazem dobrého vychování. Již Aristoteles řekl, že »dobrým vychováním stává se z člověka v pravdě člověk.« Projevem slušnosti nikdo nezadá své cti, naopak dokazuje, že počítán může býti mezi vzdělance. Klackovitostí nezíská se nikdo, rov-

něž ovšem ne podlízavou úlisností a přehnanou zdvořilostí, která působí někdy odporně, někdy komicky. Pravá slušnost vznáší čelo vzhůru, dává oku pláti vědomím vlastní ceny, hlasu dodá zvuku a pevnosti v přesvědčení o poctivosti celého vlastního jednání a konání. Pak je naše vystupování »gentlemanlike«, (čti džentlmenlajk), jak dí Angličan, dobude nám vážnosti, úcty i uznání. A to je jistě touhou každého junáka.

Jak se chovati ve společenských stycích vůbec. Mezi staršími a nadřízenými. Ve společnosti žen. Mezi sobě rovnými. Služebnictvo.

Mladý diplomat, maje nastoupiti svou životní dráhu, prosil zkušeného muže o radu, jak by počínati si měl ve svém povolání. Starý muž řekl mu: »Lidé i věci mění se každým okamžikem. Vše pozorujte, vše dobře uvažujte, ale především buďte zdvořilým.« Touto lakonickou odpovědí neuspokojen, tázal se mladík dále. Než obdržel znovu tuto odpověď: »Buďte jen zdvořilý; zdvořilost zdolá mnohé překážky«. I zdálo se mladíku, že ochablé duševní síly jsou příčinou, že starý a zkušený muž neví pro něho jiné rady. Než v pozdějším věku přiznal: »Křivdil jsem starci; měl jsem tolikrát příležitost se přesvědčiti, že ve stycích s lidmi starcova zásada znamená často vše«. Není možno ani dosti důrazně říci i vám, junáci: **»Buďte vždy, všude a ke všem zdvořilí; zdvořilost často u lidí znamená vše!«**

Ctěte zvláště stáří. Kdo si stáří neváží, není hoden býti stár. Dbejte rad lidí zkušených a úcta, kterou jim prokazujete, buď jim odměnou za vše, co často i pro vás vykonali.

Vůči nadřizným (učitelům, představeným, vůdcům a pod.) chovejte se poctivě, bez přetvářky, uctivě, bez podlízavosti. Mějte vždy

na myslí, že jsou to vaši přátelé, jimž leží na srdci vaše blaho i zdar. Nekritisujte jich po straně, ale jedněte vždy otevřeně a obračejte se k nim s důvěrou.

Že n á m prokazujte vždy náležitou pozornost a vycházejte jim laskavě a ochotně vstříc, žádají-li vaší pomoci nebo vašich služeb.

Mezi s o b ě r o v n ý m i buďte upřímní, otevřeni; nečiňte rozdílů mezi sebou ani dle majetku, ani národnosti, ani náboženství. I za žertu zachovejte vždy meze přípustnosti a slušnosti; zejména střežte se všech narážek na tělesné nebo duševní nedostatky svých druhů. Tu je lidské srdce nejcitlivější. Ve volbě svých přátel buďte opatrní; ale uzavřete-li s někým přátelství, buďte mu věrní v štěstí i v neštěstí. Jsouce uraženi, nebo dotčeni jednáním přítele, pátrejte po příčinách a snažte se pochopiti pohnutky jeho činu. Často člověk jedná, jak by nechtěl, ale musí. A »všechno pochopiti znamená všechno odpustiti,« praví G. L i n d n e r. Od přátel si ničeho cenného nedlužte, zejména ne peněz, ale pravidelně také ničeho nepůjčujte; uchráníte se mnohé hořkosti i ztráty. Buďte svorní a pomáhejte jeden druhému nezištně. Střežte se lži; neboť jen jednou oklameš přítele a již ti nevěří.

Se s l u ž e b n í c t v e m jedněte přívětivě, ale nemluvte více, než je třeba.

Doma. Ve škole. Na ulici (čistota, oblek, držení těla). V divadle a koncertní síni. Při přednášce. V museu a obrazárně. V čítárně. V obchodě. V hostinci a kavárně.

V p ř í b y t k u dbejte úzkostlivě čistoty a pořádku. Každá věc ať má své místo, vše buď umístěno vkusně, úpravně i účelně. Dbejte doma o čistý vzduch; při otevřených oknech však nezpívejte ani nehřejte, abyste neobtěžovali sou-

sedů; je-li v domě nemocný nebo zesnulý, vystříhejte se všeho hluku; okny nic nevyhazujte, ani neplivejte; nevykládejte se z oken, abyste kolemjdoucí kritisovali.

V domě dbejte zavedeného pořádku. Spolubydlící slušně pozdravujte; schody, chodby neznečišťujte, nepoplivejte, dveřmi nebouchejte a po domě nepovykujte. Jdete-li s dámou na schody, jděte napřed, není-li možno nechati ji na pravé straně.

Obr. 200. Přetlačování.

Dolů jděte napřed vy. Cizinci můžete být v domě vůdcem, ale do dveří vpusťte jej napřed.

Jak se máte chovati ve škole vykládají zevrubně disciplinární řády. Není tedy třeba na tomto místě se o věci šířiti.

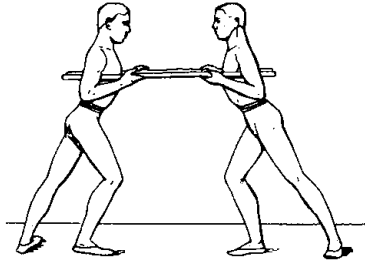
Chování na ulici posuzováno bývá z různých hledisk. Nejspíše si každý všimne čistoty našeho těla a úpravnosti obleku. Těm je třeba věnovati péči největší. Obličej, krk, uši a ruce třeba je míti v čistotě nejdokonalejší. Ústa a zuby jest si často, nejméně jednou denně, čistiti; úprava vlasů buď vkusná, ale nenápadná; nehty ani příliš dlouhé, ani okousané; vůbec ze zdravotních ohledů dbejme čistoty celého těla častým koupáním. Oblek volme vždy takový, který se hodí našemu stavu. Šatme se tak, jak je

právě v obyčeji, abychom z mody vyšlým šatem nebyli nápadni. Než i tu buďme opatrní, a střežme se navlékati na se výstřelky panující mody, jsouce pamětlivi, že v jednoduchosti je krása. Oblek ať odpovídá ročnímu počasí. Barva obleku nebuď nápadna a látka volena dle poměrů, v nichž žijeme. Drahocenná látka nedodá ceny tomu, kdo jí nemá v ohledu mravním. Oblek však buď vždy čistý a celý, bez trhlin, skvrn, se všemi knoflíky. Především dbejme čistoty prádla. Ta je zkušebním kamenem naší čistoty. Oblek mějmež vždy řádně upravený a bezvadně oblečený. Límeček u kabátu neohrnujme. Převlečník nenosme přehozený přes ramena. Vestu mějme vždy zcela zapíatou. Boty nesešlapané, řádně vyčištěné, klobouk nasazený přirozeně, kravata vkusná a ne křiklavá, čistý límeček a manšety, po případě i bezvadné rukavice budou nám vždy a všude dobrým doporučením. Kapesník nosme v kabátě. Nechlubme se četnými šperky, nápadnými přívěsky, náramky a pod. věcmi. Jsou známkou hloupé ješitnosti. Rovněž jest dbáti toho, aby oblek nepáchl stuchlinou, plísni, tabákovým kouřem, nebo benzinem. Pronikavých voňavek a pomád však neužívejme.

D r ž e n í t ě l a je znamenitou charakteristikou povahy té které osoby a vy, v části o umění pozorovati, seznali jste, jak trefné úsudky možno ze zjevu člověka činiti. Proto dbejte, abyste chodili, stáli i seděli nenuceně. Kterýsi slavný učitel Japonců pravil: »Cílem veškeré etikety jest ovládati své tělo tak, aby, i když sedíš, ani největší rváč neodvážil se tě napadnouti«.

Chůze vaše buď pružná, lehká, junácká. Stůjte vzpříma, neopírejte se o nic, nohy nepřekládejte. Při sedění buďte vzpřímeni, obě nohy mějte na podlaze. Za neslušné se pokládá nohama klátiti, je překládati, objímati kolena rukama, na židli se

houpati, opíratí se o příčky vlastní nebo jiné židle a zdvíhati nohy na pohovku. Při chůzi nekladte příliš rukama, negestikulujte nápadně a nedávejte ruce do kapes kabátu, natož kalhot. Potkáte-li koho staršího, v y h n ě t e se, a to, jdete-li přímo proti němu, na pravo. Na úzkém chodníku sestuptež dolů. Jdete-li s kým, nechte jej jítí po své pravé straně; jen na místech úzkých, neschůdných,

Obr. 201. Přetlačování tyčemi.

blátivých necháme osobě s námi jdoucí bez ohledu na toto pravidlo cestu lepší a schůdnější.

Pozdraví-li váš průvodce někoho, zdravte vždy s ním; zůstane-li s kýmisi státi, poodejděte poněkud a vyčkejte, až vyřídí svou záležitost, vás dojde. Každého, jemuž jste povinni úctou, zdvořile a včas pozdravte. Při p o z d r a v u díváme se pozdravené osobě do obličeje a sejmeme s hlavy pokrývku řádným způsobem, obyčejně rukou na opačné straně pozdravovaného; při tom není dovoleno míti ruce v kapsách, doutník v ústech a hovořiti se spolujdoucím. Zdravíme-li hlasitě, u-žijme náležitě formy, která se pro pozdravovanou osobu hodí.

Na ulici neohlížeje se stále, nezíreje cizím do oken, neběheje úprkem, nezpívejme, nehvízdejme, nečičme poznámek o kolemjdoucích a nehovořme příliš hlasitě. Dle chování na ulici budou vás mnozí posuzovati; proto dbejte vždy a za

všech okolností úzkostlivě všech pravidel slušnosti, aby junáci kladení býti mohli všem za vzor.

Do divadla i na koncerty přicházejte včas, abyste nikoho nerušili a vyčkejte až do konce. Oblečení buďte vždy přiměřeně, zpravidla v nejlepších šatech. Vycházíte-li v přestávkách, poproste za prominutí a neobracejte se zády k těm, kolem nichž jdete. Nevycházejte však často a zbytečně! Během hry buďte tiši, pozorní, nebručte si slyšené melodie, netaktujte ani rukou ani nohou, a svým programem, textem, kukátkem, neobtěžujte sousedních osob. Při potlesku buďte způsobilí a projevů nelibosti se nesúčastňujte. Zdržte se též vši kritiky, neboť snadno byste mohli nepředloženým úsudkem nebo slovem před ostatními si zadati. Při vycházení a v šatně dejte přednost starším a dámám a netlačte se, křikem ohlašující své číslo zřízencům šatny.

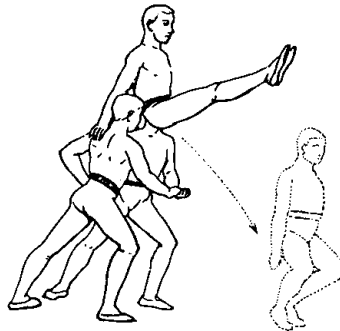
Podobně jako v divadle chovejte se i při přednášce. Tu zejména nedávejte na jevo, že vás věc snad mimo nadání nezajímá, nehovořte se sousedy z dlouhé chvíle, a osoba přednášejícího nebuďte terčem vašich vtipů. Dobře uděláte, zaznamenáte-li si myšlenkový postup celé přednášky, význačné její body, abyste měli z poslouchaného trvalý prospěch.

V muzeu a v obrazárně, jakož i v jiných výstavách věnujte pozornost věcem vystavovaným a hleďte získati z nich pro sebe poučení. Vystříhejte se hlasitého hovoru, ničeho se nedotýkejte a dbejte pokynů pořadatelů. Nevkusné jsou přepaté projevy nadšení a údivu a netaktní jsou hlasité, odsuzující posudky na vlastním, snad neodůvodněném nebo nevyspělém přesvědčení se zakládající.

V čítárně neobtěžujte ostatních hovorem, šepotem a hlučným přecházením. Nezaberte pro sebe všechny časopisy; čtěte jeden a ostatní ať

jsou jiným k dispozici. V časopisech nepište žádných poznámek, obrázků nepřikreslujte, ilustrací netrhejte a vůbec mějte úctu před cizím majetkem. Do knihy přání pište jen věci opravdu závažné.

V o b c h o d e c h počínejte si zdvořile, pozdravte vcházejíce i odcházejíce. Objednávejte u prodavačů přívětivě a netýrejte je zbytečně dlouhým bezúčelným vybíráním zboží, kterého na konec

Obr. 202. Skok skrčmo podporem na ramenou.

nekoupíte. Potravin neomakávejte a co jste si vybrali, podržte a nevracejte mezi ostatní zboží.

Jste-li nuceni dlíti v hostinci nebo v kádně, buďte slušní a skromní. Nejezte a nepijte přes míru a hltavě. K okolním hostům chovejte se ohleduplně, k personálu přívětivě. Ostatně zachovávejte pravidla, o nichž bude řeč při stolování.

Na návštěvě. Při stole. V zábavě. Při hře a sportu. V táboře. Na výletě. Na venkově. Na cestách, na železnici, na parníku, v tramvaji, v hotelu.

Jdeme-li o něco žádati, za něco děkovati, představujeme-li se nebo loučíme, vyslovujeme-li někomu blahopřání nebo soustrast, vykonáme náš v š t ě v u o b ř a d n o u. Tu se oblékáme do nejlepších šatů (možno-li do černých salonních). V

předsíni odložíme svrchní šat, deštník, přezůvky, klobouk však a rukavice si podržíme. U vysoce postavených osob ohlašuje sluha návštěvníka. Tu je třeba opatřiti se navštívěnkou (visitkou). Před vstoupením zaklepáme a čekáme, až se ozve svolení. Vcházejíce, otevřeme dvěře na kolik třeba a zavřeme, neobracejíce se zády do pokoje. Pak přistoupíme k osobě, s níž jest nám jednati a uklonivše se, zůstaneme as na 3 kroky před ní zpřima, ale nenučeně státi. Jsouce osloveni, představíme se a jasně a zřetelně vysvětlíme, proč přicházíme. Je-li nám podána ruka, netiskneme ji přátelsky, nýbrž pouze se jí dotkneme. Jsouce vyzváni k usednutí, nezdráháme se, ale sedneme na vykázané místo, opět ovšem slušně a nenučeně. Při hovoru odpovídáme hlasitě, stručně. Klobouk buď podržíme v ruce, nebo odložíme na vedlejší prázdné sedadlo, po případě vedle sebe na zem. Nikdy však na stůl! Vyřídívše svou záležitost, ukloníme se a čekáme, bude-li nám ruka podána; sami jí nikdy nenabízíme. U dveří se ještě jednou ukloníme, a vyjdeme po zpátku. Pozor při tom, abychom o nic nezavadili, nebo nezakopli; stali bychom se komickými. Návštěvy obřadné vykonávají se zpravidla dopoledne mezi 11. a 1. hod. Osoby vysoce postavené mají určené dny a hodiny, kdy návštěvy přijímají, což musíme si napřed zjistiti.

Při návštěvách rodinných rovněž volíme vhodnou dobu. Nikdy nechodíme v čas, kdy můžeme předpokládati, že jsou domácí při stole. Nejvhodnější příležitost jest dopoledne před obědem, nebo odpoledne kolem 4. hod., můžeme-li čekati, že osoby, jež chceme navštívit, jsou odpoledne doma. Návštěvy časně, polední a pozdní jsou netaktní. K rodinné návštěvě volíme úbor společenský a svrchní šat i s kloboukem a rukavicemi v předsíni odložíme. Pozdravujeme-li paní domu, děje se to zpravidla políbením ruky; tu si pama-

tújme, že se toto políbení více jen naznačuje, než vykonává. Ruku dámy zdvihneme za konce prstů přiměřeně vysoko, abychom se nemusili příliš skláněti. Pak pozdravíme ostatní přítomné úklonou a čekáme na vyzvání, abychom se posadili. Při rozhovoru, jenž se na to rozvine, je zajisté třeba ukázati jistou duchaplnost, sečtělost, trefnost úsudků a životní zkušenost. To jsou však věci, o nichž se nelze poučiti ze žádných psaných pravidel; tu musí život sám člověka obrousit, ohladit, poučit a vzdělat. Jen toho buďte pamětlivi, abyste se nepletli do hovoru o věci, již dobře nerozumíte; abyste jiným neskákali do řeči a především, abyste nehaněli vše a za každou cenu, o čem druhý mluví a co chválí. Nemluvte také příliš často o sobě. Návštěvy zbytečně neprodlužujte a zejména neříkejte se na hodinky; přijde-li návštěva jiná, můžete se vzdáliti, když jste se byli na místě poklonili a poroucheli. Jste-li nuceni v předsíni nebo v saloně čekati, než přijde domácí osoba, neprohližejte zvědavě knihy, ozdobné věci, obrazy, nýbrž chovejte se nanejvýš diskretně; rovněž nenaslouchejte hovorů za dveřmi a vejdete-li nepozorováni do pokoje, kde je někdo přítomen, upozorněte ihned vhodně na sebe, abyste nebyli považováni za nevídané naslouchače. Jste-li v rodině poprvé, odevzdejte svou navštívenku služebné osobě, jsouce předpuštěni, představte se ihned a zavěďte hovor na záležitost, jež vás k návštěvě přiměla.

Konají-li se v rodině větší společenské schůzky, buď odpolední (five o'clock, čti fajf or klak, odpolední čaj), nebo večerní (soiré čti soaré), nemůžeš přijíti, leč bys byl pozván. Nejsi-li pozván, můžeš požádati známého, aby ti pozvání opatřil; ten pak tě také do společnosti uvede a představí domácí paní, která tě sama představí ostatním. Úbor volíme dle okolností, buď spole-

čenský nebo salonní. Přicházíme přesně dle pozvání a odcházíme s ostatními hosty.

Zajde-li nás něco, že nemůžeme pozvání vyhověti, omluvíme se slušně včas, ale pak zůstaneme doma. Ze dvou pozvání na jeden den použijeme dříve došlého. Vstoupivše, pozdravíme nejprve domáčí paní, potom pána, na to ostatní hosty. Stačí tu pouhý úklon. Ruky nikomu nepodáváme, čekáme, bude-li nám nabídnuta. Dámám ruku políbíme. Oslovovati dlužno každého náležitým titulem; dáme tedy pozor při představování, abychom neupadli na konec v komické rozpaky. K nikomu netočíme se zády; kýčati a kašlati dovoleno jest jen do kapesníku; zívání, škytání, krkání potlačme; rovněž okusovati a čistiti nehty, louskati prsty, potahovati vousy, škrabati a probíratí se ve vlasech a zabývati se dutinami ústní, nosní a ušní je neslušné! Hovoříce s někým, nemějme ruce v kapse, ani za vestou; vystříhejme se různých nevkusných pohybů rukou; mluvícím dívejme se vždy do obličeje, ale nestůjme jim příliš blízko. Je-li důležité a závažno, jak hovoříme ve společnosti malé, tím více bude nutno býti na pozoru ve společnosti velké, kde se na nás dívá mnoho očí a pozoruje i posuzuje nás mnoho lidí.

Při společenských rozhovorech často dojde k výměně různých mínění. Možno-li, vyhni se sporu a hled' klidným výkladem přispěti k docílení klidné nálady. Chybil-li jsi, přiznej to a omluv se; tím odzbrojíš i smíříš odpárce.

Řeč budiž ušlechtilá, výrazy vybrané, mluva správná, bez dialektů a provincialismů. Užijeme-li také cizích slov, číňme tak správně a v náležitě výslovnosti. Mluvme stručně, volně, zřetelně a ne příliš tiše ani příliš nahlas; ne však přepatě a aifektovaně. Považujeme-li za svou povinnost projeviti odchýlné mínění o některé věci, učíňme tak způsobem taktním, neurážejícím. Odpověď ne-

budiž »ano« neb »ne«, nebo dokonce pouhé kývnutí nebo zavrtění hlavou. Odpovídejme, užívajíce náležitých titulů, nebo slůvek: prosím, velmi rád, bohužel, zajisté . . . a pod. Nepřerušujte nikono v řeči a nestavte se k osobám zabraným v důvěrný rozhovor. Ostatně mladý muž má vždy čekati, až bude osloven a pak teprve vhodně odpověděti či promluviti.

Přednáší-li se, nebo hraje-li se něco ve společnosti, zachovejte klid a pozornost a dejte potleskem na jevo svou vděčnost. Umíte-li sami hrát; přednášet, zpívat, nezdráhejte se, jste-li vyzváni, ale znejte míry a přestaňte včas, abyste nebyli obtížnými. Mějte také s dostatek autokritiky, abyste nevystupovali po někom, kdo umí více a lépe, než vy. Opatrní buďte ve volbě přednášené látky; chybíte-li, přejděte dále bez rozpaků; sami však jiným, chybí-li, se nesmějte. V rodině, kam byli jsme poprvé pozváni, neopomeňme, po několika dnech vykonati návštěvu na poděkování.

Nutno je znáti zkratky, které píšeme na visitky, posíláme-li je různým osobám, nebo necháme-li je u osoby, kterou jsme nezastali doma:

- p. f. znamená projev blahopřání (pour féliciter),
- p. c. projev soustrastí (pour condoler),
- p. r. projev díků (pour remercier),
- p. f. v. píšeme, když návštěvu konáme (pour faire visite),
- p. r. v., když návštěvu oplácíme (pour rendre visite),
- p. p. c. při rozloučení (pour prendre congé).

Při návštěvě, která trvá delší dobu, hleďte se co nejdříve vpraviti do domácího života domu, v němž jste hosty. Neobjevujte se příliš časně, ani choďte příliš pozdě spat. Vůbec se snažte, aby vaše přítomnost v žádném směru domácích nerušila. V pokoji vám vykázaném buďte úzkostlivě čistotní, dbejte všude zavedeného pořádku a do

rodinných záležitostí se nemíchejte. Při ukončení návštěvy obdarujte přiměřeným obnosem služebnictvo.

Kamenem úrazu bývá pro mnohé chování se při stole, při jídle. Jinak ovšem chováme se doma nebo v úzké, známé společnosti, jinak při hostině. K jídlu objevíme se včas, s čistýma rukama a zasedneme místo nám vykázané, čekajíce ovšem, až usedati budou ostatní, zejména paní domu. Nejsou-li místa vyhražena, posečkáme, až usadí se starší, váženější osoby, nikdy však příliš blízko k čelu stolu si neseďáme. Od stolu neodcházíme dříve, než paní nebo pán domu povstáním naznačí, že jest jídlo u konce; ale pak také nezůstáváme déle seděti. Usedneme z přímá, reobtěžujíce sousedy, dříve však se oběma představíme.

Ubrousek prostřeme na kolena, nikdy za límec jej nedáváme, nebo dokonce kolem krku neuvažujeme! Při jídle nemlaskáme a zbytečně nemluvíme; jíme zvolna, ale dbáme, abychom s ostatními byli stejně hotovi. Ubrouskem neočistujeme talířů, lžic a pod., uráželi bychom hostitele projevem nedůvěry v čistotnost jeho domácnosti. Pamatujeme, že při jídle pohyby nejjednodušší jsou nejelegantnější a nejúčelnější. Lžiči držíme v pravé ruce a to na konci třemi prsty a vedeme ji k ústům přední úzkou částí. Vidličku držíme v ruce levé, nůž v pravé. Nůž slouží k oddělení soust od většího celku, vidlička dopraví je k ústům. Nikdy není dovoleno podávatí do úst něco nožem, ať je to moučník, ovoce nebo cos jiného. Jísti nožem je u nás i v Německu velmi rozšířený nezpůsob. Cizinci jest velmi nepříjemno přihlížeti, jak ostrým nožem šermujeme kolem úst. Má opravdovou obavu, že se poraníme, neboť v cizině nemívají tak tupých nožů jako u nás, kde se s tímto zlovykem už jaksi počítá a nože na ostro nebrousí.

Dbejme, aby naše jídelní náčiní nepřišlo do styku s pokrmy na mísách, nebo abychom je dokonce se sousedním nevyměnili. Podává-li služebník pokrmy, činí tak s levé strany. Použijeme při tom, jsouce nanejvýš opatrní, náčiní na míse k tomu určeného, nikdy svého. Podávají-li si hosté mísy sami, děje se tak na pravo k levé ruce sousedově. Tu zejména buď opatrný, aby se ti nic nemilého nepříhodilo. Nebež si příliš mnoho najednou, přirozeně nikdy víc, než můžeš předpokládati, že bys snědl. V míse se nehrab, aby našel nejchutnější sousto a neshrnuj je s mísy na svůj talíř, nýbrž vyber lžicí nebo vidličkou. Omáčku nabírej přidanou lžicí, ale střež se při odkládání upustiti ji do tekutiny celou; nemohl by jí už nikdo použiti. Pokrmy, které ti nejsou po chuti, nebo budí tvůj odpor, nehaň hlasitě, nýbrž poděkuj slušně, když jsou ti nabídnuty, ale nebež si jich. Najdeš-li něco v jídle, vlas, uhlí, odlož nepozorovaně stranou, aniž bys souseda upozorňoval. Kůstky, šlachy a pod. nevyplivuj, ale pomocí vidličky, nebo, je-li třeba, prstů z úst odstraň, a polož na okraj talíře. Co ti na zem spadlo, nikdy nejez! Pokrm nerozkrájej najednou, abys jej promíchal příkrmem, omáčkou a pod. a pak jedl. Ukrajuj jen takový kus, jaký můžeš pozříti. Zubů si při jídle nečisti a prstů, které se ti zamastily, neolizuj, oťri je do ubrousku. K pokrmům nečichej; máš-li plná ústa, nemluv a nepij. Co sis jednou s mísy vzal, zpět nevracej; dbej, abys při krájení nepokazil sobě nebo jiným masnotou oděv, aby ti s talíře na ubrus nic neuklouzlo, abys ničeho nepřevrhl, nerozlil, nepoškodil, nerozbil.

Za nabídnuté pokrmy krátce poděkuj a nedávej se, jak bývá zvykem tu a tam na venkově, do jídla desetkrát pobízet. Se služebnictvem mluv jen to, co se obsluhy týče. K sousedům buď naneivýš ochoten, prokazuj jim různé úsluhy, hled' jim, žáda-

jí-li čeho, rychle posloužiti. Odebírají-li se talíře, seď klidně, nádobí nepodávej. Desertu na stole vystaveného se nedotýkej; jde-li po jídle kolem, vezmi si tolik, co můžeš sníst; zbylé strkat do kapsy je nanejvýš neslušné. Čistiš-li si zuby po jídle, čiň tak jen párátkem, při dlaní zakrytých ústech. V Americe platí však i to za neslušné a párátek nenajdeš tam na stole, ale při východu z jídelny.

O pití si pamatuj, že není slušno pít před polévkou, pít na jeden ráz, často si připíjetí a po napití hlasně oddechovati.

Polévku jíme vždy jen lžicí. Zavařené do ní věci větších rozměrů (knedlíčky a pod.) rozkrájíme lžicí; nůž do polévky nepatří. Horkou polévku mícháme volně, ale nefoukáme do ní. Dojídáme-li ji, nakloníme poněkud talíř. Chléb nebo housku do polévky nelámeme. Chléb vždy jen lámeme, nikdy neukrajujeme; chlebem talířů nevytíráme. Sůl a koření nabíráme suchou špičkou nože. Maso krájíme nožem, kostí neokusujeme a obrané nedáváme na ubrus nebo na lžici, nýbrž, není-li k tomu určena zvláštní miska, na okraj talíře. Ryby oddělujeme obyčejně dvěma vidličkami. Kompoty a zavařeniny jíme malou lžičkou. Máslem mažeme při tabuli jen jednotlivá sousta, nikdy celý kus housky nebo chleba.

Kávu, čaj i jiné nápoje sladíme dle potřeby cukrem, jež chápeme klíšťkami nebo prsty, nikdy lžicí. Pijeme jen z koflíku, nikdy z tácku. Ovoce loupeme dle potřeby a ukrajujeme jednotlivá sousta. Předkládá-li se něco nám neznámého, o čem nevíme, jak se jí, buď slušně odmítneme, nebo posečkáme až uvidíme, jak spolustolovníci si při jídle počínají.

Ve vznešených domech roznáší se po jídle vlažná voda, aby hosté mohli si prsty v ní omýtí. To stane se nenápadně a vlhké prsty otírají se do ubrousku. Pronáší-li se přípitek, povstaneme a

stojíce úplně tiše, vyslechneme řečníka; pak pozdvihnou se sklenky do výše obličejce a fukneme si s oslavencem, řečníkem a nejbližšími sousedy. Při tom jest dbáti, aby sklenka nebyla příliš naplněna, aby nebyl nikdo vyšpláchnutou tekutinou postříkán.

Je-li dáno znamení, že jídlo jest skončeno, povstaň s ostatními, polož ubrousek nesložený vedle talíře, pokloň se svým sousedům a poručiv se domácím, odcházej. Za jídlo se hostitelům při odchodu neděkuje, za to je zvykem během as 8 dnů vykonati u nich návštěvu. Poslati navštivenku s poděkováním tu nestačí.

Do z á b a v menšího rázu (věneček, soirée dansante) stačí salonní úbor, smoking s černou kravatou a světlými rukavicemi. Do plesu nutno míti úbor plesový, t. j. frak neb čamaru, bílou kravatu a bílé rukavice. Před tancem, je-li to možno, dáme se neznámé dámě i její průvodkyni představití svým známým nebo členem pořadatelstva. Tančí vždy s navléknutými rukavicemi! Požádav o tanec, zapiš se do tanečního pořádku dámy a i ve svém učíš si poznámku, abys nezapomněl. Tančí nenuceně, s pohyby ladnými, ušlechtilými. Chovej se k dámě nanejvýš ohleduplně, nedýchej jí při tanci do obličejce a buď pozoren, abys nepadl nebo někoho neporazil. Po tanci dámě poděkuj a doveď ji na její místo. Promenuješ-li, buď zábava, kterou zavedeš, ušlechtilá, duchaplná; zejména vystříhej se všech klepů a poznámek o přítomných. Tančítí s jednou dámou několik tanců za sebou jest nápadné a pokládá se namnoze za neslušné; rovněž bráti tančícímu dámu z kola není taktní. Při řadových tancích opatří si včas »protějšky«, aby nepřišel na konec do rozpaků a nemusil se dovolávati pořadatelstva. Nevyznáš-li se v některém řadovém tanci, nezadávej se raději, abys ostatním požitkem nekazil. V

pause přisednouti smíš ke stolu jen tehdy, byli-
jsi průvodkyní své dámy k tomu vyzván.

Při hře, na kluzišti, na plovárně i
při všem jiném sportu dbejte nejprve všech
pravidel zdravotních a dbejte také všech pravidel
hry, nutné opatrnosti, šetrnosti k ostatním, dbejte
pokynů vedoucích i dozorců. Prádlo mějte bez-
vadné a čisté, oblek sportovní buď vkusný, nená-
padný. Neobracejte úmyslně k sobě pozornost
prováděním bravurních kousků. Zejména na plo-
várně buďte na svůj život i zdraví opatrní. Jedete-
li na kole, nebo v automobilu, dbejte bezpečnosti
své i ostatních; místy obydlenými jeďte opatrně a
vůbec vystříhejte se vši ztřeštěnosti.

V t á b o ř e buďte si druhy nad jiné upřímný-
mi. Uloženou práci konejte ochotně, správně, ma-
jíce na vědomí, že vše dobré konáte nejen pro jiné,
ale i pro sebe. Snášelivost, družnost, přátelství ať
vykvetete tu v nejkrásnější květy. Nade vše pak
dbejte pokynů zkušených vůdců, kteří jsou za vás
zodpovědní; nikdo nepodnikej nic na svou pěst.
Tu buďte jeden druhému ku pomoci a pamatujte:
jeden za všechny, všichni za jednoho!

P ř i v ý l e t e ch buď pozoren ke všem účastní-
kům a nedej příčiny k žádné výtržnosti. Neházej
kamením, nekaz a nenič lesní kultury. nole, lou-
ky, netrhej ovoce ani květin; nezpívej a nekřič na
nevhodných místech; zdi zámků, zřícenin, rozhle-
den nepočmárej svým podpisem, knihy návštěvní-
ků neznečisti a nevhodných poznámek do ní nepiš.

N a l e t n í m b y t ě, v l á z n í c h chovej se
vždy uhlazeně; nemysli, že na venkově jsi prost
všech pout a můžeš řídit neomezeně. Přizpůsob
se místním zvykům a obyčejům, neposuzuj samo-
libě lidí i kraje, k obyvatelstvu chovej se šetrně,
bodře; k cizímu majetku buď pln ohledů. Honiti
zvěř nebo loviti ryby nesmíš, leč se svolením ma-

jitelů. V lázních, kde schází se společnost všech stavů a kruhů, dávej zejména na sobě záležitosti.

Na cesty vyprav se vždy slušně a opatř se vším, čeho nutně potřebuješ. Dobré jest, získáš-li si aspoň částečné znalosti jazyka té země, do které cestuješ. Se spolucestujícími vycházej přátelsky. Jest-li kde, tak zejména na cestách je třeba jednati s ohledy na druhého a hleděti navzájem cestu jemu i sobě zpříjemňovati.

Konáte-li cestu po železnici nebo parníku dbejte nejprvé pravidel bezpečnostních. Kouří-li kdo v kupé pro nekuřáky, slušně jej upozorněte, že snad vstoupil do tohoto oddělení omylem. K oknům se neprodírejte násilně. Opustíte-li své místo, obložte je šatem nebo zavazadlem; sami však na cizí obložené místo si nesedejte. Svými zavazadly nikoho neobtěžujte. Se spolucestujícími hovoru nezačínějte a buďte ve stycích s cizími velmi opatrní. Při nastupování a vystupování dejte přednost starším, dámám, váženým osobnostem; pomozte jim i při snášení zavazadel a dítek. Při vstupu i odchodu z vagonu pozdravte.

Okna a topení otevírejte a zavírejte jen se souhlasem ostatních. Se sousedy nečtěte novin nebo dokonce dopisů, nahlížejte po straně do nich. Z oken ničeho neházejte, na zem neplivejte ani neodhazujte zbytků potravin. Na protější sedadlo nekladte nohy.

Při pokladně se netlačte a zůstaňte v řadě, čeka-
jíce, až na vás dojde. Při jídle na parníku nebo v restauračním voze chovejte se dle známých pravidel. Při delší jízdě po lodi chovejte se podobně jako v hotelu.

Ve studentských noclehárnách dbejte domácího řádu, s ostatními spolubydlíci-
mi buďte svorní, šetřte majetku cizího a zařízení zachovejte v čistotě.

V hotelu vyjednej si předem cenu noclehu; ke všem buď vlídný, při table d'hôte chovej se vzorně a dbej, abys nevzal s mísy vše; má zbyti též i na jiné. V noci na schodech a chodbách zachovej klid. Odcházaje, odměň přiměřeně služebnictvo, pokud je to zvykem.

Procházaje cizím městem, nedávej na jevo afektovaně svůj obdiv; prohlížej si znamenitosti sice důkladně, ale nenápadně; tážeš-li se koho, pozdrav dříve a za radu poděkuj.

V jiných dopravních prostředcích (v tramwayi, omnibuse, autobuse, při převozu) měj ohledy k spolucestujícím; a starším, neduživým nebo dámám přepusť své sedadlo.

Při horských turách dbej pokynu vůdců, s životem ne hazarduj a vystříhej se všeho, kde bys spolucestující přivedl do nebezpečí nebo pohromy. Ochranných zařízení i chat šetři; nejsou jen pro tebe, ale mají posloužiti všem. Vůbec na cestách pomni, žeš posuzován nejen jako člověk, ale i příslušník svého národa a dle toho jednej.

Při rodinných a jiných společenských událostech. Ve veřejných shromážděních. V písemném styku.

Události rodinné zavdávají nám často příležitost, abychom slušným způsobem projevíli na nich svou účast. Při událostech radostných (narození, svatba, jmeniny, povýšení, vyznamenání) neotálíme s blahopřáním, které vyslovíme dle okolností, buď písemně nebo osobně, vhodnou formou. Události rázu smutného (neštěstí, úmrtí) dávají nám příležitost vysloviti soustrast postiženým; to buď učiněno slovy nehledanými, upřímnými a srdečnými.

Sami-li se ocitneme v podobných situacích, tu si pamatujme, že při radostných událostech je nutno zachovati slušnou míru veselosti a živosti, aby se nezvrhla v rozpustilost nebo nevázanost.

Při úmrtí, které postihlo nás v rodině, snášíme smutek a žal důstojně; oblékáme se v úbor černý s černou kravatou; na klobouku upevňujeme tmavý pás; ten nosíme též při světlejším obleku na levé paži. V prvních týdnech smutku vzdalujeme se všech veřejných událostí; později volíme jen takové, které jsou vážného rázu. Za projevy soustrasti děkujeme buď osobně nebo písemně; k tomu užívá se často dopisního papíru i obálek s černým okrajem. Pečetí se černým pečetním voskem. Za rodiče nosí se smutek po celý rok, za ostatní příbuzné tři měsíce až půl roku.

Když píšete o chování se ve veřejných s h r o m á ž d ě n í c h, vzpomínám si na jednu událost, které jsem byl svědkem. Bylo to o Novém roce ve Washingtonu, hlavním městě Spojených Států. V ten den je Bílý dům, residence presidentova, otevřen všem návštěvníkům. Blížíce se k Bílému domu, spatřili jsme zvláštní zjev: na chodnicích ulic stáli lidé v páru za sebou; řetěz ten táhl se nekonečnou řadou ulic a končil u vrat Bílého domu. Co chtěli ti lidé, nač se tak řadili? Čekali prostě, až dojde na ně řada, aby byli vpouštěni k presidentovi. Místo, aby se tlačili, mačkali, rvali u vrat, řadili se trpělivě a čekali klidně v řadě, která se pohybovala zvolna ku předu podle toho, jak byli přední vpouštěni. Nikoho z nově přichozích ani nenapadlo, aby se cpal kamsi doprostřed; každý šel, až došel konce tohoto nekonečného řetězu lidí a tam se připojil. Byla zajímavá podívaná na tu massu lidí ukázněných, srovnaných, klidných; tu černoška stála za elegantním pánem v cylindru, tam prostý dělník v haleně za bohatě ustrojenou dámou; děti vedle dospělých, bohatí vedle chudých, bílí vedle černých. Tak každý došel do residence, stiskl presidentovi ruku a děl mu stereotypní: »Happy new year to you« (Šťastný nový rok), klidně vyšel a bral se dále po

svých záležitostech. President stiskl toho dne více než devět tisíc rukou.

Nač to vyprávím? Vzpomeňme si, jak to bývá u nás! Jaké armády stráže je třeba, aby se dav udržel v míře a mezích a posuďme chování každého i prostého Američana. Tento klid, ukázněnost a sebeovládání vidíme v cizině, zejména v Americe, v Anglii, ve Francii i jinde také při jiných příležitostech, u pokladen divadelních neb nádražních, v celnicích, úřadech a pod. Slyšíme-li o katastrofách jinde, kde šlo o životy mnoha set lidí, nepřestávejme na pouhé kritice, ale rozvažme, jak by to v podobném případě dopadalo teprv u nás, kde ani třicet lidí u pokladny divadelní neobejde se bez hrubého strkání, hádek a násilností.

V tom ohledu je nám třeba mnoho doháněti, a měl by každý junák vzít si za úkol uvědomiti nejen sebe, ale i své okolí, že nekázeň je příčinou nebezpečí a paniky, která vzniká v davech nezkázněných. Pokud u nás nestane se všeobecným názor, že jest krajní neslušností předbíhati ty, kdož přišli dříve, sotva dojde k nápravě. Z toho, co zde pověděno, jasně plyne, jak jest se chovati ve shromáždění mnoha lidí a čeho tu dbáti. Junák bude vždy pomáhati zejména ženám a dětem a bude je chrániti před úrazem a pohromou.

V písemném styku buď ke každé osobě slušný a zdvořilý. Než-li počneš psáti, rozvaž dobře obsah sdělení, jež máš učiniti. Při dopisech důležitých napiš si dříve koncept. Než psaní zapečetíš, přečti je! Piš dopisy čistě a čitelně, správně. Nepiš nikdy v okamžitém pohnutí myslí a hněvu, kdy bys mohl napsati něco urážlivého. Na odpověď nenech nikoho dlouho čekati. Dopisy, kterými vyslovuješ jakoukoli účast na něčem, pošli včas. Nepiš však často, aby ses nestal svými dopisy obtížným. Psáti dopisy anonymní (nepodepsané) je podlé. K dopisům, určeným přátelům a

známým užíváme formátu osmerkového; píše-li osobám vyšším, užíváme kvartu; papír pro tyto případy nebuď linkován ani čtverečkován; v dopisech nic neškrtejme, nevyškrabujme; písmo vysušuje se pijavým papírem, posýpátka neužíváme. Nagumovaného okraje obálky ani známky nesliníme. Adresu píšme zřetelně a úplně s náležitým titulem. Z titulů několika volme nejdůležitější. Dopisy náležitě frankujme. O titulaturách a vnější formě dopisů poučí vás dobře každá stylistika. Korrespondenčních lístků užívejme jenom ve styku s osobami známými nebo sobě rovnými, v záležitostech obchodních a pod. Pohlednice s obrazy krajín, lidu, výjevů lidových můžeme zasílati i osobám váženým. Lístků s obrázky nevkusnými nebo dokonce neslušnými neužívejme vůbec. Ostatně buďte pamětlivi latinského přísloví, které dí: »*Litera scripta manet*«, t. j. napsané trvá a dojde i svědčí o pisateli a je zrcadlem jeho duše, osoby i charakteru. Proto dbejte, aby vše, co psaného vyjde z ruky vaší, bylo vás jako junáků důstojno, abyste nenapsali ničeho, zač byste se později musili stydět.

Doslov.

Známý český filantrop V o j t a N á p r s t e k řekl kdesi: »Úkol života záleží v zdokonalování sebe sama.« A J. R u s k i n napsal: »Nejlepší, co můžeš učiniti jako vzdělaný člověk, jest, snažiti se, abys každým dnem byl moudřejší a dokonalejší.« A konečně F. N i e t z s c h e praví: »Ne odkud přicházíte, budiž nadále vaší cti, ale kam jdete! Vůle vaše i vaše noha chtějící dále i přes vás samy – v tom budiž vaše nová čest.«

Těmito slovy mohl bych ukončiti tuto stať o společenském chování junáků maje za to, že kdo čte, rozumí. Než upozorňuji ke konci svých řá-

dek, které ovšem nemohly vystihnouti všech fází života i všech okolností, v nichž se člověk ocitá, že otevřené oči, vnímavá mysl a pevná, neochvějná vůle budou každému spolehlivým a bezpečným vůdcem ve styku s lidmi, bude-li míti dosti odvahy, ovládati sebe sama, své vášně i pudy. R. Descartes vykládá, že »žádná duše není tak slabá, aby nemohla vášně a slabosti úplně ovládnouti a tak řídit, aby z nich vznikla radostná, rozumu příznivá nálada.« V tomto ovládnutí sebe, v tomto zdokonalování svého charakteru a v této snaze zušlechťovati své chování vůči společnosti, kotvíž snaha každého junáka, to buď jeho cílem i metou nejvyšší. Dojde-li mety té, pak řekne přesvědčen s B. Jablonským: »Zvítěziti nad sebou samým je největší rekovství«.

II. oddíl:

Ctnosti a povinnosti junáka.

Skromnost junáka ozdoba (Karel Vaníček). Hleď si osvojit pevnou vůli a mravní zásady (Jan Novák). Přátelství (J. Novák). Sebezdokonalování (J. Novák). Buď veselé mysli (J. Novák). Spořivost (J. Novák). Jak se státi výmluvným (J. Novák). Volba povolání (Jan Novák). Jak se domoci úspěchu (Jan Novák). Hrdinnost. Varujte se! (Petr Dejmeck). Junák a zákon (Dr. Frant. Svojsík.)

KAREL VANÍČEK:

SKROMNOST JUNÁKA ZDOBA.

Nedostatek skromnosti jest jedním ze základních rysů doby dnešní. Jsou lidé, kteří to pokládají za její přednost, za velkou vymoženost, pohrdajíce každým, kdo dle slov jejich »krčí se v koutku«. Ani my nejsme přívrženci takového pokoutnictví, které by zvláště junákům nejméně slušelo, ale za zlo nemenší máme vtíravost, jež nastupuje za skromnost tam, kde tuto dcerku nebes vyhnali. Řekl jsem »dcerku nebes«, a věru, jest skromnost jako něžný pel, jímž teprve nabývá květ pravé krásy, jest jako kapka svěží rosy, v níž paprsek duše v duhové vidmo úchvatně se láme. Za to vtíravost jest protivna jako čpavý dým z lihovaru, u mladíka pak přímo jest odporna proto, že jest v nesouhlasu příkrém s mladistvou duší jeho, jež má býti nadšenou pro vše dobro a krásno. Není vtíravost dobrá, zvláště však není krásna!

»Skromnost jinocha zdobí«, ta průpověď prastará staniž se vám jedním ze příkazů junáctví. Není odpornějšího pohledu nad to, když mladík škole neodrostlý mistrovati chce muže, či starce šedin ctihodných. Pochytiv několik frází, míní, že nabyl práva, aby opravoval svět, aby se posmíval všemu, co dle názoru jeho jest špatné, zpátečnické, zavržení hodné. Mísí se do politiky, řeší otázky náboženské, společenské, mezinárodní a bůh milý ví, co všecko ještě. To vše není údělem junáka, jenž mužem chce býti, rytířem bez bázně a hany. Rozuměl jsi, »bez hany?«

A hany se ti najisto dostane, budeš-li se míchati do věcí, jimž nerozumíš, jimž rozuměti ještě nemůžeš. Politika jest věcí velmi těžkou, kterou nelze řešiti prázdným patokařením u džbánku, záhady náboženské příliš jsou vážny, abys mohl se posmívati tomu či onomu přesvědčení a otázky společností hýbající také neodklídíš, kdybys i slov nejsilnějších užíval.

Nedostaneš všech hlav pod jeden klobouk a proto zavčas uč se snášlivostí, která jest také jen určitým odstínem skromnosti životní. Šetří zejména s posměchem, jenž jest jedovatým. Neber vše se stránky směšné, jinak tě postaví život na konec před rozpory tak vážné, že jim neunikneš, že v nich zahyneš s veškerým výsměchem svým. Měj v úctě mínění druhého, pokud není nečestné; odchýlné od tvého může býti vždycky. Pokládej jinošství svoje za věk přípravný, v němž zejména mnoho třeba slyšeti, mnoho v mysli uschovati, ale o nemnohém mluvíti a zejména ne do všeho se pléstí. Věk mužný sám ti přinese ne pouze možnost, ale povinnost o mnohém rozhodovati, co dnes má býti pro tebe třeba zajímavým, ale nemá ti otrávit ani minutu ze šťastného mládí tvého. A šťastným býti může

pouze mládí junácké, které v šetrnosti ke druhým vidí kus rytířství a ve skromnosti ozdobu svou!

JAN NOVÁK:

HLEĎ SI OSVOJITI PEVNOU VŮLI A MRAVNÍ ZÁSADY.

Znamé lidové úsloví praví: »Kdo chce, ten může.« Je sice pravda, že jsou jisté hranice lidské možnosti a že skoro každý člověk stává se obětí okolností, jimiž nijak nemůže prorazit; však pravdou vzdor tomu je, že před odhodlanou vůlí mění se hory v pouhé pahorky. V e r g i l praví, že proto lidé něco dovedou, že myslí, že to dovedou. Skoro všichni lidé, kteří vynikli nad své okolí, vynikali pevnou vůlí. J u l i u s C e s a r to, co chtěl, chtěl vždy tak mocně, že spíše touto silnou vůlí než uměním válečným dobýval svých vítězství. Rozhodná, pevná vůle byla hlavní vlastností H a n n i b a l a, tohoto největšího válečníka světa. Vyzval k zápasu veškeru moc římskou; vpadl do Itálie; přešel Rhonu i Alpy; udržel se v Itálii bez pomoci své vlasti; to vše jen silnou a nezlomnou vůlí.

B u l w e r propadl s první svou novelou, s prvním dramatem, s prvními básněmi i s prvním řečnickým výkonem, došel však pevnou vůlí skvělého vítězství.

D i s r a e l i, potomní lord Beaconsfield, pocházel z opovrhovaného plemene; neměl škol, ale vynikl v literatuře i ve vědách; nebyl šlechticem, ale udával později modu a ton nejvznešenější společnosti celé Evropy; první jeho výstup v parlamentě dal podnět k pošklebkům a výsměchu, ale za čas řídil osudy Anglie. A příčinou toho všeho, ptáte se? Vůle, pevná, neoblomná, nezmaraná vůle.

»Šlapu po nemožnosti,« pravil Pitt, potomní lord Chatham. »Nemožno?«, zvolal M i r a b e a u. »Ani nevypusťte z úst toho hloupého slova.«

Často vidíme však, že lidé, dosáhnoucí cíle svého, uvolňují své úsilí. Však lidská dokonalost by neměla hranic, kdyby pevná vůle vedla lidstvo bez odpočinku k netušené metě nejvyšší možnosti.

I sama pověst, že člověk honosí se silnou vůlí, že je pevný, neunavný, je ohromné ceny. Lidé tuší, že s takovým je marno zápasit, který se nikdy nepoddá.

Říká se, že americký Jankee*) může být vysazen na pustém ostrově v Tichém oceanu; má-li však kudlu, vrátí prý se tak brzy domů jako loď, která ho tam zavezla. A je to zas jen pevná vůle, která je tu čarovným proutkem.

Není obtíže, kterou by hrdinný duch neučinil si stupněm k dosažení dokonalosti. Úplná slepota nutila E u l e r a, slavného matematika, že učinil epochální výpočty a choval v paměti formulky, které jiní musejí pracně shledávat z knih.

Jen pevná vůle je podporou heroického ducha a nadšení musí plát ve studovně učence i v poli válečném, má-li se docílit něčeho velkého, vznešeného.

Ovšem pouhé obtíže nedělají člověka velkým; ony jsou jen brusem jeho charakteru, mírou jeho vůle; nesnáze, protiventství střídají se musejí s klidem, zdarem a spokojeností, jako sluneční svit s temnými mraky: toť běh života, jeho kázeň a řád.

Leč ještě jedné věci je třeba míti v patrnosti. Tam, kde silná vůle zvrhla se v úskok, útisk a nespravedlivost, jsouc přes to korunována zdarem, bude úcta světa, aspoň zdánlivá, na straně

Čti »jenky«. (Rozšířený název pro Američany.)

onoho šťastlivce. Ale ryzí úctu zachová a prokazovati bude svět přece jen hrdinovi, který měl odvalu pustiti se do boje a zápasu na mravních podkladech, který zápolí s osudem srdnatě, neboje se, že mu vítr nepřízně odnese klobouk a pocuchá vlasy.

Pokud má člověk zdraví a sílu, nesmí se od dávatí zoufalosti: »Jen ku předu«, musí býti he- slem každého junáka.

I v tom případě, zápasíme-li s chorobou, mů- žeme zvítěziti pevnou vůlí. Jistému nemocnému sdělil lékař, že musí zemřítí, že mu není pomoci. »Já a zemřít? To není možno! Nenechám tu pře- ce tolik nezaopatřených sirotků!« A muž ten ne- zemřel; uzdraviv se, byl ještě dlouho živ.

Vytrvalost a důvěra jsou mocnými podporami pevné vůle. Umění čekati je to nejtěžší, jemuž se lidé musí učiti, ale nese zlaté ovoce. Ovšem ne čekání se založenýma rukama, ale naplňování let úsilím, prací, přičiněním a houževnatostí.

Vypravuje se o jednom čínském studentu, že zmalomyslněv, odhodil v zoufalství nad svou ubohostí všechny knihy. Jda procházkou, uviděl ženu, ana brousí železnou páku. Na otázku, proč tak činí, dověděl se, že páku bude brousit tak dlouho, až zní bude tenká jehla. Tímto příkladem trpělivosti povzbuzen, dal se znova do studií a stal se jedním z největších učenců země.

Jistá dáma tázala se malíře T u r n e r a, v čem tkví tajemství jeho úchvatné malby. »V úsilovné práci a v bezmezné trpělivosti«, zněla odpověď.

Síla vůle je prvotní silou v člověku a není vyšší síly, která by ji mohla stvořit. Než musí s ní v těsném styku postupovat ryzí mravnost a opravdovost celého života. Člověk železné vů- le táhne za sebou vše jako vír vodní. Ale běda, nejsou-li jeho cíle poctivé, jsou-li proudy, v nichž plove, kalné, rmutné. Záhuba duší, které je pří-

činou, bude kletbou jeho života a pohanou jeho památky. Síla mravních zásad je kormidlem vůle a teprve ona vede člověka do přístavu bezpečného.

Pevná vůle a zdravé mravní zásady jsou nevyhnutelný těm, kteří chtějí provést něco dobrého ve světě. Správnost a přesnost jednání af je heslem každého junáka. Lépe udělati málo věci poctivě a přesně, nežli mnoho úskokem a ne-
dbale.

Úspěchy duší křišťálově čistých přetrvají věky, jsou vzorem a příkladem budoucím pokolením, které z nich čerpají útěchy a povzbuzení, když vůle jejich ochabuje a půda se jim pod nohama bortí. Úspěchy, kterých se pevnou vůlí, houževnatostí a ryzím charakterem dodělali nejpřednější mužové všech věků, af jsou Vám, junáci, ostruhou i v životě vašem a pramenem, odkud čerpati budete oživujícího občerstvení v dobách, kdy neúspěchy, nepřízeň a zloba doby bude dupati po vašich duších a snažiti se lámat vaše charaktery a ničit vaše zásady.

Tu nezoufejte! Pevná vůle a mravní zásady, byť by člověk za ně i život dal, přece vždy a všude vítězí.

JAN NOVÁK:

PŘÁTELSTVÍ.

S použitím essaye R. W. Emersona »Friendship«.

Každý člověk pocítí ve svém životě touhu po přátelství a kdyby chtěl dáti průchod svým citům, napsal by tomu, kdo má se státi předmětem jeho lásky, asi takovýto dopis:

Milý příteli! — Kdybych byl jist o tobě, jist o tvé hodnotě, jist o možnosti sjednotiti své city s tvými, nikdy bych nevzpomínal na malichernou možnost tvého příchodu a odchodu. Já ne-

jsem dosti moudrým; uznávám však tvého genia; mé touhy a city jsou skromny; neodvažuji se však předpokládati u tebe plné porozumění pro mne a tak působíš mi sladké muky. Tvůj vždy nebo nikdy.

Však tyto bolesti i radosti nejsou pro život. Naše přátelství spěchalo k svému cíli v opojení a ve snu místo v horečce lidského srdce. Zákony přátelství jsou přísné a věčné, neboť pojí zákon přírodní se zákonem mravním. Každé spojení je kompromisem a, co je horší, každý jednotlivý květ i se svou vůní mizí v kráse přírody, když mísí se jeden s druhým.

Já však chci míti přátelství svým asylem. Lásky, jež je esencí Boha, není pro lehkovážného, ale pro síly své si vědomého člověka. Proto nevzpomínej dětských rozkoší, ale přísné síly; ať jeví se naše přátelství ve věrnosti našich srdcí, a jde dráhou, již nemožno odvrátiti od svého cíle.

Nechci vstoupiti v přátelství s chabou něžností, ale s tvrdou odvahou. Však sladká jistota radosti a míru, již požívati budu ze spojení s bratrskou duší, jest jádrem, kolem něhož myšlenky i věci jsou pouhými skořápkami a slupkou. Šťastný je dům, který hostí přítele! Měl by míti slavobránu, již by každý den vstupoval do něho.

Co je většího nad přátelství, by lákalo nás více mocností a velikostí svou? Čekej a srdce promluví! Čekej, až nehody a strasti tě přemohou, až den i noc odvrátí od tebe svou tvář. Pak seznáš cnost v cnosti; pak najdeš, že přítel tvůj jest jedinou útěchou.

Neboj se však, že spojení naše bude příliš duchovní. že by mohla v něm utonouti pravá láska. Buďme jisti, že vše je v nás; i síla myšlenky. i odvaha žití, i vznešenost soucitu.

O, bratře, ať loučíme se jednou, abychom znovu

se sešli v lepších světech a byli tam více sví, než mohli jsme býti zde.

Přítel má Janusovu tvář; dívá se do minulosti i do budoucnosti. Je dítě hodin uplynulých i prorok těch, jež přijdou a posel Přitele Nejvyššího.

Bojím se jen, by nesplynulo s nebem, kam vede jako zářivá stezka z jasných paprsků dříve, než plně vyžiji jeho sladký div a vypiji číši jeho rozkoší. Ať setkáváme se tedy, jako bychom se nasetkávali a loučiti se budeme, jako bychom se neloučili.

Velká láska nemůže být neodměněna. Pravá láska proniká vším, povznáší k věčnosti, tiší smutek a pozlacuje život.

Podstatou přátelství je nezrušitelnost, velikomyslnost a důvěra. Ono nemůže vésti k malichernosti. Ono chová se k předmětu svému jako k bohu, toužíc okoušeti božských pocitů z nesmrtelnosti:

Proto podal jsem ti ruku, dal jsem ti své srdce, svou duši, své všecko. A ty usušíš mé slzy, pozdvihneš k sobě klesajícího, přivineš k srdci zoufalého.

V tom svazku posvátném, v němž není mraků ni mlhy ať svítí nám slunce věčně.

Ať nejdu světem sám! Přátelství tvé buď splněním mých snů a přání. V něm ať vykvete náš život v květy krásy a vůně nejopojnější!

JAN NOVÁK:

SEBEZDOKONALOVÁNÍ.

Nemůže býti pochyby, že v povaze přirozenosti lidské jest základ vrozené mravnosti. Z toho možno vyvoditi, že právě v duši každého člověka jest určité množství citů dobrých, které jsou vzpruhou

k dobrým činům, jež prospívají člověčenstvu, ačkoliv často nejsou odměňovány.

Ježto pak je jasno a zjevno, že v duši lidské vedle vášní, vedoucích ku špatnostem je síla k dobru povzbuzující. Je nutno uvažovati, jakým způsobem jest rozmnožovati onu sílu dobra, aby protitlakem nabyla moci v duši, aby každý jednotlivec byl společností dárce, podporovatelem, přítelem, ne škůdcem, nepřítelem, vrahem.

Otázka tato nutila člověka, by přemýšlel o tom, jak získati harmonii své přirozenosti i duši, poněvadž této harmonie jest nevyhnutelně třeba, má-li jednotlivec přiznati celé společnosti lidské, že každý jiný žije, na světě týmž právem a zákonem jako on, že má plné právo žíti a dobývati si toho, čeho k životu nutně potřebuje.

Bohužel, této otázky nerozluštil nejen první člověk, ani jeho potomstvo, ani celá minulost, ba ani naše doba. Zmíněná harmonie nebyla u většiny lidstva získána ani za našich dnů, kdy pěstuje se humanita, kdy tvrdíme, že vrcholem společenského soužití je potlačení osobního egoismu, což jest možno stotožňovati s pojmem »lásky k bližnímu«.

Rozuzlení této otázky může provésti jen srdce, kam vlastně výhradně náleží tento spor. Společnost lidská nemůže dosíci pravého klidu, spokojenosti, štěstí, musí-li jednotlivci doháněni býti k povinnostem, jež k společnosti mají, mocí, silou a zbraní. Společnost nabude teprve pak pravého štěstí, až každý jednotlivec konati bude to, co nutno, ne z pobídky biče, ale hlasem svědomí a srdce.

To pak bude vrcholem dokonalosti člověčenstva, to musí být jeho nejvyšším cílem přítomnosti a budoucnosti.

Co z toho plyne pro nás?

Uvědoměme si, co znamená to slovo »člověk« a bude nám jasno.

To, co nedala příroda žádnému tvorů, dala jemu. On má schopnost rozpoznávací, má rozum. Jím dovede ovládati svou duši, krotiti své vášně, na uzdě držeti své náruživosti, ničiti své chtíče a pudy.

Rozumem zkázněn, může nechat volné pole oněm silám božským, jichž ovocem je štěstí vlastní i cizí.

A tu každý zeptej se své duše! Čti v skrytých koutech svého nitra! Pátrej v hlubinách svého svědomí!

Jak ty přičiňuješ se o štěstí své i cizí? Jsi členem společnosti junácké, které jde o čest, o dobro, o štěstí a blaženost všech. Ať ani stínu sobeckosti neulpí na tvé duši! Ať ani kapka náruživosti neposkvrní tvé srdce! Ať ani dech vášně nezvlhčí tvou hruď!

Snaha státi se lepším, dokonalejším je snahou nejušlechtlejší. Poznej sebe sama! Zvol si vzory dokonalosti, jimiž okrášleny jsou dějiny lidstva všech věků! A snaž se jim přiblížiti.

Nikdy však nemysli si, že jsi již naprosto dokonalým. Vždy bude ti scházeti ještě něco k dokonalosti úplné.

A proto v sebezdokonalování není možno nikdy ustati. Nejvyšší dokonalost lidská je krásným ideálem a proto pro slabého člověka nedosažitelná. Má však každý povinnost, aby svým činem, svým srdcem a svou duší přidal se k těm, jimž nejvyšší blaho člověčenstva je cílem nejžádoucím.

Sebezdokonalení je úhelným kamenem společnosti junácké, neboť lidé slabí, nerozhodní a váhaví nemají tam místa. Silná vůle a poctivé úmysly přemohou však mnoho. Kdo těch v čas užívá, stoupá v dokonalosti své krok za krokem.

A kdo jednou dospěl jistě výše, pro toho není již návratu. Tomu není již možno vrátiti se do rmutu a kalu vášně a hříchu, kdo napil se z kři-

šťalového pramene, jenž tryská z vnitřního uspokojení, z klidu vlastního nitra, z míru čistě duše.

A dospěvše k tomu stupni dokonalosti — vždyť vy jsouce junáky, musíte tam dostoupiti — mějte blaživé vědomí, že přičinili jste se o štěstí pokolení lidského, že pomáhali jste stvořiti nového, lepšího člověka.

JAN NOVÁK:

BUĎ VESELÉ MYSLI.

»Radosti, ty božské vzplání,
Elysia vládkyně,
vstupujeme opojeni
v nebeské tvé svatyně.
Opět sladké kouzlo tvoje
víže, co kdy dvojl čas;
bratří rozeštvané voje
vání tvojích křídel zas.«
Schiller: Hymna na radost.

Nejvzácnějším kořením života lidského je radost z něho, radost z bytí, radost ze všeho, co kolem sebe vidíme. Jak krásně rozuměl životu Goethe, kterého nedovedeme si představití bez laskavého úsměvu v tváři, který ve všem viděl krásu, i v květince polní i v činu dobrého člověka.

J o h n L u b b o c k našel tolik krásy na světě a v životě lidském, že o tom napsal celou knihu »The pleasures of lite« (Radosti ze života).

»Veselá mysl, půl zdraví«, praví lidové přísloví. A nic tak neosladí člověku život, jako veselost. Při ní chutná tvrdá skýva chleba a doušek chladné vody jako nejvzácnější pokrmy.

Veselost je známkou dobré, poctivé duše. Zlý člověk nemůže být opravdu veselý. Jeho veselost je jen falešnou maskou duše rozhárané a srdce vyprahlého. Červ zlého svědomí nedá takovému

člověku, aby vyjasnil své čelo, aby rozzářil své oko a vykvěsti dal úsměvu ve své tváři.

Veselost je též známkou dobrého zdraví. Kdo se nedoveče smáti, není zdravým člověkem. Dobrá nálada, veselá mysl jsou však také nejlepším lékem každé nemoci. Kdo stále jen skuhrá a naříká, kdo své chorobě se poddává, ten mnohem déle trápen bývá nemocí, nežli onen, jenž klidně a vesele hledí osudu svému vstříc. Veselý člověk nepozbývá nikdy naděje. I v největším neštěstí doufá v obrat, v pomoc a spásu.

Šťastné jsou chvíle, které strávíme ve smíchu a veselí. Je v životě lidském štěstí tak málo a latinské »carpe diem« je moudrou životní filosofií pro každého. Škoda každé chvíle, již pokazili jsme si svým mrzoutstvím, svou přehnanou vážností a usedlostí.

Proto pravý junák nedává na sobě znáti ani bolesti ani únavy, ani zloby, ani smutku. S písničkou na rtech kráčí, ať je horko, či mráz, ať je cesta klopotná či pohodlná, ať strádá hladem a žízní, nebo ať po dobré večeri vzpomíná na krásný den, jež právě prožil.

Písnička mu osladí únavu cesty, úsměv dodá vzácné příchuti skromnému pokrmu v táboře a dobrý vtíp okoření mu i nezáživné sousto.

Všichni objevitelé, cestovatelé a průkopníci byli zpravidla lidé zdravého, samorostlého humoru, veselé mysli a jasného názoru životního. Kam by také byli přišli s mrzoutstvím, škarohlídstvím a trudnomyslností. Jak by byli bývali schopni překonati tu spoustu překážek a útrap, jež jim poměry navalovaly v cestu, kdyby na vše nebyli pohlíželi vesele, kdyby nehodu nebyli odbyli vtipem a v neštěstí kdyby věšeli hlavu!

A tak také každý pravý junák osvojí si jasný názor životní, nedá se z klidu vyrušiti žádnou nehodou.

dou, ale s úsměvem na rtech, s radostí v srdci a s klidem v duši půjde za svým cílem.

Pěstovati bude vše, co veselost a jarost podporuje: hudbu, zpěv, hru, cvičení tělesná, sport.

Veselí lidé dočkají se velkého stáří a známi jsou oni 70, 80 a 90letí dědouškové s šelmovským úsměvem v tváři, s tisíci písničkami v paměti a s chutí zatančiti si o každé pouti, na každém posvícení. Takový pantáta Bezoušek, veselý a čilý do posledního dechu, je krásným obrazem člověka vyrovnaného se světem, dívajícího se na vše s povýšeného stanoviska jadrné lidové filosofie.

A k tomu vede život veselý, neutápějící se v žluči a hořkosti, ale hledící vystihnouti i v neštěstí dobrou stránku a čerpající i ze zármutku posílení a poučení.

Pravá, slušná veselost získává přátel, oblíby a lásky, ona činí člověka vítaným společníkem a milým druhem. Zdravá veselost je obětavou pomocnicí při každé práci, je těšitelkou v každém neštěstí a ochránkyní před těžkomyslností a zármutkem. Bez ní byl by život suchý, plochý, neradostný. Ona dodá mu šťávy, vzletu, rozkoše a rozjaření.

Nuž, junáci, vzhůru do života s úsměvem na tváři, s písničkou na rtech, s radostí v srdci a mírem v duši. A svět, celý širý svět bude váš!

JAN NOVÁK:

SPORIVOST.

Mnoho bídy lidské pochází z toho, že lidé nedovedou hospodařiti se statky sobě svěřenými. Statky hmotné, které nám osud nadělil, právě jako statky duševní i tělesné jenom pravou hospodárností mohou míti význam pro jich majitele.

Mnozí pohlížejí s pohrdáním na malé úspory. »Co je mi platno, uložím-li několik haléřů, nemohu-li týdně uložit několik korun«. Je ovšem pravda, že několik uložených haléřů neznamena mnoho, ale vyvíjí se tu zvyk hospodárnosti. Největší obrat v životě člověka jest, když učinil první úsporu. Chudoba jest jen poměrná; není v ní nic zneuctívajícího. Má-li někdo 1000 K ročně, je bohatým v poměru k člověku, který má jen 500, ale chudým proti sousedu, jenž má 10.000. Však se svým tisícem může být šťastnější a spokojenější, nežli onen s deseti tisíci.

V tajemství úspor spočívá kouzlo neodvislosti. Čím jsou Anglie a Francie tak neodvisly? Nejsou-li to jejich úspory, jež je činí pokladnicí světa?

V jednom románě Dickensově je krásné místo o spořivosti: »Roční příjem 500 Lb. a výdaj 499 Lb.: výsledek štěstí a spokojenost. Roční příjem 500 Lb., roční výdaj 501 Lb.: výsledek nepokoj a neklid«. Každý proto žítí má jen tak, jak mu prostředky jeho stačí. Charles Napier, známý generál, říkával svým důstojníkům: »Pijete-li nezaplacené víno a jezdíte-li na nezaplacených koních, jste taškáři a ne gentlemani.«

Mnohým šetrnost se nezamlouvá a zdá se jim špinavostí. Avšak lakota není šetrnost a drzgreše není spořivý člověk.

Spořivostí může se člověk domoci bohatství nebo aspoň zámožnosti. Ale tu třeba je především pracovat. Lidé pracovití skoro vždy dovedou vykonati ještě o něco více, nežli je třeba, a soustřeďovati tento přebytek na doby, kdy mohlo by býti zle.

Šetřiti možno na všem. Staří hospodáři říkají, že je třeba zvednouti každý starý hřebík, pod-

kovu, přesku, knoflík i špendlík. Neboť mohou se nám hodit, když se toho nejméně nadějeme.

Způsob, jakým člověk peněz nabývá a jak je utrácí, prozrazuje povahu jeho.

I k děláni peněz je třeba genia. Jako *Shakespeare* musil psát svoje dramata, *Rembrandt* malovati obrazy, *Beethoven* skládati symfonie a *Edison* vynalézti fonograf, tak *Rotschild*, *Astor*, *Carnegie* musili hromaditi své miliony.

Však ctitelům peněz třeba je tu připomenouti, že štěstí člověka neroste v poměru k jeho bohatství. Bohatství může být pramenem štěstí jen tomu, komu je podnětem k štědrosti. Osobně člověk nemůže míti z velikého bohatství velkou radost již proto, že by to nebyla radost ušlechtilá.

Velký železniční král *Harimann* při hostinách, kde teklo šampaňské proudy, rád vzpomínal na ony doby, kdy ve svém krámku v New Yorku pojídal uzenky.

Že bohatství nestačí k štěstí člověka, toho dokladem je život *Nathana Mayera Rothschilda*. Ten otvíral měšec králům i císařům, jak se mu líbilo, dovedl vydělati za den 15 milionů. Ale byl hrozným škudlilem a lakomcem a vydati zlatku působilo mu největší muka. Když mu kdosi blahopřál k nádheře a přepychu, ve kterém šťasten žije, odpověděl záduchlivě: »Já že jsem šťasten?«

Nestačí však pouze šetřiti majetkem; nutno též šetřiti časem. *Benj. Franklin* kdesi řekl: »Miluješ-li život, nemař času, nebo z času jest udělán život.«

Každý šetrný člověk musí se naučiti umění, jak hospodařiti s časem. Čas je našim nejvzácnějším

statkem. Bohužel, že mladí lidé obyčejně začínají si ho vážit teprve tehdy, když jej promrhali.

Čilost, hbitost nejvíce času našetří. Dejte cíle-
mu člověku 10 minut a on napíše dopis ihned.
Dejte lenochu celý den a on práci odloží na
zítek.

V amerických mincovnách je podlaha tak zaří-
zena, že po práci i ten nejmenší prášek drahého
kovu je možno smést a znovu roztavit. A tak
máme zacházeti se svým časem. Nemáme ho ni-
kdy nazbyt a je třeba užít každé i té nejkratší
chvilky.

Jistý německý lékař naučil se celé Illiadě ře-
cky napamět na svých návštěvách od jednoho
nemocného ke druhému. Sir J o h n L u b b o c k,
autorita v praehistorii, zabýval se touto vědou
ve chvílích, které uspořil při svých obchodních
záležitostech.

Učinili jsme si jako junáci životní zásadou »Dříve
povinnost, pak teprve zábava«. Budeme-li tomuto
rozhodnutí věrni, rozdělíme-li rozšaině svůj čas a
dovedeme-li pracovat s plnou energií, dosáhne-
me v životě všeho, co si za cíl vytkneme, ať již
v zájmu svém vlastním neb v prospěchu obecném.
Jest úplně lhostejno, na kterém poli pracujeme;
všude lze vyniknouti, dovedeme-li využívat
času a naučíme se chápat se příležitosti.

Rovněž je třeba uměti šetřiti se svým zdravím,
s energií a tělesnou silou. Dostihový kůň, který
doběhnul svého cíle sotva dýše, není k prakti-
cké potřebě. Nikoho neuchvátí projev síly, která
se v jednom vyčerpá na dno. V závodech veslař-
ských mezi Harwardskými a Oxfordskými první
hned zpočátku předháněli druhé. Nezkušení věstili
jim už vítězství. V posledních chvílích, kdy Har-
wardští ochabují, napnou Oxfordští sílu a ráznými

úderý vesel jsou v několika vteřinách u cíle. Ejhle, naspořená, ušetřená síla! Lidé klesají proto, že nemají nadržené síly, zálohy, jež dostaviti by se měla v čas, kdy jest jí potřebí.

Šetrnosti je však třeba zvykati si záhy. Hoch, který začne v mladém věku vydělávati peníze, bude je vydělávati i jako muž. A naučí-li se v mládí spořiti, bude věren svému zvyku stále.

J. Astor v 16 létech odstěhoval se z Německa do Londýna a vyučil se zhotovování hud. nástrojů. Ve 20 letech přeplavil se do Ameriky se sedmi píšťalami, které prodal. Pak chopil se obchodu s kožešinami a v brzku posílal své zboží po lodích do Evropy. Ve 30 letech měl jmění již asi 250.000 doll. Pak strhl na sebe obchod s americkými kožešinami vůbec. Obchod tento rozšířil se po celém světě. Šťastné spekulace s pozemky v New Yorku přinesly mu milliony, a když tento chudý rolnický synek umíral, zanechal jmění 30 mill. doll. (150 mill. korun).

Takto halěř k halěři v mládí ukládaný dává na konec v rukách šťastných jmění, jehož ohromnost nemohl nikdo tušiti.

Ovšem nesmí se nikdo stydět za práci. Vzorrem jsou nám tu američtí studenti, kteří neštítí se nijaké práce, aby studia svá mohli dokončit. Jsou sklepníky, prodavači, sekretáři a pod. V Americe žádná práce není zneuctívající, a každý i ten nejposlednější dělník, pracuje-li poctivě, má právo, aby mu každý řekl »pane« (mister).

Známe i u nás mnoho mladých lidí, kteří dovedou se sami živiti, nebo pomáhati rodičům v obživě. Jsou to hoši, před nimiž je dlužno smeknouti klobouk. —

Tedy naspořená energie a síla při šetrném využití času dává nám možnost houževnatou a vy-

trvalou prací vydělati si prostředků k živobytí. Na nás pak je, abychom s prostředky těmi dovedli tak zacházeti, aby nám nejen stačily, ale dle možnosti ještě zbylo. Každý člověk má mysliti na stáří, neboť žebravý stařec vždy budívá podezření, že v mládí počínal si pošetile.

Bylo by hloupé, z bláhového citlivůstkářství pohrdati penězi a za svatého prohlašovati každého žebráka. Je svatou povinností každého z nás, aby se stal zámožným, neboť ze zámožných jednotlivců složen je zámožný národ.

Peníze jsou věc důležitá a význam jejich stoupá s každým pokolením. Jenom však tehdy mají ceny opravdové, užívá-li se jich k účelům mravným.

Píle, poctivost, střídmost, vytrvalost, sebedůvěra a spořivost tvoří z lidí hrdiny, činí z nich pravé a platné syny národa.

Volá-li se nyní po šetrnosti, děje se tak z toho závažného důvodu, aby národ náš zmohutněl finančně a mohl držeti krok s národy šťastnějšími, jimž Prozřetelnost dopřála přirozeného, nerušeného vývinu.

Je-li junák dobrým vlastencem, nemůže zavíratí před touto pravdou oči, a byť se někdy chudoba líčila za cnost, nebude nikdy tento stav přijímati dobrovolně a přičiní se ze všech sil, aby svou hřivnou rozmnožil jmění svého národa a tím jeho moc, důstojnost a vážnost.

JAN NOVÁK:

JAK SE STÁTI VÝMLUVNÝM.

Tímto uměním rozumíme schopnost pronášeti své myšlenky logickým, přirozeným způsobem, formou hladkou, plynou, řečí bezvadnou a hlasem pevným, zvučným, neochvějným, a to nejen

v úzkém kroužku přátel a známých, ale i před cizími, před širokou veřejností, ať v místnosti uzavřené nebo ve volném prostranství. Kdo toho schopen jest, o tom pravíme, že je řečníkem.

Řečnictví je staré jako lidstvo samo. Neboť živé slovo, pronešené na příslušném místě v pravý čas, je bystřinou strhující mysl posluchačů a ženoucí je mocí nezadržitelnou k metám řečníkem vytčeným.

Umění mluvití nejdříve vypsalo u národů těšících se plně politické svobodě: u Francouzů, Angličanů a u Američanů. Politické otázky, které se volně všude ventilují, a o nichž se klidně i vášnivě na všech stranách debatuje, uchvacují zájem všeho obyvatelstva.

A tu každý se snaží, aby názor svůj uplatnití dovedl formou nejučinnější a protivníka porazil důvody nejpádnějšími. Pak vidíme zástupy lidí v parcích, na náměstích a squarech seskupeny kolem řečníka, naslouchající jeho vývodům a provázející je souhlasem neb odporem. (Obr. 206.) A řečníkem bývá elegantní pán v cylindru právě jako prostý muž v haleně. Tato hotovost mluvití vypěstována byla jednak tradicí, jednak věnuje se jí péče již při výchově mládeže. Na amerických školách zavedena jsou cvičení řečnická, řízená účelnou methodou učitelů, kde žáci správnou cestou vedeni jsou k tomu, naučiti se pronášeti své myšlenky souvisle, logicky a hladce. Tu dobývají si hoší prvých řečnických ostruh v zápasech o ceny, jež na nejlepší výkon řečnický bývají vypisovány. A v této zemi skutečně pozorujeme všeobecně rozšířenou pohotovost mluvití všude a o všem. Ne však v prázdňém žvastu a bombastické frázi, ale v řeči věcné, logické a přesvědčující. Často slyšíme ve schůzích nebo širších společnostech výzvu: »Pan N. N. nám něco o tom poví.« A vyzvaný bez rozpaků vstane a rozhovoří se o

běžné otázce právě probírané, uvede své názory, naznačí své pochybnosti, objasní důsledky a pod. V Anglii jako v Americe je také nejen řada výtečných řečníků politických, ale i mnoho výtečných

Obr. 203. Běh o závod. U startu.

kazatelů, což přičítá dlužno na vrub církvím protestantským, kde každému je volno vykládati bibli ve veřejných shromážděních.

Umění řečnití není samo o sobě věcí lehkou a snadnou. Bývá často ovšem podmíněno talentem, ale dá se houževnatou prací, horlivým cvikem a opravdovou snahou vypěstovati na stupeň nejvyšší. Známo je o Demosthenovi, jak zápase s hukotem mořských vln, cvičil svůj slabý, nepoddajný hlas. Savonarola v prvním svém kázání zůstal vězet, ale on kázal dále sedlákům a dětem i ve své osamělé cele, až nabyl tak plynulé výmluvnosti, že se stal prorokem své doby a prvním řečníkem v Itálii. Robespierrovi vadily drsný hlas, škaradá tvář a těžkopádný ja-

zyk, a první jeho vystoupení bylo tak žalostné, že by nikdo nebyl tužil, že právě tento muž bude vůdcem Národního konventu.

Ať tedy nikdo nemalomyslní nedůvěrou v sebe sama a neskládá ruce v klín, dokud nevěnoval tomu umění kus opravdové práce a pravého nadšení. Zdárný výsledek bude vždy korunovati jeho ušlechtilé snažení.

Moc živého, volně pronášeného slova je neodolatelná, uchvacující a strhující. Vede za sebou lidi jako hvězda vedla magy do Betlema. Kdesi čteme: Zavítali jsme v neděli dopoledne do venkovského kostela a usedli v lavici. Kazatel, slaboučký muž vystoupil na kazatelnu a počal téměř šeptem a bezvýrazně odříkávati část předcházející kázání. Byli bychom rádi prchli z kostela, ale nebylo možno; kostelík byl naplněn k umačkání. »Co jen se ti lidé hrnou na kázání muže, jenž mluví hlasem jako nemocný?« Těšili jsme se, že kázání aspoň bude krátké. Kázání počalo. Hned první věta zazněla však jak z kovové hrudi. Zdálo se, jakoby někdo nalil vroucí krve kazateli do žil. Půl hodiny okouzloval nás živým přednesem, mocnými důvody, živými obrazy, hlasem jako zvon a řečí vřelou, prýšticí z duše do srdcí posluchačů. Nyní chápali jsme to kouzlo, kterým přivábil tolik posluchačů do chudé svatyně. Cítili jsme však v té chvíli jasnou pravdu, že skvělý a velký řečník nikdy nedovedl by pouhým zevním uměním upřímně a hluboce přesvědčovat lidi; ten dovedl by je — jenom omámit ke svým účelům; on musí za svou řečí státí také svou duší, svým srdcem, celým svým životem s veškerou poctivostí a opravdovostí. Velký řečník není ten, jenž dovede vyčerpát svůj předmět do nejnepatrnějších podrobností, ale jehož výrazy připomínají celou oblast myšlení, nádhernou hru obraznosti a bezeznou hloubku citu. Takový působí na nás nejen

tím, co vyslovuje, ale i tím, co zamlčuje. Ten otevírá nám brány k světům netušeným.

Nejvyšším uměním řečnickým je okamžitá pohotovost odpovědět odpůrci na útok zbraní rovnocennou nebo silnější. K tomu je potřebí klidu, rozvahy duševní, jasnosti a bystrosti. Debata, souboj slovy, je nejmělejší květ řečnického nadání. Krásný příklad máme u amerického řečníka *W e b s t e r a*. Odpůrce jeho učinil naň prudký útok a *Webster* měl sotva čas, svolati zálohu ducha a otřít zbraň. Všechny oči spočinuly na něm. Jeho nejlepší přátelé chvěli se úzkostí. Avšak on byl klidný jako letní jitro. Ale klid ten byl stichnutím přírody před bouří. On měřil své síly a soustředil je. Jeho prorocké oko jasnilo se logikou a on viděl před sebou počátek i konec. Sám tento muž stvořil kolem sebe náladu, jakoby lidé viděli nad sebou slunce *Slavkova* a slyšeli dunivý pochod císařské gardy, když *Napoleon* porazil tři císaře. Pak zaburácela vichřice jeho hlasu a odpůrce bičovala neúprosná logika. Vzněl se z tohoto boje s nesmrtelným jménem »*Obhájce konstituce*«. Tak asi vypadal *D e m o s t h e n e s*, když mluvil svou řeč »o věnci«.

Kouzlo, jakým působí velký řečník, je neodolatelné. Slyšme, jak je líčen jeden z největších řečníků všech dob, *mr. Gladstone*. I největší odpůrci jeho prohlašují jej za největšího řečníka. Nemá dojemné prostoty *Brighta*, ani sarkasmu *Disraeliho*, ale on sedí na řečnickém oři neustále a vrhá svou rukavici všem. Hlas jeho zní jako stříbrný roh. Po pětihodinné řeči zní tak čistě a zvučně, jakoby nebyl schopen fyzické únavy. Když řeční, ukazuje prstem na svého protivníka a někdy udeří zafatou pěstí na stůl. Nikdy nena-psal jediné řádky k svým řečem. Nejlepší jsou ty, které promluvil s patra. Je-li rozčilen, jeho bledá tvář škuže sebou, jeho hlas se chvěje a celé tělo

zmítá. Uprostřed bouře rokování i zuřivých pošklebků hlaholí jeho hlas čistě a jasně nad vřavou a jekotem jako polnice nad rachotem válečným. Každý úzkostně naslouchá, aby mu neušel ani jediný zvuk. Hlas, přízvuk, posuňky, vše dodává síly a živosti slovům, která působí neodolatelně na posluchače. Dovede přesvědčiti a unésti celé nepřátelské shromáždění pod širým nebem. Představte si jej za pochmurného říjnového dne na tribuně v Blackheathu, prostovlasého, bledého, ale odhodlaného. Výkřik odporu ozval se v jednom konci a rozburácel se brzy po celém táboře. Dělníci z loděnic štváli dav, ale anglická láska k spravedlivosti dopomohla řečníku konečně k slovu. Jakmile se ozval jeho jasný, milý hlas, šířil se kruh jeho posluchačů. Angličané milují odvahu a jeho zmužilost měla v brzku takový účinek, že potlesk a volání souhlasu rozléhalo se na všech stranách.

I náš národ může se pochlubit skvělými řečníky. Jména Palacký, Rieger, Grégrové, Sladkovský, Herold, Kramář a jiní mají dobrý zvuk a pověst skvělou. Řeči Riegrovy, Grégrů, Herolda a Kramářovy upoutaly vždy pozornost celé sněmovny a řečnické výkony jejich na veřejných schůzích, táborech a pod. byly vždy strhující a uchvacující.

Z toho, co tuto bylo uvedeno, neplyne ovšem, že každý musí se státi slavným řečníkem. Jde tu hlavně o to, jak v čele této stati bylo uvedeno, aby každý dovedl pochopitelným, souvislým způsobem projevit své myšlenky a uplatnit své názory. Jen si jasně uvědomíme, jak málo lidí mezi námi dovede uhlazeným, srozumitelným způsobem říci to, co si myslí. Jsme příslušníci národa, který po dlouhé věky odsouzen byl k mlčení; teprve konstituce daná v bouřlivých létech 48. min. století rozvázala lidem jazyky, aby je bachov-

ským absolutismem umlčela znovu na dlouhou dobu. Když konečně konstituční život obnoven a upevněn, nebylo u nás, mimo několika bohem nadaných řečníků, vůbec lidí, kteří by s úspěchem dovedli zástupům vévodit svým hlasem a uchvacovati a vésti je živým slovem. Nebylo tradice a dětský konstituční život byl teprve řečnickou školou pro mnohé. Podobně bylo tomu ve vědách. Školy německé, oficiální věda zprvu latinská, později německá, nedávaly příležitosti, aby i ve vědách vykvéstí mohlo umění řečnické v rozpravách, přednáškách a debatách. Jen v kostelích s kazatelen zazníval prostému lidu hlahol milé mateřštiny a k srdci jeho mluvilo živé slovo teplým, jasným zvukem rodného jazyka. Než jasní se v chmurách a jako ve všem, tak i v tomto oboru doháníme mílovými kroky jiné národy v tom, v čem jsme zůstávali pozadu.

Heslem junáků je býti všemu pokroku vždy v čele a pěstovati vše dobré a krásné. Proto i do organizace skautů pojata byla cvičení řečnická a dbá se toho, aby ze skautů vychováni byli lidé, kteří dovedou náležitě říci, co si myslí, co chtějí a po čem touží. K cvičením řečnickým vhodnou příležitost poskytují dlouhé zimní večery trávené v klubovnách, chvíle oddechu po denní lopotě, kdy junáci uchylují se v přírodu do táborů a debatují v družném přátelství o otázkách všeho druhu.

Nestane se ovšem každý řečníkem na ráz. Podáváme zde nástin postupu, jak bylo by možno vypěstovati u junáků pohotovost řečnickou. Připomínáme, že jako všude, i zde je dobré počítí u základů a stavěti bezpečně na kámen a ne na písek.

1. Přípravou k řečnění bude čtení prosy i básní, kde budeme dbáti všech požadavků, které se kladou na čtení krásné.

2. Následovati bude přednášení prosy i básní memorovaných, kde zvýšíme požadavky přednesu, výrazu a plastiky slova.

3. Dáme zpracovati určité thema písemně a následovati bude pak jeho volný přednes v shromáždění junáckém.

4. Uložíme junákům pronésti řeč o daném thematě, při čemž jim dáme čas na rozmyšlenou.

5. Řeč na dané thema bude se mluvíti ihned s patra.

6. Když dosáhli junáci tohoto stupně hotovosti řečnické, zavedeme s nimi debaty:

a) připravené předchozím rozvržením látky a určením těch, kteří mají mluvíti pro a proti. Debatu řídí vůdce;

b) thema debaty udá se bezprostředně před schůzí a po krátkém rozmyšlení řídí vůdce disputací, nechávaje volnost, ku které straně se kdo přidati míní;

c) debatu řídí si junáci sami; předmětem je časové thema nebo veřejná otázka, jež byla před debatou dána; junáci volí si předsedu, referenta, hlasují, dávají návrh na konec debaty, podrobují se příkazům předsedy (volání k pořádku, důtce) a pod., čili improvizují celou debatní schůzí;

d) junáci zavedou debatu spontanní o věci, která se jim právě v okamžiku namanula a jež jim dala námět k rozhovoru.

7. Výborným cvičením řečnickým je provozování děl tvorby dramatické; to může se díti:

a) pouhým čtením, jehož účastní se tolik junáků, kolik osob jednajících má kus;

b) skutečným provozováním díla, které bylo prve memorováno a nyní provede se scenicky s dramatickou akcí jednotlivých jednajících osob. Nádherné prospekty scény poskytne nám v létě příroda. V zimě je možno poříditi si malé divadlo (ovšem, jak se u junáků samo sebou roz-

umí — »vlastnoručně«) a hráti buď za vstupné, jež se obrátí na účele společnosti junácké, nebo k účelům dobročinným;

c) v Anglii oblíbeny jsou nepřipravené, s patra improvisované hry. Naznačí se plán krátké, jednoduché hry a určí se každému příslušná úloha s naznačením toho, co má dělati a mluvíti a pak hoši hrají sami; tvoří ve své fantasmii celý děj, projevují spontánně to, co mají na mysli a celek je cenným prostředkem výchovným.

Postupující podobným způsobem krůček za krůčkem, vypěstujeme smysl pro živé slovo i u těch, kteří budou se z počátku ostýchatí, a jimž nesmělost a osobní nestatečnost bude překážkou, aby i oni pozvedli hlasu svého. Mnoho záležitosti bude na daných thematech. Ta buďte vždy zajímavá, aby zájem všech na se upoutala. Vhodná jsou pro počátek themata paradoxní, jež budí přímý odpor u účastníků a k debatě je přímo vyprovokují.

Na př. »Venkovskému hochu není třeba tělesných cviků; žije v přírodě a pracuje tělesně, což mu cvik úplně nahradí.« Tento paradox rozvíří jistě debatu a hoši vám dovedí, že práce jednostranná je pro vývin tělesný nevýhodná, ukáží vám na nutnost zdravého vývinu celého těla, na mravní zisk ze cvičení tělesných a estetický jich význam.

Jedno však třeba jest ku konci stati podotknouti. Cvičení řečnické při své důležitosti a ve svém významu nesmějí se zvrhnuti tak, aby z mladíků nadělala prázdné mluvky, kteří myslí, že lesklou frází, bombastickými slovy a emfasi v gestu a tváří uchvátí a podmaní kde koho. Vždy buďte pamětlivi, že mluvíti jest jen tenkrát, když máme opravdu co říci a když za to, co povídáme, můžeme ručiti svým charakterem.

Prázdná slova, plynoucí jen z plic a ne ze srdce jsou hluché plevy, jež vítr odvané při prvním zavnutí. Každé slovo buď zrnem, které kam padne, tam vzklíčí. Každá věta buď ryzí kovovou mincí, která ceny své nepozbude nikdy. Každá řeč buď přímým, poctivým pravdivým výronem duše a hlasem srdce. Jen tak uchvátí, jen tak přesvědčí! A nejvyšším cílem, nejskvělejší hvězdou, nejčistším pramenem buď všem slovům našim pravda.

Ta zářivá pochodeň svíť nám, ať mluvíme kdekoli, cokoli a kdykoli, a její posvátný plamen ať proniká svým vroucím teplem každé naše slovo, každou naši myšlenku. Pak teprve bude mítí ceny naše »umění mluvíti«.

JAN NOVÁK:

VOLBA POVOLÁNÍ.

Není důležitějšího kroku a závažnějšího rozhodnutí v životě lidském nad volbu povolání. Pochybení ve volbě povolání má často velmi osudné následky. Ať každý, kdo chce býti platným členem lidské společnosti, zkoumá svou způsobilost, k čemu se nejlépe hodí. Mnozí nevěří v tuto přirozenou náklonnost a domnívají se, že je možno z každého udělati cokoli. Bývá sice nesnadno někdy tuto náklonnost poznati, ale z pravidla projeví se velmi záhy.

V malířství italském proslavili se čtyři pasáci dobytky. Před šesti sty léty objevil Cimabue mladého Giotta, když sedě u stáda kreslil na kámen ovci. V XV. stol. byl to del C a s t a g n o a M a n t e g u a. V minulém století opakovala se Giottova legenda u S e g a n t i n i h o. Tento pasáček nakreslil na balvan vepře tak živě, že celá ves se seběhla a v obdivu vedla hocha domů, kde ujal se ho bohatý muž a pomohl mu k dráze umělecké. M i l l e t, znamenitý malíř francouzský, stal

se ze selského čeledína Homerem sedláků ve svých nesmrtelných výtvorech.

Je-li genius shodou okolností příznivých uveden do správných kolejí oblaží svět neskonale svými výtvyry.

Stává se však, že nerozumní rodiče nutí jinocha, který by byl výborným řemeslníkem nebo obchodníkem do latiny a řečtiny. Stane se sice doktorem, ale co výborných hospodářů, rolníků, obchodníků utonulo v prostřednosti lidí studovaných, ač jim při nepřirozeném povolání srdce pukalo. Jak šťastni by byli za pluhem nebo za pultem! Následek toho jest, že povolání nepřiležitě vykonávají bez chuti i bez ctižádosti.

Kdo ztrávil mnoho let ve školách, v dílně, v obchodě a na konec shledá, že vybral si povolání chybné, je nešťastným po celý život.

A často velmi nepatrné věci rozhodují ve volbě povolání. Nehodí-li se jinoch k jednomu, může vyniknouti v druhém. Učeň v jistém obchodě dostal výpověď, že neuměl prodávati. »Nepropouštějte mne, já vám dokážu, že dovedu býti prospěšným«, prosil. »A v čem pak?« »Nevím; ale jen mne zkuste.« Byl přidělen do kanceláře a tam vynikl, že se stal nejen v závodě, ale i daleko široko vyhlášeným účetním.

K čemu kdo cítí chut, tomu se má věnovati. Někdo se hodí k práci mechanické a zatím zívá u knihy; jinému nevoní zemědělství a sleduje historii, nebo chemii.

Není však radno, spouštěti se toho povolání, jež si někdo po zralé úvaze vyvolil. Předně každé povolání je úctyhodné, koná-li se čestně a jen srdce zneuctívá je nízkými úmysly, jež do něho vnáší. Nejskromnější kovář může býti dokonalým gentlemanem a akademicky vzdělaný muž sprosťákem; obuvník může do své práce vkládati ducha i vkus a advokát může býti tím nejhorším

příštipkářem. Za druhé jest třeba míti na paměti, že z dálky jeví se nám mnohý předmět vábnější a lákavější, nežli z blízka jest. A ježto člověk, který chce povolání měniti, zůstává tentýž se svými slabostmi i chybami, jest na jevě, že zůstati na zvolené dráze bývá neivýhodnější.

Podmínkou spokojenosti však je, vážíme-li si svého povolání. Ušlechtilý způsob, s jakým povinnosti své plníme, donutí k úctě všechny, na jejichž úctě nám záleží. Ve skutečném životě děje se vše tak, jak to vidáme na jevišti. Všichni herci nemohou hráti první úlohy, třeba byli všichni k tomu způsobilí. Ale nikdy nepůjdeme z představení domů spokojenější, nežli když všechny i ty nejmenší úložky sehrány byly s největší dovedností a dokonalostí a představení vyniklo jemnou souhrou všech účinkujících.

Ne tedy čím člověk jest, ale jak naplňovati dovede úkol, který naň osud vložil je rozhodující pro každého a lépe jest býti prvním mezi posledními, nežli posledním mezi prvními.

JAN NOVÁK:

JAK SE DOMOCI ÚSPĚCHU.

»Co činiti, abych došel úspěchu ve světě?« Tato otázka jest prastará, bylo o ní napsáno mnoho knih a přece je stále nová každému následujícímu pokolení následkem ustavičných změn v lidské společnosti.

Člověk počínající pout životem podobá se lodi válečné, plující se zapečetěným rozkazem. Pokud mu Prozřetelnost toho nevyjeví, nemá ani zdání, do kterého přístavu se plaví a kterými moři pojede. Žádný člověk nepluje cestou svého předchůdce, ale každý napíná své plachty v neznámých větrech.

Ohlížejíce se po známých, s úžasem pozorujeme, jak nemnohým se povedlo dostatí se do vy-touženého přístavu. Mnohá skromná lodice za-koťvila bezpečně u břehu a mnohý nádherný ko-ráb vypluvší s vlajkami ve hřmění děl skončil na dně mořském.

Jasno budiž hned na počátku o tom, že úspěch v životě není naprosto nutný, neboť v něm pravě a jedině štěstí nespočívá.

Jsou mnohé radosti i mimo úspěch a slávu svě-ta. Ale snaha po úspěchu dosáhla v dobách nyněj-ších prudkosti a houževnatosti nikdy nebývalé. C a r l y l e praví: »Závodění o život stalo se úzas-ným; závodníci šlapou si na paty, a běda tomu, kdo se zastaví, aby si přitáhl řeménky u obuvi.«

Ale ať panují názory o této věci jakékoli, iisto je, že nespočívá-li štěstí člověka ve zdaru, v ne-úspěchu je nenacházíme. Je tu sice náboženství a filosofie, které ulamují osten zklamání, ale ačkoliv úspěch nebývá vždy štěstím, je přece k štěstí ne-vyhnutelným. Radost z dlouho a klopotně připra-veného úspěchu je jistě dokonalá.

Ovšem vyloučeno je, že by někdo mohl se státí velkým člověkem jen tak, že by se jím státi c h t ě l. Duše, která je velkou, velkou již se n a r o d í l a. Skutečně velcí lidé spokojují se tím, že jednají; o ostatní stará se již doba sama. Žádné trápení ducha a soužení srdce nedopomůže člo-věku k velikosti: je-li muž velký, bude jeho dílo velké; je-li malý, bude malé, ale když je vyko-nali v nejlepším úmyslu, budou obě díla čestná, pravá a dobrá; konali-li je ze ctižádnosti a zisku-chtivosti, budou obě ničemná, zavržitelná.

Žádný člověk s počátku neví, je-li schopen věcí velkých nebo malých, pokud se neosvědčil ve skutečném životě. Ať každý začátečník vynaloží všechny své síly a nestará se, má-li nadání zvláštní čili nic. Velké nadání pile zdokonalí; na-

dání skromné příčinnivost uplatní. Lidem neschází nadání, ale vůle.

Mladí mužové se mýlí, když soudí, že k prospívání ve světě je třeba nadání neobyčejného. Zcela obyčejná schopnost stačí, aby učinila člověka nad míru schopným a přeskvělé nadání zůstane často rezivěti v nečinnosti. Není tedy třeba zoufatí, máme-li soutěžití s početnými soky; jen v shluku života nepovolujme; trpělivost, pracovitost a poctivost dává naději ve zdar nejlepší.

A mine-li nás úspěch přes naše neúsilovnější příčinění, pak umíratí můžeme s vědomím, že udělali jsme, seč jsme byli a to blahé vědomí je největší štěstí, po němž může člověk toužit.

K dobytí úspěchu je ovšem třeba nejprve a nevyhnutelně práce. Duch se sice prací unavuje a vyčerpává, ale zahálkou se ničí docela.

Tajemství úspěchu v životě tkví v tom, v á ž í - me - li si povolání svého, ať je jakékoli. Dávno jsou ty tam ony doby, kdy lidé se za skromné, třeba užitečné povolání stydělí. Lord T o w u s e n d zavedl do Anglie pěstování řípy, i nazván byl posměšně »lord Řípa«. Jest však jisto, že vykonal pro svou vlast více, než všichni oni nafintění a vymydlení dvořanští floutkové dohromady.

Prvním živlem úspěchu je čilost a křepkost, kterou člověk čerpá ze svého zdraví. Uznává se nyní všeobecně, že duch nemá žádného práva povznášet se na útraty těla, ale že jsou si v podstatě rovnocenní. Velké nadání v slabém těle podobá se kusu zlata v kapse tonoucího plavce a libra energie s unci nadání vykoná víc, než libra nadání s unci energie.

Úspěch nevyhnutelně vyžaduje, abychom soustředili se a věnovali j e d n o m u p ř e d m ě t u. Člověk, který chce prospívat, musí zvolenému oboru věnovat ruku, oko, jazyk, srdce i mozek.

Oslňující nadání rozptýlené na mnoho věcí nese ovoce.

Člověk, jenž rozptyluje své nadání a sílu, činí ze sebe diamantový prášek, nikoli diamant. Však pozor na jednostrannost přehnanou. Douglas Jerroea znal dvacet čtyři jazyky, ale nebyl schopen ani jediné myšlenky v žádném z nich. Jistý filolog, umíraje, litoval, že celou práci života svého nesoustředil na dativ. Duch lidský se mrzačí, žene-li se dělení práce příliš daleko. Jednotnost cíle neznamená jednotvárnost jednání. Ale duch rozptýlený na tisíc směrů a zájmů podobá se noži, který má půl tuctu nožníků, dva vrátáčky, pilníček, pilku, párátko a nůžky, ale nehodí se k ničemu.

Někteří lidé namlouvají si, že by vykonali mohli pro svůj úspěch více za »lepších poměrů«. Jakoby známka velikosti nebyla vše zdolávající vůle, která dovede se věnovati dílu po desítiletí. Balvan žuly, který tarasí cestu slabochovi, je stupněm odhodlanému. »Proto je svět plný mnohoslibných lidí«, praví Goethe, »že něčeho nečiní, než slibují.«

Ať mladý muž chová víru v sebe a chápe život opravdově. Za nynější prudké soutěže musí umět člověk myslit; hbitost a křepkost jsou nevyhnutelný; pouhá pracovitost a šetrnost nestačují.

Jiným důležitým živlem zdaru je praktické nadání, jež vyplývá ze znalosti světa ve spojení s chytrostí a taktem. Nedostatek nadání praktického bývá často příčinou neúspěchu. Mladí lidé, kteří strávili mnoho let ve školách, snadno zapomínají na jediný cíl života, který zní: být a jednat a utápějí své nadání v theoretisování, reflexi a plané kritice. Theoretiku se nedostává často praktické moudrosti a praktik bývá těžkopádný v okamžitém myšlení; ale spojením obou vzniká bytost, jež úspěch má zajištěný.

Korunou pak všeho úspěchu je zdravý smysl. Nikoli člověk myslící, přemýšlející, zamýšlející a vymýšlející dojde ceny života, ale muž činu. Tajemství úspěchu je míti bystrý smysl pro vše, co se děje kolem nás. Nadání ví, co dělat; takt a smysl ví, jak dělat.

Jedním slovem: život jest čin. Jen buddhista, toužící splynouti s božstvem v Nirvanu, vzdaluje se činu. Energie a sebevědomí pak jsou solí každého nadání a spolu s ním vedou k úspěchu v životě.

(Použito z části myšlenek ze spisu
W. Mathewse.)

HRDINNOST.

(Heroismus.)

Heroismus, který se svrchovanou účastí bývá obdivován, je nutno pozorovati ze dvou stránek. Ne-
ní heroickým pro jistou věc pouze umítni, rovněž heroické jest dovésti tak dlouho, dokud třeba, žiti. A tak jeví se nám býti hrdinou nejen bojovník, který ve službách své vlasti dává v sázku a ztrácí svůj život na bojišti, ale hrdinou je i ten, který vida před sebou neodvratnou záhubu, cítě zatínati spár smrti ve svá prsa, přece zůstane na svém místě a koná povinnost svou tak dlouho, až přijde okamžik, kdy neúprosný osud zardousí jej svými drápy zkázy a zhouby.

Vidíme kapitána potápějící se lodi. Stojí na velitelském můstku, chladně, energicky řídí práce záchranné. Když poslední záchranný člun od lodi odrazil, volá na své lidi: »Děkuji vám, hoši, dobře jste se drželi. Jste volni. Starej se nyní každý sám o sebe.« Pak bez hnutí čeká, až nastane okamžik poslední a se svou lodí klesá do hlubin mořských. Ejhle, hrdina!

Názvu h r d i n a zasluhuje horník, jenž se spouští do hlubin naplněných otravným plynem, aby zachránil své druhy, policejní strážník, jenž v plném obleku skočí s Karlova mostu za tonoucím zoufalcem, otec neb matka, jež dny i noci, ba mnohdy zdraví a život pozvolna obětují, aby děti nestrádaly nedostatkem, a každý z nás v nejbližším okolí svém najde snad krásné příklady duchů hrdinských.

Podobný příklad hrdiny, který do posledního dechu plní své povinnosti, vidíme v onom námořním důstojníkovi japonském, který utonul v podmořském člunu; však do poslední chvíle, věda, že už není spásy, zůstal klidným, odhodlaným člověkem. O události té čteme v těchto řádcích:

»P o d m o ř s k ý č l u n č. 6.«

Krátká historie ze dna moře.

Dějištěm jest dělová věž podmořského člunu č. 6. japonské mariny, hrdinou a zároveň spisovatelem události jest poručík japonský Sakuma, velitel člunu. Zbyl jediný z celé posádky člunu, když pro jakousi závadu ve strojích loď se potopila. Člun nebyl příliš hluboko na dně moře, takže sluneční světlo slabě pronikalo silnými skly okenními, a při tomto matném svitu, očekávaje neodvratnou smrt zadušením, psal poručík Sakuma svou poslední vůli. Nic nemůže osvětliti tak názorně neohroženost japonského důstojníka a ukázati, jak morální system »Bušido« přešel do krve japonských generací, jako majestátní klid, s nímž tento hrdina hleděl v tvář smrti.

Svůj testament, jež neuvádíme celý, počíná poručík Sakuma:

»Nenalézám slov, abych se omluvil, že za mého velení zničen byl podmořský člun č. 6. Všichni moji podřízení zahynuli nešťastou příhodou, jejíž vinu беру úplně na sebe, ale zároveň jsem šťasten, že

mohu ohlásiti, že všichni, jak důstojníci, tak prostí námořníci vykonali své povinnosti věrně do posledního okamžiku a čelili smrti s klidem a beze strachu. Rádi dáváme životy své na oltář povinnosti a ve službách vlasti. Bojím se jen jednoho, abý neštěstí, jež nás potkalo, nevzbudilo nedorozumění a nezastavilo slibný rozvoj podmořských člunů v našem loďstvu. Doufám, že nikdo z mých soudruhů nedá se tím odstrašiti, nýbrž rádi s celou energií a všemi silami ducha věnují se i nadále studiu a ovládnutí podmořských plavidel. Stane-li se tak, pak nelitujeme své smrti.

Při manevrování člunem ponořili jsme se do větší hloubky, než jsem zamýšlel. Při tom chtěl jsem otevřítí záklopku, jež uzavírá otvor, ale řetěz, vedoucí k záklopce, praskl a záklopka zůstala otevřena. Ač jsme se všemožně namáhali rukama odstraniti závadu, nezdařilo se nám to. Člun se ponořil.

Když jsme narazili na dno, vniknuvší voda zaplavila elektrické dynamo, shasila světlo a elektrické dráty se přepálily. Hned na to počaly se vyvíncovati otravné plyny a dýchání bylo stále obtížnější. (V 10 hodin dopoledne 13. dubna.)

Mužstvo počalo ihned čerpati vodu vzdor tomu, že sotva dýchali v hrozném otravném ovzduší. Počali nejprve s hlavní nádržkou a domnívám se, ačkoli po tmě neviděl jsem na ústí pumpy, že se jim podařilo vyčerpati hlavní nádržku až do dna. Jedinou naší nadějí jest ruční pumpa, ostatních, zřízených na elektrický proud, použití nelze. Celý člun ponořen jest v naprosté tmě, pouze v dělové věži patrný jest slabý zásvit od hladiny, při němž píší tyto poznámky. (Jest $\frac{3}{4}$ 11 dopoledne.)

Mužstvo je úplně promočeno a chlad je velmi citelný. Domnívám se, že mužstvo, sloužící na podmořských člunech mělo by býti zvláště otuženo a silných nervů. Zejména k řízení člunu měli by býti

vybírání pouze nejodvážnější a nejsmělejší. Kdo tyto řádky bude čísti, usměje se, že radu tu dává člověk, jenž právě v té věci snad pochybil. Ale přes to, co pravím, je pravda.

Je právě poledne. Namáhali jsme se ze všech sil vyčerpati vodu, ale loď se nehýbe. Ležíme ve hloubce asi 10 uzlů.

Pouze nejstatečnější mužové měli by býti vybíráni pro podmořskou službu. Pouze mužové chladné rozvahy a neobmezené statečnosti prospějí v podobné krizi, v jaké se právě nalézáme. Mé mužstvo činí se, seč jest. Již doma, než jsem odjížděl, často myslíval jsem na smrt. Napsal jsem též poslední svou vůli, již naleznete v mém domě v Karasaki. (Toto píší pouze ve vlastním zájmu doufaje, že pan Tagučí a Asami doručí to mému otci.)

Ve vši pokoře dovoluji si osloviti Jeho Veličerstvo. Uctivě a snažně prosím, aby Vaše Veličerstvo ujalo se ubohých rodin mého mužstva a postaralo se o jejich potřeby. Toť jediná moje žádost a prosím co nejsnažněji za její splnění. Posílám srdečné pozdravy a přání všeho dobra těmto páánům: (Následuje řada jmen.)

Jest ½1. o polednách. Dýchání jest velmi obtížné a bolestné. Myslel jsem, že se mohu zbaviti . . . . . ale dusí mne to . . . . . Kapitán Nakano . . . . Je teď 12 hod. 40 minut.« —

Tak umíral veliký hrdina, očekáváve ve věži klidně blížící se smrt, o níž věděl, že jí neunikne.

PETR DEJMEK:

VARUJTE SE!

Rozumný člověk varuje se jísti otravné pokrmy a zkažené ovoce, píti ztuchlé vody, dýchati jedovaté výpary, koupati se v dravém proudu, kráčet nad sráznými propastmi — protože tím vším by dával v sázku neb aspoň v nebezpečí své tělo.

Podivno však, jak často tentýž opatrný člověk lehkomyšlně hazarduje se svou duší. Ta jako by mu nestála za nejmenší míru pozornosti. Jako by to byl tak nicotný statek, jehož zkáza nebo spustošení není zcela žádným neštěstím.

Jaká to zvrácenost!

A dále. Každý více méně šlechtí své tělo, češe vlasy, pěstí nehty, dbá úpravnosti oděvu — ale jak mnohý nestydí se za své špinavé srdce, hrubé city, nízké vášně, pusté záliby!

Není v tom nepochopitelný rozpor? Není to jednostranné a tudíž nespravedlivé nadřzování tělesné součástce člověka proti netělesné? A kdo jest obětí této hrozné nespravedlnosti? Každý takový jedinec sám. Sám na sobě páše tu krutou nespravedlnost. Sám sebe mrzačí.

A co je příčinou této zrůdnosti? Často vrozená lidská lehkomyšlnost, která nedbá rad zkušených a nechává se tak snadno zlákatí zdánlivě sladkým a rozkošným jedem; ještě častěji však je to nevědomost, neznalost nebezpečí. S očima slepýma kráčí mnohý ke zrádným stržím, jejichž temné hlubiny jsou lstivě zastřeny půvabným, ommanně vonným chvojem. A jako důvěřivé zvíře lapan octne se nenadále ve smrtelné pasti.

Je tedy třeba uvědomiti si nebezpečí. Není to úkol zrovna snadný. Obtíž spočívá v tom, že nebezpečí morální a estetické nebývá tak zjevné jako nebezpečí fysické. Zkáza srdce neobjevuje se na ráz, smyslově patrně, jako na př. úraz těla. Děje se vnitřně, skrytě, a propuká teprve na konečném stupni vývoje. Proto je tím více potřebí opatrnosti.

Pokusím se tedy poskytnouti vám aspoň nejnntnější primární základy informační.

Zhoubně působivají na nezkušenou duši a křehké srdce vedle jiných složek špatné zábavy. Touha po zábavě jest nám vrozena. A spekulace lidská

zmocnila se tohoto našeho pudu a těžší z něho jako ze zlatodolu. Poněvadž však konkurence je značná a výdělek poměrně snadný, snaží se protivník předstihnouti protivníka nabídkou zboží lákavějšího, sensačnějšího, dráždivějšího, A tak zábavy kvapem pozbývají svého prostého, přirozeného charakteru a stávají se čím dále rafinovanějšími. Zvláště velkoměsto v tom mravenčím shonu moderního života chtějíc upoutati sahá vždy častěji po krajnostech. A tyto paskvily zábavy pak s gloriolou velkoměstského puncu rozletí se po venkově, aby i tam dokonalý dílo zhouby na přirozeném vkusu.

Biograf. Divadlo.

V posledních letech má na tom lví podíl kinematograf, biograf neb bioskop. Již na něm samém je patrný celý úpadkový proces: je zkaženým dítětem lidského ducha. Geniální vynález zvrhl se téměř bez výjimky v pravé monstrum zábavy. Nemluví z nás předsudek. Jako bychom mu tleskali a nadšeně ho vítali jakožto neocenitelného pomocníka, kdyby nám předváděl přirozené snímky vzdálených krajin, cizích národů, jejich typického života, člověka při různé práci, pohledy do dílen vědy, výjevy ze života zvířat a pod. — tak rozhodně musíme odmítnouti jeho scénované krváky, tupé němohry a nesmyslné frašky, sprosté, pepické »komičnosti« i »vážná« dramata a p. Rozhodně tak nečiníme z přepjaté cudnosti, ale z pobouřeného krasocitu. Nehlásáme škarohlídství: vyhledávejte i veselí, radost, smích, ale žádejte vždy, aby je vyvolal vkus, vtip, duchaplnost. Co však je radostného a rozkošného na tom, mlátí-li sebou někdo nepřičetně sem tam jako prázdný šašek v cirku, stahuje-li v triviální grimassy tvář — to přirozeněji koná opice! — neb jako opilý vráží do nábytku? Jak možno upřímně smát se nějaké-

mu schátralému individuu, jež vystavuje neostýchavě na odiv svou sprostotu, jako by to bylo cosi výsostně krásného? A jak můžeme býti uspokojeni snímkem »dramatu«, byť bylo sehráno umělci nej přednějšími, když schází vlastní podstata dramatu, slovo, kterým projevují se stavy duše, její proměny, logický vývoj, vzestup i spád — čímž všim teprvé se nám stává dramatický děj srozumitelným, pochopitelným a uchvacujícím? Dovede si někdo představit individualistická drama Ibsenova (Heddu Gablerovu, Rosmersholm a j.) nebo jemně psychologické hry d'Annunziovy (Mrtvé město, Giocondu) v kinematografu? A i takové zvrhlé pokusy kinematograf provádí! Nemá-li tu pak umělecky cítící divák podobný dojem jako ten, kdo hledí na tanečnický zácpan si uši a neslyše hudby? — Musí tedy každý, kdo vyhledáváti chce zábavy ušlechtilé a umělecky podložené, vyhýbati se podobným produkcím dotud, pokud jejich programy budou sestaveny, jak dosud většinou jsou: z planých sensací.

Stejně bude se vyhýbati operettě, hrubé frašce a p. triviálnímu zboží, které jen lehtá smysly a smyslnost, podává většinou myšlénku hloupě změtenou, uboze zkarikovanou, která víc dráždí nízké zvířecí pudy v člověku než zjemňuje srdce a ducha. Chcete-li se zasmáti, vyberte si ušlechtilou veselohru, jemnou satiru, jejichž předností je skutečný vtip, a jejich tvůrcem duchaplnost.

Špatný tisk.

Co tu bylo řečeno, platí ovšem stejně i o slovu tištěném, časopisu a knize. Jsou tiskopisy, které jsou pravým jedem, jehož nemůžete se dost vyvarovati. Nemíním jen t. zv. indiánky, detektivky a krvavé romány, ale také mnohé »hu-

moristické« a »pikantní« listy, pokud jejich všechnen »humor« vyčerpává se »duchaplnostmi« z výčepů, z kořalen a z pouličního žargonu nejhorší lidské ssedliny — a pokud jejich »pikantnost« je pikantností nevěstinců a sešlých hejsků. Sem ovšem patří též plátky, které živí se téměř jen sensacemi, klepem a osobním špiněním. — Opět zdůrazňuji: nemluví ze mne škarohlídství, které by bylo pohoršeno každým bujnějším úsměvem, nebo pruderie, která by si pokrytecky zastírala tvář při každém poněkud smělejšíh hnutí a zacpávala uši při trochu volném slově: ale i při podobných produktech, mají-li býti přijatelný, vytyčují požadavek skutečného vtipu, duchaplnosti, noblessy — zkrátka: umění. To, i když kreslí drastický obraz neb čtveráckou scénu, činí tak jedině z nutnosti podat život v plné jeho pravdivosti a jen do nezbytných mezí — nikdy však z vypočítavé schválnosti a nepoctivé úmyslnosti a hrubosti

K takovémuto rozlišování dojde ovšem čtenář teprvé po jisté době sebevzdělávání a sebezušlechťování. Tou cestou však projít každý, kdo chce dojít cíle: jemnosti a krásy srdce. Máme již tak bohatou literaturu, původní i překladovou, že každý můžete si vybrat knihu dobrou. Nemaňte čas čtením braku, volte pouze výkvět nejlepších duchů našich i cizích. Nemoudře ovšem jednali byste, kdo byste nejprv sáhli po knihách, jimž plně porozumětí můžete teprvé po značné průpravě (veršům Březinovým, filosofii Nietzsche-ově a p.). S počátku volte si autory prosté a chvalně známé, poraďte se s někým, kdo má po literatuře rozhled, později řiďte se kritikou některého vážného listu.

Společníci. V ý b ě r z á b a v.

Ale vždy hleďte, aby z každé zábavy získala něco vaše duše a mnoho vaše srdce. I za druhý volte ty, s nimiž hovor není planým tlachem, ale

zajímavou hrou nových myšlenek, kvasem duševního i citového vzrušení. Nemrzačte ani tělo ani duši v zakouřených putykách při karbanu! Nemrhejte vzácný čas nicotným a neúčelným kibicováním! Neostudte pověstnou českou hudbymilovností hrubou »hudbou« harmoniky, aristonu, gramofonu, řvavé kapely neb pusté odrhovačky — když můžete si vyhledati příležitost slyšeti hudbu opravdu uměleckou.

Zvykejte si vůbec i v zábavách hledati zdravé a živné jádro, nespokojujte se ani pro srdce stravou odpadkovou, jako ji odmítáte pro tělo. Raději méně, ale vybraně. Místo tří laciných zábav ale pochybné hodnoty volte jednu cennou, vydatnou, třeba dražší. I v požitcích esthetických šetřte jisté diéty: nepřesycujte se zábavami — zhostejněli byste, otrnuli, unudili se a nenašli byste pak časem dost kořeněných produktů, jimiž byste dovedli ukojiti své předrážděné srdce. Neschopnost roznítiti se novou krásou, nedostatek zájmu pro vše ušlechtilé je hrozná nemoc, která činí člověka nešťastným a často vtiskuje mu do ruky smrtonosnou zbraň. Jiné nebezpečí takového přesycení tkví v tom, že si zvykáme hleděti na život jen jako na nepřetržitý řetěz rafinovaných zábav, a když tvrdá skutečnost nám potoni ukáže, že život nikterak není pouhou hrou a zábavou, nýbrž těžkým zápasem a vysilujícím bojem, cítíme se nešťastnými a zoufalými. Naopak lidem, kteří dovedli hospodárně protkávatí svou práci zábavami vhodnými a účelnými a rozumným jich výběrem zušlechtiti svůj vkus, jsou pak takové občasně zábavy pravým svátkem duše, skutečnými hody, útěchou v nehodách a radostným světletem v šeru chvil budoucích. Krásným náboženstvím ušlechtilých srdcí!

Ovšem není takovéto esthetické chápání života člověku vrozeno, ani si ho neosvojí rázem; jest

výslednicí vývoje a postupného zušlechťování jako na př. krásná hra na housle je plodem dlouhého a klopotného cvičení. Ale i stoupání na temena vysokých hor je zdlouhavé a namáhavé. Jaké odměny však poskytuje potom výhled do nedozírna, jak volní a povzneseni cítíme se nad celým širým světem, v blízkosti nebes!

Dr. FRANT. SVOJSÍK:

JUNÁK A ZÁKON.

Volný život v přírodě často by mohl junáka přivést do konfliktu s různými zákony, které týkají se majetku polního a lesního, i zvířeny, která pole, lesy i vody oživuje.

Je tedy nutno, aby junák seznámen byl stručně s předpisy zákonů platných, aby ani nevědomky jich nepřestupoval. Neboť neznalost zákona neomlouvá vinníka a nešetří jej před následky a tresty, které přestoupení má v zápětí.

Rakouský zákon poskytuje polnímu a lesnímu majetku vydatné ochrany, větší, nežli jinému, neboť majitel pole a lesa nemůže konati stálý dozor nad svým majetkem, následkem čehož tento může býti snadno poškozen.

Krádeží dle trestního zákona je jakékoliv přisvojení si úrody na poli, v zahradě, dobytka na pastvě, dříví v lese, ryb v rybníce, zvíře v lese i na poli. Krádež tato trestá se přísnějšími tresty, nežli krádež majetku jiného. Vyšetřuje a trestá ji soud a je to trestní skutek s dalekosáhlými následky pro odsouzeného.

Nenapadá ovšem nikoho, že by junák kradl; ale on potřebuje dříví k rozdělání ohně, pytlík bramborů k večeři, trochu ovoce k občerstvení. Zkušený junák ví, že předměty ony musí si koupit, nebo svou prací zasloužit.

Od krádeže lišiti dlužno menší poškození ma-

jetku lesního a polního, která nazýváme polním a lesním pychem.

Za polní pych pokládají se následující jednání, jež se stala bez souhlasu vlastníka pozemku:*)

Chození, ležení a ježdění v zahradách, polích a lukách, jsou-li uzavřeny ohražením, příkopy, strouhami, tabulkami nebo jinými výstražnými znameními;

nedovolené vstupování na cesty, jež byly v čase, kdy ovoce, hrozny i jiné plody zrají, uzavřeny výstražnými znameními nebo tabulkami;

nedovolené odstraňování nebo porouchání plotů, otevírání závor a odstraňování výstražných tabulek;

nedovolené prošlapávání cest a pěšin polních;

nedovolené lámání kmenů, větví, květů, trhání listů a ovoce, porouchání stromů a keřů a vytrhávání stromových kolů;

trhání trávy, klasů, lusků i rostlin jakéhokoliv druhu, žatí a trhání trávy na cestách a mezích polních;

nedovolené kopání země, sbírání listů i ovoce napadaného na cizích pozemcích;

nedovolené házení kamení, rumu, střepů, smetí na cizí pozemky neb cesty;

nedovolené užívání cizích bud, senníků, náradí na poli ponechaného, jakož i rozhazování kup plodin steliva, stohů slámy a pod.;

poškození polních cest, zapálení strnišť a hnojišť;

paběrování za noci v sadech, zahradách, na vinicích i na polích.

Vše, co tuto uvedeno, je polním pychem, děje-li se bez svolení majetníka pozem-

*) Uvádíme jen ty přestupky, jichž by se mohl junák při pobytu v přírodě dopustiti. Vyčerpání látky po stránce právní není tu míněno.

k u. Vtipný junák z toho zajisté snadno pozná, jak jest se mu zaříditi, aby jeho jednání nebylo polním pychem.

Polní pych trestá se peněžitou pokutou od 2 do 80 korun, v případě nedobytnosti vězením od 6 hodin do 8 dnů. Pachatel je však, nehledě k trestu, zavázán hraditi celou způsobenou škodu.

K ochraně polního majetku proti polnímu pychu ustanovení jsou polní hlídači, opatření služebním odznakem a oprávnění nositi poboční zbraň. Jich třeba v každém ohledu uposlechnouti.

Trestní vyšetřování a rozhodování o přestupcích polního pychu koná obecní starosta spolu se dvěma členy obecního výboru. On je povinen zjistiti povahu skutku, sepsati o tom protokol a nepodaří-li se mu narovnáti o škodě mezi viníkem a poškozeným, má stanoviti náhradu odhadem.

Z jeho nálezu možno se odvolati do 8 dnů k okresnímu hejtmanství prostřednictvím obecního úřadu.

Za l e s n í p y c h pokládá se následující konání, jež se stalo b e z s v o l e n í m a j i t e l e s a nebo jeho zástupce:

sbírání klestí i dříví suchého;

nasekávání stojatých stromů, navrtávání, vsekávání vrubů, oklepávání, olupování a otloukávání kůry;

sbírání kůry na zemi, obnažování kořenů, kopání pařezů, olamování vršků a všeliké klestění; poškozování sazeniček, dobývání proutí, houžví, holí, tyček;

sbírání mízy, pryskyřice, lesních semen, borůvek, jahod, hub, shnilého dřeva;

přivlastňování listí, jehličí, mechu za stlaní, hlíny, rašeliny, drnu i lesní trávy;

zdržování se v lese proti výslovnému zákazu. zřízenců, chození po cestách a stezkách, kde je to

zakázáno a vůbec každé nedovolené užívání půdy lesní.

Trestní řízení o přestupcích proti lesnímu pychu přísluší c. k. okresnímu hejtmanství, které provádí řízení buď k žádosti poškozeného, nebo k oznámení jiného úředníka nebo úřadu. Z nálezu možno se odvolati k c. k. místodržitelství.

Zvláštní předpisy obsahuje zákon lesní k tomu cíli, aby bylo nebezpečství požáru co nejvíce vyloučeno, a vzniklý požár co nejrychleji zdolán.

V nich se stanoví, že největší opatrnosti třeba je vždy, rozdělá-li se v lese nebo na okraji lesa oheň. Vznikla-li neopatrností nějaká škoda, je vinník povinen ji nahraditi, čímž však není vyloučeno, že by mohl býti dle trestního zákona potrestán.

V těchto předpisech dovíme se též, čeho je třeba činiti, když vypukl v lese požár. Junáci si tu zapamatují, že je třeba co nejdříve ohlásiti oheň, nemohou-li jej sami zdolati, nejbližším obyvatelům, po případě majitelí lesa nebo jeho zřízencům. I opomenutí v tomto směru jsou trestná.

Očekává se od junáků, že opatrnost bude jim nejpřednější strážkyní před jakoukoliv pohromou.

Zdalo by se nutným uvésti také ustanovení zákonná, která mají za předmět honbu a rybolov. Ale vzpomeneme-li, že volné provozování honitby a spojené s ním nošení střelné zbraně je velmi omezeno, rovněž tak i rybolov, najde se v našich krajích málokdy příležitost, aby si junáci zahonili a zalovili. Pro věci neznalé připomenouti dlužno, že každý, kdo míní honiti zvěř neb lovití ryby, musí býti opatřen zvláštním svolením politického úřadu (hejtmanství). Rovněž k nošení zbraní je třeba zbrojního pasu od téhož úřadu.

Aby tu pak ke konci uveden byl výňatek ze zákona o ochraně ptactva, je jistě úplně zbytečno,

neboť junáci jsou přátelé zvířat a nemohou tudíž býti jejich škůdci.

(Ustanovení o polním pychu uvedena jsou ze »zákona o polním pychu« z 12. října 1875. zem. zákona č. 46., paragrafy 1., 3., 4., 12., 13., 17., 25., 31., 37., 43. O lesním pychu z »lesního zákona«, cí. patent z 3. prosince 1852 ř. z. č. 250, paragrafy 44., 45., 60., 69.)

III. oddíl:

Mé přání k českému junáctvu (Fr. Bílý). Český junák a hudba (Karel Hoffmeister). Český junák a umění (Zd. Wirth). Rodina (K. V. Rais). Škola (K. V. Rais). Národ (K. V. Rais). Češi a Rakousko (K. Kramář).

FR. BÍLÝ:

MÉ PŘÁNÍ K ČESKÉMU JUNÁCTVU.

Zrodila se nová myšlenka a přivítali jsme ji do naší vlasti srdečně. Jestli dobrá a krásná, přináší zdraví, radost ze života, novou lásku k vlasti a přírodě. Jihoslovanští junáci žijí prostě, milují svou zemi, pracují, kde práce třeba, rádi obětují život, když povinnost volá. Zdobí je míza mladistvé jarosti, záře starodávného hrdinství, rys čestné hrdosti, pel pevné, tvrdé, pracemilovné povahy. Junáky a junáctví — mladé, mužné i šedivé — opěvovali pěvci z lidu i básníci umělí s plnou horoucností srdce. Také u nás Čechů slovo junák má zvlášť milý zvuk.

Nyní pak se junáctví má přesaditi též do české půdy, má býti novodobou odnoží starého kmene. Má se jím zdomácniti a počestiti myšlenka anglického scoutingu. »Zpět k přírodě a k práci!« jest jeho heslem, k své pomoci a sebevýchově volá hned mládež.

Ale slovo těle m učiniti nutno. K tomu třeba najíti prostředky a cesty, zjednati myšlenky přátelé a přívržence, pod její prapor shromážditi bojovníky a průkopníky a organisovati je.

K této organisaci se připínají mnohá přání, vytyčují se jí mnohé úkoly, všechny pak mají přispěti k tomu, aby vedle rodiny, školy, společnosti a života důrazněji a důsažněji než posud spolupůsobila k výchově člověka vlastní osoba jeho. Velký význam v junáctví se přikládá tělesné práci a samočinnosti, ona má přispěti k zpevnění zdraví, k otužilosti mládeže, má býti protiváhou a přece zároveň také doplňkem i podporou práce a výchovy duševní. Oba tyto směry výchovy sdružují pak se k jednomu vysokému cíli: mají takto vyrůstati sličné, zdravé, silné p o v a h y. Lež, licoměrnictví, zbabělost, podlízavost, sobectví nemají v junáctvu místa. Snaha po pravdě, dobru a kráse — starořecká kalokagathia ožívá opět v tomto sboru jakožto idea novodobá.

Ale má-li míti junáctví ráz opravdu č e s k ý, pak nesmí mu chyběti láska k tomu, co jest naším nejdražším dědictvím po předcích, co nás a každý národ vůbec činí národem, l á s k a k r o d n é m l u v ě. I u největších národů: anglického, francouzského, německého, pozorujeme v posledních dobách zvýšenou péči o ryzost mluvy. Básníci, učenci i státníci ji pilují, uhlazují, zdokonalují. Největší státník německý, Bismarck, při sterých dnech starostech politických nepokládal za nedůstojno sebe vstoupiti mezi opravce a zdokonalovatele německého jazyka a pravopisu. A my, malý národ český, ohrožený odevšad příbojem cizoty a neláskou sousedů, nemáme-liž trojnásobnou povinnost chrániti jazyka svého, býti žárlivými na jeho správnost a ryzost, pečovati o jeho zdokonalení? Koho kdo miluje, tomu nedá ubližovati; kdo tedy miluje svůj jazyk, nesmí mu ubližovati sám, ani dáti mu ubližovati jinými. V ě d o m á s n a h a p o s p r á v n ě, r y z í a k r á s n ě m l u v ě m u s í b ý t i p ř í z n a k e m k a Ź d ě h o j u n á k a č e s k é h o. Kdyby toho ani nebylo třeba z důvodů

národních, jako že jest, zasluhuje toho jazyk náš už pro své bohatství, pro svou vyspělost. Hrdým může býti věru každý Čech na svůj jazyk. Jeho vnitřní dokonalost a rozvíjivost, bohatost jeho tvarů, významnost jeho slovesa, volná zákonnost jeho skladby, jsou přednosti, kterých nám může záviděti leckterý jazyk cizí i velikého národa. V lásce k rodné mluvě nebude pak český junák osamělý; jsem jist, že ji najde u všech jinonárodních druhů svých skautových.

A ještě jednu lásku český junák musí míti: z v ý š e n o u l á s k u k č e s k é k n i z e. Míním ovšem k d o b r é knize. V ní největší duchové národa, ve kterých se stělesňuje nadání tisíců, a tajemný duch národní a jimiž se stáváme rovnoprávními členy v družině národů, ukládají nejlepší dary a poklady svého ducha. Nebylo u nás už za dávných dob české domácnosti bez knihy; Čeští bratři, vyhoštění z vlasti, brali s sebou do ciziny bibli a Komenského Labyrint. Pozůstalí doma pak zakopávali do země a uschraňovali do nejtajnějších skrýší knihy skoro hojněji než peníze. Toť úkaz opravdu vzácný a čestný. Proto i český junák ve své torbě kromě náradí pro tělesnou práci musí míti knihu, jako v srdci lásku k ní.

Za to sklídí pak zase lásku národa, jemuž v něm bude vyrůstati nová, útěšná naděje.

KAREL HOFFMEISTER:

ČESKÝ JINCH A HUDBA.

Měla-li by stať tato působiti, mladí přátelé, jako výzva k Vám, abyste obrátili vedle snah sportovních zření své též ku pěstění umění hudebního: myslím, že byla by zbytečnou. Neboť hudební duše hlásí se zpravidla sama o svá práva hlasem, jehož nelze umlčet. Ale hledá často cesty svého

rozvoje v temnotách, bloudí a tápá, probíjí se těžce ku světlu, ubíjí se třeba . . . Přijměte mne, komu z vás dar hudby a lásky k ní dříme v prsou, za vůdce jen při prvních krocích, za vůdce, který naznačí vám pouze směr, jímž dáte-li se, nezbloudíte nadále — a úloha má bude splněna.

Uvědoměte si především, co že hudby dříme v každém z vás, snad i v tom, který nejméně hudebním se cítí, dík dědičným vlastnostem naší krve. Přehlédněte se mnou, co hudby naše česká vlast, náš český národ dali světu.

Doba husitská byla dobou největší české slávy válečné; byla zároveň dobou květu české písně duchovní. Nebyl to jen bojovný zpěv husitský »Kdož jste boží bojovníci« —: řadu zpěvů duchovních i melodií chorálních z té doby máme, a velká jména těch dob k nim se pojí. Sám mistr Jan z Husi některé skládal, a Jakoubek ze Stříbra i Jan Rokycana. Reformace česká pak dokonce nevyčerpatelné zdroje duchovních zpěvů skytá v nesčetných kancionálech století šestnáctého. Jak mazlili se předkové naši s karmínem, ultramarinem i zlatem svých iniciál, aby projevili úctu a lásku svoji ku zpěvům těm! Rukopisné kancionály královéhradecké, litoměřický, žlutický, kutnohorský, mladoboleslavský, německobrodský, čáslavský, lounský, litomyšlský jsou toho dokladem. A dokladem lásky a úcty té jsou stejně krásné, pečlivě tisky kancionálů, z nichž opět a opět znovu vydávaný šamotůlský Jana Blahoslava a Amose Komenského amsterodamský jsou asi nejznamenitější. Byly to a jiné sbírky zpěvů duchovních zdroje hudby tak bohaté, že německá reformace bez váhání z nich čerpala. Tak mnohý z nejkrásnějších chorálů církve Lutherovy je původu českého, bratrského.

Když pak Rudolf II. přivodil krátký ale skvělý rozkvět umění při svém pražském dvoře, nezůstala

hudba za uměními ostatními, a nezůstali Čechové ve pěstění jejím za ostatními cizinci, jichž dvůr tenkráté tolik a tak významných hostil. V umění tenkráté téměř výlučně ještě vládnoucí sborové skladby kontrapunktické z Čechů s nimi úspěšně závodil Jan Sixt z Lerchenfeldu. A po příkladě císařově na svém hradě Pecce kapelu si vydržoval a pro ni sám díla znamenité, vytříbené práce skládal Křištof Harant z Polžic a Bezdruzic. Proud protireformační pak zná dobře cenu hudby a její sílu. Proti kancionálům husitským a bratrským staví církev římská kancionály svoje. Úsilně se sbírá, po případě ve smyslu katolickém upravuje kde která píseň, i nových síla se skládá. Jen dvě jména z té národnostně tak neutěšené doby. Adam Michna z Otradovic mnoho pro českou píseň chrámovou vykonal svým sborníkem »Česká Marianská muzika, radostná i žalostná, ve tři díly rozdělená.« A druhá polovice století sedmnáctého má svého V. Karla Holana Rovenského, jehož »Kaple královská, zpěvní a muzikální, v řeči a v jazyku Českém, Svatováclavském . . .« představuje nám směr i vkus tehdejší české hudby chrámové. V době všeobecného kulturního úpadku nebyla to opravdu hudba, jež by byla upadla nejhlob!

Duševní život národa byl ovšem protireformací jinak potlačen na dlouhý čas. Usnulo veškeré národní vědomí. A též láska k umění v národě usnula. Hudba odkázána byla na přízeň šlechty — a ciziny. A právě tou dobou se hudebnost naší krve hlásí k slovu co nejpatrněji. Co šlechtické sídlo, co vladařský dvůr, to ve století osmnáctém sídlo šlechtické či dvorské kapely. Co vynikající člen šlechtické či dvorské kapely, či dokonce její kapelník, co dvorský skladatel, to buď Vlach či spíše ještě Čech. Nemožno zde podat jen několik hlavních jmen — i hlavních jsou celé řady!

Na jedné straně vyvrcholuje se umění polyfon-

ní, shrnuje se celá minulost v dle Bachově. Ve slohu jemu blízkém pracují zdárně Češi, drážďanský Dismas Zelenka i pražský minorita Bohuslav Černohorský. K nim druží se mistři kontrapunktikové J. Zach, Fr. Tůma i pařížský profesor konservatoře Rejcha. A dále hudba instrumentální, komorní a symfonická stoupá pozvolna ku svému klassickému zénitu. Umělci mannheimští jsou průkopníky symfonie. Jsou to Češi, Fr. Xaver Richter, rodina Stamitzů, A. Filz. Rod novobenáteckých Bendů pracuje o rozvoji hry houslové, o rozvoji hudby symfonické, a jeden z nich, Jiří, je dokonce bojovníkem o novou formu scénického melodramatu. Ve hře klavírní J. L. Dušek vede nás uměním svým od století osmnáctého k devatenáctému. — Zatím českému národu svítá den nového žití. A hned od prvních počátků má hudba účast na našem probuzení. Pražští umělci — umění zase doma též nalézají místo a ocenění — nejprve jen mimohrádně si vzpomenu svého národa: Tomášek, Vitásek, Koželuh. Ale snahy probuzenské hlásí se k slovu vždy důrazněji, 1826 tvoří Fr. Škroup první českou operu »Dráteníka« na slova Chmelenského. A jeho píseň »Kde domov můj« stává se národní hymnou. Pak hudba rázem dokonce předstihuje celý ostatní kulturní rozvoj. B. S m e t a n a (1824—84) zároveň tvoří českou hudební řeč, český hudební sloh, a v útvarech nejrůznějších, jak právě jevíly se nutnými, vyslovuje hudebně cítění i myšlení svého národa. Ve svých operách, v Prodané nevěstě, v Hubičce, v Tajemství, a zase v Daliboru a v Libuši slaví českou idyllu vesskou i český hrdinský mythos. V cyklu symfonických básní »Má vlast« zpívá slavný zpěv o kráse své domoviny a o velké její minulosti. V útvarech tanečních jiskří se mu všecy rytmy našich českých tanců. A jinde, v klavírním triu, a zejména ve kvartettu »Z mého života« kreslí sám svůj du-

ševní portrét — portrét nejčeštějšího umělce. — Osud pak divnou hrou hned posílá nám mistra druhého, který je doplňitelem umění Smetanova. A n t o n í n D v o ř á k (1841—1904) nezapře svůj český původ v **jediné** notě svého obsáhlého, mistrovsky pracovaného a různotvarého díla. Jeho Slovanské tance otevřely dráhu jeho a dalším českým dílům v cizině, jeho skladby komorní, jeho symfonie razily cestu dále. Jsou to díla, v nichž český duch vyslovuje se nejryzejší, klassicky českou formou. Z jeho oper vedle Dimitrije a hudbou přebohatého Jakobína české hudební pohádky Čert a Káča a Rusalka srostly nám s duší.

Tento mistr zanechal nám vedle bohatého odkazu svého díla odkazem dalším svoji školu. Ještě za jeho žití pronikli z jeho žáků J o s. S u k a V í t ě s l a v N o v á k. Oba omezili se, aspoň dosud, vyloučivše operu ze svého tvoření, na obor hudby instrumentální: píší pro klavír, skladby komorní i symfonické. Oba vedou naše české umění k nejvyšším stupňům dnešního světového rozvoje. Každý ovšem dle své umělecké povahy: Suk, povaha výlučně lyrická, srdce překypující citem a vřelostí, básník nejkrásnějších a nejbarvitějších hudebních snů; Novák, povaha reflexivní, duch nesmírně citlivý, bystrý a pohyblivý, který geniální rukou krotí své fantasie v nejpřesnějších formách nejvybroušenějších linií a tvarů.

Tak vysoko vyspělé umění tvůrčí šlo ve svém stále stoupajícím rozvoji ruku v ruce s rozvojem umění výkonného. Pročtete jubilejní spis konservatoře, kolik tisíc umělců výkonných dal český náš národ za posledních sto let světu. Fr. Ondříček, Jan Kubelík a Jaroslav Kocian stojí dnes v čele legie českých houslistů. České kvartetto nese naši tvorbu komorní do ciziny a v jejím jméne stalo se světovým; kvartetto Ševčíkovo dnes k němu se druží. Oskar Nedbal proslul jako dirigent

a vedle něho stojí Karel Kovařovic, Evropa i Amerika stejně si cení Emmy Destinnovy i Karla Buriana, nedostižných umělců operních . . .

Naznačil jsem sotva v nejhrušších rysech, co vše vyrostlo z české půdy na poli hudebním. A vedle toho tvoření umělců tvořil náš lid sám. Vytvořil si poklad národní písně, v níž vyslovuje se duše jeho zcela bezprostředně. Český cit a český humor projevují se v ní zcela svérázným způsobem: nalézají, by vyslovily se, hudební útvary melodické a rytmické, které jsou hned podivuhodné a zvláštní výrazné ohebnosti, hned strhující jadrnosti a životnosti. A zpěvy ještě svéráznější, od vlivů hudby umělé ještě méně odvislé, vytvořil si český lid na Moravě a na Slovači. Všechny nálady v nich naleznete, od nejhlubšího, beznadějného smutku do výskavého, bujného veselí. A hudebních myšlenek kouzelné krásy do nespočetna, rozvinutých, formovaných s jemnostmi, známými sotva nejvybroušenější hudbě umělé. —

Tak mnohostranně a silně se projevoval a projevuje hudební duch našeho národa. —

Bude as jen výminečně osudem některého z vás, státi se přímým spolučinitelem v dalším rozvoji českého umění hudebního. Ani nebylo by při trudných nynějších uměleckých poměrech radno, aby, kdo není nadán darem nadání nejvyššího, volil umění za životní své povolání. Doznal by jen trpkých stránek uměleckého žití — dozná jich zhusta i talent nejvyšší! Ale povinností k sobě, ke svému národu i k rozvoji jeho kultury je vázán každý, kdo trochu daru hudby v sobě cítí, aby si mě toto nenechal zajít, ale aby vypěstil je ve květ co možno plodný jako dobrý dilettant. Je to povinností k sobě: zajistíme si tím nezklamávající prostředek útěchy pro doby osamělosti třeba nejtěžší a hoře nejhlubšího. Je to povinností k národu a k rozvoji jeho kultury: neb národ žije prá-

vě kulturou svojí, a přední její složkou, svojí kulturou uměleckou. Dobrý dilettant pak nepřímou přičiňuje se o její rozvoj. Zájem vede ho ke všem podnikům uměleckým. Je posluchačem umělce výkonného. Je kupcem a hráčem skladeb umělce tvůrčího. S rostoucím jeho vkusem a jeho požadavky roste úroveň národního umění, které jeví se do značné míry od něho odvislým.

Dobrym dilettantismem míním ono hudební vzdělání, které činí způsobilým k chápání dobré hudby i ku případnému provádění skladeb, nečinících přílišných technických nároků.

Cesta k dobrému dilettantismu přirozeně vede především p r a k s í. Pouhé theoretisování a estletisování, jak dnes zhusta se pěstí, nemůže být pramenem uměleckého požitku, o který přec především nám jde. Je spíše pramenem křivého, pro umění škodného usuzování; neplodného a neutěšeného kriticismu. Prakse sama pak přirozeně zase není bez práce. Soustavné studium praktické je i dilettantovi nutno. A je mu též možno. Nejlepší a nejsnáze ve studium hudební uvede zpěv. Především zpěv sborový. Ten je každému přístupný a nesmírně prospívá. A pak ovšem, při trošce jen hlasové způsobilosti, zpěv solový. Ten otevře vám — nebudete bohdá aspirovat s každým jen trochu přijatelným hláskem na operní úlohy v Národním divadle! — brány k pokladům písně, národní i umělé, které jsou nad všechny poklady světa. A nebude to stát mnoho času! Ale i jinak, při hudbě nástrojové, dobrý učitel, odborník nástroje, jemuž učí, s rozumnou, moderní methodou vyučovací, dovede přiměřeně nadaného a trpělivého žáka v několika létech k technické vyspělosti, která mu otevře přístup k velké části hudební literatury instrumentální. A nebude k tomu potřebí nesčetných hodin cvičení; ale cvičení rozumně vedeného a duševní stálou součinností říze-

ného — tedy nikdy ne pouze mechanického. Dobrý učitel přirozeně též soustavně vás bude uvádět v cennou literaturu hudební. Není třeba učit se na skladbách zcela bezcenných. A naprosto solidní technika, či možno-li, jakýsi stupeň virtuosity — i ten je dilettantu dosažitelný! — bude učiteli i vám prostředkem chápat a podávat umění. Nebuď vám **nikdy cílem. Jeť směšný** dnes i **dokonalý virtuos**, staví-li se místo ve služby vážného uměleckého díla ve služby osobní své ješitnosti. Dvojnásob směšný je na virtuosa si hrající dilettant. Je obor hudební, veškeru osobní ješitnost vylučující, obor, který vám může stát se pramenem nejhlubších požitků: hudba komorní. Smyčcový kvartett, klavírní sonata, trio či jiný ensemble: kdo ty pěstí, je chráněn všeho nevkusu hudebního pro celý život. Založte na klassické tvorbě komorní svoji hudební kulturu, rozšiřte ji občasným pohledem v doby předklassické — universitnímu posluchači dobře sluší, pěstí-li své Collegium musicum staré hudby — rozšiřujte ji dále a později ovšem přístupnými vám skladbami moderními.

Širší rozhled, který i dilettant v hudbě může nabýt, získá se ovšem stěží pouze vlastní reprodukcí. K té síly, ni čas, práce, vždy nevystačí. Súčasnění se ruchu koncertního, pokud přináší významná díla, je tu nezbytno. Navštěvujte koncerty: volte ty z nic, v nichž uplatňuje se dílo, ne osobnost virtuosova. Pražská instituce koncertů filharmonických a komorní hudby by měla mít většinou svých návštěvníků studentstvo. Příprava ke koncertu, pročtení a rozbor hraných skladeb, či případný historický či kritický úvod rozšíří hranice vašeho nazírání ještě dále.

Soustavná, rozmyslná práce, ne překotný chvat, vykoná v rozvoji vašeho hudebního nadání a vaší dovednosti i vašeho vědění divy, které koná všude jinde. A stanete-li, dík práci té, u cíle dobrě-

ho dilettantismu, nežalujte, že nestali jste se umělci z povolání. Píseň, již sami **sobě** ke své spokojenosti zazpíváte, sonata, kvartett, **který** si zahrájete, sbor, v němž jste byli účastni, rozliří **vám** nitrem slávu, která je stejně cenná a stejně a víc blaží, než zevní sláva potlesků a vavříků umělcových!

ZDENĚK WIRTH:

ČESKÝ JUNÁK A UMĚNÍ.

Hlavní zásada, kterou by si měli dospívající jinosti vštípiti do mysli, jde-li o jich poměr k umění, je: úcta k uměleckému dílu a snaha je vnímati, z něho se těšiti. Nic nekazí více mladým lidem tento poměr, než napodobení starších, vyspělých lidí, jalové kritiky a odmítavé posudky nejvýbojnějších z nich a pohrdlivé přehlédání všeho nečasového, neakutního umění. Průměrný mladý hoch, bez pevného úsudku a dobře opřeného vlastního názoru, není ještě schopen, aby ukazoval cestu k novým stupňům vývoje nebo se bil za myšlenky, dosud davem nepochopené; jemu náleží skromnější úloha: býti vnímavým požívatelem a oddaným sluhou všeho umění. Toto období vnímání a pozorování nebude bez užítku a právě po něm dostaví se u dospělého člověka pevné rozhodnutí, co je pravé umění a k čemu je se obrátiti výhradně.

Hoši ve velikých městech mají již od útlého mládí dosti příležitosti k nazírání na dobrá umělecká díla a jejich školenost v tom ohledu proti dětem venkovským je vždy nápadná; ale to nejčastěji pak nerozhoduje o dokonalém rozvíti smyslu pro umění, jež se u hochů venkovského dostaví snad později, ale za to tím intensivněji. Stačí, byl-li smysl pro umění vůbec buzen a bylo-li využito i toho, co poskytuje venkovské mě-

sto nebo vesnice. Rozhodně má tu větší vliv živé umění; díla sama — třeba hodnoty menší — působí spíše, než výchova papírovou reprodukcí.

Není lepší průpravy pro porozumění umění, než všimati si z počátku pilně řemesla, zvláště jemnějšího a s uměleckou činností souvislého. Pozorné sledování zlatníka, řezbáře, truhláře, knihaře nebo zámečníka přinese jinochovi názor o technickém podkladě výtvarných umění, naučí jej ctíti zručnost, zjemní mu dosavadní jeho vkus. Odtud není pak daleko do atelieru fotografova nebo do dílny slévačské nebo modelářské, jež převádějí pozorovatele již k vlastnímu tvoření. Ani pozorování kameníka, štukatéra a zedníka na stavbě nového domu není — při dnešním ruchu stavebním — i na venkově vzácné a dá základy k chápání vlastní podstaty architektury.

Veliké pole pro umělecké pozorování dávají díla starého umění, souborně zvaná památkami. Jich obsah historický a citový, přirozeně již na nejnižším stupni vývoje jinochům přístupný, má suggestivní moc a láká k těmto předmětům, načež se chápání uměleckého jich obsahu dostavuje bezděčně. Vnutiti jinochům úctu k památkám — a to stejně k drobnému předmětu v domácnosti, po zemřelých generacích zachovanému, jako k velikým stavbám, sochám a obrazům — znamená připoutati je na vždy k jich půvabům a učiniti z budoucích mužů ochránce uměleckého odkazu předešlých generací.

A konečně podporuje chápání umění i vlastní produkce, výtvarnické pokusy malířské a plastické. Od prvních kreseb, jimiž dítě ztělesňuje vidiny své fantasie, nastupuje cestu škola k dalšímu zdokonalení hocha na průměrnou zručnost kreslířskou; dnešní metody jsou již bohudík rozumné, vycházejíce od volného cvičení oka i ruky, od pilného pozorování ke skizze. Ale i mimo

školu a po absolvování je radno pěstovati nabytou zručnost a zvyšovati úkoly. Diletantismus, z toho vykvetlý, nebude na škodu chápání pravého umění, je-li řízen současně skrovným sebeceňením a slouží-li jen za měřítko ke srovnání vlastní práce a nedostižné práce umělcovy. Ani pěstování řemeslné činnosti jakéhokoliv druhu, zaváděné dnes již i do škol, nedá se dosti oceniti jako průprava k pochopení techniky; ba zdá se, že úcta před uměním výtvarným roste právě s vyspělostí laika v některé manuální činnosti.

KAREL V. RAIS:

RODINA.

Otec, matka a děti jejich jsou rodina. Otec vydělává na všechny potřeby rodinné a stará se o vše dobré svých drahých; matka otci pomáhá a pečuje o domácnost. Tam, kde i matka musí celý den mimo domov pracovati, vydělávati, bývají děti jako opuštěná ptáčata.

Kéž by žádná rodina nebyla chudobou nucena postrádati péče matčiny! Kéž by se žádná matička, nemusela plahočiti v těžké práci mimo domov a mohla se věnovati rodině své!

Otec, matka a děti mají se vroucně rádi.

Rodiče projevují dětem lásku starostlivostí svou, upřímnou péčí, aby děti byly hodné, aby se pilně vzdělávaly a staly se dobrými a poctivými členy společnosti lidské.

Dobří rodičové touží a snaží se, aby se dětem jejich jednou vedlo lépe než jim, aby děti jejich šly životem s duší čistou, poctivé, spravedlivé, příčinlivé, a aby je lidé měli rádi.

Děti oplácejí rodičům všescka dobrodiní jejich upřímnou láskou. Matičce činí, co jí na očích vidí; mohou-li jí pomoci, činí tak rády. Těší se, až se otec z denní povinnosti vrátí, radostně jej vítají

a vypravují mu, jak se ve škole i doma přičiňovaly.

Rodinné večery, kdy rodiče i děti bývají pospolu, jsou plny tepla a zanechávají do budoucna přemilé vzpomínky. I stařec blažen vzpomíná chvíli, kdy s otcem a matkou svojí sedával v rodinné jizbě. Nad tyto vzpomínky není na světě krásnějších!

Otec a matka jsou bytostí, jež člověka milují na světě nejvíce, protože milují nezištně. Mají dítě své vroucně rádi již proto, že jest to jejich dítě.

Není přítelíčka nad tatíčka. Matčina modlitba s mořského dna vynímá.

Hrozným nevděkem odplácí syn nebo dcera, jež rodičům svým způsobují zármutek nebo bolest; jež nechovají se k rodičům svým s jemnou, čistou láskou.

Rodina jest základem národa. Jaké rodiny, takový národ.

Národ, v němž není spořádaného života rodinného, valné cti nedojde.

Otcové a matky, lásku svou k národu projevujte především tím, že rodině své budete věnovati všecku lásku a péči svoji, že nad pobyt v rodině, mezi dětmi svými, nebudete znáti radosti a slasti větší. Běda rodině, z níž otec nebo matka prchají, aby jinde hledali radostí!

Pevné, sebevědomé, vzdělané, čisté rodiny tvoří zdravý, pokročilý národ.

Vy, jejichž slovům lid rád naslouchá, rádcové jeho, zástupci, spisovatelé, řečníci, to naučení lidu svému vštěpujte, že rodina má býti sídlem lásky, míru, práce, blaha; v ní ať každý pravých radostí hledá, ji ať povznáší, ji šťastnou činí!

Dej Bůh otčíku zdraví a dítky nebudou bez živobyť.

Nestojí dům na zemi, ale na ženě.

KAREL V. RAIS:

ŠKOLA.

Chodíme do školy, abychom se vzdělávali a připravovali se pro budoucí život. Člověk obmezený, nevzdělaný, i kdyby mu štěstí sebe více přálo, nic kloudného nedokáže.

Učíme se rádi, neboť dobře víme, že činíme to pro sebe. Jenom nemoudrému a lenochu jest škola obtíží, nepříjemností, nebo dokonce trápením.

Vzdělaní národové milují školu a snaží se, aby ji povznesli. Obce i jednotlivci pečují, aby škola jejich měla pěknou budovu, v ní jasné, zdravé místnosti. Starají se, aby všecka, i ta nejchudší mládež byla opatřena potřebnými knihami a všemi ostatními potřebami učebnými. Opatřují školám vyučovací pomůcky, aby všecko vyučování bylo názorno a pochopitelné. Vědí, že co pro školu činí, pro svoje budoucí činí.

V době, kdy národ český nejvíce byl vzdělán, o školy své pečlivě se staral. Velký vyhnanec Komenský v cizině jen o tom přemýšlel, jak si Bratří po návratu svém do vlasti školy zařídí, aby mladým duším byly požehnáním; školám českým všecku velikou práci svoji posvětil, věda, že na nich všecko záleží.

Školy jsou radostí i pýchou obce. Vzdělaný člověk přišed do neznámého místa, všimá si nejprve, jakou tam mají školu. Jak milo jest vědomí, že dnes v českých krajích, v městech i ve vseh budovy nejvíce vynikající jsou školy! Ve škole žáci se svými učiteli, žačky s učitelkami jsou jako velká rodina. V učitelích svých žactvo vidí druhé otce a matky své, své vůdce, rádce a přátele, nad něž není lepších. K učitelům svým chovají se uctivě, upřímně, srdečně. Jenom nemoudrý vidí v učiteli nepřítele svého.

Žáci nemají před učitelem svým tajností, jemu

svěřují se se starostmi svými vědouce, že poradí, jak nejlépe umí. Ve škole starají se, aby jednáním svým učitele nezarmucovali, aby pohled jeho byl vždy jasný, nezkalen zármutkem nad malou dbalostí nebo dokonce nad hrubostí žákův.

Ve škole vládne srdečná kázeň; žáci jsou si sami vědomi, že v nekázni a nepořádku práce rozkvétati nemůže. Mezi sebou chovají se mírně, učenlivě, přátelsky. Učitele svého vítají radostnými pohledy a po celou dobu vyučovací s vnímavou vroucností poslouchají milá jeho slova.

Ve třídě není zloby, závisti, žalob, úsměšků, pýchy. Není tu rozdílu mezi zámožnými a chudými, mezi nadanými a méně schopnými, všichni laskavě a rádi si pomáhají. Kvítek pravé dobročinnosti často tu vykvétává v kráse dojmavé, ale vykvétá zatajen, skromně ukryt jako fialka. Radostno bývá ve třídě, upřímnost a zdravé veselí jsou tu doma. I venkovští žáci a žáčky, kteří se po prázdninách a po svátcích plačky, žalostně s domovem loučili, okřívají, jakmile zase do třídy mezi své zavítávají.

Veselo bývá i na chodbách ve chvílích oddechu, veselo na poučných procházkách a na výletech. Ó, co krásných vzpomínek zůstává na dlouhá a dlouhá léta!

Žáci a žáčky, kteří dávno školu opustili, přicházejíce z ciziny domů na návštěvu, zavítávají i do školy, aby opět shlédli místa, jež bývala jim tak drahá, místa nejradostnějších vzpomínek. Radostí a blaha plní pozdravují bývalého učitele svého; oči zalévají se jim radostí, že opět vidí toho, na jehož dobrá i laskavá slova tolik se navzpomínali. Bývalé žactvo jednotlivých tříd po letech pořádává si sjezdy spolužáků, na něž zvou i učitele své, aby aspoň na několik hodin byli zase šťastnými, jako bývali pod školní střechou. —

Jsme mladí, a mládí má býti pilnou přípravou

pro život budoucí. Pracujme, vzdělávejme se všestranně. Vzdělání jednotlivci tvoří vzdělaný národ. Vzdělávejme duši svou, cvičme i tělo své. Jará duše v jarém těle. Všecko jednání naše budiž přímé, poctivé, ušlechtilé, ladvné. Podlízavost i hrubost buďte nás vzdáleny; drsné slovo nechť nikdy nezazní se rtů našich.

Vzdělávejme se všestranně, využijme všeho, co může ducha našeho obohatiti nebo povznésti. Vedle důkladné znalosti mateřštiny své hledme poznati i jiné jazyky slovanské a jazyky jiných národů velikých. Dnes jinak se žije, než se živalo, styk národů je snazší i bližší a znalost jazyků je tedy nejen pro povznesení vzdělanosti, ale i se stanoviska hmotného nadmíru důležitá.

Vytrvalým vzděláváním se, zušlechtováním a sílením povahy své budeme se připravovati na příští pout životní a na činnost svoji v národě!

KAREL V. RAIS:

NÁROD.

Jsmé synové a dcery národa českého, jenž jest silnou větví mohutného kmene slovanského. Rodiče vychovávali nás již od malička, abychom byli dobrými členy národa svého. Na synech a dcerách svých vlast stojí. Česká píseň matčina již drobné dětátko konejšivala do snů. Při české pohádce tajíval se dech v prsou, a všecka příroda usmívala se na nás. Z české knihy tatínek čítával a my děti dychtivě jsme poslouchávaly.

Rodný kraj náš dechem stromů a kvítků svých od malička okouzloval duši naši. Krása domoviny naší dávala nám tušiti, jak spanilá jest celá vlast českého národa, naše Čechy, Morava, Slezsko, tyto země slavné koruny české; slýchali jsme a dočítali se též, v jakých luzích nádherných žijí rodní bratři naši Slováci.

Jak ráda byla by duše nad vlastní svojí letem ptačím kroužila, aby oblažovala se krásou luhů a polí jejích, výstavností bílých měst, blankytnými pentlemi řek ovíjených, temnem hučivých hvozďů, bájemi tajemných údolí a mlčelivých zřícenin! Jak ráda byla by mladá duše pohledla do všech krajů, kde synové a dcery národa našeho žijí, jak ráda byla by popatřila by na jednotlivce naše, po světě rozseté.

Mladá duše oživovala si drahé kraje postavami z dějin, o kterých slýchala a četla. Ona vždycky toužívá zvěděti, kdo tu ve vlasti naší žíval od pradávna, jaké časy tu bývaly, jaké děje se tu odehrály. Mladé oči roznícené pohružují se do listů knih, v nichž psáno jest o starých vojvodách a králích, o hrdínech národních, ať již bojovali mečem nebo duchem, o tom, jak předkové naši zemi svoji milovali, jak v ní pracovali a toužili, i jak si ji vždy bránily. Odkaz předkův, drahý buď potomkům!

A všechny ty velké postavy z dějin národa našeho k mladé duši mluví:

Jste synové a dcery národa českého, víte, jaká je vaše povinnost? Nikdy a nikde ani z nedostatků, ani z útrap a protivenství, ani ze ctižádosti nezapřete, z kterého národa jste se zrodili a jeho že jste syny a dcerami. Mateřská řeč česká buď vám po všechen život váš jediná drahá, nad všechny jiné krásná, jejími knihami budete se vzdělávati, jejím hlaholem ve zpěvech národních pěvců budete tužiti mysl i srdce své. Kdyby se stalo, že byste byli nuceni žiti mezi cizími, česká řeč zůstaň řečí duše vaší a myšlenek vašich. Čech jen po česku myslí, ať kdekoliv žije! Budete dbáti, abyste mateřštinu svoji dobře znali, a knihu českou budete milovati po celý život svůj. Každý český jinoch i dívka mají se snažiti, aby se co nejlépe připravili pro nějaké řádné povolání životní. Kéž v českém

národě není líných zahalečů, obtížných všem lidem práce!

Snaž se a přičiňuj každý, abys v životě dokázal co nejvíce, abys na cestě, kterou otec tvůj prací svojí posvětil, dále poctivě dostoupil. Pilně a zdárně pracujíce na svém místě, byť bylo sebe skrovnější, nejlépe lásku svou k národu prokážeme a vlast svou nejkrásněji povznášíme. Činy mluví, ne planá slova!

Pro krásné účely národní buďte vždy hotovi přinést oběti, pro ně rádi pracujte i ve spolicích; planého však spolkaření, které žádného užitku nepřináší, ale jenom o čas a peníze připravuje, buďte vždy vzdáleni.

O záležitosti veřejné mějte plný zájem; hleďte je dokonale znáti a vlastním rozumem posuzovati.

V nehodách a neštěstích nebuďte malomyslni, nezoufejte; slunce nikdy nezašlo, aby opět nevyšlo.

Provází-li vás zdar a štěstí, neoddávejte se hříšné lehkomyšlnosti, povrchnosti, bezstarostnosti.

Mějte se rádi! Srdce vaše budiž plno soucitu k těm, kteří nemohli tak žítí a tak se vzdělávati, jejichž cesta žitím je tvrdší a život trpčí. Mějte úctu k poctivé práci a snahám národů jiných; svoje ctěte a milujte!

Na konec pak jednu prosbu slyšte, prosbu nejvroucnější: Závist prchni navždy ze srdcí českých! Závist — ta bytost tmavá, krutá, příšerná! Závist, která pronásleduje bližního, hubí snahu i dílo jeho, užitečné všem, prospěšné snad celému národu. Ozve-li se přece tento nejhorší démon v srdci tvém, buď jen tvým vlastním popudem nové snahy, nové práce pro dobro všech. —

Tak silnými, poctivými, ve všem mravnými jednotlivci silen, poctiv, vážen bude celý drahý národ náš.

Milujeme země svoje, milujeme drahou půdu, krví a potem předků našich prosáklou, a přičiňujeme se, aby skutečně byla naše. Snaž se každý o kus vlastní půdy, o víc, než jen o ten kousek, v němž jednou uloženy budou kosti tvoje.

Naše vlast buď opět naše!

Dr. KAREL KRAMAŘ:

ČEŠI A RAKOUSKO.

Palacký ve své »Idei státu Rakouského« ukázal, proč musilo se Rakousko utvořiti. Kdyby nebyli Turci dobyli Cařihradu a turecké nebezpečí nestalo se tak stále hrozivým, sotva by bylo došlo k volbě Habsburga Ferdinanda I. za krále českého a uherského, čímž r. 1526 založeno habsburské mocnářství. Ale tak musil se utvořiti mocný stát dunajský, aby byl baštou proti nebezpečí Islamu. Ovšem v samém zárodku utvoření tohoto obranného společenství tří států dotud naprosto svobodných, Uher, Čech a zemí rakouských, byla celá řada příčin, které musily vésti ku konfliktům, nebezpečným pro ty, kteří byli jiní, než nová dynastie. To bylo zejména v Čechách. Habsburkové byli Němci, a v Čechách od husitských válek, od Poděbrada, od doby, kdy naše literatura mohutně se rozvíjela, stále silnějším byl český nacionalismus. Habsburgové byli katolíci, a v Čechách byli katolíci ve velké menšině a konečně v Čechách stále více hlásila se k výhradnému panství šlechta, zejména když také městský stav byl roku 1547 pokořen a zeslaben, a Habsburgové byli předními představiteli snah po sesílení moci královské. Už ze samého počátku vznikly spory mezi králem a stavy. Ferdinand I. tvrdil, že stal se králem českým po právu dědičném, a stavové přirozeně stáli na stanovisku, na kterém se postavili při volbě, že totiž zvolili Ferdinanda za krále docela svobodně, beze

všech ohledů na jeho práva dědická. Boj mezi králi a stavy, mezi katolictvím a protestantstvím, a bohužel také mezi češtvím a němectvím rozhodnut bitvou na Bílé Hoře. Tam prohráli stavové, protestanti a — Češi, ačkoliv široké vrstvy lidu českého celého zápasu účastny nebyly. Sotva by byl jinak skončil jednou bitvou a jedním dnem.

České království zůstalo naprosto samostatné, jak bylo dosud, nemělo s Uhry a Rakousy nic jiného společného než panovníka, tedy české státní právo zůstalo naprosto netknuto a nezměněno, ale český král stal se králem absolutistickým, jen v míře nejmenší obmezeným právem stavů na povolání berní a vojska, poněvadž stavové byli úplně zlomeni jednak popravou svých nejlepších mužů, vystěhováním se ze země druhých, když statky jim byly skonfiskovány, a pak usazením se v Čechách šlechty cizí, většinou vojenské, která za statky i práva svá povinnována byla díkem jenom panovníkovi, a nečeská, katolická nemohla a nechtěla cítiti s lidem českým a protestantským. Tak národ český utrpěl úžasné, strašné rány. Co bylo v Čechách samostatného, pevného, vystěhovalo se, pokud nezahynulo rukou katovou, stav měšťanský byl úplně zničen a zeslaben, a ubohý, porobený lid měl nad sebou až na malé výjimky staré české šlechty katolické, pány cizí mu jazykem, duchem i vírou. Do Čech hrnuli se zejména ze severozápadu němečtí kolonisti, a tak ztratili jsme velikou část Čech od Litoměřic k Plzni, která byla dřív tak uvědoměle česká. Vždyť Žatec býval mezi českými městy nejrozhodnější. Přestal bohatý duševní život národa českého, a kdežto jsme dříve byli mezi předními zástupci evropské kultury, zůstali jsme nyní za ostatními, kteří žili bohatým, novým životem kulturním a hospodářským, jenž se v Evropě začal rozvíjeti po ukončení hrůz války třicetileté.

Ale české království stále zůstávalo svobodným, naprosto samostatným a králové čeští snažili se jen ve věcech vojenských a ve věcech spojeného s ním vojenského budžetu zjednatí jisté pevné společenství mezi zeměmi českými, uherskými a rakouskými. Ovšem Uhry měly jiné, lepší postavení nežli Čechy, poněvadž tam moc stavů zůstala nezlomena a král v Uhrách nevládl tak absolutisticky jako v Čechách, ale to nevedlo, že na př. císařská dvorská komora měla v Uhrách daleko větší moc a význam než v zemích českých.

Císaři Karlu VI. podařilo se utužití svazek jednotlivých států, jimž panoval, a sice pragmatickou sankcí, která jednak stanovila pro všecku budoucnost dědické právo v domu habsburském, a pak vyslovila vzájemnou ochotu jednotlivých států, českého, uherského a zemí rakouských, brániti společnou dynastii i sebe navzájem. Ale vnitřní samostatnost a neodvislost těchto států zůstala naprosto nedotknuta, naopak byla v pragmatické sankci znova a slavnostně potvrzena.

Teprve Marie Theresie zrušila vnitřní samostatnost českých zemí, a sice hned potom, když jí národ český svou věrností, přes všecko lákání Bedřicha pruského, zachránil trůn, a když slavně slíbila v korunovační přísaze zachovati všecka práva a všecky svobody království. Marie Theresie chtěla všecky síly soustřediti proti Bedřichu pruskému, který jí urval Slezsko, a poněvadž myslila, že slabostí její zemí proti Prusku, které mělo vnitřní správu scentralisovanou, je stavovská rozhláranost, zrušila tam, kde stavové byli slabí, totiž v zemích českých a rakouských, vnitřní neodvislost těchto zemí, kterou představovala samostatná česká dvorská kancelář a dvorská kancelář rakouská, zrušila obě, a utvořila pro všecky země české a rakouské společný centrální nejvyšší orgán správní, napřed tak zv.

direktorium a pak českorakouskou dvorskou kancelář. V Uhrách, kde sice na památném sněmu v Prešpuiku volali nadšeně »Moriatur pro regina nostra«, jenom s největšími obtížemi povolili žádané berně a vojsko, a proto se Marie Theresie neodvážila zrušit uherské starodávne zřízení. Vším tím položen základ k nynějšímu dualismu, poněvadž v Čechách a Rakousích zaveden centralismus, v Uhrách však zůstalo v platnosti staré stavovské zřízení i s uherskou dvorskou kanceláří, a vše to nepodařilo se odstraniti ani Josefu II., jehož radikální reformy v Uhrách nedaly se provésti. Český stát, česká koruna zůstala sice v diplomatickém ohledu, na venek, oproti druhým státům, samostatnou, základem panovnické moci Marie Theresie vedle koruny uherské — Marie Theresie nebyla víc, než královnou českou a uherskou, arcivévodkyní rakouskou, a císařovnou jen jako manželka bezmocného německého císaře — ale vnitřní samostatnost zemí koruny české byla z valné části zničena, a centralismus od té chvíle načal svůj vítězný postup.

Na všem tom nezměnilo pranic přijetí titulu císaře rakouského Františkem I. r. 1804, když vzdal se titulu císaře německého po vítězstvích Napoleonových a přidání se jihoněmeckých států k všemocnému císaři francouzskému Napoleonovi. V patentu výslovně se prohlašuje, že na starých zřízeních království uherského a českého se ničeho nemění, a také Ferdinand Dobrotivý byl ještě korunován jako Ferdinand V. za krále českého. Rakousko bylo reální unií samostatných států, spojených společným právem dědickým dynastie Habsbursko-Lotrinské na různé tyto země, tak jak stanoveno to v pragmatické sankci, a tato prohlášena také diplomem říjnovým z roku 1860 za základ konstitučního zřízení rakouského.

Tak všecko, co je historií českou v Rakousku,

je neustálým bojem Vídně proti právům království českého, snahou po centralisaci, a kromě toho snahou germanisační, vyplývající nutně z centralisace, která potřebovala jednoho jazyka, a za ten přirozeně vybrala jazyk svůj vlastní, jazyk centralisujících úřadů ve Vídni. Českému království nezůstalo nic, než právo voliti si krále, kdyby dynastie habsburská vymřela, a stará, slavná historie, na kterou se ovšem rozpomínají jen tehdy, kdy všechno ostatní se otrásá, kdy hrozí nebezpečí zevní, a kdy každý, i nejurputnější nepřítel historických práv vidí, že v duších národů pevně je zakotveno jen, co vyrostlo tam staletími, s čím národ cítí, co dovede hájiti s oběťmi všeho, krve a statků, do posledního dechu — a ne umělé útvary státní, které udržují se jen tíhou mocenských poměrů, policejní moci státní, a které lid snáší, trpí, kterým se podřizuje, ale ku kterým při nejlepší vůli nedovede cítiti nic teplejšího, nic, co budí nadšení a obětavost.

A přece zrovna v Rakousku měla by prozíravá politika dynastická a státní pěstiti a posilovati tuto tradiční věrnost k starým útvarům státním, posvěceným tisíciletou historií, poněvadž v této věrnosti k dynastii, která je od století nositelkou koruny jednotlivých těchto států, je nejbezpečnější pojitko mocnářství, které jinak tolik trpí růzností národů je obývajících, národů, jichž životní zájmy jsou si dost cizí a často protichůdný. Politika rakouská hledala však tmel říši spojující od Marie Theresie v centralistické burokracii, v momentu čistě vnějším, mechanickým, chtěla překlenouti propasti různých zájmů národních a hospodářských šablonovitou vládou kancelářů, místo co by ukazovala, že nepokládá tyto rozno-
sti za neštěstí pro mocnářství, nýbrž že naopak historické poslání své vidí v tom, aby žárlivě střežila a hájila zvláštnosti všech svých národů

a zemí, aby byla jich nejsilnější a nejbezpečnější ochranou proti všem nepřátelům zevním, a tak aby připoutala nejpevnějšími pouty jednotlivé národy k sobě, a sice nejen vděčností a láskou, nýbrž také životními jich zájmy, poněvadž by ve společné dynastii a ve společné obraně všech národů a zemí pod žezlem dynastie spojených, viděly nejlepší záruku své vlastní budoucnosti, svého svobodného a nerušeného rozvoje.

To všecko bohužel se nestalo, a proto nemohl se vyvinouti mezi Rakouskem a zejména českým národem onen čistě citový poměr vzájemné důvěry a oddanosti, který je nerozborným fundamentem států obývaných výlučně anebo převážně jednou národností. A přece spojení jsme s dynastií Habsburskou po čtyry sta let, a to, že panovník rakouský je naším českým králem, že má právo na naši korunu svatováclavskou, třeba jí nebyl korunován, je oním mystickým pojítkem mezi národem a jeho králem, které by nemělo býti tak podceňováno se strany Vídně. Neměli by nás nutiti, abychom ve svém panovníkovi, ke kterému český národ lne opravdovou úctou, viděli jen císaře Rakouského a ne svého krále českého. A to tím více, když po rakousko-uherském vyrovnání císař není více mocnářem rakouským, nýbrž rakousko-uherským a Rakousko vlastně přestalo, poněvadž země cislajtánské nemají názvu Rakouska, nýbrž nazývají se »královstvími a zeměmi v říšské radě zastoupenými«.

Přes všecku tu zvrácenou a nerozumnou politiku vídeňskou jsme nuceni hledati rozumové důvody k tomu, abychom dovedli přemoci svou roztrpčenost nad důslednou politikou protičeskou, kterou Vídeň od staletí prováděla, abychom uvědomili si nutnost Rakouska pro náš národ, a snažili se přivésti politiku rakouskou na cesty moudřejší a více odpovídající historickým a při-

rozeným základům království a zemí, spojených pod žezlem dědičné naší dynastie.

Neboť my Rakousko chceme a potřebujeme. My také víme, že každý moderní velký stát má jisté nevyhnutelné centrální potřeby a požadavky, a že jen tehdy, budou-li tyto splněny, může vyhověti tomu, co po něm musíme žádati: potřebě ochrany na venek a hospodářským a sociálním požadavkům našeho království, které je jednou z nejprůmyslovějších a také zemědělsky nejpokročilejších zemí, a proto vyžaduje ku svému rozvoji široká svobodná odbytíště na velkém území, složeném ze zemí hospodářsky méně pokročilých a proto způsobilých, aby přijímaly vývozní výrobky průmyslového království Českého. My netajíme se také tím, že budoucnost našeho národa byla by velmi nejasnou, kdyby nyní Rakouska nebylo, poněvadž nevíme, kam bychom přišli. Vyhlídka státi se částí německé říše není právě lákavou. Konečně pak také jsme přesvědčeni, že nikde jinde nemůžeme míti tolik vlivu na stát, na všechny jeho mocenské funkce, jako v Rakousku. Touhou a cílem každého silného, sebevědomého národa musí býti ovšem samostatný státní život, vlastní, řízený vlastními silami, vlastním duchem ve smyslu velkých ideálů národa. To bohužel je pro nás nemožným.

Nejsme na Balkáně, kde žárlivost v š e c h státních evropských je garancí samostatnosti malých státních slovanských, jsme ve středu Evropy, na cestě mezi Severním mořem a Adrií, a Bismarck ne bez příčiny viděl v Čechách nejdůležitější evropskou posici. Nemůžeme být samostatným státem, a kdybychom jím byli, nemohl by být také výhradně českým. Němci v zemích koruny české, kterých je tolik, a kteří jsou nejen hospodářsky velmi silní, nýbrž mají také v sousedství ohromnou německou říši, nemohli by nikdy býti pova-

žování za něco, čeho není potřebí si všimati. Tedy všechny takové fantasmie o samostatném Českém státě jsou někdy nevinným, většinou ale hodně škodlivým blouzněním dětinského radikalismu. Ale také v Rakousku nemáme takové postavení jako Maďaři nebo Poláci. Maďaři proti sobě mají jen malé, slabé národy, a jejich Němci mají jen charakter kolonistů, nejsou souvislou částí velkého německého národa, jako Němci naši, a kromě toho Maďaři nemají nikoho v širém světě, ke komu by mohli chtít, neboť Mongolové a Finové, jejich příbuzní, jsou příliš daleko, kdežto slovanského vědomí se Rakousko ze strachu před fantasiemi o všeruské říši vždycky bálo, a také Rumuni mají zrovna v sousedství svůj samostatný rumunský stát. Proto lze si vysvětliti, že dynastie odhodlala se svěřiti stráž na východě Maďarům, o kterých věděla, že musí držeti za každou cenu Rakousko, poněvadž všude jinde by jejich velikášským praetensím rychle učinili konec. Ovšem neočekávala, že Maďaři budou chtít rozhodný vliv na dynastii, a ne naopak. Ale pro samostatný stát Maďaři mají lepší, příznivější podmínky a předpoklady než my, třeba by jejich státní právo nebylo o nic platnější, právně oprávněnější než naše.

Také položení Poláků je jiné. Mají v Haliči jen Rusíny, a neměli proto doposud vážnějších odpůrců své poměrně silné autonomie, ani svého politického významu. Vídeňská politika, která nedovedla se vyšinouiti na výši opravdu rakouské politiky, býti spravedlivou ku všem, hledala tedy jednotlivé národy, které považovala za vyvolené a povoláné, aby ostatní, nebezpečné a odstředivé národy držely ve své moci pro potřeby mocnářství.

Za takové národy měla Vídeň Maďary, Němce

a Poláky, o nichž byla přesvědčena, že nebudou toužiti ani po Prusku, ani po Rusku.

A tak tedy i kdybychom dosáhli plného obsahu svého státního práva, ovšem s ponecháním všeho toho, co musí být všem královstvím a zemím společné, aby říše mohla vyplniti velké své úkoly mocenské a hospodářské, neměli bychom přece jen svůj stát, svůj plný státní život výhradně pro sebe, nýbrž museli bychom se i v zemích koruny české dělití o něj s Němci. My můžeme doufati na svůj plný a svobodný život národní ve všem životě kulturním a také na svou autonomní správu, a po všem tom musíme celou silou se snažiti, ale na vyšší funkce velkého státu můžeme míti jen účast s druhými.

Ale tu můžeme míti zrovna v Rakousku spíš než kde jinde. Jsme zde druhým, nejsilnějším národem po Němcích, kulturně i hospodářsky, a bude-li naše politika správnou, musíme konečně dosíci toho, co nám patří. Stálé okrajování našich práv, boj proti našemu historickému postavení v říši, zapírání našeho platného, ničím a nikým neporušitelného státního práva, naplňuje nás přirozeně k Vídni nedůvěrou a hořkostí, ale my musíme přenést se přes tyto pochopitelné pocity, my Rakouska potřebujeme, jako ono potřebuje nás, a my prostě musíme si vybojovati ono postavení v říši, které nám po naší historii, po našem počtu a po našem bohatství kulturního a hospodářského života patří. Kdybychom byli neprováděli politiku passivní opposice, a neudělali tak největší chybu, které jsme se mohli dopustiti, mohlo býti dávno lépe. Pomohli jsme tím, že ponechali jsme Němcům a Vídni volné pole, že seděli jsme malomocně doma se svými slavnými protesty jenom upevnění centralismu p a r l a m e n t á r n í h o, jež měli jsme za každou cenu zabrániti, když jsme už tolik zkou-

šeli centralismem absolutistickým. Očividné i nepopíratelné naše právo nám nepomohlo — potřebovalo činného, energického boje tam, kde se o něm rozhodovalo. Nyní je zápas o mnoho těžší, ale nesmíme se mu vyhýbat. Ovšem, nesmíme chtít nemožnosti. Nemůžeme chtít rozbití hospodářské jednoty, která se během 160 let v této polovici říše vyvinula, a která konečně je také ku prospěchu našeho hospodářského rozvoje, jak už výše naznačeno.

Musíme chtít Rakousko, které by přiznalo, že historické základy a historické právo nejsou obtížným haraburdím, překážkou centralismu beztoho jen umělého a nezdravého, nýbrž jediným spolehlivým a pevným základem mnohotvárné říše, Rakousko, které by poznalo, že má jen tehdy smysl a nárok na budoucnost, budou-li v něm všichni jeho národové šťastni a najdou-li v něm, čeho s a m i, ojedinelí nemohou dosíci: samostatný, zabezpečený národní život. My však také musíme chtít Rakousko silné na venek, a silné hospodářskou centralisací tam, kde toho moderní život hospodářský vyžaduje, aby na velkém území byl řízen stejnými zákony a stejnou správou. Rakousko arcíť bude jen tehdy na venek silné, bude-li mít nejen silnou vojenskou moc, nýbrž bude-li také vnitřně silné a zdravé, a to je možno jen tehdy, dá-li také ve svých starých historických státech a zemích všem svým národům svobodný rozvoj života národního, kulturního i hospodářského, pokud toho vyžadují geografické i ethnologické zvláštnosti jednotlivých zemí a národů.

To je cílem našeho snažení, k němuž musíme jít s celou houževnatostí národa, zvyklého staletým útiskům a přece živého a zdravého. Víme, že nelze dosíci toho, co chceme, rázem, násilnou ce-

stou. Potřebí vytrvalého, neustrašného postupu a těžké práce. Kdyby potřebí bylo, nesmíme se báti ovšem rozhodného boje, ani útrap, ani obětí — ale poněvadž znají už naši sílu, doufejme, že ne často bude potřebí těchto krajních prostředků — spíš nutna je vytrvalost, práce a taktická obratnost.

Musíme Vídni ukázati, že to bez nás nejde, a že je to v nejvlastnějším prospěchu státu, aby také Čechové měli účast na jeho řízení. Toho pak nejspíše dojdeme, budou-li nuceni míti úctu k našemu vědění, k naší kulturní a hospodářské síle, k naší práci a vytrvalosti, a k našim schopnostem, zúčastniti se na vedení státních záležitostí. A to je tím více možným, čím věrnějšími budeme odkazu naší historie, osvícenému, svobodomyšlnému a ke všem spravedlivému demokratismu. Moderní státy neodvratně se demokratisují. K tomu jde všechen hospodářský a sociální rozvoj. A tu zrovna náš český demokratismus s jeho nezlomnou vírou ve vítězství práva a spravedlnosti, s jeho poctivou vůlí dáti rovné právo a svobodu všem, může býti spoluedoucím v obrození starého Rakouska, které tolik se nahřešilo proti národům německým, v Rakousko nové, spravedlivé ku všem svým národům, v Rakousko takové, o kterém Palacký řekl, že by se muselo utvořiti, kdyby ho nebylo.

To je cesta těžká a svízelná, ale my nesmíme se jí lekati. I malý národ může dokázati věci velké, neztrácí-li víru v sebe a ve své ideální cíle. My kdysi s bezměrnými obětmi první pozdvihli prapor svobodného myšlení, a razili cestu velikému obrození lidstva. Těžce jsme to zaplatili, ale za to celá ta naše tragická historie dává nám právo, abychom, třeba malí, neztráceli sebedůvěru mezi národy velikými. A zejména v Rakousku můžeme

vykonati velkou práci ve prospěch opravdové svobody a pokroku, pomůžeme-li k tomu, aby se ze staré, historické bašty reakce a krátkozrakého, zaslepeného konservatismu stal osvícený, demokratický stát, který by byl ochranou a záštitou všech svých národů a jejich klidného, nerušeného rozvoje a rozumné jich svobody.

V takovém státě našlo by se také porozumění pro historické jeho základy, neboť rozumný demokratismus neboří násilně staré, nýbrž buduje nové na starých, věky zpevněných základech, a náš český stát, svobodný a demokratický ve svém vnitřním ústrojí, stejně spravedlivý k oběma národům jej obývajícím, popřávající oběma svobodný národní rozvoj stal by se hlavním fundamentem federalistického Rakouska, mocného spokojeností svých národů a radostnými, ochotnými jich oběťmi pro všecko, čeho potřebuje moderní velmoc v ohledu mocenském i hospodářském, aby na venek, proti všem uhájiti mohla svou samostatnost a celistvost, podporovati hospodářskou expansi svých pokročilých národů, a vésti opravdu konservativní, mírumilovnou politiku ve středu Evropy. To je naším velikým cílem, k tomu musíme pracovati s celou silou sebevědomého národa, který se neleká těžkých úkolů. Bude-li však naše snaha marná, neklesejme duchem! Budeme-li vnitřně silní, pracovití, bohatí kulturou a hospodářským životem, a nepřestaneme-li býti všickni, každý z nás vědomi svých povinností k národu, pak nemusíme se báti ničeho, co by snad na nás Osud seslal. Národ, který chce žít, v němž každý jednotlivec ví, že všecko jeho konání, všecka jeho práce je složkou života celého národa a podmínkou zabezpečení jeho budoucnosti, neumírá. Buď jen každý z nás silný a zdravý, samostatný a sebevědomý, poctivý a obětavý ve prospěch

svého národa, který tolik vytrpěl za svou lásku k svobodě, a třeba malí, uhájíme si všude a za všech okolností své čestné místo mezi národy ostatními, i velikými!

IV. oddíl:

Základ organisace.

Zákon junáků. Organizace skautů anglických. Základní prvky organizace naší. Skautování u nás. Nováček (Junáček). Skaut druhé třídy (Jun). Skaut první třídy (Junák). Odznaky anglických skautů. Označování oddílů a družin. Oblek. Finance. Jak možno získati prostředků. Vůdcové. Jak lze hochy získati. Pokyny vůdcům. Organizaci českých skautů do vinku. Skaut a národnostní mír. Slovo k české mládeži. Junácká.

Zákon junáků.

Skauti celého světa uznávají nepsané zákony, které je však právě tak zavazují, jako by rytý byly do desek měděných.

Zdělili je z dávných časů. Od Japonců učili se z Bušida, od středověkých rytířů převzali pojmy rytířskosti. I divocí Indiáni, Zuluové, domorodci indičtí, všichni mají své zákony cti; tím spíše kulturní národové evropští a američtí.

Skládáte slib junácký, že zákony, jež platí pro hochy-skauty budete vždy plniti. Je třeba tedy, abyste je poznali.

Slyšte tedy!

Heslo junáků je:

B u d ě p ř i p r a v e n !

To znamená, že je třeba, abyste duši i tělem byli vždy hotovi konati svou povinnost.

Buďte připraveni duši: vycvičte se poslouchati každého rozkazu; promyslete každý případ a si-

tuaci, abyste v pravý čas byli hotovi vykonati pravý čin.

Buďte připraveni tělem: učiňte se silnými, čilými a schopnými vykonati pravý čin v pravý čas; a ovšem vykonajte jej.

Jiná hesla junáků jsou: Vlastní cestou! Napřed povinnosti, potom zábava! Vlast především!

Z á k o n j u n á k ů.

1. Prvním vůdcem junáka je p r a v d a a z toho jednání pak vyplývá důvěra, které se každý skaut těší. Řekne-li skaut: »Na mou čest, tak to je«, pak je to skutečně tak, jako by složil slavnou přísahu.

Řekne-li vůdce skautů: »Ukládám vám při vaší cti, abyste toto učinil«, je skaut zavázán provéstí rozkaz bez odkladu, jak nejlépe umí.

Poruší-li junák své čestné slovo, ať by lhal, nebo daný rozkaz neprovedl, odevzdá svůj skautský odznak a přestává býti pro vždycky skautem.

2. Junák je v p r a v é m s m y s l u l o y á l n í. Je věrně dbalý povinností k svým rodičům, k své vlasti, nadřízeným i k svým zaměstnavatelům. Stojí při nich v dobrém i zlém a proti každému, kdo jest jich nepřitelem.

3. Povinností junákovou je býti jiným u ž i t e č n ý a p o m á h a t i jim.

Junák koná svou povinnost především ostatním, nedbaje své zábavy, svého pohodlí, svého bezpečí, ba i svého života. Má-li na vybranou mezi dvěma činy zeptá se: »Co je lepší pro jiné?« A učiní pak toto. Je hotov každé chvíle pomoci každému, zachrániti život ohroženému, přispěti raněnému. Dle sil svých se snaží k a ž d o d e n n ě v y k o n a t i a s p o ň j e d e n d o b r ý s k u t e k, s k u t e k l á s k y. Někdy dá almužnu, jindy pomůže námě odnésti dítě nebo balíky z nádraží, stařeně našťipe dříví, pomůže jí přejíti živou ulici, starci vy-

tlačí do vrchu trakař, posype kluzký chodník, vyplní kameny blátivou stezku, naleje žíznivému zvířeti vody atd. atd. Za svůj dobrý čin nesmí přijmouti odměny. Dostane-li se skautům darů, ply-

Obr. 204. Skok o tyči do výše o závod.

nou do společné pokladny k prospěchu všech. Junáci budou záhy důležitým výkonným i dozorčím orgánem ve službách humanity. (Obr. 207.)

4. Junák je přítelem každému člověku a bratrem každého skauta, ať náleží třídě společenské kterékoliv.

Setká-li se skaut se skautem cizím, nestraní se ho, ale pomůže mu jak může v provádění jeho úkolu, poskytnutím potravy i čeho by jiného potřeboval. Skaut nesmí býti snobem, t. j. ducha-prázdným hejskem, hrajícím si na vznešeného, pohrdajícím chudými, nebo nenávidějícím bohatých. Skauti zdraví se navzájem salutováním.

Kima, hoch-skauta, zvali Indové přítelíčkem

celého světa a každý junák by se měl přičinit, aby si téhož jména zasloužil.

5. Junák je z d v o ř i l ý ke všem, zejména však je ohledu plný k ženám a dětem, k učitelům, spisovatelům, zasloužilým mužům, starým lidem a mrzákům. Za pomoc nebo úsluhu nesmí bráti žádné odměny.

6. Junák je o c h r á n c e m z v í ř a t před trápením a nezabývá zbytečně ani toho nejmenšího tvora; zabít zvíře pro potravu je dovoleno.

7. Junák je p o s l u š e n rozkazů svých rodičů, vůdců a rádců v družině a vůbec každého představeného bez výhrady. Svou povinnost vykoná ihned, pak teprve oddá se hře a odpočinku.

Nelíbí-li se skautovi rozkaz mu udělený, jedná jako voják nebo námořník. Provede jej za všech okolností, jak nejlépe dovede a potom teprve pronese své n á m i t k y proti němu. Rozkaz však vykoná ihned. To je k á z e ů.

8. Junák se usmívá a prozpěvuje si za všech okolností. Dostane-li rozkaz, p o s l e c h n e r á d, o c h o t n ě a v e s e l e, ne loudavě a mrzutě.

Skauti n e l e k a j í se obtížím, nestěžují si, neklejí, nýbrž jdou s úsměvem prozpěvujíce si.

Zmešká-li skaut vlak, pošlape-li mu někdo zamilovaný záhon květin, vůbec ve všech okolnostech mrzutých, nedá na jevo žádného roztrpčení, ale má tolik duševní síly, že se zasměje, zahvízdne si a je po smutku a mrzutosti.

Kleje-li skaut, bývá v Anglii potrestán tím, že mu ostatní nalijí konev vody do rukávu. Je to trest, kterého užíval pro tyto přestupky před 300 lety starý anglický skaut, kapitán John Smith.

9. Junák je š e t r n ý; schrání si každý halěř, který může ušetřiti a ukládá do banky nebo do spořitelny, aby měl zálohu pro zlé časy a nepřipadl

na obtíž jiným, aby mohl jiným pomáhati, jsou-li v nouzi.

10. Junák je čistý v myšlení, v slově i k o n á n í. On pohrdá hloupým hochem, který mluví nestydatě, nedá se svěsti k nečistým řečem, ani

Obr. 205. Na kanadských canoes.

myšlenkám a tím méně ke skutkům, za něž by se musil před slušnými lidmi stydět. Čistý jest silný, proto junák je ve všem

č i s t ý, m y s l i j a s n é a m u ž n ý.

Organisace skautů anglických.

Podrobný způsob organisování mládeže pro tuto výchovu jest úplně v moci těch, kdož ji pro svůj dorost zavedou. V tomto spise omezíme se na

stručné popsání forem této organizace jinde, zejména pak nejnižších stupňů jejích, jež dle našeho náhledu není radno měniti, a vypsání vnitřního života družin junáckých aspoň v hlavních rysech.

Původně nepomýšleli v Anglii zakládati pro skauting zvláštní organizaci a cvičení tato určena byla, aby rozhojnila program anglických škol a spolků, zabývajících se výchovou mládeže, což se také stalo a dosud provozuje. Teprve neobyčejný rozkvět nového směru přivodil nutnost zřízení organizace zvláštní.

Nejvyšší hlavou anglických skautů (Patron) je sám král Jiří V., náčelníkem (Chief Scout) od začátku až do svého odjezdu na cestu kolem světa byl Sir R. Baden-Powell a nyní jest jím princ Walesský.

Nejvyšší korporací, jež řídí skauting v celé rozsáhlé říši britské, jest Ústřední rada s výkonným komitétem (Headquarter Council with Executive Committee) v Londýně. (Secretary Headquarters, 116 Victoria Street, Westminster, London S. W.)

V jednotlivých částech říše, jako Anglii, Skotsku, Kanadě, N. Zélandě atd. jsou Dominion Councils.

V každém hrabství, velikém městě neb provincii jest skautská rada (Scout Council), jež se skládá z representantů úřadů atd., vůdců, zástupců jiných organizací mládeže a interessentů. Vede správu veškerých záležitostí v hrabství.

Důležitý úkol přikázán jest tak zv. Scout Commissioners, ustanoveným od Councilu a Chief Scouta; jsou zodpovědni ústřednímu sdružení z organisování oddílů.

Pro každé město s okolím nebo pro skupinu menších míst jest místní sdružení (Local Association), rovněž složené z vůdců a všech, kdo se

v tom obvodu o skauting interessují. Stará se společně s místním tajemnickým úřadem (Local Secretary) o povznesení hnutí. Local Secretary podává zprávy komisionářům.

Skauti jsou rozděleni na oddíly (Troops), jichž vedení obstarávají vůdcové (Scoutmasters). Skautmastry volí místní sdružení; každý má svého zástupce (Assistant Scoutmaster).

Vedle vůdců jsou ještě odborní učitelé (Instructors) pro jednotlivé obory skautingu.

Oddíl se skládá nejméně ze tří družin (Patrols), každá o 6—8—10 skautech. Vůdcové jmenují v každé družině staršího junáka rádcem (Patrol Leader) a jeho náhradníka, jenž obstarává jeho úkol, není-li přítomen rádcem; jsou pověřeni vedením družiny na dobu jednoho roku.

V Německu, ve Francii a jinde zřídili ihned organisaci samostatnou, obdobnou s anglickou. Liší se pouze tím, že patroly (Fähnlein) tvoří parts (Zug) a tyto teprve troupes (Abteilung), v Německu pak z těchto složena je ještě kolona.

Základní prvky organisace naší.

Skautování u nás.

Pro nás nejdůležitější jest rozřazení junáckých oddílů v družiny, jež má veliký paedagogický význam pro vzájemnou výchovu a vytvoření přátelských styků mezi junáky.

Tvoří tedy 6—10 junáků družinu, dvě až pět družin tvořiti bude oddíl pod vedením vůdce a jeho zástupce. Vůdce ustanoví v každé družině staršího, schopného junáka rádcem a jednoho jeho náhradníkem. Uzná-li to za vhodné, ponechá volbu pořadatele a jeho náhradníka

členům družiny. Také vedení veškerých účtů za vydání mohou obstarati hoši k tomu ustanovení neb zvolení, peníze však přechovává vůdce.

Při sestavování družin vyjdeme dle možnosti vstříc přáním jednotlivců, vezmeme patřičný zřetel k stejnému stáří, přátelským stykům, stejnému povolání hochů a pod. Přecházení z družiny do družiny nelze připustiti, leda z vážných důvodů a se svolením vůdcovým.

Rozdělení hochů v družiny se zodpovědnými, s celým vedením obeznalými hochy zv. rádci jest velmi důležitó pro snazší ovládání většího počtu junáků a jedním z tajemství úspěchu skautingu. Pochybují, že by se k vedení výletů, jak konají se dnes v našich školách, našli ochotní vůdcové, jakých mají družiny skautů s dostatek.

Velikého rozšíření dojde skautování u nás zajisté nejen ve spolcích odborných, ale i na školách středních, měšťanských, odborných i ve vyšších třídách ménětřídních škol obecných. Jak známo, pojata jsou všechna hlavní cvičení skautingu do nových tělocvičných osnov pro rakouské školy střední a ke změnám osnov na jiných školách v tom směru zajisté též záhy dojde.

V Anglii řada škol rozdělena jest na oddíly a družiny, jež vedou učitelé školy i soukromníci, a skautování provozuje se tu v celém rozsahu.

Postupem času bude školám našim možno opatřiti si potřebné stany a nářadí a mládež může jich používat i za příznivého počasí během školního roku i o prázdninách. Pokud nebude nářadí dostatek, mohla by se mládež za prázdniny jednou neb dvakrát vystřídati.

Kdyby ukázala se při životě v táboře potřeba stejnokroje, nebudou nadřícené úřady školské činiti potíží, neboť nové osnovy tělocvičné doporučují nosení zvláštního cvičebního stejnokroje.

Nováček.

(Junáček.)

Junákem může se státi se svolením rodičů neb jejich zástupců každý hoch v stáří od 11 do 18 let. Rodiče musí písemně prohlásiti, že znají podmínky tohoto způsobu života a že povolují svému synkovi měsíční příspěvek (v Anglii 10 h, v Německu 25 h). V prohlášení

Obr. 206. Veřejné řečnické tribuny v parcích londýnských.

jest uvedeno jméno a příjmení, den a rok narození hochova, náboženství, škola a třída neb závod, v němž pracuje, otcovo zaměstnání a bydliště obou.

Další podmínkou je, že se junák podrobí vůdcům, že se pravidelně zúčastní junáckých cvičení a her. V organizaci německé zavazuje se také, že se zdrží kouření a požívání lihových nápojů.

Nemůže-li se junák ke cvičení, hrám neb do

tábora dostaviti, jest povinen přinést od rodičů stvrzené omluvení, čímž zamezí se každé zneužití.

Když nováček prokázal, že zná povinnosti junáků a nejdůležitější příkazy pro pobyt v přírodě, slibuje na svou čest, že se všemožně přičiní, aby řádně plnil veškeré povinnosti junáků i své vlastní, a že bude při každé příležitosti svým bližním ku pomoci. Teprve potom stává se nováčkem.

V Anglii i v Americe spojeno je přijímání nováčků s pěkným obřadem, jemuž přikládají značný význam.

Skaut druhé třídy.

(J u n.)

Než dostane nováček odznak skauta druhé třídy, musí

1. býti alespoň měsíc nováčkem,
2. míti znalosti o všech důležitých věcech týkajících se první pomoci,
3. znáti značky Morseovy neb semaforové pro každé písmeno abecedy,
4. dovést sledovati stopu na vzdálenost $\frac{1}{2}$ kilometru za 20 minut, nebo popsati uspokojivě obsah jedné výkladní skříně ze čtyř, které každou prohlížel minutu, nebo při hře Kimově zapamatovati si 16 z 24 drobných předmětů, když si je byl minutu prohlížel,
5. jíti půldruhého kilometru za dvanáct minut skautským krokem (20 kroků chůze a 20 kroků klusu střídavě),
6. složit a zapáliti oheň pod širým nebem a užiti k tomu nejvýše 2 zápalek,
7. uvařiti $\frac{1}{4}$ kg masa a dva brambory bez jakéhokoliv jiného náčiní kromě své plechové misky,

8. míti nejméně 1 korunu ve spořitelně,
9. dobře se orientovati dle mapy a kompasu,
10. poznati osm z deseti předložených rostlin.

Skaut první třídy.

(J u n á k.)

Než dostane odznak první třídy, musí skaut druhé třídy:

1. Uplavati 50 m. (Od toho lze upustiti, kde lékař dosvědčí, že koupání je zdraví hochovu ne-

Obr. 207. Skaut při konání dobrého skutku.

bezpečno, v kterémžto případě musí prokázati způsobilost v plížení se ke zvěři neb j.)

2. Musí míti uloženy alespoň 2 koruny.

3. Poslati nebo přijmouti zprávu značkami semaforovými neb Morseovými a to v rychlosti 16 písmen za minutu.

4. Jíti pěšky nebo jeti v člunu sám nebo s jiným skautem k místu 12 kilometrů vzdálenému a vrátiti se zpět, nebo použije-li se nějakého dopravního prostředku (dráhy jsou vyloučeny) nebo zvířete, musí uraziti 24 kilometrů a zpět. Musí napsati o cestě krátkou zprávu. Možno-li, má žtráviti na cestě dva dny.

5. Popsati řádně, jak si počínati při dvou z následujících neštěstí (vylosovaných zkoušejícími): Požár, utopení, povoz se splašeným potahem, otrava plyny, proboření na ledě, poranění elektrickým proudem. Obvázání neb nošení poraněného člověka, umělé dýchání.

6. Uvařiti dobře (pokud možno na polním ohni) dvě z ustanovených jídel, nebo stáhnouti a uvařiti králíka a jedno jídlo upravit z mouky.

7. Čisti správně mapu a načrtnouti v hlavních rysech mapku krajiny. Určovati světové strany bez kompasu.

8. Obratně užívati sekery k poražení nebo osekání menšího kmene nebo vlastnoručně vyrobiti nějaký předmět tesařský, truhlářský neb z kovu.

9. Odhadovati vzdálenost, čtvercový obsah, velikost, počet, výšku, čas a váhu nejvýše s 25-procentní chybou.

10. Přivésti nováčka, kterého sám vycvičil ve všech schopnostech na nováčkovi požadovaných. (Tuto podmínku lze odložit, není-li jich právě neb nepřijímají-li se další, avšak musí býti provedena, jakmile se to nařídí, do tří měsíců.

Odznaky anglických skautů.

V Anglii i jinde zavedli odznaky pro různě stupně, za zvláštní schopnosti, záslužné skutky, aby horlivost hochů zvýšili a odměnili.

N o v á č e k nosí odznak (stylisovanou hlavici šípu) v knoflíkové dírci u kabátu, je-li v uniformě, u levé kapsy košile. **S k a u t d r u h é t ř í d y** nosí **o d z n a k** (štítek s heslem »Be prepared«) na levé paži, **s k a u t p r v n í t ř í d y** pak oba tyto znaky na levé paži (mezi ramenem a loktem).

Z a k a ž d ý r o k p o b y t u v o r g a n i s a c i s m ě j í n o s i t i h v ě z d u n a d m a n š e t o u l e v ě h o r u k á v u .

Hoch, který se chce státi královským skautem, musí býti skautem první třídy, prokázati schopnost v pozorování a vykonati tři z následujících zkoušek: Ošetřování, střelba, jízda na kole, jízda na člunu, signalisování, trubačství.

Odznakem je mu koruna, kterou nosí nad skautským odznakem první třídy.

Nejvyšší tituly jsou »S t ř í b r n ý v l k«, který se uděluje královskému skautu po nejméně dvouleté činnosti, osvědčil-li se v dvanácti oborech nebo vyznamenal se mimořádným skautským výkonem a »Č e s t n ý s t ř í b r n ý v l k«, jenž se udílí za výjimečnou záslužnou činnost ve prospěch skautského hnutí.

»S w a s t i k a«, odznak bratrství může skaut kteréhokoli stupně dáti tomu, kdo jemu nebo hnutí našemu prokázal dobrou službu. Je to znamení díků.

Tento odznak dává majiteli právo na přispění kteréhokoli skauta. Vidí-li skaut osobu, která má tento odznak, jde k ní, pozdraví a ptá se, čím může posloužiti.

Každý skaut hledí, aby v některém oboru prací prokázal dostatečné schopnosti a dosáhl čestného odznaku toho oboru. Tak najdeme mezi nimi kováře, zámečníky, včelaře, truhláře, kuchaře, mlékaře, strojníky, piloty, ošetřovatele, trubače, hasiče, zahradníky, střelce, obuvníky, krejčí, hudebníky, dudáky, stopovače, fotografy, zákopníky, klempíře, rolníky, tiskaře, námořníky, tlumočníky, hvězdáře, průvodčí, plavčíky, zachránce a j. Rady vůdců, odborných instruktorů a populárně psané příručky ze všech oborů jsou hochům dobrým vodítkem. Zkoušky skládají se před dvěma odborníky. Mnohý skaut má zkoušky z několika oborů, avšak jakýsi stupeň

dovednosti musí míti ve všech. V tom ohledu odnášejí si skauti velmi mnoho cenného pro celý život.

Připomenouti dlužno ještě zvláštní významění za zachránění života, jež uděluje nejvyšší vůdce nebo sám král.

Pro naše poměry jest celý tento systém odznaků a vyznamenávání mládeže neobvyklým, u vážných hochů anglických a amerických koná však plně svůj úkol: podnítiti ctižádost, povzbuditi k úsilovnější práci a snažení.

Označování oddílů a družin.

Oddíly junáků mají jméno dle místa, odkud jsou a označují se číselně, na př. 33. oddíl londýnský.

Skautské družiny americké, anglické a dle jejich příkladu i jinde (vyjma německé) mají jména dle některého čtvernožce, ptáka neb jiného živočicha a napodobením jeho hlasu svolávají se členové družiny při hrách, při rozchodu v lesích, za noci a pod. Hledí se tím podporovati zájem o přírodu, napodobení zvuků zvířecích pak se děje, aby nebyl rušen klid tvorů lesních trubením, hvízdáním a pokřikováním. Hoši učí se tak napodobovati hlasy různých živočichů a dovedou si je záhy přivábiti k sobě, aby je pozorovali, fotografovali a pod. Mládež ovšem má v tomto způsobu pojmenovávání velikou zálibu. Skautské družiny dívek volí svá jména dle rostlin.

Má-li 33. oddíl londýnský pět družin, zvolí si tyto družiny názvy na př. havrani, vlci, sovy, kukačky, ostříži. Každý člen družiny havranů musí napodobiti krákání havrana. Jen vůdce svolává družinu zapísknutím a připojí k tomu hlas své družiny. Vůdce družiny má trojhranný bílý praporek družiny (dlouhý asi 40 cm) s hlavou neb

obrázkem celého zvířete z červené látky po obou stranách; v případě potřeby připevní jej na skautskou hůl. Každý skaut musí umět nakreslit tento znak, neboť jej připojuje k pokynům, jež zanechává svým druhům v písku, zvláště u cest a pod. (Obr. 208.) K tomu připojí ještě číslo, jež má v družině. Rádce družiny jest 1, jeho náhradník 2, a další ve dvojicích, jak obyčejně »pracují« 3 se 4, 5 se 6, po příp. 7 a 8.

Obr. 208. Odznaky skautských družin.

Oblek.

Kdekoli ujalo se hnutí skautské, všude zaveden byl pro hochy jednoduchý stejnokroj. Obyčejný občanský oblek jest příliš drahý a není dosti pohodlný pro různé práce a cvičení v táboře. Vliv stejnokroje na jednání a chování se hochů na veřejnosti také vysoko se cení.

Oblek anglického skauta skládá se z punčoch, krátkých kalhot, pasu se znakem a háčkem na nůž, košile, jež nahraňuje v létě i kabát, šátku volně uvázaného v kravatu a širokého klobouku s koženým proužkem místo stuhy a řemínkem pod bradu. Za deště neb chladna oblékají svrchník. Kolena nechávají si obyčejně obnažena. Na zádech nosí tlumok, v ruce dlouhou, rovnou hůl skautskou, jíž užívají k stavění stanů, k měření a k různým cvičením. Celý tento stejnokroj vyjma svrch-

nik, z dobrých, trvanlivých látek stojí 18 K, což jest zajisté obnos zcela nepatrný; není to parádní uniforma pro jedno neb dvě vystoupení v roce, nýbrž praktický, vkusný oblek, jehož hoši mohou stále používat.

Rodiče nepořídili by jinak hochu obleku tak levného, jak je to možno při hromadné výrobě tisíců stejnokrojů skautských.

V jiných státech pozměnily si organizace skautské anglický oblek jen nepatrně a všude docílily také velmi nízkých cen. V Německu mají hoši kabáty a stojí tu oblek z velmi dobré látky 9 M. Zavedení holí skautských ponechává se v Německu na vůli místním sdružením.

Bude-li zaváděn oblek pro naše junáky, zajisté dá se vhodně spojití národní ráz jeho s praktičností obleku anglického.

Finance.

Základní myšlenka skautského hnutí předpokládá, že hoši peníze na svá vydání musí si sami vydělati, nikoliv je vyžebraťati.

V Anglii nejsou místní organizace nuceny, přispívati ústředním fondům. Malé obnosy na pořízení potřeb do táborů a na výpravy musí býti získány prací hochů. Všechny subskripce a věnování platí se přímo pokladně místního sdružení, nikoliv jednotlivým vůdcům.

Není však námitek, aby družiny neplatily malý poplatek zápisní místním sdružením.

Jak možno získati si prostředků.

Každé vydělávání peněz spojeno je s vytrvalou prací, sebezapíráním a střídmostí. Hoši nejsou snad příliš mládi, aby nemohli vydělati si peněz. P. Tomáš Holmes, missionář polic. soudu

vypravuje, kterak na sta chudých hochů londýnských pracuje podnikavě a dobře, aby se užívali, pokud ještě chodí do školy. Vstávají už o ¼5. ráno, roznášejí mléko, pečivo a pod. až do osmi; pak jdou do školy; po škole jdou zase do krámu, aby vymyli díže, štoudve a konve. Denně si schraňují svůj výdělek; ten, který má matku, dá výdělek matce; kde toho není třeba, schovává peníze a ukládá je do spořitelny. Jsou už řádnými muži, dříve ještě, než jest jim dvanáct let, a jsou dobrým příkladem hochům jiným, ať žijí kdekoliv.

Ovšem nutno znovu opakovati, že chcete-li si získati peněz, musíte býti připraveni na práci. Mnoho lidí na světě bojí se práce a nevyzná se v ní. Přijde-li však na takového bída, nedovede se jí směle postaviti, ale dá se do pití a bídně hyne.

Pořídte si pokladničku, do níž byste každý haléř, který jste vydělali, vložili. Až budete míti značnější obnos, zajděte do banky, do záložny nebo do spořitelny a uložte si peníze na úrok. Musíte se vykázati určitým nahospodařeným obnosem, než dostanete právo zváti se junáky. Schraňujte peníze měděné a nabudete zlatých. Pokladničky (střádanky) vydává nyní téměř každá spořitelna a záložna.

Je mnoho způsobů, jimiž junák, nebo družina pracující společně může si vydělávati peníze.

Výroba lenošek, opravování nábytku, a pod. velmi dobře se vyplácí. Práce lupenkářské a řezbářské, rámečky, klece, skřínky, hlavičky k dýmům lze prodávati prostřednictvím obchodníka.

Chov kanárů, kuřat, králíků, koz i včel dává anglickým skautům dobrý užitek. Sbírají staré bedny a bedničky a z rozsekaných dělají otýpky paliva. Vyrábějí rohožky, košťata. Košíkářství, hrnčířství, vázání knih, vše vynáší peníze.

Dovolte se, abyste v lesích směli si řezati některé pruty, jež pak zpracujete na hole, když jste je dříve namočené přivěšenými závažími narovnali.

Sbírejte houby, lesní ovoce ať na prodej, ať k potřebě svých domácích. Naučte se zavářeti maliny, jahody, brusinky šípky. Doma spíše přispějíte vám na táboření, uvidí-li že za to něco domů přinesete. Takový zisk, docílený vlastní prací, je dvojnásob milý.

Ve žních nabídněte svou pomoc rolníkům při polní práci. Rovněž v senoseči a při otavách můžeme býti užiteční. Za odměnu vyžádejme si různé služby, potravu, dříví a pod.

V době, kdy zraje ovoce, pomáhati můžeme sadařům při česání, třídění a zasílání ovoce. Také služby hlídačské budou jistě oceněny.

V zahradách zelinářských a květinářských můžeme konati platné služby při zalévání, pletí a jiných pracech.

V lese vysazování sazeniček v pasekách a zalesňování strání poskytne nám příležitost k výdělku.

Je tu však třeba postupovati opatrně, aby snad někde netěžili nemírným způsobem z práce hochů.

Několik junáků může se sdružiti ve venkovských městech v společnost poslůčků.

Těž možno utvořiti pěvecké kroužky, pořádati koncerty v táboře a předvésti za vstupné ukázkou prací a života v táboře. Užitek ze vstupného poplyne buď do pokladny místního sdružení, nebo na nějaký dobrý účel. U nás v tom ohledu bude překonati však ještě mnoho nedůvěry v širších kruzích proti podobným podnikům mládeže.

Rovněž různé prodeje při vhodných příležitostech nesou pěkný užitek. Květiny z vlastního pěstění, podobně ovoce jde dobře na odbyt. V jednom malém městě vynesl skautský prodej cukrovinek kolem 2000 korun. V Americe viděl jsem studenty, kteří 20—30 K vydělali za několik hodin prodejem cukrovinek, jež sami vyrobili.

Výroba a prodej hraček z různého materiálu bude vám nejen zábavou, ale dobrým pramenem zisku.

I v zimě možno je býti sobě i jiným prospěšným. V Anglii skauti za sněhových vánic pomáhají při odstraňování sněhu s chodníků, s dlažby, domů atd. Vysypávají cesty a činí je schůdnými. Konají to buď jako »dobrý skutek«, nebo za peníze, jež plynou do jejich pokladny.

To jest jenom několik námětů: jest ještě množství jiných prostředků, jimiž lze čestně vydělávati peníze. Dbejte jen poměrů, v nichž žijete, užívejte svého důvtipu, svého praktického smyslu a vyhledávejte sami prostředků k výdělku dle okolností.

Vůdcové.

Všichni vůdcové v Anglii opatření jsou plnou mocí, podepsanou chefem skautů, při čemž musí býti doporučení místní organisací a vrchním vůdcem po zkušební době, když se osvědčili.

Kvalifikace pro vůdce skautů je tato:

- a) důkladná znalost základního díla o skautingu a všech zvláštních řádů a ustanovení skautských;
- b) plné ocenění a uznávání morálního účele, jenž je podkladem celé praktické výchovy tohoto hnutí;
- c) vlastní ryzí charakter, který může zajistiti dobrý vliv na jinochy a dostatečná vytrvalost a energie k vykonání všech prací;

- d) stáří nejméně 20 let;
- e) schopnost získati pro skauty nějakou místnost za klubovnu.

Vůdcové musí míti nejméně jednoho zástupce, který by s nimi pracoval a zajistil tak nepřetržité pokračování a udržení hnutí. Kvalifikaci musí mít asistent tutéž jako vůdce, jen s tou výjimkou, že má být stár nejméně 18 let.

Každý vůdce musí sloužiti nejméně tři měsíce na zkoušku, nežli se doporučí k vykonávání svého úřadu. Toto opatření má zejména ten účel, aby mu byla dána možnost přesvědčiti se, zdali shledává, že skautování je opravdu takové, jak očekával.

Stává se často při podobných organisacích, že do nich přistoupí lidé, plní velikých nadějí a ideálů, na konec však shledají, že se nemohou shodnouti s vedoucími osobami, nebo že vůbec nemají daru jednati s hochy atd.

Chování vůdce jest nejdůležitějšího významu, protože hoši velmi často si utvářejí povahu svou podle něho; jest tedy povinen, aby na své postavení pohlížel s tohoto širšího stanoviska, které jde nad jeho stanovisko osobní, a aby ze svých vlastních citů velmi značně slevil pro dobro celku. Toť pravá kázeň.

Zde je právě těžký problem věku — největší nebezpečí pro národ je, že sebe nedovedeme dostatečně ovládati, že klademe své vlastní názory výše, než blaho celku. Tento nedostatek snažíme se odstraniti vychovávajíce dorůstající pokolení. Naše výchova děje se v značné míře příkladem.

Kdo tedy chce býti vůdcem, shledá však, že je neschopen, aby u hochů dodělal se úspěchů, učiní nejlépe, když se svého místa zřekne.

Skautování má možnost rozšířiti se na veškeru českou mládež. Dosáhneme-li tohoto cíle nebo ne, záleží úplně na tom, dovedeme-li získávati stále

nové lidi, kteří by působili jako vůdci v každém místě, máme před sebou neustále zejména ten cíl, jak získati pro naše hnutí každého hocha, který nepodléhá ještě žádnému vlivu.

Jak lze hochy získati.

Není míněno, poučovati těmito pokyny muže zkušené; jsou určeny pouze těm, kdož nemají zkušeností při vychování hochů.

Snažíte-li se kázati hochům o všem, co považujete za zušlechťující, nezískáte jich nikdy. Jakékoliv zjevné »umravňování« odradí většinu jich. Jediný způsob možný je ukazovati jim něco, co je opravdu poutá a zajímá. A myslím, že shledáte, že skautování to dovede.

Později můžete je kořeniti vším, co jim chcete vštípati.

Chcete-li nabýti vlády nad hochy, musíte býti jejich přítelem; ale nespěchejte příliš, abyste zjednal tento přátelský poměr, dokud nepřemohou svou plachost před vámi. F. D. How ve své »Kniže o dítěti« shrnuje správný postup v tomto vypravování:

»Muž jeden, kterého denně vedla cesta špinavou uličkou, viděl hubeného hocha ohyzdné tváře a špatně vyvinutých údů hrát si ve stružce s banánovou slupkou. Muž pokynul hochu — hoch uskočil zděšeně do úkrytu. Druhého dne mu pokynul opět. Hoch uznal, že není, proč se ho báti, a plivl po něm. Následujícího dne hošík pouze upiatě naň hleděl. Dalšího dne vzkřikl »Hi«, když muž přicházel. Po čase odpovídal hoch úsměvem na pozdrav, který již očekával. Konečně bylo vítězství dokonalé, když hoch, hubený chudáček, čekal na rohu a uchopil mužovy prsty do své malé špinavé pěsti. Byla to ponurá ulice, ale stala se jedním z nejjasnějších míst v celém životě tohoto muže.«

Učení skautingu má se prováděti pokud jen možno pomocí cvičení, her a závodění.

Hry mají se organisovati hlavně jako závody, kde družina tvoří mužstvo a každý hoch hraje a nikdo hře nečinně nepřihlíží.

Na naprosté poslušnosti pravidel má býti trváno, jakožto pěstování kázně.

Herní pravidla, udaná v knize, mohou býti vůdci měněna, kde je nutno přizpůsobiti se místním podmínkám.

Pokyny vůdcům.

První a nezbytnou podmínkou provádění tohoto výcviku je, abyste se vmyslili na místo hochovo; pohlížejte naň s jeho hlediska, podávejte mu látku tak, jak by ji rád přijímal, a tak jej přimějete, aby se učil sám, aniž mu třeba vtloukati učení do hlavy.

Potom nezapomínejte, že vaše vlastní povaha se obráží záhy v hoších. Shledáte velmi záhy, že se sami budete stále přiučovati i od — hochů. S počátku musíte býti připraveni na zklamání, ačkoliv shledáte skoro vždy, že je vyváženo pozdějšími úspěchy.

Neničte bystrost chlapce nově přistoupiššího dlouhými úvodními výklady. Vyjděte vstříc jeho touze po hře a cvičeních junáckých a vštěpujte mu základní prvky poznenáhla.

Musíte býti připraveni na těkavost mysli u hochů. Přizpůsobíte-li k tomu své učení, myslím, budete mít zklamání velmi málo. Neočekávejte, že hoši věnují pozornost jedné věci příliš dlouho, dokud jste jich k tomu nevychovali. Musíte jim jíti vstříc na půl cesty a nedávati jim příliš velkou dávku nápoje jednoho. Krátký, příjemný hlt jednoho druhu, a pak zase přejděte k jinému, až dospějete důkladných doušků.

Také pravidelná přednáška o tom, co s nimi chcete cvičiti, je velmi brzy omrzí, myšlenky jejich počnou těkati, a nudí se, protože se ještě naučili umění, kterak obraceti mysl tam, kde ji chtějí mítí, a udržeti ji tam. Toto podrobení myslí vůli jest jeden z důležitých niterních požadavků naší výchovy skautské.

Z toho důvodu je dobře, rozmysliti si na každý den předem, co chcete říci o svém předměť, a pak to říkati po částech ve vhodných chvílích — při polním ohni nebo v přestávkách mezi hrou a prací — ne v jediné dlouhé přednášce.

Časté praktické ukázky a cvičení se mají vkládati mezi jednotlivé oddíly přednášek, aby udržely pozornost hochů a trvale utkvěly jim v paměti.

V Anglii mnozí vůdcové také specialisují činnost svých oddílů nebo družin: tak má na př. někdo hasičský sbor, jiný zase oddíl námořnický neb vojenský, nebo družiny signální, misionářské, telegrafní, záchranné atd.

* * *

Uvedli jsme hlavní zásady, jimiž řídí se organisování mládeže v obdobných institucích cizích a těm, kdož budou zaváděti tento system výchovy u nás, nebude těžko s patřičným zřetelem k povaze naší mládeže a k zvláštnostem našeho života vytvořiti obdobné útvary pro mládež českou. Kladu znovu důraz na to, aby nebyl úplně setřen romantický ráz života v přírodě, jenž působí na mládež kouzlem tak neodolatelným. Nepoškodí vážných cílů našich, ale připoutá mládež pevným poutem k organisaci naší. A toho nejvíce jest nám třeba, v tom vězí tajemství úspěchu. Umravňující ovzduší junáckých družin a celý system naší výchovy vykoná ostatní dílo.

Pro české skauty přijali jsme jméno »j u n á c i«. Krásnému jménu, jež vyskytuje se již v staročeských památkách literárních, jež mělo u nás i u jiných slovanských národů vždy nejlepší zvuk v ohledu zdatnosti tělesné i duševní, jehož užíval tak rád Tyrš a jiní spisovatelé pro dorost našeho národa, jménu »j u n á k« nechť čeští skauti záhy získají novou slávu.

Organisaci českých skautů do vínku.

Skaut a národnostní mír.

Napsal prof. dr. Fr. Drtina.

Ve chvíli, kdy vzdělaný svět chystá se oslaviti dvousté výročí narozenin velikého moderního apoštola vychovatelského naturalismu, J. J. Rousseaua, možno uvítati myšlenku skautu s porozuměním a důvěrou jakožto nový pokus o návrat moderního člověka k přírodě, o povznesení výchovy tělesné ve službě vyšší ideje humanitní, o oprostění a zušlechtění člověka. Od celého hnutí lze očekávati zdárný prospěch pro výchovu mravní, již národu malému nad jiné je potřebí. Jako v minulosti tak i v budoucnosti jen mravní silou a vyspělostí můžeme vítěziti. Ideál řecké dokonalosti jakožto sloučení krásna a dobra má býti obnoven v moderním člověku. Rousseau odvážil se dělati z křesťanů lidí, jak se řeklo za jeho doby a tak také při výchově skautské k humanitní stránce výchovné práce má se horlivě přihlížeti. Není pochyby, že skaut v mládeži české i německé prospěti by mohl k zmírnění sporů národnostních a nepřímou k rozřešení palčivé otázky česko-německé ve smyslu moderní snášlivosti, rovnocennosti a rovnoprávnosti obou národů. Jest potřebí se poznávati, abychom přestali jeden na druhého pohlížeti nenávisťně. Skautskou výchovou může býti mládeži vštípeno správné nazírání na poměr jednotlivce a národního celku, na

vztahy kulturních národů mezi sebou, určované vyšší ideou všelidské vzájemnosti.

Jednotlivci i národové vyvíjejí se přirozeně od zvířecosti k lidskosti, od sobeckosti k lásce. Člověk původně jest egoista, ale povznáší se na stupeň mravní, projevuje lásku k bližnímu, blahovůli nejprve v úzkém kruhu svých pokrevenců, rozšiřuje ji však na své okolí, na příslušníky celého národa, stává se národovcem, vlastencem. Podobně také cítění národnostní má v sobě zárodek citů neblahých, národní sobeckosti, nenávisti k cizímu, národní marnivosti a velikášství. I toto národní vědomí musí býti rozumnou výchovou vedeno k onomu vlasteneckému humanitnímu, které milují své vlastní, má v úctě též vše cizí, pokud úcty za sluhuje. Z ušlechtilé lásky vlastenecké je třeba vyloučiti národní nenávist, tu nenávist, která se stala tolikrát nebezpečnou vášní, zhoubou jednotlivců i národů, která sama v sobě má tendenci nezdravou, nekulturní, která kdyby zevšeobecněla, zvrátila by lidstvo vzdělané v původní barbarský stav války všech proti všem. Všechno národní znásilňování a pronásledování, všechna hrdinnost válečná, všechny hrůzy krvavých bojů, prohlašované za poslední slovo lidské velikosti a projevy patriotismu jsou příznaky nekulturnosti minulých dob, veškeré národní bezpráví je těžkou obžalobou svědomí lidského před soudem dějin. Jako však jednotlivec vzděláním a pokrokem kulturním povznáší se z původního stavu přirozené nevzdělanosti, tak i poměr jednotlivých národů mezi sebou má znamenati klidné soubytí a soužití, ušlechtilé závodění na poli tiché práce osvětové, usilování po větší mravní a kulturní dokonalosti. V nacionalismu takto zušlechtněm jsou dány podmínky příštího utěšeného vývoje lidstva, jak jej věštili K o m e n s k ý, L e i b n i z,

Herder, Tolstoj ve svých snech o sjednocenných národech evropských. Národnostní cítění tak často vášnivé a nemorální zušlechťí se, a národnostní spory ustoupí před skutečností všelidského spolku svéprávných a samostatných národů. V myšlence národní svéprávnosti zasvítá nám krásná jitřenka lepší budoucnosti lidského pokolení. Každý jednotlivec, každý národ může platně přispívati k tomu, aby tato budoucnost nebyla daleka — a hnutí skautské, jsouc již dnes povahy mezinárodní, může doplňovati nejen soustavy tělesné výchovy, naši velkolepou organizaci sokolskou, ale může plniti úkol ještě další, sledovati poslání humanitní a tak připravovati lepší dobu, kdy zmnoží se kulturní, hospodářské a sociální styky mezi oběma národy zeměpisně a historicky na sebe odkázanými. A k tomu každý dobrý Čech a člověk přeje ze srdce plného zdu.

SLOVO K ČESKÉ MLÁDEŽI.

Poslední slova, jež jsou v této knize napsána, platí zcela tobě, česká mládeži. Skvělé výsledky, jichž se všude skautská výchova dodělala, nutily silou téměř živelní propagátora tohoto hnutí u nás, aby uchopil se díla a nedal jiti národu našemu za jinými.

Nadšen krásou myšlenky, okouzlen jejím působením na duši i tělo, překvapen vlivem, jaký má na celou generaci a naplněn jistotou, že ona je způsobilou obroditi náš život, zreformovati naši výchovu, zušlechtiti naše srdce, ozdraviti naše tělo a zoceliti náš charakter, dal se do práce, jež nyní v praktickém užití má dojíti svého dovršení a vyvrcholení.

Co tu nadějí chová nejen on, ale celá vzdělaná veřejnost česká; co důvěry bylo vloženo do každé věty, do každého slova, ať psal je kdokoliv; co dychtivého očekávání tají se v hrudi každého, kdo jen poněkud do věci byl zasvěcen!

Oči všech obráceny jsou nyní k tobě, mládeži!

Pro tebe bylo tu pracováno, ty jsi to, od níž se čeká lepší a šťastnější budoucnost našeho národa.

Však stíny kladou se na dílo, jež až dosud prozařováno bylo jen sluncem důvěry a jasem jistoty.

Vytýká se tobě, česká mládeži, že nemáš dosti vážnosti a vytrvalosti ve své povaze. Rozhoříš

se pro každé třeba prázdné heslo, pro leciakou čepici, ale plamen je jenom ze zapáleného víchu slámy: hasne v okamžiku a zanechá jen hrstku popele. Poukazuje se k tomu, jak vážně chápe a pojímá úkoly své ku př. mládež americká a anglická, a tvrdí se, že právě v té opravdovosti tkví tajemství úspěchu, s jakým se hnutí skautské tam tak pevně vkořenilo. A té opravdovosti prý v naší mládeži není.

Říká se dále, že naše mládež není tak zkázněna, jako mládež jiných národů, že nemá toho vědomí pospolitosti, společenského taktu a účinné oddanosti k druhým. Zkrátka, že je nevázanější a sobecká.

Ujišťuje se, že nemá ani té tělesné zdatnosti a otužilosti, jako Američané a Angličané, u nichž sport a cvičení tělesná mají už tradici a celý život má v sobě více prvků života přirozeného, nežli u nás.

To jsou výtky, které dotýkají se mládeže přímo. Jako nepřímá pochybnost a vada, mládeži nezaviněná, uvádí se naprostá nehotovost a neznalost jakékoli ruční práce, již u jiných národů věnuje se péče veliká. Ať vzpomeneme jen národů severních Švédů, Norů, Dánů, dále zase Angličanů, Američanů, ba i Němců! Pozornost, která se tam věnuje manuelním zručnostem uzpůsobuje hochy, aby všude a za všech okolností dovedli si pomoci a věděli si rady v nesnázi a sami dovedli přiložit ruku k dílu. Naše výchova je prý příliš papírová a knižní, málo životná a praktická.

A tyto překážky, jistě nemalé, stojí tobě, mládeži česká, v cestě.

Dovedeš je zdolati? Dovedeš vložit celou sílu své vůle, všechen oheň svého mladého srdce a všechnu horoucnost své jaré touhy do díla, od něhož se čeká tak mnoho?

Řada pevných, oddaných rukou nabízí ti svou pomoc, řada otevřených náručí čeká na tebe, aby věsti tě mohla cestami světla a naučila tě plně a krásně vyžítí mladá léta, na něž se tolik v stáří vzpomíná. Řada duší ráda chce ti přát, aby tvé mládí bylo radostnější, šťastnější a veselější, nežli bylo jejich vlastní.

A nedívají se na tebe jen zraky všech u nás doma. Pomni na ty tisíce skautů v cizině, jež zvědí, že i v Čechách ujala se krásná jejich idea, jak zvědavi budou, co as Češi dovedou, co dokáží, jak se povznesou a co vykonají pro vznešené cíle, jež si skauti vytýčili!

Však nesmíme zapomínati na dobrého genia našeho národa, který dovedl jej probuditi z mrákot smrtelných, který dovedl vlíti mu do žil novou krev a nový oheň. Nesmíme zapomenouti na dobré jádro lidu našeho. Víme, že mládež česká je dobrá, pokroku milovná, zapálená pro vše vznešené a krásné. Jen pobídky jí schází, jasně vytýčených cílů, cíle vědomých cest.

A ty tu dnes jsou!

Proto nezoufáme nikdo! Srdce všech vzdor pochybám naplněna jsou nadějí. Čekáme od české mládeže, že i ona dovede žítí životem krásným, vyrovnaným, užitečným.

A vítězství tvoje, mládeži, bude tím krásnější, tím vznešenější, čím více překážek bude ti překonati. Ohněm zlato se čistí.

Až pak vžije se myšlenka junácká u nás, až přejde nám v krev, až čtyry junáků vzrostou v tisíce, pak snad skuteční se ta krásná vidina, tak vzácné a čarovné krásy, že oči zavíráme, když o ní přemýšlíme.

Idea skautské výchovy jistě dojde rozšíření všeobecného, světového. A tu vidíme v duchu ty pluky tisíců a tisíců skautů, junáků, pfafinderů, eclairerů a jak se všechny ty organizace v pod-

statě stejné, jen jménem různé, jmenují. V nich druh druhu, národ národu podává obě ruce, nabízí celé srdce a nastává všeobecné sbratření lidí, národů, tříd. Skauti míroví dají životu novou náplň, nové cíle, nové pochopení. Jak úchvatné to vyvrcholení myšlenky, jak vznešený to svátek srdcí, jaká perspektiva čistým duším!

A k tomu přispěti můžeš i ty, mládeži, svou hřívnou!

Náš malý národ má potřebí mužů celých, pevných, charakterů ocelových. Je mu však také třeba, aby byl zámožný, bohatý a tím i samostatný a bezpečný. Slova Nerudova: bude-li každý z křemene, je celý národ z kvádrů, nebyla řečena na plano. Opravdový poctivý junák je takovým křemenem, z nichž má býti národ.

I věříme tobě, naše drahá mládeži, že dovedeš tolik co jiní, chceme doufat v tebe, v tebe, již tolik milujeme, jež jsi naší budoucností, naší pýchou i spásou.

Čekáme, že i ty ukážeš svou pevnou vůli, dobré, slovanské srdce, poctivou, upřímnou duši, na nichž základy junáctví jsou položeny.

V té naději posilujeme sebe i tebe, dáváme ti vše, co máme a doufáme, že i ty dáš, co dovedeš i můžeš.

Neklesáme a vytrváme my; neklesej a vytrvej i ty a proto všem ať platí poslední slova této knihy:

Sursum corda!

KAREL KOVAŘOVIC:

JUNÁCKÁ.

Věnováno prvním českým skautům.

Slova napsal *Fr. S. Procházka*.*Tempo di Marcia.*

Rázně.

Sopr. I.
II.

1. Ju - ná - ci, vzhůru, vo - lá den,

Alt I.
II.

luh květem bý - vá o - ro - sen, slu - ní - čko

blanky - tem pí - lí: před ná - mi pout ve - de

k cí - - - li. Ju- ná - ci, vzhů-ru,

vo - lá den, **ff** ju - ná - ci, vzhů-ru,

rit.
vo - lá den!

2. Nás ne-o-mý-lí ná-stra-ha,

je na strá-ži nám od-va-ha, jsme sil-ni

sva-lem i du-ší, jak rů-že krá-sný čin

slu - - - ši - nás ne - o - mý - lí

ná - stra-ha, nás ne - o - mý - lí

rit.
ná-stra - ha!

3. *f* A kaž - dý z nás vždy při - mo stát,
 4. Chcem věr - ni zů - stat ta - ké dál,
 5. Ju - ná - ci, vzhů - ru, vo - lá den:

a před nikým šij ne - shý - bat, do o - či
 čím k le - pší - mu duch mla - dý vzplál, po - slu - šni
 buď při - praven, buď při - pra - ven! V o - bra - ně

prav - du a v pý - še jen vlast svou vý - še a
 vnitř - ní - ho ky - nu muž bu - dem krá - sné - ho
 do - bra a krá - sy do - ži - jež vla - stí svých

vý - - še. Tu kaž-dý z nás vždy
 či - - nu. Chcem věr-ni zů-stat
 spá - - sy, buď při-pra-ven, buď

du - ší stát, tu kaž - dý z nás vždy
 ta - ké dál, chcem věr - ni zů - stat
 při - pra - ven, buď při - pra - ven, buď

rit.
 du - ší stát!
 ta - ké dál.
 při - pra - - ven!

LITERATURA.

Anglická:

- »**Scouting for Boys**«. A Handbook for Instruction in Good Citizenship by Sir Robert Baden-Powell. London. — 1 S.
- »**Boy Scouts of America**«. The official Handbook for Boys. New York.
- »**Camping out**« by Victor Bridges. London. — 1 S.
- »**The Frontiersman's Pocket-Book**«. Compiled by Roger Pocock. London. — 5 S.
- »**Tramp Camps and Standing Camps**« for Boy Scouts by J. A. Kyle. London. — 1 S.
- »**Camp Life & Campaigning**« for Boy Scouts by a B. P. Scout. London. — 6 D.
- »**Aids to Scouting**« by sir R. Baden-Powell. London. — 1 S.
- »**Saving Life**« by a B. P. Scout. London. — 6 D.
- »**Woodcraft**« by Owen Jones and Marcus Woodward. London. — 4 S.
- »**Swimming**« by Montague A. Holbein. London. — 1 S.
- »**The Official Handbook for Girl Guides**« by Miss Baden-Powell and Sir R. Baden-Powell. London. — 1 S.
- »**Do It Now**« by Peter Keary. Lond. — 1 S.
- »**The Forest**« by Stewart E. White.
- »**Kokoro**« Hints and echoes of japanese inner life by Lafcadio Hearn.
- »**Things Japanese**«. Bazil Hall Chamberlain.
- »**Arts and Crafts of Old Japan**« by Steward Dick.
- »**Wild Animals I Have Known**« by E. Thompson Seton.
- »**Lives of the Hunted**« by E. Thompson-Seton.
- »**Scouting Games**« by Sir Rob. Baden-Powell. London. — 1 S.
- »**Yarns for Boy Scouts.**« Told Round the Camp Fire by Sir R. Baden-Powell. London.
- »**Things all Scouts Should Know.**« London.
- »**Useful Cane Work**« by R. M. Jacot. London. — 4 S.
- »**Carpentry and Cabinet Making**« by Oakwood. London. — 1 S.
- »**Model Making**« by Cyrill Hall.
- »**Metal Work**« by G. Day for the Amateur. Worker. London. — 1 S.
- »**Astronomy**« for Boy Scouts by T. W. Corbin. London. — 1 S.

- »Japanese Physical Training« by Irving Hancock. — 5 S.
- »Modern Physical Culture« by C. Lang Neil. — 1 S.
- »Scouting and Reconnaissance in Savage Countries« by Captain Stigand. L. — 5 S.
- »A Note for Parents« by J. H. Bradley. — 4 d.
- Boy Scouts' »Headquarters Gazette«, Official Journal for all Secretaries, Scoutmasters. London.
- »The Boy Scouts«, Annual Report.
- »The Scout.« Official organ for the Boys. London. — One Penny, Thursdays.
- »Health and Strength.« Weekly Journal. — 1 d.
- »Boy Scouts Movement« Speech by Duke of Connaught.
- »Report of Anglo-Russian Society.«
- »Boy Scout Organisation.«
- »By Scouts Regulations.«

Francouzská:

- »Les éclaireurs de France« (Boys scouts français). Paul Vuibert. Paris.
- »Les Boy Scouts de Belgique«, Règlement d'organisation général. Bruxelles. — 35 c.
- »Guide pratique d'éducation physique.« G. Hébert. Paris.

Německá:

- Dr. A. Lion »Das Pfadfinderbuch«. München. — 4 M.
- E. von Hopfigarten »Das Pfadfinderbuch für junge Mädchen«, München. — 4 M.
- »Normallehrgang Papparbeiten-Unterricht«. Leipzig.
- M. Schönwsky v. Schönwies »Milit. Knabenspiele«. Wien. — 1 K.
- »Der Pfadfinder«, Jugendzeitung. Leipzig.
- »Der Feldmeister«.
- »Ein deutsches Pfadfinderkorps«.

Polská:

- »Scouting jako system wychowania młodzieży.« Andrzej Malkowski, Lwów.
- »Skaut« vychází ve lhůtách 14denních. Lwów.

Česká:

- L. Malý »Hračky dětí československých«. — 6 K.
- Jar. Berounský »Domácí dílna«. I. díl: Zpracování kovů, II. díl: Zpracování kovů à K 1·80.
- V. Rohlena: »Modelování v plechu«.
- Fr. Tuhý »Školní dílny«, — 2 K.
- V. Rohlena »Zaveďte výchovné práce do škol!« — K 1·50.
- Bezděk »Zužitkování hub«. Police n. M. — K 2·50.
- »Kapesní atlas rostlin«. I. d. 72 h, II. d. 80 h. Šolc, Telč.
- »Kapesní atlas brouků a hmyzu«. 80 h. Šolc, Telč.
- »Kapesní atlas motýlů«. 80 h. Šolc, Telč.

- Blücherův »Názorný rostlinopis«.
 Boh. Bauše »Illustrovaný přírodopis tří říší«. Nakl. Hynek v Praze.
 Boh. Bauše »Pohledy do říše živočišstva«. Nakl. J. Rašín, Praha 1910. — Cena K 5·80.
 Boh. Bauše »Čtvero ročních časů«. F. Šimáček, Praha 1893.
 Boh. Bauše »Ze zápisů přírodopytce«. Matice lidu 1910.
 Dr. A. Frič »Malá geologie«. Praha 1903.
 Fr. Klapálek »Ze života hmyzu«. 1908.
 J. Janda »Les« a »Ptačí profily«. Praha.
 E. Thompson-Seton »Ptačí příběhy«. — 70 h.
 E. Thompson-Seton »Bingo. Lobo. Matka liška«. — 60 h.
 Doutlík »Malé hvězdářství«. — 90 h.
 Dr. Studnička »Kosmické rozhledy«.
 R. Kreutz »Hvězdářství«. Lorenz, Třebíč.
 »Hvězdná obloha v každé hodině v roce.« Lorenz, Třebíč.
 — K 1·80.
 Josef Klenka »Tělocvičné hry«. — 4 K.
 Inazo Nitobé »Duše Japonska«. Bušidr.
 Frant. Čáda »Psychologie výpovědí«.
 Frant. Čáda »Mravní výchova mládeže dorůstající«.

NĚCO O SKAUTSKÉ LITERATUŘE.

Máme-li pojednati o skautské literatuře, musíme se především všimnouti knih o skautingu. Základním, ústředním kamenem tohoto odboru skautské literatury jsou »Základy junáctví« od br. náčelníka A. B. Svojsíka, které jsou dnes bohužel rozebrány. Nahrazuji je však úplně, ba v některém směru je i přeučí »Základové skautingu« od br. náčelníka A. B. Svojsíka a br. místonáčelníka Jana Nováka, které jsou nyní pravým evangeliem československého skautingu. (Č. 2. — 1932/XII.)

Děkají věrnosti a ceny tohoto díla!

Seznam vyobrazení.

Obr.	Strana
1. První tábor junáků — českých skautů	6
2. Ernest Thompson Seton	19
3. Sir Robert Baden-Powell	23
4. Poštovní známka mafekingská	25
5. Pozdrav skautů kanadských	27
6. Němečtí skauti (Pfadfinder)	29
7. Francouzští skauti (Les éclaireurs)	31
8. Dívčí skauting. Angl. Girl Guides cvičí se v první pomoci.	33
9. Otužování mládeže na mrazu a sněhu	45
10. Rytířské hry	67
11. Černohor. junák Marko Miljanov. Jeho podpis	81
12. Tolstoj oráč. (Dle obrazu Řepinova)	91
13. Japonský rytíř, samuraj. (Dle starého dřevorytu)	93
14. Mladý samuraj	94
15. Výchova mladého samuraje: Šerm	95
16. Výchova mladého samuraje: Střelení lukem	97
17. Vnitřek japonského obydlí	103
18. Japonský dům v zeleni	107
19. Na dvorku chudého Japonce	109
20. Japonská obydlí u jezera	113
21. Japonské dívky obdivují kosatce	115
22. Družina anglických skautů	119
23. Angličtí skauti v rozhovoru s vůdcem	129
24. Páví oko habrové (fotografie z přírody)	135
25. Určení světových stran dle slunce a kapesních hodinek	151
26. Velký a Malý vůz s Polárkou	153
27. Souhvězdí Orion	155
28. Světové strany	157
29. Hora znázorněná vrstevnicemi	164
30. Signalisování vlajkou. Základní postavení	184
31. Signalisování vlajkou. Bod	185
32. Signalisování vlajkou. Čárka	187
33. Signalisování dvěma vlajkami. Základní postavení	189
34. Signalisování dvěma vlajkami. Bod	190
35. Signalisování dvěma vlajkami. Čárka	191
36. Dorozumívání pomocí paže. Bod	192
37. Dorozumívání pomocí paže. Čárka	193

Obr.	Strana
38. Heliograf. (Sluneční telegraf)	195
39. Válec k heliografu	195
40. Heliograf na větší vzdálenosti	196
41. Angličtí skauti signalisují heliografem	197
42. Značky semaforové	199
43. Skauti signalisují semafor. značkami písmeno V.	200
44. Signalisování na stromě	201
45. Mřížka	205
46. Bratři Keartonové při práci	211
47. Skřivan polní přinášející mláďatům potravu	213
48. Hnízdící krahujec	215
49. Mimikry mola trávního	217
50. Rulík zlomocný	227
51. Vrstvy půdy	231
52. Skaut pozoruje stopy	240
53. Povšiml si zvláštních cvočků jeho bot	244
54. Indický žebrák	251
55. Jak způsob nošení klobouku prozrazuje povahu	254
56. Dovedete udati povahu těchto osob?	256
57. Nákres podešve boty	266
58. Stopa bicyklu	267
59. Stopa roveru	268
60. Stopy koní	269
61. Stopy zvířat ve sněhu	270
62. Stopy zvířat ve sněhu	271
63. Stopa nohy	277
64. Linie prstů	278
65. Skaut pozoruje skauta	298
66. Jak se plížití nekrytým terénem	299
67. Použití skalky k pozorování	301
68. Rozhled po krajině se stromu	303
69. Jak se krýtí za kmenem	304
70. Stopa koroptve, bažanta a holuba	305
71. Stopa psa a kočky	306
72. Stopy dvou ptáků	307
73. Stan Beduinů saharských	315
74. Průkopníci táboření u nás	317
75. Stan »A«	321
76. Výklad u stanu	323
77. Angličtí skauti staví zvonovitý stan	325
78. Dvojitý stan	327
79. První oběd v táboře	329
80. Jiný druh dvojitého stanu	331
81. Cikánský stan	333
82. Stany na velbloudech	335
83. Táborový oheň	341
84. Náhrada za židle	343
85. Japonci přenocují při výstupu na Fudži	345
86. Primus	348
87. Polní kamna	352

Obr.	Strana
88. Vaření v jedné nádobě	353
89. Vaření ve větším počtu nádob	355
90. Americký krb	359
91. Pečení na rožni	363
92. Polní rošt skládací	365
93. Přenosná polní kamna s rožněm	367
94. Mytí nádobí	369
95. Vázání uzlů	371
96. Porážení stromů	373
97. Lešení z tyček na jednoduchý úkryt	375
98. Chýše jihoafrických domorodců	377
99. Chýše anglických skautů	379
100. Stavba skautských stanů	381
101. Stavba zvonovitého stanu	383
102. Odklizení zvonovitého stanu	386
103. Stavba člunu	387
104. Bambusový most v Himalajích	389
105. Provazový most	391
106. Japonský visutý most	393
107. Látkový most	395
108. Doprava předmětů po laně	397
109. Lucerna a svícny v táboře	399
110. Nůž svícnem	400
111. Táborový stav	401
112. Anglická školní dílna ku zpracování dřeva	405
113. Školní kuchyně anglická	407
114. Žáci staví si stany	408
115. Ramínko na kabát	409
116. Vložka k navinutí provázku	410
117. Vidlička	411
118. Pouzdro na hřeben	413
119. Přístalka	413
120. Přenosný svícen	415
121. Větrná vlajka na stan	415
122. Jehelníček	417
123. Konsolka	417
124. Kartáček na zuby	417
125. Topírko ke kládě	419
126. Hřeb do věšáku	419
127. Stojánek na vejce	421
128. Ptáčí budky, krmné a k hnízdění	423
129. Rámečky k stojánku z proutí a lýka	425
130. Stojánek z proutí a lýka	427
131. Košíček na šití	429
132. Výroba hraček. Nábytek z kůry	431
133. Výroba hraček. Houby	433
134. Výroba hraček. Stromy. Husy	435
135. Mostek v lese	437
136. Zdánlivé zmenšování rozměrů na dálku	439
137. Měření šířky řeky	447

Obr.	Strana
138. Měření výšky stromu	449
139. Změny ústrojí tělesných požíváním lihovin způsobené	459
140. Angličtí skautové v demonstračním průvodu protialkoholickém	463
141. Kuřák, polykající kouř. Silný, zdravý hoch — nekuřák	465
142. Skaut vleče omámeného kouřem	474
143. Záchrana osoby, omámené plyny ve sklepení	475
144. Vyučování první pomoci na školách anglických	476
145. Jak vpravit na tělo záchranný pas	477
146. Jak se zbavit objeti tonoucího	478
147. Jak plovati s tonoucím	479
148. Jak se udržíme nad vodou	480
149. Umělé dýchání. Vdech	498
150. Umělé dýchání. Výdech	499
151. Stlačení cévy krční	500
152. Stlačení cévy krční	501
153. Obvaz na hlavě čtyřcípým šátkem	502
154. Jiný způsob obvazu na hlavě	503
155. Různé obvazy na horní končetině a její závěs	504
156. Horní končetina v trojcípém šátku	505
157. Obvaz ruky trojcípým šátkem	506
158. Obvaz trojcípým šátkem	507
159. Obvaz ruky	508
160. Obvaz kyčle trojcípým šátkem	509
161. Obvaz kolena	510
162. Připevnění končetiny poraněné ke zdravé	511
163. Zraněný nesen v poloze sedmo	512
164. Zraněný nesen v poloze sedmo	513
165. Raněný nesen v náručí	514
166. Zvedání bezvědomého	515
167. Nesení bezvědomého	516
168. Jiný způsob nošení bezvědomého	517
169. Zraněný nesen v poloze ležmo	518
170. Skauti odnášejí nemocného na nosítkách	519
171. Lov na velrybu	545
172. Správný a nesprávný způsob chůze	549
173. Nesprávný a správný způsob sedění	550
174. Ve výponu připažiti, rozpažiti, vzpažiti	551
175. Předpažiti, vzpažiti	552
176. Zapažiti	552
177. Skrčiti připažmo	553
178. Ruce v týl	553
179. Ruce v boky	554
180. Předklon mírný	555
181. Záklon	555
182. Předklon vodorovný	556
183. Záklon	556
184. Předklon hluboký	557
185. Úklon v levo	558

Obr.	Strana
186. Úklon v levo	558
187. Podřep	558
188. Dřep	559
189. Podřep rozkročný	559
190. Stoj jednož	560
191. Dřep jednož	560
192. Váha předklonmo	561
193. Podpor a klik ležmo	561
194. Podpor ležmo odbočmo	563
195. Podpor ležmo odbočmo	563
196. Přetahování	564
197. Přetahování	565
198. Přetlačování	566
199. Přetlačování	571
200. Přetlačování	575
201. Přetlačování tyčemi	577
202. Skok skrčmo podporem na ramenou	579
203. Závod v běhu. U startu	685
204. Skok o tyči do výše o závod	685
205. Na kanadských canoes	685
206. Veřejné řečnické tribuny v parcích londýnských	685
207. Skaut při konání dobrého skutku	685
208. Odznaky skautských družin	685

OBSAH.

Strana

Předmluva 7

I. ČÁST: VÝVOJ, PODSTATA A VÝZNAM SKAUTINGU. VZORY ČESKÝCH JUNÁKŮ.

I. Oddíl: Vývoj skautingu.

Výchova přirozená a v přírodě (Prof. Fr. Drtina)	15
Ernest Thompson Seton	19
Sir R. Baden-Powell	22
Hoši-skauti v Mafekingu	24
Skautové míru	26
Rozšíření skautingu	29
Počáteční potíže skautingu	32
Skautování a militarismus (V. Klofáč)	36

II. Oddíl: Podstata skautingu.

Baden Powelův výklad skautování	41
Pobyt v přírodě	42
Umění pozorovati	44
Táboření	46
Noclehování v přírodě (J. Thomayer)	47
Skautování školou práce a rytířství	48
Fysický vývoj mládeže	50
Vliv organisace	51

III. Oddíl: Význam skautingu.

Skauting po stránce fyziologické (Dr. O. Faustka)	52
Kouzlo a výchovná hodnota skautování (Fr. Čáda)	53
Kulturní, ethický a sociální význam skautů (F. V. Krejčí)	61

IV. Oddíl: Vzory českých junáků.

Junáctví v české historii (Dr. V. Sokol)	66
Ctnosti rytířské (Dr. V. Sokol)	73
Na pohraniční stráž (Al. Jirásek)	77
Černohorský junák (Jos. Holeček)	80
Ruská škola práce (Karel Velemínský)	88
Ideál muže v Japonsku (Al. Svojsík)	93

II. ČÁST: V PŘÍRODĚ.

I. Oddíl: Do přírody!		Strana
Úvod		101
Život v přírodě školou pravé mužnosti		102
Zahrady. Parky		108
Japonsko — říše květin		110
Turistika. Cestování		117
Několik pokynů k cestování		120
Na železnici. Jízdní řády		123
Cizí peníze		129
Na vycházkách junáků		132
Fotografujte, kreslete v přírodě!		134
Vycházky noční		136
Předpověď počasí		137
Pohled na hvězdnaté nebe		138
Souhvězdí naší oblohy		140
Hvězdné nebe v jednotlivých měsících		144
Pokyny vůdcům		146

II. Oddíl: Orientace. (Dr. E. Fait.)

Rozhled po krajině. Orientovati se	146
Určování světových stran. Dle slunce	152
Dle slunce a hodinek	152
Dle hvězd	153
Dle měsíce	154
Kompas. Busola	156
Mapy	159
Měřítka číselná a přímková	160
Znázornění hor na mapách	163
Značky místopisné	166
Místopisné značky na mapách rakouských	168
Úkoly. Cvičení na mapě	178
Cvičení v přírodě	179

III. Oddíl: Signalisování.

Úvod	181
Viditelné signály	182
Morseova abeceda	182
Signalisování vlajkou	185
Signalisování dvěma vlajkami	190
Dorozumívání pomocí paže	191
Zvláštní znamení	192
Signalisování ohněm a dýmem	193
Heliograf. Sluneční telegraf	195
Semafor	198
Slyšitelné signály	202
Povely píšťalkou	203
Šifrované zprávy	203
Doručování zpráv	206
Pokyny vůdcům	207

IV. Oddíl: Poznejme přírodu! (B. Bauše.)		Strana
Živočišstvo		209
Čtvernožci		212
Přactvo		219
Plazi, obojživelníci a vodní živočichové		221
Hmyz a jiná drobotina		222
Rostlinstvo		224
Říše kamenná		230
Voda		233
Doslov		236

III. ČÁST: UMĚNÍ POZOROVATI.

Úvod	239
------	-----

I. Oddíl: **Pozorování.**

Mladý pozorovatel	243
Postřehnouti »známku«	246
Kim	248
Podrobnosti na lidech	254
Příklady	256
Známky při záhadných událostech	258
Podrobnosti krajiny	260
Pozorování za noci	261
Pokyny vůdcům	261

II. Oddíl: **Stopování.**

Stopy lidské	264
Stopy zvířat	267
Stopy na sněhu	270
Stáří stopy	272
Sledování stopy	273
Ztratíme-li stopu	275
Stopa bosé nohy	278
Pokyny vůdcům	279

III. Oddíl: **Usuzování.**

Kombinování	281
Příklady usuzování	284
Tajemný souboj	285
Příběhy ze života skautů	291
Pokyny vůdcům	293
Cvičení v usuzování	295

IV. Oddíl: **Jak se krýtí.**

Jak se učiniti neviditelným	296
Jak si počínati v noci	298
Pomůcky při skrývání se	300
Jak se naučíte krýtí se	302
Jak se krýtí při pozorování zvířat	302

IV. ČÁST: TÁBOŘENÍ.

I. Oddíl: Všeobecná část.

	Strana
Úvod	315
Námítky proti táboření	316
Volba místa	319
Tábor stálý a putovní	320
Člun. Kolo	322
Svolení majitele pozemku	322
Pohodlí v táboře	324
Stany	326
Voda v táboře	328
Oheň	330
Sušení šatstva	334
Výzbroj tábora	334
Smysl pro pořádek. Čistota	337
Zdravotní pokyny	339
Sebeobrana	339
V exotických krajinách	340
Táboření mládeže	341

II. Oddíl: Kuchyně v táboře.

Úvod	344
Vaření v táboře	345
Studená jídla. Mléko	351
Vařená jídla	352
Polévky	353
Omáčky	358
Knedlíky	359
Masitá jídla	361
Ryby. Raci.	368
Konšervy	369
Zeleniny. Ovoce	370
Kaše	374
Veje	374
Káva, čaj, čokoláda, kakao	375
Chléb	378
Všeobecné pokyny k stravování. Výživnost pokrmů	380
Praní prádla	384

III. Oddíl: Stavby a jiné práce v táboře.

Úvod	385
Vázání uzlů	386
Porážení stromů	388
Stavění chat	390
Stavba stanů	392
Stavba člunů	396
Stavba mostů	397
Různé výrobky tábora	399
Význam ručních prací (V. Rohlena)	401

	Strana
Podrobné návody k hotovení předmětů (V. Rohlena)	410
Odhadování vzdáleností, výšek atd.	422
Měření a výpočet vzdáleností a výšek	426
Rozvrh času v táboře. Pořad jídel	428
Koupání	431
Noční hlídka	432
Zábavy v táboře	434
Pokyny vůdcům	436
Doslov	439

V. ČÁST: ZDRAVÍ A SÍLA JUNÁKA.

I. Oddíl: Hlavní pravidla zdravovědy. (Dr. J. Šimsa.)

Význam zdravovědy	445
Buď střídmým v jídle a pití	446
Jak se chrániti nakažlivých chorob	451
Buď čistotný! Otužuj se!	452
Oděv	454
Ošetření zraku a sluchu	455
Ošetření zubů a dutiny ústní	456
Uč se hluboko dýchat	456
Vydatný spánek je nutný pro zdraví	457
Varuj se opojných nápojů!	459
Nekuř!	464
Pěstuj tělocvik a hry na čerstvém vzduchu!	465
Zdravý byt, zdravý lid (Dr. J. Lošťák.)	468

II. Oddíl: První pomoc.

Buď připraven! Záchrana života	473
Panika	482
Pouliční nehody	485
Co činiti při požáru	486
Záchrana osob omámených plyny	489
Zachraňování tonoucích	491
Jak se zachovati, spláši-li se koně	493
Jak si počínati, vyskytne-li se pominutý pes	494
Zmrznutí	494
Zranění elektrickým proudem. Blesk	495

III. Oddíl: První pomoc. (Dokonč.) (Dr. K. Weigner.)

Mdloby	497
Sluneční úžeh	499
Umělé dýchání	500
Otřesení mozku	502
Odřeniny a opruzení	503
Rány	503
Krvácení	505
Zhmožděny	508
Zlomeniny kostí	510

	Strana
Podvrtnutí a vymknutí	514
Spáleniny	515
Omrzliny	516
Otravy	516
Rány kousnutím vzniklé	518
Cizí tělesa v oku, uchu a hltanu	519
Doslov	520

IV. Oddíl: Hry junáků. (Klenka, Svojsík.)

Na hledanou	522
Závody v posířehování (Kimova hra)	522
Výkladní skříň	523
Rychle pozoruj!	524
Závody v pozorování	524
Poznávati věci	525
Odhadování času	525
Na pochůzce	526
Blízko i daleko	526
Na schovávanou	527
Pavouci a mouchy	527
Poznati stopovaného	528
Na uprchlíka	528
Honba	528
Nepřítel v táboře	529
Stopování čtyř	529
Na pašeráka	530
Plížití se	530
Na strážě	531
Setkaná	531
Na zpravodaje	532
Na kurýra	533
Válečná	534
Válečná s třemi prapory	537
Na hlídku	538
Skádlivá	541
Rozestavný běh (Štafeta)	543
Na medvěda	543
Hry ve vodě	544
Lov na velrybu	544
Polární výprava	545
Pronásledovaný (Sibiřský uprchlík)	545
Sněhový hrad	546
Bitva v zasněžené krajině	546

V. Oddíl: Tělocvik a sport. (Klenka, Svojsík.)

Cvičení v přírodě	548
Každodenní cvičení junákovo	551
Cvičení ve vodě	559
Tance junáků	561
Odzemek	561
Několik myšlenek o sportu (Dr. J. Guth.)	563

VI. ČÁST: JUNÁK VE SPOLEČNOSTI, CTNOSTI A POVINNOSTI JUNÁKA. ZÁKLAD ORGANISACE.

Strana

I. Oddíl: **Junák ve společnosti.** (Novák, Svojsík) 569

II. Oddíl: **Ctnosti a povinnosti junáka.**

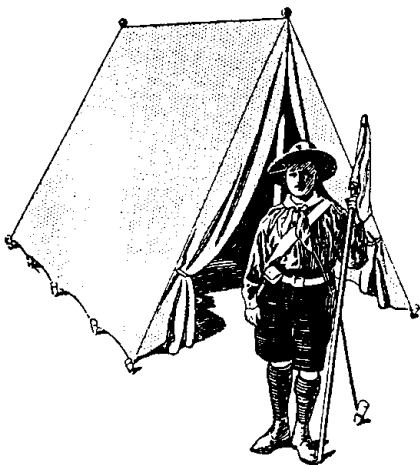
Skromnost junáka zdoba (K. Vaniček)	595
Hleď si osvojit pevnou vůli a mravní zásady (J. Novák.)	597
Přátelství (Jan Novák.)	600
Sebezdokonalování (Jan Novák.)	602
Buď veselě mysli (Jan Novák.)	605
Spořivost (Jan Novák.)	607
Jak se státi výmluvným (Jan Novák)	612
Volba povolání (Jan Novák.)	621
Jak se domoci úspěchu (Jan Novák.)	623
Hrdácnost	627
Varujte se! (Petr Dejmek.)	630
Junák a zákon. (Dr. F. Svojsík.)	636

III. Oddíl: **Ctnosti a povinnosti junáka.** (Dokonč.)

Mé přání k českému junáctvu. (Fr. Bílý.)	641
Český junák a hudba. (K. Hoffmeister.)	643
Český junák a umění. (Dr. Zd. Wirth.)	651
Rodina. (K. Rais.)	653
Škola. (K. Rais.)	655
Národ. (K. Rais.)	657
Češi a Rakousko. (Dr. K. Kramář.)	660

IV. Oddíl: **Základ organisace.**

Zákon junáků	673
Organisace skautů anglických	677
Základní prvky organisace naší. Skautování u nás	679
Nováček. (Junáček)	681
Skaut druhé třídy (Jun)	682
Skaut první třídy (Junák)	683
Odznaky anglických skautů	684
Označování oddílů a družin	686
Oblek	687
Finance	688
Jak možno získati prostředků	688
Vůdcové	691
Jak lze hochy získati	693
Pokyny vůdcům	694
Organisaci českých skautů do vinku. Skaut a národnostní mír. (Prof. Dr. Fr. Drtina.)	697
Slovo k české mládeži	700
Junácká. (K. Kovařovic-F. S. Procházka.)	704
Literatura	710
Seznam vyobrazení	713

Původní anglické stany všech typů

a veškeré potřeby
pro život ve volné
přírodě ve sportov-
ním oddělení firmy

KAREL SUCHOMEL,
velkoobchod přístroji chirurgickými,
PRAHA II., PŘÍČNÁ ULICE 2., ROH ŽITNÉ.

**Na skladě má též nepromokavé po-
krývky a pláště. :: Příruční lékárny.**

Nakladatelství doporučuje následující sportovní literaturu již má stále na skladě:

- Bandy. (Hockey na ledě.)** Pravidla hry, jak přijata byla od klubů v Davos. (m. 8°, 9 str.) K —.20.
- Geisselreiter Tom. E., Phm. Mg. a Jan Laitl, Bicykl a snadné jeho ovládání.** Snadno pochopitelný návod k cvičení se v jízdě, jakož i praktické pokyny pro cyklisty. (S 8 vyobr.) Mor. Ostr. 1897. (m. 8°, 24 str.) K —.40.
- Gruss Joe, Referee's chart.** Pravidla kopané. S úřed. rozhodnutím a pokyny pro soudce, hráče i sekretáře klubů. Příručka pro soudce. Pr. 908. (m. 8°, 70 str.) K —.50.
- Guth Dr. J., Hry olympické za starověku a za dob nejnovějších.** 1896. (8°, 200 str.) K 2.50.
- Házená (Cílová).** Pr. 08. (v. 8°, 12 str.) K —.20.
- Karásek Jar., Sport a jeho význam.** Telč 09. (158 str.) K 1.40.
- Kejmar Jiří L., Sport na lyžích.** (S obrázky.) Pr. 11. (m. 8°, 63 str.) K —.20.
- Klenka Jos., Pravidla hry lawn-tennis.** Pr. 1896. (m. 8°, 12 str.) 30 hal.
- Kniha příruční pro cyklisty a pro ty, kteří jimi státi se chtí** Spracováno pomocí redakce »Cyklisty« v Praze. 2. rozm. vyd. (Se 76 obrázky.) Ml. Boleslav 1898. (8°, 71 str.) K 1.—.
- Kraus Art., bar. Pravidla hry Lawn-Tennis.** Dle pravidel angl. Lawn-Tennis-Association. Pardubice 1897. (m. 8°, 39 str.) K —.40.
- Kurz Dr. V., Sportovní knížka.** (Se 62 vyobr.) Pr. 1899. (8° 122 str.) K 1.—.
- O jízdě koňmo.** Příruční kniha pro jednoty sokolské a přátele jízdy koňmo. Vydal Jízdní odbor Sokola pražského. Pr. 1893. (160 str.) K 4.—.
- Pavloušek V., Lawn-tennis.** 2. přeprac. a rozšíř. vyd. Pr. 11. 8°, 104 str. K 1.60.
- Petit Robert, Návod ke konstrukci aeroplánů.** Aut. překlad z franc. pořídil ing. R. Germář. (S 93 vyobr.) Pr. 10. (8°, 126 str.) K 3.—.
- Podroužek Ad., Jízda na lyžích.** Telč 1910. (125 str., ilustr.) K 1.80.
- Reisner a Ryšavý, Sport a společenské hry.** Uspořádali za pomoci čelných sportmanů. (S vyobr.) Pp. 1903. (144 str.) K —.80.
- Ročák Dr. Rud., O jízdě na lyžích.** Pr. 09. (m. 8°, 78 str.) K —.80.
- Ryšavý Rud., Rádce českých cyklistů-turistů i závodníků.** Pr. (62 str.) K —.40.
- Svoboda Jan a Fr. Kincl, Cvičení ve střelbě.** Pro studující škol středních a odborných. S ill. Karlín 11. (v. 8° 40 str.) K —.80.
- Wacek Jos., Nauka o jízdě na koni.** Pr. 94. (41 str.) (K 1.20.) 80 hal.
- Vávra arch. Karel, Sport na lyžích.** Napsal a ilustr. Pr. 10. (8°, 33 str.) Váz. K 4.50.

K dostání též v každém knihkupectví.

V Knihovně vzorných loutkových her

dosud vyšlo:

1. Karel Mašek-Fa Presto: **Kašpárek hvězdářem.** 32 h.
2. Ferdinand Tomek: **Milota.** 32 hal.
3. František hrabě Pocci: **Kašpárek princem.** 24 hal.
4. Jaroslav Hloušek: **Zvířátka a Petrovští.** 24 hal.
5. František hrabě Pocci: **Princ Červánek.** 24 hal.
6. Pavla Wenigová: **Čert a Káča.** 24 hal.
7. J. Foršt: **Perníková babička.** 24 hal.
8. František hrabě Pocci: **Soví hrad.** 32 hal.
9. Filip Hyšman: **Nepravý císař Josef II.** 32 hal.
10. P. Bendorf: **Zakletý kalif.** 24 hal.
11. Fr. Flos: **Králevic v zajetí.** 32 hal.
12. Vilhelm Erichsen: **Svíňáček.** 24 hal.
13. Jindřich Hradecký: **Král, Dobroslav.** 24 hal.
14. Étienne Ducret: **Kašpárek, vítěz nad loupežníky.** 24 hal.

Každý milovník loutkov. divadla má si předplatiti obr. revue

„ČESKÝ LOUTKÁŘ“

vydávanou »Českým svazem přátel loutkového divadla v král. hlav. městě Praze«, redakcí prof. Dra. Jindřicha Veselého. Do revue přispívají nejlepší naši spisovatelé a malíři. Ročně 6 čísel ve velké 8° za pouhé K 3.--.

Dále doporučujeme lidopisnou studii Dra. Jindř. Veselého

Johan doktor Faust starých českých loutkářův.

S obr. Ad. Kašpara a s 20 obrazy, 95 str. v 8°, za K 1'60.

O vlasti, vzniku a rozvoji loutek vůbec a loutkářství českém zvlášť. (Přednáška.) S 13 obrázky. Pr. 1912. V 8°. (30 stran.) 70 haléřů.

České lidové knihupectví a antikvariát (Josef Springer) v Praze-I.,
nároží Jílské (č. 20) a Karlovy ulice.

FILIÁLKA: KR. VINOHRADY, Purkyňovo nám. „Na Valdeku“.

Knihovna Junáků

(českých skautů):

- Čís. 1. **Český skaut.** Úvodem k naší nové národní instituci. Napsal Ant. B. Svojsík. Cena 20 h.
- Čís. 2. **Táboření.** Praktický rádce k bydlení ve volné přírodě. Napsal Ant. B. Svojsík. Cena výtisku v celoplátěné vazbě 2 K.
- Čís. 3. **V přírodě.** S příspěvky šk. rady B. Baušeho, Dr. Ěm. Faita a Frant. Smotlarchy napsal Ant. B. Svojsík. Cena výtisku vázaného K 2'60.
- Čís. 4. **Umění pozorovati.** Praktický návod, jak pozorovati, stopovati, usuzovati a krýti se. Dle Sira Roberta Baden-Powella napsal Ant. B. Svojsík. Cena výtisku v celoplát. vazbě 1 K 60 h.
- Čís. 5. **Základy junáctví.** Návod pro výchovu mládeže v družinách junáckých. Za spolupracovníctví p ř e d n í c h odborníků a na základě několika pramenů napsal Ant. B. Svojsík.

V nejbližší době vyjde:

- Čís. 6. **Hry družin junáckých.** Napsal Jos. Klenka a Ant. B. Svojsík.
- Čís. 7. **Nauka o plování.** Napsal Ant. B. Svojsík.
- Čís. 8. **Tělesná cvičení ve volné přírodě.** Napsal Josef Klenka a Ant. B. Svojsík.

Po těchto publikacích následovati budou spisy pro obdobnou výchovu dívek.

Zakladatel čsl. skautingu A. B. Svojsík zemřel.

V pražském sanatoriu v Podole zemřel v sobotu 17. září o 9. hodině ranní organisátor čsl. skautingu prof. Antonín B. Svojsík na zánětlivost plic, který si přivodil na své cestě do Ruska před sedmi týdny.

Prof. Antonín B. Svojsík se narodil 5. září 1876 v Praze XVI. Založil Hudební matičku, zabýval se horlivě tělovýchovou. Od roku 1909 byl náčelníkem Sokolské župy Jungmannovy, pak středoškolským profesorem v Praze. Vykonal řadu studijních cest a napsal četné spisy, z nichž uvádíme: Organisační (1921 a 1930), Základy skautingu (1921 s J. Novákem), Výchova občana skautováním (1920), Základy junáctví (1912), V přírodě (1912), Umění pozorování, Táboření (1912), Den v táboře junáků (1912), Český skaut a j.

+ 77/9.-1938...